

~~Jo. Quirinicus Hedius Juvis doctor
et Ordinarius professor Lnting.~~

D. IOANNIS

GROPPERI

DE PRAESTANTIS-

SIMO ALTARIS SACRAMEN-

to, & quibusdam eo pertinentibus,

tum etiam de Comunione alterius

duntaxat speciei, & alijs plerisque

lectu dignissimis. Opus prae-

clarum: e Germanico in

Romanam linguam

translatum.

PER CHRISTOPHORYM

Cassianum, Trarbachensem.

Tomus I.

Cum privilegio Caesarea
Majestatis.

COLONIAE

Apud Iasparem Gennepæum

ANNO M. D. LIX.

Liber Magistri Th. Syderf
22. Augusti. 1626.
At nunc Matthiae Netheni

**INTERPRES AD
Lectorem.**

Vt non difficili doctrina labore paratur,
Quam prius ingenij promida cura terit:
Sic maior nitidum comitatur gratia librum,
In quo doctrinae lucidus ordo manet,
Idem tui praestant uigiles Groppere, labores:
Qui referunt sacri dona stupenda cibi,
Scilicet, ut uerū Christi, cum sanguine, corpus
Fiat, & ut nulla definat esse die,
Et quod adorandi mereatur praemia cultus,
Et non sub specie fas sit utraq; capi.
Omnia perspicuo sunt hae concredita libro,
Totaq; bis titulis summa duobus inest.
Est quibus horrendas sectarum tollere pestes,
Quae multos grauius corripuere uiros.

REVEREN
DO IN CHRISTO
PATRI, AC PRINCIPI,
Domino, D. Erasmo, &c. Episco
po Argentinensi amplissimo,
Domino suo cle
mentissimo
S. D.

VOD munificentia
tua, Reuerēde, idem
que amplissime Præ
sul, sedulo excitetur,
ut doctissimos quosque liberaliter
accerſitos, ecclesiæ suæ præficiat,
quis non uideret magnopere commen
dari. Et quia me quoq; hoc est, te
nucem plane *ὡς ῥαθυδὲς κορυθόρην ἐν λαχάνοις*,
aliquid esse putauit, defert, quæ nō
sane in extremo angulo hæreāt, nec
profecto eius rei hallucinatio am
a ij plitus

EPISTOLA

plitudinis tuæ iudicio, quo nihil o-
 culatius est, sed benignissimis D.
 Christophori Vuelsingeri (uiri do-
 ctrina, consilio & pietate, quod cū
 paucis habet cōmune. Summi ac D.
 Petri Canisij Ies. affectibus attri-
 buero, ni forsitan cōmendationem,
 ut conijcio, temperarunt, & nō de-
 pinxerint qualis essem, sed qualem
 esse uelint. Ne autē fucus, ceu quod-
 dam ^{ἑωυτοῦ ὁμοιωμα} æstimetur, omnib.
 modis admitar, ut quam maxime fie-
 ri possit, mei opinionē asseram, &
 hoc uix alia ex parte illustrius red-
 dendum arbitror, atq; si quid lucus-
 brationum tuæ acrimoniæ permit-
 terem. Licet animus secretam ob-
 ganniat in aurem, Tecum habita, ut
 noris quam sit tibi curta supellex.
 nihilosecius tamen uel hac senten-
 tia

DEDICATORIA.

*ria admodum memorabili, ἀνεσθηταί
 πρὸς τὴν διδασκαλίαν* *præmunitus, nōnihil audea-
 bo. Cumq; D. Gropperus Germano-
 rum manibus potissimū teratur,
 uisum fuit, ut & alijs loquatur, cō-
 mitterē, quē amplitudini tuæ, ueniā
 præfatus, dedico. Agnosco quidē
 uersionē meam triuialē uideri, &
 non pauca desiderari fateor, si om-
 nia suo modulo, & ut Pindarus ait:
 καὶ αὐτὰ μετiamur, quod uel dictionis
 εὐμουσίαν parum resipiat (quæ a rhe-
 torum officinis non ideo cuditur,
 quemadmodum uulgo sentitur, ut
 q; ineptijs ludat, aut lusu ineptiat,
 sed in serijs semper causis accommo-
 datur) uel quod aliquanto maiorem
 in proferendis autorum lectionibus
 diligentia exposcat: sed confido ni-
 hil prodigiosi admissum, cuius uis*

EPISTOLA.

*tio veritatis Sinceritas maculetur.
Illabefactato interim ecclesiæ, hoc
est, amplitudinis tuæ, tuorumq; iudi-
cio, cui me supplex expono, accipi
uelim. Dominus Deus Paternita-
tem tuā perpetuo Reipublicæ pro
futuram, tueatur. Ex Friburgo
Brisacorum, V. Calendis Augu-
sti. Anno Gratia M. D.
LVIII.*

*Christophorus
Cassianus.*

F. Laurentius Surius
Carthusianus Colo-
niensis, candido Le-
ctori S.

Vantis semper benefi-
cijs humanū genus ab
illo primo casu perpe-
tim in deteriora pro-
cline, Deus Opt. Max. affecerit, p̄-
ter alia, scripta nobis divina lo-
quūtur, ex quibus discimus, quā
p̄clare sumus primū ab illo condi-
ti, ac multis post seculis, quū ue-
nisset plenitudo temporis, uelut
postliminio in amissam nostrā
pte culpa dignitatē restituti: quo-
rum utrumq; etsi nulla potest q̄s
quam cogitatione cōplecti, quan-
ta sint benignitatis ac beneuolen-
a iij tia,

AD LECTOREM.

tia, tamen hoc postremum, quo
restaurati sumus, longe excellit il
lud, quo creati sumus. Plus enim,
ait D. Ambrosius, iniuriis tuis de
beo Domine IESU, quod redē
ptus sum, quam operibus, quod
creatus sum. Non enim nasci pro
desset, nisi redimi profuisset. Nō
quidem absq; immensa illius erga
nos charitate factum est, ut ad ca
pessendam beatitudinē, non qua
lemcunq; sed æternam, & bonis
omnibus supra quam uel deside
rari queat, cumulatissimā, ex ni
hilo pro duceremur: atqui totum
hoc sola illius uoluntate peractū
est. At uero quum ab illa beatitu
dine in inextricabiles calamita
tes corruissemus, non sola eius
uolūtate restituti sumus, sed mul

AD LECTOREM.

to tum labore, tum dolore, adeo
ut ipse per prophetā nobis ingra-
tis clamitet : Servire me fecisti in Esa. 4. 3.
peccatis tuis, præbuiſti mihi la-
borem in iniquitatibus tuis. Tri-
ginta tribus annis operatus eſt ſa-
lutem noſtrā in medio terræ Do-
minus maiestatis, longe infra om-
nes infimos, propter nos super-
bos ſeſe abijciēs, omnibus huma-
num, benignum ſe exhibens, ſer-
uiens omnibus, morbos curans,
miſeros cōſolans, daemones pro-
ſtigans, ignaros erudiens, ad vir-
tutes dictis & factis cunctos exti-
mulans, deniq; pro perditis hor-
renda ſupplicia, cruciatus imma-
niſſimos, ſummam crucis igno-
miniam, mortem acerbiffimā ul-
tro perferēs. Et ut horum perpes

ſerui

A v apud

AD LECTOREM.

apud nos memoria resideret, in amoris ineffabilis argumentū seipsum nobis in sacramento reuera cum anima, corpore, totaq; diuinitate præsentē reliquit, ut quoties libet, liceat nobis illius certissima eadēq; suauissima præsentia frui, illo refici, illi coniunctissime & arctissime copulari: neq; id tantū, sed etiā in hoc dignissimo sacramēto omnia uitæ & perpeffionis eius merita ad nos adducere, nobisq; applicare, cum huius sacramēti sit uirtus infinita, nec significet duntaxat, quod solebāt prius scæ legis sacramenta, sed cōtineat etiam & cōferat gratiā rite præparatis, & digne accedentib. quādoquidē in ipso certissime præsens adest totius gratiæ & uitæ fons,
unde

AD LECTOREM.

Unde tantū cuique haurire liceat,
quantum capere maxime potest.
Quod etiā permouit Seruatorē
nostrū, ut ad Ecclesiæ suæ conso-
lationē & confirmationē reditu-
rus ad patrē, eo pacto sese nobis
relinqueret, idque sane cupidissi-
me, ut ea eius testantur uerba lō-
ge amātissima, quibus in sup̄ma
illa coena usus est ad discipulos
suos: Desiderio desideravi hoc pa-
scha māducare uobiscū, antequā
patiar: nō temere certe, sed quod
ipse probe nosset, tale ac tantum
hoc instituendo sacramento se ec-
clesiæ suæ p̄stare munus, quo nul-
lum potuisset prastātius. Voluit
aut ut contēplatione & usu tanti
sacramenti in memoriam redire-
mus immēsa erga nos charitatis
suz

AD LECTOREM.

suæ, quæ illū nostra causa ad tantam se humilitatē abijcere, tot acerba & indigna pati cōpulit, nec tū id aliq̃ suo, sed maximo nostro emolumento, ut quāto eius amoris incomparabili sumus gratiores, tanto quoq̃, simus gratiæ auctioris capaces: quæ quū largissima in hoc p̃celso inest sacramēto, rationi prorsus consentaneū est, ut illud percepturi ad animū reuocemus Christi erga nos beneuolentiā, quæ in eius uita & passiōe præcipue relucet, cuius sedula cōmemoratio fieri non potest, quin ad redamandum illum, peritus etiam frigidum permoueat, simul etiā tanta gratia perfruendi excitet desiderium: quod quanto est ardentius, tanto plus capit gratiæ.

AD LECTOREM.

tia. Inde adeo factū est, ut in ip-
sis nascentis Ecclesie initijs, quan-
do seruebat in credentibus Chria-
sti ingens amor, frequentissimus
esset tanti sacramenti usus, unde
tanta est in magna hominū mul-
titudine animorū profecta cōspi-
ratio & cōsensio, ut Lucas discer-
tis affirmet uerbis, credentiū fuis-
se cor unū & animā unā. Id emē ef-
ficet celsissimū hoc sacramentū, ut
merito exclamet Augustinus: O
sacramentū pietatis, o signū unī-
tatis, o uinculū charitatis. Et Ap^{l. Cor. 10}
postolus: Vnus panis, & unū cor-
pus multi sumus, omēs qui de u-
no pane & de uno calice partici-
pamus. Quod nō ignorans, limo
magno suo malo saepe expertus
uersutissimus ille coluber, & fero-
pens

AD LECTOREM.

penstortuosus, quorundā male
acutis ingenijs abusus est ad im-
pugnandā huius celsissimi sacra-
menti ueritatem, & usum, unanis-
mi Ecclesiæ Catholicæ consensu
receptum, unde quot sint conse-
cuta mala, & indies consequatur,
uidere miseria est. Cernimus iam
eo impietatis progressos plerosq;
qui se præ cæteris a Deo illumi-
natos & dici & haberi uolunt, ut
quod Christus uel maxime uos-
luit ad conciliandos & fœderan-
dos Christianorū animos pertine-
re, eo ipsi ad turbulētissimas has,
quas experimur tragœdias excie-
tandas abutantur: nec dubitent il-
lud uiuificum & adorandum my-
sterium tam horrendis & nefan-
dis proscindere conuicijs, ut mi-
rum

AD LECTOREM.

rum sit, orbem terrarum non pri-
dem flammis sulphureis conflagrasse. Interim etiam impotenter
nimis & procaciter in Catholicam
Christi Ecclesiam incurrunt, ido-
latriæ crimen illi affingentes,
quod, ita ut par est, summa vene-
ratione colat & adoret hoc sacra-
mentum. Et quum negent Chris-
tum in sacramento ipso præsen-
tem haberi, tamen miseram com-
mouent plebeculam, ut contem-
pto Ecclesiæ præcepto & consue-
tudine, utramq; sumat speciem.
Longū est, & nimis molestū, quæ
isti in perniciē tum suā, tum mul-
torū aliorum moliuntur expo-
nere. Itum est illis obuiam a non
paucis egregijs celeberrimisque
uiris, eorumq; impia commenta
certis

AD LECTOREM.

certissimis & inuictis adeo sunt
conuulsa rationibus, ut quiuis nō
omnino stupidus & amens, im-
pudentiam & uanitatem illorum
digitis palpare queat. At nihilomi-
nus illi proficiunt in peius, & plus
res sibi indies adiungunt: licet ip-
si sectarij adeo inter se turpiter
sint dissecti, nemo ut ambigere
possit, quo illi spiritu regantur.
Scripsit aduersum sacramenti ho-
stes ante hos paucos annos opus
grande præclariss. uir D. Ioannes
Gropperus, qđ certe nullis gēmis
nullis aureis montib. possit aspi-
rari: ubi clarissimis scripturæ lo-
cis multorūq; spectatissimorū pa-
trū pulcherrime cōsentientib. sen-
tentis adeo sacramenti tuetur ue-
ritatē, & hæreticorū coarguit ua-

AD LECTOREM.

nitatem & impietatē, ut nesciam
si quid unquam illo opere, quod
ad Eucharistiā attinet, prodierit
elaboratius & insignius. Videtur
vir ille de repub. Christiana opti-
me meritus, in id operis omnem
sui ingenij vim contulisse. Quod
utinā maiori studio lectitatū es-
set ab hæreticis: quanquā satis illi
inducant non se ignorātia, sed de-
stinata animi malitiā tam fœdos
& execrabiles tueri errores. Sed
utcumq; illi erga hoc opus affecti
sint, id pro certo affirmare nō du-
bitē, non posse studiosam eius le-
ctionem non maximos adferre
fructus, nō præsertim, qui adhuc
catholice sapiunt, uel etiam non
nihil vacillant. Nec debet cuiquā
mouere stomachum, quod opus

b

videas

AD LECTOREM;

uideatur esse prolixius. Poscebat enim tum ipsius tanti sacramenti inestimabilis dignitas, tum contumeliarum, quibus illud hæretici afficiunt, intoleranda indignitas, ut quoad eius fieri posset & illa acerrime vindicaretur, & hæc omni studio & industria depelleretur. Non est poenitēda prolixitas, quæ legendi moram multiplici compensat utilitate. Liberet mihi in illo commendando Opere diutius immorari, non alio sane animo, nisi ut plurimi ad eius lectionem incitarētur: sed nihil est necesse, quando opus ipsum per se est lōmendatissimum. Verum quando ab auctore in Germaniæ gratiam germanice conscriptum est, ne tanta luce, talique thesauro

ceteræ

AD LECTOREM.

cæteræ nationes priuarentur, homo doctissimus Christophorus Cassianus, eleganti oratione latinū illud reddidit, idemq; promouendæ religionis studiosissimo Iasparo Gennepæo Coloniæ si typographo, excudendum dedit, ut cuius opera & impensis Germanicum iampridē in lucem prodiret, ex eius item officina Latinū proficisceretur. Age lector, fruerere tum Gropperi, tum Cassiani uigilijs: nec id temeritati uel arrogantia tribuendum putes, q̃ imperitus ego & plane indoctus, hæc alieno operi præfigere uoluerim: Dolebat nanque mihi, quod insigne hoc opus nec ab interprete quidem prædicari uiderem, quod tamen ille certe non malo

c ij animo,

AD LECTOREM.

animo, sed fortassis ut adulationis
suspicionem declinaret, omis-
se putandus est. Christus IESVS
te diu seruet incolumē, humanis-
sime lector, & memorē mei
apud Deum. Datum
in Cellula mea
Carthusia-
na.

PRAEFATIO AVTHORIS,
E Germanicis reddita.

INter omnes iam olim
damnatas haereses, quae Gen. 3.
2. Cor. 12
A. 1. 15.
nostro hoc turbulentis-
simo seculo ab inferis
reuocatae, cumulatimque in lucem æ-
ditae sunt, passim hodie per ipsissi-
ma malorum daemonum organa &
administratos, omnis iustitiae hostes,
nempe haereticos, nulla tanta cōten-
tione, arte & calliditate, non absque
immani euerfione & perniciali ru-
dis plebeculae defectione asseritur,
atque execrabilis ille & cum sum-
mi Dei contumelia coniunctus er-
ror erga celsissimum illud atque sa-
cratissimum longeque diuinitissimum
ueri corporis & sanguinis Dei ac
b iij Dos

PRAEFATIO.

ad. 13.

*Domini & unici seruatoris nostri
IESV Christi sacramentum.*

Quāuis enim uersutissima ac perniciosissima uulpes ista, haeretici, animarum parricida, in primario capite, ad ueram ac substantialem Christi in Eucharistia praesentia pertinente bicipites esse uideantur, attamen quod ad institutum & propositum eorum attinet, caudis mutuo sibi cohaerent, quādo omnis eorum conatus, studiū, machinamenta eo destinata sunt, ut qua rōne initio serpens ille antiquus, cuius progenies sunt, cum primis generis nostri authoribus Adamo & Eua egit in paradiso, ipsi quoque cum simplicibus apud uulgus imperitum fallaciosa clarissimi & sempiterni uerbi Dei deprauatione, impiaq; consonan

PRÆFATIO.

sonantissima sancti spiritus inspi-
 ratiois, qua dubio procul Catholi-
 ca Christi ecclesia ad nos usq; inste-
 tuta & gubernata est, contēptione
 & exhibitiōe pro sua possint age-
 re libidine puta abducere miseros a
 uitali illo & saluari ligni uitæ, ad
 exitialem uetite arboris, humanæ cu-
 riositatis fructum, atq; hac diuina,
 uiuifica & cūprimis efficacis sca,
 præsentissima medicina, ac inasti-
 mabili suæ salutis & futuræ beati-
 tudinis pignore uersuta calliditate
 priuare, atq; ad extremum Christi
 ecclesiæ, q̃ illius corpus est, de car-
 ne eius & de ossib. eius, qui etiā, te-
 ste Apostolo, nutrit & fouet eā, a
 Chrō prorsus alienā efficere, peni-
 tusq; euertere ac p̃fligare. Q̃d ni-
 mirū si q̃ futurorū præscijs Daniel

Ephes. 5.

Dani. 12.

PRAEFATIO.

2. Cor. 11. *uaticinio, & Apostoli certissima affirmationi fides habenda est, inter certissima supremi diei, & quae illum proxime antecedent signa numerandum est. Licet ergo*

Zuinglia
ni. *hac in parte bicipites, ut dixi, esse uideantur, dum alij, qui iam fere ubique primas sibi uendicant, multigenis iisdemq; pestilentissimis scriptis, ac irremissa uocis contentione maximopere id agunt & moluntur, miserae uti plebeculae persuadeant ac identidem inculcent, in*

Luthera,
ni. *praestantissimo longeque sacratissimo altaris sacramento uerum Christi corpus & sanguinem siue sumatur, siue non sumatur, substantialiter non adesse: alij uero, ut uerbis praefecerunt, fatentur quidem Christi Corpus & sanguinem in sacramen-*

PRAEFATIO.

to coram adesse substantialiter, manente nihilominus panis & uini, sacramentali coniunctione, substantia, uerum id in sacramento percceptione duntaxat, adeo ut extra illam etiam post cōsecrationem non nisi panis & uinum ibi sit & pers maneat, ut ante fuerit: at uero utrinque in his summa impietate conspiciunt, panis uiniq; substantiam in celssimo hoc sacramento per consecrationē substantialiter non transferri & transmutari, neque sacramentum ipsum tum propter aegrotos, tum alios in sacris aedibus asseruari, neque circumferri, atque multo minus Christum in illo adorari debere: simul etiam uno animo irident, exhibilant, explodunt, tanquam quæ Deum suffuretur, com-

b s munio

PRAEFATIO.

munionem sub una specie, neque cunctanter asseuerāt pugnare eam cum expresso Dei mandato: acerbissimisq; conuitijs proscindunt Christi Ecclesiam, quod ista hactenus admiserit: immo uero peruiciosissima eorum, qui pro demandata illis prouincia, apud Deum uel maxime tenebantur illorum conatus reprimere, incuria, permissu ac dissimulatione, ad eam usque temeritatem & sathanicam proteruiam deuoluti sunt, ut uirulentas suas linguas nedum in Christi catholicam Ecclesiam indignissimis iactandis contumelijs & probris exacuant, sed etiam terexecranda sua ora aduersus Deum in coelum ponere non uereantur: absque ulla formidine uiuentem Dei filium, quem nos

cx

Psal. 72.

Rom. 5.

PRÆFATIO.

ex eius uerbis, quibus falli non possumus, in Sacramento substantia aliter præsentem habemus, Baal, aut uitulum aureum in Bethel, uel Bethaua, uel multo etiam horribilius, quam impij unquam ausi fuerint Iudæi, appellantes: quod certe non immerito omnium horrescit auditus e religione Christianorum.

Atque tametsi complures pietate & eruditione, insignique erga domum & mysticum Corpus DEI, Catholicam Ecclesiam zelo ac amore præstantes uiri, tum superioribus, tum uero multo etiam auctiori numero nostro hoc seculo, aduersum memoratos DEI & Ecclesie eius hostes
eorum

PRAEFATIO.

Ephr. 6.
 eorumque patres, Berengariū, Vual-
 denses, Vuiclephum, homines ex-
 crabilis memoria, praeclare ac stre-
 nue sese obijcere non dubitarunt, im-
 potētesque iuxta ac impudentes Phi-
 listaeos istos gladio spiritus, quod
 est uerbum Dei, atque omnium san-
 ctorum Patrum, quotquot iam inde
 ab Apostolis fidiſsimos sese exer-
 citus dominici propugnatores du-
 cesque praebuere praesidijs, adeoque eo-
 rum ipsorum plane incircumcisorū
 armis prosternere ac proſtigare,
 Dei que populum ex illorum sauiſ-
 ſimis manibus magno studio uindi-
 care conati sunt: quando tamen illi
 plerique omnes scripta sua, quibus
 Ecclesiam propugnarent, latine
 addiderunt, atque ea re perparum
 conferunt laicis, eius linguae impe-
 ritis,

PRAEFATIO.

ritis, quorū hodie magna pars suae incuriae ac oscitationis uitio imprudentes quidem, sed non absq; immani suae salutis discrimine ab hostib; cinguntur & oppugnantur: quādo etiam scripta diuinatāquā ipsorū iudicio per se luculenta satis & illustria, ut eiusmodi introductionem poscere non uideantur, ut plurimum non adhibeant uel adducant, cōtenti propemodum admirandae illi Patrum omnium consensu & conspirationi inhaesisse, quum hisce temporibus per plures non nisi luculentis scripturae uerbis edoceri uelint: quando praeterea auctores isti catholici in suis lucubrationibus solum illum primarium de substantiali Christi in sacrosancta Eucharistia praesentia articulum potius

PRAEFATIO.

potius, q̄ alios illi cobærentes, puta
de asservatione sanctissimi Sacra-
menti, & de Dei ac Seruatoris
nostri in eodem adoratiõe, sibi tra-
ctandum sumpsere, atque cum qui
est de Communione alterius spe-
ciei articulum, contra aduersarios
non ita ut omnium stomacho satis-
fecisse uideantur, expediant & ab-
soluant: quando deniq; in tres hos
ce articulos nostro hoc deplorato
seculo illi qui sunt partis aduersæ,
infestissimis animis incurrūt, quā-
quam iam ante, q̄ mea de his esset sen-
tentia, tum latino, tum germanico
sermone, sed fortasse breuius quam
posceret rei necessitas, declararim,
at nihilominus ea, quæ decet Chris-
tianū, erga proximos fide & cha-
ritate adactus, tum uero ut cum cæ-
teris

AD LECTOREM.

teris catholicis uiris pro mea uirtu-
li quoad possem, ipse quoque pro
pugnandi partes mihi sumerem, quo
præsertim in sancta hac Agrippi-
nensi Colonia (quæ haud uulgaris
omnipotentis Dei beneficio præ-
claram eam laudem & gloriam in
præsens usque tuetur, quod a semel
recepta Christi fide & Catho-
lica religione nunquam defecerit)
insidiosissimis perpetuisque impo-
storum horum machinationib. mul-
tigenisq; perniciosis conatib. atque
cuniculis, quibus tantam huius ur-
bis laudem & gloriâ obscurare &
labefactare nituntur, nullus præ-
stetur locus, nulla detur opportuni-
tas: equidem iam constitui ante dis-
cretos quatuor articulos alios post
alios ordine, idq; pingui Minerua
per-

PRAEFATIO.

pertractare: tribusq; priorib. expeditis, quartū cumq; extremū de alterius speciei cōmunionē latius, quā quidē ab ullo praeſtitū meminerim, ſuſcipere explicandum: atque in his eam ſequi rationem & inſtitutum, ut pro inexpugnabili ueritatis confirmatione, primo ſcripta diuina, ſubinde catholicam eorum intelligentiam, ex inſtinctu proculdubio Sancti ſpiritus proſectam, id eſt, admirabilē illam & conſonantiſſimam Patrum conſenſionem, & catholicæ Chriſti Eccleſiae traditionem, uti ea ab Apoſtolis per continuam ac indiſſolutam legitimorum Pontificum ſucceſſionem, tanquam per manus ad nos uſq; manauit, quatenus diuina arriſerit gratia, plane perſpicueq; producā:
nec

PR AEFATIO.

nec tamen Patres immoderatiſſe,
ſed ex ijs tū uetuſtiſſimos, tum pro-
batiſſimos quoſque, idq; ubi poſtu-
labit neceſſitas, in medium profe-
ram: ſi qua tandem ratione mea hac
opella & ſtudio non quidem erudi-
tis, qui ut a me inſtituantur, ne uti-
quam opus habent, ſed ſimpliciori-
bus duntaxat, pieq; Chriſtianis cō-
modare quædam. uti ne quandoque ex
præcipiti quadam animi leuitate,
& ueritatis ignoratione immanē
huic errori concedant, quin potius
gladio ſpiritus, & inuictiſſimis ui-
uentis Dei exercitus præſidijs fre-
ti, inſidioſos dæmonum, eorumque
ſatellitum incurſus & impreſſio-
nes fortiter repellant, atq; in agni-
ta lucæ ueritatis modis omnib. ſta-
biles perſeuerent. Optarem ſane, et

PR AEFATIO.

Ephe. 3. los etiam, in quorum animis aduer-
sa partis fallaciosi sermões & scri-
pta uirulenta scrupulum & dubi-
tationem reliquerunt, huic antido-
tum scrupulo & dubitatione reie-
cta capere, imo eos quoq; quos ca-
codemō per suos iam iamq; memo-
ratos satellites, in suam plane rede-
git potestātē, atque extra Dei do-
minio e tenebris ad lucem re-
uocari posse: quod utinā
Deus sua faxit,
gratia.

INDEX RERVM PRAECIPV-
arum, quæ hoc opere tractan-
tur. Numerus ad pagis
nam refertur.

Primarius articulus, quo verum vivificans
 corpus, verumq; vivificantē sanguinē Dei,
 Domini ac servatoris nostri Iesu Christi, divi-
 nitati suæ unitum, in sanctissimo Eucharistiae
 sacramento vere haberi astruitur. pagina 1.
 Institutio celsis sacramenti huius, ut ab Evan-
 gelistis & Apostolo describatur pag. 2
 Sequuntur principio 25. clarissima scri-
 pturæ testimonia.

Primum testimonium habes	pag. 3
Secundum	7
Tertium	8
Quartum	9
Quintum	10
Sextum	11
Septimum	12
Octavum	15
Nonum	16
Decimum	17
Vndecimum	19
Duodecimum	23
Decimum tertium	25
Decimum quartum	29
Decimum quintum	33
Decimum sextum	35
Decimum septimum	38
Decimum octavum	39
c. 11	Decis

I N D E X:

Decimum nonum	43
Vicesimum	43
Vicesimum primum	44
Vicesimum secundum	45
Vicesimum tertium	47
Vicesimum quartum	52
Vicesimum quintum	57
In sanctorum Patrum, & catholicæ Christianæ ecclesie cōsentanea testimonia præfatio.	64
Compendiaria in sequentia testimonia deductio.	75
Consentanea sanctorum patrum & catholicæ Ecclesie testimonia	81
S. Dionysij Arcopagite Episcopi & martyris testimonia	85
S. Martyris Ignatii testimonia.	91
S. Martyris Iustini testim.	98
ubi etiam Blandinæ Martyris retirantur uerba, non ex doloris impatientia, quod codex Germanicus nō habet, sed magna Constantia asserentis eius ætate Christianos passim ab omni carniū esu abstinuisse.	
S. Episcopi & Martyris Irenei testimonia	103
Septimij Florentis Tertulliani testimonia.	
Origenis Adamantij presbyteri testim.	137
S. Episcopi & Martyris Cypriani testim.	244
S. Episcopi & Confessoris Christi Athanasij testimonia.	152
S. Episcopi Eusebij Emisleni testimonia	155
S. Episcopi Hilarij testim.	164
S. Episcopi Basilij Magni testim.	174
S. Ephraem	

I N D E X.

S. Ephrem Ediffeni testim.	179
S. Episcopi Gregorij Nazianzeni testim.	184
S. Gregorij Niffeni Episcopi testim.	187
S. Episcopi Epiphaniij testim.	193
Theophili Episcopi Alexandrini testim.	195
S. Romanæ Ecclesiæ presbyteri Hieronymi testimonia	197
S. Isychij Hierosolymitani presbyteri testimo- nia	205
S. Episcopi Ioannis Chrysostomi testim.	210
S. Episcopi Ambrosij testim.	251
S. Episcopi Augustini testim.	290
S. Episcopi Cyrilli testim.	414
S. Papæ Leonis I testim.	450
S. Petri Chrysologi Rauennensis Archiepiscopi testimonia	455
S. Episcopi Eucherij testim.	459
Sedulij Dei amantis testim.	460
Gelasij Papæ testimonia	467
Episcopi Theodoriti testim.	465
S. Papæ Gregorij I testim.	477
S. Ioannis Damasceni testim.	488
Venerabilis Bedæ testim.	489
Theophylacti Episcopi Bulgariensis test.	503
Euthimij Sigabeni testim.	512
Diui Bernardi testim.	518
Multorum aliorū Dei amantiū uirorū, cum antedictis xxxiij. Patribus, memoratā ue- ritatem concorditer asserentium, compen- diaria enumeratio.	534. & sequentibus.
Testimonia Christianorum generaliumConcilio	c iij liod

I N D E X.

horum	542
S. Niceni Concilij professio,	542
S. Ephesini Concilij sententia	544
Confirmatio horum in Concilijs Chalcedo-	
nenfi & Constantinopolitano V.	549
Alia complurium generalium Conciliorum,	
puta, Vercellens. Turonens. Romani, itemque	
alterius Romani, contra Berengarium	
sententia.	549
Abiuratio Berengarii prima in Concilio Ro-	
mano.	550
Altera abiuratio Berengarii in secundo Con-	
cilio Romano	554
Berengarius ut pœnitens obierit, & qua sens-	
sentia diem clausurit extremum.	556
Magni generalis Lateranensis Concilij senten-	
tia.	556
Constantiensis Concilij contra impium Vuis-	
clephum, itemque Basiliensis ac Florentis-	
ni sententia.	558
Generales aliquot observationes ex superior-	
rib. tam pulchre consentientib. testimonijs,	
atque etiam ex communi Catholica Eccles-	
siæ traditione, usu & praxi, quæ uerâ Chris-	
ti in sacramento præsentiam luculenter at-	
testantur, decerptæ	
Epilogus primi primarij articuli	577
S ecundus primarius articulus, quo Eu-	
charistiæ, peracta statim diuina consecras-	
sione, & non demum in exhibitione ac com-	
municatione ipsum Corpus Domini nostri	
Iesu	

I N D E X.

I E S V Christi uere deferri & immorari,
ideoque in Christiana catholica Ecclesia res
esse & pie ad futuram etiam participatio-
nem asseruari, conuincitur. 530

Quod substantialis Corporis & sanguinis Chri-
sti presentia, in diuinæ consecrationis effi-
cacia, & nequaquam in sacramenti usurpa-
tione consistat. 582

Quod sanctissimū Eucharistiæ sacramentum
in Christiana Ecclesia pie reseruari possit. 609:

▼
F I N I S.

c iij

PRIMARI- VS ARTICVLVS,

QVO VERVM VIVIFICANS
corpus, uerumque uiuificantem san-
guinē, Dei domini nostri Iesu Chri-
sti saluatoris, diuinitati suæ unitum,
in sanctissimo Eucharistiæ sacra-
mento uere haberi, astringitur.

Visquis Dei, & Sancti spiritus,
qui Christianæ Ecclesiæ per *Iohā. 14.*
petuo affulget, uerbo constan-
ter accedit, præfixam formus
lām ueritatis uindicem incons-
cuisse fatebitur, ni faciat, certe
uerbū Dei asperniatur, & Chris-

stom, cui æterna ueritas admetitur, & sanctum *Iohā. 13.*
spiritum, qui nunquam fallit, impudenter ad *Iohā. 14.*
modum improbitatis arguit: idē primo lucus
lentiſ scripturarum testimonijs ualidissime &
irrefragabiliter, in medium candide proposi-
tis, fulciatur, postea alijs atq; alijs sancti spiri-
tus consentaneis autoritatibus, (quibus optimos
Patres, & catholicam Ecclesiam, cuius guber-
nator unicus saluatur, inde ab Apostolis ad nos-
tram usq; ætatem pulcherrime imbuir,) stris-
ctim adhibitis, declarabitur.

A Illustria

2 TESTIMON. S. SCRIPTV.

Illustria Sacræ Scri-
pturæ testimonia.

Christi Orationem, cui innititur
Articuli huius disceptatio, sanc-
ti Euangelistæ cum Apostolo
Paulo ita luculenter tractarunt,
ut summopere admiretur, quid

mortalium uersaniam, ac proteruitatem lace-
sat, quod illustrissimos luminis huius radios fus-
ligine perstringant, Deit̃ uerbū, quo nihil syn-
cerius, fictis, absurdis, falsis, fucatis, ac ficulneis
commentariorum cuniculis obscurant, quam ni-
hil lucri faciant, nisi quod apud rudiores, quorū
animos seculi huius deus, & tenebrarū princeps
præoccupauit, ut Euangelij gratia, quā Christi
imago refert, destituantur, triumphent.

1. Cor. 4.

Cæterum Matth. 26. & Marc. 14. Sacramē-
ti huius institutionē, scripto compræhensam ea-
dē fere orationis serie ita expediunt: Vescens
autem eis, accepit Iesus panem, gratiasq̃
actis, fregit, ac dedit discipulis, inquiēs: Hoc est
corpus meum, & poculo accepto gratias actis,
illis dedit, dicens: Bibite ex hoc omnes, Hic est
sanguis meus noui testamenti, qui pro multis
effunderetur.

Adeoq̃ Lucas 22. & Paulus 1. Corinth. 11.
non dissimulanter conueniūt, uidelicet: Accepit
panem, cumq̃ gratias egisset, fregit, & dedit il-
lis, dicens: Hoc est meū corpus, quod pro uobis
tradit̃

RAE DE CORP. CHRISTI. 1

traditur, hoc facite in mei commemorationem, simul & poculum peracta cœna, dicens: hoc poculum est nouum testamentum in meo sanguine, qui pro uobis effunditur in peccatorum remissionem. Quod autem hæc simpliciter, ut sonant, iuxta peculiarem significationem de uero corpore, ac uera uiuenti carne & sanguine intelligantur, & non Metaphorice, aut Schematice, quasi dominus dicat: illa corpus meum declarât, uel figura aut adumbratio corporis mei est, ut aduersarij suo ipsorum malo subuertunt & deprauant, idem ex his uerbis, & ex præposita ac subiecta Orationis regula, adeoq; ex alijs illustribus locorum ac sententiarum documentis facile constabit.

2. Pet. 3
Titi. 3

PRIMO. Oratio suo ipsius ministerio aperta est, eumq; autorem agnoscit, cuius scriptura rameminit: Ipse dixit & factum est. Et rursum: Quodcumq; Dominus uoluit, hoc in uniuersa cœli terræq; fabrica præstitit, cuius uoluntas ipsam operis nomenclaturam sortitur, nec est ullus in scriptura locus, qui diuersum mo-
neat, ideoq; uim suam efficaciter, quemadmodum à Deo proposita sunt, exerēt, & illud quod declarant, operabuntur, nec quicquam hærebimus, quod Dominus, quæcumq; etiam astruat, in rei ueritate decedat: mentiri enim nescit, omniaq; potest, qui uocat ea quæ non sunt, tantumquam sint.

Psal. 32
48

Psal. 134.
Christi omnipotētia, & ueritas hic prædominantur.

Rom. 3
Luc. 10

Hæreticorum impietas sedulo hic occupatur, an possit in scriptura aliquid uenari, quod huic

4 TESTIMON. S. SCRIPTV,

Quo suo ce usurpetur, quæ non proprie, sed tropis
 di genere goriæ abutantur, & ueteratorie fucum faci
 auersas ant: sed quia satanico impulsu excitantur, fru
 ri capias stra odorantur, oleumque & operam misere
 tur. perdunt.

Obiectio Belle nihil non mouent, & excutiunt, potis
 aduersas simum autem hoc dictum admolijuntur, Petra
 riorum. autem erat Christus. Item semen est sermo dei.

1. Cor. 10 Quis non uidet, nisi plane talpa sit, hoc dicendi
 Luc. 8. genere, longe aliter, quam illic, Hoc est meum

Dilutio. corpus, statui: ut h̄ explanatius contueatur, duē
 diuersæ naturæ, quæ Disparata uocantur, elu
 cescent: quandoquidem Petra & Christus uari
 antur, idē non tantum germana scripturæ in

Nō disparatæ proz doles informat, sed etiam ratio dictitat, eius ge
 rata proz neris Phrases non simpliciter, ut sonant, sed Me
 ponitur, taphorice acceptum iri, uidelicet quod Petra in
 sed unum deserto Christū deliniarit, & illud Disparatos
 adducit, rum uis, quæ dissimilitudine nititur postulat. Sed
 idē, cuius Dominus de Sacramento secus loquitur, non
 modi sit, ait, Hic panis est corpus meū, aut Hoc unū est
 a deo ex sanguis meus, sed uocabulorum uidelicet Hoc
 primitur. & Hic demonstratione utitur, quod iuxta sui na
 turam substantiale quiddam proponant, nec tam
 men peculiariter, quid sit, eruunt, donec idem
 uerbū in Propositione siue sententia regeratur,
 & explicetur, quo quidem expressio, tãcem cog
 noscitur, quid illud unū s. i. quod prædictis uer
 bis dicebatur, adeo h̄ nequaquam ex genuina
 sua ui, & significatione singulare quid referūt,
 quos

Verbum
 Hoc &
 Hic.

RAE DE CORPO. CHRIS. 3

quod diuersam rei acceptionē nō indicet, sed potius illud naturaliter explicant, cui proponuntur, hoc est, significant unum quid, quod ipsum quale sit, relinquunt explicandum Prædicato.

Quid asseram, optime Lector, propius intuearis uelim. Quod si Iudas proditor, iuxta aduersariorum mentem his Domini uerbis, Hoc est meum corpus, reclamasset, & contrario ita rerudisset, Hic, inquam, panis est. Certe uocabulum (Hic) nequaquam idem, quod panis referret, alioquin uesana ac temeraria loquendi ratio uideretur, Hic panis est panis: sed Iudas per uocabulum Hic, rem saltem illam innuisset, quam Dominus dabat, uidelicet postposita uocabuli discepratione, ipsam rei naturam in dubium uocaret, ut cum Dominus dicat, quod largior, illud corpus suum haberi, mox Iudas nō corpus, sed panē uideri eludat. Hic inquisitioni locus relinquitur, quid utrinque definiatur, cuiusmodi sit quod Dominus exhibuit, an uidelicet Iudæ proditori, (aut Sacramentarijs) qui externis sensibus inniteretur, uel uiuentis Dei uerbis potius credi oporteat, cuius uerbum operis loco ducitur, nec mentiri potest, & quicquid, sub qualibet etiam specie, licet nostrum iudicium superaret, largiri uelit, illud potest, quemadmodum quondam in huius sacramenti figura, unicam saltem Mannæ speciem in deserto Iudæis conferebat, nullus tamen erat, qui non a eiusdem spiritualis beneficii exemplum, suauiter & plausibiliter ex animi sententia reficeretur.

Simpliciter Dei uerbis, & non hereticorum subtilitati astipulabitur.

*Psal. 32.
Rom. 3. 4
Exod. 16*

A 3 tur,

6 TESTIMON. S. SCRIPTV.

Cap. 6.

Psal. 134.

Vocabu-
lum Est.

Christi
uerba Me-
taphora
subuers
sunt.

tur, quantumuis latentem Energiz uim nequa-
quam foris cognoscerent. Quod ideo dici plas-
cuit, ut ingeniosi uideant, nostros aduersarios,
his Domini uerbis ne quicquam polliceri: hoc
est meum corpus, hic est meus sanguis, tãquam
ad Disparatorum doctrinam, ut Petra autem es-
rat Christus, torqueri uideatur. Quare ineptum
putabitur sententiz concinnitati Metaphorica
admetiri, quin potius simpliciter ac nude, ut
Dominus dixit, cui nihil arduũ est, & quicquid
loquitur, suum mox effectum sortitur, accipias-
tur. Adeoq; id generis Propositiones, quibus
uocabulum Est adiungitur, & quæ utrinq; mus-
tuo dependent, proprie intelligentur, ut subie-
ctum, id est, de quo aliquid dicitur, cum prædi-
cato, id est, eo quod de se dicitur, singulare quid-
dam concernant, nisi Allegoriam necessario des-
posci uideamus, idq; hoc loco omnino repellit-
tur, quũ tota orationis series ultro citroq; excus-
sa, simplicẽ dicendi modũ, ut fufus dicetur, pro-
pugnet. Non sane temere Christus Dei sapiens-
tia uocabulum, EST, usurpauit, proculdubio ut
uerum corpus insinuaret: alioquin eadem Ele-
gantiz dignitate protulisset: hoc significat, uel
adumbrat corpus meum, aut corporis mei figu-
ra, imago, & Mnemosynon habetur, uel hic pa-
nis est corpus meum. Verum nihil horum egit,
ideoq; simpliciter, non ut hæc sententia, Petra
autem erat Christus, quum Disparatum de altero
pronunciet, intelligetur.

Secundo.

RAE DE CORP. CHRISTI. 7

SECUNDO. Prædictæ loquendi Phras
ses plurimum variant, quod uel uerborum *Intelligē*
ui, uel Orationis proposito, ex quo genuis *tia dictos*
na sententiæ ratio colligetur, dissideant. Nam *rū ex cau*
ideo Paulus dixerat, Petra autē erat Christus, *sis est assu*
ut doceret in ueteri testamento, quo omnia tro *menda di*
pice patribus proponebantur, Petram ad Chri *cendi.*
stum referri, 1. Corinth. 10. Quodq; Dominus
dixit, semen erat sermo, ad parabolæ uulgo
propositæ explicationem spectat, ut Lucæ 8.
locus suffragatur. Hæc aliq; in scripturis ex
sententiæ Analogia, & proposito rei instituto,
facilime cognoscuntur, uerum in dominica cœs *Cū Chris*
na tantum non aliud quiddam apparet, ut etiā *stus fæde*
contrarium prorsus exigatur, quandoquidem *re suo fæ*
ueteris testamenti figuras aboleuerit, nouumq; *guras sub*
fædus subrogauerit. Non dixit, hoc est symbo *monerit,*
lum, simulachrum, aut figura, sed Hoc est *schematis*
meum corpus, hic est meus sanguis, quod ni *mus eludi*
hil aliud quam simplex, ac natium orationis *tur.*
compendium requirit.

Admonuisse nolim, scripturæ uerba, quæ uel
docent, uel aliquid fanciunt, idq; Theologis *Et doctri*
haud obscurum est, semper proprie & non tro *na, et my*
pologice intelligi, quantumuis etiam mortali *sterij uer*
um ingenio insolentius absurdusq; uideatur, *ba, pros*
& recte quidem, ne illi, quem Catholica asser *prie inter*
tio parum capit, occasio licentiosius detur, ut *pretabun*
Dei ordinationes suo capite metiatur, & op *tur.*
nionibus easdem inuoluat, & traducat, ut facile *Psal. 18*
sanioribus constat.

8 TESTIMON. S. SCRIPTV

Locus 1.

Cor. 10°

Luc. 8.

Tropum
aspernā
tur.

1. Cor. 10

Luc. 8.

Ioan. 1

Verbū dei
cum præ
dicatur
sementis
nomē me
retur.

Christus
in sacra
mēto idē
suū corp

Quid ? hæc porro : Petra autem erat Chris
tus, & semen est sermo Dei, nequaquam etiam
Metaphorice excelsiori iudicio uideri, nō diffi
cultus ostendero : Apostolus hic nec citra adie
ctionis notam, nec simpliciter, ac nude ait, Pe
tra erat Christus, sed spiritualis illa petra, quæ
infertur siue significatur, ex hoc luculenter de
monstrat, non petram quæ in deserto uideba
tur, cuius nec mentio subiungitur, existimari, sed
spiritualis petra Christus omnium noster salua
tor elucescit. Adeo q̃ in Euāgelio nequaquam
simpliciter inquit : Semen est uerbum, quemade
modum Iohannis primo habetur : In principio
erat uerbum, quod Christi personam in diuini
tate respicit, sed ait : Semen est uerbum Dei, ut
non seipsum, qui ab æterno apud Deum uerbū
fuit, quod Deus est, sed doctrinam, quæ propos
nebatur, innuat, & hæc non improprie diuini
seminis nomen elaturam meretur, quod homi
num cordibus prædicationis ministerio infera
tur, & augeat : nec hic admodum Tropologia
locus relinquitur. Sed quid ad Domini institū
tionem de corporis sui & sanguinis sacramen
to, quod longe dilucidius definiuit, quam dis
ceptationi quiddam, excluso etiam quouis te
guersationis genere, ob causas iam recitatas, per
mittatur.

TERTIO. Ut propius negotium at
tingatur, tantum non Dominus ait : hoc
est corpus meum, sed etiam disquisitio
nis scrupulū auertit, & quid inferat, huius
modi

RAE DE CORP. CHRISTI. 9

modi appendice explanat : Quod pro uobis tra^{pus por}
ditur, nec tantum ait : hic est meus sanguis, cui^{rigit, &}
& hæc annectit: Qui pro multis effunderetur. No^{super cru}
runt autem uniuerſi Chriſtiane religionis cul^{ce immo}
tores, Deo ſit gloria, quod Chriſtus non cor^{lauerat.}
poris ſui figuram, ſed ipſam corporis ſubſtan
tiam cruci dediderit, nec ſanguinis ſui figuram,
ſed ipſum pretioſum ſanguinē effuderit. Qua
re neceſſario ipſum ueri corporis & ſanguinis
beneficium in Sacramento ſubſtancialiter con
ferri, agnoſcitur.

Sin quis diffiteatur, is nec conſtanter credit,
quod Chriſtus corpore ſuo ſuper crucis lignū,
delicta noſtra, ut expiaremur, portarit, teſte A^{1. pet. 2}
poſtolo Petro, nec etiam quod ad peccatorum
remiſſionem ſanguinis ſui iaſturam feciſſet, &
ita priſtinis delictis inhæreſcit, nec non ſanctiſ
ſimos Apoſtolos, potiſſimum Iohannem, uanis
ratis ſugillat, quandoquidem idem Iohannes^{1. Co. 15}
19. cap. de ſeipſo iudicium hanc in ſententiam
ferat: Et qui uidit, teſtimonium perhibuit, & ue
rum eſt teſtimonium eius, & ille ſcit, quod ue
ra dicit, ut & uos credatis.

QUARTO. Græca porro phraſis, cui
ius Euangeliftæ meminerunt; luculens
ter eandē ſententię rationem poſtulat, Græci
idēq; articulus Io, quod uocabulo *σῶμα*, hoc eſt *ci articu*
corpus, adiicitur, conuincit quum exprimere *li uis.*
diuinū habeat, quæ ipſam uocabuli demonſtra
tionem, cui adhibetur, ut linguarum periti no
runt, aperit.

A s Quin

10 TESTIMON. S. SCRIPTV.

QVINTO. Domini uerba huc necessario referenda, Christus quam potest loculentissime Iohannis 6. admonet, in quo idem se daturum recipit, quod in cœna præstitit, inquit: Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descendi, quisquis ex hoc pane ederit, uiuet in æternum, & panis quem ego dabo, mea est caro, quam pro mundi uita ego dabo. Carnis suæ escam nobis pollicetur, idē nullus inficiabitur, & maiorem ulterius fidem ita præparat: Panis quem daturus est, carnem suam attestatur, & eandem etiam quam pro mundi uita traditurus sit. Neminem autem fugiet, quod iuxta Græcum exemplar, Dominus hac repetitione utatur: Quod ego dabo, tum quia dicit: Panis quem dabo est mea caro, tum etiam quod adiciat, Quam dabo pro mundi uita. Quæ quidem promissa, ut apud Iohannem uidere est quum solutioni, quæ apud alios Euangelistas & Apostolum uidentur, conferuntur, ut ueri consueuit, præsertim in ijs, quæ eiusdem generis sunt, manifestu & irrefragabiliter enitescit, quod & apud Iohannem, aliosq; Euangelistas coherentia & symbolis inus existat, nisi quod hic tantum uariet, ut quæ apud Iohannem polliceantur, eadem apud Euangelistas deponantur, idē & dominus apud Iohannem ait: Panis, quem ego dabo, est mea caro, quam dabo pro mundi uita. illud etiam eodem fere tenore in cœna refertur: hoc est meum corpus, quod pro uobis traditur. quasi diceret, Antea quidem carnem meam in escam

*Christus
de gemitu
næ carnis
suæ exhibitione
loquitur, aliter
cibo, alter
ra cruci
destinanda.*

RAE DE CORP. CHRISTI. 11

escam dari addixi, eandem etiam carnem quam pro mundi uita dabo, iam itaq; fidem meam libero, corpus meum largior, & idem illud quod postridie uestro nomine in uite gratiam dedam. Quid quæso dilucidius explicabitur, uidelicet, quod Christus utriq; promisso, apud Iohannē: Panis quem in cœna dabo, est caro mea, & quam ego super crucis lignum pro mundi uita dabo, annuerit, idē suum ipsius corpus, quod nobis in sacramento præstat, & quod pro mundi uita dedit, apparet, & nequaquam nuda aut simplex figura, ut aduersarij nostri pertinacissime fingunt, censebitur.

Promissio
na uerba
declarāt
largitio
nis uerba,
et e d
uerso.

Luc. 22
1. Cor. 11

Est præterea, quod lectorem paucis admonitum uelim, ut non sibi persuadeat, quum apud Iohannem dicatur: Panis quem ego dabo, est mea caro, illic uocabulum (panis) nostro more usitatum aliquem, ut pistorum opera paratur, accipi, ita enim Disparatum de Disparato, quod falsum foret, inferretur, sed secundum hebraicam ueritatem communiter pro cibo intelligitur, ut & in alijs scripturæ locis non raro cognoscitur, uidelicet Lucæ undecimo, apud orationem Dominicam, & 14. capite ita legitur: Venit in cuiusdam principis Phariseorum domum ad capiendum cibum, & cetera. adeoq; proprius uerborum Domini apud Iohannem sensus, non tropice, sed aperte & simpliciter ita cognoscitur: hic est cibus, quem ego uobis dabo, quæ Emphatica sunt, quasi non communē, sed singularem cibum, qui sua ipsius caro sit, exprimat.

Panis apud Hebræos pro cibo sumitur.

Dominici uerba singulare quiddam referunt.

mat.

12 TESTIMON. S. SCRIPTV

mat. Quod ad inoneri placuit, ut allegoricę uers
furiz paratius relictetur.

SE X T O. Si Christus, Dominus noster,
non hypostatice, sed typice, ut aduersarij
comminiscuntur, corpus largiretur, promiss
sis apud Iohannem non stare, nec adhuc etiam
uerbis suis per hæc signa (quemadmodum ad
uersarij Sacramentum uocant) responderet, sed
proponeret quidem se olim daturum, idq; non
uere, sed spiritualiter, uidelicet, quum signa res
uerenter acceperimus, tandem fidei præsidio ad
cœlestia inflammemur, & sic Christi corpus ist
hinc ad nostrum usum deducamus, non autem
in sacramento percipiatur. quæ quidem opinio
si stare, Dominus alia promissione aliam exten
deret, & refelleret, quum promissis apud Iohā
nem, symbolicum saltem documentum admeti
retur, idq; horrendum dictu putabitur. quid es
nimaliud Dominus agitare, quam ut salubers
rimæ prædicationis loco, quæ apud Iohannem
extat, nobis hic in Sacramento ad inaniū crea
turarum elusionem abuteretur, quæ adhuc, ut
antea, futurum quiddam, & rem nondum præ
sentem, sed eiusdem signum saltem refricaret,
quasi impēsius, quum panis & uinum, (ita enim
Sacramentarij mysterium illud interpretantur)
prædicatur, excitaremur, quam Dominicis uer
bis, Iohannis s. quæ uitæ & saluti consulunt,
accenderemur? Quid quæso memoratu absurd
ius uidebitur? non iniuria aduersariorum cecis
tas deplorabitur, qui non promissionis & exhi
bitionis

*si Chris
sti uerba
metapho
rica uide
rentur,
promissi
sio ipsius
eleuari
tur, aliā
& alia re
tuderet.*

*Christus
corpus su
um in Sa
cramēto
nobis dat
nec dos*

RAE DE CORP. CHRISTI. 13

bitionis argumenta eruant, siquidem quod illic
 pollicetur, hoc postea liberaliter deponitur, nec
 de integro symbola, ita enim sacramenta uo-
 cant, representantur, quasi per eorundem cō-
 templationem fides nostra ita incalescat, ut eti-
 am ad cælum penetret, & illic dominum, hic
 absentem uendicet, id tñ non realiter, sed imagi-
 natione solum exquiratur. quid autem his Do-
 mini uerbis, Accipite & comedite, hoc est cor-
 pus meum, peregrinarius attribuitur? luculenter
 enim ostēditur, corpus suum in sacramento exis-
 tens præberi. & nequaquam, nescio quo, nos re-
 mitti, ut per fidem potiāmur, quā nec obscurū
 sit, uerum illius corpus tam hic quam in cælis
 solido fidei adminiculo usurpari.

Ut summatim constringam, nusquam inder-
 nitur, quod Dominus ipse promissum, panis
 quem dabo, est caro mea, & cæt. alicubi præsti-
 terit, præterquam in cæna, & quia Apostolis illi
 lud præstitit, nimirum in sacramento, nequaquā
 panis simpliciter, sed suum corpus, quod super
 lignum immolabatur, communicat.

SEPTIMO. Domini caro & sanguis, spondit.
 quibus in sacramento cōhæstamus, est Christi
 uere cibus & uere potus, unde nō animam corpus in
 tantum, sed & corpus ad immortalitatem pasci, sacramē-
 refici, firmari ac prouehi colligitur, ut Iohā-
 nis 6. testatum habemus: Qui edit carnem meā est cibus,
 am, & sanguinem meum bibit, uitam æternam ad corpo-
 ris. & aīa
 Caro enim mea uere est cibus, & sanguis meus tutelar,
 uere

14 TESTIMON. S. SCRIPTV

immortalitati
asserens
dam.

Christi
corpus in
Sacramē
to et ore,
et aīa sus
cipitur.

uere est potus, qui carnem meam edit, meumq;
sanguinem bibit, in me manet, & ego in illo, sicut
ut me uiuens pater misit, & ego propter pa
trem uiuo: ita qui & ederit me, uiuet etiam
propter me.

Nullus profecto diffitebitur, ut quisquis
Christi corpus illiusq; sanguinem commendas
biliter sumpserit, idem & suam carnem cū san
guine, uidelicet escam ueram, uerumq; potum
manducat, ut Iohannis 6. luculenter proponi
tur, idq; non tantū in fide spiritualiter, sed etiam
uere in sacramento, quemadmodum Dominus
promisit, percipit, & qui hoc agit, uitam æters
nam lucrificat: & in nouissimo die inquit Do
minus, eundem resuscitabo. ex quibus illustris
sima sacramenti uirtus proponitur, quod tantū
non animæ medicinam efficaciter provideat,
sed & uitam immortalitati asserat. Verum non
corporis Christi figura, quocumq; tandem declis
nemus, incomparabilem huiusmodi existimatio
nem merebitur, ut & animæ & corporis pers
petuitati medeatur, quin potius ipsum corpus
consideratur, cui pater cœlestis, cum diuinitas
humanitatis societatem agnouisset, immortalis
tatis gratiam indidit, ut tantum non sibi, sed &
omnibus recte communicantibus, ad saluberris
mam uitæ immortalitatem existat, hinc necessa
rio colligitur, in dignissimo sacramento non fi
guram, sed uiuificans Christi corpus mortalis
um corporibus & animabus perpetuo prospici
ens, hypostatice porrigi.

Octa

OCTAVO. Dominus Iohannis 6. ait
 it, quod Manna in deserto, siue panis ille
 cœlestis, qui patribus dabatur, non rei-
 p̃sa cœlestis panis nomen, sed corporis ipsius
 adumbrationem & figuram referat: Amen amē
 dico uobis, Moyses non panem cœlestem uobis
 dedit, sed uere panem cœlestem pater meus uos
 bis dat. Attende, ut caute loquatur, non uere pa-
 nem pronunciat, quod Manna saltem figurę lo-
 co fuerit, cuius & ira meminit: Patres uestri in
 deserto cœlestem panem comederunt, & mor-
 tui sunt, Hic est panis, qui de cœlo descendit, ut
 quicumq; de illo edit, nō pereat. Ego sum uiuus
 panis, qui de cœlo descendi, qui de hoc pane
 ederit, is in æternum uiuet, & panis quem ego
 dabo, est mea caro, quam pro mundi uita dabo:
 hoc est, Manna nequaquam uiuidam, & pollem-
 tem gratiam agnoscit, ut panis quem daturus
 sum, cuius nil nisi symbolum refert. Nec est, qui
 ambigat, quod manna dominicum corpus su-
 per crucem immolatū, ita plane ac proprie ad-
 umbrarit, ut in escam nobis promissit, & præstis-
 sit, quemadmodum Exodi 16. habetur, Moys-
 es inquit: illud est quod dominus præcepit. Im-
 ple Gomer de Manna, & illud ante Dominum
 proponas, quod in generationes uestras supers-
 sit, & uideant, cuiusmodi cibo uos sustentaues-
 rim, cum Aegyptiaca seruitute dimitteremini,
 adeoq; filij Israel 40. annos eodem uescaban-
 tur, donec in promissæ terræ gremium reciper-
 rentur. Quæ quidem figura, non Domini cor-
 pus

Manna ue-
 ri corporis
 Christi
 fuit figura
 erat, ut
 in sacra-
 mento
 porrigit.

16 TESTIMON. S. SCRIPTV

Apo. 21

pus super crucem afflictum, sed illud quod in Eucharistia pponitur, exprimit, ut enim Moys si præcipiebatur in tabernaculo Mannam proponi Domino ad perpetuam Iudæorum memoriam, quo patres in solitudine, donec terra potirentur, resiciebantur: ita Christi corpus, ex institutionis solennitate apud suam Ecclesiam, quæ tabernaculum salatur, in reditum usque suum, uenerabitur, ut cogitemus, quo cibo nostri patres hucusq; fouebantur, quo & nos nostriq; nepotes, donec ad cælum promissionis terram emigremus, cibari conueniat.

Et quia Manna corporis Christi luculentissima figura, ut in sacramento porrigitur, representetur, cuius & Dominus apud Matth. Marc. Luc. & apud Apostolum ita meminit, Accipite & comedite, hoc est corpus meum, inconcussa adumbratur, quod Dominus non figurā, sed ipsam rem in sacramento nobis præstiterit, cuius avario figura typus delineabatur, ni illud foret, nequaquam Manna Eucharistiæ figuram referret, sed potius una figura loco alterius, quod contra eandem naturam militat, daretur: Figura enim corporis est figura, nec una alteram deinceps format.

NONO. Non obscurum est hanc utriq; testamento differētiā in scriptura admetiri, quod in ueteri testamento omnia tropice contigerint, 1. Corinth. 10. In altero autem imagines uniuersæ per Christum, ex quo gratia & ueritas confertur, Iohānis primo,
 iugis

RAE DE CORP. CHRISTI. 17

jugulentur. Quare Apostolus Hebræorum 10: inquit, quod lex futurorum bonorum umbram, nō ipsam rerum faciem exhibuerit, quum in nō uotestamento contrarium enitescat. Ideo q̄ nō amplius corporis figura, sed rei substantia, tum quod Manna Eucharistiam adumbrarit, tum quod Christus non cum umbris hodie dimiseret, proponitur.

DE C I M O. Si impia hæreticorum opinio confisteret, colligeretur quod patres in deserto ante Christi aduentum, ex Manna longe præclariorem figuram & inusitatiorē ac insigniorem cibum sibi uendicassent, quam Christus humanitate assumpta in Eucharistiæ sacramento nobis reliquisset: quippe iuxta aduersariorum phantasiam, nil maius nos in sacramento (quod Deus nos fecit, Iesus Christus, omnipotentia fretus, instituit, suisq; manibus diuinis porrexerat) quam uulgarem panem, ut proprie loquamur, qui ex terra prouenit, hominumq; opera præparatur, assequeremur, idq; nequaquam Christum (qui & uerus panis est, & Deus cœlitus descendit, & sancti spiritus adumbratione in sanctissimæ uirginis Mariæ corpusculo conceptus est) ita cillucide effingeret, ut panis ille cœlestis, qui patribus dabatur, quandoquidem Eucharistiæ panis, ut aduersarij uocant, terrenus existit, quum Manna non ex terra, sed Dei miraculo cœlitus placeret, ideoq; & cœlestis panis, (quum per angelos diuino iussu deferretur) angelorum panē

Sacramē
tarj mās
ne sublis
miora uē
dētur ad
metiri,
quā Euc
haristia
quod ne
fandū pū
tabitur.

18 TESTIMON. S. SCRIPTV.

dici placuit. Quid atrocius fingi potest? quod patribus, qui in umbra vixerunt, præclarior ac illustrior cibus, multoq; expressior typus, cessarit, atq; nos iam post Christi aduentum in proprio ipsius corporis sacramento, quod illius beneficio instituitur, haberemus?

Sacramentarij Capernaitis patrocinantur.

Quis eius uerborum & stuporis est, qui non uideat, quod si aduersariorum, quibus sacramentum nauscantur, intentio recipienda esset, quod eorum demum obstinati Capernaitæ, quos amulantur, caluminiæ suæ ac tergiversationis crimine optimo excusationis colore purgassent, nec perperam Dominum ita exceperint, quid signis exerceat, ut experti tibi credamus, quid machinaris? Patres nostri in deserto panem celestem comederunt, quasi dicerent: Eius generis nihil noui declarasti. sed quam ignominiose ac contumaciter impij Iudæi, quorum uestigijs hæretici insistant, offenderint, Dominus integro capite copiose explanat, & apertius regerit, & serio inculcat, quod Manna respectu panis, quem ipse daturus sit, ut certissimo præstitit, nullam omnino collationem admittat, ex quo etiam definitur, siquidem collationis locus derogetur, quod aliam quandam longe uerorem & solidiorem escam, quæ Mannam prorsus superet, referat. Quare ipsum Christi corpus, cuius Manna prius figuram exerebat, esse oportet, nec inuria, quoniam ueteris testamenti figura ueritati aplunderet, cuius contrarium rationes iam adducit monent.

Manna non signi, sed ipsius rei respectu sacramentum assimilari nequit.

Vnde

RAE DE CORP. CHRISTI. 19

VNDECIMO. Si Domini oratio in
 cerna de corporis & sanguinis sacramē
 to Metaphorice acciperetur, similiter
 & ea, quæ apud Iohannē 6. sunt: Panis quē ego
 dabo, est mea caro, allegorice dicerentur, uerba
 enim carnē, promissioni huic, quæ apud Iohannē
 est, accommodantur. nec hūc in sensum accipi fas
 est: Panis quem ego dabo, est mea caro, hoc est:
 carnis meę figura. alioquin Capernaitæ non ha-
 buissent, quod horribilem culpę occasionem des-
 disse, potissimū, quia Dominum terra maritq̃,
 ultro citroq̃ miraculis excitati, sequebantur, &
 a quinq̃ hordeaceis panibus reficiebātur: sed ut
 impudenter impegerint, Euangelista tradit: Iu-
 dai, inquit, mutuo committebantur, & dicebāt.
 Qui potest hic nobis suā carnē in cibum largiri?

Quid Capernaitas parum acutos commemo-
 ro, quum & ipsius discipuli (ut cunq̃ compluri-
 ma miracula ab illo edita uidissent, nec paucas
 parabolarum tricas, & Prouerbia animaduers-
 tissent) ita turpiter exciderent, ut hic secundum
 Euāgelistam uidere est: Multi discipulorum, qui
 hoc audiebant, inquiunt: durus hic sermo est,
 quis sustinere potest? Cumq̃ Iesus, quid disci-
 pulos mouisset, cognosceret, ait: Offendimini:
 idq̃ oriosum foret, si Dominus ita saltem intel-
 ligi uoluisset: Panis quem ego dabo, erit carnis
 meę figura, in qua mei memineritis. cui mortu-
 lum illud laboriosum foret, aut quis sermonis
 asperitatem æstimaret? ut caro ita manducaretur,
 quod in memoriam saltem cedit, & quid tā

Si pro
 missionis
 uerba lo-
 6 schema
 tismū rea
 pudiant;
 idem &
 de domo
 nicæ car-
 ne uerbis
 statuetur

Discipulo
 los domo
 ni citra
 occasionē
 lapsos ex
 sacramē
 tarijs elis-
 citur.

20 TESTIMON. S. SCRIPTV

dem mouisset. Si Dominus tropice loqueretur, ut discipuli sententiæ facilitarum, quæ & illis sitis est, & ex copiosissima Domini oratione, Iohan. 6. constat, non amplecterentur?

Iohan. 4. Esto supinus animi stupor Domini discipulos corripuisset, ut tropologiam minus perspicere rent, quid clementissimus noster saluator, (quoniam ideo uenerit, ut mortales ad ueritatis cognitionem perduceret, cui præcipuum erat studium diuino ipsius uerbo non repellere quencquam, sed inuitare ac prosequi) inhumanitatis erga Capernaitas & discipulos commisisset, siquidē supino huic erroris uitio, quod uel uerbo amos uisset, non mederetur, quando & Matth. 13. & Luc. 8. dicant: Vobis est datum abscondita cœlestis regni arcana assequi, alijs autem in parabolis. Cum autem Dominus discipulos oratione offensos uideret, eadem non tamen ad Metaphoricum sensum deflectebat, utq; simpliciter dixerat, ita immutabilis persistit, quæ & diffusius proponi uoluit.

Cæterum discipulos illius oratio, quod inusitata & parum physica uideretur, complurimos ad discensionem exasperauit, ideoq; duodecim discipulos rogauit, Vultis ne & uos digredi? quorum numero & Apostata, ut Euāgelista docet, attribuebatur. Quare tantum non tergiuersati fuissent, nec etiam ex illius consortio Capernaita, & multo minus discipuli declinassent, nisi uerba ita, ut dixi, intelligi uoluisset.

Non sane peregrinum fuit, quod sapiusculè Dominus

RAE DE CORP. CHRISTI. 21

Dominus in parabolis locutus est ad spirituales
lia occasionem dederit, hic autem quicquid fini
gi poterat, amolitur, quibus inter cetera adfert:
Nisi ederitis filij hominis carnem, & sanguinem
illius biberitis, uitam in uobis non habebitis. ex
hoc facile intelligebant, hunc panem longe plu
ris quam figuram existimari, quippe nemo igno
rabat, figuræ tantum potestatis nequaquam ad
metiri, quod nec Mannæ, licet cœlesti ac me
morabili signo, adscribatur.

ut discipulis hic
nihil spūs
ale subole
at Chris
tus pro
spexit.

Non me fugit, hæc Domini uerba, Nisi com
ederitis filij hominis carnem, etiam recte de
spirituali communicatione accipi, quodq; in
fantes quibus Baptismus saltem cessit, & prius
quā grandescant, ut corporis Christi sacramēto
uratur, uiuis excedūt, illius beneficio priuentur,
nec interim diffitebitur, proprie etiam ad com
municationem referri, cuius & Dominus me
minit: Panis quem ego dabo, est mea caro &c.
daturum se pollicetur, & quia Capernaitæ, &
ipsius discipuli minus perspicue, quid uelit, ac
ciperent, igitur ex oratione sua, quæ nihil figu
ræ admittebat, instrui non poterant, adeoq; ab
exordio sermonis Domini, unde orationis as
sertio defluit, Capernaitæ belle collegerant, do
mini uerba non ad figuram referri. ita orditur:
Quæritis me, non quod signa uideritis, & satia
rati sitis, innitemini cibo non perituro, & huic
qui semper manet, quem filius hominis uobis da
bit, hoc est, non uilitata, quæ uitæ propagatio
ni aliquandiu provideant, sed eiusmodi tradam,

Domini
ex oratio
nis exors
dium me
taphoris
reluctat.

22 TESTIMON. S. SCRIPTVS

quæ immortalitatis beneficio respondeant. Et licet in orationis principio Dominus spiritua- lem & non eam quæ in sacramento est, commu- nionem innuat, subnectitur enim, hoc est Dei opus, ut in illum credatis, quem ipse misit, sed quia & carnis suæ escam dari promisit, ex ipso sermonis initio Capernaitis manifesto euades- bat, hunc cibum æternæ uitæ præmio pensari. ex quo uiderunt nullum figuræ inuolucrum spes- ctari. Quare amplius rogandi occasionem habebant, quibus & illud respondebatur, quod carnis suæ documentum uideretur, cui ut dis- ctum est, inpegerant.

Sacramen-
tariorum
iudicio
dominus
Iohan 6
nihil inu-
sitati pro-
misisset,
quod ta-
mē eodē
loco stre-
nue cons-
pellitur.

DODECIMO. Si Domini uerba metaphoram respicerēt, Dominus Capernaitis promississet, quod nullius mi- raculi opinionem uendicaret, ex quo & obie- ctionis materiam sumpsissent, ut factum est, quod patres illorum in deserto, stupendo mira- culo erecti, cœlestem panem manducarent, cuius loco Dominus uulgarem tantum panem res- poneret. Verum longe secus Domini uerba ac- ceperunt, nimirum belle excusserunt, sibi longe admirabilius quiddam, quam unquam Moyses patribus suis exhibuit, proponi, licet hoc non- dum assequi poterant, quia Dominus Manna nos- luit miraculi nomine interpretari, respectu cor- poris sui, quod collatum iri addixit.

Ex quibus colligitur, quam horribili dementi- tiæ aduersarij nostri inuoluantur, quod Dei opus in sacramento parum cognoscant, siquidem

Capitulum

RÆ DE CORP. CHRISTI. 33

Capernanis, utcumq; supinis admodum, & obstinatissimis, illud suboleuerit, quod Christi promissum ab eis insigni miraculo nequaquam prestatetur; multoties præclarior, & quauis etiam collatione eximius, quam Moyses unquam exhibuit, uideretur, idq; non ita acceperant, tanquam Domini potentia aliquid decederet.

Sacramentarij Capernanitas stupiditate superant.

DECIMOTERTIO. Si Dominus corporis sui umbram spectasset, frustra illos cum discipulis, qui putabant, corpus suum & carnem frustulatim sectam dari, grauitèr obiurgasset, & ad stabiliendam orationem omnipotentia nomē adduxisset, idq; alius expendi non exegisset, quæ nihil ad corporis sui figuram facit. Verum omnipotentia admonuit, & eorundem obstinatiam incescit, quod ante omnia sciri referat, omnipotenti nil arduum uideri. Hoc, inquit, uos offendit? quid si uideritis filium hominis eo subuolâtem ubi prius erat? Spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quicquam: Verba quæ loquor uobis, spiritus & uita sunt, sed sunt nonnulli ex uobis qui diffidunt. & cæter. quasi diceret: huc eniremini, ut meâ humanitatis debilitatem discutiatis, nec extor miraculis diuinæ gratiæ plenis, expeditiores estis. quum autem uideritis, quod Deitatis meæ facultate fretus, cælum rursus ascendero, ex quo descēdi, an porro difficiles eritis, ut persuadearis corpus meum in escam non conferri? hoc quidem intuemini, quod de mea carne, hoc est, uulgari quodam extincti hominis corpore

Quod Christus promissis omni omni potentia accersit, uerum in sacramento corpore, non figuram dari colligit.

B 4 loquar,

24 TESTIMON. S. SCRIPTV.

loquar, quæ frustulatim distribueretur. Ita profecto nihili foret caro, sed corpus meum non amplius mortale, uerum indiuiduum, spirituale, nulli miseræ obiectum & immortale habebitur, quia uita plenum est, idq; à patre habet, & propter patrem uiuit, qui igitur de hoc edes
Mar. ult. rit, propter me uiuit, nam spiritus est (quo cor-
1. Cor. 15 pus meum perpetua deitatis unione deuinctum
Eph. 4. abundat) qui uiuificat, & uerba mea, sunt spiritus
Mat. ult. & uita, & ita accipi oportet, non quod eius anime corpus, sed spirituale & uiuificans, omnis potentia fretus, supernaturaliter daturus sim, tunc filius hominis ad patris sui dexteram glorificatus residebit, omnem in cælo & terra potestatem habiturus, ut qui semel huc descendit, super omnes cælos exaltetur, omniaq; impleat, cui nihil impossibile adscribitur, & uerum suum corpus, spiritu uitaq; plenum, in cælis eque manens, & hic uere porrecturus sit, ut illius beneficio, & corporis & anime immortalitati cōsulat.

Hanc Dominici promissi sententiam, sanctus Petrus conspecta Christi glorificatione, statim agnouit, suumq; ingenium Christi obseruantie accommodauit, nec omnipotentiam suam, quæ & hæc, & omnia possit, quodq; promissit, præstet, suspectui habuit, quare Domino duodecim ita interroganti discipulos: Non & uos abibitis? respondit: Domine quo ibimus? tu æternæ uitæ uerba habes, & nos credimus & agnouimus, quod tu Christus Dei uiuentis filius sis. quasi diceret: Penes te solum stat, ut immortalitatem.

1. Co. 10.

RAE DE CORP. CHRISTI. 25

tatem nobis largiaris, uerbumq; tuum omnipotentia & summæ maiestati innititur, illud nos nec faller, nec destituet, quandoquidem te uiuentis Dei filium agnouimus, ideoq; quicquid promiseris, licet humano ingenio maius quiddam uideatur, affluentissime præstari credimus.

Verū aduersarios nostros obstinatæ morbus *Sacra mē*
detinet, quod nō, Petri exemplo, omnipotentia *tarij el m*
intueantur, nec immerito intractabiles sunt: nō *sti omni*
enim humana sapientia, quæ uulgaris admodū *potenti ā*
est, metietur, nec etiam naturalibus, aut philo- *negligū e*
sophicis, quibus Christi potentia superior est, cuniculis inuestigabitur, immane, quas ex Philosophia ultro citroq; cauillationes accumulāt, quæ huic solum incumbunt, ut doceant naturæ ductui refragari, sed eius generis digladiatio, a *Rom. 4*
pud Deum pro stultitia ducitur, qui uocat quod *Psal. 134*
non est, ut sit, & omnia quæ cunq; tandem sint, ipsius arbitrio attemperat. nec illud Apostolicū *Gene. 2*
1. Corinth. 15. sedulo excutiant: quod Christus iam spirituale & uiuificans corpus sit. Si est, inquit animale corpus, est & spirituale, ut scriptū est: Factus est Adam primus homo in animā uiuentem, postremus autem in spiritum uiuificatē.

Non raro admirari soleo, quod aduersarij, quorum nonnulli acriores & excussiores uideri ambiunt, ignorent, Christum (qui eorundem *Sacramē*
perfidiam & impietatem longe antea explorat *tariorū*
tam habet) hoc loci: Quomodo? cum uideritis *argumen*
filium hominis ascendentem eo, ubi antea erat, *ta Chri*
omnipotentia sua tanquam Tuedia bipenni, ut *stg dirus*

B s prouia

16 TESTIMON. S. SCRIPTV

prouerbio dicitur, omnis generis argutias dissecare ac subvertere. Argumentantur, Christus cœlum ascendit, omnipotentis dexteræ affidet, mox in uiuorum & mortuorum iudicium uenturus, & id genus complurima, quibus Dominus docet, se in mundo secundum externam, oculisq; obuiam corporis speciem desiderari, donec iudicii tempus ueniat. interim & Dominus eodem proprio, ut dicitur, gladio iugulat, idq; ex postulato enitescit: Quomodo tãdem? Cum uideritis filium hominis ascendente eo ubi antea erat? quasi diceret, cum cœlum ascendero, meamq; corporis formam prodidero, demum intelligetis, quod ego omnipotētia mea locupletatus, omni obstaculo impediementi excussus, dexteræ patris mei assideam, nec in discrimen uocabitis, corpus meum uobis, pro meo nutu, idq; substantialiter, largiri.

Non obscure uideo, quod huic immensæ, & incomprehensibili Christi Energix, ut apud Iohannem extat, nulla in uniuersum naturæ operatio proprie conferatur, quam infinita & immensa ad ea, quæ circumscribuntur, nequidquam accommodari oporteat, uerum in rudiorum utilitatē nonnihil attingere allubescit, quod & Physice contingant, quæ nullus, quantumus indies hant, ingenio suo conquirat.

Sol in cœlo physicum quiddā ac luculentū & impollutū (ut Christi corpus) exēplar habetur, nihilominus ramen uim suam & proprietatem uniuerso terrarum orbi communicat, omnesq;

Eccle. 8

Familias
ri creata

mun

RAE DE CORPO. CHRIS. 27

mundi creaturas fecundat, nutrit, refocillat, & exem-
 pto, docet
 prouehit, & sustentat, suamq; imaginem dilu-
 cide omnibus, quæ modo capacia sunt, accom-
 modat, ignem per crystallinum lapidem porri-
 git. quid multis? nemo est secundum Prophetam, celesti
 qui se à calore eius abscondat, nec interim in loco affix
 cælo natura sua & potentia destituitur. uerum us in escâ
 Christus uiuentis Dei filius, Solis creator, quiq; nobis des-
 uere sol est, per omnipotentiam corpus suum dis-
 cedit.
 minitari perpetuo unitum, in sacramento ad cor-
 poris & animæ conseruationem uere largiri
 non posset? Quid quæso omnipotentia & illuc Mala. 4:
 strissimo ipsius uerbo, quo carnis escam promis-
 sit, atrocius infestabitur? Cuius etiam mentio
 prolixior subiungitur, illud saltem in præsentia
 spectabam, ut institutum meum domini uerbis,
 quæ apud Iohannem sunt, fulciri sperarem: Pa-
 nis quem dabo, est caro mea, quam pro mundi
 uita dabo, non schematicè, sed plane ac simpli-
 citer, necessario accipiantur.

Si igitur constat, quod Christus Iohannis 6.
 ueri ipsius corporis substantiam ad manduca-
 tionem promiserit, facile paulo sanior intelli-
 get, & hæc sanctæ cœnæ uerba: Accipite & eos-
 medite, hoc est meum corpus, quod pro uobis
 traditur, non tropice sumi, alioquin promisso
 illius dissiderent, & Christo, qui Deus, & homo
 est, abluderent, quum carnis suæ promissum,
 simplici saltem figura liberet, & frustra etiam Iuxta sa-
 Capernaitas, ipsiusq; discipulos, sublimi hoc ac
 immenso promissi argumento, quemadmodum rios Chri-
 dictum

flus disci dictum est, strinxisset, siquidem eis nil aliud, quam
pulorum panis portiuunculam dari uoluisset. idem profes
expecta sso diceretur, ac si panis particula eorum expecta
tionipa ctationem infringeret. In summa, hoc loci pro
nis partis missa & prastita, idem spectant, & Christus,
cula pro qui fidelis est in omnibus uerbis suis, nihil uilius
suo cors in Eucharistia, quam apud Iohannem profes
porere sus est, confert.

spodisset. Antequam longius progrediar, ex copiosa
psal. 44. Domini oratione Iohannis sexto, illud sedulo
Christus excutietur, quod in dignissimo Eucharistię sa
deuserho cramento, corpus & sanguis Christi, nequaquam
mo in sas seorsim, uidelicet absq; spiritu suo & diuinitas
crameto te largiantur, ut nonnulli deploratissimi nostra
uere est. etate crepant, sed quod uera sua uiuificans ca
 ro & sanguis, cum diuinitatis uinculo indissolui
 bili adfit, & ita solidum, totum & indiuiduum,
 ut sapiusculę inculcat, & eodem uerborum tes
 tore exaggerat, proponitur: Ego sum, inquit,
 panis uitę. Item: Hic est panis qui de cęlo des
 cendit, ut qui de hoc edit, non moriatur. Ego
 sum uiuus panis, de cęlo descēdens, qui de hoc
 pane ederit, in æternum uiuet. & ita finit: Panis
 quem ego dabo, est mea caro, quam pro mun
 di uita dabo. ex quibus luculenter proponitur,
 & solide confirmatur, quod caro, quam nobis
 prastat, uera sit caro, quę uita affluat, & diui
 nitati uniatur, quisquis eandē ederit, immortali
 corporis & animę beneficio uendicetur: hoc ne
 quaquam caro & sanguis ex sui natura posset,
 ut ipse amplius producit: Spiritus est, inquit, qui
 uiuificat

Christi
corpus in
Euchari
stia uita
plenū est.

RAE DE CORP. CHRISTI. 19

uiuificat, caro nihili prodest, uerba quæ loquor, spiritus & uita sunt. quasi diceret: Caro per se nullius emolumenti fuerit, sed caro meâ diuinitatis & spiritus plenissima, immortalitatem & uitam æternâ digne manducantibus attribuit.

Exulceratissimi hæretici, qui crassissimo erroris uitio implicantur, professionis suæ immores admodum uidentur, quantumuis uerbis agnoscant, quod scilicet unicus Dei filius, à sancto spiritu conceptus, carnē in sanctissima uirgine Maria assumpserit, quam deinceps nunquā etiam in ipsa morte reliquerit. quibus & illud adijciunt, quod ipse Dei filius mortuus & sepultus sit secundum carnem: quæ certe confessio, unico huic fundamento innititur: quicquid diuinitas semel assumpserit, hoc nūquam relinquet. Ex quibus & idiomatum distributio consurgit. Christo homini nuncupatur, quod diuinitati asine est, & contra, quod Christo Dei filio admetitur, illud humanitati congruit, ut Iohannis 3. eleganter colligit: Nemo, inquit, ascendit in cælum, quam is qui de cælo descendit filius hominis, qui in cælo est. & Apostolus 1. Corint. 2. Nam si illam, uidelicet Dei sapientiam, agnouissent, non Dominum gloriæ crucifixissent.

Sin quis diuersum sentiat, Christum, hoc est, unitatem personæ diuidat, & ex una Christi persona plures easdem uel personas, uel partes potius resecet. ex sancto Iohanne probe iudicium profertur, quisquis Christum dirimit, alter sit Antichristus, quemadmodum olim messias

Diuinitas
carnē
semel as-
sumptam
nunquā
deinceps
reliquit.

moriz

30 TESTIMON. S. SCRIPTV

moræ deploratæ, Nestorius hæreticus, ex quo
postea Mahomericum & Turcicum idolū prop
pagabatur, commisit, quem luctuosa hæreticos
rūm peruicacia hodie liquido repræsentat: quos
Christus Iesus mundi Lux illustret.

Ioh. 8.

Si Chris
tus nil nī
si figurā
sacramē
to suo cō
tulisset,
typo pas
schali,
quem an
tea cū di
scipulis
celebras
bat, meri
to acquir
uisset.

Marc. 14

Luc. 22.

1. Pet. 2

Heb. 4.

Heb. 9.

Iohan. 1.

Esai. 53.

Hiere. 11

et 51.

CAeterū ut & alios Euangelistas, & pro
pius Decimoquarto, corporis Christi ue
ritatē in Eucharistia proponā, nō dissis
mulatūr, nec ullo pacto retūdi potest pascha ue
teris testamēti, quod Dñs Iudaico more immo
lauit, & cum Apostolis suis comedit, priusquā
dignissimum corporis & sanguinis sacramen
tum subrogasset, omnino apertam & uenustā
figuram uideri, quæ prius ex singulari Dei præ
cepto ordinabatur, idēq; unicum suum filium
Christum (qui absq; peccato carnem assumpsit,
nosq; innocenti sua morte, seipsum immolans,
ab æterna morte expiaret) exprimebat, ut Antea
ambulo illius Iohannes Baptista, quum illum
digito suo indicaret, eleganter testatur, dicens:
Ecce agnus Dei, qui mundi peccata aufert. qui
bus uerbis strietim præcipua legis Mosaicę my
steria, & prophetarum, potissimum Ieremiæ,
explicat, & in medium adducit, adeoq; Iohan
nes Euangelista cap. 19. idem innuit, quod scilicet
scriptura de agno Exod. 12. nullum ei crus
confringeretis) completa in crucifixo corpore sit,
cū milites ad Iesum ruerent, eumq; iam exa
nimem uiderent, nec crurium quicquam perfrē
gerāt: Sin Dominus in sua sancta cœna nil præ
ter figuram instituisset, certe paschali agno, quæ
elegas

RAE DE CORP. CHRISTI. 31

elegans admodum, aperta, & luculenta figura videbatur, acque uisset potissimum, cum eadem æque præteritam & futuram passionem demonstrasset, quemadmodum Paulus ait, quod Paschalis agnus Christus, pro nobis immolatus sit. 1. Corinth. 5. & Ioh. Apocal. 15. Christum agnum à mundi exordio occisum uocat, & alijs in locis passim liberationis nostræ agnus dicitur, ut Apo. 5. 6. 7. 14. 15. 17. 21. imo huiusmodi agnus foret, ut uiuens, sentiens, innocens, & obediens animal, ac euidentior atque accommodatior Domini mortem exhibuisset, quam panis, qui anima sensitiua destituitur.

Verum Dominus tantum non agnum Paschalem in figuram nobis reliquit, ut & priusquam corporis sui & sanguinis Sacramentum sub panis & uini specie instituisset, alterius figuram penitus aboleret, & antiquari ueteris testamenti ritum uoluerit, quemadmodum idem Luc. 22. confirmat: Desiderio desiderauit hoc Pascha uobiscum comedere antequam pariar, dico autem uobis, quod ex hoc ultra non comedam, donec in regno Dei compleatur. quasi diceret, ultimus hic erit agnus paschalis, quando illius figura per meam instantem mortem, & ex mortuis resurrectionem, quæ recte dicitur Paschæ, hoc est, uerus de morte in uitam æternam transitus, absoluitur, & desinat. deinde autem corporis sui & sanguinis sacramentum, ut pote quod nunquam aboleri debeat, subiecit. id omnino otiosum fuisset, si nihil aliud quam figuram daret, quam

Luc. 22

1. Cor. 11

31 TESTIMON. S. SCRIPTV

quum agnus Paschalis simplici figuræ nihilo in
ceptior fuisset, quam panis, ut dictū est tropicus.

*Christus
paschalis
sacramen-
to bifari-
am fecit.* Sed Dominus bifariam discrimen inter ag-
num Paschalem, & corporis sui, atq; sangui-
nis sacramentum dilucide indicat, nobisq; ma-
nifesto declarauit, alterum saltem figuram, alte-
rum autem rem ipsam, sublato quouis inuolu-
cri genere, haberi; partim quod uetus Pascha,
tanquam figura, antiquetur, & supprimatur,
quum corporis & sanguinis Sacramentum in
Dei regno, hoc est, in sancta Ecclesia nun-
quam cesset, uerum perpetuo reuerenter tra-
ctetur, præbeatur & communicetur, donec
ipse redeat, quemadmodum Lucas & Paulus
atingunt: partim quod sacramento longe al-
liud nomen indiderit, quam agno Paschali:
nam licet is uenusta & aperta corporis sui fi-
gura (ut pro nobis offerebatur) fuerit, tamen
agnum saltem, qui abrogari debebat, nomina-
uit, & hoc iam sublato, mox dignissimum illud
sacramentum, quod postea instituit, & sancte ser-
uari præcepit, non panem, sed rotundis & dilu-
cidis uerbis corpus suum, quod pro nobis tradi-
tur, & sanguinem suum, qui pro nobis effundit-
tur, uocauit, quo utroq; luculenter innuit, quod
agnus Paschalis, figura præcedens fuerit, adeoq;
dignissimo illo Sacramento illud contineatur,
& detur, quod figura adumbrabat, hoc est, uer-
um illius corpus, & uerum sanguinem: alioqui
differentiæ ratio non cohæreret. Adhæc, quia
nihil otiose agirauit, quid impulisset, ut in alter-
ius

RAE DE CORP. CHRISTI. 33

rius figura abrogationem, aliam figurā nihilo efficaciorē reponeret, siquidem hæc figurā sit proprietas, ut significant saltem & adumbrant.

DECIMOQVINTO. Theologi non obscure norunt, exorta qua stione, uerba ne scriptura recte, & germane, ut littera habet, & docet, uel Metaphorice aut figurate accipienda sint: quod præcedentia statim & sequentia eiusdem loci uerba sedulo excutienda sint, siquidem eadem facile ambiguum & tenuissimam orationem explicuerint, quod ut plurimum & ad amissum seruari consuevit, quam documētis uerborum circumstantiæ Allegoricum sensum non necessario exigunt, nunquam a simplici & genuino ductu uerba detorqueri. Verum hoc loci nec antecedentia, nec subsequētia Metaphoricum admittunt sensum, cum potius respondeant: quod ad prius inquam attinet, cum Dominus uetus Pascha corporis sui, & unum (quod agno iam comesto, in ueteris Testamenti cene ualedictionem discipulis porrexit, ut Lucas scribit, ante sacramenti huius institutionem) sanguinis sui nomenclatura æque salutaberet, ut postea in Eucharistia corpus ac sanguinem suum nominauerat: sed diuersum, ut dicere apparet, quod posterius concernit, uidelicet corpus quod pro uobis traditur, adeoque sanguis noui testamenti, qui ad remissionem peccatorum pro uobis effunditur: nimirum uerum illud corpus & sanguinem, ut meminimus, &

Cū orationis ambitus Metaphorā eludit, ut hic, nō tātū repelatur, sed & ferri nequit, dictioni simplici ter insisteretur.

C

infra

34 TESTIMON. S. SCRIPTV.

infra. fufus diceretur, intelligi competit.

Esto sermonis nis, ac eiusdem coherentia res
pugnent, quamvis diuersum haud dubie elu-
cefcat, attamen sententia argumentum ex uni-
uerfa Dominiæ Orationis serie, cui Euangelis-
tae cum Paulo pariter consentiunt, plus satis e-
uinceretur, tres ut ordine sequuntur Euanges-
listae cum Apostolo suffragantur, a Domino ita
dici: Hoc est corpus meum, Hic est sanguis me-
us, uel calix noui testamenti in meo sanguine,
qui pro uobis effunditur, nec interim uel Iota
adferunt, quod Metaphoricum sapiat, quibus
& S. Iohannes huiusmodi sermonis timore ac-
cedit: Panis, quem dabo, est caro mea, quæ pro
mundi uita dabo, nihil hic schematismi occul-
tur, alioqui nec tantus apud omnes consensus
foret, extaret certe uel unius atq; alterius com-
mentariolum, quo figure & non literæ uestigia
insistendum uellicaremur, quum idem apud do-
mini uerba, quæ abstrusiora nonnihil uideban-
tur, fecerit, & singulariter sanctus Iohannes hu-
ic negotio uacabat, quod ab alijs Euangelistis
obscurius scribebatur, postremus ipse interpres
difficultati medetur, ut Iohannis 25. Dominus
Iudæos compellat: Soluite hoc templum, & in
triduo illud erigam, eiusdem & Mattheus cū
Marco in Dominica Passione meminit, quem
admodum falso illum criminabantur, nec inte-
rim Domini mentem liberius explicant, huic
Iohannes Euangelistarum acerrimus censor ac-
cedit postremus, & quod alicubi desideratur, re-
stituit.

RAE DE CORP. CHRISTI 15

stuit, & absolvit, inquit: Ipse autem de corpore sui templo loquebatur. Et apud eundem cap. 7. perplexioribus amplificatio attemperatur. Omitto alios Evangelistas, quibus familiariter est producere, quod à Domino contractius dictum videbatur, ut Matt. 13. 31. 34. Mar. 3. 4. 13. Luc. 8. 14. 15. 19. apparet, quod & Dominus pressius constrinxerat, illud aliud in loco erunt, Matt. 13. Marc. 4. hoc domini nonnihil intricatius putabatur: Nam qui habet, huic dabitur, ut abundet, qui autem non habet, ab illo etiam auferetur quod habet. cuius nucleus Matth. 25. Luc. 7. ira excutitur, qui habet illi dabitur, qui vero non habet, ab illo etiam auferetur, quod putat se habere. Id genus alijs compluribus desprehenditur, à Domino nusquam Tropos adferri, quos vel orationis ambitus, ac dispositio, vel quos ipsemet cum Evangelistis non alicubi saltem attingat. & quia nihil huius prodiu sit, Deum immortalem, quorsum Metaphoris ac Tropis Christi sermonem gravabimus? quoniam nec Christus nec discipuli quicquam præter simplicem sententiam intenderint.

DECIMO SEXTO. Ut luculentius Luc. 22. us evadat, sedulo observabitur, quod 1. Cor. 12. Dominus calicem non simpliciter sanguinem nocet, sed adiungat novi testamenti, vel et apud Lucam & Apostolum habetur, novum Christus testamentum in meo sanguine, cui & superius profites alludit, videlicet in sacramento suo eundem sanguinem præstari, quo novum testamentum confirmatur in sacramento

C a firma

DE TESTIMONIO S. SCRIPTURÆ

*Sanguis
nem, quo
nouū tes
tamentū
fulcitur,
nobis pre
stari, cui
figura ce
dit.*

firmatur, stabilitur, & obfirmatur, ut quondam
nouum sœdus uinulorum & iurcorum sangui
ne cingebatur, ita hunc negotio confutatur, ut
nadam sanguinis figuram, quæ est ueteris testa
menti, supplantat nouum testamentum sanguine, ut
ipsum rei ueritate, quemadmodum P. ulus He
braeorum & n. scribit. Sanguinem, quo uetus
Testamentum fulciebatur, iurcorum & uinulo
rum necesse proferri, sed sanguinem, ad noui Te
stamenti auctoritatem, proprio Domini sangui
ne corroborari, quo semel sanctum ingressus
est, ueramq; liberationem asseruit. Hinc colla
gitur per Christi uerba uerum suū sanguinem,
quem in Eucharistia porrigit, merito intelligi:
si secus fieret, Dominum collatio refelleretur, quā
sanguinem, quem in Eucharistia confert, ut re
ipsam, respectu sanguinis ueteris testamenti, ut
figuram, seruari mandarit, adeoq; nihil non ob
rueret quæ Apostolus adducit, uidelicet nouum
testamentum non umbra, sed proprio Christi
sanguine firmari, quodq; Christus non umbras
& seculi huius bona, aut tabernaculū, sed san
ctabona & æternam habitationem spectet. Id
quandouetus testamentū saltem statuit, & ces
lestium bonorum umbris duralurur, Christus
mediator multo potioris testamenti, iuxtaq;
maginem, quæ Moysi super montem exhibebatur,
progreditur. Quæ omnia conuulsionem
admitteant, si Christus sanctum sanguinem sui
umbram prouideretur, adhuc enim cum umbris
digladiaretur, quodq; uideret, non noui, sed de
ters

RAE DE CORP. CHRISTI. 37

geris testamenti sanguis foret, & adumbratis
onibus assimilaretur, quum tamen corpus il-
lud sit, quod omnes reliquas umbras repraesentat
runt. Psal. 39.

Ut autem suspitio amoliatu alterius sangui-
nem, ad noui testamenti sanguinem, quem Chri-
stus profudit, conferri, cuius sacramentum sal-
tem, ut haeretici rixantur, symbolum putetur, in sacra-
diligenter animaduertiendum est, quorsum Do-
minus uerbis declinat, haud dubie ut in ueteres scipulis
et testamento (quo figurae regnant, & alterius traditum
typus geritur) Moyses uirulorum ac hircorum opponit
sanguinem accepit, eorum populum configerat, sanguine
inquiens: Hic est sanguis testamenti quem De-
us uobis dedit: ita Christus dixerit, Hic est san-
guis meus noui testamenti, qui pro uobis effun-
ditur, in peccatorum remissionem: innuens, quod
in posterum sacramenti sui sanguine Christus
nos efficacissime sit aspersurus, sublati iam
guris, ad maiorem spem, ut delicti uenia impe-
tetur. & hoc est quod Christus sanguinem suum
intelligi uoluit, non ut super crucem profusus
rus erat, sed ut in sacramento porrigitur, ueteris
testamenti sanguini, quo Moyses populum
asperserat, assimilauerit. Quare sanguis huius
testamenti, erit uerus ille sanguis, quo nouum
testamentum solidatur, idque ex mysterij gra-
tia proficiscitur, qua propensissimum animi sui
studium nobis commendauit, & foedus illud
sanguine suo obsignatum traditur, ut diuina
gratia fruamur, nostroque usui accommo-

TESTIMON. S. SCRIPTV

mus, quæ sanguinis sui beneficium meruit, quod figura attribui, barbarum putabitur.

*Christus
effusam
sanguine
ad certiss
simam ne
pire do
gumentu
an sacra
mento cõ
fess, &
figura ne
quit.*

DECIMO SEPTIMO. Dominus ait: Hic est sanguis meus, qui pro uobis & multis effunderetur in remissione peccatorum: hanc nimirum potestatem simplex figura nescit, ut delicta dissipet & diluat, alioquin ueteris testamenti sanguis, qui umbram solum retulit, idem polleret, quod, uel Apostolo teste Hebræorum 11. repudiabitur, bouum uidelicet aut hircorum sanguine peccata aboleri nequeunt, hinc necessario definitur, in dignissimo hoc sacramento uerum corpus uerumque sanguinem ad peccatorum abolitionem nobis præstari. Nostra autem interest, ut ante eiusdem communicationem ex animo præparari, apud Deum delicti ueniam impetremus, hac quidem uia haud dubie expiabimur, ac tanquam pignore quodam prouisi, reficiemur.

*Heretici
ei ultimã
Christi
uoluntas
sem labes
faciant.*

DECIMO OCTAVO. Qui postrema Domini sub mortem uerba, quæ foris ac uoluntatis extremæ non iniuria opinionem induunt, minus proprie, quam oporteat, usurpet, & commento quopiam tropice aut uiolenter constringat, is profecto non secus agit, quam si per strenuæ operam det, ut Dei sui mentem eneruet, atrocem interea capiti suo uindictam accersit, quum luculenter Dominus patefaciat, quod nobis cõferat, & relinquat thesaurum longe dignissimum, quo nihil maius habeat, pura sanctissimum ipsius corpus & sanguinem

S

RAE DE CORP. CHRISTI. 19

guinem, quibus ad salutis nostrae remedium
potiamur, donec iterum Dominus redeat. Si
autem dixerim quis petulancer intendat, uide-
licet non substantialis hic, sed metaphorica ra-
tio proponi, certe nil aliud quam planam &
simplicem figuram nobis relictam, conuulsa Chri-
sti ordinatione subrogat, quo immanius quid ad-
feretur? Qua quidem contumeliae nota si alicui
us pictari testamentum inureretur, cui allube-
sceret: ut interim Domini nostri saluatoris auto-
ritatem praeteream. Quem quid fugit ultimis
testamentorum fundatoribus peculiariter nira-
ri, ne quid ambigui, obsoleui, & obscuri dicatur,
quod aliter, quam sonet, usurparetur, & contra
diligenter circumspectant, ut illud quam potest
simplicissime ac planissime dici, exprimant, ne quid
ullo uerborum scrupulo remora causetur, & res
pudici tandem uitium accedat? Cui porro com-
pertum est, quod prouidus & munificus Occo-
nomus unquam haeredes suos testamenti decre-
to, ita circumuenerit, ut uerborum inuolucro de-
fraudati, quum rei potius magnitudo ani-
mos occuparet, ab omni beneficio exciderent,
nec alio quam inani figmento pasceretur.

inluris periti docent, testatoris uerba, quemad-
modum sonant, proprie ac singulariter intelli-
gi, nisi liquido constet, quod ipsius uoluntas ua-
riauerit, alioquin deposita nequaquam ruptum
iri. Sin autem similitudo haec tanquam Philoso-
phica & a sacris alienior alicui sordescat, is Pau-
lum qui in eodem argumenti genere uersatur,

40 TESTIMON. S. SCRIPTV.

admittat. Galat. 3. ubi promissionem noui testam^{en}ti Abrahamę pręstaram copiose ita prolequitur. At tamen hominis alicuius testamentum nemo aspernatur, & comprobaturum sit, nec huic quicquam adiecit. Attendas uelim, ut hoc loci aduersarij cauillentur apertissimam Dei filiorum dinationem: Hoc est meum corpus, Hic est meus sanguis, fraudulenter admodum ac temerarie hunc in modum explicant: Non quod uere corpus meum habeatur, sed illud adumbrat, ac deo hic sanguis non in rei ueritate sanguis est, sed eundem exprimit, aut Hoc non est meum corpus, sed potius corporis mei figura, & Hic sanguis meus nequaquam est, sed eius figura saltem repręsentatur. Ni hæc licentiosa infarciendi ac resecandi proteruitas diceretur, plane dubius animi quid dicendum sit uidebor, adeoque tantum non pro sua libidine figunt ac refigunt, sed eam deprauant, eneruant, ac prorsus exhibant, parum memores uindictę, qua profecto atrocius & horribilius punientur, quam ij, qui quodam Moysen Dominicę legis latorem ita offenderant, ut immisericorditer, teste Apostolo, mortis exitio emanciparentur.

Si uerba
aliter
quam so-
lant ac-
cipi uelit,
nō certe
Christus
dissimul-
asset.

Fortassis fingunt, sapientię diuinę, æterno Dei uerbo planiora defuisse, ad animi sui, qui deinceps in mudi finem recoleretur, declarationem. An Christo obscurum erat, qui uerbum Dei est, quid sermo, qui hominum colloquio deseruiat, uelit ignorasset, qui ueritas est, ueritatis doctrinam? Aut Dei sapientia unum pro al-

tero

RAE DE CORP. CHRISTI. 4^r

terro ex incogitantia effutiret; quique celestis sui
parris uirtus, & potentia est, in eum uirtus in-
pegisset, ut parum concinnit animi fementiam
promulgasset.

DE CIMO NONO. Domini uerba
non pleben quidam, sed eius uerba sunt,
qui Deus & homo est; cuius natura est
stupenda, & ad quoduis etiam uel agendum uel
dicendum miranda admodum uidetur, qui et-
iam nec egit, nec loquutus est quicquam, quod
non maiori admirationi fuerit, ut rerum suarum
contemplatione altius perspecta cognoscitur, ui-
delicet a naturae sua usque ad coelos ascensione,
quem & hostes ipsius suspiciebant, quod nemi-
nem, qui tanta maiestate uerba faceret, & talia
operaretur, audierint.

Quam certe agendi ac dicendi consuetudo sti uerba,
nem in discessu suo non imminuit, aut neglexit, et opera
siquidem Hierusalem admirabiliter adiret, & semper
stupenda admodum in templo comitteret, & non admiras
absq; miraculo cenā sibi prae parari uoluisset, tione es
ideoque duos Petrum & Iohannem in ciuitatem rant, ita
praemisit, nec locum diuertendi aperuit, sed in ex ultima
lum, qui hydria obuiaret, sectarentur, precepit, uoluntas,
& patrem familias monerent, ut cenaculum per, qua per
amplum, ubi agnum cum discipulis, ut factum petuum
est, manducaret, adorer.

Qui iam probabile foret, cum paschalis agni mnemos
cibum, siquidem omnis generis ceremonias exi, synon res
geret, & complurima mysteria referret, absol, liquit, su
uisset, ut tandem discessum suum inani aliqua si, peda da;

C s gura,

Matth. 4.
Marc. 7.
Ioh. 5.

Ut Chris

nobis

43 TESTIMON. S. SCRIPTV

retur,
ideoq; fu
gura lo
cus negat
bitur.

gura specie rectum, ac discipulis suis aliisque
Christianis nil aliud, quam panis portionem ad
perpetuam sui memoriam, reliquisset: quod
ipse, qui tum in omnibus suis operibus, & con
silijs semper mirabilis fuit, hic postremo digre
diens nihil egisset, quod nullius miraculi nomē
mereretur: Cum autem illud omnino dissimi
le sit, adeoq; quādoquidem perpetuam memos
riam & Mnemonosynon suis relinquere noluit,
cum huiusmodi uerba super creaturas uinum &
panem, quibus in diuinas manus sumptis, pro
tulisset, quæ iuxta naturam & propriam signi
ficationem admiratione dignissima sunt & hu
manum intellectum excedentia, quid igitur
sibi uult quod potius uerba contra ipsorum na
turā huc uolenter per Allegoriam trahantur, sicut
stantur, & torqueantur, ut nec suis stupendis
miraculis, aut uerbis quicq; congruant, nec per
sonæ suæ peculiaria aut apposita sint, quam ut
liberaliter fateamur, quod magnus Dominus
& hic magna locutus & operatus sit, quantum
uis humanam naturam superent, quodq; ipse,
qui adeo stupende natus est, cuiusq; uita, uer
ba, conuersationes semper mirationi fuerint,
potissimum quando Dauid olim de illo constā
ter uaticinetur, Magna sunt Domini opera, ex
quisita secundū uoluntatem eius, laus & decor
est opus suum, miraculis suis memoriam fecit,
benignus & misericors Deus cibum dedit se tis
mentis. Psal. 110.

Vulgariter quidem, & non perperam, dici
tur,

RÆ DE CORP. CHRISTI. 43

tur, cum quid ambigui inciderit, quod remotetur sententiæ documentum, ut eius generis ratio eratur, quæ persona loquenti non sordida, vel parum appositâ sit: uerum sententiâ, quam aduersarij contumaciter astruunt Christi personæ, qui Deus & homo est, non congrua foret nec idonea, siquidem carnem suam, sicut corpus dari pollicitus, umbram saltem & inanem figuram alterius loco traderet. illud certe Deo admetiri, absurdius putabitur, de quo David prædixerat, quod omnia sua opera firma sint, & promissa fideliter seruet, & quæ dicit, facta sint, & quæ præcipit, iam creata uideantur.

Porro ab hominibus fieri consuevit, quoniam aliquo prouolant, ut amicis conuiuium in ualedictionem apparent, quodque cibum propositum chili quadam extenuatione non uerbis exaggeret, aut magnificentius quam par sit, prædicent: & Christus architrictinus, quo nihil submissius fuit, diuinæ cœnæ cibum præclarius uerbis exornasset, cui nihil, præter nudam figuram adesset, quid Domino inconcinnius attribueretur?

VICESIMO. Cum sedulo ea excusserimus, quæ Dominus parabolice loquitur ac docere consuevit, illud nusquam non depræhendemus quod Allegoricus & Spirituallius sensus in parabola tua profundior, insignior, & gratior uim habeat & referat, quam rudis significatio, aut externa litera, & uet, meri uerba exprimant. exempli gratia, Dominus parabolice inquit: Ego sum ostium, intelligi uult.

non

Ex hæreticorum opinione domini uerba Deum saltem non hominem cerneret. Psal. 31.

Christus negocium suum ad speciosius uerbis exornauit quam par sit.

Quia hæreticorum opinio Christi uerba eloquio dantes

44. TESTIMON. S. SCRIPTV

non commune aliquod, sed æternæ uitæ ostium, item ego sum uera uitis, non quidem uulgaris, sed diuina uitis, cuius pater cœlestis fuit agricola, adeo nihil Dominus parabolice dixit, quod per Allegoriam extenuaretur. quid igitur aduersarios laceſſit, quod in his uerbis: Hoc est meum corpus, Hic est meus sanguis, Allegoriam quarant, qua non solum ſententiæ proprietatem palam reijciunt, ſed & nobis, pro corpore illo uiuificante, & purpureo Chriſti ſanguine, Hoc. n. uerba manifesto adferunt, allegoriæ figmento, emarcidam, & mortuam figuram ſubſtituant.

VICESIMO PRIMO. Non poteſt inſicias iri, ut infra diſcuſe diceretur, quod pñ homines & ſancta Catholica Eccleſia inde ab Apoſtolorum temporibus, ſemper Chriſtum in Euchariftia, cum huic uere adſit, adorant, nec aliud eos, quam luculenta Dei ſui, & Domini Ieſu Chriſti uerba, compulit, quibus uerum ſuum corpus & ſanguinem in Euchariftia atteſtatur. Sin ſecus uideretur, & ipſi uerba contra omnium Chriſtianorum opinionem Metaphorice de inani figuræ ſpecie acciperentur, certe Dominus huiusmodi inuolucro Eccleſiæ ſuæ ad horribiles idololatrias antea præbuiſſet, cuius nomine antea in mortem uolens abiire, ut ab Idolomania impietate, ſeruos unici uiuētis Dei efficeret, nō iniuria miraretur quod æternæ dei ſapiētiæ adeo ſiniſtre inſtitutum ceſſiſſet, quodq; ſupinus hic error ſancti

Si Chriſtus in Sacramēto nobis uerum ſuum Corpus, iuxta uerba, ut ſonāt, nō dediſſet. Eccleſiam ſuā horribili idolatria oneraſſet, & diſ

RAE DE CORP. CHRISTI. 45

et Ecclesia sua, nec per spiritum sanctum, aut doctores, quibus gubernatur, uel preceptores aut amicos unquam subleuisset.

Christus, inquam, Matt. 11. & Luc. 7. Velle loquitur, Sapientia iustificata est ab omnibus istis pueris. & Matth. 23. & Luc. 22. firmiter promittit, quod uera Ecclesia sua fides, nunquam cessare debeat, quodque nec inferorum porte contra illam praeualeant. & Iohan. 14. Sanctum suum spiritum, qui consolator est, illis mittendum affirmat, ut in omnem ueritatem dirigat. quomodo iam suspicari potest, aut animo induci, quod Christus his omnibus nihili reputans, Ecclesiam suam haecenus in prodigia idololatriae hareri permisisset: cum nec a suo & Apostolorum tempore hucusque Ecclesiam habuisset. Hi omnes, qui Christum in Eucharistia contemnerent, & ex animo adorarunt, nequaquam idololatriae uidentur, certe uerum corpus, uerusque Dominus in sanguis, imo ipse Dominus Deus & homo perfecte in Eucharistia asseruatur.

VICE SIMOSECVNDO. Qui

Iudicio & communi sensu praeditus est, facile uidet, & colligit, quod aduerfarij panis, fractio, utcumque etiam de hoc magnifice sentire uelint, res ipsa nihil aliud sit, quam in tuo quoddam trahendi conuiuium, & cibi potusque uulgariter sumendi ratio. Pulchre autem in hoc Dominicae passionis recordamur, & agimus Deo patri per affectum suum Christum Iesum, pro suis omnibus uicinis, &

Aduersarij
rioru ceru
na parua
uulgari
aliquare
seccione
distat.

risuatis

46 TESTIMON. S. SCRIPTV

quanta rismatibus, quæ pro illum largitus est, eaq; nos
men Apo bis fidei præsidio usurpamus &c. Verum, optis
stus lon me amice, hocne etiam agunt omnes pñ, ut
ge supra agant, Pauli doctrina efflagitat, quotiescunq;
modum uel edunt, uel bibunt? At ne sanctus Apostolus
separet. 1. Cor. 10. siue edatis aut bibatis aut quicquid es

**Verbal
banus.**

tiam egeritis, in Dei laude decedat. & ad Col. 3.
Quicquid tandem egeritis, omne hoc in Domi
ni Iesu nomen dirigite, & per illum gratias agi
te Deo patri. ideoq; catholica nostra uetus, & so
lennis, cibo iam sumpto, gratiarũ actio ita ef
fertur: Gratias agimus tibi Domine Iesu Chri
ste, pro uniuersis donis, & beneficijs tuis, qui re
uis & regnas Deus, per omnia secula seculorum
Amen. Quare antecessores nostri, ut ex eorum
numero quidam non postremus meminit, uitis
tum panem adeo uenerati fuerunt, magniq; fe
cerunt, ut moleste ferrent, quando ex incogi
tancia manibus excideretur, ut & hodie pluri
mi assolent, sublatum cum osculo excipiunt: &
deoty idem repeto, si aduersariorum opinio uo
cinius & pressius intueatur, nullane aliud illorũ
panis fractio, quam solennis aliqua coniuiu
di institutio uidebitur.

Quam uero longe Christianorum conuiuia
à Domini mensa uarientur, insinuat Paulus ci
tato loco 1. Cor. 10. Est ne inquit calix gratiarũ
actionis, quem benedicimus, cõmunicatio san
guinis Christi: & panis, quem frangimus cõm
municatio corporis Christi: quam sententiam
noy expressius inferam. & rursum. 1. Cor. 11.

Cum

RAE DE CORP. CHRISTI. 49

Cum Corinthij ad Dñi mensam turpiter produmperent, magna animi fortitudine mirum in modum uellicat, & incessit, Non est inquit tempus quod iam conuiuio cibi & potus impendatur, suntne uobis ades in quibus edatis & bibatis, aut communionem Dei contemptim ducitis? quid dicam? prædicabo uos? hic non prædico uos, &c. quibus mox Apostolus diuinæ dignissimi huius sacramenti institutionem manifeste subiūgit, adhibita illustri doctrina de hoc, atq; alio ciborum genere, ut proxime diffusius admonebitur.

VICESIMOTERTIO. In prædicto illo loco peccatorū magnitudinem & perne acerbitatē illorum refricat, qui sacramentū indigne accipiūt, adeo grauit̃ etiam adductis ad hoc rationibus, uidelicet quod uerba illius synceriter & recte usurpara, minime figurā patiuntur, sed necessario de uera, & hypostatice corporis & sanguinis Christi in sacramēto præsētia interpretari, dicens, qui hunc panē ederit, aut dñi calicem indigne biberit, corpori & sanguini Domini obnoxius est. hæc aperta sunt, quibus sane nihil aliud infert, quam quod is, nō minus corpori & sanguini obnoxius reddatur, ut Iudas Iscariotes & Iudæi fuerunt, qui ea prodiderunt, crucifixerunt & profuderunt. Ne autē quis somniaret, quod de periculosa inanis huius figuræ Domini corporis & sanguinis sumptione loqueretur, ibidē nos qd fieri oporteat, instruit & monet, ut nō in corpore & sanguine

Magnitudo delicti, et perne crudelitas eorum, qui hoc sacramētū profanāt, facile declarant non inanis figuræ rationem haberi.

Domini

48 TESTIMON. S. SCRIPTV

Domini delinquamus, inquit: Probet aut homo
& examinet seipsum, & ita de pane edat & de
calice isto bibat. cuiusmodi probationem putas
Apostolum exigere: non certe vulgare, sed sum-
mam disciplinam, cui animi discussio & prae-
diratio anteferantur, nimirum principe loco ut
accessurus secum perpendat, an Domini uerbis
solide credat (Hoc est meum corpus) deinde se-
rio ne delictarum culpam doleat, quorum no-
mine Dei filius ex incomparabili erga humanu
genus suum corpus in mortem dedit, ut lo-
co iā allegato exprimitur, quod pro uobis tra-
ditur: praeterea, ut percipitur ex animo in se
metur, & magno Dei amore teneatur, quoniam ge-
nito filio non peperci, sed pro omnibus nobis tra-
didit, & in filii ac sancti spiritus amorem rapiat-
tur, quo filius seipsum libere immolauit, incor-
rupta uictima patri suo coelesti, ut uerba in-
cant: Hoc facite in mei commemorationem:
postremo castigatum ita seipsum inueniat, ut ex-
purgatus se iussim Deo destinat, totumq; de-
dat, deinceps peccatis mortuus, Deo uiuat, &
proximo succurrat, ut Christus egit, teste Apo-
stolo 2. Cor. 5. Christi inquit charitas nos ita ur-
get, ut assumamus, cum unus pro omnibus mor-
tuus sit, quod omnes mortui sint, ideoq; pro o-
mnibus mortuus est, ut qui uiuunt, non sibi ui-
uant, sed illi qui pro ipsis mortuus est, & resur-
rexit. Haec sane probatio est, quam Apostolus
flagitat: eamq; his longe grauius uerbis mu-
nificenter proponit: quouscunq; de hoc pane e-
ditis

RAE DE CORP. CHRISTI. 49

ritis, & calicem Domini biberitis, Domini mortem prædicabitis, donec ueniat. qui iam nondum prouidus & secum excussus accedit, ait corpus & sanguini Domini obstringitur, Hæc manis festa & dilucida esse arbitror, quæ peccatorum magnitudinem ijs arguunt, qui corporis & sanguinis Christi in sacramento communicatione profanant: nec possunt de simplici figura, sed de ipso Domini corpore & sanguine, ut sonant, intelligi, quemadmodum saniori iudicio luculentum euadit.

*Pœnæ at-
trocitas
indigne
accipiente
sacramen-
tum.*

Apostolo præterea non sufficit, quod delicti grauitatem expresserit, & ut rectius intelligeretur, annectit atrocem pœnam, quam quis quis indignus accefferit, certe luet, qui inquit indigne edicit & biberit, is edit, & bibit sibi iudiciū, hoc est, damnationi obijcitur, quemadmodum Iudas in cœna Domini exitum sibi adsciuir. Hæc sane formidabilia uidentur.

Ne autem quis ita somniaret; puniret Deus æterna pœna, quod symbolici panis, ut aduersarij sacramentum æstimat, particulam quis indigne sumplerit, quum diuinæ legis ratio sit, ut peccatorum grauitati pœnæ mensura accu- muletur, ideoq; causam Apostolus annectit, quæ impiam hanc opinionem, Apostolico suo iudicio plane profligit, dicens: quandoquidē is corpus Domini non diiudicat. quasi diceret, non ut tu impius conuiciator putas, hic uulgaris aliquis panis, sed hypostatice dominici corporis habetur mentio, ubi nihil discriminis admittis,

*Deut. 25.
Apostolus
sua autho-
ritate im-
piū sacra-
mentarios
rū errorē
damnat.*

D ideoq;

90 TESTIMON. S. SCRIPTV

ideoq; non immerito longe gratissima pena
plecteris, ut etiam alibi idem fult Heb. 10. nō
nihil a pertius, inquit: qua putatis maiori pena
na & castigatione is multrabitur, qui Dei filium
pessundat, & qui sanguinem testamēti, quo san-
ctificatur, conspurcat?

Sacramē
ti infecta
toribus
suppliciu
cefit.

Et ne impius aut protervus homo putet, qđ
Apostolus hyperbolice, & terribiliter loquatur,
tanquam timorem prætere uelit, Corinthiis
ob oculos ponit infictam publicitus penā, quæ
ex Dei permissu in multorum exemplum, qui
indigna communicatione in Dominum delin-
quunt, acciderit, & hodie extari, ideoq; inquit
multi infirmi, & concussi inter uos agunt, & bo-
na pars dormiunt: si. n. nos iudicauerimus, non
iudicaremur, quum autem iudicamur, à Domi-
no corripimur, ne cum mundo damnemur. hæc
tenus Apostolus. Hic quisquis impius es, uides
quod Apostolus serio agat. Doceri uelim, an ali-
cubi apud Apostolum ulla comminatio horri-
bilior, annexis etiam exemplorum argumentis,
inueniatur, quam hic delinquentibus proponi-
tur, quod ut Apostolus ait, in dignissimo sacra-
mento uerum Christi corpus ab alijs eduljs nō
separent, ut aduersarij agunt, qui sacramentum
uocant symbolicum panem, & simplicis figuræ
loco æstimaunt. Quis autem nouit cur omni-
potens Deus nostro tempore Germanic aliam at-
que aliam calamitatem continue immittat: non
ne uides, quanto opere illi displiceat, quod hæc sa-
cramentorum blasphemia: (qua uerum cor-
pus

RAE DE CORP. CHRISTI. 51

pus & sanguis in dignissimo sacramento contra
diuinum ipsius uerbum horribiliter incessit,
& abiuratur,) superiorum indulgentia passim
libere irruerit. credas mihi, quod ea abominat
tio, ut & in procemio attigi, ex certissimis eorū
signis sit eminentis iam extremæ diei, quemad
modum Pauli uerbis facile deducitur, uidelicet,
donec ipse ueniat. Quid opus est uerbis, qui nō
hāc Apostoli sententiā, aliāq; id genus agnoscit,
qd scilicet corpus non discernat, quib; ex pœniæ
grauitate ob indignam sacramenti communica
tionē non intelligit diuinæ substantiæ magnitudi
nē, quæ hic continetur, huic frustra uigilamus:

Cæterum optime lector non est quod hæt
reas, nec te grauet aduersationum assertio ab
Apostolo uocari sacramentum crebrius panem:
nam ut supra dictum est, uocabulum panis He
braico mote non simpliciter, sed pro cibo quē
Dominus in sacramento suo reliquit, accipitur,
quo etiā modo Mart 6. nos orare docet: Pan
em nostrum supersubstantialem da nobis ho
die. Nec etiā Paulus absolute Christi corpus
pronuntiat, sed cum Emphasi pronominis, Hūc
τὸν αἵνον τοῦτον, quo doceat, rudem panē propelli;
adeoq; celestem illam insinuari, quem domi
nus Iohan. 6. promissit, & in cena præstitit: quā
uis & in sacra scriptura non rartum sit, quod ibi
la, quæ post Metamorphosin transferuntur,
pistinam denominationem obtineant, ut Ex
odi haberetur, quod Aaronis uirga Aegyptiacorū
Magorum uirgas absorpserit.

Proccus
patio sim
pliciu &
credulos
rū aduer
sum sacra
mentarios

D 2 Vicctis

92 TESTIMON. S. SCRIPTV

VICESIMOQVARTO. Mea quidem sententia uix in scriptura ualidior est locus, quo aduersariorum blasphemia contra corporis & sanguinis Christi sacramentum apertius & luculentius retunditur & damnatur, quam hic, ubi Apostolus de ijs qui sumunt indigne corpus & sanguinem Christi, tractat. Aduersarij somnium suum uerborum lenocinio ita exornant: fides, aiunt, eius est efficacia, uti absentia coram sistat, ideoq; cum panis symbolicus nobis porrigitur, cogitamus, ut semel corpus suum super crucem pro nobis immolaret, adeoque peccatorum remissionem, adoptionem & Dei hereditatem conciliaret, sedeat autem in maiestatis suae throno, sitque apud patrem mediator, & ita fide nostra cælum penetramus, & ibidem corpus hypostatice resedens arripimus, & idem nobis, quamuis substantialiter hic desideretur per fidem nostram coram fingimus, & ita de uero corpore ac sanguine edimus & bibimus, sed non aliter, quam iuxta huiusmodi fide imbuti, quæ per externa panis & uini signa refricatur, & hoc pacto Christi corpus & mortem cum omnibus ipsius beneficijs & meritis usurpamus: illud, aiunt, est probe ueloci corpore & sanguine. non quod Christi corpus & sanguis uere adsint, & corporaliter communicare possimus, sed per fidem tantum expediat, & ideo nil defraudemur, qui fide uacant. Hac quidem optime Lector magnifica & phalerata sunt, isthuc instituta ut eorundem præfatio

RAE DE CORP. CHRISTI. 53

fidio apud imperitiores, & modicę fidei homines, doctrinam de hypostatica Christi carnis & sanguinis presentia in Eucharistia undique profligent, adeoq; ex Christiana Ecclesia pretiosissimum hunc & dignissimum thesaurum funditus extirpent. Verum qui ad ducta Apostoli uerba nonnihil propius pensicularit, is facile uidet quod aut prorsus delirent, aut arrogans tia quadam freti, ut eius generis uerbis ad artem cõpositis ac picturatis, sperent horribiliter crasso deinceps mundo & catholicę uerę Ecclesię imponi. Sed ipsorum opinionibus Apostolicę fidei collatis, nonnihil altius intueatur quam bel le sibi consent. Ad hunc modum, ut ipsi produunt & asserunt, totum corporis & sanguinis Christi negocium, cuius in sacramento participes red dimur, non in diuinę operationis eners gia, aut in diuini uerbi siue consecrationis ui cõsisteret, sed cuiuslibet singulari fide niteretur, quę ita firma & inconcussa sit oportet, ut Christus, licet ad patris dextram desedcat, deducat, tunc demum corpus & sanguis Christi pre sto sunt, id q; solum in fide, substantia autem nequaquam habeatur.

Quid aliud est re ipsa loqui, nisi quod sacrum illud mysterium non singulari Christi potentia *Aduersa* & effectu, sed impensius nostris operibus fulcitur *ij Rē* sa retur, quodq; nec Christus ipse, (licet Christi camenti ne ac catholice contrarium nouerimus) diuino suis uiris suo & omnipotenti uerbo ex terrenis creaturis *bus metis* corpus suum & sanguinem efficiat, sed quod q; untur.

D 3 liber

14 TESTIMON. S. SCRIPTVM

Nō in cō-
municati-
one per
fidem ac-
cipiētis,
sed pro-
nūciatis
iā Christi
rū illius
corp⁹ sta-
tim cons-
urgit.

libet in communione tandem fide sua pręparet,
quasi Christus in hoc spectare & incumbere de-
beat: siquidem alias nihil ex sacramento suo sta-
tueretur: arbitror tamen neminē Christiana fidei
dei sectatorem, penes quem saltem aliquid reli-
gionis est, huc insanix facile adduci, ut Christo
diuinam suam maiestatem & potētiā (qua so-
lū sacramenta efficacia reddūtur, & energeticē
uerbis, ue-
ro illius
corp⁹ sta-
tim cons-
urgit.

roborantur) proterue derogat, & admetiatur fō-
bi, suā tēp ruinosā fidei, quę uix unquā solide cōs-
stat (cū huiusmodi diuinam operationem temē-
re arroget) qd. n. detestabilius cogitari potest?

Impij uer-
rū Christi
corpus ac-
que reali-
ter ac pñ,
sed suo
exitio, ac-
cipiunt.
Gala. 5

Quorsum pluribus? Apostolus 1 Cor. 11. a-
perte & grauius testatur, quod non tantū pñ,
sed & impñ, accipiant uerum Christi corpus in
sacramento existens: quamuis posteriores ad sub-
um ipsorum interitum, quemadmodum Iudas,
siquidem Christi corpus a uulgarī cibo nihil di-
stinguant. Sed nequaquam firmā, constans, in-
uida, & efficax fides, quum tantum ut Aposto-
lus docet per charitatem operetur, nefarijs ha-
beretur, nihilominus tñ ipsum Christi corpus acci-
piunt. & quia impñ hoc agūt, in omnium maxi-
mam & omnino formidabilē Dei pœnam, hoc
est, æternam corporis & animæ damnationem
decidunt, qua etiam, nisi iusta pœnitentia dilua-
tur, nunquam releuabuntur.

Hic quidem obuium est, quod non accipientis
hominis fides, Christi corpus promereatur &
conquiratur, sed quod illud diuino præcedentis
consecrationis uerbo in sacramento hypostatice indi-

RAE DE CORPO. CHRIS. 25

se indignis etiam habeatur. (priusquam cōmunicatio fiat) qui huius reuerentis causa corpori & sanguini Christi obligantur, cumq; nihil illud spectent, etiam aeterno exilio obijciuntur, quod proculdubio diffiteretur, si tantum panis symbolicus adesset, in quo per incogitantiam & temere non delinqueretur.

Adeoq; uel digito monstrari potest ex Pauli uerbis, quod mystica communicatio ueri corporis Christi, non tantum per fidem in animo, Christi spiritualiter, sed etiam ore percipitur, idq; fiat necessario, quodq; nec pñ ab impijs, in hoc differant, ut hi non uere sacramentum accipiant, quæ admodum aduersarij putant, alioquin Paulus nequaquam scriberet: corpus Hoc ederit, & poculum hoc indigne biberit &c. nec etiam adferret, quandoquidem Domini corpus non separatur, nec auditur, quod impij, siquidē non uerū sacramentum accipiant, grauissime punirentur.

uerum Apostolus docet hoc esse piorum ab impijs discrimen, quod illi sacramentum non tantum corporaliter ore, sed etiam corde spiritualiter, & intime ad uitæ incrementum & profectum, hi autem ore tantum & nefario more, sed non spiritualiter nec digne, licet hypostatice, accipiant, ideoq; Christiana Ecclesia eleganter canit: Sumunt boni sumunt mali, sorte tamen æquali, uitæ uel interitu. Mors est malis, uita bonis, uide paris sumptionis q̃ sit dispar exitus.

Inusitatissimum ac figmenti plenissimū est, quod aduersarij de fide comminiscuntur, quæ

56 TESTIMON. S. SCRIPTV

Vt se rei rerum absentiam, suoty loco fixarum quiddam
ueritas ita coram adducant, ut earūdem certissima cor
habet, sic pia habeatur. Quis ignorat, quod ad æquarum
a fide ac fidei obiectum, constantissima ueritas referat
gnoscit. tur, quum fides non aliter percipiat, quam ut ip
pfius rei ueritas habetur, cui nihil admetietur,
alioquin labasceret, idcirco absentia non secus
agnoscuntur, quam ut absunt, & presentia non
secus quam ut adsunt, iudicantur. hæc est illa ue
ra fidei regula & proprietas.

In fide ine
gotio rhe
toricis co
lorib9 no
est luxu
riūm.

Rhetores prosopopoeias, hypotyposes, alias
que id genus schemata depingūt, rerum absenti
tium formam artificiosissima dictionis uenere
exornant, & lectori siue auditori uenustissime
ob oculos proponunt, animoty inducunt, quasi
coram uideatur, licet non illud mollatur, ideoq
procul à nobis faceffant, ut Christianam pros
fessionem tropologia destinemus, tanquam abs
sentia presentiu loco ducamus. Abraham qui
dem Christi natiuitatem olim uidit, & exhila
rabatur, idty in fide tantum, non ut præsens,
sed ut futurus erat. Moyses etiam Dominū ui
der, non ut præsentem, sed ut futurum, inquit
ens: Domine mitte illum quem missurus es. nū
ita esset, non certe Christus Luca 10. diceret:
Multi propheta & reges uoluerūt uidere, quod
uos uidetis, & non uiderunt &c. Nec Aposto
lus Hebræorum u. sanctis patribus fere omnis
bus, ordine ab Abel dinumeratis, scripsisset:
Omnes isti secundum fidem obierunt, nec pros
missionem acceperunt, sed eandem tanquā per
canceb

R A E D E C O R P A C H R I S T I . 37

cancellos aspexerunt, & in hoc consolati sunt
& perstitērunt.

Si iam aduersariorum argumentum polleret, Si Christi quod Christi corpus in sacramento non absor- corpus nō lute sed uno in loco celesti saltem contineatur, aliq, quā colligitur, non tantum in sacramento, nec etis unico cor- am in fide Christum conquiri, ne dicam, ut fidei loco ritualiter manducetur, nec quicquam obstabit, affigeres quod contrarium quis sentiat, haud dubie emittitur, ut ad falleretur, & fidei sinceritati parum consulat: sin uersarij catholicorum assertio ualebit, ut in eo cussa pere somniat, petuo stabit, quod licet Dominus in coelis in se nequar mutabilis prae luceat, omnipotentia tamen fides quā fidei- tus, uere corpus suum, hoc est, ut in scholis die pte sidio citur, realiter & substantialiter, etsi non quantitate deduces- rariue & localiter in sacramento praebeat, ut rectur- partim omnipotens ipse sermo, Hoc est meum si Christi corpus, Hic est meus sanguis, ueneretur: parasti corpus- tim ut Apostolus uen dicetur, ideo hie uerum ipse ut catho- us corpus in sacramento non diffitebitur, nec licet cres substantiae dignitatem, qua quidem adempta- dūt, sacra corporis nomen amitteret, retractabimus, sed mēto ad- Abrahā Exemplo, fidei tutela, & patrocinio sit est, realis- mahimur, non ingenij paruitate quicquam ex- prae sen- periemur, sed fidei immobiles adhærebimus, dia- tia neces- uino uerbo innitemur, & illi laudē tribuemus, sario ex- hac nimirum spe erecti, ut quicquid dixerit, hoc pofcitur- praestet, & infallibiliter adest, qui uocat quod non est, ut sit Romanorum. 4.

V I C E S I M O Q V I N T O , & postre-
mo, Vnum atq; alterum porro illustra-
D s bus

38 TESTIMONI S. SCRIPTUR

bus S. Apostoli suffragiis; nec non ultimis Domini uerbis, quæ apud Matthæum 28. Apostolis suis iam cælum emigraturus loquebatur, ad pleniorē probationis uim, adiecerō, & tandem huic meo instituto, quod euidenti scripturarum testimonio fulcitur, acquiescam.

L O C V S est 1. Corinthi 10. quem & supra attigimus. Ut prudentibus loquar, iudicate uos: quod dico. Poculum benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Panis quē frangimus, nonne cōmunicatio corporis Christi est? quoniam unus panis, unū corpus multi sumus, nā omnes eodē pane fruimur. Hoc est, admoneo uos, ut & olim Apostoli feci, seculo attendatis illud enim rei dignitas & amplitudo poscent. haec enus nimis uobis sic declaro Corinthiis cōplurima scriptura. Exempla, ratio. quæ etiam communiter rudioribus non obscura erant, adduxi, nunc autē uobis tanquam prudentibus & acutis loquar, quandoquidem omni doctrinæ genere, per Dei gratiam imbui uideamini, ideoq; institutū meum expēdatis quiescit: An nescitis, noui quidē belle uobis cōstari, nihil enim accuratius exploratū habetis, quod poculum benedictionis, quod nos gratiarum actionibus sanctificamus, sanguinis Christi celebratio sit? quodq; panis, quē frangimus, corporis Christi cōmemoratio habeatur? idē cū discipulationē inuui, per fractionē & cōmunicationē corporalis sacramenti, siue earundē species, panis scilicet & uini, uerum corpus uerumq;

RAE DE CORP. CHRISTI. 59

rumq; Christi sanguinem, tanquam commune bonum erogari & percipi, & quisquis accipit, corpus & sanguinem Christi uere māducat.

Vt etiam suspicio amoliat, tanquam Apostolus Communicationem spirituales, & non Corporales infinuaret, fusius addit, & huius illustrem causam subnectit: Nos enim, inquit, complures sumus, unus panis, unumq; corpus, quandoquidem omnes de uno pane participamus. quasi diceret, antea quidem ex prædicationis uerbo instruebamur, per fidem & sanctum baptismum, Christo spiritualiter tantum coniungi, nunc uero unum corpus cum illo efficimur, ubi Christus Iesus caput est, ni mirum quod omnes uera sua carne & sanguine cibemur & nutriamur: cuius quidem sententiae ille & incolumis usurpatio, ex prædicta alterius argumenti formula, quam subin-
xerō saluatur.

baptismo
quidem
spiritualis
ter, Eus
charistia
autem
corporat
liter in
Christū
redigimur.

Christia

Locus Ephesiorum quinto extat: Nos enim non tantum membra sui corporis sumus, ex carne & ossibus illius. Quid aliud proponitur, nisi ritate, quod Christus nobis non saltem de spiritu suo sed et naturaliter communicet, sed etiam de carne & ossibus suis, ut & spiritus unus, unumque corpus in illo loquimur: quodque ita Apostolus intelligit, & non Symbolice, ad excludendum Phisici huius corporis postulat, hac similitudine seipsum gratia enuclear: Quemadmodum Eua ex uera Adam Christi dami carne & ossibus, ita & Ecclesia ex uerbo de uincis in Christi carne & ossibus constituitur. Huc autur.

Genesios

60 TESTIMON. S. SCRIPTV

Geneseos locum citat: Ideo homo relinquet patrem & matrem, & uxori suæ adhærebit, & ex duobus erit una caro, mysterium est magnum, inquit Apostolus, de Christo & Ecclesia, hoc est, de Christiano consortio.

Apostolus Quodq; ita fit, quemadmodum de Adam & *Ephē. 5.* Eva dicitur e duobus unam (ut & Adam dixit) carnem haberi, cum Deus Evam illi adduces-
germanā ret, hoc est, inquit, os ex ossibus meis, & caro
utriusq; de mea carne, Eva enim ex Adami carne & ossi-
sacramen- bus fiebat: Ita Christus & sancta Ecclesia est
ti, quæ una caro, & ideo illud quod Christus vera car-
præcipua ne & sanguine Ecclesiam suam foueat & gubernet,
sunt, uim Apostolus eodem in loco argumentatur:
expresit Nemo enim suam ipsius carnem persequitur, sed promouet & sustentat, quemadmodum Dominus Ecclesiam, nos enim corporis sui membra sumus, de carne sua & sanguine.

Idcirco nihil morari uideo, quod non Apostolus duorum sacramentorum, quæ professionem Christianam peculiariter uindicant, baptismi & Eucharistiæ energiam Ephesijs proposuerit, quantum mysteriorum sublimitas permittit. Baptismi ita meminit: Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum pro illa dedit, ut eadem sanctificaret, & per lauacrum uitæ uerbo expiaret, ut illi præclaram Ecclesiam proponeret, quæ non maculam aut rugam haberet, aut aliud quiddam, sed ut sancta, & absq; ullo nōuo sit. Sacramenti corporis & sanguinis Christi dignitatem ita persequitur, quod nemo carnem suam oderit,

RAE DE CORP. CHRISTI. 61

oderit, sed eandem nutriet & foueat, quemadmodum & Christus Ecclesiam suam, hoc est, propria carne & sanguine, unde Ecclesia, quae ante spiritum in Baptismo nascebatur, ad aeternam deinceps vitam pascitur & nutritur.

Huc etiam praedicta huius Epistolae cap. 4. verba annumerantur: Vnum scilicet corpus, & **Christi** unus spiritus. Considera non tantum unius spiritus, sed & corporis mentionem adferri. Dominus enim non in hoc solum venit, ut animam afferat, sed & corpus nostrum suo corpori assimiletur, ut per operum suorum meritum, quo nihil non sibi subijcit, expeditur. Philip. 4. Nec inconuenienter capite 4. ad Ephesios accommodatur: Qui descendit, idem est etiam qui ascendit supra omnes caelos, ut omnia impleret, adeoque caput & corpus Christi est, quo totum corpus coagmentatur, & per omnem membrorum commissuram conpingitur, ideoque fit, ut fidelium commissura, Christi commissura sint, Nescitis, inquit, Paulus 1. Corinth. 6. corpora uestra, Christi membra uideri, non igitur Christi membra tollam, & scortum membra faciam. procul absit.

Ex quibus deprehenditur, Christum non saltem charitatis necessitudine nobis deuinciri, sed & corporis propinquitate, quod per sacramenti gratiam confertur, associari.

Illud certe ab initio inter omnia mysteriorum genera uel maximum extabat, quae & Apostolorum doctrina proponebantur, (ut Paulus etiam ait, magnum est mysterium, in Christo autem dico

8. TESTIMON. S. SCRIPTV

*olim Eth
nici Chri
stianos ca
lūniabā
tur, qui
humana
carne ues
ceretur.*

dico & Ecclesia) & quæ postea ab eorundē suc
cessoribus, apud Christianos celebrabatur, quū
singulari industria præcauerint, ne fidei tyro
nes baptismo nondum abluti cognoscerent,
licet interim ad paganismū diuulgaretur, aq̃
acerbe admodum traducebantur, quod huma
na carne & sanguine uescerentur: nec huius ca
lūniæ occasio daretur, si figure saltem, & nō
ueri corporis & sanguinis Christiani facultatē
ultrapassent, ut infra in Catholice Ecclesiæ tes
timonijs fufius dicetur. His Pauli ualidis admo
dum ac differtis argumentis in medium propos
itis, ad postremum digrediat.

*Christus
celū emi
graturus
apostolis
luculētio
rē cōspes
cū promi
sit, quā e
rat diuini
tatis sua
præsentia*

Vt autem Pauli doctrinæ eiusq̃ argumē
tis Epilogus ex Domini uerbis præfigatur,
plurimum retulerit, ipsius promissum apud
Matthæum expendi. Ecce semper uobiscū sum,
usq̃ ad mundi consummationem. Hæc profe
cto non diuinitatem tantum, quia ubiq̃ sit, &
nusquam non uersetur, quod nec discipulis obs
curum erat, proponunt: Sed ideo discipuli ipso
us commouebantur, quod corporis sui præsen
tiam derogari putabant, in hoc eos consolatur,
quod perpetuo coram esse & manere uelit, quo
usq̃ etiā mundus durauerit, abesse nolit, adeoq̃
extra controuersiam corporis sui ac diuinitatis
rationem spectari intendit, idq̃ Christiani in di
uinissimo sacramento, ut uerba sonant: Hoc
est meum corpus, quod pro uobis traditur,
Hic est meus sanguis, qui pro uobis effundit
tur, congruunt.

Qui

RAE DE CORP. CHRISTI. 69

Qui grauisimis ipsius uerbis diffidit, Christianam professionem negligit. His itaq; illis scribis scripturae testimonijs, quae contra aduersarios militant, sine adhibeo, & ad alia porro accedam, quae sanctus spiritus ignita specie quondam uisus uniuersis patribus, & Ecclesiae doctoribus consentaneae & luculenter impartitur, quaeq; in Christiana Ecclesia, ut tuba, insonuerunt, & deinceps, Dei beneficio, passim relicto Satanae conciliabulo dimanari, experiemur.

IN SANCTORUM Patrum, & Catholicæ Christianæ Ecclesiae consentanea testimonia

Præfatio.

Qui

Vincetij
Lirinens
sis aureg
libellg cō
tra oīs ge
neris has

reseos no
uatiōes.

Nostre
ate he
reticorū
uiculētia
et studiū
in Christi
Ecclesiā.

VINCENTIVS Lyrinē
sis, uir doctissimus, & bea
tissimus, qui ante mille an
nos temporibus Caesarum
Theodosij & Valentiniani
uixit, de Catholicę fidei pro
pugnatione, & antiquitate
aduersus uniuersam hęreticę prauitatis nouas
tionē, aureum sane uolumen cōscripsit, quod ab
omnibus sedulo teri & quissimū & iuxta necessa
riū fuerit, potissimū nostro hoc exulcerato & po
riculoso tēpore, quo hęretici exitiosissimi, quū
omnes alios, quoscunq; etiā, profusissima impu
er studiū dētia & temeritate extrema superāt, differim
& confidenter ingrassantur. Nulli enim unquam
hęretici catholicę Ecclesię auctoritatem, (quę
diuina Scriptura fulcitur,) tam immaniter ac co
diose conuulserunt, idēq; sanctorum patrum &
doctorum scriptis, fide dignissimis compertum
euadit, qui inde ab Apostolorum temporibus,
& uitę candore, & doctrinę synceritate, nec
non etiam miraculis plane stupendis (quę m
ētus spiritus in existimationem illorum edi uo
luit) floruerunt, qui prę alijs geminum scriptu
rę sensum ab Apostolis desumptum, posterita
ti synceriter tradiderunt, quem etiam atrocissi
mis supplicijs, & pœna martyri, apud seculi
huius tyrannos incolumem seruari non recusa
rūt, quos nequaquam ita sordē ac turpiter quō
dam prosciderunt, illuserunt, & ridicule pressio
runt, ut hi omnium impudentissimi nostri hę
retici

RAE ET PATRVM PRAEFA. 65

retici committunt, quicquid non didicerunt, hoc humanum commentum, nānias, & Pharisaicū fermentum aestimant: ex quo etiam fucatam & pernitiosam ipsorum doctrinam, qua interim dissident, & seditiose lacerantur, nudis ac planis scripturarum argumentis muniri affectant: verum non ut Catholica Ecclesia inde ab Apostolorum temporibus interpretari consuevit, sed ut ipsi eandem ad schismatum suorum conservationem, quibus nihil funestius est, perperā allegant, & auditorum animis infundunt, tueri omnino proclamant, ut uictoria, priusquam contraria audiant, & re communicata ex dissentione, quam reiiciunt, edoceantur, iubilent ac pœana canant. Ex hoc calamitatis fundo, in Germaniam tot opiniorum monstra, tot horrendæ hæreses inundarunt ac irruerunt, quot fere eorundem autorum Mercurialia capita extant, ut etiam uulgus pene distractū, præpostere ac impropie agat. Verum prædictus Vincentius in libro iam commemorato, ualidissimis scripturæ argumentis fretus, elegantissime docet, ut hæreticorum circumuentiones & insidiæ & singulartiter intercipi, & tuto declinati possint, uidelicet diuina gratia imbuti, fidem nostram duobus muniamus: scripturæ autoritate, & catholice Ecclesiæ iudicio, hoc est Dialogismi in morem disserit, inquiens: Opponeret aliquis canonicam scripturam suo ipsius ductu planam & solidam haberi, quorsum igitur Ecclesiasticæ declarationis autoritas spectat? Huic ita obuiat:

*Nostros es-
culo hære-
tici scri-
pturæ cās-
dorē sibi
sumunt,
quē inter
rim petus
lāter ex-
sede pol-
luunt.
Vt hære-
ticorū uer-
fricies e-
duobus sin-
gulariter
re luceat.*

E

Ob

66 IN TESTIMONIA SS.

Cur præter canonicæ scripturæ auctoritatē catholicæ ecclesiæ iudicium requiratur. Ob id necessario requiritur, quod scripturæ celestis firmitudo & sublimitas, non ab omnibus iuxta intelligatur: quum alius hoc, alius diuerso modo, uidelicet quot capita, tot sententiarum purgatione, interpretetur. Secus inquit, Nonatus scripturam, aliter Sabellius, Donatus, Arrius, Eumenius, Macedonius, Phodinus, Appollinaris, Priscillianus, Nouianus, Pelagius, Cælestius & Nestorius exponunt, & mutua discessionem feruntur. Quare & diuersitatis ratio, & offendiculum magnitudo regulam propheticæ & Apostolicæ declarationis postulant, qua Catholicæ assertionis dignitas ad amissim probe deducatur.

Tria obseruata dignissima. Idcirco, ait fufius: Cū primis obseruari reuerentia, ut asseruamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus persuasum fuit. illud enim uocabuli proprietates (Catholica) exigit. Quid est omnium Communione, Antiquitatem & Consensum sectari? Communione doctrinam agnoscimus, quando unicam illam fidem confitemur, quam uniuersi Ecclesiæ proceres ubique terrarum illabefactatam & ueram æstimarunt. Antiquitatem amplectimur, quum sensum nequaquam repudiamus, quem patrum antecessorum iudicio probari certo nouimus. Consensum tuemur, quum antiquitatis professionem, & explicationem, quæ omnium fere doctorum, & Ecclesiæ præsulum auctoritate arripit, accurate uindicamus.

Quid Catholicus tandem tentabit, quum aliquot Ecclesiæ membra, communionem catholicam

PATRVM, PRAEFATIO. 67

tholicæ fidei dissuunt? Quid quæso aliud? nisi ut totius corporis incolumitatem exitioso mebro præferat.

Quid autem? Si macula nuper exorta, non vulgarem, sed optimam Ecclesiæ partem deopopuletur? quid aliud quam ut Antiquitati, hoc est, antiquorum præsulum & patrum uestigijs insistat, quæ nunquam nouationis circumscriptioni deputantur.

Sed quando ciuitatis aut provincię doctores longo tempore deflexerunt, & errarunt? Quid? nisi ut paucorum temeritati & imprudentiæ illud anteferatur, quod in Catholico Concilio quandoque consentaneæ definiebatur, & pronunciabatur. Sin huius generis nihil extet, quid facto opus sit, ita informat: Christianus huc enitetur, ut antiquorum sententiam, sed eorundem saltem, qui in unico Ecclesiæ commercio & fide, diuersis licet temporibus uixerint, magnæque opinionis habebantur, sedulo conferat, & quia agnouerit, quod non uni atque alteri, sed præcipuis placuerit, & dimanari uidebatur, illud inconcusse & tuto amplectetur. Hic est beatissimi uiri scopus, quem in hoc uolumine ualidissimis doctrinæ argumentis spectat & fulcit: ex quo etiam certissimo colligit, quod is demum uere syncerus & Catholicus habeatur, qui diuinam ueritatem & Ecclesiam, quod Christi corpus est, prosequitur, non priuati hominis auctoritatem, affectum, acrimoniam, uasfriciem, aut

Sanu cõfiliu, quid Christiano faciendum, cū uo
n9 atq; al
ter exci
dit.

68 IN TESTIMONIA S. S.

reconditam eruditionem, sed omnia hæc fastidiat, & immobilis constet, quodq; profiteretur, illud agnoscat, & quicquid antiquitus uenerari consuevit, huic incumbat, & contra, quicquid peculiari hominis commẽtario domi nato proponitur, eius generis æstimabit, quod religioni abludat, & fidei cuniculos struat: fin prophetice & Apostolicæ scripturæ captionibus certetur, illius meminerit, ut diabolus Christum scriptura exceperit, Si Dei filius es, deorsum te dimittas, scriptum enim est &c. Nec est quod dubitetur, diabolum per huiusmodi organa loqui, & scriptura abuti, ut Christum adortus est. Hactenus Vincentius Lyrinensis.

Cæterum hoc doctrinæ genus dilucidum & dignissimum, scripturæ argumentis fulciri, non est quod probari referat. Beatus enim Paulus eadem fere apud Galatas cum accurata uerborum regeſtione inculcat: Si uel nos, inquit, uel aliquis angelus de cælo diuersum uobis, quam prædicauimus, adduxerit, anathema sit, ut iam diximus. idem rursus asserimus, si quis uobis secus prædicarit, quam accepistis, anathema sit.

Sin autẽ cyniphes aut cynomyæ, inquit Lyrinensis, Apostolicæ huic luculētissimæ uoci obstrepant, aut fremitu suo offutiant, & ita debilitarent: Nos ut autores, nos ut huius recẽtis doctrinæ informatores, nos ut scripturæ interpretes uobis indicimus, ut quicquid hæctenus laudabile duxistis, damneris, quicquid hæctenus repudiastis, amplectamini, pristinam fidem, patrum

patrum traditiones, & cōcredita antecessorū decreta, procul hinc facessant, quodq; nos statimimus, ratum ac firmum tuemini, & id genus plurima horrenda admodum & atrocia, quorum me, inquit, meminisse pudet, effutiuerint, cordatiores diligenter expendant, & quisquis Christianæ fidei cultor est, officij sui rationem habeat, dum Apostolici anathematis crimine eximi uelit. Huc etiam non perperam Apostolicum illud apud Ephesios 4. accommodabitur: Qui ascendit supra omnes cœlos, ut nihil non munificentiae gratia locupletaret, ille quosdam Apostolis, alios prophetis, nonnullos Euangelistis, quosdam pastoribus & doctoribus destinauit, ut sancti communiter associarentur &c. ne amplius pueri simus, nec huc & illuc omni doctrinae euentu iactemur per hominum nequitiam & imposturam qui nos circumueniant.

Quam sententiam antiquissimus uir Irenæus, lib. 3. cap. 40. contra hæreticos & omnes eos infert, qui in negocijs sanctæ nostræ fidei & professionis non Ecclesiasticam doctrinā quæ-
runt, quod sanctus spiritus illic tantum sit, ubi Ecclesia habeatur, & ubi S. spiritus est, ibi sit Ecclesia, ideoq; qui de hoc spiritu non participant, & de hoc materno gremio ad uitam non fouentur, nec purum fontem, qui de Christi corpore promanat hauriunt, sed proprias cystemas effodiunt, imo cystemas, quæ aquam non continent, lacerant, Ecclesiæ fidem fugiunt, & à ueritate alienati, merito in omnes errores, prouol-

Qui scripturæ sinceritate non delibant a materno Ecclesiæ sacramento, transuersum rapiuntur.

70 IN TESTIMONIA SS.

Christus uuntur, & huc illuc impelluntur, & agitantur,
Ecclesiā ut etiam paulo post de eodem, nunc hoc, nunc
suā, cuius gnitionem perueniunt. Christi etiam uerba huc
S. spū sem referenda, quibus promittit, quod apud Ec
per affuls clesiam suam esse & manere uelit usq; ad mun
get, nō la di consummationem, & huic consolatorem,
bi per mit qui perpetuo maneat collatum iri dicit spiri
tit. tum ueritatis, qui in omnem ueritatem illos du
Matt. ul. cat, eorumque omnium, quæ dixit memori
Ioh. 14. am refricet, quodque ideo inferorum portæ
Ecclesiæ contra Ecclesiam nunquam præualeant. ex quo
ueritatis illud Pauli prim. Timoth. terrio: Ecclesia ui
stabilimē uentis Dei, est ueritatis columna, quæ ut subs
tum. iungit, primo non scripto, sed prædicationis do
 ctrina apud gentes, ædificabatur.

Fides nos Hinc Irenæus libro 3. capite 4. colligit, Quos
stra ab ini cunque tempore de ulla, uel uulgari quæstio
rio nō a ne digladiatio moueatur, necessarium uideri
postolorū ad Ecclesias omnium antiquissimas, in quibus
& euāgel Apostoli egerunt, regredi, & ab iisdem quæ
listarum stionis nodus dissoluetur. sed quomodo? inquit:
scriptus Si Apostoli nullam scripturæ traditionem reli
ra, sed quissent, hocne sequeremur, quod deinceps suc
prædica cessiue ab ijs traditum est, quibus Ecclesiæ sum
tioni in mam ipsi commiserunt?

nitebat. Nolim præteriri, quod ætati nostræ pluris
Ex nuda mum conferat, quid in hanc sententiam Ter
scriptura tullianus in libro de præscriptionibus aduers
us aduers sus Hæreticos scribat, in Christianorum gra
 tiam, quo pacto nouæ doctrinæ instituto ante
 peras

PATRV M, PRAEFATIO. 71

perari oporteat, pie consulat, Non prorsus inquit irritum est, sed plane exitiosum cum haereticis simplici ac nudo scripturarum testimonio digladiari: quicquid inde produxeris, eneruant. Sin quid retractes, probare hoc intendunt, & fuscum scripturae sensum inferunt, ut etiam nihil preter inanem contentione paratur, unde auditores difficulter quid haereticum, quidve catholicum sit, agnoscunt. ideoque inquit haereticis scripturae uilescent, quum isthinc aut nulla aut incerta uis etoria consurgat. sed cum primis par sit, de ijs te oia cum prosequi, quibus fides debeat, a quo & per aduersa quos, & quando, quibusque institutio siue disciplinaria tradita sit, & quorum opera nos Christianae professionis notionem imbuerimus.

sarj's disceptatio instituta, frustra nea er pernitiosa est

Quidans aduersa rj's cōferri oporteat.

Quibus & hoc addit. Cum Dominus corpus lum ascenderet, non scripturam reliquerit, sed Apostolis Euangelium ubique praedicandum commiserit, & illi spiritus sancti energia, eorumque doctrina passim Ecclesias formabant, ex quibus tandem & aliae, diuinae providentiae gratia emicuerunt, fideique traducem & doctrinae semen accommodarunt, ut Ecclesiae nomen mereatur, & huius gratia ueluti propago undique protensa Apostolicae Ecclesiae dicitur. Verum omne genus aut ad suam originem censeatur necesse est, ideoque quid & quomodo Apostoli ab initio praedicarunt, non rectius proponi queat, quam huiusmodi Ecclesiarum autoritate, quae ab Apostolis erectae sunt, idque primum praedicatione, & uerba uoce, deinde etiam Epistolis ordinabatur.

Christi doctrina ab Ecclesiis depromenda, quae inde ab Apostolis genealogia suam habent.

72 IN TESTIMONIA S. S.

Vnde eos, qui cum Apostolica matre & pri-
Ut hære mitiua Ecclesia idem fidei negocium tractant,
ticorum recipiendos suadet, quando illud referat quod
fraudire primum Ecclesie ab Apostolis, Apostoli à Chri-
lustrabis sto, Christus à Deo patre accepit: sin qui ablus-
zur, quio dant, mēdacij præiudicio inquit exponi. Adeoq;
piniones idem Tertullianus paulo post unam atq; alte-
suas apo ram paginam fusius indicat: hæreticos nonnū-
stolica do quam doctrinam suam non ut recentem, sed ue-
string ad re Apostolicam & antiquissimam tueri. quos
metiuntur rum uersutia ita obuiabitur: Quum Apostolicā
 fingunt, ædant ergo origenes Ecclesiarum suas
 rum, euoluant ordinem Episcoporum suorum,
 ita per successiones ab initio decurrentem, ut
 primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, uel
 Apostolicis uiris, qui tamen cū Apostolis pers-
 seuerauerit, habuerit autorem & antecessorē.

Hoc. n. modo Ecclesie Apostolicæ census
 suos deferant, id est, non ignorabitur unde ori-
 ginem suam habeant, & eandem amplectantur:
 ut Smyrnenfis Ecclesia Polycarpum, quem Ap-
 postolus Iohannes huic p̄fecit: Romana Eccles-
 sia Clementem, à sancto Petro præpositum spe-
 ctat. & id genus de similibus. Videatur autem
 an hæretici idem astruant. quasi diceret, defrau-
 dabuntur. Hactenus Tertullianus.

Antichris Huic sanctus Hieronymus aduersus Lucife-
sti schisi rianos ira aspirat: In Ecclesia ab Apostolis ere-
mata sūt, cta, & ad hunc usq; diem inconcussa sistendum
quæ ab est. & cum audis Christianos uelle haberi, non
authoris tamen à Christo Christiani simpliciter, sed ab
 alio

alio quopiam denominari, utpote Marrioniti, Valentiniiani, Montenses aut Campates, huiusmodi non Christi Ecclesiam, sed Antichristi synagogam putabis, hoc enim documento se eius ordini s sectatores fatentur de quibus Apostolus praedixit, Nec, inquit, sibi ipsis blandietur, quod uideantur scripturae locis muniri, cum & diaboli id egerit, nam scriptura non in legendo, sed in bene colligendo dependet. Hæc ille.

Quare non mirum est quod sanctus Augustinus in Epistola contra Manichæum cap. 9. de seipso insignia hæc testimonia proponit: Non sane inquit Euangelio crederem, nisi Ecclesie catholice autoritas moneret, & quia illis primum accessi, qui dixerunt credite Euangelio, cur ipsi non astipularer cum dicant: ne Manichæo credatis. Hactenus Augustinus.

De Catholicorum conciliorum autoritate hoc loci nihil amplius, donec ad ultimum de communione sub una Sacramenti specie articulum deveniam, ex scriptura adduxero, quæ certe non vulgariter æstimabitur, si uel 15. Astorum caput quis legat, & expendat, & potissimum ea quæ Apostoli & antiquissimi Ecclesie proceres in Concilio Hierosolymitano usurparunt. Sanctus Iacobus, qui eiusdem præsidem egerat, ita ait: Ideoque concludo & cæter. Hoc est profiteor & æquanimiter pronuntio. Et Apostoli cum omnibus pariter senioribus: spiritui sancto & nobis placet. &c.

Ad hæc eodem in loco lector attendat, quæ

E s sedulo

bus suis
denomi
natione
trahunt,
1. Tim. 3.
2. Pet. 2.
Sathanas
scripturæ
callet.

Scriptus
re nukes
us nō lite
re sed sen
sui inniti
tur.

Memora
bilia ex
Augusti
no, de Ec
clesia au
toritate.
Cōcilio
rū iudici
um, nō
floccipen
dendum.
In genera
libus cōci
lijs ex S.
spūs, ins

74 IN TESTIMONIA SS.

*finem ad
ecclesie co
suetudine
inclinat.
Cōcilij
decreta,
semper
rata et fir
ma erūt.*

sedulo statim Paulus, Barnabas & Syllas in om
nibus ciuitatibus, ad quas concesserant, uerū
bumque Dei prædicarunt, Apostolorum præ
cepta seruari mandarint, quemadmodum in
fra 16. cap. apparet, doctrinam siue eorum
summam, quæ ab Apostolis & senioribus apud
Hierusalem pronunciata fuerant, sectas
ri commendabant.

Ecce ut prædicta Vincentij Lyrinensis doctrina undiquaque apertis scripturæ & aliorum
correspondentibus patrum testimonijs fulciatur & firmetur.

Cumque ita res sit ad copiosorem expositionem, non æque candidorum (quibus proculdubio adducta, ex scripturis testimonia de uera hypostatica corporis & sanguinis Christi præsentia in sacramento satisfaciunt,) atque aduersariorum, adeoque eorundem discipulorum gratia, ut sui forte putescant, non nihil adiiciam: quod hæc primo per Apostolorum Christi traditiones Ecclesiæ, quam ipsemet erexerunt, cesserint, & deinceps per discipulos alijs proxime sequentibus, Ecclesiæ rectoribus, ad nostra usque tempora per manus ueluti tradita & concredita sint: nec illud in omnibus prosequar, sed præcipuis istis antiquissimis uiris, qui ab Apostolorum uita toto terrarum orbe, qua oriens & occidens patent, in Asia, Aphrica & Europa floruerunt passim, ut fideles, integri, & industrii pastores Christi Ecclesiæ, eamque Christi præsidio & gratia pie composuerunt,
dilatata

PATRVM PRÆFATIO. 74

filatarunt, fouerunt & sustentarunt ad nos-
trum usque seculum, quorum etiam informa-
tio ex vita & morte adeoque compluribus mi-
raculis & eorundem sanguinis effusione proba-
ta & stabilita emicuit. Quibus & hoc adiece-
ro, quod hæc doctrina non tantum ex allega-
tis optimis pastoribus, præsulibus & doctori-
bus Ecclesiæ Christi, sed ex catholicis Chris-
tianis compluribus consilijs, (quorum duo ex
quatupor antiquissima & celeberrima sunt) uas-
lidissime & synceriter fulciatur. & postremo
obseruationes aliquot Catholicas, quarum cons-
ensui Christiana Ecclesia quorundam pariter
annuit, tanquam irrefutabiles causas, & cer-
tissima documenta subiunxero, ex quibus ne-
cessario patebit assertionem, de uera & hypo-
statica corporis & sanguinis Christi in sacra-
mento præsentia, perpetuam, ueram & Catho-
licæ Christianæ Ecclesiæ inconcussam haberi,
& quicumq; hac calumniæ firi accendatur, Ana-
thematis postulentur, ut Apostolica execratio
sonet, Si quis aliter uobis prædicarit, quam ac-
cepistis, Anathema sit.

COMPENDIARIA

in sequentia testimonia

deductio.

Cæterum priusquam ad testimonia ac-
cingar, rudiores cum primis memine-
rint, quid uocabulum Sacramentum nos-
tris, cuius in utroq; testamento mentio rege-
tur,

Quid sac
ramenti
uerbū in
genere
uelit.

Vtriusq;
legis sa
cramēta
nō efficacia
sed signifi
catis
one cōue
niunt.

Augusti
nus de us
tilitate
pœnitentia
ca. 8.

Vt uerba
Pauli.

Cor. 10.
de unius
generis
cibo intel
ligantur.

tur, significat. Ad hæc ut Sacramenta ueteris & nouæ legis dissideant, nouisse profuerit.

Vocabulum sacramentum, ut vulgariter loquar, idem quod sacrum signum est occultæ cuiusdam rei, quæ illius inuolucro nobis adumbratur, & ita Sacramenta noui & ueteris testamenti conueniunt, quod foris quid magni in se completi doceant. ut. n. S. Augustinus Epistola. 23. ad Bonifacium Episcopum ait: Sacramenta nequaquam ita salutarerentur, nisi eorum similitudinem referrent, quorum sacramenta sunt. idēq; & alicubi scribit: Sacramenta noui & ueteris testamenti significatione conferri. & hūc in modum intelligatur, quod Paulus de patribus ait, illos pariter spiritualē cibum comedisse, quemadmodum & nos, quandoquidem manna idē illis expressit, quod nobis externæ panis & uini in sacramento species significant, uiuificans scilicet Christi corpus, licet tergiuersatio hic facessat, quin Apostoli uerba per S. Chrysostomum aliosq; complures S. doctores longe aliter, & haud dubie iuxta Apostolicæ orationis cādorem dilucidius ita intelligātur: Patres nō bīscum unius generis cibum communicarunt, sed tamen mutuo, quorum alij boni, alij secus fuerant, eodēq; cibo reficiebantur, nil iudicii adferebant, ut & sequentia ita corroborant: uidelicet multos Deus nauseabat, in deserto. n. exstinguebantur, hoc est, nulla ratione habita illius, quod eodē cibo fruerentur. Non inresrim Augustini interpretatio eleuari aut fastidi

PATRVM PRAEFATIO. 77

diri debet, cum uerum etiam, ut dictum est, pateat, patrum mysteria nostris sacramentis significatione assimilari.

Hoc autem differentiae est, quod ueteris testamenti sacramenta signa fuerint futurorum bonorum, quae saltem significabant, sed non substantialiter praestabant: uerum nouae legis sacramenta non significant saltem, sed dant etiam nobis, per omnipotentem Deum, qui illic operatur, rem sacramenti, quam ipsa significant. ut & Augustinus super titulum Psalmi 33 ita proponit: Lex inquit per Moysen data est. Gratia & ueritas per Iesum Christum facta est. Si. n. discernimus duo Testamenta, uetus & nouum, non sunt eadem sacramenta, nec eadem promissa, etsi eadem sint pleraque praecipua. Et paulo post: Sacramenta non eadem: quia alia sunt sacramenta dantia salutem, alia promittentia salutem: Sacramenta noui testamenti dant salutem: Sacramenta ueteris testamenti promiserunt saluatorem. Et rursus paulo post, Mutata ut uetere sunt sacramenta, facta sunt faciliora, patiora, ris & nos salubriora, feliciora. Ideoque noui testamenti sacramenta describuntur, quod sint uisibiles ti sacramentis inuisibilis gratiae, cuius imaginem gerat, meta distans & causae existant, intellige ut Dei instrumenta, fideant. quibus Deus hypostatice dat, quod in uerbis in Quod no- stitutionis addixit, ut etiam Paulus Habre. 11. uiteftamē hanc differentiam aperte attestatur: quod uetus ti sacras testamētum tantum futurorum bonorum umbrā meta figa habuerit, non autē ipsam rem bonorum, eamque nificant.

*illud uere
præstant
& salutē
cōferūt.
Noui tes-
tamēti sa-
cramētō
rum des-
criptio.*

nos certo habemus, & sub externis speciebus hypostatice accipimus, quāadmodum ex scripturæ testimonijs comprobatum est. Quo quidem discrimine percepto nō impinges, aut remoraberis, quod patres dignissimum hoc sacramentum *αὐτῶτο* figurā uel signū uocent, cū externas saltē species innuāt, quę post cōsecrationē symbola, figuræ, & signa fuerant præsens ueri corporis & sanguinis Christi, quod latentius illic continetur, ut etiam patres, quum prædicta quandoq; uerba usurpant, in libris suis explicant.

*C. hoc est
& dicim9
de cōsec.
distin. 2.
Altaris sa-
cramētū
ex duob9
conficiē.*

Ideoq; S. Augustini doctrina in sentētijs Prosperi clauis uitæ fuerit genuinum patrum sensum recludēdi, ita sonat: Hoc est quod dicimus, hoc est, quod ubiq; sectamur corroborare, qd Ecclesiæ sacramenta ex duobus cōficiantur & constēt: ex uisibili scilicet forma externorū elementorū, & ex inuisibili carne ac sanguine domini nostri Iesu Christi. Ex sacramento (hoc est solemnī externo signo) & signata re sacramenti, hoc est corpore Christi &c.

*Vocabulū
sacramen-
ti bifariā
sumitur.*

Hic uides uocabulū sacramentum bifariam apud S. Patres accipi. Primum quod toto huius sacramenti negocio, ut externe apparet, deinde inde ex uera corporis Christi præsentiā, ut Augustinus ait, Ecclesiæ sacrificium ex duobus his conflare. Aliter autem uocabulum sacramentum accipitur, quum à re sacramenti separatur, hoc est, quod externa saltē specie desumitur, quæ sacrum signum sunt ueri hypostatice corporis

PATRV M PRAEFATIO. 79

poris Christi quod ibi continetur. Vnde colligetur, quum patres sacramentū figuram uel signū docēt, externa, nō Christi corpus spectēt, quod non figurate, sed uere adest, intelligi nolunt.

Agnoscis præterea quid conficere uocabulum apud patres, quod sæpiusculē usurpant, uerit, scilicet quā diu super panē & uinū, aqua temperatū, diuina consecrationis uerba nondū pronūciātur, nullum adhuc uerū hypostaticę pręsentia corporis Christi sacramentū adest: uerit, bis aut iam prolatis, statim eorundem ui, sacramentum cōficitur, hoc est, quando creaturę panis & uinū cum aqua dilutum Dei inuocationē accipiunt, fit, ut S. Iræneus ait, sanctissima Eucharistia, quæ in duobus constat: terrestri alio quo, cuiusmodi panis & uini species sint: & celesti, est uerum Christi corpus. aut quemadmodum Augustinus: Accedit uerbum Elemento, & fit sacramentum, hoc est, quum ante consecrationem sacramentū merum quoddam signū fuerit, qua iam adhibita confectum sacramentum sit, idq; consecrationis uerba proprie significane, nēpe uerum corpus, uerumq; sanguinem Christi Iesu. Hactenus de sacramenti uocabulo dictum sufficiat.

Quid uocabulū cōficere patribus uerit.

Augustinus in Ioāne.

Alterum est quod Lectorem latere nolim, ut & supra in scripturæ testimonijs meminimus, uocabulū Panis, quod sancti Patres, quādoque usurpant in sacramenti nomenclatura, Pauli more non intelligi materiale illud hordeum, aut panem pistoris opera coctum, Cōsule 24. scripturæ testimonijs i. Cor. 10. Ut uosq; i. d.

bulū Pa-
nis a pa-
tribus, cū
de sacra-
mento tra-
stant, acci-
piatur.

sed aut externa saltem signa, hoc est, quæ post consecrationem videntur, ad constitutionē sacramenti, cum alias citra externas huiusmodi species uerum Christi corpus sacramentaliter ut dictum est, adesse nequeat, sic ut quæ ex pane supersunt, panis appellationem obtineant, uel uocabulum illud accipi uolant de supernaturali inuisibili pane cœlesti, qui sub externis speciesbus cōtētus, uere nobis datur, hoc est, de uero Christi corpore, quē nobis ad uerum Christi cibū communicat se, ut Iohan. 6. sæpe panem uocant, qui de cœlis descendit, & ibidem ait, quod panis, quem daturus sit, sua caro habeatur, quā pro mundi uita dabit, quandoquidem nec infrequens est, non tantum in Hebraica, sed & Græca & Romana lingua uocabulo PANIS, nequaquam uulgarem panem tantum, sed omnis generis cibum, cœlestem siue terrenum referri, quod ex orationis processu, ut infra patebit, edisseretur.

Hæc testimonijs præfigi placuit, ut imperitior iuuetur ad faciliorem patrum notitiam, & ut aduersarijs, qui prauis, erroneis, & fucatis commentarijs in suum ipsorum exitium subuertunt patrum sententiam, propius reuelletur.

CON

31
**CONSEN-
TANEA SANCTO-
RVM PATRV ET**

**Catholica Ecclesia Testi-
monia sequuntur.**

Vi nostra ætate dignissimi hu-
ius sacramenti impugnatores
laccessunt, potissimum post scri-
pturæ testimonia, S. Clemen-
tis suffragium adferunt, (quod
Apostoli Petri sc̃ptator & dis-
cipulus fuerit) ex liturgia sua,

Clemens.

& 1. Epistola ad Iacobum fratrem Domini,
adeoq; Apostolorum testimonia, sancti scilicet
Andree, quæ ex passione ipsius per Presbyter-
os & Diaconos Ecclesiarum Achaia cõscripta
sunt, colliguntur: quamvis S. Cypriano nõ obs-
cura; ut ex libro de duplici martyrio patet, his
deantur, ubi hæc tanquam historiam fide digna
adferri. similiter Matthæi ex passione sua, & Ia-
cobi Domini fratris ex Liturgia, cuius mentio-
nem facit antiquum illud celeberrimum Con-
stantinopolitanum Apostolorum Concilium,
quod sexta Synodus dicitur, & Bessaricus Patri-
archa Constantinopolitanus in suo de Eucharis-
tia libro, adeoq; inter Martialis testimonia ut
tum, de 71. iuuentibus Domini in tertia ipsius lis.

Andreas.

*Matthæus
Iacobus*

Martialis

F Ep̃

82 TESTIMONIVM SANCTI

Alexāder Epistola. Ad hæc quorundā antiquorū Paparū
Pōtianus & martyru Romanæ Ecclesię, ut inter cetera
Anther9. Alexandri primi, Pontiani, & Antheri mentio
 habetur. ex quibus & illa quę extant apud Pō-
 tianum: Sacerdotes proprio ore Domini cor-
 pus Domini conficiunt, & populis tradunt. &
 apud Antherum, qui corpus Christi sacro ore
 conficiunt. nec non quę apud S. Damasum &
 Hieronymum inveniuntur.

Licet autem allegata scriptorum testimonia
Adversariorū ca- (utcumq; Christiana Ecclesia eadē suspiciat) ad-
lunia. versariorū odio tanq; apogrypha uirulēte & im-
 probe fastidiatur, ut consueuerūt ea temere per-
 sequi quę contrariari instituto ipsorū, quis pristinā,
 & recepta sint, uideātur, produci nō nolum,
 quāq; ex antiquissimis Apostolicorū patrum, quibus
 doctor & Magister dñica disciplina accessit,
 certissimis & iuxta ualidis scripturis desumpta
 putātur, adferētur. Primo quidē de utriusq;
 celeberrimi uiri testimonijs agā, Dionysij scilicet
Dionys9. cet Ariopagita, & Ignati, uterq; Christi martyrio
 insignis, & sub Cæsare Traiano, alter in Gallijs,
 alter Romæ, martyrij corona admodū plausibiliter
 honestabatur. Dionysius quidem S. Apostoli Pauli,
 quē non raro præceptorē, ducentē & patrē uocat,
 discipulus fuit, & illius beneficio apud Athenas,
 quū Christo illū lucrifecisset, Episcopatu successit,
 tandē S. Clementis cōsilio Gallorum Ecclesię
 pferebatur, ubi & officij dignitatē, ut dictū est,
 sanguinis sui iactura, probauit. hoc & uterq;
 Græcus author, & Suidas in dictiona-

DIONYSII AREOPAGIT. 83

tionario suo, & Michael Syngelius presbyter Hierosolymitanus in encomio eiusdē testatur, & in ecclesia Christiana creditur. Sanctus autē Ignatius duorū precipuorū in Apostolatus officio, Petri & Iohānis sectator erat, & postea Episcopus apud Antiochiā, post Petrū, alter fuit, & ob flagrantē & incōcussam p̄dicationē, & Christi cōfessionē, terra mariq; Romā trahēbatur, ferinis bestiis obijciēdus, ubi etiā p̄clarē & f̄eliciter, ut dictū est, uitam finiuit, Pamp̄phi. Histor. Ecclesia. lib. 3. cap. 22. confirmat.

Vtriusq; sane scripta nobis tradita Apostolicum plane spiritum respiciunt, quo cumulatissimē locupletabatur, & omnium antiquissimis ac dignissimis patrum testimonijs ita approbat̄ur, ut nemo, nisi omnē frontē absterferit, ambigat: Dionysij quidem lucubrationes abunde, Cōprobatio lucubrationē
cuiusmodi sint, loquuntur, quas ut plurimū uir sanctissimus optimo discipulo Pauli Timotheo, nec nō etiā Tiro & Caio & Euangelistæ Iohāni destinauit, adeoq; Origenes in diuersis attestatur Homilia in principio Euangelij Iohā. S. Dionysij
Damascenus lib. 4. de orthodoxa fide cap. 17. ubi sanctissimus & Theologorum maximus uocatur. Suidas qui tantum non uolumina illius, quemadmodū apud nos extāt, sed & capita pariter enumerat. Similiter suffragantur Martinus primus Pontifex Rom. in synodo Romana contra *monothelitā* indicta. Agatho in Epistola ad sextā synodum. Septima quoq; synodus, in qua citatur sentētia Dionysij, ex ca. 1.

84 TESTIMONIUM SANCTI

Eccle. Hierarchiæ. Synodus quoque octaua. Et
 cū Gregorius pontifex, Homilia 34. ubi ci-
 tat quiddam ex cælesti Hierarchia. Ad hæc D.
 Andreas Cretensis, qui cum magnum angel-
 lum appellat, eiq; nondum successisse parē ait.
 A quo etiam in eiusdem rei testes citantur, Me-
 thodius, Arhanasius, Eugenius, Gregorius Tu-
 ronensis. Quibus accedunt Iohannes Scyepoli-
 tanus, & Maximus Monachus, qui in eum scho-
 lia conscripserunt. Ad hæc memoratus Michas-
 el Hierosol. & Gregorius Pachymeres, qui in
 totum Dionysium commentatus est, ambo
 Græci: quorum alterius commentarios in Dio-
 nysij Epistolas, recens uertit Religiosissimus
 iuxta & doctissimus, Godefridus Tilmannus,
 Carthusianus Parisinus.

Cæterum S. Ignatij scriptis inter alios S.
 Ignatij lib. Dionysius, cuius Syngonos fuit, acceditur li-
 brorū as- bro de Diuinis nominibus, Origenes in Cantu-
 fertio. ca, Eusebius in Ecclesiast. Hist. lib. 3. cap. 36.
 Hieron. in cathalogo scriptorum illustrum, in
 Ignatio, Theodoritus Cyri Episcopus, in Dia-
 logo Polymorpho, qui ex stupendis Ignatij E-
 pistolis aliquot singulares & memorabiles sen-
 tentias eruunt. Primo itaque ad corroborat-
 tionem ueri corporis Christi in dignissimo sa-
 cramento, S. Dionysij testimonium audiamus,
 quod tantum non ueram præsentiam ualidis-
 time asserit, sed etiam quia sanctam formam
 aut, ut nos uocamus, sancti officij in Christi-
 anæ Ecclesiæ consortio actionem, (hoc est Rel-
 uerem

herendam Missam, idq; haud dubie à Magistro suo Paulo accepit, Apostolorum enim & suo tempore in usu erat) lib. de Ecclesiast. Hierar. toto 3. cap. quod trisariam secatur, æque syn- ceriter ac eleganter depingit.

S. DIONYSII TE.

stimonium.

Riusquam Dionysius ad ipsum 3. cap. digrediatur, superio- ra sancto Baptismo attributa absoluit, inquit: In fine autem omnium, Pontifex ita perfec- tum, subaudi per Baptismum, ad sacratissimam Eucharistiam uocat, atq; consummantis um illi sacramentorum communionem Deify cam uocat. Hinc aperte exprimit, in hoc sacra- mento diuinam rem hypostatice asseruari, cuius communionem diuinam gratiam consequi- mur, tantumq; ad perfectionē erigimur, quā- tum humanitatis ratio permittit, & huius effis- cacia uero saltem uiuificanti corpori Christi, & nulli figuræ assimilatur.

Quibus mox 3. cap. subiungit, in cuius pris- ma parte, quæ in communionis huius dignitas tem Isagoge est, indicat, quod Sacramentū hoc sui excellentia incomparabili, reliqua superet, ideoq; solum cōmunionis nomē mereatur, quā- tumuis alia sacramenta instituuntur, ut nos mul- tis licet modis dispares, associemur, Deoq; as-

86 TESTIMONIUM SANCTI

Cur huic sacramen-
to, præ reliquis alijs cõmunio-
nis nomẽ attri-
buatur. Reliqua
sacramen-
ta ab hoc
unico per-
ficiuntur.
Effectus
latentẽs,
operatiõis
nim des-
clarat,

stringamur, tamẽ singulariter huic cõmunio-
nis nomen decedat, quandoquidem reliqua sacra-
menta ex diuina huius absoluti beneficii gratia,
sollicitius reddantur. Neque .n. inquit, ferme fas
est Sacerdotalis muneris mysterium aliquod per-
agi, nisi diuinũ illud Eucharistia, augustissimumq;
sacramentum compleat, quæ singula cõperaguntur,
& eius, qui perficitur, collectiõne, ad unum
illud unicum sacratius operetur, & diuinitus in-
dulto sacramentorum cœlestium munere, ipsius
ad deum consortium peragat atq; perficiat.

Vides sacramentum diuinam Eucharistiã os-
tendit ex cellentissimũ vocari, utq; paucis di-
cã, sanctissimi huius uiri doctrina huiusmodi est:
sacramentũ longe dignissimũ eius diuini uigo-
ris haberi, quod omnium arctissime nos Deo des-
tiniat, quantũ fieri potest, ideotq; cõmunio-
nis nomẽ, ab hoc rerũ effectu, præ reliquis, singula-
riter sortiatur, unde ex admirabili huius sacra-
menti diuina operatiõis uirtutis energia, quæ hic
hypostatice est, & regnat, facile colligi potest.

Altera aut huius 3. cap. parte, eligenti com-
pendio docet externam formã siue officij distri-
butionem, quæ hodie Missa uocatur, quomodo
ex traditione Apostolica acceperit, & ut suo
tempore fieri consueuerit, adeoque inter cœ-
tera indicat, ob insignem præstantiam, & incõ-
parabilem sacramenti huius religionem arces-
si, qui diuinis eiusmodi mysterijs indignierãt,
ut spectarent, & acciperent, quales sunt Cate-
chumeni, hoc est nondum renati, qui fide adhuc
instruuntur

Missæ for-
ma a Dio:
mysio ele:
gãter des-
pingitur.
Catechus-
meni.

DIONYSII AREOPAGIT. 87

instruebantur. & Energumeni, hoc est, quamvis Energumē
 senari essent, ob leuitatem tamen, à demonibus meni.
 agerentur. & poenitentes, hoc est qui publicā ad Poenitētiā
 huc delictorū castigationem depēderēt: idē ob tes.
 reuerendam sacramenti huius autoritatē, pri
 usquā Episcopus, hoc est, qui Rem sacram, quū
 adesset, peragebat, ad cōsecctionē siue consecra
 tionē accingeretur, ab Ecclesia semper exigebā
 tur, inquiēs: At uero Pontifex cū diuina munera
 laude prosecutus fuerit, sacrosancta & augustissis
 ma Mysteria conficit, & quæ ante laudauit, ues
 merandis operta, atq; abdita signis in cōspectum
 agit, diuināq; munera reuerenter ostendens, ad
 sacram illorum cōmunionem, & ipse conuertitur,
 & reliquos ut communicēt hortatur, sumpta de
 nam atq; omnibus tradita cōmunionē diuina, gra
 tias referens finē Mysterijs imponit.
 Principe loco cōsidera, qd Catechamēni, quā
 tūis si de nostra instructi essent, & in Christum
 credidissent, ut & Augustinus tract. 11. in Iohā
 nē testatur, & ad frontē Crucis signaculo pingē
 rētur, ut cuiq; etiā Energumēni renascerētur, &
 inuiti à demonibus uexarentur, & quāuis poeni
 tētes delictorū suorū dolore angerētur, ideoq; submoues
 sanctissimo poenitētiæ sacramēto operā darēt,
 tñ apud mysterij huius celebrationē non fese
 bantur: indigniores enim forent, qui corporis Christi
 Christi cōsecrationi adessent: ut diffusius infra
 cognosces. Credes mihi uelut, nec figurę causa, in sacras
 nec solius fidei gratia, uidelicet Christū absente mento ha
 p nobis passum, ut aduersarij nugant, phiberēt.

Consec
 ratio.
 Eleuatio.
 Cōmunio

Catechus
 meni, Es
 energume
 ni & Poen
 itentes
 ab Eucha
 ristia &
 cōmunio
 nis copia
 submoues
 bantur, hic
 elicitur
 Christi
 corpus
 in sacras
 mento ha
 beri.

88 TESTIMONIUM SANCTI

Alterum est cuius meminisse refert, ut sacra-
Vocabulū tissima hæc mysteria Episcopus, laudis potius
conficere deducta oratione, conficiat. Verum unicuique
innuit: scilicet illud vocabulum conficere, quod ubique apud Pa-
stra conse- tres legere est, sat evidenter indicat, & valide
oratione, corroborat, post consecrationem verum Chri-
uerū Christi corpus sub externis speciebus hypostatice
haberi. hoc. n. ut superius ex verbis Augustini
in sacra habes, conficere significat: quum per omnipotentis
mento cō uerbum consecrationi, ex terrenis creaturis sa-
fisti. cramentum præparatur, quod duobus consistit:
Apostolos externis scilicet terræ speciebus, utpote sanctis
in uitate signis, & cœlesti Re, quod uerū est Christi cor-
Eucharis pus. idē iuxta uerbum suum præsto uidetur.
post Illud etiā colliges licebit, quod & Apostoli, illi
confecra lorumque discipuli, consecratione facta, dignissi-
tionē offe sima corporis & sanguinis Christi sacramenta,
rebatur, quæ hic diuina munera uocantur, reuerēter ob-
exhibe tulerint, & p̄sentibus Christianis pie exhibuer-
batur, ut runt, proculdubio ut religiose illa adorentur.
hodie. de quibus mox copiosius.

Quarto agnoscis quod sacrificantibus facta
Sacrificā consecratione, (quæ diuina Communio uocas-
tibus cō tur) ex diuina & Apostolica institutione, pri-
municas mo sacramentum, deinde etiā p̄sentibus ces-
tio primū serit, cuius & causas ex scriptura in alijs testimo-
cedit. niorū patribus audies. unde luculenter euadit
 quod diuinam p̄sentiam in sacramento consi-
 fidenter crediderit & docuerit Dionysius.

Porro in tertio huius capituli parte, grauissi-
 mam & summam illius declarationem inducit,
 quæ

DIONYSII AREOPAGIT. 19

quæ in duabus supra partibus de externa forma sine ordine huius officij agebatur. Primo docet quid ex pio huius sacramenti studio decerpamus, inquiens: Verus ille ad sacra capiendâ & congruo captu firmatus accessus, id accedentibus tribuit, ut ex communione diuinâ ad Dei similitudinem atq; consortium transeant. Quid quæso aliud est, nisi illud Apostoli, ut accedens se probat, & corpus Christi ab alijs cibis diiudicare norit, & quisquis hoc agit, de corpore Christi participet, Deoq; associetur? 1. Cor. 11

Præquam etiam sanctissimus uir prædictæ huius explicationem attingat, religiose diuinâ Rem, quod sub externis huius sacramenti speciebus continetur, ita adorat: Sed o diuinum pernitens, sanctumq; mysterium, obducta tibi significationum operimenta signorum dignanter apertis, nobis palam atq; aperte luceſce, nostrosque spirituales oculos singulari et aperto tuæ lucis fulgore imple. Vt Dionysius diuina nam rem in sacramento adorant.

Vt cunctis nullus alius, præter hunc, locus apud sanctissimum uirum haberetur, ex sui ratione adoratione, quæ expresse hic patet, constat, plus satis docuisset, quid in dignissimo sacramento proponatur & asserperetur: agnoscat quidem Dei præsentiam, utq; illa luculenter eluceat, orat, nec quisquam in dubium uocare posset Christum, Deum & hominem, hic præsentem referri.

Ad hæc sacramentum uocat diuinum Synaxis sacramentum uenerandumq; mysterium. Item sacramentum cū est ues

F s tibus

90 TESTIMONIUM SANCTI

**Verandū
et diuinū
mysteriū,
et hostia
salutaris.**

**Diaconus
exclamat
Catechu
meni abs
cedant:
Sancta
sanctis.**

CV

CVI

CVII

CVIII

CVIII

CVIII

CVIII

CVIII

CVIII

CVIII

CVIII

CVIII

CVIII

CVIII

CVIII

CVIII

CVIII

CVIII

CVIII

CVIII

CVIII

CVIII

CVIII

CVIII

CVIII

CVIII

CVIII

CVIII

ri huius exhibitionem nominat hostiæ salutaris oblationem, causamq; indicat cur in Ecclesiæ exordio Catechumeni, Energumeni & Pœnitentes, ut dictū est, ab omnibus illis, quæ apud oblatione salutaris huius hostiæ tractatur, & potissimum a contēplatione & susceptione dignissimæ huius rei per Diaconi officiū arceatur: a sacratissimis inq; rebus & aspiciendis & sumēdis ministerii uoce arcentur & separantur. Amplius docet, quum, ut dictum est, diuinorum ueneranda illa altissimæq; celebratio publice pœnitentū conspectum non ferat, multo etiam mitius eos qui excussis ueluti peccatorum repagulis libere rime delinquant, sustinet.

Subnectit præterea ineffabilem dei erga nos miserrimos homines bonitatē, mira uerborum elegantiā, ut scilicet deus ex providentiā per hoc sacramenti medium nobis ex naturæ erumnis & mortalitate pristinū uitæ statū recuperari uelit. Insuper prohibēs, ait, nos per negligentia nostrā atq; desidia diuinis destitutis sumus muneribus paratis atq; ad id instituentis bonis in antiquū statū dignitatēq; reuocat, perfecta q; nostrorū assumptione exactissimā priorū munerum participationē tradat, et tandē nobis dei diuinorūq;

**In sacra
mento
Christi
carnem,
quam a
nobis de
sumpsit,**

comunionem largiatur. Excellētissima & iuxta memorabilia sunt quæ deinceps indicat, adeoq; quum uetus huius doctrinæ de sacramentoni uisus sit, uberius explicat. & hæc est sententia: Quū omnes nos corpore & anima ex primo pariete Adam uitiati, & per peccatū imprudēter mors

ti obi

DIONYSII AREOPAGIT.

si obnoxij simus, nec lapsus ex morte in uitā aliter restitui possit, quam ut Dei filius humanitas nostra assumpta, sed absq; peccato, eaq; in se purgata, restituatur nobis, idēq; sacramentum hoc instituit, ut illius donis affluenter honestaremur, qbus ab animæ & corporis interitu liberati, immortalitatē uideamus. Quod posteriores S. Patres sic exprimūt, ut ad recuperandum primum nostrū statum accipiamus nos de suo, quod accepit ipse de nostro. Dionysius porro huiusmodi uerbis utitur: Impositis sancto altari uenerabilibus signis, per quæ Christus signatur et sumitur. Hic intelligis aperte quod Christus per externas species huius sacramenti non tantum adumbretur, sed hypostatice etiam accipiat.

Uterius causam annectit, cur Episcopus, atque quam consecrationē suscipiat, cum sacerdos alio choro manus lauet, quidq; uelit. Eos. n. inquit qui ad sacramenta celestia conficienda procedunt, ea oportet esse mundicia ut ipsas quoq; animas extremas imagines, purgatas, sicq; ad Reuerenda mysteria, quantum fas est, similitudine puritatis accedere. Hic sacramēta rursum uocat celestia & dignissima mysteria, quæ singularem apud confectores & cōsecratores mundiciē exigūt, nec in uitę instituto saltem, sed etiam in minimo animi affectu, quod extremas imagines animæ uocat, idēq; cuiusmodi sacramentum realiter sit, abunde indicat.

Infra Sanctus uir addit, ut iā dictū est insigni admodum declarationis elegantia, ineffabilem
Dei

impolluta accipimus, in corporis et animæ res flauratio nem.

Sancto specierū inuolucro Christus tegit

Quid manu ablutio apud Altare uelit. Celestia sacramēta. Reuerēda sacramēta.

TESTIMONIUM SANCTI

Dei erga genus humanum bonitatem, & precipua instituta huius sacramenti argumenta accersit, inquit: ut labefactata nostra in Adam natura, & peccati ergo, quæ nisi deuiasset, perpetuo uixisset, mortalitati cessit, ex peccato iterum antiquo & ex mortalitate immortalitati Deus prospiciat. Ideoq; æternum uerbum Christus, naturam nostram mortalem uere assumpsit, sed citra Deitatis suæ iacturam, & absq; peccati macula, ut nobis immortalem naturam dignissima huius sacramenti communicatione largiretur, nostramq; carnem exulceratam, diuino huiusmodi uigore gratiæ suæ, & deuictionis ad incorruptionem & immortalitatem reducat, ideoq; quod Episcopus, quū in altari aperit hanc Dei benignitatem pro uirili sua prædicarit, tandem ad sacratissimi huius mysterii confectionem præparetur.

Verba autem ipsius inter cætera sic sonant: Quocirca reuerenter, simul et ex pontificali officio Sacramens facio, post sacras diuinorum operum laudes, quod eū est hoc Hostiam salutarem, quæ super ipsum est, litet, se fia salu excusat, ad ipsum primo decenter exclamans: Te ueris, quæ dixisti: Hoc facite in meam commemorationem. Super nos Deinde tanto ministerio ad imitationem Dei instituto dignus fieri postulat, et similis ipsi Christo pro uiribus euadere, et ut sacramenta sancte conficiat, et caste distribuat, et qui ad Communionem accessuri sunt, digne participant, sicque Venerandissima Mysteria consummat, et laudata oculis subijcit, in signis sancte propositis. Sane operi

DIONYSII AREOPAGIT. 91

opertum panem, & indiuiduum aperit, in frustra concides, & singularem calicem omnibus im-
partiens. Vnitatem signanter multiplicat, atque
distribuit, Inq; in his consummat celeste Myster-
rium. Vnum .n. illud & simplex atq; secretū Iesu Vnicū
diuini uerbi nostræ humanitatis assumptione ad sc̃us pas-
compositū atq; uisibile sine inmutatione sui, per uis, & sensus
summam clementiam benignitatēq; processit, gularis
societatēq; nostram, qua sibi iungeremur, bene- calix mal-
ficientissime, excogitauit, nostra humilia Diuinis tis distris-
suis excellentijs iungens, siquidem & nos illi, tan- bueur.
quam membra corpori congruamus, & per uitæ
sinceræ ac diuinæ similitudinem compaginemur,
ne corruptentibus mortificati uicij, ad diuinā
& sanctissima membra incongrui efficiamur, ut
que habere, & ademque uita uiuere nequaquam
ualeremus.

Et paulo infra ita loquitur: Describit. n. in
his ferme sensibilibus, in conspectum dans Chris-
tum Iesum, nostram spiritalem (ut in imaginis
bus) uitā, ex diuinitatis occulto (perfecta, & in-
confusa nostræ Mortalitatis assumptione) cle-
mentissime proprietatem ex nobis accepisse, utq;
ad diuisibile nostrum, sine inmutatione sui, ex us-
nitate naturali processisse, perq; hanc beneficam
elemētiam ad participationem sui, suorumq; bon-
orum inuitare genus humanum, si tamen ipso
us sacratissima inseramur uita, ipsam quantum
sac est mutando, sicq; ueraciter consortes Dei dis-
tinorūq; participes fieri.

Hæc sane memorabilia sunt. Primo Deum
subtrepis

64 TESTIMONIUM SANCTI

subtrepidus inuocat, ut idoneus dignissimam hostiam, quæ illum sperat, exhibeat: hinc. n. ipsum Christum uere triumphalem hostiam in sacramento coram inuit, quum extra Christum nulla salutifera hostia pro peccatis extet. Heb. 10.

Deinde lugulenter exprimit, quod Christus in cornu inquit, Hoc facite in mei commemorationem, Apostolos sacerdotio ornauerit, uerum corpus commiserit, ut sacrificium in sacramento saluberrimum perpetuo tractent.

Tertio quod sacerdos mysterium hoc longe dignissimum, Christum scilicet iam presentem, sanctis signis rectum coram exhibeat, non obscure docet, nec interim dissimulat, illius presentiam adorationis honore dignari.

Quarto, inquit: Sacerdos occultum panem aperit in frustra concidens, ad eorum poculum reliquis communiter distribuens, unitatis proprietatem inducit, itaque celestia symbola absoluat &c. Vtriusque sacramenti meminit, & primo de externis speciebus, uidelicet panem diuidens &c. Distributio. n. & quicquid eius generis uelit, in externis saltem speciebus, non in Christi corpore, ut super crucem affligebatur, fieri putabitur. deinde alteram partem proponit, Rem sacramenti, inquit, quod Christus ita nos dilexit, ut suum corpus, quod super crucem pro nobis dilaniabatur, in optimi ualoris pignus traderet, & nunc in sacramento ad cibum ineffabili modo integrum largiatur & indiuiduum. hoc. n. est quod ait à Presbitero

bytero unitatem augeri: licet. n. panis & uini externę species distribuatur, sub qualibet tamen parte totus sit Christus, qui nō diuidatur, sed multis distribuatur. quod sane longe ingenium nostrum excedit, ideoq; sacramētum cœleste mysterium salutat.

Quinto p̄cipuā instituti huius sacramēti causam audis, ut illius participatione, Christo (qui nostra uita est, & per externas species creaturæ, quibus & fouemur, adumbratur) tanquam membrorū cōmissurę associemur, & arētissimā cū illo necessitudinē ineamus, moxq; Dei aliorūq; bonorū cœlestiū uere participes reddimur. hoc. n. illud Pauli exigit: nos in illius carnē & ossa mutari, ut & infra sancti patres ex eodē Apostoli loco docēt: Christū ideo carnē nostrā assumpsisse, ut uicissim eandē, quæ abūdet uita restituat, & nostro mōrtali corpori admisceatur, ut ad immortalitatē asserat & tueatur.

Hinc & aperte intelligi, & facile desumi potest, qd clarissimus & doctissimus huius Apostoli Pauli discipulus, & pariter insignis ille Christi martyr, de dignissimo sacramēto altaris duxerit & docuerit: quod scilicet uerū corpus & p̄ciosus Christi sanguis, adeoq; totus Christus, deus & homo, hypostatice huic adsit, idq; in perpetuū corporis & aīę beatitudinē, modo digne accedatur & cōmunicetur. Itaq; Sancti uiri testimonij acquiescā, cōpendio cōsulturus, licet ex celeberrimo libro Ecclesiasticæ ipsius Hierarchię integrū caput tertiu de mysterio synaxeos

96 TESTIMONIUM SANCTI
in tres partes distributū ad corroboracionē ad-
duci posset. Proinde S. Ignatiū iudiciū congras-
mus.

SANCTI MARTY- ris Ignatiū testimonium.

Gnatiū, qui & Theophorus, quod
unicum nostrum Deum & saluato-
rem Iesum Christum semper cor-
pore & animo fouerit, dicebatur,
uir insignis & Apostolico nomine
dignissimus, in Christi amorem supra modum
exarsit, nec ulla cœlestium bonorum gratia in-
ferior dicitur S. Dionysio. qui cum & uixit, il-
lis de uera & hypostatica corporis & sangui-
nis Christi in sacramento præsentia per omnia
suffragatur.

Euseb.
Eccle.
Hist. lib. 3.
cap. 36.
Hiero. in
Cata.

In Epistola ipsius ad Rom. scripta, cuius
Eusebius & Hieron. bonam partem citant, doc-
et: Nolim perituro cibo frui, nec mundi huius de-
licijs capior, Dei panem desidero, cœlestem panē,
uitæ panem, qui est Christi caro uiuificantis Dei
filij, qui in extremis temporibus ex semine Da-
uidis & Abrahamæ natus est: potum illum affecto,
qui sanguis ipse est, nam charitas illa immor-
talis, & æterna uita reputatur.

Attende flagrantissimum huius uiri ingen-
um, cui Christus præsentissime per uiuifica-
tem & efficacem fidem affulget, efflagitat da-
ri ueram carnem ad cibum, uerumq; Christi
sanguinem ad potum, proculdubio in sacramē-
to

IGNATII MARTYRIS. 99:

ro omnium dignissimo, ut non tantum per fidē
spiritualiter, sed & Christi corpus uere accipis
at, & illi penitissime inferatur, & corpus illud
in sacramento Dei panem uocat, celestem illud
panem, qui non ex terra prouenit, sed a
Deo celitus datur, uitę panis, Christi caro, ui
uificantis filij dei, qui ex Abraham & Dauid
iuxta carnem natus est, & calicem ipsius san
guinem, in quo charitas Dei nunquam interit
ra nobis commoratur, & perpetuo adest, & sic
S. Iohā. caput de sacramento intelligit, ut ex
scripturę testimonijs patet.

S. Ignatius
us sextū
Iohānis
caput ad
sacramen
tum retu
lit.

Quod autem de corpore & sanguine Chris
ti in sacramento loquatur, ex alio testimoniorū
loco in Epist. sua ad Ephes. facile colligitur,
inquiens: Properate ut uos Eucharistię, glorię
& dignitate Dei offeratis, hoc. n. si sedulo fiat,
Diabolicę uires profligabuntur, qui conatum suū
in ignitis peccatorum iaculis commutat. Et in
fra ait: Frangite panem qui immortalitatis meę
dicina est, efficax anthidoton, non mortis sed ui
tę, in Deo, per Iesum Christum: Sitq; in uobis de
isti ablutio & profligatio.

Diuina
uirtus
huius sa
cramenti.

Hic ut uides, Christi corpus in sacramento
Dei gloriā & dignitatem uocat, quod Chri
sto domino solum debetur, nec ulli figurę aut
creaturę destinatur. Item Eucharistiā uocat
medicamentum immortalitatis, anthidoton
non moriendi, catharticum malum expellens
ē nobis. Itaq; optimus Ignatius diuinam sa
cramenti efficaciam proponit, quod illius pre
dio

64 TESTIMONIUM SANCTI

presidio diaboli, mortis & peccati vires labefactemur, perfringantur & expugnentur: quo certe presentia quę operationis causa est, facile colligitur: hoc est ipse Christus, qui solus peccato, morti & diabolo potestatem extundit. Itaque Ignatius elegantissime cum Dionysio, ut dictum est, docet Deum Sacramentum instituisse, ut perditę naturę, ex morte & diabolico dominio in uitam & pristinum statum occurratur.

Insuper in Epistola ad Philadelphos ita scribit: Obsecro uni fidei, uni prædicationi, unique gratiarum actioni innitamini: Est enim una domini Iesu caro, unus Christi sanguis, qui pro nobis effusus est, unusque panis pro omnibus fractus & calix unicus uniuersę Ecclesię.

Ut Christus bifariam carnem suam exhibuerit, declaratio Ignatii. Consule quintum scriptum & testis monium.

Locus hic, quantumuis aduersarij conuellat, & in suam factionem distrahere occupetur, Ecclesię auctoritatem ualidissime propugnat: nam domini uerba Iohannis sexto, planissime explicat, uidelicet: Panis quem ego dabo, est mea caro, quam pro mundi uita dabo. Demonstrat ut Dominus carnem suam in omnium salutem bifariam dederit: Semel publice & mortalitatis more super crucem ad reconciliationem, cum sanguis ipsius in conspectu effunderetur. deinde in sacramenti mysterio spiritualiter, sed tamen sub externis speciebus, hoc est unicum fractum panem tradat, & unicum poculum, id est suum corpus & sanguinem, quę foris distribuuntur, in seipso tamen unice cęlestis panis & poculum habentur: alioquin si de terrestri pane acciperet

IGNATII MARTYRIS: 95

acciperetur, non omnibus sufficeret, uerum specierum causa, panis fractus dicitur, nam partes franguntur, ut doceat illud unicum corpus, & unicum sanguinem Christi proponi, quod pro nobis super crucem semel patiebatur, quemadmodum etiam Dionysius idem, ut dictum est, ait, & Paulus approbat 1. Corinthio. 11. inquit, quod omnes unum corpus & sanguis sumus, qui de eodem pane participamus: non quidem terrestri pane, longe enim inferior fuerit, sed celesti corporis Christi pane, qui apud nos sub fractione externarum specierum indiuisus, compluribus datur, & unicuique integer ac indiuisus, ut nec secari potest, confertur.

In Epistola ad Smirneneses, quæ extat, desprehenditur probe, quod uir sanctus doceat indignum uideri, ut quis suo ipsius ductu, cui allubescat, citra Episcopi iudicium, Eucharistiam offerat, aut Missam celebret, Firma, inquit, Eucharistia reputetur, quæ ab Episcopo concessa fuit. Et paulo post: Nō licet sine Episcopo neque offerre, neque sacrificium immolare, neque Missas celebrare. Illud omnino est quod Augustinus non semel loquitur: Prædonum esse se peculiare Altare, quod cum Ecclesia Catholica, & Episcopo legitimo pugnet, erigere, ut nostri aduersarii incredibili, pteruitate passim machinantur, idque in optimi huius Ignatii contemptu, & syncerâ admonitione, quæ & in hac & in altera Epistola ad Philadelphos habetur.

S. Missa
est Eccle
sia Chris
tiana
hostia.

Aduersa
rioru cas
luminia
incessa
tur.

G n

Quam

96 TESTIMONIUM SANCTI

Quandoquidem à Catholica fide excidunt, & aduersus eiusdem prædicationem, & gratiarum actionem, hoc est Eucharistiam, alijs infirunt, quæ omnium superiorum uerbis, & Eucharistia, id est hostijs & sacrificijs, quæ inde ab apostolorum temporibus exant, scdissime repugnent, ut Christianam communionem per uicaciter conuellant. Verum huic singulariter, quod minus institutum attingat, immorari nolumus, unum saltem Ignatii adhuc locum adferemus, quem ex alia Epistola ad Smirnenfes, Theodoretus Cyrensis Episcopus, in Tertio Polymorphi Dialogo aduersus Eutichianam hæresin profert, ubi Ignatius in adducta Epistola contra detestabilem hæresiarchæ Simonis Magi indolem, Saturnilum & Basilidem, qui suo tempore Catholicam Ecclesiam demolebantur, ueramq; in Christo humanitatē differebantur: ut & nostro tempore infelicissima eorundem progenies, homines leuissimi, Anabaptistæ, eius generis abominationem ex tartari abyssu resuscitarunt, scripsit. cuius sensus ita sonat: Eucharistiam, ait Ignatius, & oblationē istī (hæretici) aspernantur, quum admitti nolint, Eucharistiam, Saluatoris nostri Iesu Christi carnem haberi: quæ quidem caro ob peccatum nostrū passa est, quam & Pater ex benignitate sua resuscitauit.

Potuisset quæso, optime Lector, dilucidius dici, quod eadem illa Christi caro, quæ pro nobis passa est, quamq; cœlestis pater ab interitu rursus

En anti-
quissimi
patres
ueram
Christi
carnem
per Eus-
charistia-
m in sacra-
mentis
eo dari
intellig-
ebant.

IGNATII MARTYRIS. 97

utrum uindictam, in sacramento hypostatice sit,
quodque Cer: honis, alijsq; in Eucharistia ue-
ram carnem domini nostri Iesu Christi, qui se-
mel super crucem immolabatur, & nunc per
Catholicam Ecclesiam in ministerio offertur,
impugnatoribus, certissimum & cum primis
impium & hæreticum nomen attribuat. Ex
quo aduersarij facile colligent quæ a nobis fa-
ciendi sint.

Festum est utrumq; tum græte tum officio
parem & Christi martyrem, ut eodem tempo-
re uixerunt, Christumq; eadem & inconcussa fi-
de, capitis periculo non deterriti, prædicarunt,
ita testimonia mire consentanea de uero hoc
substantiali negotio, & de diuina corporis & san-
guinis Christi in sacramento efficacia cõponi.
Veriusq; scriptura probe collata, idem deprehē-
des. Ad alios duos irrefutabiles apostolicos tes-
tes digrediamur, qui eius ætatis erant, ut opti-
mi euangelistæ Iohannis conspectu propemo-
dum gauderent: scilicet Iustinum, qui & Philos-
ophus dicitur: & sanctum Irenæum Episcopū
Lugdunensem, qui Polycarpum sancti Iohānis
apostoli discipulum in Asia audiuit, ut D. Hier-
onymus in Catalogo testatur. qui & Christi
martyres sunt, illorumq; testimonia,
superioribus non dissimilia,
in medium profere-
mus.

Vnanis
mis cons
sensus
S. Diony
si, & Iren
næi.

96 TESTIMONIUM SANCTI

Quandoquidem à Catholica fide excidunt, & aduersus eiusdem prædicationem, & gratiarum actionem, hoc est Eucharistiam, alijs insunt, quæ omnium superiorum uerbis, & Eucharistiæ, id est hostiis & sacrificijs, quæ inde ab apostolorum temporibus extant, scdissime repugnent, ut Christianam communionem per uicaciter conuellant. Verum huic singulariter, quod minus institutum attingat, immorari non lumus, unum saltem Ignatii adhuc locum adferemus, quem ex alia Epistola ad Smirnenes, Theodoretus Cyrensis Episcopus, in Tertio Polymorphi Dialogo aduersus Eutichianam hæresin profert, ubi Ignatius in adducta Epistola contra detestabilem hæresiarchæ Simonis Magi indolem, Saturnilum & Basilidem, qui suo tempore Catholicam Ecclesiam demolebantur, ueramq; in Christo humanitatē diffitebantur: ut & nostro tempore infelicissima eorundem progenies, homines leuissimi, Antipatista, eius generis abominationem ex tartari abyssu resuscitarunt, scripsit. cuius sensus ita sonat: Eucharistiam, ait Ignatius, & oblationē istī (hæretici) aspernantur, quum admitti nolint, Eucharistiam, Saluatoris nostri Iesu Christi carnem haberi: quæ quidem caro ob peccatum nostrū passa est, quam & Pater ex benignitate sua resuscitauit.

*En anti-
quissimi
patres
ueram
Christi
carnem
per Eus-
charistiam
in sacra-
mentis
to dari
intelligē-
gebant.*

Potuisset quæso, optime Lector, dilucidius dici, quod eadem illa Christi caro, quæ pro nobis passa est, quam tibi celestis pater ab interim
rursum

utrumque vindicant, in sacramento hypostatice sit,
quodque Ceteris, honoris, alijsq; in Eucharistia ve-
ram carnem domini nostri Iesu Christi, qui se-
mel super crucem immolabatur, & nunc per
Catholicam Ecclesiam in ministerio offertur,
impugnatoribus, certissimum & cum primis
impium & hæreticum nomen attribuat. Ex
quo aduersarij facile colligent quæ a nobis fa-
ciendi sint.

Festum est utrumq; tum græte tum officio
parem & Christi martyrem, ut eodem tempo-
re uixerunt, Christumq; eadem & inconcussa fi-
de, capitis periculo non deterri, prædicarunt,
ita testimonia mire consentanea de uero hoc
substantiali negotio, & de diuina corporis & san-
guinis Christi in sacramento efficacia cõponi.
Vtriusq; scriptura probe collata, idem deprehē-
des. Ad alios duos irrefutabiles apostolicos tes-
tes digrediamur, qui eius ætatis erant, ut opti-
mi euangelistæ Iohannis conspectu propemo-
dum gauderent: scilicet Iustinum, qui & Philos-
ophus dicitur: & sanctum Irenæum Episcopũ
Lugdunensem, qui Polycarpum sancti Iohannis
apostoli discipulum in Asia audiuit, ut D. Hie-
ronymus in Catalogo testatur. qui & Christi
martyres sunt, illorumq; testimonia,

superioribus non dissimilia,
in medium profere-
mus.

Vnani-
mis consensu
S. Diony-
si, & Irenæi
martyr.

G iij Sancti

98 TESTIMONIVM SANCTI SANCTI MARTYRIS

Iustini Testimonium.

Iustinus
acerri-
mus Res-
igionis
nostræ
propugnator.

IUSTINUS Philosophus, uir
clarus, ex Palestina oriundus, mi-
rus Dei æmulator, incredibiliter
ut Hiero. in Catal. testatur, huc
incubuit & defudauit, ut Catholi-

Ethnici
Christia-
nos Iustis
in tēpor-
e criminis
nabantur,
in
Ecclesia
sua in
fandem
necaret,
et panem
sanguine
tinctum
comeder-
ent.

cā religionē contra fucā tam & insanā calumpni-
am & criminationē Iudæorū & gentium, per-
gnaret, ut nec crucis infamia perterritus, Cæs-
ari gentili, Antonino Pio, ipsiusq; filijs, duas
Apologias, pro Christiana fide, in cuius & gra-
tiā mori non recusauit, tradidit. quippe Histos-
riarum peritis nō obscurum est, quomodo gen-
tes ex Sathanico impulsu, Christianis cum plu-
rima stupenda & horribilia uitia, quæ in Eccles-
iasticis suis cōuenticulis, clanculū cōmitterent,
quemadmodū Tertul. ultro citroq; & potissi-
mū in Apologetico cap. 7. testatur, falso inges-
serunt, & ijdē etiā apud Rom. Cæsares & Præs-
fectos odiosissime inculabantur, & inter ceter-
a, ut in 25. Scripturæ testimonio dictū est, fals-
o criminabantur, qd in ipsorū concione & sacri-
ficijs infantē necarent, & huius cruore panem
tinctum uorarent, huiusq; horrēdi criminis, por-
tissimū Iustini tempore & aliquanto post gra-
uiter & mire atrociter, licet falso, postulaban-
tur, ut Euseb. Eccl. Hist. lib. 1. cap. 5. testat, qd
Cæsaris Antonini tēpore inter alios cum plures
martyres, S. Blandina carceri horribili iniecta,

Blandina
martyr.
In Eccles-
ia pri-
maropo-

&

IVSTINI MARTYRIS. 99

& quæstioni data esset, ex doloris impatiens
 tia responderit: Heu quæso putatis Christianos
 in concionibus infantis carnibus uesci? quum
 alioquin ab omni carniū esu abstineamus. Nec
 in hoc ambigendū est, ut & supra memini, quum
 gentes miro sapientiæ supercilio, Christianorum
 mysteria indagarent & didicissent, quod
 in mysterijs & sacrificijs, carnem & sanguinem
 filij hominis offerrent, deinde eisdem uesceren-
 tur, declarat quanti eo tempore Christiani Sac-
 ramentum duxerint, ideoque suspecti fuerint,
 quasi infantem necarent, & panem cruori intin-
 ctum comederent.

Licet negari non possit, quod Consecratio,
 Oblatio, & Communio huius Sacramenti, ut
 pote mysterium omnium maximum, mire laten-
 ter apud Christianos habebatur, & plane in-
 dignum putabant, ut sanctum suis daretur,
 & margaritæ canibus obijcerentur, nihilomi-
 nus tamen Iustinus ob falsam infimulationem,
 & malignam accusationem, ab optimis Christi-
 anis confratribus, qui innocentie ergo, a genti-
 libus in extrema discrimina pertrahebatur, ter-
 giversari noluit, prædicto Cæsari in altera ipsius
 Apologia, ut in rei ueritate negotium se habe-
 ret, & quomodo, quidue in Christiana concio-
 ne tractaretur, & cuius loco Christiani hostias
 offerrent, explicat: quod tamen ita strictim,
 circumspecte & parce prosequitur, ut fieri pos-
 set, nec quicquam aliud docet, quam quod nec
 cessitas propositæ Apologiæ postulat.

Christiani, ut plurimum,
 omnica-
 rium esu
 abstine-
 bant.
 Illatio
 ab Ethnicis
 eorum
 caluma-
 niæ, quod
 Christiani
 hoc sac-
 ramentum
 pro ne-
 ro Chris-
 ti corpus
 se sem-
 per duxe-
 rint.
 Quid Ius-
 tinus mo-
 uerit, ut
 rem sas-
 cramenti
 ethnicis
 Cæsari-
 bus patefec-
 rit.

G iij

Et

300 TESTIMONIUM. SANCTI

Et cum in Epilogo alterius Apologiae, Bas
Attende ptimatis mysteria indicasset & defendisset, pos
Christia ita etiam subnectit Corporis & sanguinis Chri
moru reli sti mysteria, quae eo tempore, ut hodie, cōsecra
tionē, & bantur, offerebantur & percipiebantur, inter
publicam alia his uerbis: Nos aut cum fidei tyronem abluit
pro hoīs mus, scilicet per Baptismum, adducimus ijs qui
bus inter fratres uocantur, ad ipsorum locum ubi conueni
cessionē. unt, ut cōmunem orationē contentis animis, pro
Catechumeno iā Baptizato, proq; alijs ubicunq;
Baptismi sint, agant, ut ueritatis assecle, & assidui honeste
primu ille & sanctae uitae cultores, & disciplina obseruatores
lustratio. res inueniantur, & aeternam salutem consequamur.
Salutaba tamus, deinde huic, qui fratribus praest, hoc est,
tar. Episcopus aut sacerdos, panis praepositur, & po
Osculum culum cum uino & aqua mixtum, & illis a minis
pacis. stris acceptis, nostrum omnium patrem, in nomie
ne filij & sancti spiritus laudat, & honorat, &
gratiarum actionem addit, quod scilicet a patre
hoc officio dignatus sit, adeoq; omnibus rite finis
tis, populus, qui praesto est orationi huic & gratia
arum actioni, suam quoq; benedictionem adiicit,
Attende Sacramē inquit Amen, quod Hebraica lingua significat
ti huius Fiat. Quumq; Praepositus ita gratiarum actio
asseruat nem, hoc est, Eucharisticum sacrificium perfec
onem. rit, populusq; suam benedictionē adiecerit, tanq
Diuina dem illi qui Diaconi uocantur, unicuiq; presenti,
cōsecrati corpus & uinum cum aqua mixtum cōmunicans
onis uers do exhibent, qui per gratiarum actionem consec
crati sunt, alijsq; absentibus deferunt, & hic ci
bus

his apud nos Eucharistia vocatur, de qua nemo bis uera
participare potest, nisi prius credat illud uerum caro &
haberi, quod dicimus, quia per Baptismum abla- sanguis
tus est, quod in peccatorum remissionem datur, & Christi
uinit, sicut Christus docuit. Non enim hac ut un- re ipsa in
garem panē capimus, sed quemadmodum Iesus Sacramē
Christus, noster saluator, per Dei uerbum carne to propo
assumpsit, & carnem atq; sanguinē salutis nostrę nitur ut
gratia in se habuit: ita etiam edocti sumus, quod filius dei,
cibus, quo iam cōmutato, caro nostra & sanguis fo eandē in
uetur, quum per uerborum orationē, quam ab il diuina
lo accipimus, consecratur, sit ipse Iesu Christi, humanis
qui homo factus est, Caro & Sanguis. Apostoli tatis as
enim in cōmentariis ipsorum, quæ Euangelia nos sumptios
cantur, nobis tradiderunt, quod Iesus illis ita coe ne agnos
miserit, & pane accepto, & facta gratiarū actio uit.

ne dixerit: Hoc facite in mei cōmemorationem, Christi
Hoc est meū Corpus. Et similiter poculo accepto, uerbis:
& gratiarū actione habita dixerit: Hic est meus hoc est
Sanguis, illisq; tantū ea dederit. Hactenus ille, meū cor

Insigne admodum antiquissimi S. Martyris pus, sche
Apostolici testimoniū est, quod ideo magis ad matice
fulciendam ueri & Hypostatici corporis & san acceptis,
guinis Christi in Eucharistia auctoritatem am certelusti
plecteretur, quandoquidem contra gentiles Cæ nus corā
sares libere & aperte asseuerarit. Si enim uir Ethnicis
sanctus hoc Sacramentum pro corporis & san cōtrariū
guinis Christi tantum figura, ut aduersarij fa summa li
ciūt, duxisset, certe impios gentiliū animos, bertate
qui falsi criminis contra Christianos, calumniæ nō depo
supra modum infesti erant, per Metaphorā de snisset.

101 TESTIMONIUM SANCTI

rectionem, ut aduersarij, uerbis Christi inducere conantur, non difficulter mitigasset, adeoq; plane otiosum fuisset suis impensius uerbis, (ad quibus proculdubio mire horrebant, quod dominicum corpus comederent, & sanguinem biberent) exagitari, & quia necessario ob Christianam concionem responderi oportuit, noluit tergiversari, quantumuis inuitus, quin ipsam reueritatem in medium produceret & fateretur, idq; hunc in modum: quopactò Dominus Iesus Dei filius, per Dei uerbum, ex sanctissima uirgine Maria, uerus homo natus sit, ita & cum ille, cum per uerbum illius cōsecratur, ipsius uera caro & sanguis fiat, quandoquidem ipse met, per omnipotens uerbum suum testatus sit, dicēs: Hoc est meum Corpus, Et: Hic est meus sanguis. ut etiam sancti Apostoli scriptis adumbrarunt, quodq; nemo huc admittatur in fruitionem, nisi prius Baptismo purgatus sit, & uerbis firmiter credat. Hocine plane luculentum & euidens testimonium est?

Hic cum primis attendendum, uir sanctissimus eo spectat, quod filius Dei, diuino uerbo fretus, super naturam & ingenium nostrum, potuerit ueram carnem & sanguinem, ex uirgineo Corpore adipisci, ut in rei ueritate egit, quemadmodum irrefragabiliter corroborat, adeoq; eadem opera: Hoc est meum Corpus, Hic est meus Sanguis, ueri corporis sui & sanguinis essentiam in Sacramento haberi requiritur. siquidem uerbum suum æque omnipotens

rens

IUSTINI MARTYRIS.

uens atq; uerum fir, cdi & sequentia Patrum testimonio ad sui probationem insistant, nec non indicant, quisquis diffidat, tantum non ab hoc cibo, ut & Iustinus asserit, remoueatur, sed & omni salutis spe defrauderetur, quemadmodum infra diffusius prosequetur.

Insuper sacrae Missae ordinationem hic comprehendio strictam, ut in Ecclesiae primordijs exercebatur, cognoscis, quam Dionysius copiosissime, ut dictum est, didaxit, quodq; diuinae consecrationi, qua habita longa gratiarum actione, & uigilanti mentis ad Deum erectio ne, contingit, uini & panis immutatio attribuitur, idq; est, quod facta Consecratione, non amplius uulgariter panis & uinum, sed uerum Corpus & Christi sanguis habeantur, iuxta Domini uerba: Hoc est meum Corpus, Hic est meus sanguis. quae quidem uerba, de una saltem substantia, Corpore scilicet & sanguine Christi, & non de duabus, quasi panis & uinum, una cum Corpore & sanguine Domini inserunt, intelligentur. Sententia itaq; Iustini deducta, Irenaeum uideamus.

Hilaris
cōprimis
sēcūsus
dus.

Missae or
dinatio
per Iustī
nū uindiq;
cater.
Hoc est
Canonis
capitū
es.

Transub
stantia
tio.

SANCTI EPISCOPI
& Martyris Irenaei Testi-
monium.

I R E

104 TESTIMONIVM SANCTI

De Simo-
ne Mago
sic refert
Theodor-
ritus in
compens
dio hares
ticarum
fabulas
rum: iube-
bat autē
eos, qui
in ipsum
credebāt
prophet-
as non
attendere
se, nec le-
gis mis-
sas perti-
nere, sed
eos
etiam
liberos,
facere
que volue-
runt. Non
in per bo-
nas actio-
nes, sed

IRENA Eus Polycarpi disci-
pulus. Episcopus Lugdunensis
in Gallijs, q anno dñi 157. Cēs-
saris Antonini Veri tēpore flor-
ruit, & sub successore illius Ty-
ranno Cōmodo, Christi nomi-
ne uita exuebatur, cōplurimos
elegantē libros, ut Sanctus Hieronymus in Ca-
talogo astruit, ad fidei nostrę propugnationē
edidit, & posteritati reliquit, ex quibus quinq;
illos longe p̄clarissimos libros habemus, quos
aduersus detestabiles suo tēpore h̄ereticos, q
ex Symone Mago h̄ereticus, quem Sanctus
Petrus abiurat, emerferunt, (quemadmodū &
hodie ex eadem fundi calamitate h̄eretici fe-
turant) conscripsit, uidelicet Menandrum Sas-
tutnilum, Basilidem, Cerdonem, Martionem,
& id genus uiperarum greges, inter quos Cer-
don & Martion, utpote pestilentissimi, admo-
dum regnabant.

Ut autem Irenęi huius & Terrentiani, alio-
rumq; patrum probationes dilucidius accipian-
tur, non abs re fuerit, horribilis istius blasphem-
ie, & extremę in Deum uiciorum Martio-
nis, quā ex Platonica & Stoica schola delib-
uit & fouit, unde Christiani merito exhorres-
cant, nōnihil meminisse. Ita in genere se habet:
Nefarius, ut insignem ab Ecclesia defectionem
in sui incrementum prepararet, impie duo prin-
cipia, rōidemq; Deos docebat, quorum alter
clemens & benignus, Dñi nostri Iesu Christi
pater

IRINAEI EPIS. ET MART. 105

pater sit, qui à Moysè & prophetis ignotus fuerit: alter uero iustus ille & immisericors & formidabilis deus, qui mundum & creaturas fecerit, non ramen ex nihilo, sed ex consimili materia aeterna, ut & Plato docuit. hic creator & immisericors, ueteris testamenti Deus diceretur: ideoq; ipse testamentum cum patriarchis & prophetis, utpote malignis & impijs, & Christi doctrinæ aduersarijs, ex diabolica contumacia respuit. quibus etiâ adiecit, quod dominus Christus benigni illius Dei filius, descenderit illorû causa, qui in se crediderint, ex creatoris seruitute liberaret: Non ramen nostram carnem uere assumpserit, phantasmate quodam apparuerit: nec uere, ut homines somniant, passus sit: adhuc carnis resurrectionem abnuat, siquidem nullo pacto fieri possit: & solum Lucæ euangelium, idq; mutilum agnoscebat.

Horrendum hoc monstrum inter cætera sanctus Irenæus perstringit, & efficaciter scurram confodit, quod unus tantum Deus sit, æque clemens atq; iustus, cæli & terræ creator, & domini nostri Iesu Christi pater, quodq; unus utriusque testamenti, ueteris & noui, Deus habeatur, quod etiâ utrumq; sit i correspondeat & assimiletur, adeoq; uetus nouum spectet, ob id etiam Christus non raro uetus in docendo usurparit, quodq; deinceps Christus humanam nostram naturam, ueram carnem absque peccato assumpserit, nec Dei creatoris, cælestis patris sui, creaturas reiegerit, sed consecravit & benedixerit, & uere

per gratiam solâ eos esse salutem consequuturos, etc. Quod certe in seclâ, quæ nunc misere decerpsti, Ecclesiâ proua est atq; puppis.

Quid Irenæus maxime opponat.

766 TESTIMONIVM SANCTI

vere iuxta carnē, p nobis passus sit, mortemq̃,
sepulturā, & resurrectionē ex mortuis, & ad cœ-
los ascensionē, uere p̃fiteat̃, & oībus, q̃cunq̃ il-
li p fidē & Sacramentū associēt̃, largiat̃, ut ita
q̃siq̃ iuxta carnē resurgāt, & cū illo semp uiuāt.
Inconfus- n huius confirmationē sanctissimus uir, sapi-
tabili ascule dilucidā & infallibilē illam, q̃d inconcus-
Corporis sē rationi & causę deferuiant, Corporis & san-
ris guinis in Eucharistia doctrinam usurpar, quod
Christi Martionis asseclę, (quū Lucę Euangeliū, ut di-
essentia, ctum est, probent) inficiari non possent, quare
quę in sa nonnihil eius generis proponemus.
cramento est, Mars-
tio suba-
uertitur.

Christus
diuino
suo uere
bo, & eius
uocationē
fretus pa-
nē & uis-
num uer-
to suo
corpore

Libro 4. Cap 31. astruit, quod ueteris testamēti
hostiæ, nō ideo à Deo sint institutę, tanq̃
huiusmodi ministerio Deus indigeat, sed fidelīū
gratia, ut Deo oīpotenti, laudem & gratiarum
actionē hoc noīe deferrent, pro omnibus in se
collatis bñficijs, seq̃ totos illi dederent, in conse-
quendam salutis spem, adeoq̃ p̃lixius subin-
git, q̃d Christus in nouo testamento, similiter
nouum sacrificiū, ut & p̃phetę p̃dixerūt, subro-
garit, suisq̃ Apostolis & successoribus, ut Deo
cœlesti suo patri p̃petuo offerrent, cōmisiit. non
quod officio nostro opus habeat, sed ut isthuc
salutem nobis pararemus. & super hoc negoti-
um loquitur: Ipse etiam Christus discipulis suis
cōmisiit, primitias Deo ex creaturis suis offerren-
di, nō quod ipse simpliciter egeat, sed ne Apostoli
& illorū posteri steriles & ingrati inueniantur.
Creaturā panem accepit, gratijsq̃ actis ait: Hoc
est meū Corpus. Pariter accepit calicē, qui ex eadē
dem

dem creatura est, ut apud nos, asseruit & profes-
sus est, quod suus sit sanguis, nouumq; sacrificium
noui testamenti docuit, quod Ecclesia ut ab Apo-
stolis accepit, per totum mundū Deo offert, qui
nos nutrit, primitias suorum bonorum in nouo te-
stamento, de quo Malachias, unus ex duodecim
prophetis ita prädixit: In uobis nequaquam as-
ficior, ait omnipotens dominus, Manuū uestrarū
sacrificium suscipere nolim, quandoquidem a so-
lis ortu usq; ad illius occasum, nomen meum in
gentibus nobilitatur, meoq; nomini passim incen-
sum & illibatum sacrificiū instruitur, meū enim
nomē inclaruit in gētib; , ait cōpotens dominus.
Vnde luculēter innuitur, quod Iudæi a sacrificijs
suis cessare debeant, adeoq; passim purum sacrifi-
cium deferri oporteat. Hactenus Irenæus.

Asserit à Christo creaturam quæ apud nos
est accipi. Vñ aduersus Martionē argumentat̃,
quod Dei creatoris filius sit, siquidem panem, il-
lius creaturam, nō uilipenderit, sed ad summū
illius mysterium usurparit, ut sequitur, scilicet
eandem benedixerit, gratijsq; actis inquit: Hoc
est meum Corpus. Et de calice, q̃ secundū nos
est, hoc est, qui eiusdem creaturæ est, dixit & cō-
fessus est, quod sanguis suus sit. Cumq; ita ha-
beatur, Corpus scilicet, & sanguinem suū re-
ferri, ideo in ueritate ita esse, ac mutata creatu-
ra, nomen pariter cesserit, &c. Quumq; antea
panis & uinum fuerit, iam Corpus suum san-
guisq; nuncupetur, siquidem confessio sua uer-
itas sit, nec fallat.

& sangui-
ne coma-
mutauit.
Christus
noui tes-
tamentū
sacrificiū
docuit.
Malach.
Incensum
est ardēs
fidelium
precas
tio, adeo
que purū
sacrifici-
ciū est uo-
cū Chris-
ti corpus
in Eucha-
ristia.
Quod
Christus
uocat, cō-
fitẽ, &
affir-
mat, id
ita est.

108 TESTIMONIVM SANCTI

Si Chris-
to consti-
tisset sa-
cra bene-
dictione
adhuc ui-
uū & pas-
nis relin-
qui sua
doctrina
miserere
nobis im-
posuisset.

Quū Eus-
charistia
nouī tes-
tamenti
nouū sas-
crificium
sit, colligi-
tur ultra
panē &
uinū illic
aliquid
residere.

Vt etiam sanctissimus uir in quarti libri pfa-
tione ita colligit: Si Christus plures Deos aut
patres, ut Martion insanit, quam unicum agnos-
uisset, Deū cœli & terræ creatorem, patrē suū
nequaquam expressisset, nec Apostolis unū sal-
tem Deum uenerari, eumq; patrem unicum sa-
lutari, pcepisset, alioqui illos huiusmodi profess-
sione, iussu & imperio fraudasset. Idololatrias,
nec non prauaricatores subuexisset. quod qui-
dem non benigni ducis, sed impostoris elen-
chus uidetur, qui discipulis rei ueritatem inuidis-
set. quod horrendum de Deo, qui ipsa ueritas
est, uideretur. Ita & hic: si Christo constitisset,
benedictione facta, in Sacramento panē & ui-
num superesse, non discipulis hunc in modum
apertus fuisset, quod illic suum Corpus & san-
guis foret, quemadmodum egit: Sūm sangui-
nem, inquit, confessus est. alioquin discipulos &
nos, misere in fraudem & idololatriā pellexis-
set. Vide super hoc xxij. Scripturæ testimonia.
Insuper & Irenæus hic apertiori traditioni in-
sistet. Eodem quidem in loco satis diuicide col-
ligit, quod Christus uerum corpus in Sacramē-
to hypostaticum, abunde declararit, quum Apo-
stolus Noui testamenti nouum sacrificium doc-
uerit. idq; si aliter esset, non certe Christus il-
lud induxisset, quum inde à tot millibus annis,
summus sacerdos Melchisedech, in dominī figurā
panem & uinum obtulerit. erit itaq; illud
nouī testamenti nouum sacrificium, non panis
aut uinum, nec figura, ut Melchisedech sacri-
cium

IRENÆI EPIS. ET MART. 109

cum fuit, sed uerū Christi Corpus & sanguis, ut perpetuo in Christiana Ecclesia, iuxta sanam doctrinam uiuificans, & incrementum sacrificiū dicebatur, & æstimabatur.

Observatu etiam dignum est, quod Irenæus contra Martionem, qui prophetas damnabat, confirmat prophetam Malachiam de hoc nouo Eucharistiæ in nouo fœdere sacrificio quorundam prædixisse, hoc est, quod huiusmodi prophetia sua, nō de omnigeno spirituali sacrificio, sed de impolluto Corporis & sanguinis Christi in Eucharistia sacrificio intelligi debeat, & requiratur: siquidem solum illud immaculatum noui testamenti sacrificium sit, quod hæctenus illic ubiq; offertur, & deinceps nusquā non, dum ueri Christiani sint, iuxta Christi præceptum, laus Deo, immolatur, adeoty ad Domini usq; aduentum offeretur. quæ Epitheta nullis alijs spiritualibus hostijs assimilari possunt. quodq; ita sit, inde ab Apostolorum tempore, hanc Malachiae prophetiam, de hoc Eucharistiæ sacrificio, à diuinis doctoribus, merito intelligi, sit procul dubio ex Apostolorum traditionibus, præfectum, idq; Iustinus, quem Irenæo associamus, in Dialogo ad Triphonem comprobatur, Eucharistiā antea per Malachiam hostiæ nomen mereri. Et alibi meminit in Apologia ad Antoninum, Eucharistiā uerum Corpus & sanguinem, Christi esse. Hoc de primo Irenæi testimonio sufficiat, porro ad alia eius generis accingamur.

Malachi:
de puro
sacrificio
Christi
corporis
in Eucharistia
prædixit.

Iustinus
de Eucharistia
sacrificio.

11. TESTIMONIUM SANCTI

Martio In eodē 4. libro contra hæreses, ut Irenæus
& Marc Martionis sectatores cōfunderet, quū deliraret
cus mas Christum creatoris mundi filiū non dici, grauis
gus, quæ ter conuincit, & cōmunem de uera Corporis &
libet nec sanguinis Christi in Eucharistia substantia, do-
farij, crectrinā ijs opponit, quæ hoc tēporis in Christi-
dideruntana Ecclesia inclaruit: nec illud p Orthodoxos
ærum tantū, sed etiā à Martionis sectatoribus, alijsq;
Christi hæreticis, quantumcūq; insanirent, certissime
corpus in agnoscebatur & p̄stebatur, ut idem enā apud
Eucharis eundem alibi primo libro reperies, de hæretico
tia habes quodam, & Mago, qui Marcus dicebatur: Hic
ri. per artē fanaticam, ut populū in sui admiratio-
 nē pelliceret, impetrauit, quod uinū in calice san-
 guinis naturā foris indueret. cuius malitiæ suæ
 p̄sidio nemini imposuisset, nisi ab oībus, p̄ certo
 uerum Corpus & sanguinē in Sacramento ha-
 beri cōstitisset. Quū igit huiusmodi, p̄fessio per
 Martionitas sancita sit, ex Christi uerbis apud

Lucæ 22. Lucam Euangelistā, quem solū agnoscunt, quib;
 Irenæus, fortiter Christū, creatoris mundi
 filiū esse concludit, quodq; corpora nostra, olim
 ad immortalitatē resurgent: Quomodo aut con-
 stabit ijs, quod panis, super quē gratiarū actione
 habita, hoc est Consecratione, domini sui Corpus
 sit, Calixq; sanguis suus sit, nisi cōcedāter fatean-
 tur, dominū creatoris mundi filiū, hoc est, uerbum
 quo lignū fructificat, fontes scaturiat, primus an-
 nus suppeditat herbam, mox Messē, postremo
 hordeum largitur.

Psal. 146
147.

Quasi dicat, Martionitæ fatentur, Domini
 uerbo,

IRENÆI EPIS. ET MAR. 111

uerbo, super panem & uinū prolato, fiat & sit
 Corpus & sanguis Christi, quō autē illis cōstat
 bit, aut quomodo credent, nisi Christū filium &
 uerbū creatoris esse credāt, q̄ diuina uirtus, cre-
 aturā panis ex uinū, & terra semper pueniant,
 quandoquidē Christus, ad Sacramentū suū, nūc
 la pegrina creatura, quæ nec patrem suum, nec
 ipsum concerneret, usus fuisset. Ideo, inquit, cū
 ei creaturam, quæ secundum nos est, offerūt, cupi-
 dū alieni ostendunt eū, & aliena concupiscentem.
 Rursum ibidē cap. 57. loquitur: quomodo dñs,
 siquidē alius cuiusdam patris filius sit, quum pa-
 nem in specie, quæ secundū nos est, pbe fateret
 Corpus suū esse, & assereret calicis cōmixtionē,
 sanguinē suū haberi &c. Hoc sakē optime Les-
 ctor attendas uelim, ut orationis phrasim apud
 Irenēū intelligas, ut quū ait, Christū astruxisse,
 qđ panis Corpus suū sit, idē est, quod panem in
 Corpus suū mutarit, siquidē Christus sua pfe-
 sione & nuncupatione illud statuit, quod nō est,
 ut sit, Verbum suū est, suū opus, ut dictum est. In
 summa, Irenæus Martionitarū impietatem con-
 uellit, p agnitā illorū in Corporis & sanguinis
 Christi Eucharistia pfectionē, alioquin nō Mar-
 tionitæ creaturas panē & uinū, ratione naturæ
 suæ, creaturas incolumes induxissent. Eodē mō-
 do illos redarguit, quod carnis resurrectio sit,
 inquit: Quomodo asserunt carnem nostrā cor-
 rumpi, nec uitā consequi, quū tamen cibetur & nu-
 triatur de sanguinē Christi? Quate aut sententiā
 suā subuertent, aut a professi illius rei sacrificio
 descissent,

Ut Irenæi uerba, quibus Christus asseruit, quod panis corpus suum sit, intelligantur.

Attende calicis cōmixtionem.

H n

312 TESTIMONIUM SANCTI

Hæretici desciscunt: nostra autem opinio Eucharistia congrua & appositæ est, quæ & per Eucharistiâ fulcitur. Nam quod suum est illi offerimus, & carnis ipsius & spiritus communicationem & conciliationem conuenienter prædicamus. Nam quem admodum panis qui ex terra provenit, quum Dei inuocationem accipit, deinceps uulgaris panis esse desinit, & Eucharistia est, quæ ex duobus constat, quorum alterum terrenum, alterum celeste est, ita & corpora nostra quum Eucharistiam accipiunt, non amplius corruptioni obnoxia sunt: siquidem resurrectionis spe fulciantur. Hucusque ait.

que Irenæus.

Hæc quidem prægnantia sunt, quæ ad Catholicæ fidei assertionem ualidissime extruuntur, Christi corpus hypostatice in Eucharistia haberi: Nam odiose & ridicule foret, quod Irenæus carnis nostræ resurrectionem ex hoc saltem probasset, quia corpora nostra cibentur & nutriuntur de immortalis & uiuificantis Christi carne & sanguine, quasi horum uero caro nostra immortaliati asserueretur, nisi uerum corpus uerumque sanguis in sacramento hypostatice sit: quum ea Dei tatis causa, quæ illis inest substantialiter, in hanc immorantem, quæ uiuificat, uim excitet, idque perceptione & fruitione huius sacramenti Christianis communicatur. Illud etiam sanctissimus uir prolixius astruit, ut commode & apposite communicationem & unitatem carnis & spiritus in Christo profiteamur. hoc est, Christi carnem cum diuinitate sua indiuide deuinctam in unitate personæ, prædicemus, quod uiuificans sit,

IRENÆII MARTYRIS. 113

& quicūq; ex sua institutione foris & intus probe acceperint, uita ac immortalitate honestentur. Sic & optimus Athanasius loquitur, quod Domini uerba, Spiritus est qui uiuificat, caro autem nihil ualet, hunc in modū intelligi oporteat: Siquidem uulgaris caro citra spiritum nihili sit, uerum Christi caro sit spiritu plena, hoc est diuinitate, ideoq; uitam nobis largiatur: ut apud eundem mox audies.

Athanasius.
Johan. 6

Deniq; uel clarius sanctissimus uir panis in Christi corpus transubstantiationem attingere potuisset, inquiens: Quando panis Dei inuocationem accipit, nomen suum amittit, &c.

Transubstantiatione

Hic sane Pauli uerba ad Romanos quarto spectauit, inquiens: Deus uocat quod non est, ut sit. quasi Irenæus exprimere uelit: Panis quo Eucharistia per benedictionem conficitur, est quidem ante benedictionem merus panis, quā autem omnipotentem Dei inuocationem accipit, mox, quod antea non erat, uerū Christi corpus prodit: quodq; inuocatio uerba cōsecrationis ponat, mox ex sequētib; potissimū Chrysostomus & Ambrosii testimonijs diffuse animaduertes.

Panis, facta consecratione Dei inuocationem siue nomen accipit.

Irenæus quidem suipsius interpres est, ut apertioribus non opus sit, & singulariter cum ait, quod facta consecratione ex duobus Eucharistia constet, quorum alterum terrenum sit, ut sunt externæ species, quæ adhuc creaturarum similitudinem habent, ut antea panis & uinum erant, quum exhibita consecratione signa tantum remaneant. Alterum est celeste, quod nil

Eucharistia ex duobus cōstat, terre no aliquo & celestia

Hic erant.

114 TESTIMONIUM SANCTI

aliud est quam uerum Christi corpus, uerusq;
sanguis: siquidem & diuinitas adsit, adeoque à
sancto spiritu in Beatissima Virgine Maria con
cipiatur cœleste sit. Simpliciter quidem panis &
uinum, quæ terrena sunt, non cœlestia nuncupa
ri possunt. & hoc est quod supra in præfatione
apud patrum testimonia dicebatur, dignissimū
hoc Sacramentum ex duobus fieri: Corporeis
scilicet externorum elementorum speciebus, &

Irenæus spiritali carne & sanguine domini nostri Iesu
caput 6. Christi. Quid multis? Sanctissimus uir. Eucha
Iohan. de ristix uinificantem ad corpus & animam uim
Eucharis attribuit, igitur & de eadem Christi uerba Ios
stia intel hannis sexto intelligit, Qui meam carnem edit
dedit. meumq; sanguinem bibit, uitam æternā habet,
Operans & illū in extrema die resuscitabo. Itaq; diuina
di uis acti hæc uis, et Eucharistix operatio, p̄fert, cui Chri
stis cau stus carnem suam attribuit, quæ sit infallibilis.
Iam redo Id porro libro quinto dulcius ita docet:
dit. Incōstates & uersipelles sunt, qui uniuersam Dei
dispositionem contemnunt, & carnis salutē diffi

Alterius tentur, & eiusdē regenerationē aspernātur, asse
regenera rētes illā immortalitati nō cōgruā haberi. qua sa
tiois me ne opiniōe Dns sanguine suo nos nequaquā expia
minit, cū sset, nec calix Eucharistix cōmunicatiōis sanguis
filius ho nis sui foret: nec etiā panis quē frāgimus, corpo
minis se ris sui cōmunicatio esset: nullus enim sanguis nis
derit su si ex uenis, carne, & reliqua hūanæ nostræ substā
per maie tia extat. quūq; Dei uerbū huiusmodi substātiā in
statis sue duerit, sanguine suo nos liberauit, ut etiā Apost. a
sedem. it: in quo sanguinis sui liberationē, & p̄dōrū res
missionē habemus, siquidē mēbra ipsius sumus, &

IRENÆI MARTYRIS.

115 Verbum ca

per creaturas nutriamur, quas quidē ipse nobis largitur. facitq; solē suū oriri, fluitq; iuxta arbitriū suū, quā cōfessus sit, et astruxerit, & calix, qui creatura ē, corpus suū sit, quo corpora nostra fouet, et quādo calix ille mixtus, panisq; fractus Dei uerbū accipiūt, sanguinis et corporis Christi

ro factū ē, hoc est, salua diuinitate hō mo factū est.

Eucharistia prouenit, unde carnis nostræ substantia augetur et firmatur, astruere audēt, & caro donoru Dei, qui æterna uita ē, nō particeps sit

Rom. 13 Aduerte calicis mixturam.

quā sanguine et corpore Christi foueatur, et illius mēbra referat, ut Apost. in Epist. ad Ephe. docet: Nos. u. mēbra sumus corporis sui, de carne, et ossibus. nō ait de uno spū aut incorporeo hōie. quādoquidē spūs nec ossa nec carnes habet, sed iuxta dispositionē, quæ ē secū dū hōiem: ex carne, uenis et ossib. idē, de calice, qui sanguis illius ē, suscietur, et de pane, qui corpus illius ē, augetur.

Ephef. 5 Lucæ 24

Et hæc urgētia sunt, quibus principe loco ad uerēdū, & potissimū tria in Apost. loca attigat, Rom. 4. Qui uocat quod nō ē, ut sit. Itē 1. Cor. 10. Calix bened. quē ben. an nō corp. Chrī coīcatio ē? panis quē frāg. Chrī ne corporis coīcatio ē? Et postreō Eph. 5. Nos n. corp. sui mēbra sumus, ex carne & ossib. eius. De creaturarū in uero corp. & uero sanguīe trāsmutatiōe, & infallibili eorū dē dispēsatiōe intellexit, quōadmodū eadē 1. & 25. testimōio allegātur.

Irenæus accipit Pauli uerba 1. Cor. 10. Eph. 5. de ueritate corporis Christi. Eucharistia.

Vtclūq; nūc Proteū agas impie Sac. nūq; tā ex his Irenæi uerb. recides: cū mixtus calix, panisq; fractus lit ex parte Dei uerbū suscipiūt, corporis & sanguis Chrī ne eucharistia cōficitur, & & panis & uini substantia, per corpus & sanguinē Chrī mutētur. hoc enim.

Quid nes

16 TESTIMONIVM SANCTI

*Allegoria hac
Damasc. admodum
capiebatur, li. 4.
de Orthodoxy.
fide, ca. 14. de
sanctis Christi
mysterijs ut suo lo-
co latius
cognosc.*

*Vt intel-
ligatur
corporis
nostri sub-
stantiam
Eucharis-
tia auge-
ri et firmari.*

corporis & sanguinis Eucharist. fieri dñ, qđ panis & vinū manet, ut ais, illud nō caro aut sanguis, approbāte etiā Irenæo, constituitur.

Nec te latebit haud inuenusta Allegoria, quæ Transubstantiationem describit, Domini solē suum, subaudi diuinam uirtutem in uerbo super creaturas, exoriri sinat, & ita nobis desuper iuxta arbitrium, corpus illius deferatur, quod nos uox. fide, bis obscurum est. Quo Manna exprimit, id patet ca. 14. de tribus uerbi efficacia depluit. Sed huic Corporis & sanguinis Christi pluuia, uini uiuificandi nostra corpora attribuit, quum Paulus dicat: Nos enim corporis sui membra sumus, non de incorporeo spiritu, sed corporea substantia loquitur, quo Eucharistia beneficio uera membra reddimur, quum Manna nihil huius habeat.

Quod autem annectit, corporū nostrorum substantiam Eucharistia perceptione augeri & fulciri, non accipi oportet, quasi Eucharistia in corporis nostri substantiam, quemadmodum cibi terreni, in carnem & sanguinem, transformantur, sed quod ex sua natura & proprietate immortalitatis nos participes reddant, ut quæ uulgares cibi in carnem & sanguinē mutantur, ad uitæ propagationem, ita & diuina Eucharistia ui, corpora nostra aduersus corruptionem, in æternam uitam asseruentur.

Sententiæ huic ipsemet paulo post speciosus interpretes ita accedit: Quemadmodum uitis terræ insita, suo tempore repullulascit & fructificat, adeoq; granum frumenti terræ iniectum, quum mortuum fuerit & interierit, multum

IREN. EPIS. ET MAR. 117

fructum adferens, Dei incremento prouenit, qui omnia fouet, quæ deinde per sapientiam in usum hominibus ueniunt, & sanguis Christi; ita nostra corpora, quæ isthinc nutriuntur, terræ mādantur, & corruptioni obnoxia sunt, suo tempore resurgent. Siquidem Dei uerbum resurrectionem ad Dei patris gloriam communicet. Audis quemadmodum Deus ui sua insitit uitem; & granum frumenti, terræ creditum se cumulet, multisq; modis auctū puehat, aliāq; id genus. & quod Christi sanguis per sapientiam, hominū usui & utilitati deseruiat, idq; intelligi per mutationem suam in Sacramento, quum illic per sapientiam Dei, Sanguis & caro fiant. Ita & nostra corpora, terræ credita & dissoluta, uirtute diuini uerbi, (quod mixtus calix & panis habet, & ad cibū spūaliter cesserint) in Dei gloriā resurgāt, idq; est quod Iren. ait: Foveamur, roboremur, & sustētemur, scz ad immortalitē. Quid multis? liquido colligit, qd in Eucharistia, (quæ est, ut ait, Corpus & sanguis Christi) uiuificās diuina uis sit, quæ non tantum animas nostras, sed & corpora ad resurrectionem & incorruptibilitatem asserit. Itaq; Christi uerba Iohannis sexto, de hoc dignissimo Sacramento accipit, Qui Carnem meam edit, meumq; sanguinē bibit, perpetuo uiuet, quem & in postrema die resuscitabo, & ita totum caput prosequitur. Vnde luculēter docet, uerum in Sacramento Corpus, uerumq; Christi sanguinem, cum diuinitate sua, quæ solū hoc operari potest, unita, Hypostatice haberi. In

hoc Irenæi iudicio subsisti placet. Duos hos Apostolico nomine clarissimos, successerunt eidem non ignobiliores, & in scripturis celeberrimi uiri, Septimius Florēs Tertullianus, & Origenes Adamāsius, quorū mentē accipiamus.

SEPTIMII FLORENTIS

Tertulliani Testimonium.

ERTVLLianus, qui Cæsaris Seueri ætate uixit, cōphures, ut Irenæus ait, contra hereticos, Iudeos & Gentiles, in fidei nostræ propugnationem, & potissimū aduersus execrabilem Martionē, libros scripsit, iisdem fere Apologiis, ut & Irenæus utitur, nec illo minus acute, Corpus Christi in Sacramento esse conuincit, & primo in libro de Resurrectione, Martionis blasphemias retundit, qui negauit Christum, Dei creaturarum authoris esse filium, idq; uel hinc fulcit, quod Christus Dei creaturas ad Sacramenti sui confectionem usurparit. Cum, inquiens, Caro abluitur, ut anima purgetur, caro inungitur, ut anima sanctificetur, caro signatur, ut anima corroboretur, caro manus impositione adumbratur, ut anima spiritu illustretur, caro Corpus & sanguinem Christi communicat, ut anima a Deo saginetur, ideoq; separari nesciunt, quorum opus eodem præmio pensatur &c. Hæc Tertullianus. cuius sensus proculdubio ira habet: Quum Martio Christi humanitatem inficiaretur, adeoq; nostræ car-

Baptism.
unctio.
Cōfirma.
Ordinat.
Eucharis-
tia.

nis resurrectionem non admitteret, idq; Philo-
 sophicis somnijs motus egit, ideo Tertullianus
 contrariū opponit, ex mirabili diuinorū sacramē-
 torū vi, qđ Deus carnem nostrā tanti fecerit ut
 aīę p̄seposita carnis cooperatione, eternā uitā
 per sacramentū conferat, unde concludit, quod
 ad beatitudinē simul exerceantur, ideoq; nec in
 p̄mio sciungi debeant. A Baptismo inchoat, in
 Corporis & Chři sanguinis sacramēto desinit,
 qđ scilicet caro n̄ra, Corpus & sanguinē Chři
 communicet, hoc est, edat & bibat, ut per hęc
 anima nostra saginetur. Quod si ita habet, Cor-
 pus Chři in Sacramento non tamū per fidem
 animę spiritualiter datur, ut aduersarij impos-
 nunt, sed etiā corporaliter accipit, ut & corpus
 & aīa, quę simul operantur, eodem etiā p̄mio
 gaudeāt. Ni Corpus & sanguis Chři in Sacra-
 mēto hypostatice forent, nec cōmunicaremus;
 uerū manducamus, licet nō ut uulgarē cibū, cū
 ius corpus tm̄ particeps est, sed simul cū aīa, & Dominie
 ita corpus & aīa, ut Tertull. ait nō separantur. cū corp
 Quod p̄terea non fieret, si Sacramentum panis & ore &
 saltē foret, non enim corpus & anima pariter animo
 operarent, sed separatim: Corpus scilicet, ius suscipi
 tra naturā suā, periturū cibū sumeret: Anima tur.
 aut in fide, Christum uidelicet, p̄ passionis suę
 recordationē, hoc qđ pacto, Tertulliani cōclu-
 sio contra Martionē eleuaret, qđ corpus & aīa,
 in immortalitatis p̄mio, nō separari debeāt, quū
 in p̄ceptiōe incorruptibilis cibi, corporis & san-
 guinis Chři cōueniāt, ut saniores facile uident.

Martion

Christus
 sub panis
 specie
 Corpus
 suum res
 presenta
 uit.
 Consule
 Hieron.
 Superas.
 caput
 Matth.
 qui uocas
 bulo Res
 presens
 tare ita
 titur,
 ut ueris
 tas Domi
 nici Cor
 poris in
 sacramen
 to doceat
 ur, idem
 & Gelasi
 us de dua
 bus natus
 ris in
 Christo
 ad finem,
 igit.

Martion præterea, quum, ut dictum est, duo principia aut Deos astruxerit, iustum scilicet illum & clementem, quodq; iustus, & non clementis ille Deus, qui est Christi pater, mundum & creaturas condiderit, quæ ex sui natura noxia sint. Conuellit itaq; Tertullianus in primo libro, nefarium Martionem, qui prodigiosa & erronea opinione illudatur: Dominus, inquit, non panem aspernatus est, quo ipsum suum Corpus representat, hoc enim proprie significat uerbum representare, hoc est, Nisi corporaliu creaturarum conditor, Christi etiam pater foret. Item si creaturæ suo genere uitiosæ essent, certe Christus corporalem panis creaturam, utpote nec suam, nec huiusmodi usum passer, ut Corpus suum sub panis specie in Sacramento hypostatice & coram exhiberet, & præstaret. Adeoq; Martion ueteris testamenti legem cum prophetis contumaciter damnabat, quasi non ex Christi patre, qui bonus est, beneficio, sed à creaturarum conditore, formidabili & inclementi Deo exiret. Contra in quarto libro astruit, quod uetus testamentum Christum penitus spectarit, quodq; Christus illius, siquidem ad se pertinebat, meminerit, & in Christo, & per Christum compleatur, adeoq; inter cætera adducit, ut Moyses Pascha ad dominum retulerit, inquit: Domini Pascha est, quodq; ita sit, ipse Dominus astipuleatur. Desiderio desiderauimus, Pascha uobiscum comedere, priusquam patiar. Non hæc, ait Tertullianus, locutus est, quod

quod Iudaico illo arietum carnis cibo caperet Paschal-
 tur, sed ut indicaret, se agnum illum haberi, q Agnus,
 in mortem offeratur, quodq; ex animo postulas figura
 rit, saluteri sui sanguinis figuram expleri, hoc Corporis
 est, illam quæ paschatis necationem præiuit. Et Christi,
 paulo post ita sequitur: Ideoq; professus se cons in sacra
 cupiscentia edere Pascha, ut suum (indignum mēto est.
 enim erat, ut quid alienum cōcupisceret Deus) Vide. 14
 acceptum panem; & distributū discipulis, Cor scripturæ
 pus suum illum fecit. Hic sanē liquido docet; qd testimo
 Iudaicū Pascha Corpus Christi, quodq; Iudaici nium.
 agni Pascha, Christi Cornam declararit, ideoq; Christus
 uerum Pascha, hoc est Corpus suum, antequā Panem
 pateretur, cum discipulis manducari uoluit, Et Corpore
 pane accepto; Corpus suum fecit, & discipulis suo coma
 distribuit, ut præcedentem figuram non passio mutauit.
 ne tantum, sed etiam corporis sui esu perfecte
 compleret.

Quamuis Tertullianus luculentus & dilucius
 dus sit, uix tamen ullus est ex uetustioribus, cui
 impensius innitantur aduersarij, idq; potissimū
 quod ait: Acceptum panem & distributum disci
 pulis; Corpus suum illum fecit, & mox hæc
 subiungens: Hoc est Corpus meum dicendo;
 id est, figura corporis mei, Figura autē non fuisse
 set, nisi ueritatis esset Corpus.

Verum qui traditam super patrum testimonia
 Magogen recte agnoscit & excutit, luculen
 ter uidebit, quam turpiter sibi imponat. Addu
 cebatur Sacramenta No. Test. duo completi:
 Exteriori scilicet speciem, quæ, quod nemo inu
 ficiabitur,

Aduersarij frustra Tertullianū affectant.

*Nota Cor
ficere.*

ficiabitur, significans quædam figura est, & di-
uinam illam rem, quæ sub huiusmodi externa
specie & sancta figura, iuxta Domini promiss-
sionem tegitur, quodq; singulariter Sacramen-
tum ex duobus his conficiatur: ex Corporalis
bus externorum Elementorum speciebus, &
ex inuisibili corporis Dñi nostri Iesu Christi car-
ne & sanguine, Sacramêto, & Re Sacramêti.

Tertulli. Vtrumq; huius Sacramenti, sine quo nomen
externū amitteret, Tertullianus simul diducit, quod nulp
signū, & lus cordatus calumniabitur, ut quæso, de uero
Christi Corpore Christi in Sacramêto, imo de mirabi
Corpus li hac panis in Corpus Christi Transmutatione
sub eodē apertius expressisset, inquiens: Christus accepit
cōtentū & panem distribuit, quem Corpore suo commutatus
simul pro uit. idēq; est Res Sacramenti, quumq; absq; in
sequitur. teruallo mox annectat, quod Dñs hoc fecerit,

*Externa
panis spe
cies, figur
ra est illi;
us, quod
Christi
corpus
inuisibili
ter subli
seat.*

inquiens: Hoc est meum Corpus, figura scilicet
mei corporis est. iam alterum indicat, uidelicet
Sacramentum tantum, hoc est, Sanctam illam
externam panis figurā, ubi in Christi Corpus,
panis diuina uirtute commutatus, continetur,
quæ quidem species, ut lubenter agnoscimus,
figura est præsentix Corporis Christi, quod ih
lic cōtentū, dñs porrexit, & hodie ita traditur.

Vt autē suspicari definas, quod meo iudicio
Tertulliano hunc sensum assignā, ex Augusti
ni & Hilarij doctrina traductū putabis. Pontis
fex Roman. Diui Leonis, p̄ximus successor, q
Epistolas de fide Catholica, tres Synodos, nec
non Nicenā & Chalcedonēsem, cōtra Nestoriū,
Euthicē,

Euthicen, & Dioscorū confirmantes, conscripfit, Augustini uerba, ut illa de Consec. distict. Sacramē secunda, in cano. Vtrū recensent, ita sonāt: Cor^{tu} foris ē pus Christi, & ueritas & figura est: Veritas, dū figura, in Corpus Christi & sanguis, in uirtute spūssant^{tus autē} ēti, ex panis & uini substantia efficiē. Figura uerū Chri^{ro} est, quū exterius sentitur. Nō dissimiliter Hi^{sti} corpus larii uerba sonant, quæ & citato loco, de conse, habetur. dist. 2. in ca. 2. Corpus, ita inueniunt: Corpus Christi quod sumitur de Altari, figura est, dum panis & uinū uidetur extra: ueritas autē, dum Corpus & sanguis Christi interius creditur.

Agnoscis optime Lector, ut uterque de hoc scribat, tanq̃ aduersariorū calūnias dedira opa infringant, & Tertullianū, modo probe intelligantur, contra infidiosam hæreticorū subuersionē, ppugnent & uendicēt, nec nō Christianos (quī s. Missæ Officio interfuerint, ita loquūtur: Dñm nostrum Deū, hodie in Sacerdotis manibus conspexi) cōtra aduersariorū facinorosa ludibria tuentur, quod non perperā dicerent: sis quidē externā speciē, sub q̃ uerum Christi Corpus hypostatice continet, uideant, quēadmodū etiā idem loquendi modus infra uidebitur, potissimū ex Chrysostomo, August. & Bernhar.

Habes itaq; germanā Tertulliani sententiam, Hoc est Figura mei Corporis. Quomodo autem ulterius eorundem appendicē, nempe: Fis figura autē nō fuisset, nisi ueritatis esset Corpus, mellecturus sis, Chrysostomus homilia 38. in die offe d^{am} explicat, q̃ hunc scē in modū loquitur: *Tamus.*

Quum

documen
to est is
psum ses
mel pro
nobis
uere mor
tuum.

Calix
Cœne
Domini
ca est No
ui Testa
mēti obs
signatio.

Quum hæretici nobis obijciunt, dicentes: Vnde Christus mortui uictima destinatus cōstat? aliatq id genus mysteria, quorum ora ita obstruimus: nisi Christus mortuus fuisset, cuius figurā aut typum sacrificiū illud referret? Hoc est, Martionis & Marcionis sectatores, qui Christi humanitatem cōuinciant. Quod nec super crucem uere mortuus sit, ita retundimus: Quomodo? Nonne Christus in sancta Cœna, Corporis sui nouum sacrificium commisit, quod Ecclesia ab Apostolis traditum; toto terrarum orbe indies offert? Hęcne imago est sacrificij semel super crucem peracti? Sin ita est, necessario sequitur, quod Christus ueram carnem assumpserit, & pro nobis eandem obtulerit, quandoquidem si gura Corpus, cuius figuram refert, tanquam Archetypum suum postulat. Idem est quod & Tertullianus hic contra Martionem admolitur, inquit: Figura non fuisset, nisi ueritatis esset Corpus.

Et quia de Christi corpore, quod non nobis tantum ad cibum, sed etiam ad noui testamenti sacrificium reliquerit, loquatur, ab eodem facile colligitur, inquit, quod Calix Cœne noui testamenti obsignatio sit. Quo infert, notum testamentum sacrificij huius præsidio obfirmari & constabili, ut & Apostolus ad Hebræos 7. ait Variato sacerdotio, legis uariatio requirit.

Vt iam Chrysostomus astruxit, quod sacrificium Altaris, imago sit sacrificij super crucem peracti, ita & in Basilij Liturgia, ueritat, and
tytopd

tyropen dici apparet) quod sacramento præ- Vide C
sens Christi corpus adsit, idēq; uterque uir san- cūfrangi
ctissimus suis locis ut dicetur, non obscure per- tur, qui
tractant: ita & Tertullianus nihil abludit, quū est B. An
illuc simul tendant, quod sacrificium Altaris, is gust. ex
mago sacrificij semel super lignum peracti ha- sentens
beat. tij Proe

Quid? si in apertissimis Tertulliani uerbis he- peti. De
reas, non abs re fuerit, ut præcedentia & conse- cōsecra
quentia animaduertas, quæ facile somnium tuū tione
dissipabunt: non enim commodior uia extrax- dist. 2
licius uerba, si tibi obscura sint, recte & proprie
eruendi, quam huius intuitu, ut quid præce- Ex ora
dar, quidue sequatur, discutias, idēq; sensus cohæ- tionis
rentia prospexerit. Cæterū antecedentia Ter- ambi u,
tulliani uerba aduersariorū captionem eludūt, Tertul-
lium simpliciter & rotunde loquatur, quod Do- lianus
minus acceptum & distributum panem Corpore probe de
suo commutarit, nec sequentia uerba ferunt, dis- cipitur.
cens, quod Martio in ueteri testamēto non inae- Vet erit
lexerit, panem Corporis Christi figuram fuisse, Testamē-
tum idem tamen Dominus apud Hieremiam do- ti panis
cuerit, inquiens: Insidiati mihi fuerunt, & dixe- figura es
runt: Venite, lignum iniiciamus in panem suum, rat, quæ
hoc est, crucē in Corpus suum. Sat autem uetusta Christū
tis illuminator, hoc est Christus, expressit, quid Corpus
per panem in propheta intelligi uoluerit, quum in Nouo
iam, uidelicet in Cæna sua, panem Corpus ipsius Testamē-
uocarit, & pariter in Calicis uocatione testamen- to adump
tum suum sanguine suo signatū statuerit, unde u- braret.
bunde confessus sit & asstruerit uerā substantiam

sui corporis. Et infra: Multo luculentius, ait, pri-
 mus Moyses liber docet, in benedictione Iudæ, ex
 cuius semine carnis Christi census processurus,
 Christum illic ex Iuda figuratum, ita proponit:
 Vestem suam in uino lauit, & in sanguine uuarum
 operimentum suum. Vbi per uestem & operimen-
 tum corpus suum, & per uinum sanguinem suum
 indicat: Ita & nunc sanguinem suum in uino con-
 speciesan fecit, qui tunc uinum in sanguine figurauit.
 guine su- Obserua quæso, optime lector, quam solet
 um conse- ter Tertullianus aduersariorum insidias preca-
 trauit, uerit. Priusquam enim, ut dictum est, dicat Sa-
 cramentum esse figuram, præponit in sermonis
 coherentiam: Dominus acceptum & distributum
 panem corpore suo commutauit. Vt de sanctis-
 simi huius sacramenti substantia luculentius de-
 posuisset. Deinde uerbis in controuersiam for-
 te recidentibus, ita subiungit: Christus in san-
 cta cæna discipulis ipso opere indicauit, quid pa-
 nis apud Ieremiam significarit: Siquidem corpus
 suum, sub panis specie illis porrexerit. Vt eni-
 nemo, nisi impudentissimus, aliter Tertulliani
 opinionem accipiet, uidelicet, Christum re ipsa
 illud Ieremiæ inuolucrum retexisse. Prætereo
 quod & eodem modo alibi in libro aduersus
 Iudæos, inter cetera sic contendat: Christus re
 uelauit panem, corpus suum appellans, cuius re-
 tro corpus in panem propheta nunciauit.
 Hoc est, panis antea per prophetam in umbra,
 futurum Christi corpus exprimebat, Christo au-
 tem panem corpus suum uocante, umbram & opercu-
 lum

Christus
 in cæna
 retexit
 uelamen
 neteriste
 pamenti.

tulum auulfit: nec ulterius simulachrum, sed ipsam rei nomenclaturā, designarit, hoc est, corpus suum dederit: quandoquidem uocatio sua creationi. & uerbum suum operi, ut ex scriptura & Ireneo adductum est, assimilatur.

Adhęc q̄a calix cœnę Tertulliano noui testamenti in sanguine suo confirmatio sit, incōcussę profecto credidit, uerū Christi sanguinē in sacramento haberi: Nō enim uacua figurā noui testamenti obsignatio agnoscit, ut supra copiosius, & p̄ferim in 26. scripturę testimonio probatū ē.

Sunt & hęc ipsius uerba non obscura, inquit. Quod idem in sancta cœna sanguinem suum in uino consecrarit, qui antea uinum, sanguinem enigmatische nō uocat. Nec alio torquetur, quā quod idē Christus, qui antea in ueteri testamento uinū sanguinem uocat, postea in sancta cœna diuinę consecrationis p̄sidio egerit, ut sub uini specie uerus sanguis suus esset: Alioquin Christus figuram ueteris testamenti in cœna per diuinam consecrationē sanguinis sui nō cōpleuisset, ut tamen Tertullianus quod perfectē illud absoluerit, admodum liquido confirmat & testatum proponit.

Ex quibus concluditur, ut p̄dicta Tertul. uerba, uēz Dñs dixerit, Hoc ē meū corpus, hoc ē figura mei corporis, nō aliter quā ita intellexerit, ut Dñs dicat, Quod foris uidetis, quod t̄p oculis uestris obuiū est, species scilicet panis, est figura, uerū corpus meū sub eadē uobis trado, quum panem corpore meo commutarim.

Nulla figura pos-
test nonē
testamentū
obsigna-
tio dici.

Christus
ueteris
testamentū
figurā in
patriar-
cha Iude
benedicti-
one cum
cœnaret,
efficacis-
ter com-
pleuit.

*Dūrius
hic Ter-
tullianus
loquitur.*

*Voca-
bulum
(Hoc)
in Domi-
ni uerbis
presens
est sui
Corpor-
is substā-
tiam, nō
panem
aut ex-
ternas
species
spectat.*

Non difficulter admitto, idq; consensu san-
ctissimorum patrum libere deponendum est, qd
Tertullianus Domini uerba, Hoc est meū Cor-
pus, iuxta natiuam suam proprietatem & ger-
manum intellectum, hoc loci non tractet, licet
animus ipsius incolumis sit, quum enim Domi-
nus dixisset: Hoc est meum Corpus, noluit ita
intelligi, quasi diceret, externa Sacramenti spes-
cies, quam una nobis trado, est figura Corpor-
is mei, sub illa contenti, quum uerbis (Hoc est)
non corporalem panis speciem indicari uolues-
sit, sed ueri sui Corporis substantiam, in quam
diuina ipsius ui, panis commutatur. Nam Pro-
nomen (Hoc) positum hic loco subiecti, unum
quid substantiæ significat, quæ explicatur in
dicato uerbi Corpus, ut idem supra in primo
Scripturæ testimonio declarabatur, ideoq; nullū
quam apud alios sanctos patres, huiusmodi uer-
borum Domini declarationem, ut apud solum
Tertullianum, sed multo diuersam, inuenies.
Theophylactus in cap. xxij. Matth. in hæc uer-
ba Domini: Hoc est Corpus meum, Porro, in-
quit, dicens: Hoc est Corpus meū, ostendit qd
ipsum Corpus Domini, est panis qui sanctifica-
tur in Altario, & non respondens figura. Non
enim dixit: Hoc est Figura, sed: Hoc est Cor-
pus meum. Sic Damascenus, lib. 4. de Ortho-
doxa fide, cap. 14. Non, inquit, est figura panis
& uinum, Corporis & sanguinis Christi, absit
enim hoc: sed est ipsum Corpus Domini, Deifi-
catum, ipso Domino dicente: Hoc est Corpus
meum

meum, non figura corporis, sed corpus: & non figura sanguinis, sed sanguis, &c. uti infra fuit Cirr Ter-
tullianus
fius ex horum & aliorum testimonijs intelliges. tullianus

Quod autem Tertullianus ita Domini uerba insolens
usurparit, disputationis feruor, quo aduersus eius los
Martionem digladiabatur, permonit, ut solet à quatur.
Dialecticis non per omnia ad amussim uerbo-
rum significationem religiose obseruari, quum Disputaa
impensius ipsi rei, quæ primatū in hoc genere ha- tionis cō
bet aduersarios oppugnandi, innitantur. *suetudo.*

Hæreticus Martio, Christi humanitatem, ut
dictum est, atrociter diffitebatur: contra huius
perfidiam hæc explicatio Tertulliano potissia-
mam deserviebat, hoc scilicet pacto, quasi Do-
minus dixisset: Quod uobis trado, est iuxta ex-
ternam speciem præsentis mei Corporis figu-
ra. siquidem Martionis proteruitatem non res-
ctius prostrauisset: Nam si Sacramentum quod
Dominus dedit, secundum externam speciem,
corporis sui præsentis est figura, inconfutabili-
ter sequitur, quod Dominus uerum humanum
Corpus assumpserit: siquidem Sacramentum
non Corporis sui figura fuisset, nisi illud uerum
Corpus suum existeret, cuius figura Sacramen-
tum haberetur.

Sin Tertullianus proprie hæc diduxisset, nem-
pe, quod uobis trado, est uere meum & conspic-
uum Corpus, iam Martio prodigiosa opinio-
ne sua morus, Tertulliani argumentum ridicu-
le ita elusisset & procidisset: Non tamē admit-
to Christi humanitatem, cuiusmodi quidem

Discrimē
eorū, quę
patres Di
alectice
& Didas
calice
usurpāt.

corpūs habuit, tale etiam corpus discipulistras
didit. Hanc quidem cauillationē, elatione uer
borū domini, sua hac sententia declinauit.

Exercitatis quidem in Scholasticorum patrū
scriptis, nō obscurum est, differentiā statui inter
ea, quę Dialectico more, & quę Didascalico di
cunt & scribuntur. quum enim Iudæos, genti
les, siue hæreticos oppugnarent, impetus diatri
bæ isthuc aliquando eos rapiebat, ut oscitantius
uocabulorum uim nonnunq̃ spectarent, & acri
us, quę aduersariorū instituto reluctarentur, ur
gebant, dum præcauerent, ne significatio sui dis
similis quid uirter. Sed quando Christianę fidei
dogmata proponūt, huc accuratissime tendūt,
ut simpliciter & proprie loquantur, quemadmo
dum S. Basilius in epistola sexagesima quarta,
ad p̃cipuos in Neocæsaria, hanc differentiam p̃
fert, ubi illos incessit, q̃ S. Gregorij Neocæsa
riensis uerbis, (quę cōtra Aelianū gentile, in dis
putatione quadam usurpauit) in Sanctę Trini
tatis negotio abuterentur, & p̃iigiosam Sabel
li h̃eresim fulcire moliebantur, quippe Grego
rius uocabulo hypostasis, non p̃prie, ut Catho
licis mos est, nempe pro subsistente persona, sed
pro *ὕποστασις*, hoc est essentia seu substantia, contra
gentiles usus est. Non, inquit, dicitur uelut ex de
creto, seu tanquam à præscribente doctrinam,
sed ut à contendente & à certamine occupato.
Et Sequitur: Hellenem seu Ethnicum persuā
dens, non putabat oportere exactam & absol
utam diligentiam in uerbis deligendis adhibe
re,

re, sed alicubi etiam concedere moribus eius
inducitur, ut ne relictur ad principalissima,
ut igitur Gregorius Neocæsariensis, uocabulo
hypostasis in digladiatione, aliter quam ullus
hactenus patrum usus est, quum religionis no-
stræ doctrinam adornaret. Siquidem cōformi-
ter tradunt in Trinitate tantū esse ^{uolūta}, hoc est,
unam existentiam, & tres ^{uolūtas}, hoc est, tres
personas. Ita & Tertullianus contra Mar-
tinum, Christi uerbis aliter quam patres usquā,
usus est, quum Sacramentum figuram uocaret.
Attamen non huiusmodi figuram, ut ueteris tes-
tamenti sunt, insinuat, hoc est, rerum futura-
rum umbram, sed ut noui testamenti Sacramen-
ta foris figuræ, & signa sunt rerum præsentium,
quæ mystice occultantur, ideoq; non in-
iuria uocantur Mysteria, quandoquidē sub cor-
poralibus signis, inuisibile diuinum bonum, res
aliter & uere præsens continetur, ut Tertullia-
nus hic ueram illam inuisibilem rem Sacramen-
ti, liquido innuit, inquiens: Dominus acces-
sum & distributum panem, Corpore suo
commutauit, item Christus opere ipso indi-
carit, quid antea panis prætenderit, item opera-
culum amouerit, quum panem Corpus suum
uocarit, item sanguinem suum in uino Consecra-
rit, sique calix sanguinis, noui testamenti
obsignatio.

Ut autem minus de Tertulliani sententia il-
lesa & incolumi, ob Sacramentum ambiga-
tur, placuit hic utrumque suum testimonium

No. Test:
Sacramē-
ta, sub fig-
uræ tūā
ca, diuis-
nas res
uere uer-
fiunt, sed
uet te. Sa-
cramēta,
sunt futu-
rarū rerū
pictura.

Myster-
ia.

antea adductū, uidelicet libro de Resurrectione carnis, inquit, quod caro nostra Corpus & Sanguinem Christi ut anima à Deo saginetur, communicet, nec alterū ab altero, hoc est, Corpus & anima separētur, & quā primo libro contra Martionem ait: quod Dñs Corpus suum in Speciem panis coram proposuerit, &c. Aliā inquam, eius generis testimonia aliunde luculenter eruta, & non ambigua, in medium exhibitū, iri allubescit.

Ioh. 6.

In Lib. de Oratione docet, ut in Dominica oratione illud: Quotidianū nostrum panem da nobis hodie, non de pane terreno, sed de Domino Christo intelligamus. nam Christus noster panis sit, cum uita nostra sit, inquit: Ego sum panis uitæ. Nec non docet, ut huiusmodi oratione nobis Christum in Sacramento dari posulemus. Corpus suum ingit, in pane censeretur, quū Dominus dicat, hoc est meum corpus, procul dubio inquit: Censemus, ducimus, & credimus ex Domini uerbis, quod sub panis specie uerum Christi corpus sit, nam apud eundē statim sequitur: Ideoq; panem quotidianum nobis quum dari oramus, petimus æternitatem in Christo nobis indicari, & indiuiduitatem à corpore eius, quod fere de sacramento huius ui, iuxta Irenæi sententiam dictum est, ut supra accepisti.

Porro sub huius libri finem, ubi de Christianæ stationis diebus tractat, ita loquitur: Similiter de stationum diebus non putant pleriq; sacris faciorum orationibus interueniendum, quod statio

resolueda sit, accepto Corpore Domini. Ergo deuotum Dei obsequium Eucharistia resoluit, an magis Deo obligat? nonne solennior erit statio tua, si ad aram Dei steteris? accepto corpore Domini et reservato, utrumque saluum est, et participatio sacrificij, et executio officij. hoc est, stationum diebus, nonnulli arbitrantur, ut sacrificiorum orationes cedant, quod accepto corpore Domini statio suspendenda sit, subaudi, meo iudicio, quum Diaconus populum in hunc modum dimittit: Ite missa est. Suspendit igitur (rogat ulterius) ardens obsequium Eucharistia, aut magis Deo obligat? nonne solennior erit statio tua, si Dei altari asteteris? accepto Corpore Domini et reservato utrumque saluum est, et sacrificij participatio, et officij executio, subaudi, ut mihi uideatur, officij stationum. Quum enim patres stationes suas apud eadem & monumenta martyrum habuerint, ante meridiem forte non digressi sunt, adeoque ad uesperam usque ieiuni. quod Tertullianus ideo dixit, communicatio Corporis Christi (quum aliquin tertia diei hora & consecratur & exhibebatur) apud stationem tibi non obstitit, illud nihilominus & accipe & asseruare ad stationis usque executionem poteris, & ita communicationem & stationem exequi par est. qui quidem locus obscurus est, quod uetusti moris haud plane exactam notitiam habeamus.

Interim hic colligis ut Tertullianus tempore suo sumendi sacramentum, stationum diebus,

Ite Missa est.

Eucharistia nos Deo obligat, et Corpus Christi hostiam altaris de altari accipimus.

Eucharistia assertuatio.

Telephoric.

Nocte de conf. dist. a.

non intermitti Christianos admoneret, quum Eucharistia nos Deo deuinciat, & illic corpus Domini de altari accipiamus, & sacrificiorum ibidem participes reddamur &c. Quibus abunde realem Corporis Christi presentiam in Eucharistia docet, cum tantum non de perceptione, sed de Christi corporis reservatione loquitur. ut aut huiusmodi reservatio tempore suo contingerit, infra audies.

Matt. 8.

Marci. 5.

Luce. 8.

Item in libro de pudicitia, locum ex Luca de perduto filio tractat, ita docet: Princeps huius mundi illum (perditum filium) porcis prefecit, ut familiare id Damonum pecus pasceret, ne uiuificante cibo frueretur. Cumque alios uidet in ministerio Dei celestis panis afflui, Dei patris recordatur, poenitet & redit, & uestem primam & statum consequitur, quem Adam praecauaricatione amisit, & priori annulo ornatur, quo fidei suae promissum antea praestitum insigniebat, & ita affluentia uestitur, hoc est Eucharistia. Vides ut Sacramentum, cibum uiuificantem, celestem panem, plenitudinem & fertilitatem Corporis Christi uocet, quod omnia haec Eucharistia tribuat, ut perceptione illius pristinum statum, quo ante Adae lapsum florebamur, reparemus. Item in altero libro ad uxorem, admodum sedulo hortatur, ne post interitum ipsius nuptum se elocet, praesentim gentili, cuius praecipue hanc causam reddit, ne Christi corpus, quolibet illius desiderio caperetur, mariti sui malignitate, incesceretur. Maritus inquit, tuus ignorabit, quid praeter omni ad

lio

Quod
Christus
Corpus
suum in
sacramen-
to largire-
tur, & his
uicis in-
credibile
uidebat,
certe su-
peram
haud dif-
ficulter
admissis-
sent.

alio cibo communices, utcumq; etiam norit, diffi-
 det, quod huiusmodi panis sit, ut uocatur, hoc est
 Christi corpus, & cœlestem panem haberi, hauda
 quaquam credet, quod Dei inuocatione, ut Irenæ-
 us inquit, ad Christi corpus formetur, & estime-
 tur. Hæc quidem Tertulliani, uidelicet, quid
 præ omni alio cibo clanculum communices, Ex
 more, qui suo tēpore uigebat, intelligetur, quā-
 do Ecclesiæ Episcopi & presbyteri, dignissimū
 illud Sacramentum pñs hominibus de Domi-
 nico altari in candidum lintecum & elegantem
 pixidem excipiendum dabant, ut domum de-
 ferrent: id t̃y præcipue fieri assolebat, quū perse-
 quutionum procellis hoc sacrificium in Eccle-
 sia turbaretur, & Christianis officij solennitas
 prohiberetur, priuatim præ reliquo cibi genere
 communicabatur. Quemadmodum & alibi de
 corona militis ita scribit: Sacramentum Eucha-
 ristie a Domino commissum, uictus tempore sum-
 minus, adeoq; in antelucano conuentu, & solum
 ex Presulum manibus. Vbi docet ab optimis
 Christianis Eucharistiam accipi, uel in commu-
 ni Ecclesiæ loco, si fieri possit, uel priuatim, ante
 uictus tempus, quum inhiaberetur illorum con-
 uentus, qui & ante diluculum suo tempore nō
 nunquam ob sequentem persecutionem, flebat.
 Verū ex duobus his locis liquido uides, gentili-
 bus nō psuasum fuisse in eucharistia illud sumi:
 quod t̃y ita uocaretur, hoc est, corpus & sangui-
 nē Iesu Chri. necnō eucharistia solū presbyteri
 manib. porrigeretur: aliq̃to etiā t̃pe qñ q; asser-
 uaretur. Po

Qui bar-
barico stu-
dio occu-
pantur et
dominico
Corpore
nesciunt,
nō leuius
Iudæis is-
psum as-
piciētibus
delin-
quant.

Postremo in libro de Idololatria, Tertullianus nonnullos Christianos, mirum in modum uel licat, qui ad quæstum & professionem suam, statuaria arte abutebantur, ut gentilibus gratularerentur, inquit: An non ingemiscendum est? quod uir Christianus, Dominicum Corpus attrescens audeat (more sui temporis loquitur) manibus, quibus Diabolica corpora formauit? Queritur ibidem longius, huic uitio non tantum uulgus, sed & nonnullos Ecclesiæ procures obnoxios haberi, Nunc, inquit, in spiritali etiam, prohdolor statu, Deorum formatores eminent, perdescant. semel Iudæi Christo manus iniecerunt, nunc indies corpus suum contaminatur. Vnde magis profecto dignis quæ abtruncantur, expendat quæso prauaricator, an in parabola illud tantum dictum sit: Si offendet te manus, abijce illam, quibus magis hoc conuenit, quam ubi Domini Corpus ita scandalizatur? Hec Tertullianus. Vides quod Eucharistiam Domini Corpus nominet, & idem illud Corpus à Iudæis crucifixum, quodq; huius respectu, calumniatores & contemptores, non leuius Iudæis pernamulandi sint. Quod sane nulli figuræ competit. Arbitror itaq; optimo Lectori testimonia quæ Tertulliani de uero Corpore in Sacramēto sententiam confirmant, prolixa uideri, ideoq; res ita Origenem excutiamus.

ORIGENIS ADAMAN-
ti Præbyteri Testimonium.

Origen

ORIGENES, qui nō ita diu post
Tertullianum floruit, sub Valeria
no & Galieno Imperatoribus, an
no 264. idem de uera Corporis
Christi præsentia sentit. In ses
ptima Homilia in Numeros inquires: Antea
Baptismus in nube & mari erat in ænigmate, hoc
est, in figura, iam autem est in regeneratione,
aqua scilicet & sancto spiritu, in specie. Illic erat
Manna ad cibum in ænigmate, nunc autem est ca
ro uerbi Dei uerus cibus reipsa, quemadmodum
ait: Caro mea uere est cibus, & sanguis meus
uere est potus. Ita Moyses qui apud nos est loquis
tur, qui huic Aethiopissæ coniunctus est, ad nos,
sue Deus ad illum, non in ænigmate, sed in spe
cie &c. Vbi Origenes Pauli Hebræorum des
cimo, uerba spectauit, quod scilicet lex futura
rum rerum umbram habuerit, non uerarum re
rum speciem, adeoque Origenes ueteris testamē
ti Sacramenta, æstimat tanquam umbram ra
tione ueteris testamenti Sacramentorum, hoc
est, ueræ hypostaticæ rei, & antiquum Moys
sen cū sua Aethiopissa, qui omnia in ænigmate
sue figuris proponebat, opponit Moysi nostro
Christo, cum sua Aethiopissa, Christiana Ecclē
sia, qui non figuris, sed reipsa occupatur. Sub
Moysē, inquit, Baptismus est, sed ænigmaticus,
quum mare rubrum & nubilum columnę illum
designarent: uerum sub Christo reipsa Baptis
mus est, cui sanctus spiritus infallibiliter adest,
cuius præsidio in aqua certo renascimur. Sub
Moysē

Collatio
Sacramē
torū uet.
te. ut um
brarū, cū
Sacramē
tis no. t.
ut ip[s]us
Rei.

Moyse Manna figurata erat, sed Christus, inquit, promittit nobis Iohannis sexto, & præstat nobis in sancta cœna, uerum suum Corpus & sanguinem ad uerum cibum, nec amplius figurate nobiscum, ut Moyses loquitur, & uerba sua: Hoc est meum Corpus, non figurate, ut Moyse uerba, sed uere intelligantur quod uera sua Caro & sanguis adsint, quandoquidem Christus ad nos, siue Deus ad illum, non amplius in ænigmate, sed in ipsa ueritate loquatur.

Christus
in S Cœ
na nō eni
gmaticæ,
sed simpli
citer nos
bis loquitur.
Caro &
sanguis
uerbi
Dei.

Quomodo Origenes apertius dixisset? qui hic & alibi uerum Corpus Christi uocat carnem Dei uerbi, hoc est, Carnem quam Christus, qui æternum uerbum est, in humanitate sua assumpsit, & sibi usurpauit, ut Iohannes ait: Verbum caro factum est. Vnde homilia nostra, capite 18. Leuitici ait: Ne hæreas tantum in sanguine carnis, sed & sanguinem uerbi expendas, & illi auscultata, qui ait: Nam hic est meus sanguis, qui pro uobis effunditur, in peccatorum remissionem. Qui mysterijs imbutus est, nouit quid caro & sanguis uerbi Dei sit, cui prolixius immorari nolumus, quum scientibus explorata sint. quibus autem obscura sunt, hoc est, mysteriorum ignaris & nondum baptizatis, exponi nequeant, udeoq; uocat Allegorico suo more, capite 26. Matth. homilia 35. Sacramentum, uerbum anime pabulum, inquit: panis ille quem Deus uerbum confitetur Corpus suum esse, est pabulum uerbum

uerbum animæ, uerbum quod de Deo uerbo proficiscitur, et panis de cœlesti pane, qui super mensam ponitur, de quo scriptum est: Mensam ante conspectum meum præparasti. Hinc de corporis sui ueritate nihil decerpit, ut nec Christus egerit, inquit: uerbum meum Spiritus & uita sunt. Spiritus est qui uiuificat, Caro nihil est, hoc est per se, quæ ita comunicetur, ut Capernaitæ sumi putabant, quemadmodum supra scripturæ testimonio explicatur, & infra fusius diceretur.

Non retrectandum quidem est, quod & Origenes nonnunquam dicat: Dominici uerbi doctrinam & prædicationem esse spirituales sanguinem, quem per fidem sumimus, ad animæ nostræ conseruationem, sed huiusmodi sanguinem distinguit allegoricum, qui per fidem tantum bibitur, de sanguine quem Christiani in Sacramento accipiunt, huiusmodi, inquit, quid sit, initiati mysterijs norunt, ideoque in huius sanguinis declaratione parcius insistit, ne summum illud Sacramenti mysterium, infidelibus pateat, quum alias de potu qui nobis Dei uerbo per fidem donatur, prolixius dicat, & hoc luculenter in decimasexta Homilia super Numeros ait: Bibere autem dicimur sanguinē Christi, non solum Sacramentorum ritu, sed & cum sermones eius recipimus.

Liquido hic deprehendis, quod diuidat potum sanguinis CHRISTI in Sacramento, quem

De cibo et
potu bifa-
riā Ori-
genes lo-
quitur,
uel quæ fi-
dei indis-
uinū uer-
bum, uel
quæ Cor-
poris
Christi in
Sacramen-
to cōmū-
nicatio
nē spe-
ctat.

Deut. 8

quem solum initiati norunt, de potu doctrinæ Christi, qui saltem per fidem spiritualiter anime pascēda datur. cuius Moyses, & deinceps Christus meminerunt: Homo non solum in pane uiuet, sed in quolibet uerbo quod de ore dei procedit. Verum ad alia eiusdem testimonia luculentiora digredi placet.

Matth. 4

In decimatertia Homilia super Exodū, ubi Christianos sedulo ad Dei uerbum hortatur, quod semel animo infixum est, non ut effluat, cōmittant: Religionis uestre exemplis uos admo-
neo, qui diuinis mysterijs initiamini, non ignari, quum dominicum corpus suscipitis, subtrepide, prudenter, & digne illud foueatis, ne tantulum decidat, ut inquam nihil de hoc consecrationis be-

Ab initio
Christia-
ni sedulo
prospex-
erant, ne
quid ex
sacramen-
to humū
decideret,
& in
negligen-
tiores a-
nimade-
uerteretur.

neficio humum deiciatur: Nam persuasum habetis, hoc si fiat, corpori Dominico obnoxij reddamini idq; recte sentitis: praesertim si ex uerborum admittatur. Quum tanta cura & prouidentia corpus Christi sedulo uersetis, nec iniuria, qui quousque putatis minus committi uerbum Dei neglectum duci, quam suum corpus? Huiusmodi Origenis parænetica oratione, & Augustinus usus est Homilia 151. & recitatur in C. Interrogo uos. 1. q. 1. Quæ si probe excutiat, docebit ab Ecclesiæ primordijs aptud omnes Christianos grauiusculi peccati loco duci, cum per negligentiam uel minimū humum delaberetur, quodq; illud ab oscitantibus penitentia expiari oportebat, ut sanctus Pius primus, pontifex Romanus & martyr Christi, huiusmodi penam liquido sanc-

ciuit, id fortassis & infra adducetur. Vnde ap-
 parer, in Ecclesia Sacramētum illud pro Chris-
 sti Corpore haberi. Quod si aduersarijs illud, p-
 baretur, non certe in communicatione abiectū
 putarent, nec tam immaniter corripere, pes-
 dibusq; contererent, & ut uulgare quiddam as-
 trociter proscinderent, ut non raro apud illos
 fieri assolet. Præterea Origenes sacramentum
 hoc ut minimum ter, Corpus Dominicum & di-
 uina mysteria, quæ diuinam Rem in se inuisibiliter
 habent & conferunt, nominat.

*Aduersa-
 riorum
 blasphemias.*

Adhæc in 13. homilia super Leuiticū confert
 Origenes, duodecim propositionis panes Eus-
 charistia, inquiens: Duodecim propositionis panes
 Domino adferebantur, tanquam euidentis moni-
 nimentum & supplicatio pro duodecim Israelis
 tribubus, licet huiusmodi supplicatio admodum
 simplex & leuis fuerit: quum enim panem illum
 qui cœlitus descendit, & mundo uitam dat, uerum
 illum propositionis panem, quem Deus in propi-
 tiationem exhibuit, per fidem in suo sanguine acci-
 pimus, & ita recordationi inhaerimus, cuius
 Dominus meminit: Hoc facite in mei cōmemorati-
 one, tunc demū uidebimus hoc uerū esse symbolū Christi
 Deo hoīem gratificans. Adhæc ait: Cū Ecclesiæ in Sacra-
 mysteria expēderis, in ijs rebus, quas lex cōplecti-
 tur futura ueritatis typam deprehendes &c. Mnemos

Ecce propositionis panes apud Iudæos Oris-
 genis uix figuræ simplicis nomine ad Eucharis-
 tiam dignantur, quum tamen nihil cederent, si nē Deo
 Eucharistia Corporis Christi tantum figuram cōciliat.

K

referret,

referret. Sed illa, ait, hominem Deo propitiū reddit, quod nullius figuræ est, adeoque Ecclesiæ astuta mysteria, hoc est, noui testamenti à ueteris testamenti sacramētis separat, ut ueritas & lux de figura & umbra, & Pauli doctrinam 1. Cor. int. 11. adiungit, Probet autem quis seipsum, & edat de pane &c. Causam reddit: Sunt enim sancta sanctorum, sacer hic cibus, nō propositus, nec indignus estimandus cibus est: uerum sanctis et prouidis, inculpatis et religiosis cibus.

**Sacramē
tū uocat
Origen.
sctā sctō
rum.
Sanguis
ueteris te
stamēti fi
gura san
guinis
Christi
in sacra
mento.**

Homilia prima super Iesum filium Naue prolixius ait. Quum Gentiles Ecclesiæ Christianæ initiari uides, altaria restaurari et sanguine aspergi, non pecudum, sed Christi sanguine, quūq; uides sacerdotes et leuitas non caprorum aut bouum sanguinem, sed Dei uerbum, hoc est Christū, per sancti spiritus beneficium depromere, cogitabis quod Iesus Moysen in rerum gubernaculis successerit.. Hic iterum extat ueteris testamēti sanguinē uelut figurā, respectu Christi sanguinis tanquam ueræ ipsius essentiae uideri, quo altaria nostra præparantur, & quod uerbi Dei copia non tantum prædicationem, sed etiam corporis Christi in sacramēto largitionem, suo loquendi more, ut dictum est, intellexerit.

**Sacramē
tū est ui
uus pas
cis.**

Ne autem quid ambigui uideatur, homilia quinta in diuersos Euangelij locos, super uerba Ceterionis Matth. 8, Domine non sum dignus at tectum meum ingrediari, ita scribit: Cum sacrum cibum et incorruptibilem sumis, et uiuis fiantem panem communicas, et Domini tui corp

pūs cum sanguine sumpseris, Dominūs testum tuum subintrat.

Qui apertius declarasset uerum Christi corpus, imo Christum ipsam integrum in Eucharistia, corde & ore sumi. Eucharistiam uiuificantem panem uocat, ut etiam in Canone Missæ, ad Dominum de diuinis beneficijs Altaris, ita dicimus: Quæ tu uiuificas &c. Et rursum: Sanctus eternæ uitæ panis &c. quod nullam figurā cōcernit, ut etiam super primam Tertulliani ad ductam sententiam prosequabatur.

Postremo in octauo libro contra Celsū ita scribit: Celsus siquidem Dei ignarus, diabolis subseruiat: nos autem omniū rerum creatori obsequendumus, adeoq; gratijs illi pro suis in nos beneficijs actis, oblatum panem comedimus, qui sane precibus & deuotione in sanctius quoddam corpus conuantur, idq; certissimo maiores illos reddit, qui inculpate cōmunicant. Placet, inquit, porro, Celso, quod primitiæ Diabolo offerantur, nos autem quā primitias illi dabimus, qui iussit ut terra uirentem herbam, gramen, & semen producat, & fertile lignum fructibus nascendis deseruiat, suūq; semen, iuxta naturam suam habeat, primitijs itaq; illis a nobis oblatis, mox & uota submittimus, quandoquidem apud illum Episcopum nati sumus, qui ut ingens est, ita & super cælos ascendit, Iesum Dei filium, tuamur itaq; quam diu uixerimus, professiōis nostre spē, quum Deus cum filio nobis adblandiatur, qui quidem Deus se nobis in Christo patefecit.

Oblatus
panis Do-
minico
corpori
conuertitur, & acci-
pientes
sanctifi-
cat.

K ij

Et

244 TESTIMONIUM SANCTI

Et in eodē libro, ubi docet quomodo erga Deum creatorem nostrum & protectorem assidue gratiarum actiones instituere debeamus, bonorum expectationi insistentes, ita loquitur: *Alter panis Eucharistiae, qui salutaris gratia uocatur, nobis Deo gratias agendi documento est.*

Vides quod Origenes Sacramentum uocet, primitias, quas Deo offerimus, cuius uerbo terra uirescit & fructificat, idē faciamus, quod Iesum in Episcopum agnoscamus, qui cēlos ascendit. item quod huiusmodi sacrificium sit Domini corpus, & panis per orationem conficitur, quodq; eos qui manducēt, sanctiores reficiatur, & Bona Gratia saluteretur, proculdubio, ut Bernhardus ait, per excellentiam ob affluentissimam gratiae copiam praesentem, quum totius boni fons sit.

His Origenis argumentis posthabitis, ad eosque Tertulliano & Origene à tergo relictis, sanctos Episcopos & martyres, Cyprianum, qui nonnunquam Tertullianum magistrum suum salutat, & Athanasium Alexandrinum, insignem Christi Heroa adferemus.

SANCTI EPISCOPI ET Martyris Cypriani testimonium.

Sanctus Cyprianus sub Valeriano, anno Domini 249 floruit, & uita martyrio, ob Christum, finiuit, apertius praedictus haecenus patribus,

CYPRIANI MARTY. 14;

bus, hypostaticam illam in sacramento Christi
 presentiam attestatus, & principe loco in sermone de Cena Domini, ait: *Panis quem Dominus discipulis porrexit, non effigie sed natura mutatus, per Dei omnipotentiam caro fiebat, utque in Christi persona. Christi humanitas uidebatur diuinitate abscondita, ita ineffabiliter diuinae Rei essentia cum natura com-*

Quid dilucidius à sanctissimo uiro dici potuisset, quod sacramentum, ut & in alijs omnibus sacramentis contingit, duobus constet: Exterius scilicet specie, quæ manet, & intima, adeoque abstrusa Sacramenti Rei, quæ per externum signum exprimitur, idque uera Christi caro sit, ubi panis iuxta naturam mutatur, imo ut ait, non simplex illie figura est, sed Christi caro, cum diuinitate sua unita, idque adeo constanter credere debeamus, quod utrumque, diuinitas & humanitas Christi in sacramento sit, quemadmodum Christi personæ adsunt.

Aduersarij mirum in modum hic lubrici sunt, ac uersipelles, possintne commentariolum aliquod uenari, quo hæc, aliaque eius generis Patrum de transmutatione panis in corporis Christi substantiam apud uulgos testimonia traducant, cumque deprauationi apud Cyprianum locus desit, qui ait, *Non effigie sed natura mutatus, non tam aliunde reclinam commentum sunt.* Sacramentalem mutationem haberi explicant. Cuius sane nusquam apud Patres mentio sit. Et ita inuelligi uolunt, quod uulgaris ille panis per præterea

Omnipotētia Dei
 tertia Dei
 panis in
 Christi
 corpus se
 cū dū na
 turā com

In sacra
 mento
 Christus
 Deus et
 homo ha
 betur.

Quid sac
 cramentas
 lis permu
 tatio quæ
 heretici
 præterea

446 TESTIMONI: SANCTI

na uerba, & per fidem accipientis, Sacramentum in modum saltem transmutetur, adeo etiam ut communicantibus iam panis Symbolicus relinquatur, quo Christi Corpus, ut pro nobis traditum est, admonetur, & illud in fide ita sumat.

Non mediocriter sane percellor, Deo teste, quod sibi persuadeant, id genus similibus ludibrijs, uniuersum mundum intercipi. Cuiusmodi quæso est transmutatio, quum alicui rei illud tantum admentitur, ut quiddam adumbreret? Agnus exprimit Christum, ideoque nec in sua natura, nec in ulla proprietate sua germana transmutatur. Verum Cyprianus & alij deinceps patres, pariter astruunt, quod panis iuxta naturam suam, in Christi carnem transmutetur.

Quis autem nescit uel mediocriter instructus, uel leuiter saltem studiosus, quod Sacramentum hoc, ut & alia, duobus consistat, ut dictum est: Externa scilicet specie, quæ Sacramenti nomen proprie meretur, hoc est, sanctum signum: & mystica siue abscondita Res, sub externa specie contenta, cuiusmodi CHRISTI corpus est, & à patribus dicitur Res Sacramenti. Nunc autem Transmutatio, cuius patres meminerunt non desineret, aut exolesceret in externa Sacramenta, hoc est, signa illa sancta, ut aduersarij somniant. nequaquam enim uera Transmutatio foret, sed ad essentialem illam rem quæ illic continetur, dirigatur oportet, quemad-

CYPRIA. EPIS. ET MAR. 147

quemadmodum Cyprianus loquitur, panis non effigie fit, hoc est, iuxta externam speciem, sed iuxta naturam in Christi carnem transmutatur. De quibus infra forte copiosius.

Sacramen

tū est in

corruptis

bilis cis

bus.

Cibus im

mortalis

tatis.

Diuina

uirtus in

Sacramē

to teſte

occultitur

Vi Conſe

crationis

panis.

corpore,

et uinum

et uinum

sanguine

Christi

ſed quando a Domino dicebatur :

Hoc facite conuerſi

in tur.

K iij

in tur.

Vt autem Cypriani ſententia inconfutabilis accipiat, in eodem ſermone paulo ante conſert paucis Sacramentum hoc, uidelicet ipſam ueritatem, cum Paſchate, & Melchiſedech, & patrum uiſtu, utpote cum umbris, inquit: Cum Cœna inſtauraretur, ſub Sacramentali cibo, antiqua & noua decreta pariter deſignabatur, quumq; agnus, quem priſtina lex proponeret, comedebatur, diſcipulis ſuis incorruptibilem cibum magiſter adducit, nec amplius populus ad conuiuia ſumptu & coquorum artificio inſtructa accerſetur, ſed immortalitatis cibus dabitur, qui a reliquo uiſtu ſecernitur. Afferuant Sacramenta corporalis ſubſtantie ſpeciem, ſed docent, quod gratia diuine uirtutis, per inuiſibilem operationem adſit. Prodeunt nunc Sacramenta, quæ antea a Melchiſedech temporibus deſignabantur, & ſummus ſacerdos pueris Abrahæ adducit, qui ex arbitrio illius uiuunt, panem & uinū, hoc crationis eſt, inquit, meum Corpus. De hoc quidem pane panis patres noſtri, iuxta uiſibilem ſpeciem, comederunt & biberunt, priuſquam autem prædicta uerba dicerentur, uiſtus corpori tantum paſcens ſanguine deſeruebat, & uitæ ſuſtentationi proſuerat, Chriſti ſed quando a Domino dicebatur: Hoc facite conuerſi

248 TESTIMONIUM SANCTI

in mei commemorationem, Hæc est mea Caro,
 meusq; Sanguis, quotiescunque huiusmodi uer-
 bis & fide contigerit, panis ille & calix, per
 præclaram benedictionem uitæ & saluti hominis
 prospicit, & æque est medicina & incensum ad in-
 firmitatis nostræ restorationem, & peccatorum
 subuersionem &c. Ita Cyprianus. Differentiam
 ueteris testamenti figurarum de uero Corpore
 & sanguine Christi in Sacramento dephendis,
 quod figurarum inuolucris deliniebatur. Prior
 uictus, inquit Cyprianus, uulgaris & periturus
 erat: hic autem perennis est & incorruptibilis.
 ille humana opera præparabatur: hic autem im-
 mortalitatis cibus porrigitur. foris quidẽ pri-
 stinæ panis & uini species durant: intus autem
 diuina uirtus coram eminet. hic Christus disci-
 pulis suis proponit, quod Melchisedech ante si-
 gnificabat. ante Consecrationem est uulgaris
 panis in corporis sustentationem: facta autem
 Consecratione, Corpus & sanguis Christi est,
 quod corpori & animæ, adeoq; integro homi-
 ni uitam largitur, sanat & purgat &c. Quomo-
 do aduersarij simplicem figuram subrogare pos-
 sunt, belle Cyprianus monet, quod patres nos-
 tri de eodem pane comederint, mox tamen
 Aristarchum agit, inquiens: iuxta externam, nõ
 internam speciem, ut etiam patres communis-
 ter docent, quod patres nobiscum freti sint Sa-
 cramentis, significatione tantum, non essentia.

Aliud eiusdem testimonium in Sermonem de
 Domini oratione legimus: Christus, inquit, nos
 ster

Quid ue-
 rest. figu-
 ra, a uer-
 ro Chris-
 sti Corpo-
 re uarij
 ent.

Patres
 antiqui,
 ijsdẽ Sa-
 cramentis
 nobiscum
 utebatur
 significas-
 sione, nõ
 essentia.

ser est panis, quibus Corpus suum contingit, hūc
 panem quotidie nobis dari petimus, ut non, qui in
 Christo sumus, & Eucharistiam indies ad cibū sa-
 lutis accipimus, mortali aliquo peccato correpti,
 a cœlestis huius panis cōmunionē prohibeamur,
 & ita de Christi Corpore remoueamur, quem ad-
 modum ipse monet: Ego sum panis uitæ in æter-
 num, & panis quem dabo, est Caro mea pro mun-
 di uita, inquit: Quicunq; edit de hoc pane, pere-
 petuo uiuat, quemadmodum iam constat, ut quis-
 cunq; Corpus suum contingant, & Eucharistiam
 communicent, uicturi sint, ita ediuerso timendum
 est, qui a Christi Corpore prohibetur, etiam a sa-
 lute prorsus maneat &c.

Tertullia
 no cons
 gnat.

Impollu-
 ti & nos
 dum ex a-
 piati, ab
 Eucharis-
 tia subs-
 mouebā-
 tur.

Hæc luculenter docent in Eucharistia ueram
 Christi carnem, quam, iuxta promissionē suam
 Iohannis sexto, pro mundi uita dedit, accipis-
 mus; idq; in certissimam corporis & animæ sa-
 lutem, beatitudinem & immortalitatem, quod
 nec salutis nostræ profectui, quicquam grauius
 aut perniciōsius accidere queat, quam si uitio no-
 stro cōmittamus, ut ab Ecclesia Corporis Chri-
 sti cōmunionē priuemur.

Aliud adhuc in ueritatis corroboracionem,
 ex Epistola secunda, libri primi inferemus, ubi
 diuinam huius Sacramenti uirtutem & opera-
 tionem indicat, quibus hypostatica Corporis &
 sanguinis Christi præsentia, ab effectu infallibi-
 liter deprehenditur, & confirmatur, de ijs tra-
 ctans, qui per imbecillitatem tyrannicæ persee-
 quutionis metu deiecti, fidei suæ renunciarūt,

Diuina
 uis huius
 Sacramē-
 ti.

150 TESTIMONIVM SANCTI

Eucharis-
tia in ac-
cipiētiū
tutelam
& pro-
pugna-
tionem
vōsecra-
tur.

cuius tamen criminis pœnitentiā ex animo per-
gerant, nihil morati, ob Chrm, supplicio affici
&c. ingens: Verū nō fortibus, sed imbecillibus res
conciliatiōe opus est, nō morietibus sed uiuentis
bus, cōmunicationē destinabimus, ut quos ad certa-
mina prouocamus, nō inermes sint, sed Corporis
& sanguinis Christi p̄sidio firmati, quumq; Eus-
charistia huc spectet, ut accipiētib; p̄sidiū sit,
ideōq; illos quos inimicorum iniuria tutos uolus-
mus, armemus Domini beneficij propugnaculo,
ut n. illos informemus, admoveamus & excite-
mus pro Christi agnitōe uitæ periculo decertent,
quam eisdem cominus pugnantibus, sanguinem
illius negamus?

Diuinū robur Cyprianus liquido docet, ut in
Sacramēto extet, nēpe diuina & energetica cō-
firmatio, ppugnatio, defensio & tutela, quibus
Christiani instruunt & fulciuntur, uiram suā li-
bere, p Chro capitaliter periclitari, quū Chris-
ti Corpus, in quo deitatis plenitudo corporalis
Philip. 4 ter habetur, comederint & suum sanguinē bi-
berint, & ita Christum Dominum acceper-
int, in quo ut Paulus ait, Omnia possumus.

Aduersarij de opatione huius Sacramēti non
Aduersas raro loquunt magnifice, grauitè, scite, & specio-
riorū fu- se, quasi à nobis parū dissentiat. quū & nos delu-
cata uas dant, suosq; misere subuertāt, inquit, quod per
fricies. symbola, hoc est, p externi Sacramēti signū, uer-
rum Corpus, & sanguis Chri, pponatur & por-
rigat, quodq; ex illius beneficio uerā erga Deū
spem, & paratā seruiendi occasionem consequa-
mus,

mur, quumq; eandem opinionem porto declarant, illud deducunt, ut quicqd sit solum animo credatur, Christi scilicet carnem antea super crucem afflictam, suumq; sanguinē in nostram liberationem effusum, quodq; caro & sanguis in Christo nunc patris dextera assideat, & nobis patrocinetur, quibus per assiduam commemorationem & discussionem perpensis & animo infixis iam sequatur, ut totos illius protectioni exhibeamus, nostrumq; erga illum officium lubenter perpetuo deferimus. Illud inquit, unicum, uerum, purum, impollutum, & spirituale in animo communicandi Sacramentum institutum est.

Verum hoc doctrinæ propius exigatur. Belle nostram in Christo fidem docent, quam spe illi seruiamus & adherere debeamus, quod nil aliud fuerit quam ut Christianæ fidei articulos & Dei præcepta in animo diligenter uersemus & retractemus: sed ubi diuina operatio hæret, quum penes nostrum conatum stari negotiū uelint, siquidem hypostaticum corpus & sanguinem Christi in Sacramento diffitentur, nec ullius gratiæ operationem Sacramento attribuant, qua nobis illic CHRISTVS uere prospexit.

Quid ad hæc Cyprianus? prorsus contraria, qd scilicet uerū corpus & uerus sanguis Christi adsit, quodq; Dominus in Sacramento efficacem defensionem, propugnationem, & instructionem proposuerit, quibus nos præparari &

252 TESTIMONIVM SANCTI

& instructi libere agere possumus, quicquid fides & Dei praecepta docent, quemadmodum Ecclesia in sacro officio facta communicatiōe, sedulo Deum ita precatur: Sit ablutio scelerū, sit fortitudo fragilium, sit contra omnia mundi pericula firmamentum.

Complurima huc facientia inferri possent, sed compēdij gratia relicto Cypriano, Athanasium accipiamus.

SANCTI EPISCOPI ET

Martyris Christi Athanasij Testimonium.

THANASIVS, qui anno Domini 379 uixit, magni Cōstantini suorumq; filiorū tempore, de uerbis Euangelij, Quicumq; dixerit uerbū aduersus filiū hominis &c.

Vt Dominica uerba: Spiritus est qui uiuificat, caro nihil prodest &c. intelligatur.

uerba Domini Iohannis sexto explicans, ait: Spiritus est qui uiuificat, caro nihil est. Verba iam proposita sunt, spiritus et uita. Hic quidem Dominus se ipsum intelligit, quod caro et spiritus sit, carnemq; a spiritu separauit, ut fideles nō tantum agnoscerent, quod in illo uisibile est, sed etiam quod inuisibile sit, ut et uerba sua non carnalia, sed spiritualia sunt. Nam quot hominibus uisibile Corpus illius in cibum sufficeret? ut uniuersum etiam mundum sustentaret? Ideoq; filij ascensionem ad celos proponit, ut carnalem cogitationem refelleret, et cognoscerent, quod caro de qua

ATHAN. EPIS. ET MART. 153

qua dixit (cœlestis cibus & spiritalis uictus) ab illo daretur. Quæ enim ad uos dixi, sunt spiritus & uita. quasi diceret, Illud quidem quod oculis nostris proponitur, & pro mundo traditur, hoc est uisibile suum corpus, ad cibum dabitur, ut idem cibus in quolibet spiritaliter perficeretur, & omnibus sustentatio immortalitatis ad æternam uitam foret. Hactenus Athanasius.

Christus idē illud quod foris gerebat, in cis bum de dit.

Illud procul dubio sentit: In Christo quidem duæ naturæ sibi dissimiles sunt, Caro & Spiritus. Illis autem, qui in Christo nihil aliud spectarēt, quam externam carnem, & huiusmodi carnalibus cogitationibus inuoluerentur, ut putarent, quomodo hæc caro, quæ nil aliud quàm puri hominis caro est, uniuerso mundo in cibum sufficeret? dixerit: Caro nihili est, uidelicet uulgaris hominis per se caro, sed meam ad cœlos ascensionem non cognoscitis? hoc est, non uis detis quod & ego uerus Deus sim? huiusmodi caro diuinitati unita, non communis, sed diuina & spiritalis caro est. Ita quum meam carnem in cibum dari loquor, intelligetis, diuinitatis uirtutem, diuinum & spirituale meū Corpus, quod nihilominus, huic mortali corpori, naturæ respectu conuenit, ut placuerit, dare possim, quod ideo spiritum uoco, si quidem diuinæ naturæ inuisibiliter adhæreat, licet in spiritus naturam non decesserit, quare Athanasius, inquit, ut assequi intelligant, quod caro, cuius Dominus meminit, spiritalis & cœlestis cibus sit, ab ipso præstitus, quodque horum sensus, uide, licet,

154 TESTIMONIVM SANCTI

Nō Chris
fi Corp⁹
in nobis
permuta
tur, sed
nos in
p̄suis cor
pus tras
ducimur.

licet, mea uerba sunt spiritus & uita, geminus
uideatur, idem uidelicet illud oculis propositū,
& pro mundo traditum, in cibum dari oportet
at, non carnali, sed spiritali modo, ut in quolibet
spiritaliter digeratur, omnibusq; in resurrex
tionis ad uitam æternam propugnaculum
foret, hoc est, quod eadem caro ab illis uisa,
ad cibum danda sit, sed non frustulatum humas
no more, uerum spiritaliter in mysterio, qui
ex omnipotentia sua nobis, ut illi placuerit,
præstare potest, ut in nobis spiritaliter diges
ratur, non tamen mutetur, sed per suam uim,
nobis ad immortalitatem, ut ipsum etiam im
mortale est, sustentaculum uideatur.

Huius opinio prolixius in alio loco ex ora
tione de fide, quod & Theodoritus in Dialogo
secundo citat, animaduertenda est, inquit:
Ideoque corpus est cui dicebatur: Sede ad dex
tram meam. cuius hostis etiam Diabolus, cum o
mnibus malignis potestatibus, Iudæis & Gentilibus
habebatur. quo corpore Episcopus noster &
Apostolus erat & dicebatur, uidelicet quod nobis
in Sacramento illud dederit, inquit: Hoc est meū
corpus, quod pro uobis frangitur, & sanguis,
noui, non ueteris testamenti, qui pro uobis effun
ditur. non enim diuinitas, sed humanitas corpus
& sanguinem habet, quod ex Maria accepit. Hæc
Athanasius.

Liquido restatum uult, quod Dominus cor
pus suum, patris dextræ assidens, in Sacramen
to communicet, ideoque Episcopus & Aposto
lus

ATHANASII EPISCO. 155

lus noster dicatur, quodq; nobis largiatur, non ueteris testamenti sanguinem, hoc est, figuram aliquam, sed noui testamenti sanguinem, hoc est, uerum suum hypostaticum sanguinem, quē ex Maria desumpsit.

Non abs re celeberrimum hunc, adeoq; constantissimum Christi Confessorem Athanasium allegari placuit, potissimum quia in primo Concilio Niceno, quod à sanctis patribus dicitur uere Apostolicum & Catholicum, & alterū post Apostolorum tempora, Conciliū, floruit, quando & hæc doctrina, communi suffragio confirmabatur & tradebatur, ut infra docebitur: Ad alia sanctorum patrum conuertamur.

Non ita diu post Athanasium, duo insignes Christi Confessores emicuerunt, fidelissimi, in Dei Ecclesia sibi credita, pastores, Eusebius scilicet Emislenus, & Hilarius Pictauorum Aquitanix, Episcopi, Cæsaris Constantij, Arrianæ factionis propugnatoris, tempore, cuius uerissima, eaq; aperta testimonia conquiramus.

SANCTI EPISCOPI

Eusebii Emisleni Testimonium.

VSEBIVS Emislenus, in Sermone de Corpore & Sanguine Domini, q̄ est Homilia quinta de Pascha, in hoc fere totus occupatur, ut ueritati huic nunq̄ in cōtrouersiam mouendę astipuletur, inter cetera de Sacramen to

156 TESTIMONIUM SANCTI

cramēto ita loquit: Cū corpus assumptū ablatu-
 rus erat ex oculis nostris Dominus, & syderibus
 illaturus, necessarium erat, ut nobis in hac die sa-
 cramentum Corporis & sanguinis sui consecras-
 ret, ut coleretur iugiter per mysterium, quod se-
 mel offerebatur in prætium, ut quia quotidiana
 & indefessa currebat pro hominum salute redem-
 ptio, perpetua esset etiam redemptionis oblatio,
 & perennis illa uisitima uiueret in memoria, &
 semper præsens esset in gratia. Vere unica & pers-
 fecta hostia, fide æstimenda nō specie: nec exte-
 ri censenda uisu, sed interiori affectu. Vnde me-
 rito cælestis confirmat autoritas: Quia caro mea
 uere est cibus, & sanguis meus uerè est potus. Res-
 ce dat ergo omne infidelitatis ambiguum, quādos
 quidem qui autor est muneris, ipse etiam testis est
 ueritatis. Nam inuisibilis sacerdos uisibiles creas-
 turas in substantia Corporis & sanguinis sui uers-
 bo suo secreta potestate conuertit, ita dicens: Acci-
 pite & edite, hoc est enim Corpus meum: &
 sanctificatione repetita. Accipite & bibite. Hic est
 sanguis meus. Ergo sicut ad nutum præcipientis
 Domini, repente ex nihilo subliterūt excelsa cæ-
 lorum, profunda fluctuum, uasta terrarum, pari
 potentia in spiritualibus Sacramentis uerbi præ-
 bet uirtus, & ei seruit effectus.

Verbi
 uirtutem
 Effectus
 sequitur.

Cōsule
 Terrul-
 lianum.

Porro in eodem sermone idē testatur, quod
 & Manna & Melchisedech sacrificium, & Iudæ
 benedictio, Genes. 49. hoc Sacramentū adum-
 brarint, & hic realiter sit, qd illic præfiguraba-
 tur, adeoque hominiam hoc pacto concludit:

Nec

Nec dubitet quisquā, primarias creaturas naturā
 potentia, praesentia Maiestatis in Dominici Corp
 poris transire posse naturam, cam ipsū hominē
 uideat artificio celestis misericordia Christi corp
 pus effectum. Ut enim is, qui ad fidem ueniens,
 ante uerba Baptismi, adhuc in uinculo est ueteris
 debiti, quibus iam commemoratis, mox exuitur
 omni fece peccati: Ita quando benedicenda uerba
 bis celestibus creatura, sacris altaribus imponū
 tur, antequam inuocatione summi hominis con
 secrentur, substantia illic est panis & uini, post
 uerba autem Christi, Corpus & sanguis est Chris
 sti. Quid mirum autem est, si ea quae uerbo creas
 re potuit, possit creata conuertere? Imo iam mis
 noris esse uidetur miraculi, si id quod ex nihilo ag
 noscitur condidisse, iam conditum in melius uas
 leat cōmutare. Require quid ei possit esse difficilis
 le, cui facile fuit uisibilia & inuisibilia uoluntatis
 imperio suscitare: cui facile fuit hominem de li
 mi materia figuratum, imaginem etiam suae diuini
 tatis induere: Cui promptum est eum rursus re
 uocare de inferis, restituere de perditione, repa
 rare de puluere, de terra in cælum leuare, de ho
 mine angelum facere: Corpus humanum confor
 me corpori claritatis suae reddere, & figmentum
 suum in regni sui consortio sublimare, ut qui cor
 pus nostrae fragilitatis assumpserat, nos in cor
 pus suae immortalitatis assumat. Haecenus Ep
 mislenus.

Genes 2

Philip 3

Quantumuis hæc transubstantiationē, hoc
 est, realem inuersionem panis & uini in Corpus

L

ris

148 TESTIMONIVM SANCTI

Transsubstantiatio. ris & sanguinis Christi substantiā, quemadmodum in Christiana Ecclesia hucusq; traditur, qua potest perspicuitate proponant, non secus ac si sanctissimus uir, ante complurima secula, nostri temporis hæresin, fortiter expugnare & suppressere uoluisset. Aduersarij interim in hac Homilia, suo more uirulente rimantur, possintne alicubi uerbulum, instituto suo deseruiens, expi scari, ut totā Emisseni mentem subuertant & diluant. Illud subdole decerpunt (quū nihil præterea deprehendant) quo ipsimet iugulantur, quod Emissenus inter Baptismatis Sacramētū, & corporis & sanguinis Christi Sacramētum, huiusmodi cōparatione utatur: Quemadmodū in Baptismo, quū antea morti obnoxij eramus, p uerbū, fidē, & Sacramēti uirtutē, Christi similitudine insigniti sumus, ira & in hoc Sacramēto, p uerbum terrenæ creaturæ, in corporis & sanguinis Christi substantiam transmutentur.

Obiectio aduersariorum.

Dilutio.

In quo Baptismus & hoc Sacramētū cōueniāt & uari ent.

Ex hoc ita cauillantur: In Baptismo non iuxta substantiam, sed qualitate mutamur, hoc est, humana natura in nobis non antiquatur, non iuxta naturam in sanctum spiritum uertimur, sed in uoluntate per spiritū renouamur in Christi similitudinem, ideoq; sequi oporteat, quādoquidem duo Sacramenta, transmutationis respectu, hic conferantur, non hanc Emisseni opinionem uideri, ut panem & uinum permutentur, in corpus & sanguinem Christi, siquidem huiusmodi transsubstantiationem Baptismus non agnoscat.

Verum

Verum illud dissimulant, quod Emissenus partim conserat, partim seiungat. In hoc comparat, ut in Baptismo per diuinæ uirtutis p[re]sentiam, non uisibili, sed occulto more, uere tamen transmutamur, ita uinum & panis, benedictione Deitatis, non uisibili, sed incomphensibili modo, uere tamen transmutantur. In hoc separat, quod in Baptismo per ueram uirtutis & gratiæ sancti spiritus p[re]sentiam, transmutatio saltem in animo baptizati contingat, quodq[ue] supernaturaliter, & supra intellectum humanū, illius p[re]sidio, aliter quā antea sentiamus, & sic ex carnalibus spiritalis, & ex Diaboli membris, Christo associemur, quemadmodum in Ecclesiæ primordiis, illud baptizati uel sensu suo p[er]ceperāt. Quæ mutatio sola alteratione qualitatis peragitur, ne efficiamur uere & natura Dñi. In hoc autem Sacramento, inquit Emissenus, transmutatio non iuxta qualitatem contingit, alioquin Christi corpus figuratus panis & uinum foret, quod auditu horrendum est. Sed uinum & panis, in corporis & sanguinis Christi substantiam hic transmutantur.

Vt paucis dicam, diuina uerba, quæ utriusq[ue] Sacramenti institutionem concernunt, liquido hoc discriminis docent. De Baptismo Christus ait: Baptizate eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Non ait, Baptismus est Deus pater, filius, & sanctus spiritus. Et Paulus ait: In regenerationis lauacro, spiritus sanctus cose nobis infunditur. Non erimus uel sumus

Tit. 2.
Collo. 1.

Consule
Ciprian.
li. 2. Epi.
ad Donat.
tum.

Matt. 28.

Tit. 5.

160 TESTIMONIUM SANCTI

sanctus spiritus, sed hic Christus rorūde loquitur: Hoc est meum Corpus, Hic est meus sanguis. Eodem modo de Baptismi aqua nō egit, ideoq; Sacramenta quæ forma institutionis seu parantur, & in doctrina de Transmutatione distinguantur necesse est. Quemadmodū Scholastici Theologi recte dicunt, Christum hoc Sacramentum Eucharistiæ ita instituisse, ut cum diceret: Hoc est Corpus meum, ea uerborum forma doceret, ipsum Consecrationē materiæ confici. Alia uero dissimili forma, qua doceret ea, in usu demum & applicatione materiæ consistere & consummari, quum de Baptismo diceret: Baptizantes eos in nomine Patris &c. Et de Sacramento Pœnitentiæ: Quorum remiseritis peccata &c.

Christus Quod autem Emissenus Transsubstantiationem, ut in Christiana Ecclesia traditur, constanter crediderit, illud coram uerba ipsius liquido & multifariam indicant, quum ait: Ut perpetuo per mysterium honoraretur, quod semel in pretium offerebatur. Ecce in Sacramento uenerari debet, quod semel in pretium dabatur: ideo nulli figuræ competit. Item quod in gratia uerum, proprium & perfectum sacrificium nobis adfit, & coram habeatur, quod iuxta fidem, & non externam speciem censi debet. In gratia, inquit, hoc est, non uisibili modo, sed in mysterio, ideoq; huiusmodi præsentiam suam, fide & non externa specie metimur.

Item facessat, inquit, infidelitatis ambiguum,
nam

nam qui auctor est muneris, ipse etiam testis est
 veritatis. Quibus præcipuam fere obiectionum
 partem extundit, & potissimam qualia ex phi-
 losophia ita offundunt, Qui possibile est? Huic
 Emissenus respondet: Ipse est autor & largi-
 tor donorum, ipse est testis veritatis. Quid de-
 niq; apertius dici potest, quam quod asserat, cre-
 aturas in Corporis sui substantiâ mutari, quod
 ad maiorem corroborationem, ab eodem ita
 repetitur: Res terrenæ Christi substantia trans-
 mutantur. Quumq; ait: Quando Altare accen-
 dis, ut cœlesti cibo explearis. Hoc procul dubio
 ad ueram Christi carnem, ad cœlestem panem
 refert, ubi diuinitas realiter est, quo quidem uni-
 co cibo nos expleri possumus, & non sane figu-
 ra quapiam. Item monet, ut Dei nostri Corpus
 fide aspiciamus, & ita indicat excelsa & uasta
 Deitatis opificia, ut non in uulgarem, ex cœli &
 terræ creatione, admirationem ueniamus, quod
 nec ulli figuræ conuenit, quæ familiaris sit, quam
 nemo nō citra admirationē, ad figuram uel me-
 moriâ aliquid ordinare uel relinquere possit.

Ne porro aduersarij Emissenum in suam fas-
 tionem commentariorum assertionibus pers-
 trahant, sunt nuper Parisijs sanctissimi uiri Ho-
 milia super Euangelia, quæ per annum uulgo
 proponuntur, typis cusa, ex quibus illius opinio
 ita patet, ut nihil infringi queat. In Homilia su-
 per Domini Passionem apud Matthæum, Palo-
 marum die proponi consuetam, in hæc uerba:
 Comedentibus autem illis, accepit Iesus panem,

Veritas
 et oīpote-
 tia Chris-
 ti, omnia
 aduersari-
 orū Philo-
 sophica
 argumen-
 ta fundis-
 tus diruo-
 it.

Consule
 Tertullia-
 num.
 Ioha. 6.

162 TESTIMONIUM SANCTI

& benedixit, & fregit, deditq; discipulis suis dicens: Accipite & edite, hoc est meum corpus &c. Ita fere loquitur: Hic Dominus declarat, quod alibi indicauit, inquiens: Nisi carnem hominis dederitis, & biberitis illius sanguinem, non uitam in uobis habebitis. Ecce sacerdos in aeternam secundum ordinem Melchisedech, ineffabili sua uirtute panem & uinum in corporis sui & sanguinis substantiam transmutat. Quemadmodum enim tunc uiuebat & loquebatur, nihilominus tam a discipulis suis edebatur & bibatur, ita & iam perfecte & incorruptibiliter manet, & quotidie in panis & uini sacramento comeditur: nisi enim panis & uinum in carnem suam & sanguinem transmutarentur, nunquam hic corpus taliter edisset & bibisset, illa enim in hac mutantur, & hac comeduntur & bibuntur in illis, idq; quomodo fiat, ille solus nouit, qui omnia potest & nouit. Tunc enim per seipsum loquutus est, nunc autem per suos ministros loquitur, Hoc est meum corpus. & tantam uirtutem uerbum suum habet, quod statim fiat, ut dicitur. Et similiter cum inquit: Hic est meus sanguis, mox uinum in sanguinem suum mutatur. Et accepit calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes, Hic est meus sanguis noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hic, inquit, est sanguis meus, qui effundetur, non hic alius est, & ille est alius sanguis, sed unicus est uterque sanguis: Cras enim

EVSEBII EMISSENI. 163

ex meo latere effundetur, quem iam bibitis, et in poculo uidetis, alioquin nouum testamentum fulciri nequit. hoc enim est quod Apostolus ait: Vbi testamentum est, ibi mors erit illius, qui testas-
mentum condidit: morte enim testamentum firmatur, alioquin uiuente illo, qui condidit, non ualorem habet, utq; primum nō absq; sanguine erigebatur, ita uetus testamentum et nouum sanguine constabatur: sed illud hirci, hoc Christi sanguine. Hæc Emissenus.

Consule
3 et 16
scriptarę
testimonium.
Heb. 9

Et porro super Domini uerba: Dico autem uobis, posthac de uitis fructu non bibam, usq; ad illum diē, quādo nouum nobiscū bibam in patris mei regno &c. Ita scribit: Lucas duos calices statuit, qui duo testamenta significant. et quidem de altero dicitur: Non amplius de hoc uitis fructu bibam, ut intelligamus, uetus testamentum secundum literam absolutum iri, ideoq; mox sequitur: Donec uobiscum nouum bibam in regno Dei, &cet.

Hic non semel apparet quod CHRISTVS uirtute sua ineffabili, panem & uinum in corporis sui & sanguinis substantiam transmutarit, quodque ideo CHRISTVM in sacramento corporaliter, hoc est, uere & realiter, licet non carnali modo, edamus: quodque non alium sanguinem, sed eundem ipsum, secundum ueram essentiam & substantiam loquendo, bibamus, qui in cruce fundebatur.

Veram
Christi
carnem
in sacra-
mento
comedimus,
sed non carnaliter.

164 TESTIMONIUM SANCTI

Cæterum quod dicit: Ista (hoc est panis & uinum) mutatur in hæc (hoc est, in Christi Corpus & sanguinem) & hæc comeduntur & bibuntur in illis, hoc de externis speciebus panis & uini intelligitur, quæ secundum diuinam substantiæ transmutationem non mutantur, cum uerum Christi Corpus & sanguis percipiuntur: quando enim panis & uinum in Corporis & sanguinis substantiam transmutantur, iam sola Corporis & sanguinis Christi substantia est præsens, quantumuis priora accidentia, hoc est, externæ species cum suis accidentibus panis & uini adsint & maneant.

Quod autem ex Luca de duobus poculis adducit, illud ad decimū sextum testimonium scripturæ remittitur. Et ita relicto Emisseno, Sanctum Hilarium Christi martyrem salutabimus, qui floruit, ut dictum est, Cæsaris Constantij, insignis Constantini filij, & postea Cæsaris Valentiniani tempore.

SANCTI EPISCOPI

Hilarij Testimonium.

*Infandū
Arrianæ
hæreseos
idolum.*

HILARIUS Lib. octauo de Trinitate, quo horrendam Arrianorum hæresim proscindit, qui nefarie inficiabantur quod unigenitus filius eiusdem essentia & naturæ cum patre sit, fucatis ipsorum commentarijs, uniuersas scripturæ sententias, quæ utriusq;

utriusque personæ unicam essentiam confirmât,
 inueriebant. Et singulariter hoc Christi dictû:
 Ego & Pater unum sumus, idque intelligi uolunt
 non de naturæ sed uoluntatis unitate, &
 hoc ex alijs scripturæ locis fulcire adnitebantur,
 potissimum hac Domini sententia Iohannis Iohan. 8.
 de cimo septimo: Peto autem non pro his tantum,
 sed etiam pro illis qui uerbo suo in me crediderint,
 ut uniuersi unum sint, quemadmodum tu in me,
 & ego in te, sic & in nobis unum sint. Hic aiunt:
 Christus orat, ut quemadmodum Pater in illo
 & ipse in patre est, ita & nos in illis unum
 simus. Verum Christiani latius dicunt, non Deo
 infundimur, hoc est, non dij reddimur, nec in
 eandem unam massam singularem cõflamur,
 sed cuiuslibet persona diuisibilis manet. hinc inferri
 struebant Iohannis sententiam non naturæ, sed
 uoluntatis unitatem spectare, quemadmodum dices
 re solemus quos eiusdem animi esse uidemus: hic
 conueniunt, siue idem utriusque animus est. Hinc ita
 argumentantur: Christus orat ut unum simus, ut Pater
 cum illo, & ipse cum patre est, sed inquit, cum
 patre & filio dissidemus, ideoque sequitur Christi
 sententia: Ego & pater unum sumus, non iuxta
 naturam, sed iuxta animi consensum necessario
 intelligi.

*Futilis et
 conficta
 Arrianorū
 argumēta.*

Quam quidem Satanicam cauillationem cõsubuersantissime Hilarius retundit, & potissimum sententia Domini apud eundem Iohannem præfixa opus
 dio, quod Arriani in propugnationem tuentur, nonis.
 estque huius dilutionis hæc fere summa, uidelicet,
 L v quomodo

166 TESTIMONI: SANCTI

*Christo
per patre
naturalis
ter etiam
deuinci
mur.*

*Verbū ca
ro factū*

*Eos nunc qui inter patrem & filium uoluntatis
bis acci; ingerunt unitatem, interrogo, utrumne per natu*

quomodo Christus in nobis sit, hoc nec nostro intellectu nec exoticis aut inconcinnis commentariorum documētis, sed Domini uerbis ut accipi uoluit, percipitur, idē Iohannis sexto ita peragat: Mea caro est uere cibus, & meus sanguis est uere potus. Qui carnem meam edit, & bibit meum sanguinem, manet in me, & ego in illo. Quē quidem sententia, inquit sanctissimus uir, liquido dictum Ioāhnis decimo septimo explicat, quod scilicet in patre & filio unum reddamur, non animorum tantum consensu, sed naturali unitatis copula, intelligendum sit. Quum enim Christus ueram carnem suam & sanguinē nobis in cibum porrigat, colligitur quod nobis corporaliter deuinciatur, & in nobis realit̃ sit, adeoq; ipsius caro & sanguis cum diuinitate in personæ unitate coniungatur, & ipse secundum diuinitatem in patre sit: sic & nos per illum, hoc est per carnis suæ & sanguinis communicationem cum illo & patre unum reddimur: non cōcorditer tantum, sed & naturaliter, quandoquidem sacramento ueri corporis & sanguinis naturam, ubi diuinitas hypostatice est, uescimur. Placet autem ipsa sanctissimi uiri uerba adferri, quæ non uulgari argutia & difficultate, ut ubique sui similis est, nituntur: sunt tamen ad fulciendam in reuerenda Eucharistia hypostatice præsentia Christi cōfirmationem, insignia, & singulari diligentia obseruari merentur.

re ueritatem hodie Christus in nobis sit, an per
 concordiam uoluntatis. Si enim uere uerbum
 caro factum est: & nos uere uerbum carnem cibo
 Dominico sumimus, quomodo non naturaliter in
 nobis manere existimandus est, qui & natura car
 nis nostrae iam inseparabilem sibi homo natus as
 sumpsit, & naturam carnis suae ad naturam eter
 nitatis sub sacramento nobis communicandae car
 nis admiscuit? Ita enim omnes unum sumus, quia
 in Christo pater est, & Christus in nobis est. Quis
 quis ergo naturaliter patrem in Christo nega
 bit, neget prius non naturaliter, uel se in Chris
 to, uel Christum sibi inesse, quia in Christo pater,
 & Christus in nobis unum in his esse nos faciunt.
 Si uere igitur carnem corporis nostri Christus
 assumpsit, & uere homo ille qui ex Maria natus
 fuit, Christus est, nosque uero sub mysterio carnem
 corporis sui sumimus, & per hoc unum erimus,
 quia pater in eo est, & ille in nobis, quomodo uos
 unitatis unitas asseritur, cum naturalis per Sa
 cramentum proprietatis perfecta Sacramentum
 sit unitatis?

Non est humano aut seculi sensu in Dei rebus
 loquendum, neque per uiolentam atque impuden
 tem praedicationem caelestium dictorum sanitas. In Chris
 ti, alienae atque impiae intelligentiae extorquen
 da peruersitas est: quae scripta sunt legamus, &
 quae legerimus intelligamus, & tunc perfecta fit
 dei officio fungemur. De naturali enim in nobis
 Christi ueritate, quae dicimus, nisi ab eo discimus,
 nobis,

fuit hoc est,

humana
natura
assums
psit: & is
ipse in no
bis est,
per ean
dem car
nem, &
huius co
pia nos
bis in sa
cramen
to ad ci
bū fiat.

stulte atq; impie dicimus. Ipse enim ait: Caro mea uere est esca, & sanguis meus est uere potus, qui edit carnem meam, & bibit sanguinem meū, in me manet & ego in eo. De ueritate carnis & sanguinis non relictus est ambigēdi locus: Nunc enim & ipsius Domini professione, & uita nos strae uere caro est, & uere sanguis est. Et hac accepta atq; hausta id efficiunt, ut & nos in Christo, & Christus in nobis sit. An ne hoc ueritas non est? contingat plane ijs uerum non esse, qui Christum lesum uerum esse Deum negant. Est ergo in nobis ipse per carnem, & sumus in eo, dum secum hoc quod nos sumus, in Deo est, quam autem cum eo in sacramentum communitate carnis & sanguinis simus, ipse testatur dicens: Et hic mundus me iam non uidet, uos autem me uidebitis, quoniam ego uiuo, & uos uiuetis, quoniā ego in patre mea, & uos in me, & ego in uobis.

Christi
uerba nō
tantum
uolūtas
eius unita
tate, sed
& physio
eam ne
cessitudi
nem ex
poscūt.

Si uoluntatis tantū unitatem intelligi uellet, cur gradum quendam atq; ordinem consummans de unitatis exposuit, nisi ut cum ille in patre per naturā diuinitatis esset, nos cōtra in eo per corporealem eius natiuitatem, & ille rursus in nobis per sacramentorum inesse mysterium crederetur, ac si perfecta per mediatorem unitas doceretur, cū nobis in se manentibus ipse maneret in patre, & in patre manens, ipse maneret in nobis, & ita ad unitatem patris proficeremus, cum qui in eo naturaliter secundum natiuitatem inest, nos quoque in eo naturaliter inessemus, ipso in nobis naturaliter permanente.

Quam

Quam autem naturalis in nobis hæc unitas sit, ipse ita testatus est: Qui edit carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet & ego in eo, non enim quis in eo erit, nisi in quo ipse fuerit, eius tantum in se assumptam habens carnem, qui suam sumpserit.

Perfectæ autem huius unitatis sacramentum superius iam docuerat, dicens: Sicut me misit uerus pater, & ego uiuo per patrem, & qui manducat meam carnem, & ipse uiuet per me. Viuit ergo per patrem, & quomodo per patrem uiuit, eodem modo nos per carnem eius. Omnis enim comparatio ad intelligentiæ formam presumitur, ut id de quo agitur, secundum propositum exemplum assequamur. Hæc uero uitæ nostræ causa est, quod in nobis carnalibus, manentem per carnem Christum habemus, uicturis nobis per eum, ea conditione qua uiuit ille per patrem. Si ergo nos naturaliter secundum carnem per eum uiuimus, id est, naturam carnis sue adepti, quomodo non naturaliter secundum spiritum in se patrem habeat, cum uiuat ipse per patrem? Per patrem autem uiuit, dum natiuitas non alienam ei intulit diuersamque naturam, dum quod est, & ab eo est, nec tamen ab eo per aliquam incidentem naturæ dissimilitudinem separatur, dum in se habet patrem per natiuitatem in uirtute naturæ.

Hæc autem idcirco a nobis commemorata sunt, quia uoluntatis tantum inter patrem & filium unitatem, hæretici mentientes, unitatis nostræ ad Deum

Quia Christi carne, quam ad immortalitatem in sacramento uere accipimus, uiuamus, consequitur aduersus Arrianum & Christum multis impensius per patrem uere uiuat.

Christias
na cons
fessio
ic inuitis

170. TESTIMONIUM SANCTI

fur, quod
Dei filij
hōnes no
bis deces
ferit, hoc
est, ut nos
in illo, hu
mana no
stra natu
ra, quam
ipse assu
mpsit, ado
miniculo,
ita & ille
in nobis,
corporis
sui benefi
cio, in Eu
charistia
uere sit,
ex quibus
uera chri
stianorū
unitas er
ga Deum
elicitur.

Deum utebantur exemplo, tanquam nobis ad fili
lium, & per filium ad patrem, obsequio tantum
ac uoluntate religionis unitis, nulla per Sacra
mentum carnis et sanguinis naturalis communis
onis, proprietate indulgeretur, cum & per hono
rem nobis datum, Dei filij, & per manentem in no
bis carnaliter filium, & in eo nobis corporaliter
& inseparabiliter unitis, mysterium uerae ad na
turalis unitatis sit pradicandum, quod nobis dat
us sit honor filij Dei, quodq; filius in nobis cor
poraliter maneat, & nos uicissim in illo corpora
liter & inseparabiliter communionem habeamus.
Hactenus Hilarij uerba sunt adducta, in quib
us, optime Lector, non paucas memorabiles
sententias & Enthymemata inuenies, quibus
sanctissimus uir, ad impię Arrianę hęrelis im
pugnationem, acutissime usus est. quę quidem
luculenter docent, suo tempore in Christiana
Ecclesia nihil certius haberi, quam quod uer
um corpus, uerusq; sanguis Christi, in Sacra
mento realiter sit.

Principe loco astruit, quod uerbum illud
caro factum, in Dominica esca uere sumatur;
hunc Dominus in nobis sit, idq; non tantum per
utriusq; uoluntatis communionem, sed etiam
uero, & naturali modo, per carnis suę mixtur
am, in corporis nostri & animę immortalitati
asseruandam sustentationem, quodq; in illo, q
neget Christum haberi, nec idem in Christo &
per Christum in patre sit, iuxta Christi uerbū,
quod

quod scilicet in nobis unum pariter sint, idq; solum per uerū corporis & sanguinis Christi mysterium consequatur.

Deinde adijcit, negotio huic diuino, non humano argumentorum sensu innitendum, sed ex ipsa Christi declaratione, sensus fit collatus, ut etiam hic rotunde circa ullum ambigui periculum egerit, quod nobis uerum suum corpus, uerumq; sanguinem in Sacramento tradat, cuius perceptione nos uere in illo, & ille in nobis sit, quum eandem carnē, quam à nobis, hoc est, ab humana natura assumpsit, nobis rursum uere in Sacramento ad cibum communicet.

Porro allegat, quod naturalis proprietas, qua nos in Christo, & Christus in nobis est, per illum expresse ita confirmetur: Qui carnem meā edit, & sanguinem meum bibit, in me manet, & ego in illo.

Ad hæc quod per ueram carnem suam, & sanguinem in Sacramento perceptū, ad immortalitatis præsidium seruemur, quemadmodum ipse per cœlestem suum patrem uiuit.

Quod deniq; carnis suæ ui, quam in Sacramento accipimus, nō fictitiæ, sed uere uiuamus. Et postremo non tantum iuxta obsequium & uoluntatem commendabilem, cum filio, & per illum cum patre uniamur; sed etiam iuxta naturalem proprietatem, per ueri corporis & sanguinis Christi mysterium deuinciamur.

*Christus
carnis
sue mix-
tione nos
bis adest.*

*Christus
ex sui ipsi
suis uerbis
bis intel-
ligetur.*

Ita

172 TESTIMONIUM SANCTI

Ita docet in re diuina excellentissimus & ingenio acutissimus uir de uera corporis & sanguinis Christi in sacramento essentia, & de diuina operatione, quam per illius communicationem in nobis deducit: cuius generis nihil simile est aut inueniri potest. Ideoq; nos miserrimi non iniuria Deo omnipotenti, quantum ex illius gratia fieri potest, perpetuo gratias agemus, & non ita proterue contra ineffabilem huiusmodi honorem insistemus. de quo scriptum est, ut Hilarius meminit, Et ego honorem (sic enim legit ipse) quem dedisti mihi, dedi eis. nec tergiuersatione aut blasphemijs, ut Sacramentarii nepharie committunt, exacuemur.

Vnum est, cuius admonuisse uelim, quod scilicet sanctissimus uir in hoc octauo libro non ita longe a uerbis iam adductis deprauatam interpretationem uerborum Christi, quæ Arrianorum opera in medium proferebatur, omnibus modis diluit ac exhibet, ut etiam supra in 18. scripturæ testimonio prope finem, Sacramentariorum commentaria & opiniones eleuantur. hunc scilicet in modum; Dominus ait: Ego & pater unum sumus. hoc hæretici ita uitiarunt: Vnum sunt, non naturæ, sed uoluntatis respectu. Contra sanctissimus uir ita Arrianum confodit:

Quid hic æquanimitatem, quid per uoluntatis assensum animæ & cordis unitatem introducis? Fugiat namq; in uerborum copia & proprietate, ut si uoluntas unum nos faceret, Dominus ita precaretur: Pater, sicut nos unum uolumus, ita & illi

Hilarii
argumē-
tum fuc-
tum Arri-
ani como-
mētariū
demolis-
tur.

nam uelint, & unū per concordia simūs omnes.
 Aut forte qui uerbum est, significationem uerbi igno-
 rauit? Et qui ueritas est, loqui uera nesciuit?
 & qui sapientia est, in stultiloquio errauit? & quē
 uirtus est, in ea fuit infirmitate, ne posset eloqui
 quae uellet intelligi? Locutus plane ille est uera &
 sincera fidei Euangelica Sacramenta, neq; solū
 locutus est ad significationem, sed etiam ad fidem
 docuit &c. Hæc Hilarius.

Si sanctissimus uir huiusmodi suis uerbis, po-
 digiosam Arrianorum doctrinam efficacissime
 repressit, quanto iustius Catholici excitabūtur,
 non dispari ratione, inaptissimum Sacramen-
 torum commentum euertere? Siquidem Do-
 mini opinio fuisset, ut falso admentiantur, cer-
 te ipse qui uerbum est, ueritas, sapientia, & Dei
 potentia, æque prompte dixisset: Hoc signifi-
 cat meum corpus, uel corporis mei symbolum
 est, ut, quemadmodum dixit: Hoc est meū cor-
 pus, adeoq; apertissimis ipsius uerbis, ueri &
 immaculati Sacramenti nostræ fidei essentiam,
 fidei Rem, ita expedite produxit, ut non tan-
 tum intelligeremus, quidnam foret, sed ut fidē
 etiam nostram, uerbis suis accommodaremus,
 nec quicquam tergiuersationis apud nos relin-
 queretur. Hinc igitur ad alios haudquaquā uul-
 gares ueritatis testes desectamus.

Paulo post Emisseni & Hilarij æratem, Ba-
 silius Episcopus Cæsariæ Cappadociæ, qui Ba-
 silius Magnus, ob incomparabilem doctrinam
 & pietatem salutabatur: Et sanctus Ephrem

M

Syrus;

174 TESTIMONIUM SANCTI

Syrus, Archidiaconus Edissenus, quem Hieronymus tantæ autoritatis fuisse ait, ut illius scriptura in quibusdam Ecclesiis legerentur, quantumvis iuxta decretum Laodicensi Concilij, Cano. 59. Canonica tantum biblicę scripturę traditio in Ecclesiis proponeretur, passim omnium admirationi erant. Vt igitur hi duo, ueram Catholicę Ecclesię fidem, suo tempore de uera Christi Sacramento præsentia, non minus feliciter quæ alij, probarint, non nihil in medium adferemus.

SANCTI EPISCOPI

Basilij Testimonium.

Anctus Basilius, libro *Questionum compendio explicatarum*, Interrogatione 172. roganti qua reuerentia & si de, corpus & sanguis Christi sumi debeant, responder, Ante omnia Domini uerbis cre-

*Quomodo
tu & fide
ad Sacra-
mentum ac-
cedetur.*

di oporteat, uidelicet, Hoc est meum corpus, inquiens. De metu qui nobis inerit, Apostolus proponit: Qui edit & bibit indigne, iudicium edit & bibit. Fidem autem Domini uerba nobis astruunt, dicens: Hoc est meum corpus, pro uobis traditum, hoc facite in mei commemorationem. quasi diceret: Quandoquidem omnipotentis Dei filij uerba sunt, nequaquam sensui tuo inhiheris, sed illius uerbis simpliciter accedes, nec quicquam de uera corporis præsentia ambiges, alioquin tuo exitio cedit.

In

In secundo libro de Baptismo questione secunda dicit: Dominus Moysi locutus est: Dic illis & eorum posteris, quisquis ex semine uestro sanctus, quod pueri Israelitici Domino sanctificati sunt, immunde accedit, illius anima coram me extirpabitur, Ego enim sum dominus. Si igitur huiusmodi minima, sanctum temerarie accedentibus, idque ab hominibus sanctificatum iniiciuntur, quid tandem de illo ad stupendum, huiusmodi mysterium in auctore accedente dicemus? Quanto enim Dominus maior est templo, ut ipse dixit, hoc atrocius & formidabilius est impolluto aëre, Christi corpus attrectare, tanquam ad arietem siue bouem carnem, quemadmodum Apostolus ait, tantum progredieretur. Quare quicumque edit panem, & calicem Domini indigne biberit, corpori & sanguini Domini obnoxius erit, adeoque ex uerborum regectione, Apostolus horrendam ac grauem peccati poenā, liquido declarat.

Hic sanctus Basilius, arietes & boues ueteris testamenti, a uera Christi praesentia discernit, ueluti figuras de ueritate, quod praesentia corporis Christi, tanto sublimi mysterio, ueteris testamenti figuras, longe lateque excedat, ut Dominus templi, ipsum templum superat. Deinde adiungit quod uerum Christi corpus, non tantum hominum opera, sed etiam omnipotenti Dei effectu, super altare sanctificatum, & postea manibus & ore, iuxta priorum ac impiorum hominum attrectetur & sumatur, illis ad salutem, his ad interitum.

Quæris quo pacto inuisibile illud CHRISTI Corpus, manibus & ore attingatur? Christi

Matt. 23

Quid attingere uelit, ex sua et assuetis consuetudine cognoscit, cuius et apud Terullianum meminimus.

Christi corpus in sacramento ipsa Res est reuspectu ueteris testamenti istiarum.

Vt intelligatur

corpus Christi

M 2

Respond

176 TESTIMONIUM SANCTI

*In Sacra-
mento af-
fingi.* Respondet externarum specierum medio, sub
quibus continetur, quemadmodum quis Cæsarem
attingit, quum uestem tantum, qua indutus est,
attrectat, & quemadmodum si proterue fiat, non
leuius maiestatem ipsius offendisses, ac si in no-
da cute illud commisisses, ira & hic, & cetera. De
quibus infra latius.

Ioha. 6. Multo etiam apertius sanctissimus uir uerū
corpus & uerum sanguinem Christi, imo Chris-
tum, hoc est ipsam uitā in Sacramento, ad Cæ-
sariam Patriam testatur, inquiens: Cōmendā-
bilis & utilissima est doctrina quotidie communis-
*In Sacra-
mento ui-
ta suscipi-
tur.* cendi, & sanctum corpus ac sanguinē Christi ac-
cipiendi, ut ipse liquido docet: Qui carnem meam
edit, & bibit meum sanguinem, æternam uitā ha-
bet. nemo enim in hoc ambiget, quod frequens cō-
municatio uitæ aliud sit, quā uiuendi quædam ras-
tio, multifariam instituta. Hactenus Basilii.

Ecce Sacramentum uocat uitam, & eidem
uim uiuificantem attribuit, quo testatum uult
ipsum Christum hic uere haberi.

Quorsum diffusiore illius testimonio suspen-
dimur? quum liturgiam ipsius habeamus, hoc
est, formam Missæ celebrandæ, ubi inter cætera
oratio hæc sanctissima legitur: O Domine Ie-
su Christe, de sancto tuo tabernaculo cœlitus aspi-
ce, & de throno dignitatis regni tui, & ueni ut
nos sanctifices, qui supra cū patre sedes, & hic in-
uisibiliter uersaris, & nobis potētī manu, immacu-
latū corpus tuū, & preciosum sanguinē, & per nos
toti Ecclesiæ communicare non dedigneris.

En sanctissimus uir, solum omnipotentia illi
 adscribat, qui simul in celo patris dextra
 assideat, & nihilominus citra loci sui mutationem
 in Sacramento habeatur, & omnipotentia sua
 uerum corpus impartiat, quoniam quidem Ba-
 silius constanter credidit, & non obscure illud
 nouit, quicquid Christus facere uelit, hoc ex
 qui possit. Ideo, quum hic diuinam suam volun-
 tatem luculenter deposuerit, inquit: Hoc est
 meum corpus, necessario etiam uerum habebis-
 tur, quod celestis patris dextra assideat ex di-
 uina sua maiestate, & nihilo secius diuina in crea-
 bili sapientia. Ite uis, nobis in cibum detur, &
 in mysterio impartatur.

Præterea in eodem loco ita orat: Ideo, Attende sa-
 te precor, qui solus bonus & propitius nobis es, ceterum
 respice me peccatorem, inutilem tuum famulum, gratiam,
 & animam meam, meumq; cor a malo repurga, hoc est, sa-
 & tua uirtutes sancti spiritus gratia, idoneum & ceterum tale
 accommodum officias, ut sacerdoti gratia uelis ordinatio-
 nis, apud sanctam hanc mensam stare queam, & onem.
 sanctum tuum ac immaculatum corpus et sangui-
 nem consecrem: tu enim es qui sacrificas & of-
 fers, quiq; sacrificium das & accipis, Domine
 Christe Deus noster.

Attende ex Christi institutione sacerdos
 tantum corpus & sanguinem Christi con-
 secrant, & in sancta Missa offerunt, quo qui-
 dem utroq; corporis in Sacramento ueritas,
 sufficienter declaratur.

Præterea ibidem ita orat: Effice ex hoc pane,

M 5

ipsum

178 TESTIMONIUM SANCTI

Transsub-
stantiatio.

Adoratio.

Miraculum ad
validior
sempr
sentie
Christi
in Eucha-
ristia
probatio
nem.

ipsum honorificam corpus Domini nostri et salu-
uatoris Iesu Christi, ex hoc autem quod in calice
est, ipsum sanguinem Domini nostri, et saluato-
ris Iesu Christi, qui pro mundi vita effusus est.

Ut sanctissimus uir euidentius panis & uini
commutationem in corporis & sanguinis Chri-
sti substantiam explicuisset, nec non etiam adij-
cit, quod Christus in Eucharistia adorandus sit.

Adhuc ita orat: Verum nos omnes affecis qui ui-
uimus eiusdem panis & calicis participes reddimur
in unius spiritus communione, & conga-
das, ne ad iudicium ob corpus & sanguinem Chri-
sti tui, referatur, sed ut gratiam & misericordi-
am cum omnibus sanctis tuis mereamur.

Hec Basilus in sancta liturgia. Extrat porro
in uitis patrum sancti Basilij uita per Amphio-
lochium Iconiensem Episcopum conscripta, ubi
inter cetera predictae huius liturgiae mentio
fit, & memorabile Christi miraculum ueram
corporis Christi praesentiam in Eucharistia sub-
ciendi, ita refertur, quod cum sanctus Basilus
coram differtissima uulgi turba, cui & sanctus
Ephrem interfuit, praedicaret, & postea sacrum
officium perageret, Iudeus quidam se in media
am insinuarat Christianorum, sacrum officium
exploraturus, quo iam peractio in Basilij manibus
infantem distribui conspexerit, & postea
Christianis communicantibus, ipse quoque access-
serit, hostiamque porrectam acceperit, quae
uere caro fuerit facta, similiter & calicis, san-
guine

GREGORII NAZIANZE. 179

guine pleni, particeps fuerit, adeoque de utraque specie aliquid reſeruari, ſuamque uxorem conueniens expoſuerit, & quid acciderit, enarrabat, & quia conſtanter crediderat, illud Chriſtianorum ſacramentum tremendum & ſuſpendum uideri, poſtridie cum tota familia baptiſmum ambauerit &c. Et prope finem latius adiſcitur, quod ſanctus Baſilius paulo ante ſuam mortem alium Iudæum medicum ipſius baptizari, & eum uiuificis myſterijs proſpexerit, mox & ipſe ſacramento percepto pie in Chriſto obdormierit. His Baſilij ſubiſti placeat, cui ſanctum Ephrem aſſociari, qui chariſſimus & ſummę opinionis apud illam, ob ſanctiſſimum uitę ſuę inſtitutum, habebatur, & miraculo iam allegato, ut Ampholichius aſſerit interfuit.

SANCTI EPHREM

Testimonium.

PHREM in libro, quem ijs Inſacramento
conſcripſit, qui filij DEI naturam
humano ingenio ſcrutari Deo ag
uolebant, cap. quinto fidei ſuę de num per
ſacramento luculenta testi- ſecte ſuo
monia reddit, inquit: Quid inſcrutabilia inue- mimus.

ſigas? Si hæc curioſe requiras, non fidei ſed
curioſitatis diſcipulus uocaberis.

180 TESTIMONIUM SANCTI

Sacramē-
tū est uis
aus im-
mortalis
ignis.

Gene. 18.

Magnitū
do miras-
culi in Sa-
cramēto.

Sis credulus & integer, perfecta fide immacula-
tam Domini corpus suscipe, & sis certus, quod es-
gnum integrum comanices. mysteria Christi sunt
ignis nunquam extinguendus. temere scrutari des-
inas, ne communicatione illius exuraris. Abraham
primus Patriarcha, celestibus angelis cibū propo-
suit, & isti comederunt. Insigne quidē miraculum
est, quod in corpore spiritus, in terra uisū fruan-
tur. Verum hoc omnem admirationem, intelles-
tum, & linguam superat, quod nobis unigenitus
filius Christus, noster saluator præsens, qui nobis
carne circumdatus, ignem & spiritum in cibum, &
potum dedit, corpus scilicet, & sanguinem suum,
& quia charissimi fratres, Christi Sacramenta
nequeam comprehendere, non est quod ulterius
occulta & sanctissima mysteria scrutari prosequar,
& quantumuis audacter de hoc loqui praesumerem,
Dei tamen Sacramenta consequi nequitem, sed audaculus
& imprudens forem, qui cum aere frustra dimicem.
Aer ob tenuitatem suam, nullo pacto subigi potest,
multo magis sancta & reuerenda mysteria,
ingenij acrimoniam excendant. Ideoq. Deum & patrem potius honoro,
qui per unigenitum, & dilectum filium suum, me indig-
num peccatorem, quam simpliciter in illum credam,
beatum reddidit, & curiositatem inconcinnam,
omnemq. arrogantiam Deo exosam declino.
mortalis quidem sum, ex humo terrenus, ex terrena
natura per gratiam factus, materiae meae
utilitatem agnosco, nec creatorem meum perscrutari
uelim: formidabilis enim est, & natura sua
impersecranda

imperscrutabilis, cuius maiestate de seculo in seculum veneror & adoro, Amen. Hactenus Ephrem.

cap. 3

Qui potuisset sanctissimus in negotium apertius prosequi, & incredulis & proteruis aduersariis ingenijs speciosis inlustrasse? Constat quod in Sacramento immaculatum Domini corpus, ipse agnus Dei perfecte sit, sumatur & communice, nec amplius panis existat, uerum celestis, immortalis ignis, quod in Sacramenti negotium, omne intellectum & eloquium excedat & incomprehensibilis sit, ideoque humanus sensus facessat, quod perscrutari plumat, artem agat, astruit, ut miseri ex terra facti, Deo gratias agant, per huiusmodi reuerendo beneficio, & non curiose disceptare conueniat.

Quid ad

Hic autem aduersariis, ut constat, remora obijciuntur, quod Dei uerbo credere nesciant, quum huiusmodi

uerfarios

mano ingenio consequi desistantur, ideoque increduli non iniuria manent. Occupantur quidem sedulo, an quiddam subodorentur, & capient, quod ad fulciendam detestabilem perfidiam, propagationem faceret, adferunt illud, quod ex Basilienae Liturgia potestremo dicitur, quod Sacramentum etiam consecratione facta, antitopon, hoc est, corporis Christi imaginem uocari. Possunt & eius generis uocabula ex sancto Ephrem, in citato libro, cap. 4. obijcere, ubi inter cetera sic loquitur: Sedulo attende, quomodo Dominus panem in manus sumat, benedicat & frangat, in quadam corporis sui immaculati figura, & suum calicem benedicit, & discipulis porrigit in figura preciosi sui sanguinis.

Obiectio
aduersa-
riorum.

Fraetio
& distri-
batio Sa-
cramenti
habetur,
ut Passio
Christi
referat.

161 TESTIMONIUM SANCTI

Pilatio.

Verum aduersarij ex his alijsq; eius generis uocabulis nihil profecerint. Quod ad Basilium attinet, Damascenus lib. 4. cap. 14. & Euthimius in capite Matthæi 26. astipulantur, quomodo sanctissimus uir Altaris dona figuram quidem nominari, idq; ante & non post consecrationem, & priusquam sanctificationem accepissent.

Succesu temporis uocabulum *εὐχιστόν*, in curia parum literatorum, ut fieri solet, in describendo remotum est, quod & in nostris hodie exemplaribus post consecrationem inuenitur.

Vt cumq; sit, liquido constat, qd Basilius uera corporis Christi in sacramento substantia crediderit & docuerit, ut & allegata ipsius Liturgia apertissime declarat, & uterq; Damascenus & Euthimius consentiunt, quod idem uniuersæ Ecclesiæ Catholicæ ratum fuerit. Adhuc uocabulum

Cuius

gratia

sacramentum

possit an-

titopō di-

ci.

In hac ec-

clesia Ch-

ristumys-

stice habe-

mus, in a-

lia apert-

te uidebi-

mus.

εὐχιστόν, cuiusq; tandem iungatur, nihil pro aduersarijs facit: Quandoquidem ut sæpe dictum est, meminimus reuerendum Sacramentum ex duobus constare: Externa scilicet & uisibili specie, & ex Re cœlesti, quæ inuisibiliter illie continetur. externæ autem speciei

respectu, Sacramentum non perperam, etiam facta consecratione *εὐχιστόν* dicitur, adeoq; quæquod externa illa fractio & communicatio Sacramenti, afflictionem & effusionem Domini sanguinis adumbret & significet, quodque corpus Christi nondum ita usurpemus ut in futuro communicabimus: uere quidem & hypostatice

Itaque illum hic habemus, sed sub externis speciebus recte ac mystice, in futura autem vita de facie ad faciem videbimus, & non in speculo, sed in maiestatis sue ueritate. Ideoque & Ecclesia in Missæ Collecta quandoq; ita orat: Vt ad nunc specie gerimus, rerum ueritate capiamus, hoc est, præclara illa ac triumphali illa uisione. Ephrem
Hoc itaq; pacto cum antitopon apud Basilium externas desumatur, aduersarijs nihil adblanditur, rum spe-

Similiter ad sanctum Ephrem responderetur, cieri ses quod illic doceat, distributionem sacramenti in tionem, externa saltem specie fieri. Altera figura est præ (quæ Do sentis & coram exhiberi corporis Christi sub minicam illa contenti: quod quidem corpus non dispici passionē tur, siquidem Dominus Christus indiuiduus est, notat) fia & sub qualibet particula post fractionem omni gura con nino perfectus & integer habetur. fert, non

Quodque externa distributio sancta figura & Christi imago afflictionis & effusionis sanguinis Do corpus in mini sit, ut deinceps huiusmodi opinionem Pro sacramen sper in sententijs Augustini aperte proponit. to existēs. Dum, inquit, frangitur hostia, dum calix in ora C. cū frā fidelium funditur, quid aliud quam Domini cū gitur. de corporis in cruce immolatio, eiusq; sanguinis cons. dist. de latere effusio designatur?

Quibus iam posthabitis, Grchorium Nazianzenum, & Gregorium Nyssenum, qui fere cū superioribus duobus eodem tempore uixerūt, uideamus: quorum posterior Basilij optimi uiri frater fuit: Nazianzenus autem Basilium nō miroris q̄ germanum suum duxit, ut ex scriptis eorundem constar.

134. TESTIMONIUM SANCTI
SANCTI GREGORII
Nazianzeni Testimonium.

REGORIVS Nazianzen-
nus, quem principe loco addus-
tum uolui, tantum dignitatis
& admirationis publicitus me-
ruit, ut præ reliquis Theologi
nomine ob incomparabilem in

Scripturis eruditione in quem admodum S. Pau-
lus Apostolatu præminebat, saluaretur: San-
ctissimus uir in Oratione quarta in sanctū pas-
cha Christianos ad piam sacramenti huius sume
prionem ita admonet: Non ambigu, nec ha-
situs edendus corpus edas, & sanguinem bibas, si mo-
do uitæ desiderio monearis, nec Domini uerbis
de carne sua diffidas, nec passioni illius impin-
gas, sis constans & inconcussus, & nequaquam ad-
uersariorum tergiversatione uacilles. Hactenus
Nazianzenus. Videtur hic, optime lector, quod
sanctissimus uir ante cōplurimos annos, accur-
ratissimis uerbis te sedulo admonere & fideliter
tibi cōsulere uoluerit, ut Dñi uerbis, Hoc ē me-
um corpus, hic est meus sanguis, nihil diffidas
ut pertinaces Sacramentarii assolent, nec ullius
impositurę appauius amouearis.

Verbis
hoc est
meū cor-
pus, sim-
pliciter
credēdū.

Hunc qdem sermonē populo suo in simplicis
ueritatis doctrinam pposuit, adeoq; instruit &
monet, ut reuerēde cōmunionis beneficio frui-
rēt, & hoc rotūde admodū ita docet: Ede cor-
pus & bibe sanguinē. non inqt, Ede corporis fi-
guram

guram, uel sanguinis figurā bibe .imo adiungit In sacra-
 nisi quod modo uirā ambias. qđ certe figurā nō meto co-
 agnoscit, sed tñ uiuificant Christi corpus, dimus et
 bibimus

uitam.

Erant nōnulli eius aetate huiusmodi alio ere- Carna-
 ti, ut quū de passione, sanguine, & Dei morte les cogi-
 uerba fieri audirēt, tantope mouerentur, quasi tatiōes
 Deus horrendā hanc afflictionis perpessam po- et affec-
 nē ulcisci uelit, illos admonet, ut Dñi sustentas
 culo innitent, hoc est dñmo uerbo, ne carnalis
 bus figmētis retenti impingāt, & impietatis sug-
 gillētur, excitat eos quū Dei sui corpore & san-
 guine uesci quodāmodo abhorrerēt, ne huius
 modi cogitatiōibus puolantibus sancta cōmu-
 nione abstinērēt, sed intrepidi in fide accedāt, habent lo-
 corpus sūū comedāt, sanguinē bibant, quē sane cum.
 flagrantissima admonitio frigida omnino foret, Psal 22.
 si figuram saltem spectari uoluisset.

In eadem porro oratiōe, pascha, qđ antea In
 dēi comedebāt, a nostro paschate, qđ in nouo te Discrim-
 namēto sub mysterio edimus, diuidit, & utrumq; pascha,
 quē, uetus iuxta ac nouū sacramētale mysticū q in ues
 pascha, de pascate quod Dñs Chr̄s nobiscū in teri Tea
 patris sui regno comedit, ingens: Verū Pascha namēto
 tis huius participes reddamur, sed figurate. licet & in Nos
 pascha nostrū multo manifestius sit, quā uetus et uo, & q
 rat. illud enim libere dixerim, quod uetus pascha in futurū
 obscura saltem figura huius nostrae figura fuerit, rō mūdo
 mox aut illud comedemus multo absolutius & ele habetut.
 gātus, quum filius, qui uerbū est, in patris sui res
 gno nouū illud nobiscū biberit, adeoq; illa demū
 reñs explicuerit, & docuerit, quae maioriēter ad
 bis

186 TESTIMONIUM SANCTI

bis iam exhibet, hoc enim semper nouum nobis habetur, quod primum recte agnoscimus.

Res. Attende candidissime lector, quam ingeniose sanctissimus uir, Pauli doctrinā, Heb. 10. expenderit, ubi Apostolus futuræ uitæ conditionē, ipsam Rem uocet, noui testamenti statū, rerum genuinū typū. Sed uetus testamētum imaginis umbrā, q̄doquidē Nazianzenus illud ad Altaris sacramentū refert. q. d. licet à ueteris legis caligine, p̄ducti simus, non tñ in ipsam lucē deuenimus, quā in futuro mundo demū dignabimur, quū fidei nostrę documenta, liquido uidebimus.

Imago.
Vmbra.

Vt paucis dicam; In ueteri testamento, sacramēta merē tantū figurę, & umbræ futurarū rerū fuerunt: Verum in nouo testamēto sacramēta nō amplius umbræ sunt futurarū rerum, sed figurę præsentium, & oculis expositarum rerū, quæ latenter in mysterio licet, realiter tamen, habentur & porriguntur. Cæterum in cœlesti regno, omnes figuræ in uniuersum cessabunt & facessent, illic uidebimus, quod hic occultū est, luculenter & coram, de facie ad faciem.

Cur Doc Vtq; Nazianzenus probe intelligeret, docet,
minus Pa quod Dñs in sua cœna, ideo dixerit, se nouum
scha, Pascha nobiscum in cœlis sumpturum, nō quod
quod in illic alio corpore, quā hic habeamus, donemur,
cœlis nos sed idem corpus, illic, quod hic in Sacramento
biscū cele sub mysterio, idē realiter habemus, alio mo-
braturus do, qui nobis inuitatus uidebitur, hoc est, absq;
est, nouū mysterio expresse & liquido, & perpetua, lon-
gocet. ge gratissima cōmunionē poticmur.

Facile

Facile præterea alia eiusdem viri testimonia, ultro citroq; adduci possent, ut inter cætera ex prima oratione, aduersus nefariū Apostatā Cæsariāzēnsē Iulianum, ingens, ut sacrificio incruentę hostię, in Christo purgari simus, & diuinitate sua fruamur &c. adeoq; ex ore cę S. Basilio Magno, ubi quęrit, quod nonnulli Christianorū, altaria indecēter frequentēt, & incruentū sacrificiū lasbefactent & cōtaminēt. Idē in carminib. O Sacerdotes, q; sacrificia incruēra offertis, o uos p̄clari animarū pastores, o uos q; in manibus uestris, magni illius Dei bñficiū geritis &c. Suffecerit cōpendij gratia, loca saltē attingisse. Est achuc p̄ ceteris illius insignibus testimonijs unū, nō ratū de uera & hypostatica p̄sentia, sed & de adoratione Christi in Sacramēto, ex Epitaphio Gorgonię sororis, quod suo loco reseruari uelim, & recta Gregorium Nyssenum spectemus.

SANCTI GREGORII

Nysseni Testimonium.

REGORIVS Nyssenus, in libro de uita Moyſis, de hoc dignissimo Sacramento ita scribit: Oportet, uidelicet fide, Baptismate, labore, omni uirtute, omni Euangelica doctrina, mundos, purosq; animos nostros reddere, ita ut omnino alienigeni mores et Aegyptiaca uita, uitiorum scilicet omnium, turba nos deficiat, et deum deputato, defecatoq; animo, celestē cibum

183 TESTIMONIUM SANCTI

esse suscipiendum quem nulla nobis satio agricul-
tura artibus produxit, sed panis est absq; semine,
absq; aratione, absq; alio humano opere nobis pa-
ratus. Is desuper defluens in terris inuenitur. pas-
tis enim qui de caelis descendit, qui uetus cibus
est, qui enigmatice hac historia significatur, non
incorporea quidem res est. quo enim pacto res in-
corporea, corpori cibus fiet? res uero quæ incor-
porea non est, corpus omnino est. Huius corporis
panem, non aratio, non satio, non agricolarum
opus effecit, sed terra intacta permansit, & tamē
pane plena fuit, quo famelicientes mysterium uir-
ginis perdocti, facile saturantur. Hæc quidem

Manna aperta sunt, quibus sanctissimus uir inter ceteros
est figura illud astruit, quod Manna figura loco fuerit,
corporis ut celestem nostrum cibum significaret, quem
Christi in in Sacramento suscipimus. Et porro prosequi
Sacramē tur ueram huius cibi naturam, inquit, panem es-
to.

Christi
corpus in
Sacramē
to, est cis-
bus corp-
oris &
anime.

se, qui desuper defluxerit, Christi scilicet cor-
pus, quod in sanctissimæ uirginis Mariæ corpo-
re, citra uirilem operam proueniat, sit in cælo,
& simul in terris reperiat. sit uerum corpus,
siquidem non possit alloquin corporis cibus ha-
beri, hoc est, corpore & ore sumi non liceret.
sit cibus qui uniuersos famelicos animo purga-
tos expleat. Quo pacto Sacramentarij abor-
minatio, qui corpus Christi corpore & ore ac-
cipiendum detestantur, apertius infringi & da-
minari queat?

Eiusdem adhuc unum memorabile quidem,
& grauissimum testimonium adducemus, quod
Euthimij

Euthimius in Panoplia parte secunda, titulo uis
 cefimo primo de transmutatione Dominici cor
 poris & sanguinis ex oratione illius Cateches
 tica erutum proponit: Vt qui uenenum dolose
 sibi porrectum hauserunt, alio quodam pharma
 coluem diluunt, siquidem eadem ratione medicis
 na intestinis accedat, qua uenenum irrepserat, ut
 alexicon ex intimis penetralibus toti corpori
 insinuetur: Ita & nobis faciendum, cumq; uenenu
 quo natura nostra incolumitas discerpitur, con
 tingerimus, medicina huic rursus restituenda ad
 hibebitur, ut alterius robur hoc propugnaculo ef
 ficaciori pellatur. Sed cuiusmodi illud est alexi
 cicon? non certe aliud quam corpus quod mortem
 superauit, nobisq; salutem recuperauit. Vt enim
 modicum fermentum, Apostolo dicente, totam co
 spersionem sibi assimilatur, ita cum corpus Dei be
 neficio immortalitati assertum nostro corpori ill
 labitur, in sui naturam illud commutat, utq; ue
 nenum salubri cibo adiunctum, eundem noxium
 & exitiosum efficit, ita immortale illud corpus
 reddit corpus quo suscipitur immortalitatis par
 ticeps, nec potest corpori illabi, nisi cibo & potu te
 perato in penetralia nostra demittatur, ideoq; na
 tura nostra necessarium est, quantum fieri potest,
 ut salutaris hac uirtus corpus nostrum penetret.
 Cumq; nulli alij quam diuino corpori huiusmodi
 gratia decesserit, colligitur, corpora nostra im
 mortalitatem nequaquam consequi, nisi corpori
 immortali commisceantur, & ita perpetuitate co
 honestentur. Aduertendum autem est, ut succedat,

Christi
 corpus,
 & morte
 uicit, &
 salutis
 nostre
 causa est,
 in Eucha
 ristia ad
 salubre
 infirmita
 tis nostre
 medicis
 nam sup
 mitur.
 2. Cor. 5
 Cur
 Christus
 corporis
 sanguis
 nis sacra
 mentum,
 sub panis
 & uini
 species
 bus, com
 mixtum
 aqua insti
 tuerit.

N

quum

290 TESTIMONIUM SANCTI

quā unicum illud corpus, tot millibus toto terrarum orbe cōmunicabile deferatur, nihilominus unicuiq; in sua portione integrū habeatur, & maneat insuper in se ipso totum. utq; fides nostra inscussa, ex subiecta interrogatione coniect, corporis natura nō nihil despicienda ueniet, quā quidem ex se ita subsistere nequit, ut suo ipsius ductu, uitam habeat, sed influenti acrimonia innititur, quā sibi necessaria attrahit, & a se superfua res gerit, & hac uis nutriendi dicitur, nec tamen passim in corporibus sui similis apparet, sed cuilibet corpori, iuxta naturā suā propagationem, ut cōmodum est, datur: nam uiuentia aut ex radicibus, aut herbis, aut carne nutriuntur, uerum homo pane potissimum fouetur, & interiora uigori suo asseruanda, aquam uino dilutam bibit, ut calorem internum tueatur, & roboret, quiq; hac expensidit, agnoscat quod sui effectus potentia, propemodum corpora nostra dici mereantur. His enim desumptis, carnem & sanguinem induunt, cibo quidem per nutriendi uim in nobis commutato. Quibus iam explicatis, propius rem spectemus.

Ut Chri
corpus,
quod in
sacramen
to suscipi
tur, cres
centium
hoīm na
tura uiui
fiet.

Supra querebatur ratio, quā unicū corpus, uniuersae hominū naturae, quibus fides adest, in uita prouideat, & in oībus fidelibus sic distribuatur, ut tamen in se ipso nihil atteratur: Certe non dissimulter intelligetur, unumquodq; enim corpus nutrimento fouetur & propagatur, idq; in cibo & potu situm est, cibus est panis, potus est aqua uino temperata, uerum uerbum Dei, cum humana natura adeo est unitum, nostrumq; corpus assumi

1 psr,

psit, non ut nouum quiddam illi attribueret, sed ut consueto more illud tueretur & sustentaret, Corpus cibo uidelicet & potu, cibis quidem erat panis, Christi quemadmodum noster panis est, ut dictum est, ut peregrini autem qui panem uidet, propemodum hominis nationis corpus uidet, siquidem panis a nobis desumptus, sua tem corpori assimilatur: ita & diuinum corpus, quod pore, eod nutrimentum ex pane acciperet, cibo in se desumpto, de alimen- pro, propemodum coalescebat, qualis enim cuiuslibet carnis proprietas est, huiusmodi & Domini ti genere corpus communicabile fuisse fatemur, quando- cum hoibus quidem & suum corpus a pane sustentabatur, suum alebatur. autem corpus, diuinam dignitatem obtinuit, quod Deus (uerbum) illi inhabitauit.

Quare merito credimus, quod panis qui bene- dicit, in corpus Dei uerbi commutetur, etenim cor- pus illud, panis erat potentia, sed uerbi inhabitatio- Verum Chri cor- pus in sa- cramento est, non eod- municati- onis, sed co-secrati- onis gra- tia. one, quod in carne agebat. sanctificabatur, ideoque ut panis in corpore suo mutatus, diuinam uirtus- tem induit, ita & nunc illud accidit, ut enim illic gratia Verbi, Dei corpus sanctificabat, quod pa- ne fouebatur, & aliquo pacto panis erat, ita & hic panis, ut Apostolus asserit, Dei uerbo & ora- tione sanctificatur, & efficitur corpus uerbi. non ideo quod edatur, sed per Verbum in corpus stas- tum mutatur, uidelicet a uerbis: Hoc est meum corpus.

Præterea ut cuiuslibet caro humore as- litur, quod enim in nobis humidum est, citra exteriora præsidia in uita constare nequit, ut solido cibo, corporis robur tuemur, ita quod

192 TESTIMONIVM SANCTI

nobis humidum est, ex sua natura nutrimentis
 Ut uinū, prouehimus, quum in nobis sit, nutriendi uirtute
 4. Chris in sanguinem nostrū conuertitur, præcipue quan
 sius hic do uini acrimonia corroboratur, ut calorem at
 bibit, in trahat, quandoquidem autem diuina caro, etiam
 suū corp hoc cibi genere, in sustentationem usa sit, adeoq;
 pus abiit, Deus in hoc se nobis patefecit, ideoq; cum morta
 sta uinū li nostra natura uniri uoluit, ut per huiusmodi
 aqua tēo necessitudinem expiaretur, igitur se ipsum fides
 peratum, libus communicat, per beneficiorum dispensatio
 per cōse nem, carnem scilicet suam, ex pane & uino conse
 crationē, Nam, & ita cum fidelium corporibus unitur, ut
 in idem etiam homo, immortalitatis uinculo, immortalita
 Christi tem acciperet, idq; nobis largitur, ob benedictio
 corpus cō nis uirtutem, qua rerum naturas, quas uidemus,
 uertitur, in corpus suum commutat. Hactenus Grego
 nobis ad rius Nyssenus, qui de diuina transsubstantiatio
 immorta ne, multo expressius, quam ullus ex Scholasticis
 litatis cis doctoribus, tractat, & quia apertior est,
 bum. mea sententia, non eget explicatione, exceptis
 marginalibus indicibus, quib; illum sedulo les
 gerit, modo candidus sit, non mediocriter affis
 cietur. quo iam posthabito, ad alios duos tes
 tes, Epiphanium Cyri Episcopum, & Theo
 philum Alexandrinum Patriarcham, digre
 diemur, qui Valentiniani, Valentis, Gras
 tiani, & Magni Theodosij temporib;
 bus uixerunt.

SANCTI EPIPHA-
 nij Testimonium.

Epiphani

Piphanus in libro Ancoratus, inter cætera conuincit, quod potissimum æquitas exigat, ut citra omne curiositatis & teri giuerfationis studium, operibus Dei constanter & simpliciter credamus, nec ullam præcocem Allegoriam, ut Origenes quandoq; commisit, eruas mus. nam cogimur, inquit, credere, quod Deus ad suam imaginem & similitudinē nos crearet, quantumuis ingenio nostro assequi nequeamus. Est, inquit, in homine, id quod est secundum imaginem Dei, Deus autem ipse nouit quomodo est, siquidem scriptura nobis ita proditum est. Huc complurima congerit ita se haberi, quæ assequi non possimus, credere tamen iubeamur. Vt, inquit, quū Dominus Christus dicat: Hoc est meū corpus. hæc uerba ut sonant, simpliciter citra Allegoriā quilibet intelligat, & illis inconcusse credat, cū ipsa Domini uerba sint. Huius quidē generis quot sunt? videmus enim quia Dominus in manus suas sumpserit, ut Euangeliū docet, & a cena surrexerit, & his in manus suas acceptis, ætatisq; gratijs, dixerit: Hoc est meum. hoc & hoc. uerum nihil uidemus, quod uel carnis speciem, uel inuisibilem diuinitatem, aut membrorum compaginē referat. Hoc enim est rotundæ figuræ, & insensibile, & uoluit, inquit, per gratiā dicere, Hoc meū corpus. est, hoc & hoc, & nemo non habet fidem sermo: Hic est enim, qui enim non credit ipsum esse uerum, sicut meus san ipse dixit, is excidit a gratia & salute. Quicquid quis.

Christi
uerba,
hoc ē meū
corpus,
absq;
allegoria
accipien
tur.

Hoc est
meum

194 TESTIMONIUM SANCTI

autem audiuius, hoc credimus suum esse, Domini
num uero nostrum, nouimus, totū sensum, totū
sensituum, totum Deum, totum monentem, totū
operantem, totum lucem, totum incomprehensibilem,
sed qui cum gratia hoc nobis largitus est.

Haftenus Epiphanius.

Agnosceis fidem oībus Christianis de sacramē

Quid Epi to sua ætate cōstari, quod scilicet firmiter cre-
phani tē diderint, in uirtute uerborum Christi, Hoc est
pore, *fac* meum corpus, Hic est meus sanguis, illic certo
cramenti uere corpus & sanguis suus adsit, ut cūq; nec
huius *fi* umbra, nec quicquam corpori suo, iuxta exte-
des *di*cta nā speciē assimilari cōspiciatur, adeoq; qd pas-
rit. *sim* illud inuiolabiliter obseruatū fuerit, ut etiā

Aduersa destituat. quūq; ita sit, q̄ gratia & salute Sacra-
ri oī gra mentarij erigant, secū pbe expēdant, p̄fuerit.

ia *et* *sa* Quid multis? Sanctissimū uir huc incumbit,
lute *exis* ut citra ulla uafriciem & curiositatem, Deo
muntur. credamus, qui in omnibus uerum deponit, li-
cet deprehendere nequeamus, p̄cipue autem,
ne dona Dei hominibus collata, curiose scrutemur,
fidelium enim sit scripturam agnoscere, &
non persequi, impiorum autem, quod gratiam
despicabilem habeant, cōsuetudo inualuerit.

Eodem in loco inde à Moyse, & mari rubro,
figurā inceptisse ait, quæ à Iohanne sit relecta,
sed in Christo perfecta gratia exerceatur.

Quūq; hic dicat, Dñm monentem & cui
detur cum Irenæo consentire, qui, ut supra in
quarto lib. cap. tricesimo quarto scripsit, Do-
mini

mini discipulis suaserit, ut primitias Deo, ex omnibus creaturis immolarent, non tanquam egeno, sed ne parum frugi & ingrati uiderentur, quū panē ex creaturis sumptum accepisset, gratijsq; actis dixerit: Hoc est meū corpus. Iohā. 6.

Est & illud obseruatione nō illiberale apud Epiphanium, quod antiquitus Eucharistiae panis, eadē forma & figura, iuxta externam speciem conficiebatur, ut nostra ætate. Tantum ex Epiphanio adductum iam uolui.

THEOPHILI EPISCOPI

Alexandriae Testimonium.

THEOPHILVS Alexandrinus, Epiphani huius æmulator, libro Paschali primo, ubi Origenis opinionē (quod sanctus spiritus in creaturis insensibilibus nō operetur) ut erroneam, damnat, & inter cetera de uera Sacramenti essentia, non nihil ita adfert: Inquit, Is, Origenes, diffitetur, sanctum spiritum in creaturis insensibilibus & irrationabilibus operari, hoc quidem astruit, sed immemor quod spiritualis illa, & enigmatica baptismatis aqua, sancti spiritus acceptione sanctificetur, & quod Domini panis, quo saluatoris corpus ostenditur, quem ad benedictionem nostrā frangimus, quodq; sacer calix, quæ super Ecclesie mensam deponuntur, insensibiles quidem & mortuæ creature sunt, inuocatione & sancti spiritus aduentu, sanctificantur.

Sanctus
spūs per
sanctificati
onem in
creaturis
insensibilibus
operatur.

196 TESTIMONIUM SANCTI

Cōsecra
tio p̄ce
dētem
Dei inuo
tionem
per sas
cerdotē
expos
cit.

Origenē
innuit.

Rursum in altero libro paschali contra Origenem, qui iuxta Platoniam Philosophorum doctrinam existimabat, Diabolos etiam tandem saluandos, inquit: Sequitur quidem qui priora approbat, posteriora etiam necessario admittat, qui dixerit, quod Christus etiam pro Diabolis crucifigetur, idem & admittet ad illos hæc referri: Hoc est meum corpus, Hic est meus sanguis. quod ita est, quod Christus pro Diabolis etiam affligatur, ut traditionis huius nouus inuentor ait, quo privilegio aut ratione consurgit, quod soli homines carnem & sanguinem comunicent, & nō Diaboli, siquidem pro illis etiam sanguinē effundat? Hæc Theophilus.

Attende, primo loco Theophilus probat, quod creaturæ panis & uini, aduentus & operationis sancti spiritus participes sint, is quum antea insensibiles fuerint, corpus & sanguinem Christi conuertat, & illic facta consecratione, corpus Christi exhibeatur. Panemq; Dominicū inquit quo saluatoris corpus ostenditur.

Sanguinem porro in sacramento, sanguini super crucem effuso conferens, adeoq; in sacramento eundem illum sanguinem super crucem effusum dari, Cōuerbis colligit: Hic est meus sanguis. unde facile colligitur, qd sua ætate, hypostaticum Christi sanguinem in sacramento haberi, credebatur. hoc enim contra Origenem usus est Elencho: Illud sequi, quicumq; passionis Christi beneficium confitetur, is etiam corporis & sanguinis sui in Eucharistia particeps redditur.

nur, ut sanguinē suū bibant, pro quibus effusus est, ut qui uere effusus est, ita uere bibatur.

Ceterum sententia Epiphani & Theophili deducta, ad alios duos non minoris existimatio-
nis uiros, sanctum Hieronymum, & Isichium,
quondam Gregorij Nazianzeni discipulos, qui
Magni Theodosij, & eius filiorum ætate uix-
erunt, accedamus.

SANCTAE ROMANA- E Ecclesiæ Presbyteri Hiero- nymi Testimonium.

Sanctus Hieronymus in Ma-
thæum cap. uicesimo sexto in-
quit: Postquam typicum Chris-
tus pascha impleuerat, & agni
carnes cum Apostolis comede-
rat, assumit panem qui cor hos-
minis confortat, & ad uerum paschæ transgredi-
tur sacramentum, ut quomodo in præfiguratio-
ne eius Melchisedech summi Dei sacerdos panē
& uinum offerens fecerat, ipse quoque ueritas
tem sui corporis representat.

Vix expressius ueram hypostaticam corpor-
is & sanguinis Chri in Eucharistia præsentia
declarasset, inquiēs Chrum ueteris paschæ cœ-
nam absoluisse, & postea ad nouū uerū paschæ
sacramentū deflexisse. Itē cū Melchisedech p̄s-
guratione tantū uinum & panē obtulerit, illic
Christus corporis sui & sanguinis præsentiam
reddidisset.

198 TESTIMONIUM SANCTI

Ut cōpendio dicam, idem Hieronymus cōfirmat, cuius in nono scripturæ testimonio meminimus, & uocabulo repræsentare utitur, ut Tertullianus, pro præsens exhibere.

In epistola deniq; siue in libro ad Hedibiam, quæstione secunda contra Chuliasstes, qui ex his Domini uerbis, Dico autem uobis, non amplius bibam de uitis fructu, donec nouū uobiscum in patris mei regno bibero, &c. occasionē somnians sumpserunt, quod Christus post mille annos rediturus sit, & corporaliter regnaturus, nouūq; uinum, quod inde à cœnæ suæ tempore noluerat, sumpturus, ita Hieronymus loquitur: Nos autem audiamus, panem quem fregit Dominus, deditq; discipulis suis, esse corpus Domini saluatoris, ipso dicente ad eos, Accipite & comedite, Hoc est corpus meum. & calicem illum esse, de quo iterum loquutus est, Bibite ex hoc omnes, Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur. Iste est calix de quo in propheta legimus, Calicem salutaris accipiam. Et alibi, Calix tuus inebrians quā præclarus est. Si ergo panis qui de cælo descendit, corpus est Domini, & uinum quod discipulis dedit, sanguis illius est noui testamenti, qui pro multis effusus est in remissionem peccatorum, Iudaicas fabulas repellamus &c. Et paulo post: Nec Moyses dedit

Esaie 5. nobis panem uerum, sed Dominus Iesus: ipse con
Greg Na uina & conuiuium, ipse comedens & qui comedit
Zian po tur, illius bibimus sanguinē, & sine ipso potare
ta noui nō possumus: & quotidie in sacrificijs eius de ge
nimis

nimine uitis uerae. & uinea Sorec, qui interpre- ^{ni refert}
 tatur elector, rubentia musta calcamus, & nouū ^{ad plenis}
 ex his uinum bibimus de regno patris: nequaquā ^{tudinē et}
 in uetustate litera, sed nouitate spiritus, cantan ^{expletios}
 tes canticum nouū, quod nemo potest cantare, ni ^{nē qua in}
 si in regno Ecclesiae, quod regnum patris est. Ha ^{celis pos}
 etenus Hieronymus. ^{tiemur.}

Illud sentit: Nouū uinum quod Christus pro ^{Consule}
 misit se in regno patris nobiscum bibiturum, sit ^{eundē sus}
 uerum corpus & sanguis noui sui Testamenti, ^{pra.}
 quod quotidie in regno patris nobiscum bibat,
 hoc est in sapēta Ecclesia sua, extra quam non
 feliciter bibi potest, nobiscum bibat, quum sine
 illo bibere nequeamus. Esto igitur Iudaicū cō
 mentū, quasi post mille tādē annos nouum uis
 num sit bibiturus.

Item in Psal. 140. super uersum, Pane cœli
 saturauit eos, ingt: Sicut enim illi de celis fluen
 te manna refecti sunt, ita nos hodie in Ecclesia,
 corpore agni accepto, reficimur.

Item in Psal. 109. super uersum, Dominus ip
 rauit, & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æ
 ternum secundum ordinem Melchisedech.

Hoc solum dicamus, quare dixerit secundum ordi
 nem: Nequaquam sacerdos eris secundum ueti
 mas Iudaicas, sed eris sacerdos secundum ordinē
 Melchisedech. Vt enim Melchisedech rex Sas
 lem obtulit panem & uinum, sic & tu offeres
 corpus tuum & sanguinem, uerum panem & uerū
 uinum. Iste Melchisedech ista mysteria,
 quæ habemus, dedit nobis. Iste est qui dixit:

Qui

200 TESTIMONIUM SANCTI

Qui manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum. Secundum ordinem Melchisedech tradidit nobis sacramentum suum.

Item Psalmo 145. ad declarationem Dominice Orationis, uidelicet panem nostrum quotidianum da nobis hodie, inquit: Putat aliquis quod panem celestem de mysterijs dicat, & hoc quidem accipimus, quia uera Christi caro est.

Tertulianum & Cyprianum Item aduersus Pelagianos lib. tertio ait: Panem quotidianum, siue super omnes substantias uenturum Apostoli deprecantur, ut digni sint assumptione corporis Christi, & uos Pelagiani, per nimiam sanctitatem securamque iustitiam audacter uobis celestia dona uendicatis. Item super Epistolam ad Titum cap. primo, inquit: Si autem Laicis imperatur ut propter orationem abstineant se ab uxorum coitu, quid de Episcopo sentient dum est, qui quotidie pro suis populique peccatis illis libat Deo oblaturus est uictimas? Relegamus librum Regum, & inueniemus sacerdotem Abimelech, de panibus propositionis noluisse prius dare Dauid & pueris eius, nisi interrogaret, utrum munda essent pueri a muliere: non utique aliena, sed coniuge: & nisi eos audisset, ab heri & nudius tertius uacasse ab opere coniugali, nequaquam panes quos prius negauerat, concessisset. Tantum interest inter propositionis panes & corpus Christi, quantum inter umbram & corpora, inter imaginem & ueritatem, inter exemplaria futurorum & ea ipsa quae per Exemplaria praefigurabantur. Quomodo itaque mansuetudo, patientia, sobrietas, modestatio,

deratio, abstinentia lucri, hospitalitas quoque, & benignitas precipue esse debent in Episcopo, & inter cunctos Laicos eminentia, si & castitas propria, & ut ita dixerim, pudicitia sacerdotalis, ut non solum ab opere se immundo absteat, sed etiam ab oculi iactu, & cogitationis errore, mens Christi corpus confectura sit libera.

Postrema hæc memorabilia sunt, quæ aduersariorum turba (qui, ut plurimum, & perfidiae uisio apostropha monachi & sacerdotes conuincunt, & se mulieribus effrontibus admodum sub coniugii prætectu contra præstitum religionis uotum, uenditant, ideoque infallibili iudicio obnoxij erunt, quandoquidem primam fidem, ut Apostolus prima Timoth. quinto ait, ruperint) non ferunt, sed illud nec apud Hieronymum uel Ambrosium, uel alios patres, qui hunc in modum scripserunt facile expunxerint. Sat erit, quod Hieronymus liquido testatum uelit, propositio nis panis in ueteri testamento ueri corporis & sanguinis Christi in sacramento figuræ uice haberi. Quod etiam indigni uerum corpus & sanguinem, licet suo exitio, accipiant, probat super Malachiam capite primo: Nos inquit, corpus Christi conspurcamus, cum indigne altare accedimus cumque immundi sumus, immaculatum sanguinem bibimus etc.

Verum alicubi admonet, hæreticos corpus & Obiectio sanguinem Christi nequaquam communicare, de quo scriptum est: Qui meam carnem edit, meumque sanguinem bibit, in me manet, & ego in

202 TESTIMONIVM SANCTI

in illo ad hereticos referendum, quibus interius
 rus ex manducatiōe consciscitur, quemadmodū
 & Augustinus fere loquitur. Vt infra dicetur.

Bifariā
 corp9 &
 sanguis
 Christi
 intelligi
 tur.

Locum præterea huc mire faciētem reliquis
 quidem compluribus compēdij gratia præteris
 tis, consulamus sup Epistolā ad Ephesios libro
 primo, cap. 1. sic inquit: Dupliciter uero sanguis
 Christi & caro intelligitur uel spiritualis illa at
 que diuina, de qua ipse dixit: Caro mea uere est
 cibus, & sanguis meus uere est potus: Et nisi mā
 ducaueritis carnem meam, & sanguinem meū bi
 beritis, non habebitis uitam æternā. Vel caro &
 sanguis quæ crucifixa est, & qui militis effusus est
 lancea, iuxta hanc diuisionē & in sanctis eius di
 uersitas sanguinis & carnis accipitur, ut alia sit
 caro quæ uisura est salutare Dei, alia caro & san
 guis, quæ regnum Dei non queant possidere. Hæ
 ctenus Hieronymus.

Hic optime lector, explicat sanctissimus uir,
 cuiusmodi uerū corpus & uerus sanguis in sacra
 mēto sit, Chrūs quidem ratione suæ substituit u
 nicā saltem carnem, & unicū sanguinem habet,
 quæ ex Maria uirgine diuinitas sua assumpsit,
 nec in posterū unq̄ reliquit, uerū eadem illa ca
 ro & sanguis iuxta duplicem qualitatē, quæ di
 uerso tempore assumpta est, etiam bifariā in
 telligetur, uidelicet cum Christus humana spe
 cie hic ageret, caro sua erat humanæ naturæ im
 becillitati, excepto peccato, obnoxia, huiusmo
 di carnem, quæ in mortē usq̄ patiens erat, mis
 lices furoris impulsu, & iustinctu Iudeorum
 cruci

cruci suffixerūt, & huiusmodi sanguis in: filiis
 Etō Chri corpore militis lancea effusus est, qd
 ab oībus presentibus uideri poterat. Verum cū
 Christus à morte resurrexisset, corpus suum de
 Inceps immortale uiuificans erat, nulli passioni
 aut debilitari & multo minus interitui subie
 ctum, sed diuinis donis in spirituale & diuinū
 corpus decessit, cui Deus suæ diuinæ proprie
 tatis dona supra humanum intellectū impartit.
 Huius generis caro, inqt Hieronymus, in sacra: *Matt. 20*
 mento nobis porrigitur, qd Dominus omnipot: *Marc. 9*
 tenti uerbo suo coram proponit, & huiusmodi *Luc. 9.*
 carnē tot stupendis donis, ut dictū est, locuplet
 tatam, etiā discipulis suis, pculdubio in sancta
 cerna, quamuis adhuc mortalis erat, praestitit.
 Qued nō ueri dissimile existimabis, si uel cogi
 tes qmōdo ante cernā in mōte Thabor corpus
 suū licet adhuc mortale, nihilominus tñ huius
 modi diuinis donis honestatū declararit, quāli
 ber iuxta naturā unscū saltem fuerit & māserit,
 atramen in mōte clarificatū corpus, sup crucē
 autem mortale corpus uidebatur.

Adeoq; ut hanc differentiā nō iuxta essentiā
 substantię carnis & sanguinis, sed iuxta qualitatē
 saltē intelligeres, de nostra carne bifariā accer: *1. Cor. 15*
 pta, simile refert Hieron. alibi Caro & sanguis *Esai. 49*
 regnū Dei nō possidebunt. Alibi diuersum ap
 pareret. Oīs caro Dei salutē uidebit. Verū hanc
 controuersiam Apostolus prima Corinthiorū
 decimo quinto ita diluit: Huiusmodi caro qua
 nāpū uestimur, terrena, animalis, mortalis,
 debilis, & animæ molesta est, Dei regnum non

204 TESTIMONIUM SANCTI

possidebit, quandoquidem corruptibilitas in corruptibilitatem possidere nequeat. sed resurrectionis tempore nostram carnē habebimus, **Philip. 3.** quæ spiritualis, gloriosa, incorruptibilis & immortalis erit iuxta Christi carnis splendorem expressa, quæ admodum Apostolus ait, quod corruptibilitas hæc induet incorruptibilitatem, & mortalitas immortalitatem, cumq; hoc contingerit, nostra illa caro Dei regnum sit habitura, atq; adeo ipsum Deū uisura, quæ licet iam fluxa & peritura uideat, tūc autem immarcescibilis erit. Unica qdē iuxta substantiā suam & Rē ipsam caro est, sed iuxta qualitatem & gratiam separatur, sic & de Christi carnē constat, ut dictum est. Ideoq; Hieronymus infert, quod Christi caro & sanguis non ita ut semel super crucem emoriebatur & effundebatur; detur, sed ut iam spirituale, diuinū, impassibile, inseparabile & immortale corpus est, quod ex effectu diuini uerbi ad cibū nobis dare possit, quotiescūq; egerimus, quod in cœna fieri commisit. Quare leuissimos Capernaitas, q; carnaliter omnino & belluine suspicabantur, de naturali ipsius & mortali adhuc corpore, ut coram uidebāt, particulas secari, & illis, ut uulgare escam, præstari, acerbe obiurgauit & persequutus est; inquit: Quomodo? Quum igitur uideritis hominibus filium ascendentem ubi antea erat? Ut latius in decimo tertio scripturæ testimonio, & apud Origenem, Hieronymi more propemodum loquentem, deducitur. Quæ utinam aduersariis nostris

SANCTI ISYCHII

Hierosolymitani Presbyte

ri Testimonium;

SYCHIVS, cui adhuc uiuenti, Sanctus Hieronymus præclarum sanctimonie testimonium, in uita Hilarionis desert, atq; adeo citra controuersiam, uel *Christus* primus Ecclesiæ doctor fuit, & *bis* fariā se unus ex eorum numero, qui omnium apertissime *immola* me, ueram Christi præsentiam, in Sacramento *uit*, præstantur. Principe loco, sanctissimus uir, lib. 1. *mo in cœ* in Leuiticum, cap. 4. scribit, ut & Hieronymus, *na, de ino* cuius etiā illic non obscure meminit, Quod Dos *de super* minus, inquit, Leuitici 4. præceperit, ut Sacerdos, *crucem.* dos, qui uitulum ad peccati hostiam immolaret, *Ioh. 10.* manum suam illius capiti admoliretur, & coram Domino necaret, hoc Dominum Christū designabat, quē nemo occidisset, aut obtulisset, nec quisquā *Consule* potuisset, nisi se ipsum ultro passioni dedidisset, *supra 5.* ideoq; non tantum dixit: Potestatem habeo cor scripturę *testimo* pus meum a me reponendi, & rursus assumendi, *niam.* di, nec non passionem suā præueniens, se ipsum *in*

206 TESTIMONIUM SANCTI

in Apostolorum cœna immolauit, quod illi norint, qui mysteriorum vim accipiunt. Porro ait, absolutus; per manus redditur, ut septuaginta interpretes ibidem habent. Primum in hac spirituali sua cœna, quum panem accepisset & fregisset: deinde super crucem, quum ligno suffigeretur; tunc (intellige utrumque in sancta cœna, & super crucem) sacerdotij dignitatem assumpsit, adeoque cum eandem semper habuerit, opere tamen primum, quod pro nobis erat absoluturus sacrificium; perfecit.

Christus
sacerdos
talē digni-
tatē bifari-
am sibi
usque pa-
uit.

Exod. 92

Et rursum lib. 2. in Leuiti. cap. 8. ita legitur: Summus sacerdos & ipsius filij, iuxta legem sanguine aspergebantur, ita & Dominus in cœna mystica, inuisibilem suum sanguinem, intellectu salutem comprehensibilem, accepit, & postea calicem Apostolis suis dedit.

Dominus
bis corpus
suum obtu-
lit.

Christus
corpus
suum in
cœna com-
munica-
uit.

Ecce Christus uerā suam carnē & sanguinē, bifariam obtulit. Primo in cœna, cum panē in manus suas acciperet, & frangeret: & postea super crucē. Item eandē suam carnē & sanguinem in cœna, facta huiusmodi immolatione, ipse primū sumpsit, & deinde Apostolis, ut ederēt & biberēt, dedit. Idem & Hieronymus supra attestatus est.

Imo in allegato loco admonet, cuius aduersarij nostri (qui non tantum uerā illic presentiam, sed etiam carnis & sanguinis in cœna immolationē, pteruē & falso retrectant) ignari sunt, uel potius meminit nescire nolūt, nos autē pterire nequaquam debet, quod Christi sacrificiū, non super crucē primū inchoatū, sic absolutum fuerit, ut illud tunc cessarit, uerum Christus primo uerā carnē & sanguinē in sancta cœna

cœna, sub panis & uini speciebus incruente, & postea absq; dissectione sacrificij, sup crucē cruce Christi
 ente & pariter in cœlo inuisibiliter corā p̄re suo sacrificiū
 cœlesti offerat, & huc usq; huiusmodi sacrificiū nō tempo
 in cœlis nō desuerit, sed illic p̄petuo in nr̄i cōci rariū, sed
 liationē, p̄chat, adeoq; ad mūdi cōsumptionē ęternū ē.
 p̄durare debeat. Nō enim, ut Aposto. docet, in Heb. 9.
 sanctū manibus fabricatū digressus est, qđ p̄p̄
 guratio ueritatis erat, sed in cœlū, ut nostri noīe
 cōspectui diuino cōpareat. Ipse sanguinē suum,
 inq; Isychius, introduxit, subaudi, qđ doquidē uul
 nerū cicatrices, post resurrectionē, sancto suo
 corpore reseruauit, apostolis suis indicauit, & S.
 Thomę attrectādi copiā fecit, mox cœlū ascen
 dit, ita diuino cōspectui, p nobis cōparitutus.

Vnde haud difficulter deprehenditur aduers
 sariorū impudentissimus error, quū uerū corpo
 ris & sanguinis Christi, ad sui memoriā in Miss
 sa, qđ ad suum usq; aduentū fieri præcepit, sacris
 ficiū impie, p̄scindant, & reŋciant, quasi nos Christi
 Christū semel saltē super crucē oblatum, à nos oblatio
 uo rursus crucifigamus. Non hercle ita. sed sac in cœna,
 crificiū suū in cœna, nostrumq; in Missiæ offi & nostrū
 cio, unica saltem est hostia, cuius solemnitate in Missa
 frequentari uoluit, ut uel isthinc locupletissima sacrificijs
 beneficia, quæ nobis sacrificio suo super crucē, um, unica
 cuius uis perpetua est, adeoq; sua præsencia, tantū obs
 nunquam desitura, coram Deo, non afflictio: latio est.
 nis, sed intercessionis pro nobis in morem, sem
 per renouatur, cōparauit, & quotidie nobis fidei
 dei praefidio, firmatis comparat.

108 TESTIMONIUM SANCTI

Aduersarij perperam illud Pauli stringunt,
Quid as Semel oblatus est. Vocabulum Semel ad peras
pud Paul ctum cruentum semel super crucem sacrificiū,
lū sit, Sei hunc in sensum retorquent, quasi Christi obla-
mel imos tio post effusum illius sanctissimum sanguinē,
latus est. in posterum prorsus & in uniuersum tollatur.
 Verū Apo. lōge aliter describit, apud quē Dñs
Hebr. 10 noster Christus patri suo ita loquitur: Holocau-
Psal. 39 sta & propētō nō postulasti, tunc dixi, Ecce ue-
 nio. In capite libri scriptum est de me, ut faciā
 ō Deus uolūtātē tuā. Qua quidē uolūtate, ingt
Paul9 ob Paulus sumus scīficati p corporis Chri sacrificiū
lationem semel. Ecce Christi oblationē hic Paulus refert
Christiul in liberā corporis sui morti deditionē, ut illud se-
tronea mel deditum, deinceps perpetuū foret & duras-
corporis ret, quod corā Dei cōspectu semper extraret in
sui i mors nostri reconciliationē. Cæterū, hanc uoluntatē
tem dedi suam Christus in cœna reipsa perfecit, pane in
tioni atq sanctas manus suas accepto, illū corpore suo cō-
tribuit, mutauit, dicens: Accipite, Hoc est meū corpus,
ut perpe quod pro uobis traditur. Hic quidē ultroneam
tuū sacri Dñi in mortē traditionē uides, cui semel est im-
ficiū fo molatus, & fere expressius quā super crucem:
ret. Quū enim super crucē immolaretur, putabant
Christus Iudæi iuxta ac gentes, quod nō suo ipsius, sed il-
apertius lorum arbitrio affligeretur. ut Pilatus ait, Nes-
in cœna, scis quod te uel dimittendi uel affligendi pote-
spōtaneq statem habēā? Item Iudæi uociferabātur: Alios
illig uolu saluos fecit, & nō seipsum saluare pote st. Si rex
tatis res Israel est, descendat de cruce, & credemus ei &
 c. Hic autem in cœna liquido audis liberrima
 offerendi

offerendi corpus suum uerba, inquit : Quod ^{festū, qđ} pro uobis traditur. Nec porro hæc oblatio in ^{am super} cœna ab illa super crucem separabitur, quā in ^{crucē se} diuiduum opus sit, quod Dñs in cœna in cruce obtulit. ^{te} & mox super crucem cruenta exequutus est: Christus ira tamen quod ex huiusmodi suo sacrificio cor ^{semel of} poris sui perpetuum sacrificium cesserit. quan ^{ferebas} doquidem idem Christi corpus isthinc in cœlo ^{tur, quā} per suā præsentiam Dei conspectui in nostri res ^{sacrificiū} cōciliationē se perpetuo assistit, & æque ex ipsis ^{suū in cœ} us arbitrio hic in officio sacro possit, ubi mystis ^{na, mox} ce & recōmemoratiue sacerdos atq; sacerdotiū ^{super crā} est, obtenta iam propitiatione nobis usui esse. ^{cē, & iam} Ideoq; & nostra hodierna oblatio, sacrificium ^{in calis,} non modo Eucharisticum, sed uere propiciato ^{usque ad} rium est: non nostri, sed illius operis gratia. quā ^{mūdi finē} doquidem nobis promisit, ipsius beneficii muni ^{indiuidu} ficientia collatum iri. Dicit enim, Quod pro uo ^{ū sacrifi} bis traditur. Item, Qui pro uobis in remissionē ^{ciū sit.} peccatorum effunditur.

Quodq; ita sit, attende quid Paulus ad Hebræos ^{Quinq; dī} sub ueteris testamenti, & sub Christi ^{scrimina} sacerdotio differentiæ huius statuatur. Veteris ^{ex Paulo} testamenti summus Pontifex ait, sæpe pro suis & ^{teris tes.} populi peccatis uictimas dedit: Nos autem Sū ^{& Chri} mum pontificem habemus, Iesum Christū Dei ^{sti sacer} filium, qui in cœlos ascendit, qui semel per suā ^{dotiu.} passionem perfectus redditus, omnibus qui hu ^{I.} ic obdierint, æternæ salutis causa est: dictus à Deo Summus pontifex secundum ordinē Melchisedech. Hebr. 5.

210 TESTIMONIVM SANCTI

V. T. Sa-
cerdotes
pro suis
& populi
pccatis sctis
pe uictis
mas obtu-
lerunt,
Christus
aut suo
unico sa-
crificio
perpes-
tua noi-
stra salus
est causa
est.
Antiqui
sacerdos
res, & nas-
tura sua
& offitio
fluxi es
rant, cō-
plurimi
habebāt,
Christi
sacerdos
tū, & im-

Illic sacerdotes secundum legē, complures erant, quod interciderēt, hic autem secundum ordinē Melchisedech, & ex æternę uitę acris monia, iuramento, interposito ad sacerdotium asciscitur, ut scriptum est: Dominus iurauit, & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternū, secundum ordinem Melchisedech. Hic quādoquidem perpetuo maneat, sacerdotium nunquam periturū sortitur, unde & eos saluare potest in perpetuum, qui per illum Deo accedū, & semper illic nobis patrocinarur. Heb. 7.

Superiores sacerdotes complurima dona & uictimas, ut offerrēt, habebant, hic autem unū habet, quod obtulit, huiusmodi enim summū sacerdotem habemus, qui ad dexteram throni maiestatis in cœlis sedet. Heb. 8.

Summus sacerdos semel annuatim in tabernaculum quod sanctissimū dicebatur, non absq; sanguine ingrediebatur, noster autem summus sacerdos Christus, semel per sanguinē ingressus est sanctum, & liberationē perpetuo durandam inuenit, Hebræorū. 9.

Supiores sacerdotes indies diuina ministeria exercuerūt, & unius generis hostias sæpiusculę immolarūt, quę peccatis mederi nō poterant: hic aut quum uictimā, p peccatis obtulisset, quę ppetuo uigorem habet, Dei dexterę asedit & c. Vnica em oblatiōe pfectos reddidit eos in petuū, & im-

Quare eodem in loco & Heb. 5. ait: Quum igitur summū sacerdotē Iesum Chrūm Dei filiū habeamus,

habeamus, qm̄ cœlos ascendit, ideoq; gratia ^{mortalis sit æternum} suæ throno confidenter accedamus &c. id nihil aliud uult, quàm quod Chr̄us in suo corpore se indefinēter patri cœlesti, p nobis offerat & exhibeat, illiq; nos placet & tucatur, & ita æternū suū sacerdotiū moderetur. Vt Paulus huius Romano tertio meminit. Quod, pposuerit illum Christus Deus in conciliatorem, per fidem, interueniente ^{sacerdos} ipsius sanguine. Et ad Hebræos nos monet ut ^{tium suū} huc confugiamus, quod Christiana Ecclesia in semper sacro Missæ officio indies agit, ubi hunc recō exercet, ciliatorem, qui hic simulatq; in cœlis sacerdos ^{et perpe-} ille ac sacrificium est præsentem agnoscit, ut ^{tuus nos} comparato ipsius beneficio & gratia reficiat. ^{ster pro-}

Hoc non nihil uerbosius adduxi, ut Isichius pitior aliq; patres in ijs locis ubi de altaris sacrificio est. tractant, facilius acciperentur, & abominabi- ^{Aduersas} lis ac delira blasphemia aduersariorum crude- ^{riā nos} lissime occlamantium, quasi nos Christum, quos impudē- ^{ter calū-} tiescunq; corpus suū & præiosum sanguinē ^{niantur,} in Missæ officio immolamus, iterū affligemus, ^{p Chris} omnibus liquido constaret. Quo pacto Christū ^{sum itea} pangeremus? ino qui posset huiusmodi do- ^{rum affli-} lomania nobis falso intentata probari? Cum in ^{gamus.} sancto Missæ Canone Deū apertissime sic allo- ^{quamur.} quatur. Vnde sumus o Dñe serui tui memo- res, eiusdē filij tui beatę passionis, nec nō ab ins- feris Resurrectiōis, sed & Resurrectiōis ad cœ- los p̄clarę tuę maiestati de donis purā hostiā of- ferimus &c. Sanctā hostiā, immaculatā hosti- am, sanctū æternę uitę panē, æternę salutis calicē,

312 TESTIMONIUM SANCTI

Item per quem, Christum, O Domine, hæc dona perpetuo creas, sanctificas, uiuificas, benedicis, & das nobis &c. Taceo quod nunquam non nostrum sacrificium, incruentum sacrificium uocemus, ut & in Dominica cœna fuit, adeoq; deponimus & fatemur, quod Christus pariter supra in cœlis, & hic in terris Sacerdos, & unicum illud perpetuo durans sacrificium sit. Ut etiam paulo post, ex Basilij, Ambrosij, Chrysostomi, aliorumq; patrum testimonijs, prolixius cognoscitur.

Sancta Ut autem ad Nychium, illiusq; testimonia redeam, opinionem suam propositã de ueri corporis Christi præsentia in Sacramẽto, in alijs locis explicat, libro scilicet 6. capite 22. idq; multo expressius, quam ullus cauillandi locus relinquitur uidetur, inquit: Sancta sanctorum, sunt uera Christi mysteria, suum enim corpus est, de quo Gabriel ad uirginem dicit: Sanctus spiritus cœlitus super te ueniet, & uirtus altissimi super te adumbrabit. Ideoq; & sanctum, quod ex te nascetur, Dei filius uocabitur. Ab hac uictima non tantum peregrinos, incolas, & mercenarios reputat, sed etiam uetuit, ne per ignorantiam accederetur: ille autem ignoranter suscipit, qui illius uirtutem & reuerentiam nescit, quem latet quod uere corpus & sanguis sit, is quidem mysteria corporaliter accipit, sed illorum uim ignorat, cui Salomon, imo spiritus qui illi inest, loquitur: Quum sederis cum principe ut edas, sedulo ad ea quæ tibi proposita sunt attendas.

Et

Et mox infra : Domini uerba quæ super mysterium Dominicum pronunciata sunt, nos ab omni ignorantia eximunt. Et paulo post : Quando quidem sanctificatio spiritualis huius oblationis, & uisibilia bonorum in non uisibilia transmutatio, illi ascribetur, qui uerus Sacerdos est, hoc est, sit, liquis Christo. quasi dicat : Miraculum illi attribuemus, quando quidem uisibilia per illius uirtutem, & uerbum quod dixit, a deo sanctificata sunt, quanto pre carnis nostræ sensum superant.

Et paulo infra : Qui enim Christo mysteriorum suorum sanctificationem attribuunt, illiusque uerbum addunt, quod nostrum intellectum ad altiora promouet, illi sancta sanctorum nequaquam polluant, quum ut oportet, abstinent, nec pernitentiam, quod edant, sibi accersunt. Non enim in morem uulgaris alicuius cibi accedunt, sed ut ad mysticum quoddam, spirituale, tremendum ac celeste bonum, quando quidem de ijs qui temerarie et contemptim accedunt, dicatur, quod non tantum contumaciter peccent, sed transgressoris suæ etiam piaculum sibi accumulent &c. Hætenus Isychius.

Vt quæso sanctissimus uir, sacramentale negotium magnificentius deduxisset? Dicit uere sancta sanctorum habere, sit corpus sanctum, Dei filius, qui ex uirgine Maria, per sanctum spiritum natus est, quodque is indignus suscipiat, qui diuinam huius uirtutem & reuerentiam, hoc est, uerum corpus & sanguinem Christi nesciat. Item diuino Christi uerbo, externis speciebus adhibito,

414 TESTIMONIVM SANCTI

bito, afficiat, ut de sancto deinceps nihil terreni somniemus, quum per uirtutem uerborum, quæ a Christo dicuntur, externæ species ita sanctificentur, ut deinceps uniuersum hominis intellectum subterfugiant.

Quodq; non amplius uulgares cibi, sed mystici, occulti, formidabiles, & terrestres dici mereantur, ideoq; illi qui indigne accedunt, non tantum peccent, sed lapsus sui pœna se grauet, hoc est, ut Apostolus ait, sibi iudicium comedunt, & corpori & sanguini Christi obnoxij sunt. Hoc nisi sit euidentis testimonium sit, ignorauerim ut luculentioribus tractari possit?

Obiectio Cæterum qui obijciunt, quod in Sacramenti pane & uino, corpus & sanguis Christi, cõmunicanti tantum p̃sto sint, illi in erroris sui confirmatione, Isychij locum lib: 1. cap. 8. inualidius allegauerint, ubi ait: Ideo Deus in ueteri testamento, carnem cum pane comedendi præceperit, ut colligeremus huiusmodi p̃figuratione, mysterium suum referri, quod etiam panis & caro est, quemadmodum corpus Christi uiuentis panis qui de cœlis descendit. Item quod eodem in loco docet, Suo tempore reliquias Sacramentorũ cremari, & igni consumi consuetũ fuisse &c. Ad prius quidem argumentum, quũ Isychius astruat, huiusmodi mysteriũ, simul panem & carnem haberi, rerundes siculneam esse illationem, ut in Sacramento, facta consecratione, uulgaris adhuc panis quiddam superfit, sed Domini illic caro extat, quæ, ut alibi in Leuitico,

**Prioris
Elenchi
dilutio.**

eo, lib. 2. cap. 6. ait: In crucis sartagine nobis in cibum assata, cocta, & preparata fuit, ita quod uerum corpus, pariter atq; uere panis siue cibus sit, sed huiusmodi panis, qui de cælo descendit, quodq; hæc certo sentiat, ipsemet porro suipsus Quò Chrīus locupletissimus, ut uidelicet Christi corpus, corpus siue uiuentis panis qui de cælis descendit, interpretes mul. caro est, quippe quod à sanctissimo uiro, lōge lateq; & panis illud absuerit, adeoq; crediderit, facta consecra sit. tione, panem ut antea superesse, liquido ex citas to libro, capite 22. consurgit, ubi, ut dictum est, Nō absq; dilucide docet, quod per diuinum uerbum uis: stupēdo bilis res in inuisibiles, hoc est, in Christi corpus miraculo & sanguinem, non absq; stupendo & ineffabile transsubstantiatio, quod humanum ingenium nun siāriatio quam assequatur, transmutentur, ut dictum est. cōsurgit.

Quantum ad Sacramentorum reliquias atq; tinet, quemadmodum Isychij ætate, Vulcano committebātur, infra in articulo de sanctissimi Sacramenti asseruatione, hoc est, suo loco sufficenter informaberis. Volumus itaq; Isychio dimisso, ad alios clarissimos & insignes Christianæ Ecclesiæ doctores digredi, Chrysostomum scilicet Græcanicæ, & Ambrosium Romanæ Ecclesiæ antesignanum, qui eadem ætate, Theodosij, Arcadij, & Honorij temporibus amplissime uiguerunt, quorum tamen testimonia de uero corpore Christi in Sacramento, non quidem omnia, quod immensum foret, sed nonnulla, atq; haud postrema, allegabimus.

Sancti

310 TESTIMONIUM SANCTI SANCTI EPISCOPI

Iohannis Chrysostomi Te-

stimonium.

Divina
operatio
ingeniū
nostrum
excedit,
igit fir-
miter
uerbis il-
lius inni-

CHRYSOTOMVS super ul-
cesimum sextum caput Matth.
homilia 83. Credamus itaq; ubi
que Deo, nec eidem queso, repugn-
emus, etiam si sensui & cogitatio-

temur. ni nostrae absurdum esse uideatur quod dicit, &
In sacras sensum & rationem nostram excedat, & praecipue
meto uni ea quae sunt in mysterijs, faciamus non illa quae
ea corpora ante nos iacent, solummodo aspicientes, sed uero
ris Christi ba quoque eius tenentes. Nam illius uerbis defraus-
sti sub- dari non possumus, sensus uero hostis deceptu fact-
staria ex- limus est, illa falsa esse non possunt, hic iterum atque
ternis iterum fallitur. Et quia ille dixit: Hoc est corpus
speciebus meū, nulla teneamur ambiguitate, sed credamus,
contenta & oculis intellectus id perspiciamus. Nihil enim
habetur, sensibile traditum nobis a Christo, sed rebus sens-
que hui- sibilibus omnia uera quae tradidit, insensibilibus
mano in- sunt, & cetera.

genio cōs Et mox infra: O quot modo dicūt, Vellem fors-
prehendi mam & speciem eius, uellem uestimenta ipsa, uelli
nequit. lem calceamenta uidere. Ipsum igitur uides, ipsum
Magnitu tangis, ipsum comedis. Vestimenta eius desideras
do pētī uidere, ipsum uero se tibi tradit, non ut uideas so-
& pene, lum, uerum etiam ut tangas & in te habeas.

indignis Et subiungit: Vigilandum igitur est, non es-
cōmuni: nim paruum supplicium indigne communicantes
cātibus expectant. Cogita quanta indignatione ad uero-
ueritatē sus prodito rem, aduersus eos qui crucifixerunt is-
Eucharis sum

psam mouearis: Et caue ne tu quoque corporis & stia ex
 sanguinis Christi reus efficiaris. Illi acerbissime primit.
 trucidarunt, tu post tot tantaq; beneficia sordida Vide 23.
 suscipis omnia, nō enim sufficit ipsi hominem fieri scriptur
 ri, flagellis interim cedi, sed nos secum in unam, testimo
 ut ita dicam, massam reducit, neq; id fide solum, nia.
 sed re ipsa nos corpus suum efficit. Qua igitur re Consule
 mundiorē esse non oportet cum, qui hoc sacris 25 scri
 scio participaturus est, quos radios solares non p^{er} te
 deberet excedere manus illa, quæ hanc altaris hostimoniu
 stiam, coronam pertrahat, os quod igne implet Altaris
 tur spiritali, linguam, quæ cruentatur, hoc aam sacramē
 rabili sanguine? Veniat in mentem tibi, quos sis tum co
 bonore dignatus, quæ mensa fruaris. Ea namque ronā uos
 re, nos alimur, quam angeli uidentes, tremūt, nec cat, q; fos
 que absq; pauore propter fulgorem, qui inde res ris rotū
 silit, aspicere possunt, & nos in unam cum illo domas
 massam reducimur, Christi corpus unum & caro ciē refe
 ana. Quis loquetur potentias Domini, auditas fa rat, ut &
 siet omnes laudes eius? Quis pastor unquam mēs apud Epi
 bris suis oues suas nutriuit? multæ matres post phanium
 partum alijs nutricibus infantes dederunt, quod dicebat.
 ipse facere noluit, sed proprio corpore nos a Sacramē
 lit, & sibi coniungit atq; conglutinat. ti gratia

Et mox hæc addit: Singulis enim fidelibus in Chris
 per hoc mysterium se coniungit, & quos peperit, sti corp
 non alijs nutriendos tradit, sed ipse studiosissime & sangui
 alit. Hac etiam re tibi persuadens, carnem tuā nē coas
 am illum assumpsisse. tanta igitur Charitate, atq; lescimus.
 que honore affecti non torpeamus. Non uidetis, Mira lū
 quanta infantes animi alacritate mamillas arā in factas
 ripiunt, nento.

218 TESTIMONIUM SANCTI

Quod **Chrī car** **ne uescis** **mur, do:** **cemur hu** **manitatē** **ab illo as:** **sumptā.** **ripiunt,** **qua prae** **ptione papillis infigunt labia, nō** **minori cupiditate, nos quoq; ad hanc mensam;** **Et ad huius calicis spiritalem accedamus papillo** **lam. Imo uero maiori desiderio, quasi lactantes** **pueri, gratiam spiritus sugamus, unas sit nobis** **aolor, una merxitia, si hoc alimento spiritali pri** **uamur. Non sunt humanae uirtutis haec opera,** **qua tunc in illa cœna confecit, ipse se nunc quoque** **oferatur, ipse perfuit, ministrorum nos ordinem** **tenemus, qui uero haec sanctificat & transmutat,** **ipse est. Hac enim illa non alia mensa est, haec** **nulla re minor, quam illa est.**

Ordinati **salte** **et sa** **cerdotes,** **sacramē** **tum con** **secrant.**

Huiusmodi porro uerbis homiliam concludit: Animam prius tradam meam, quam Dominicum alicui corpus indigne: Sanguinemq; meum effundi potius patiar, quam sacratissimum illum sanguinem, praeterquam digno concedam. Haecenus Chrysostomus.

Illatio tes **timonij.**

Præsens locus Sanctissimi uiri, inconcussam fidē de Sacramenti doctrina, abunde multorum loco sufficeret. An non optime lector, uideretur, quod principe loco, hic aduersariorum pertinaciam non mediocriter inceffat, & illos ex animo moneat, ut non carnali intellectui, sed omnipotenti & certissimo Christi uerbo, tantum firmiter accedant? Cumq; Dominus dicat: Hoc est meum corpus, uerba admodum dilucida, tanquam ambigua conuellantur? Ite Christus hic nobis tribuat, quæ ingenium nostrum multis partibus excedant, nec sui copiam tantum præstet, ut atrectemus, sed & in nobis

nobis obtineamus. Quod præterea indigne cō-
 municantes corpori & sanguini Christi, ut Iu-
 das & Iudæi, qui corpus illius tradiderunt, &
 horribiliter enecarunt, obnoxij recdantur. Itē Christus
 Christus se nobiscum commisceat, efficiatq; seipsum
 ut re ipsa, uni corpori deuinciamur. Vnde & nobis in
 purgatissima dilutio illi necessaria est, qui hoc sacramē-
 corpus, quod sanctissimus uir spiritalem ignem to propo-
 uocat, ederit, & hunc sanguinem, quem sum- nit.
 mi miraculi loco æstimat, biberit. Ad hæc do-
 cet, ut & Hilarius egit, quod Dominus in Sa-
 cramento suo, nos honore decoret: ut enim
 nos sibi penitissime associet, impartit sanctissis-
 mum suum corpus, à cuius splendore angeli
 tremunt & horrent, quodq; miraculum illius
 hic exhibitum, maius sit, quam uerbis ullis cons-
 sequi possit. Præterea Christus pastor bonus,
 propria carne nos foueat, idq; nemo pastorum
 alius, imo & complurimæ matres non faciant. Chryso-
 Porro ipse solus sit, qui hic operetur, ipse sit, stomus
 qui res propositas sanctificet, & tranmutet. mauult
 Vnde mensa nostra non uilior sit, quam ipsius ad inter-
 mensa in cœna fuerit, atq; adeo eadem illa mē- necione
 sa sit, ut etiam sanctissimus uir, ob celsitudinem deleri,
 & uirtutem Sacramenti enecari maluerit, quam seiens ac
 qui Dei sui uerum corpus, & pretiosum san- prudens,
 guinem indignis porrigat. Indignis
 timacissime aduersarie, possisne memorabilem sacramē-
 hanc seriam, ac cum primis patheticam oratio- tum por-
 nem, ad figuræ acceptionem torquere. riget.

Non

220 TESTIMONIVM SANCTI

Calūnia
aduersa;
riorum.

Non obscurum mihi est. quod uerbis fere ab Exordio homiliæ adductis inhies, ut ad tuam perfidiæ assertionem usurpes, supra quidem in Tertulliani testimonio expeditum constar. In gratiam tamen aduersariorum, iterum admonuisse, non pertæsus reddar.

Dilutio.

Quum hæretici, inquit Chrysostomus, rogant, unde constet Christum esse immolatum? & consilia eius generis mysteria, obturabis huiusmodi petentibus ita os: Nisi Christus mortuus fuisset, cuius typi aut signi hoc foret? Verum mi aduersarie, agnoscis ne quod sanctissimus uir, tibi, ut hæreticis quondam, os obstruat? Ipse quidē ait, quod incruentum illud sacrificium Altaris, expressa imago & inditium sit cruenti sacrificij super crucem. Non ait, quod panis & uinū saltem adsint, siue offerantur, sed attestatur potius in eadem homilia, ut dictum est, corpus & sanguinem Christi hypostatice & coram haberi, immolari ac suscipi.

Verum
Christi
corpus in
sacramen
to incru
ente exis
tens, doc
cet ut ipse
semel cru
entus immo
laba.

Nec peregrinum tibi sit, quod uerū corpus, uerusq; sanguis Christi, qui in Sacramento spiritaliter & incruente offertur, sui ipsius signum sit, hoc est, sui documentum, ut qui semel antea cruento offerebatur, & pro nobis super crucem moriebatur, adeoq; rectius admoneremur, qd Dñs semel uere pro nobis mortuus sit, & corpus suum pro nobis dederit, quam si idem corpus, licet non amplius mortale, mystice siue sacramentaliter habeamus? Suntq; sanctissimi patres procul dubio, contra ferocissimōs Martiros

nū

IOHANNIS CHRYSO. 221

nis sectatores moti, hypostaticam in sacramen-
to Christi ueritatem astruendi, quæ nulli nō cer-
to constiterat, ad ualidissimam resurrectionis
Christi secundum carnem fulciendam autoris
tatem, quemadmodū & supra in Ignatio, Ire-
næo, Tertulliano, copiosius dictum est.

Verum in citata 83. homilia super Matthæ-
um fere per omnia, & in alijs homilijs, Antio-
chiæ, priusquam apud Constantinopolitanos
ageret, scriptis, & potissimum in sexagesima
homilia sub titulo, De sumentibus indigne mys-
teria, tomo quarto, deprehenditur, quam flas-
grantissimo doctrinæ suæ studio, populum infor-
marit, & hæc inculcari uoluerit. In eadem ho-
milia sic prosequitur: Audiamus & expauesca-
mus, dedit nobis ut sua propria carne explea-
mur, se ipsum pro nobis immolatum proposuit.

Et paulo post: Non mensa argentea præsto
erat, nec aureus calix, quo Christus discipulis
suis proprium sanguinem porrexit: Attamen mas-
gnificum & tremendum habebatur, quod spiritus
affluentia abundabat.

Et mox subiungit: Qui dixit, Hoc est meum Christo
corpus, & uerbo suo opus firmavit, idem dixit: dicente,
Me esurientem uidistis &c. Hoc est

Ad hæc homilia de prodicione Iudæ, tomo meū cor-
secundo, inter cætera ita scribit: Et nunc Chris-
tus adest, qui quondam mensam illam præpara-
uit, idem & hanc consecrat, nō homo est, qui pro ipsa re-
positas res de Dominicæ mensæ sanctificatione, in corrobor-
corpus & sanguinē Christi reddit, sed ille qui pro rauit.

P

nobis

222 TESTIMONIUM SANCTI

Verbo,
hoc est
meū cor-
pus, sac-
ramētū
cōsecras-
tur.

nobis est crucifixus, Christus agit. Verba sacerdos
tisore pronunciantur, sed Dei uirtute & gratia
conficitur. Hoc est, inquit, meum corpus. quo quis
dem uerbo res propositæ consecrantur, & quem
admodum uox, quæ dixit: Crescite & multiplicas-
mini & terram implete, semel quidem pronun-
ciata est, semper tamē efficaciam suam agnoscit,
quod natura hinc fecunda existat: ita uox quæ
dem semel hæc prolata est, sed adhuc usque diem,
imo usq; ad aduentum, omnibus in Ecclesia mens-
sis sacrificij ueram uirtutem & robur adminis-
trat, &c.

Non hos
mo sed
Christus
hic opes-
ratur.

Agnoscis hæc consecrationis uerba astimas-
si, nempe: Hoc est meū corpus, quodq; ipsdem
gratiam suam Christus adijciat, ita ut quem
admodum omnipotenti Dei uirtute, uidelicet:
Crescite & multiplicamini, omnia indies prodes-
niant, repullulescant, & locupletentur, sic per
uerba: Hoc est meum corpus, re ipsa Christi cor-
pus adsit. Quantumuis semel dixerit, perpetuo
tamen illud duret, usq; ad aduentum suum, quū
fecerimus quod in sui memoriam faciendum re-
cepit. Ideoq; est quod ait, ne cogitemus quod
homo, hoc est, sacerdos hic operetur, sed Chrs,
& illius uerba acrimoniā exerceant.

Consule
14 scrip-
pturæ tes-
timoniū.

In eadē homilia, pponitur, quod supra in 14
scripturæ testimonio asserēbat, ut Christus ues-
ro suo corpore Paschatis figuram in Eucharis-
tia aboleuerit, ingens: Prodito iustitiæ sole, um-
bra per lumē antiquatur, quare in eadē mensa bis
sariam pascha tractatur: alterū enigmaticū, al-
terum

Christus
in ultis
maccep

terum uerū est. Vt enim pictores quū tabulam de-
pingunt, primū crassius delineant, idē postea mul-
tisariā exornant & perficiūt: Ita & Christus in
mensa sua egit. Primū enim paschatis imaginem
proposuit, deinde uerum pascha exhibuit.

Et paulo post: Erat quandoq; terrestrē pascha,
sed sublatum est, & irritū redditur, spiritualis pas-
chatis aduētū, & Christus dedit, quū enim ederēt
& biberēt, accepto pane fregit, dicēs: Hoc est meū
corpus & pro uobis traditur. Hic qui diuinis mys-
terijs sunt cōsecrati, me asequūtur. Et amplius
dixerat: Hic ē meus sanguis, qui pro multis in re-
missione peccatorū effunditur, & Iudas huic Chri-
sti colloquio interfuerat: Hic est meus sanguis. At-
ge Iuda, hic ne sanguis est, quē triginta denarijs
uēdidisti, cuius nomine cū Phariseis pactus es? O
Christi misericordiā, O Iudā demētiam. Iudas
triginta denarijs illū uendendū promisit, & Chri-
stus eundem sanguinem, quem uendiderat, illi
porrigit, & cat. Hęc nequaquā obscure pponi
autumo, unde liquido confirmat, in sacramēto
nō corporis tm figurā, sed ipsum uerū Chri cōr-
pus, cui figura cessit haberi. quodq; & impij cor-
pus illud uere suscipiāt, idq; nō salut, sed exitio.
igit & huiusmodi admonitionē subnectit: Ne-
mo inquit, liuide accedat, nemo hęc mysteria sus-
cite frequentet, ne damnationem & iudicium su-
bi accersat, & Iudā pōna in suum ipsius caput re-
crudescat. Ibidem & sacramentum, sanctum &
formidabile sacrificium, & Christum ipsum pro
nobis mortuum, salutat tremendum.

na & uer-
tus & nos
uum pas-
cha obtu-
lit.

Christus
Iudā eū-
dem san-
guinem
bibendū
porrigit;
quē. 35.
denarijs
uendiderat.

Quod ad
uersarij
Domini
cis uers
bis diffi-
dāt, simi-
lanter &
liuide ac-
cedunt.

Eucharis-
tia cum i-
pso Chri-
sto tremē-
da est
hostia.

214 TESTIMONIUM SANCTI

Porro in commentarijs super Iohannem, homilia 44. docet, quod Dominus non ideo dixerit, *Manna* si milia 44. docet, quod Dominus non ideo dixerit, *guram*, Mannam non uere panem, nec inusitatum cibum corpus su fuisse, sed quod figura tantum, & non ueritas uisum in sa: deretur, corpus autem suum illis promissum, ueracramēto re cœlestis panis sit, idq; ob spiritus conuersationis ueritatē nem.

Exhibet. Et in sequente 45. homilia, rationem subiūgit, cur Dominus allegata uerba (panis enim quem uobis dabo, est caro mea, quam pro mundi uitā dabo) Iudæis proponat. Cum enim, inquit, ad stomachi cibum spectarent Capernaite, & meminissent ut patres illorum cibarentur, & nis, quem Manna mirifice commendarent, Dominus hoc di uobis das, luerē uoluit, inquit, quod Manna & eius generaturus ris mysteria, figuram tantum & umbram retulēsum, non rint, ipse autem præsentem ueritatem præstitus ad terres rus sit. Non illis respondit (ulterius prosequitur) nū panē hunc in modum: Fateor, patres uestri in deserto retulit. Manna comederunt, & que etiam, & uos in deserto septem panibus nutriuit. Quum autem inter Manna, & terrestrem panem ingens discrimē relictum erat, respondissent non difficulter, uilius hoc, quam alterum haberi, sin huic obuiasset Dominus, uel miraculū Mannæ prædicasset, uel suū suppressisset, igitur de septem panibus silet, & cœlestem panem illis adhuc dandum prosequitur, itaq; sermonem ad mysteria, hoc est, ad corporis & sanguinis sacramenta conuertit, licet nondum assequi poterant, ut ex interpellatione attentos redderet, nihilominus tamen deflexerunt, quum

Vide 12.
Scripturæ
testimoni
um.

non iniuria illi, siquidem prophetam aestimabant, credere debuissent. Duodecim autem, excepto Ius Deute. 18 da, non diffidebant, licet hæc Domini uerba prius Iohan. 2. tribus obscuriora uiderentur, nempe: Soluite tæ plum, & in triduo illud restaurabo. obscuriora dico, probe enim norant, quod propheta nonnunquam mortuos excitassent, quod autem carnem suā alijs manducandam dedissent: nondum comperit habebant, nihilominus crediderāt & agno; Prodigio uerant, quod uita uerba haberet, quemadmodum sius quod discipulū decet, ne curiose, quod suus magister as Christus fruit, inquirat, sed obtēperet & credat, & donec corpus su dilucidius percipiatur, surpet. Verū Capernaia um in sa ex stupiditate sua succubuerunt. quū enim quis co cramēto gitat, Qui hoc potest fieri? Huic leuitas accedit, nobis cō ut Nicodemus a Domini uerbis cōturbatus respō ferat, quā dit: Qui potest homo materno corpori iterū illabi? mortuos. Ita & hic qui potest carnem suam in escam nobis rū resus dare? Quid ludæ ideo queris? Quin potius mi citatio uī raculū de quin; panibus exigis, quam prodigiose detur. illos multiplicari? Inquis, ipso effectu isthic erus ditus sum. Ita & hic credes, quod etiam hæc accessio, eidem facilis sit, adeoq; in hoc alterum miras sermo est culum exercuit, ut incredulitatem deinceps ab o. Quo no a mibus ijs quæ deinceps acturus sit, eximeret. do? Verum ex Domini uerbis utilitatē non decerpser. Iohan. 3. runt, nobis aut beneficentia emolumento cessit.

Ab hoc proce mio ulterius explicat, cuiusmodi stupenda res sit, q̄ Dominus in Sacramento no; Vide 25. bis cōfert, Inquit: Quare necessario dicendū, ut scripturæ admiranda mysteria, & cur data sint, & quæ nam testimo.

226 TESTIMONIVM SANCTI

eorum utilitas. Vnum corpus sumus, & membra ex carne & ossibus eius, quare initiati eius praeceptis parere debent. Ut autem non solum per dilectionem, sed re ipsa in illam carnem conuertamur, per cibum id efficitur, quem nobis largitus est.

Cum enim suum in nos amorem indicare uellet, per corpus suum se nobis commiscuit, & in unum nobiscum redegit, ut corpus cum capite uniretur, illud enim amantium maxime est. Hoc Iob significabat, de seruis a quibus maxime amabatur, qui suum amorem prae se ferentes, dicebant: Quis det nobis ut eius carnibus impleremur? quod Christus fecit, ut maiori nos charitate astringeret, & ut suum in nos ostenderet desiderium, non se tantum uideri permittens desiderantibus, sed & tangi & manducari, & dentes carnis suae infigi, & desiderio sui omnes impleri. Ab illa igitur mensa tamquam leones ignem spirantes surgamus diabolo formidolosi, & caput nostrum intelligamus, & quam in nos prae se tulit charitatem. Parentes saepe numero liberos suos alijs alendos dederunt, ego autem mea carne alo, me his exhibeo. omnibus facio, omnibus optimam de futuris spem praebeo. qui in hac uita ita se nobis exhibet, multo magis in futura. Vester ego frater esse uolui, communis caui carnem propter uos & sanguinem, & per quam uobis coniunctus sum, ea rursus uobis exhibui.

Et in ipso huius homiliae Epilogo ita scribit: Sed sicut magnum est & admirabile, ita si pure accefferis, ad salutem accessisti: sin praua conscientia, ad poenam & supplicium, (qui enim manduca-

cat

Iob 31

Christus

carne sua

nobis lar

gitur, ut

cotrederet

mus, cor

medamus

& reficia

mur.

Idem habet

homil. 61

ad popu.

Antioch.

tom. 4 et

ad Neo

phi. tom.

Eucharis

tia pig

nus est et

terna uis

ta.

cat & bibit indigne sanguinem Domini, iudicium sibi māducat & bibit.) Nam qui regiam purpurā copinquant, haud secus quā qui lacerant, puniuntur, quid mirum si qui immunda cōscientia Christi corpus accipiunt, idem suppliciū subeant, quā qui eum clavis cruci affixerunt? Vide quam formidandam poenam his minetur Paulus: Irritam qui faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus aut tribus testibus moritur, quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filiū Dei cōculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit in quo sanctificatus est?

Et in proxima 45. hom. super hęc Dñi uerba, Nisi carnē meā ederitis, & sanguinē meū biberitis, nō uitā uobis habebitis, ita scribit: Quū negent quod fieri possit, astringit non tantum succedere, sed necessarium haberi. quippe Dominus hic docet, quō uitam eternā cōparemus, uidelicet, si in illo maneamus. uerum ita infert: Qui carnem meam edit, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Quemadmodū me uiuens pater misit, & ego propter patrē uiuo, sic qui me edit, uiuet etiam propter me. Quasi dicat, Quum is qui me edit in me maneat, ego autem perpetuo uiuam quemadmodū pater, colligitur quod is qui me edit, etiam perpetuo maneat.

Et super hęc uerba, Durus est sermo, ita loquitur: Quid sermonis asperitas portendit? Oratio quidē difficilis intellectu est, quā illorū imbecillitatē mirific superabat: Putabant enim se loqui pro rei dignitate maiora.

Christi corpus i sacramēto est filiū Dei purā ue stis.

Hebr. 10

Vide 23.

scriptus rē test.

Ex hom.

45 super Iohannē.

Consule

10. & 11.

scripturę testimon.

Aduersarijs Christi sermo durus uidetur.

228 TESTIMONIVM SANCTI

Creatus Et porro super hæc: Spiritus est qui uiuificat,
rarū per loquitur: Carnales cogitationes hic faciunt, nō
mutatio enim hæc naturaliter contingunt, quæ terreno
in Chris huic ductui & humane legi nequaquam obnoxia
sti corp9 sunt: Et super hoc, Caro nihil prodest: Non Do-
natura minus de sua carne loquitur, sed de ijs, qui uerba
statum crasse acceperant, nec aliud quam quod oculis uis
superat. debant, spectabant, quum tamē hæc mysteria spi-
Ut intel ritualiter accipienda erant: qui non edit carnem
ligatur meam, & sanguinem meum bibit, ille uitam in se
caro nō non habet. Quomodo quæso caro illius non frugi-
prodest. foret, sine qua nemo uiuat? Ecce uocabulum, Car-
 ro non prodest, nequaquam de sua carne, sed de
 carnali Iudeorum intellectu dicebatur.

Christi Ad hæc super hoc: Verba quæ uobis dixi, sunt
opera spiritus, iterum eandem regerit sententiā: Cor-
naturali gita nequaquam doctrinam meam naturali ne-
neceßita: cessitati & ductui obijciendam proponi, spirituales
ti nō im- lia terrenarū rerum seruitutem respuunt, ut &
plicant. Paulus edisserit: Ne in corde tuo loquaris, quis in
 cælum ascendet? quod nihil aliud est, quam Chris-
 tum deducere, aut quis ad inferos discedet? & ni-
 hil aliud est, quam Christū a mortuis reducere.

Postremo super hæc Petri uerba: Vitæ uer-
 ba habes, inquit. Petrus Domini uerba (qui meā
 carnem edit, meumq; sanguinem bibit æternā ui-
 tam habet) prope de resurrectione accepit, ut &
 Dominus ait: Et ego illum resuscitabo in extre-
 ma Die. Ideoq; Petrus inferebat: uitæ uerba ha-
 bes. Hactenus Chrysostomus in Iohannē.
 Doctrinam super Iohannis sextum caput,
 sanctissimū

sanctissimi huius uiri, ideo copiose adduci placuit, ut intelligas, quod huiusmodi capita per omnia ita, quemadmodū in quinto, sexto, septimo, octauo, nono, decimo, undecimo, duodecimo, decimo tertio, decimo nono, & uicesimo tertio, adducto superius scripturæ testimonio dicebatur, intellexit.

Quandoquidem principe loco, ut dictū est, in quadregesima quarta homilia docet, quod manna figura fuerit, Christi autem corpus in Eucharistia, ueritas sit, idē uiuificantis spiritus gratia qui inhabitat.

In hac etiam & in quadregesima quinta homilia docet, hæc Domini uerba: Panis quē uobis dabo, est mea caro, quam pro mūdi uita dabo, nō de sua diuinitate, sed de diuino suo in Sacramento corpore peculiariter intelligenda sint. Quodque Dñs, quum Capernaitarum impiam tergiuersationem retunderet, expresse docuerit, quod cibus quem in mysterijs suis daturus sit, nō tantum longe inusitator futurus sit, quā quinque panes, quos antea mirabiliter auxerat, sed etiam multo ingentior & magis stupendus, quam manna fuerit, quū caro illius habeatur, quæ diuinitate abundet. Ceterum iuxta aduersariorum opinionē (qui Christo perperam affingunt, quod tantum nobis terrenum panem, hypostatice præsentiæ respectu in sacramento dederit) Christus Capernaitarum insolentiā mænanæ causa otiose per maiore exhibitionem, quā daturus sit, repressisset, quandoquidem māna ad

tio testis
monij ad
prædictā
44. ho-
miliam.

Illatio
testimonij
ex 45
homilia
super Io.

230 TESTIMONIUM SANCTI

mirabilior & insignior panis fuisset, quam Christi Sacramentum, quod terrenus saltem panis uideretur, adeo etiam ut responsio illius ridicula magis quam dilucida à Capernaitis, quod tamè abominabile auditu foret, æstimaretur.

Non leuis Verum Chrysostomus (qui aduersarios una
us miras cū Capernaitis liquido incescit, & infidelitatis
culū est, suæ reos agit) apostolos in hoc pbat, quod Dñi
& Christ9 uerba hic recte acceperint, quū in carnis suę cō
corpus su municatione, nō leuius miraculū exhibeat & p
um nobis ponat, q̄ quod iuxta pro nissionem ex mortuis
in sacra resurrecturus sit, licet naturaliter ueri dissimis
mēto lar, le putetur, nō tñ aliud sentiebant, ut discipulos
giatur, ac candidos decet (magistri enim uerba, utcumq;
sua ex incredibilia uideantur, citra curiositatē amplex
mortuis etuntur) sed constanter assensum præbuerūt,
resurre nec more eorum, qui uulgo dicunt, quomodo?
tio. quem ad nodum Capernaitæ, cōmiserunt, quā
uis in illorum gratiam miraculum de quinq; pa
nibus antea exhibitum, proposuit, ut uerbis fa
cilius accedant.

Cæterum ne Sacramentarij pperam suū cōs
mentū huc allinant, Chrysostomus, psequitur,
& stupendū hoc miraculū exaggerat, ex Pauli
Cōnanti loco ad Ephes. 5. Vnū corpus sumus, & ex illis
fere a pa us carne membra, ita intelligit, ut supra in 25.
trib9 ita Scripturę testimonio ad duceatur. Aperte de
hic locus ponit, quod cum Christo per corporis sui cōmu
accipitur nicationē in sacramēto, uere uniamur, quodq; il
lud sanctissimus Iob, famulis suis iuxta deside
rium illorum præstare nequiuert, Christus pos
tuerit,

tuerit, siquidem suam nobis in Sacramento carnem deferat, non tantū contemplandi (hoc est, vt Chrt̃ sub speciebus, unde ueluti sub opculo quodā oc- culitur) sed etiam attrēctandi, manducandi, & explendi & satiandi, hoc est, non quod Christi corpus in se ipso, sed species sub quibus uere cōtinetur, dispescitur & uersetur.

*carne spe-
ctemur
māduce-
mus.*

Adeoq; astruit, quod Christus humanam nostram carnem, quam ex uirgine assumpsit, in sacramento nobis uicissim manducandam præbeat, ut & caput & membra in unum corpus coalescant, nosq; ad germanos fratres associet. Non enim ambigitur, quin Christus ueram carnem, ex uirgine desumpserit, nec spectrum uel figura fuit, ut execrabilis Martion & Manes blasphemant.

*Carnem
quā Chri-
stus a nos-
tris assump-
sit, in sa-
cramēto
restituit.*

Porro sanctissimus uir, ut dictum est, Pauli sententiam Hebræorum decimo adfert, in illorum pœnam, qui Christi sanguinem, quo sanctificati sunt, pedibus conculcant, illis accommodat, qui sacramentum perperam accipiūt, quibus confirmat, eos non lenius puniendos, quam Iudæos, qui sanguinem suum effuderūt. Colligitur iam quanti substantiam Eucharistiæ duxerit. Itaq; uicesimo tertio scripturæ testimonio congrue alludit.

In sinues

In quadragesima sexta homilia, ut pcul dur bio accepisti, nihil aliud agit, quā ut nefandā aduersariorū calumniā ex ipsis Domini uerbis efficaciter dissipet & profliget, quēadmodū inter cœtera nobis, pccaciter obijciūt, qd Christus diuinam

*tio ex
46. homi-
lia in Ioh-
annem.*

232 TESTIMONIVM SANCTI

Verbis,
caro non
prodest,
Christus
non sua
carnis
meminit.

Vide, ut
Chrysoſt.
Pauli uer
ba Ro. 10
ad Chri
presentis
am in sa
cramēto
referat.

diuinam suam carnem putarit, quæ nihili proſit, hoc diluit ex Christi uerbis, qui blasphemiam huiusmodi insignem subuertat, quum propriam carnem intelligi noluerit, Qui carnem meam edit, habet æternam uitam. Præterea uniuersas argutias ex naturali philosophia, contra omnipotentiam diuinam adductas, quod fieri nequeat, ut corpus in cœlis existens, & in Sacramento uere sit, &c. Paucis ita retundit, quod præsens negotium naturæ legem respuat, nec illius cancellis includatur, sed plane metaphysicum sit, sin quis ambigat, illud idem uideri, ac si diceretur, Christum in uuo loco deuinciri, nec, iuxta uerbi sui promissionem, corpus suum hic in Sacramento communicari possit. Huc enim sensum Pauli ad Romanos decimo allegat: Ne in corde tuo loquaris &c.

In summa, sanctissimi uiri commentaria sua per decimum Iohannis caput, nihil aliud quam constantissimum contra aduersarios robur & uigorem exercent.

Nec præteriri debet, quod primam partem prædictæ quadragesimæ quintæ homiliæ ab hoc loco, hic adferre referi, cuiusmodi stupenda mysteria sint &c. adeoque ad uerbum fere a principio quadragesimæ primæ homiliæ ad populum Antiochænum in quinquagesima tricesima homilia desumpsit, adeo diligenter & candidè operam dedit, ut uenerabilis hæc & gratissima doctrina, longe lateque populo commendaretur. Vnde sequentia illius testimonia facilius accipiens

accipientur. Super primam Epistolam Corinthiorum, homilia uicesima quarta, in hac Pauli 1. Cor. 10 uerba: Calix benedictionis quem benedicimus, estne sanguinis Christi communicatio? ita loquitur:

Verbis suis fidem hic astruit, & sane terrorē incutit, sensus autem est: Quod in calice est, illud idem est quod ex latere diffuxit, huius participes sumus. Calicem autem benedictionis uocat, quū enim illum prae oculis habemus, honoramus & benedicimus, illum magna cum admiratione, & singulari quodam tremore, pro ineffabili illius beneficio, quod sanguinem suum effuderit, ne errori inhaereamus, nec tantum effudit, sed omnibus etiam nobis copiam illius fecit. Et paulo intra: Quid quæso inusitatus est? quid festiuus? qui tuum amorem exercent pecunia, uestitu, & facultatibus fauorem suum commendabilem redimunt, nullus autem suus sanguine. Verum Christus hoc agit, qui multo admirabilius & sanctius sacrificium, quam in ueteri testamento fuit, parauit, quū sacrificium mutarit, & loco pecorum ad lanienā, se ipsum immolari uoluerit.

Idem in calice est, quod ex suo latere defluxit.

Christus se ipsum in Ecclesia Christiana offerri præcepit, antiquatis ueteris testame. hostijs.

Et super hoc: Nos omnes qui unius panis participes reddimur, sic loquitur: Quum prior carnis nostrę natura ex terra creata, peccato mortalitatem lucrifecerit, uitamq; amiserit, aliam, ut ita dicam, massam & fermentum induxit, hoc est, suam carnem, quæ quidem nostrę naturę assimilabatur, sed a peccatis libera erat, & uita abundabat, quam omnibus dedit, ut illius copiam haberent, in uitę sustentationem, & prioris carnis depositio

Cū Christi corpus in sacramento manducamus, mortali bus uita cōfertur.

234 TESTIMONIVM SANCTI

depositione suppressa, quæ morti obnoxia erat, per uiuidam hanc & incorruptibilem mensam cum illo misceamur.

Et in eadem homilia: Quum nullus hominis uellem proterue attrectare audeat, qua igitur impudentia correpti, Domini omniū nostri corpus sumimus? quod diuinæ naturæ particeps est, cuius beneficio nos sumus & uiuimus, quo & ins

Hodie ad ferorum porte dissipata, & cælorum reclusæ sacramēta sunt? absit inquam, ut tanta proteruitate nobis iū accessus exitium consciscamus, sed cum omni reuerentia furi, dici: Dominum nostrum Deum adeamus, quumq; illis mus: Ad us corpus tibi propositum uides, tecum ita los Deū dos quaris: Corporis gratia non amplius terra & minū no; puluis sum, nec captiuus, sed manumissus: Ideoq; strū cōces in bonam spem erectus, cælum acquiram cum os dimo; eas mnibus suis bonis, immortalem uitam, angelos dē loquē rum thronum & Christi commercium. Hoc est di formu illud corpus, quod crucis ignominia & uerberis la, Chrys bus mulēbatur, sed mortis imperio nequaquam softomi cessit, quo quidem corpore crucifixo, sol uidit, etate flo suosq; radios retexuit, in illius gratiam uelum ruit. scindebatur, petra dissipabantur, terra tremes

De adora
tione.

bat, illud, inquam, idem corpus est, quod cruore tinge batur, & lancea transuerberabatur, & uniuerso mundo salutare sanguinis & aquæ fontes dimanari fecit.

Quæ porro adducit de corporis oratione, suo loco indicabitur.

Quod do;
minus se;

Præterea in undecimum caput, homilia uicesima septima, super hæc uerba scribit, A Domi

no enim accepi, qđ uobis tradidi &c. ingit, quod
 & hodie Dominus, omnia praparet, nobisq; pro
 ponat, quemadmodum quondam agebat.

Et super hæc: Hic est calix nouum meum tes
 tamentum in meo sanguine, Quid sibi uult,
 quod calix nouum meum testamentum sit? quane
 doquidem & uetus testamentum habet calicem su
 um, quo in sacrificio pecudis sanguinem exceper
 rant, & ita offerebant, quum igitur loco pecu
 ni huiusmodi sanguinis proprium sanguinem ad
 duxerit, ueteris sacrificij meminit, ne quis tur
 bari possit.

Et deinceps super hæc: Qui panem hunc
 edit, uel Domini calicem indigne bibit, ita loq
 tur: An ignoras quid mali ex uoluptate consur
 gat? Intempestiui risus, impudica uerba, & festi
 fera, scurrilia, otiosa loquacitas, alicq; id genus
 indigna dictu: & hoc committis a Christi mensa
 digressus, eadem die cum illius carnem lingua
 tua attrectaris? Hoc autem ne fiat, expende quo
 modo dextera tua (seculi sui more loquitur) os
 tuum & labra, portæ loco, quo Christus ingres
 sus est, fuerint.

Et super hæc: Is indigne edit & bibit &c.
 Quomodo inquis, iudicium sibi manducat, quod
 Domini corpus non dijudicet? Sic corpus Domi
 ni non dijudicat, quum non perpendit, quam subli
 mia proposita sint, quumq; nec beneficiorum ma
 gnitudinem considerat. Si enim sedulo discuter
 res, cuiusmodi sit qui tibi proponitur, quiq; ipse
 sit, cui se ipsum tradit, non copiosiori doctrina
 indigebis,

mel in ce
 na egit,
 idē quoti
 die in S.
 Missa
 prosequis
 tur.
 16. scrip
 tura tes
 timoniū
 refert.

Christus
 beluini
 sanguis
 nis loco,
 suum san
 guinem
 proponit
 Vide 23a,
 & 24.
 scripturę
 testimo.

Si saltem
 expendes
 res, quam
 sublimis
 & tremē
 dus sit is,
 qui in sas
 cras

236 TESTIMONIUM SANCTI

metosus; indigebis. sed illud tibi suffecerit qui ad sobrieta-
cipitur; tem expergiscas, quantumuis etiam uel inertissis
non alio mus uidearis & cat.

Item super decimum quintum caput, homi-
lia quadragesima prima, non abs re in sanctissis
opis mysterijs mortuorum recordamur, nec frustra
ret ad ui- illorum nomine ad immaculatū illum agnum sus-
t & discis per altare positum accedimus, ut eundem qui mūs
pli nam. di peccata aufert, adoremus. quæ quidem senten-
tia suo loco reseruabitur.

Ora & Et super decimum tertium caput in secun-
labia da Corinthiorum: Hac inquit, porta Christus in-
sunt por- greditur quum communicamus. Vos ministerio-
tæ per rum haud ignari, me accipitis, nostrū enim os nō
quas uulgari honore quod Dominicum corpus suscipis
Christus piat, dignatur, qui autem impudice uerba facit,
ingredit. & blasphema crepant, audiant hoc, & expaues-
Sacramē cant, quod huiusmodi oris spurcitiæ referant.

Item super caput quintum ad Ephesios, ho-
milis uicesima, ut membra simus corporis sui ex
carne sua, ita scribit: Quid est quod ex sua carne
ne, Chris dicat? Hoc est uaturaliter ex illo constamus. Quos
sto natus modo igitur hoc pacto Christi membra sumus? &
raliter us ad similitudinē suam creati simus. & quomodo ex
nimur sua carne? illud nō obscure nostis, quotquot myste-
Altaris riorum participes estis.

Super primum caput, Epistola secunda ad
hostia, est Timotheum, homilia secunda, ita loquitur: vnū
miraculū adhuc dixero, idq; admiratione dignissimum, nec
& stupēs ob hoc terreamini. uel animo conficiamini. quid
dam. autem putatis illud esse? sanctum est sacrificiū,
ut cūq;

utruq; illud Petrus aut Paulus uel alius cuiuscunq;
dignitatis sacerdos sit, offerat, idem illud est, & is
ipse Christus discipulis suis dederat, quod etiam
sacerdotes preparant, nec minus hoc habet, quam
alterum qui hoc: quandoquidem nō homines sans
tificent, sed Christus qui prius sanctificauit, quē
admodum enim eadem uerba sunt, quæ uidelicet
Christus dixit, quæq; sacerdotes loquuntur, ita &
idem est sacrificium &c. Ecce quod non sacerdos
tis merito, sed omnipotenti uerbi diuini Chri
sti efficacia, corpus suum in sacramēto uere fiat
& adsit, priusquam illud sumatur.

Super nonum & decimum caput Epistolæ
ad Hebræos, homilia decima septima potissimū
ad uerborum Pauli declarationem, uidelicet nō
quod crebro se offerat, quemadmodum sum
mus sacerdos annuatim in sanctuarium ascitis
tio sanguine ingreditur, alioquin sapiuscule à
mundi primordijs afflictiones sustinuisset, nes
rum sub mundi finem proprio suo sacrificio ses
mel comparuit, ut peccata supprimat &c. Hic
inter cætera hoc discriminis Paulus adfert, de
sacrificio ueteris testamenti tanquā imaginem,
& noui testamenti sacrificio, tanquā ueritatem
haberi, quodq; ex illis complurimi fuerint, &
frequenter annuatim uidelicet, imo quotidie,
mane & uespere, indefinenter offerebātur. Vno
de & illorum infirmitas colligitur, quod peccata
sibi refricarent, & non abolerent, in Christo
autem uictima semel fuerit oblata, ipse enim ues
terit peccata diluendi causa & p̄ligandi, suoq;

Q

sacrificio

238 TESTIMONIVM SANCTI

sacrificio comparuerit, & oblatus fuerit. Igitur otiosum uideretur sepius, quum semel peccatū cesserit, immolari.

Corporis
Christi
hostia as
pud alta-
re, unica
hostia et
agnus est
ut Chris-
tus obtu-
lit.

Hostia no-
stra non
cructa ē,
sed incru-
enta mne-
monica
hostia.

Huic iam Chrysostomus, quæstionem annexit: Quid igitur est quod agimus? Nonne per singulos dies offerimus? Offerimus quidem, sed ad recordationem facientes mortis eius, & una est hæc hostia, non multæ. Quomodo una est & non multæ? Et quia semel oblata est illa, oblata est in sancta sanctorum, hoc autē sacrificium, exemplar est illius, id ipsum semper offerimus. Nec nunc quisdem agnum alium, crastina alium, sed semper id ipsum. Proinde unum est hoc sacrificium, alioquin hac ratione, quoniā in multis locis offertur, multi Christi sunt? nequaquā, sed unus ubiq; est Christus, & hic plenus existens, & illic plenus, unū corpus. Sicut enim qui ubiq; offertur, unum corpus est, & non multa corpora, ita etiam unum sacrificium. Pontifex autem noster ille est, qui hostiā, qua expiamur, obtulit, ipsam offerimus & nunc, quæ quondam oblata consumi non poterat. Quod autem nos facimus, in commemorationem quidem eius, quod factum est, producitur. Hoc enim facite, inquit, in meam commemorationē. Nō aliud sacrificium, sicut Pontifex, sed id ipsum semper facimus, magis autem recordationem sacrificij operamur.

Attende oprime lector, quam aduersarii nostri longe aliter Paulum accipiant, atq; Chrysostomus, & ueteres soleant.

Chrysostomus astruit ex Christi instituto & mandao

mandato, Hoc facite in mei commemoratio-
nem, ipsum Christum Dominum, uerum agnū
quotidie offerri. Aduersarij autem crudelissi-
me occlamant, quasi institutioni illius reluctemur,
quodq; hostia nostra Deo in abominationis
nem exolet.

Chrysostomus inquit, quod unus saltē Chris-
tus sit, quicq; unicū tantū corpus habeat, unicū
noster presbyter, q; semel in sancta scōrum se
obtulit, ideoq; nec hostia cessat, nec unq; fini-
ri debeat uel possit. quod aut hostia nostra idem
Christi corpus sit, qd Christus Pontifex noster
nobis deferat, & illud p nos offerat, ideoq; ho-
stia nostra nō multæ, sed unica in recordationē
cedit, in q; unica illa hostia sup crucē semel obla-
ta, deinceps perpetuo iteratur, hac igitur ratio-
ne, idem illud sacrificiū habeatur. Verū aduersa-
rij criminantur, & ignominiose passim nos in-
cessunt, qsi unicā Christi hostiā leuiorē æstimes-
mus, & aliā ideo nouā hostiā eidē apponamus,
manuū nostrarū opus, adeo etiā, ut p nos q̄ries-
cunq; sacrificamus, Chr̄s de integro crucifigē.

Chrysostomus infert: Offerimus ubiq; &
semper unicū illud corpus, & eundem illum
agnū, non terrenum panem, alioqui unicæ
hostiæ nomen amitteret, sed forent Iudæorum
ritu, ut Apostolus loquitur, complurimi panes,
& complurimæ hostiæ. Cæterum aduersarij
blasphemant, quod hic uere nihil aliud sit, quā
panis, deteriores Iudæis, quum agnita semel
ueritate, Christi corpus & sanguinem ueram

140 TESTIMONIVM SANCTI

hostiam, e medio impie tollant, & profligent,
& copiosam Iudaicæ hostiæ multitudinem in alio
udatq; aliud panis genus referant, quippe non
meo quidem Iudicio hæc impudentiæ prouert,
ut contra omnium patrum doctrinā, imo con-
tra eidentem Euangelij tenorem, & Paulum
inficiari possint, in Dominica cœna non hostiā
per Christum, pcessisse, excepto etiā eo, quod
isti Eucharisticū sacrificium uocāt, cum in eodē
nil aliud offeratur, quā hominis offerentis gra-
tiarum actio & gratitudo. Sancti uero patres,
uno consensu, aliam præterea statuunt in myste-
rijs: Rem oblatam, quæ uota nostra faciat ac-
cepta Deo, quemadmodum Cypria inquit: In
huius (ueracissimi & sanctissimi corporis) præ-
sentia, non superuacua mendicāt lachrymæ ue-
niam &c. Et Chrysostomus cum alibi, tum in
proxime sequenti testimonio, idem manifestis-
sime confirmat.

Porro Chrysostomus Christi omnipotentia
attribuit, quod unicum suum corpus, in omni-
bus locis, ubi in Dominico altari, toto terrarū
orbe offertur, integrum hic & illic corpus hæ-
beat: sed aduersarij Christū omnipotentia ne-
fande exuunt, unico alicubi illum loco includūt,
& illic necessario haberi tantum uolunt, cui na-
turalis illorū Philosophiæ uanitas, q̄ pstringunt,
deputat, nec alicubi ulterius, sed, Deū immortā-
lē, quā proterue nihili homiēs, q̄ uel seducunt uel
seducunt, Pauli admonitionis lōge saluberrimę
Collos. 2. immemores sunt: Videte ne Philos-
phiz

*Aduersarij
unico
loco Chri-
stū includ-
unt &
constringunt.*

phiz lenocinio fallamini, ex hominum & huius Elementorū, & nō ex Christi instituto, cui tota diuinitatis plenitudo vere inest. certe cōspectus tuus sanctissime Paule, oībus modis requirendus erat, ut quēadmodū quondā Athenis, ira & nunc istos partim Epicureę sectę, partim Platonice diatribę affeclas, admodū spermologos, indicio tuo incomparabili compesceres.

Verū ut ad Chrysostomū redeamus, in Acta Apostolo. homilia 21. docet, quod in Christiana Ecclesia, & pro mortuis altaris hostia, adeoq; oratio & Eleemosyna non frustra fiant, quodq; nec otiose sanctorum martyrum nomina referantur, quę quidem omnia sancti spiritus instinctu digeruntur.

Non minister tantū est, inquit, qui pro Christianis e medio extinctis intercedit, & pro ijs qui illorum memoriā celebrāt, nec Diaconus tantum est, qui de se huiusmodi uocem promat, sed spiritus, non inquam sanctus, sed donum, quid? hostia inquam est, adeoq; instituta dona debite adsunt, nec Angeli desyderantur, Archangeli nō eximuntur, Dei filius etiam coram infertur, uniuerſi ultro, citroq; reuerentia summa, astant inquam, & nobis silentibus clamitant. autumasne hæc hoīs ministerio cōmitti? nunquid per ministrum alia id genus expediūtur, uidelicet quū pro Ecclesia, publica tranquillitatis statu, & ubertatis prouentu oratur? absit, sed fidei presidio omnia metiuntur. Quid putas sibi uelit quod pro martyribus offeratur, quod in alia uitę, quāuis martyres sint, celebrantur?

Donum, hoc ē, hostia, apud Deū pro mortuis & pro ijs qui illius memoriā celebrāt, intercedit.

S. Missa.

143 TESTIMONIUM SANCTI

brentur? Ingens honor est martyrio saluari in da-
minico conspectu, quum mors, tremenda hostia, &
ineffabilia sacramenta perficiuntur. Quemadmo-
dum enim quis functioni suæ aduigilat, quousq;
eidem rex sui copiam prabet, uerum eo digresso
nihil amplius agitur: Ita & hic quamdiu mysteria
proponuntur, omnibus, quorum memoria recollig-
tur, summus honor decedit, quandoquidem tremē-
di illius sacramenti memoria annuntiatur, quod
Deus seipsum pro mundo tradiderit, quando huius-
modi miracula habentur, tempore scilicet opor-
tuno, eorum omnium recordatur, qui deliquē-
runt. Et paulo post: Hoc triumphandi & gloriandi
tempus est, quotiescunq; enim ait, panem mans-
ducatis, Domini mortem prædicate. Quare cauē-

Miracul-
um.

Cur in S. dum est, ne uel supine accedamus, uel somnietur
Missa tri hæc fortuito & casu fieri.

umphant Quæ quidem doctrina aduersarios recta ex
tis & mis pugnât, nec interprete opus est, agnoscis serio
litantis cur ex sancti spiritus ordinatione martyrum
Ecclesiæ memoria celebretur, & eorum etiam omnium,
recordes qui in Christo excesserunt, adeoq; sacerdotij,
tur, & & Christianæ communionis, & pro felici rerū
pro ante successu, deprecationis. Hic enim nobiscum, ad
cessoris Deum spiritus ingemiscit, præsens scilicet hos-
bus roget, stia corporis Christi, præsens Dei filius, cū om-
tur. nibus cœli uirtutibus uerum tropæum, quo in-
formamur, quod dominus nequaquā adhuc mor-
tuus sit, sed sua morte mortem separarit. Hæc
quidem Catholicis inusitata uoluptati sunt, ad-
uersarijs (ut fere & reliqua Dei mysteria) des-
testat

estationi. Deus obsecrationis illorum com³
miserescat.

Eodem præterea modo scripsit homilia ter^a
tia de Incomprehensibili Dei natura, tomo se²
cundo: Quemadmodum ij qui oleæ frondibus res
gibus obuiam procedunt, in sui gratiam; ita ange
li Deo proponunt oleæ frondes Domini corpus,
pro humano genere precantur. quasi dicerent: O
Domine pro ijs rogamus, quos ita complexus es,
ut salutis illorum gratia, mortem subires, anis Attēde,
mamque super crucem exhalares, pro illis dimis in S. Mis
camus quorum gratia sanguinem tuum tradidisti, sa Deo
pro illis rogamus, quorum gratia corpus tuum corpi of
immolasti, &cæt. fertur &

Item de sacerdotio libro tertio, ubi sacer³
dotalem dignitatem mirifice commendat, inter pro mun
cetera loquitur: Quum uides, quod Dominus of do obtus
feratur, & uides sacerdotem in hostia occupas lit.
ri, & super hanc preces effundere, Et deins
ceps populum hinc, inde astantem prætorio illo
sanguine contingi, existimasne inter mortales Christi
adhuc referri? uel annon potius momentas corp³ in
neo ictu sursum attraheris? nonne uniuers³ celis &
sas carnales cogitationes repellis, & defæcato in sacras
animo cœlestia contemplaris? quam quæso in³ mento su
genti miraculo hic beamur, cuiusmodi inaudis mul est,
ta Dei benignitas erga humanum genus cons idq; mira
surgit. Vide qui in cœlis cum patre residet, is culorū
dem hic omnium manu fertur, seipsum omnis maximū
bus defert, qui accipiunt & amplectuntur. habetur.

244 TESTIMONIUM SANCTI

Nihil sententia hac luculentius est, interim tamen aduersarij explorāt more suo lātale qđdam, aiunt, à Chrysostomo doceri, quod ad cœlos pertrahamur, quasi illud ueri corporis Christi præsentiæ aliquid detrahat. Sed mi amice, nonne sanctissimus uir annectit, quod ille qui in cœlis patri assidet, in eodem etiam momento

Quod ius hic omniū manibus geratur, & complectatur? beamur quandoquidem nos exciret & admoneat, ut sursum animum dirigamus, quemadmodum & sacerdos in præfatione ait, Sursum corda, nihil prorsus præsentiæ Christi in sacramento abrogat, quum singulariter uerus ad cœlum ueniens di com meatus sit, idq; norunt, qui cœleste hoc negotium per fidem, ubi aduersarij labascunt, tractant.

Item in sexto libro de sacerdotio inquit: quū sacerdos sanctum spiritum inuocarit, & hostiam, quæ tremenda reuerentia abundat, perfecerit, nostrumq; omniū Dominum manibus suis circūspēcte uersarit, quæro abs te cuiusmodi dignitas te prosequendus sit? cuiusmodi innocentiam ab illo expecta bimus? cuiusmodi diuinum timorem? Attende quæso quales debeāt manus haberi, quæ illud attre ctant, cuiusmodi lingua, quæ talia uerba effundit? Et postremo qualescunq; etiā animi usquam habentur, quibus non expurgatior & sanctior hic animas esse debeat, qui tantum reuerens dum spiritum accepit? Quippe angeli & totus cœlestium potestatum Chorus illi assident, & Deum compellant, & arca circum altare angelorum cohortibus

hortibus affluit, in honorem illius, qui offertur, exeat. Hic ut audis sacramentum uocat, hostiā tremenda reuerentia plenam, adeoq; Christum ipsum Dominum nostrū, qui in sacerdotis manibus super altare tractatur, qui offertur illic, cui cœlestes cohortes in honorem & ministeriū associantur.

In undecima homilia ad populum Anthiochenum, quæ inscribitur Gratiarum actio. Vbi sub finem populum fideliter admodum & sedulo hortatur, ut à proterua & horrenda inrandi libidine in Dei nomen, quum minime requiratur, caveant prorsus, quia Dominus dicat, otiosum esse quicquid excedat hæc. Ita et non inquit: Matt. 5 Quomodo sanctū quæso illud pascha uidebimus, quomodo sanctam hostiam sumemus, quomodo admirabilis mysterij lingua participes erimus, qua Diuinum mandatum pedibus subijcimus? qua etiam lingua animam fœdauius, siquidem nullus eius temeritatis fuerit, qui regalem purpurā Cor. 5. sordidis manibus contingat, quomodo igitur nos lingua contaminata Dominicū corpus sumemus? periurium malo congruit, sacrificium autem est Domini sacrificium. Quid communionis habet lux cum tenebris? Christus cum Belial, quomodo conuenit.

Hic uocat sacramentum, ut uides, sacrificiū, mysterium admirabile, Dominicum corpus, lucem, & ipsum Christum?

Item in oratione de beato Philogonio, tomo primo: Ad diuinam communionē Christianos

Q 5 in

146 TESTIMONIUM SANCTI

Dominus
Super al-
tare in-
uolutus
& sancto
spiritu ue-
stitus ias-
cet.
Matth. 2

in natalitijs Christi ita hortatur: Ideo obsecro uos, & omnibus modis peto cupidissimo animo, ut spectatissima innocentia huc accedatis: Singuli autem domum suam prius expurgent, ut Domus num nostrum in præsepio iacente, & fascijs inuolutum uideamus. Stupendum profecto & admirandum spectaculū est. quo enim colore nos excusabimus, & quo pacto ab oscitantia nostra purgabimur, quum ipse nostro nomine huc descenderit, & non ipsi ex nostris ædibus illum accederemus, quū peregrini & barbari adeoq; Persæ aduolēt, ut solum in præsepio illum iacentem uideant; tu autem grauatim paululum itineris dimēsum exporrescis, ut spectaculū hoc sanctū consequaris. Quum enim fide accesserimus, proculdubio illum in præsepio cubantem spectabimus, quippe mensa hæc præsepij locum expleat. Nam & huc Dominicum corpus deponitur: non quidem linteis, ut tunc fiebat, inuolutum, sed spiritu sancto uestitum. Baptizati quid uelim accipiunt. &c.

Agnoscis quod Dominus non minus super altare ac ut quondam in præsepio iacebat, deponatur.

Item ad populum Antiochenum homilia secunda contra auaritiam, tomo quarto, ubi Heligmeminit, & ita populum compellat: Non sum nescius quod iustum uirum beatitudini adscribas, & nullus ex uobis est, qui non uelit idem habere cœlū asce-
ri. Quid igitur si uobis demonstraui, quod as-
surus car-
liud quid illo multo maius omnes sacris mysterijs
ne suam

imbuti recepimus? Helias nempe meloten qui
 dem discipulo reliquit, filius autem Dei ascen- hic reli-
 dens suam nobis carnem dimisit: Sed Helias qui- quit.
 dem exutus, Christus autem & nobis reliquit, & 4. Reg. 2
 ipsam habens ascendit. Ne igitur decidamus,
 neque lamentemur, neque temporum difficultas
 tem timeamus, qui enim sanguinem suum pro om-
 nibus effundere non recusavit, & carnem suam
 rursus ex ipsum sanguine nobis communicavit, ni-
 hil pro salute nostra recusaturus est.

Audis quod Chrysostomus postrema Domi-
 ni uerba: Es & ce uobiscum sum usque ad mu-
 di finem, quæ & supra in Epilogo testimonio-
 rum ex scriptura adducta sunt, ita acceperit,
 quod CHRISTVS nobiscum sit, non tan-
 tum ratione diuinitatis, sed & carnis in sacra-
 mento hypostatice, quodque nec arduum illi
 sit carnem suam & sanguinem nobis hic relin-
 quendi, & copiam illorum faciendi, & æque
 sursum ascenderit, & dextræ patris assiderit.
 Sed illud mysterij genus aduersarij nostri uix
 ægre admittunt. Cæterum ut ad alia proces-
 dam unum saltem testimonium ex sanctissis-
 simo uiro (cui aureum os, illud enim Chrysos-
 tomus Erymologice dicitur vere attribuitur)
 adducemus, ubi de transubstantiatione panis
 & uini in ueri corporis & sanguinis substantiã,
 quodq; cõsecratione facta, nõ amplius uulgaris
 panis extet, ita scribit, ut uix euidentius tractari
 possit,

248 TESTIMONIUM SANCTI

Ad hæc:
Sursum
corda,
chorus
respondet
populi
noīe, ha-
bemus ad
Dominū.
Esai. 6.

De priori
panis &
uini sub-
stantia,
post cōsec-
rationē
nihil su-
perest.

possit, idēq; homilia Eucharistia in Bucerij sic
legitur: Hoc illis dictum uelim, qui sanctorum cō-
munionē negligunt, & tremēda spiritualis huius
mensæ tempore (hoc est, quum sacrum officium
celebratur) uagabundo animo feruntur, & otio-
so garritu occupantur. quid o mortalis homo as-
gis, nōne sacerdoti ad te uociferantis: Sursum mē-
tem & corda, respondisti, Habemus ad Dominū?
Expauescit & horret ne animus, qui coram mens-
dax arguaris? mensa quidem mysterijs instructa
est, & Dei agnus pro te offertur, sacerdos tuo no-
mine dstringitur, spiritualis ignis de sancta mē-
sa fluit, Seraphim astant, faciemq; suā bis terno
alarum remigio tegunt, uniuersæ spirituales uir-
tutes cum Sacerdote pro nobis orāt, pro nobis in-
terpellant, spiritualis ignis cœlitus affulget, san-
guis ex immaculato latere est in calicem, expia-
tionis tuæ gratia receptus, nec te mouet, nec tres-
miscis, nec erubescis, aut Deum tibi propitiū red-
dis? Et paulo post: Nunquid putas quod panē &
uinum uideas? An arbitraris quod hæc, ut alia
edulia, physice procedant? Absit, non ita præsu-
mas. Quemadmodum enim cera igni admota, ei-
dem assimilatur, & suam pristinam substantiam
exuit, ita & æstimes quod huiusmodi mysteria per
præsentiam corporis hypostaticā exuantur. quas
re cum acceditis, nequaquā arbitremini quod dis-
uinum corpus ab hominibus sumatis, sed quod a
Seraphim ignē ex forcipe accipiat, idēq; Esaias
conspexit. cogitetis quod salutaris ille sanguis ex
diuino & immaculato latere profluat, & ita acc-
cedatis,

cedatis, et purgatis labris uestamini. Hactenus Chrysostomus.

Qui potuisset dilucidius Ecclesie Catholice mens aperiri? Inquit, Dei agnum, super altare pro Christianis offerri, Sacramentum uocat spiritualem ignem, qui celitus descendit, ex cuius aspectu Seraphim exhorrescunt, ait, quod Christi sanguis, ex immaculato illius latere profusus, in Christianorum expiationem, calice exceptus fuerit, & facta consecratione, illic non amplius panem & uinum uidemus, utcumque carnalibus nobis diuersum appareat, quod sanctificato sacramento, non ut alij cibi stomacho coquantur, quodque consecratione peracta, de panis & uini substantia nihil supersit, sed illa in ceræ modum, ignis substantiam agnoscat, ita & panis & uinum, in diuini corporis & sacratissimi sanguinis substantiam, qui ex illabefactato Christo latere diffluxit, mutetur, & nobis inuisibilem spirituum Seraphim ministerio porrigatur.

Nec arbitretur hoc ultimo loco adductum, optime lector, quod scilicet angelorum manibus porrigatur, schematice aut hyperbolice omnino dici, quandoquid est Palladius in uita duorum Macariorum comprobatur, quod sibi alter Macarius, qui reuerendus Abbas & Sacerdos erat, de sanctissimo quodam monacho Marco exposuerit, quod experientia didicerit, quum sancta mysteria fratribus porrigeret, nunquam Marco manibus suis illa exhibuerit, sed Dei Angelus, cuius manum coram conspiciebat, Sacramenta

Sanctissima
non quidam
uero sancti
sacramentum
per Angelos
quoniam
a porrigebatur.

158 TESTIMONIUM SANCTI

menta de altari sublata, eidem tradiderit. Idem
& in antiquissimis Martyrologijs descriptis.

Cæterum quia Chrysostomi testimonia, Apo-
stoli Andreæ uerbis accommodantur, quæ ad
præfectum Achaia Eugææ loquebatur, eadē
& in passione sua, longe dignissima, admodum
stupende reperiuntur, nec hoc loci præteriti pla-
cuit, ut Philosophis nostris, qui tyranno huic
Eugææ non cedunt in obstinatio, gratificer. ita
loquitur Apostolus: Omnipotenti Deo, q̄ unus
& uerus Deus est, indies offero, non thus aut
mugientis bouis carnem, sed immaculatam
agnum offero illi indies super crucis altare, quā
que populus illius carnem sumpserit, idem adhuc
impollutus agnus manet, integer & uiuus;
& licet uere offeratur, adeoq̄ populus illius car-
nem uere manducauerit, & sanguinem uere bi-
berit, nihilominus tamen non sibi dissimilis cō-
stat. Hactenus sancti Andreæ oratio. Videat
uenuste Chrysostomus testimonio suo, Apo-
stoli uerba cōciliet. Posthabito autē Chrys-
ostomo, Ambrosium uideamus, quan-
doquidem duo hæc clarissima Eccles-
iæ lumina, complurimū consentis-
si inueniantur, coniunxi.

Andreæ
passio
per sacer-
dotem &
diaconū
Achaia
conscribe-
batur.
Consule
superior
ra.

SANCTI EPISCO-
pi Ambrosij Testimo-
nium.

Inter

PINTER reliqua Sanctissimi uir-
 ri Testimonia, principe loco ibi
 lud memorabile in aciem diris-
 gemus, lib. de benedictionibus
 patriarcharum, capite nono, *Gene. 49*
 ubi ita scribit: Hic, Christus, di-
 ces est thesaurus, huius pinguis panis, quem qui
 manducauerit, esurire non potest, hunc panem *Ipsam do-*
 dedit Apostolis, ut diuiderent populo credenti- *minū in*
 um, hodieq; dat nobis eum, quem ipse quotidie *sacramēto*
 Sacerdos consecrat suis uerbis. Hic ergo panis *suscipi-*
 factus est esca sanctorum. Possumus et ipsum Do- *mus.*
 minum accipere, qui suam carnem nobis dedit, *Iohan. 6:*
 sicut ipse dixit: Ego sum panis uitæ, patres ue- *Eucharis-*
 stri manducauerunt Manna in deserto, et mori- *stia nō a-*
 tui sunt: Hic autem est panis qui de cælo descen- *tēporas*
 dit, ut si quis ex eo manducauerit, non moriat- *ria, sed ab*
 tur. Et ne quis putaret, quia de hac morte di- *eterna*
 cit, quæ per animæ et corporis secessionem ue- *morte*
 nit, et inire dubitet, quum sciat Sanctos Aposto- *nos asse-*
 los hac morte esse defunctos, addidit: Ego sum *rit.*
 panis uiuus, qui de cælo descendi. Si quis mandu-
 cauerit ex hoc, uiuet in æternum, hoc est, non
 de temporali uita dixi supra, nec de morte huius
 uitæ, quæ etiam si quis mortuus fuerit, tamen si
 panem meum acceperit, uiuet in æternum. Ille
 enim accipit, qui se ipsum probat, qui autem ac-
 cipit, non moritur peccatoris morte, quia panis
 hic, remissio peccatorum est. *remissio.*

Vocat

253 TESTIMONIUM SANCTI

Infinitio.

Vocat Ambrosius sacramentum panem Christi, quem qui edcrit, non esuriet, hoc est, illius beneficio ueram & æternam expletionem consequetur, huiusmodi panem Christus consecrat, uere pontifex, qui panis sit sanctorum cibus, sit ipse Dominus quem illic suscipimus sit sua caro, sit panis qui de cælo descendit, qui non temporariam hanc, sed æternam immortalitatem operetur, quoniam remissio peccatorum sit, hoc est, quod pro multis effunditur in remissionem peccatorum, de sanguine Domini, qui in sacramento coram habetur. Et hic est sensus: Quoniam sacramentum illud digne communicamus, delicta nostra indes expiat, & peccati concupiscentiam extenuat, & symbolum est indubitatum, quod Deus nobis propitius reddatur, nostrosque lapsus poenitentibus nobis condonet.

Obiectio aduersariorum.

Verum quamuis hic nihil sit, quod non diuine operationis presentiam de uero corpore Christi in Eucharistia declarat, aduersarij tamen incumbunt suo compendio affingere, quod Ambrosius dicat, cibum sanctorum esse, peccatorum remissionem, immortalitatis munificentiam, ut & alibi in alijs locis scribit, in Epist. scilicet ad Hebræos cap. 5. & lib. quarto cap. quinto, ut infra dicetur. Hinc elici aiunt quod saltem sancti & non peccatores Christi corpus in sacramento suscipiant, & cat.

Dilatio.

Illud autem, ut captiose agant, restringunt. Ambrosius nequaquam astruit, nec ex uerbis suis colligitur, sed passim in alijs locis complurimum

num lucuenter secus corroborat.

Verum ut ipse, adeoq; Augustinus (qui eo: Patres bē
dem fidei nostræ synceritatem & Catholicam *fariam*
Religionem hausit) nec non & alij patres hic *de sacras*
recto intelligantur, sciendum est, quod de sa^{cr}mento lo
cramento bifariam sentiant. quandoq; de uera *quantur.*
corporis Christi in sacramento substantia lo
quantur, tunc & liquido addunt, quod uerum
corpus Christi hypostatice illic sit & suscipiatur,
idq; non tantum a pijs, sed & a malignis homi
nibus, licet a posterioribus nō salubriter. Quā
doq; de saluberrima sacramenti huius opera
tione loquuntur, cuius causa a Christo institut
um est, quemadmodum Ambrosius agit, & ita
declariant quod sacramentum illud sanctorum
cibus sit, peccatorum remissio, & rerum diuinā
rum operatio. Quo nil aliud quā Christi do
ctrinam, cuius & Paulus fusius meminit, addu
cunt, uidelicet non impijs, sed Deum timentib
us tantum, qui digne suscipiunt, saluti sit. nec
insiciantur, quum sæpius affirmant, & impijs in
sacramento uerum corpus præstari, sed exitio,
quodq; iuxta Pauli consuetudinem dicant: Qui
enim indigne manducat & bibit, manducat & *1. Cor. 12*
bibit sibi ipsi iudicium, quod non corpus Chris
ti dijudicet. Verum ad alia tendamus.

In allegato loco, super quintum caput Epis
tolæ ad Hebræos indicat, Christum non tem
porarium, sed æternum sacerdotem dici, secun
dum ordinem Melchisedech, inquiens: Non autē
ideo sacerdos est, quod ex patre natus sit, Deus

R

apud

254 TESTIMONIUM SANCTI

Ioha. 1
Ioha. 6
Chri cor
pus, ut
pro nos
bis obtru
lit, in crus
ente mā
ducam9.
1. Cor. 11
In uino
& pane,
hoc est,
in uini &
panis spe
ciebus.
Quid ue
lit, in ui
no & pa
ne corp9
& sangui
nem acci
pi.

Mirus
Ambros
sij cum
Chryso
stomo cō
sensus.

apud patrem, cum patre pariter æternus, & eius
dem essentia, sed quod carnem assumpserit, aut
potius hostia causa, quam a nobis suscepit, pro
nobis immolauit, hoc est, carnem suam & sangui
nem, cuius in Euangelio meminit: Nisi carnem su
am hominis ederitis, & sanguinem eius biberitis,
non uiuetis. Verū humanus intellectus nihil fra
gile aut mortale cogitet, ne quemadmodum Apo
stolus ait: qui corpus Christi indigne ita comedat,
iudicium accersat, sed cogitet uiuificantem & sa
lutarem substantiam in uino & pane, quibus di
gne sumptis, peccatorum abolitionem nobis cons
ferat, & diuini regni thronum.

Rursum hic uidemus, quod caro & sanguis
Domini, quem ex uirgine Maria suscepit, & nos
stro nomine obtulit in sacramento, sit incruens
ta hostia, uiuificans, & salutaris substantia, cuius
præsidio iniquitas purgetur, & cælum largia
tur. Non te quæso optime lector, perstringat,
hæc sanctissimi uiri appendix, huiusmodi scilicet
uiuificantem substantiam in uino & pane
porrigatur, quum per uinum & panem nil ali
ud intelligat quam externas species, non au
tem dicat uinum & panem adhuc adesse, infra
hoc ex alijs locis apertissime indicabitur. Iam
recta testimoniorum allegationibus insistamus.

Super caput decimum prædictæ Epistolæ
ad Hebræos, de Altaris sacrificio scribit,
quod toto terrarum orbe indies fieri a solet,
nec

nec pro multis, sed tantum pro unica hostia res
reputetur, sique eadem illa quam Dominus
Christus immolauit, & iisdem fere uerbis ut
Chrysostomus homilia decima septima in idē
caput egit, ut dictum est, adeoq; apparet ut al-
ter alterum legisse uideatur, quorum miram
conuenientiam industrius lector consulat.

Adhuc libro primo officiorum, capite 48.
sub capitis finem docet, ut huiusmodi rebus a-
nimus noster capiatur, in quibus plenitudo sit,
separat hæc tria, quemadmodum & Nazia-
zenus, Vmbra, Imaginem & Veritatem so-
lidam, inquit: Hic umbra, hic imago, illic ue-
ritas. Vmbra in lege, imago in Euangelio, ueritas in
celestibus. Ante agnus offerebatur, offer-
ebatur uitulus, nunc Christus offertur. sed offer-
tur quasi homo, quasi recipiens passionem, & of-
fert se ipse quasi sacerdos, ut peccata nostra dis-
mittat: Hic in imagine, illic in ueritate, ubi ap-
ud patrem pro nobis quasi aduocatus interue-
nit. Hic ergo in imagine ambulamus, in imagi-
ne uidemus. Illic facie ad faciem, ubi plena per-
fectio, quia perfectio omnis in ueritate est.

Sententia hæc adeo allubuit, ut ean-
dem & in alijs locis iisdem fere uerbis re-
poneret. Tricesimo octauo Psalmo super uer-
sum: In imagine pertransit homo, ita lo-
quitur: Primum igitur umbra precessit,
sequuta est imago, erit ueritas: Vmbra in le-
ge, imago in Euangelio, ueritas in celestibus.

Et Augu-
stino Am-
brosij dis-
cipulo ar-
rissit, de
catha-
clysmo
cap. 4

256 TESTIMONIUM SANCTI

2. Co. 10 Vmbra Euangelij & Ecclesie, congregationis in
 lege, imago futura ueritatis in Euangelio, ueritas
 in iudicio Dei. Ergo quæ nunc celebrantur in
 Ecclesia, eorum umbra erat in sermonibus prophetarum,
 umbra in diluuiio, umbra in rubro mari, quando
 baptizati sunt patres nostri in nube & in mari.
 Umbra in petra quæ aquam fluxit & populum
 sequebatur. Nonne illud in umbra erat sacrosancti
 huius mysterij sacramentum? Nonne umbra erat aqua
 de petra, quasi sanguis ex Christo, quæ fugientes
 se populos sequebatur, ut biberent & non sitirent,
 redirentur & non perirent? Sed iam discessit
 umbra noctis & caliginis Iudeorum, dies
 appropinquauit Ecclesie. Videmus nunc per
 imaginem bonam, & tenemus imaginem bonam,
 uidimus principem sacerdotum ad nos uenientem,
 uidimus & audiuius offerentem pro nobis
 sanguinem suum, sequamur, ut possimus, Sacerdotes,
 ut offeramus pro populo sacrificium, etsi infirmi
 merito, tamen honorabile sacrificio, quia etsi
 nunc Christus non uidetur offerre, tamen ipse
 offertur in terris, quando Christi corpus offertur.
 Imo ipse offerre manifestatur in nobis,
 cuius sermo sanctificat sacrificium quod offertur,
 & ipse quidem nobis apud patrem aduocatus
 adsistit, sed nunc eum non uidemus, tunc uidebimus,
 quando imago transierit, ueritas uenerit,
 tunc iam non per speculum, sed facie ad faciem
 ea quæ perfecta sunt, uidentur.

Rem ipsam per
 imaginem uidemus,
 adeoque ipse
 iam utimur.
 Sacerdotij dignitas.

Hæc optimi Ambrosii memorabilia sunt, quæ

quæ non parum, ut supra in Nazianzeni & Iſy-
chij testimonijs dicebatur, huc faciunt, ut Ca-
tholicæ Ecclesiæ de uera corporis Christi in
sacramento substantia, & eiusdem indefinens
ti sacrificio, hic quidem in mysterio, illic au-
tem absq; inuolucro coram uidebitur, adeoq;
ad oppugnandas aduersariorum calumnias sus-
fragatur.

Illud autem uidendum est, quid Ambrosius Quid Am-
per uocabulum Imago intelligat. non meram brosius
figuram, sed potius ipsam Christum innuit, qui uocabulo
Dei imago est, cæius similitudini & homo com Imaginis
paratur. Hæc enim imago, inquit, in terram ues intellexe-
nit, ne amplius in umbrâ, sed in imaginis ueritas rit.
te, quæ Euangelij splendore elucescit, ambulare. Differen-
mus. Ingens profecto discrimen est inter ima- tia um-
ginem & umbram: Umbra quidem sanctum bra & is
quoddam præcedens, symbolum erat futuroz maginis.
rum bonorum. In imagine autē uere bona obti Umbra
nemus, nisi quod in bonorum imagine illud in Imago.
terſit, quod uera bona in mysterio adhuc habes 1. Cor. 13
amus, eaq; uelut in speculo contemplamur, illi Sacramē
lic autem omnium luculentissime, tanquam de ta Noui
facie ad faciem spectabimus. testamē

Attende optime lector, hic differentiam ue- ti sunt is
teris & noui testamenti Sacramenti, uidelicet mages
illa futurorum tantum inditio erant, uerum bonorū,
quum de fururis agerent, non essentialia habu- que subs-
crunt, nec præstiterunt: Hæc autem ratione tantialis
externarum specierum, sunt typi præsentium ter secu-
bonorum, quibus uere continentur, & uere cō- gerūt.

358 TESTIMONIUM SANCTI

Petra
umbram,
Eucharis-
tiasans
guinē ha-
bet.

Christus
hicet alie-
bi est sas-
cerdos.

Hebr. 9.
1. Co. 13.

Heroica]
aduersas
rie calū-
nia subs-
uersio.

ferunt, quemadmodum & ipse paradi-
 gmate inter cetera docet, per umbram carnis & imas-
 ginis Eucharistiam probat. Petra, inquit, pas-
 tribus quidem typicam aquam designarit, sed
 Christi uera caro, & summi sacerdotis corpus,
 uerum sanguinem dederit, qui per aquam si-
 gnificabatur, & idem illud corpus indies in Ec-
 clesia per Sacerdotes offeratur, qui summum su-
 um Sacerdotem sectantur, & illius mandato ob-
 sequuntur, adeoque ipse Christus sit oblatio-
 nis ubique summus sacerdos, hic quidem per su-
 os ministros, quum uerbum illius hostiam sans-
 ctificet, illic autem in cœlis absque medio per se
 ipsum, quum illic se patri nostro nomine aduo-
 catum proferat. Quare hic quidem uere il-
 lum habemus, sed ita ut in mysterio Sacramen-
 ti contemplerur, illic autem omnibus repagulis
 remotis, apertissime coram uidebimus.

Euidenti hac doctrina, prior aduersaria-
 rum obiectionum pars, ut nix in solis conspe-
 ctu, euanescit, quum uocabulo hoc *κρυπτον*,
 imago, mysterium, mystica cœna, corpus mys-
 ticum, figura & exemplar, & eius generis,
 quæ ex patrum scriptis eruunt, criminosæ &
 impudenter, ueritatem hypostatice corporis
 Christi in sacramento uellicent. Verū hæc suffi-
 ciant. ad alia Ambrosii.

In secundo libro officiorum, capite xxviii.
 rationem reddit, quod ad liberationem Chris-
 tianorum ex furientium tyrannorum potestas

te,

et, sancta Ecclesiae uasa per Episcopos non iniuria erogari possint, calicem uocans Domini, *Calix est dominici sanguinis* receptaculum, inquit: Tunc uas dominici sanguinis agnosco, cum in utroque uides sanguinis redemptionem, ut calix ab hoste redimat, quos sanguis a peccato redemit. & iterum: Agnosco receptaculum, infusum auro sanguinem, non solum irrutilasse, uerum etiam diuinae operationis impressisse uirtutem redemptionis munere. Audis Dominum cum sanguinem in calice, cum diuina operatione sua?

Super decimum caput Lucae, de Angeli apud Christum paritione, ita scribit: Utinam et angelus quum uerum pas sacrificamus, et altaria fumo aspergimus, pone schasmus nos sistat, imo uidendi sui copiam nobis faceret. per altaria. Nam minime dubitauero illud futurum, cum Christus se offerret, quum offertur illi Christus, tur. siquidem Pascha nostrum Christus est pro nobis immolatus. Vides Dominum Christum uerum Pascha se super altare proponi, & per sacerdotem illic offerri.

Libro porro de uirginibus, quae ad religiosissimam Marcellinam, germanam ipsius sororem, illibatam uirginem, professioni monasterii Marcelliticae obligatam dedicauit, meminit iuuenulae namque Ambrusii cuiusdam uirginis, a cognatis suis ad matrimonium capeffendum suadentibus, sanctissimum uisum altare ubi asylum erat, accurrerit: Quo enim uirgo melius uirgo recurreret, inquit, quam ubi sacras nasticarum uirginitatis offertur? hoc est Christi corpus. uita dedi

226 TESTIMONIUM SANCTI

Christi corpus & uirginis pudicitie sacrarium. Et paulo post: Altari uertice subiecit, inquit: Num melius quam altare uelabit, quod sanctificat ipsa uelamina fronte? Plus talis decet flammis in quo caput omnium Christus quotidie consecratur. Hic uocat Ambrosius Sacramentum super altare sacrarium, uel scrinium uniuersae uirginis pudicitie, adeoque Sacramentum ipsum Christi uocat, omnium nostrum Dominum, qui super hoc immolatur.

Quod corporales uocant

Libro de uidiis, inter cetera sacerdotes docet quo animo erunt, inquit: Qualis esse debeat qui Christo ministrat, ostenditur. Oportet cum primo carere uariarum illecebris uoluptatum, uitare internum corporis animique languorem, ut corpus et sanguinem Christi ministret. Neque enim potest quis quam peccatis suis eger minimeque sanus, immortalium sanitatum remedia ministrare. Vide quid agas sacerdos, ne febrienti manu corpus Christi attingas, prius cura, ut ministrare possis.

Christi corpus esse leste mysterium, pro mortuis offertur.

In oratione funebri de obitu Valentiniani, uocat Sacramentum sancta & caelestia mysteria, sacrificia nostrae matris, hoc est Ecclesiae, cui Caesaris Valentiniani animam committere uelit. Alii, inquit, sepulchra sportulis liliorum plenis dedecorant, nostrum lilius Christus est: huc ipsius cadauer referam, huc hominis gratiam remittam.

Porro ad alia loca digredi placet, quibus didactice & ex professo negotium nostrum tractat.

Super 22. cap. Lucae loquitur: Christi corpus manducamus, ut aeternam uitam consequamur.

Et

Et 10. capite, prima Corinthiorum, inquit:

Quemadmodum rubrum mare figura fuerit nos Manna
stri sacramenti baptismatis, ita Manna & aqua
ex petra figura fuerit futuri mysterij, quæ nunc
accipimus ad Domini Christi memoriam. Item
super hoc: Suntne illi participes altaris, qui hos
etiam comedunt? inquit: Ut nos qui de uno
pane, & de uno calice participamus, corpus Do-
minicum accipimus, ita & illi qui idolis deserui-
unt, super delicti altare communicant, quiq; di-
abolica mensa fruitur, is Dominicæ mensæ renū-
ciat, hoc est, altari, corpusq; Dominicū affligit.

Manna
& aqua
ex petra,
figurā sa-
cramenti
gerunt.

Qui dos
minicum
corpus af-
fligent.

Vndecimo capite, inquit: Eucharistia est spī-
ritalis medicina, quæ cum reuerentia degustata,
purificat sibi deuotum.

Nostrā in
sacramē-
tū deuō-
tionem
profere-
mus.

Item super hoc: Et annunciabitis mortem
Domini, inquit: Quia enim morte Domini libe-
rati sumus, huius rei, memores in edendo & po-
tando carnem & sanguinem, quæ pro nobis obla-
ta sunt, significamus nouum testamentum in his
consequuti, quod est noua lex, quæ obedientem sibi
bi, tradit cælestibus regnis. Nam & Moyses ac-
cepto sanguine uituli in patera, aspersit filios Is-
rael, dicens: Hoc est testamentum quod disposu-
it Deus ad uos, hoc figura fuit testamentum quod
Dominus nouum appellauit per prophetas, ut il-
lud uetus sit, quod Moyses tradidit. Testamentū
ergo sanguine constitutum est, quia beneficii di-
uini, sanguis testis est, in cuius typum, nos calicē
mysticum sanguinis, ad tuitionem corporis &
animæ nostræ percipimus, quia sanguis Domini,

Vide 15.
scripturæ
testime-
nium.
Exod. 24
Hebr. 9.
Hier. 31
Hebr. 8

R s sanguis

262 TESTIMONIUM SANCTI

Sanguinem nostrum redemit, id est, totum hominem saluum fecit.

Piam hominis reverentiam sacramento exhibemus, quia ipse Dominus sit. Et super hoc: Probet autem se homo, &c. inquit: Deuoto animo, & cum timore accedendum ad communionem docet, ut sciat mens reverentiam se debere ei, ad cuius corpus sumendum accedit. Hoc enim apud se iudicabit, quia Dominus est, cuius in mysterio sanguinem potat, qui testis est beneficii Dei, quem nos, si cum discipulis accipiamus, non erimus indigni corpore & sanguine Domini. Gratias enim uidebimur reddere redemptori.

Qui Christi corpus contempnit accipit, non inultum auferunt. Et super hoc: Ideo multi in uobis inualidi & aegroti, & dormiunt multi, inquit: Ut uerum probaret, quia examen futurum est accipientium corpus Domini, iam hic imaginem iudicii ostendit in eos, qui inconsiderate corpus Domini acciperant, dum febribus & infirmitatibus corripiebantur, & multi moriebantur, ut ceteri discerent, & paucorum exemplo territi emendarentur, non inultum scientes, Domini corpus negligenter accipere, & eum quem hic poena distulerit, grauius trahi, quia contempsit exemplum.

Ut patres sacramentum a terreno pane separarent. Postremo super hoc: Itaque fratres, quando convenitis ad manducandum, inuicem expectate: si quis esurit, domi manducet, &c. Sanctissimus uir terrenum cibum à celesti separat, inquit: Ad inuicem expectandum dicit Apostolus, ut multorum oblatio simul celebretur, ut & omnibus ministraretur, & si quis impatiens est, domi terreno pane pascatur. q. d. celesti cibo indignus est.

Porro

Porro uberiora testimonia, ultro citroq;
apud Ambrosium adferri, prorsus abs re fuerit, præsertim quum sanctissimus uir huic nec his qui
gotio peculiarem librū destinauerit, qui inscribitur mysterijs
bitur, De his qui Mysterijs inicianur, uel ut inicianur
Lambfrancus uocat: Sermo de Mysterijs ad
Neophytos. Præterea sex libros de Sacramen: Libri 6.
tis reliquit, quos quidem aduersarij, quandoqui de sacra
dem acerrime retundantur, in dubium uocant, mentis.
angermani sint. Verum illud nihil nos mouet, Cur 6 lib
quum tot inde seculis, illius nomine circumferantur de sa
tur, ex quibus omnis generis allegationes etiam erant
apud Augustinum Ambrosij discipulum, inueni Ambrosi
untur, taceo etiam quod Ambrosij ingenio de attribua
gnissimis sint, adeoq; dictio illius, reliquis ipsi tur.
us libris cum primis congruit. Postremo etiam
idem, ut facile deprehendi potest, non nuper
admodum, sed suo quidem tempore cum uixit,
conscripti apparent.

Cæterum in libro iam dicto, De his qui
inicianur mysterijs, quem & aduersarij Ambrosio
relinquunt, & porro in alijs de Sacramentis Ambrosij
mentis testatur, hypostaticam in Eucharistia us trans
CHRISTI præsentiam, & transmutationem substantia
nem substantiæ panis & uini, in ueram corporis & sa
ris & sanguinis Christi substantiam, quod transsubstantia
substantiatio a Romanis salutatur, idq; tanta fa
cilitate, ut humano ingenio & opera, consequi
potest, deducit, cuius uerba, quum huc pluris
mum faciant, & aduersariorum errorē prorsus
conuincit

264 TESTIMONIUM SANCTI

Melchise conuincant, non nihil fusius, sed spero citrales
dech sa storistædium adducam.
crificiū, In libro deijs qui iniciantr mysterijs, cap. 8.
sacramē: cuius authoritatē nullus in dubium uocabit, p
ti figura bat quod diuinum sacramentū Altaris, multo
erat. ante in ueteri testamento præfiguratum fuerit,
 uidelicet in sacrificio Melchisedech, q Dei filio
 cōparabatur, antequā manna patribus daretur,
 ideoq; ratione uetustatis & excellētius & lon
 ge dissimilius sit, q̄ manna, idq; etiam ob diuis
 nē uirtutis acrimoniam, de cuius incomparabili
 dignitate, ita caput suum finit: Reuera mirabile
 est, quod manna Deus pluerit patribus, & quotis
 dianō cœli pascebantur alimento, unde dictum
 est: Panem angelorum manducauit homo, sed tai
 men panem illum qui manducauerunt, omnes in
 deserto mortui sunt. Ista autem esca quam accis
 pis, iste panis uiuus qui descendit de cœlo, uita
 æternæ substantiam subministrat, & quicunq; hūc
 panem manducauerit, non morietur in æternū,
 & corpus est Christi.

Heb. 7.
 Sacramē
 ti Antis
 quitas, &
 Vis.
 Exod. 16
 Psal. 77.
 Joh. 6.
 Sacramē
 tū uiuidū
 cœlitus
 ueniens,
 æternæ
 uitæ sub
 stantiam
 confert.
 Vide 10.
 scripturæ
 testimoni
 um.

Et infra capi. 9. Considera nunc, utrum præ
 stantior sit panis angelorū, an caro Christi? que
 utiq; corpus est uitæ. Manna illud e cœlo, hoc sus
 pra cœlum. Illud cœli, hoc Domini cœlorum. Il
 lud corruptioni obnoxium, si diem alterum ser
 uaretur: hoc alienum ab omni corruptione. quod
 quicunq; religiose gustauerit, corruptionem sens
 tire non potest. Illis aqua de petra fluxit, tibi sans
 guis e Christo. Illos ad horam satiauit aqua, te
 sanguis diluit in æternum. Iudæus bibit & sitit,

et cum biberis, sitire non poteris. Et illud in umbra, hoc in ueritate. Si illud quod miraris umbra est, quantum istud est, cuius & umbram miraris? Audi quia umbra est, quæ apud patres facta est. Bibebant, inquit, de consequenti petra, per Aqua ex tra autem erat Christus. Sed non in pluribus et petra, orum complacitum est Deo, nam prostrati sunt in sanguis deserto. Hæc autem in figuram facta sunt nos ex Chris- firi. cognouisti præstantiora? Potior enim lux flo. quam umbra, ueritas quam figura, corpus autem Iohan 4. ris quam manna de celo. Forte dicas: Aliud uis Christi deo. quomodo tu mihi asseris quod Christi cor sanguis pus accipiam? & hoc nobis adhuc superest, ut uere est probemus. Quantis igitur utimur exemplis? pro in sacra- bemus non hoc esse quod natura formauit, sed mento. quod benedictio consecrauit, maioremq; uim esse 1. Cor. 10. benedictionem quam natura, quia benedictione, Conuina etiam natura ipsa mutatur. Virgam tenebat cit in sas Moyses, proiecit eam, & facta est serpens. Rursi cramento sus apprehendit caudam serpentis, & in uirga nō habes naturam reuertitur. Vides igitur prophetica gra ri & natu tia bis mutatam esse naturam, & serpentis & uir ra forma ge. Currebant Aegypti flumina puro aquarum rit, sed & meatu, subito de fontium uenis, sanguis cepit e benedi rumperè, non erat potus in fluuijs. Rursus ad ctio cōse propheta preces, cruor cessauit fluminum, aqua: crauerit. rum natura remeauit, circumclusus undiq; erat Exod. 4. populus hebræorum, hinc Aegyptijs uallatus, in: Exod. 7. de mari clausus. Virgam leuauit Moyses, sepa: Exod. 14. rauit se aqua, & in murorum speciem congelas Iohan. 3. uit, atq; inter undas uia pedestris apparuit. Ior: Exod 15. danis

266 TESTIMONIUM SANCTI

danis retrorsum conuersus, contra naturam in
sui fontis reuertitur exordium. Nonne claret na-
turam uel maritimorum fluctuum, uel fluuialis
cursus esse mutatam? Sitiēbat populus patrum,
tetigit Moyses petram, & aqua de petra fluxit.
Numquid nō prater naturam operata est gratia,
ut aqua uomeret petra, quam non habebat natus
ra? Marath fluuius amarissimus erat, ut sitiens po-
pulus bibere non posset, misit Moyses lignum in
aquam, & amaritudinem suam aquarum natura
deposuit, quam infusa subito gratia temperauit.
Sub Helisæo propheta uni ex filiis prophetarum
excussum est ferrum de securi, & statim mersum
est. Rogauit Helisæum qui amiserat ferrum, mis-
sit etiam Helisæus lignum in aquam, & ferrum na-
tauit: utiq; & hoc prater naturam factum esse co-
gnosceamus. Grauior est enim ferri species, quam
aquarum liquor.

Diuinum
cōsecras-
tionis
uerbum
panis &
uini na-
turam
transmus-
tant.

Aduertimus igitur maioris esse uirtutis gra-
tiam quam naturam, & adhuc tamen prophes-
tiae benedictionis numeramus gratiam. Quod si
tantum ualuit humana benedictio, ut naturam
conuerteret, quid dicimus de ipsa consecratione
diuina, ubi uerba ipsa Domini saluatoris ope-
rantur? Nam sacramentum istud quod accipis,
Christi sermone conficitur. Quod si tantum ual-
uit sermo Heliae, ut ignem de caelo deponeret,
non ualebit Christi sermo, ut species mutet Ele-
mentorum? De totius mundi operibus legisti:
Quia ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit &
creata

Psal. 148
Vt Chri-
natiui-
tas super
naturalis
ter facta

creata sunt. Sermo ergo CHRISTI qui potest, et ita
 trit ex nihilo facere quod non erat, non potest inusitata
 ea quæ sunt in id mutare quod non erant? Non creatura
 enim minus est nouas rebus dare, quam mutas rum in sa
 re naturas. cramento

Sed quoad argumentis utimur? suis utamur permuta
 exemplis, incarnationisque asiruamus mysterij tio cons
 ueritatem. Numquid natura usus præcessit cum tingit.
 IESVS Dominus ex Maria nasceretur? Si or Corpus,
 dinem quærimus, uiro mixta femina generare & confici
 consueuerat. Liqueat igitur quod præter natura mus, ex
 ordinem uirgo genuit, & hoc quod conficimus, Maria
 corpus ex uirgine est. Quid hic quæris natura or, proue
 dinem in CHRISTI corpore, cum præter na nit.
 turam sit ipse Dominus Iesus parius ex uirgi. Quom
 ne? Vera utique caro CHRISTI qua crucis Christus
 fixa est, qua sepulta est, uera ergo carnis illius asserat
 sacramentum est. Ipse clamat Dominus Iesus: sacramen
 Hoc est corpus meum. ante benedictionem uer, tum esse
 borum celestium, alia species nominatur, post corp9 &
 consecrationem corpus CHRISTI significat sanguine
 tur. ipse dicit sanguinem suum. Ante consecra suum, &
 tionem aliud dicitur, post consecrationem san, nos idem
 guis nuncupatur. & tu dicis Amen, hoc est, ue uerbo As
 rum est. Quod os loquitur, mens interna fas men as
 teatur, quod sermo sonat, affectus sentiat. His igi truam9,
 tur sacramentis pascit Ecclesiam suam Christus, eidē igit
 quibus aīa firmatur substantia. Et paulo infra ita cōstan
 loquitur: Quid edamus, quid bibamus? Alibi tibi ter fides
 per prophetam spiritus sanctus expressit dicēs: tribuē.

Gustate

Psal. 33. Gustate & uidete, quoniam suavis est Dominus.
 In sacra- Beatus uir qui sperat in eo. In illo sacramento
 mento ē Christus est, quia corpus est Christi: non ergo corp
 ipse Chri poralis esca, sed spiritalis est. Vnde & Apostolus
 stus. de typo eius ait: Quia patres nostri escam spirita
 1. Co. 10 lem manducauerūt, & potum spiritalem biberūt.
 Chri cor Corpus enim Dei corpus est spiritale, corpus Chri
 pus est sti corpus est diuini spiritus, qui est spiritus Chri
 Spiritua sti, ut legimus: spiritus ante faciem nostrā Chris
 le corp 9. stus Dominus. Hactenus Ambrosius.

Tre. 4. Hoc quidem testimonium, si aduersarios nō
 Decimū iugilaret, uix ægre uiderem, quid efficacius di
 scripturæ ci possit. Huc sedulo incumbit Ambrosius, ut ua
 testimos lidissime fulciat, quod Christi corpus in sacra
 nium cōs mento non tropice, sed uere sit, quodq; huic
 fule. manna nequaquam conferri mereatur. hic enim
 uiuus panis adsit, qui de cælo descendit, uerum
 corpus & caro Christi, quo æternæ uitæ substan
 tia nobis copulatur & imprimitur. Nec deorsum
 ex cælorum creatura pluat, sed supra omnes
 cælos sit, nec corruptioni obijciatur, nosq; im
 mortalitati asserat. In Calice sanguis ex Chri
 sti latere profusus habeatur, cuius manna solū
 figura fuerit, hic autem ueritas sit. Manna aut
 umbra, hic quidem lux & creatoris uita, adeoq;
 ipse Christus uera petra quæ mox sequuta est.

Melan- Nec non exempla ex scriptura iustq; deque
 thon etiā accuratissime digesta adeo luculenter opinio
 admittit, nem ipsius arguūt, ut & Melanchthon nō dissis
 quod Am mulet eandem Ambrosij mentem uideri, panē
 brosius scilicet iuxta naturam mutari, quippe ex para
 creaturæ digmate de transmutatione uirgæ in serpente
 rum per: satis
 mutatio
 nē iuxta
 naturā,
 in sacra
 mento dos
 cuerit.

fatīs meo iudicio explicatur, quod substantia uir-
gæ in serpentis substantiā, & ediuerso uicissitu-
dines successerint.

Quo sane Exemplo non inueniſſe uti liceret
facinorosas multorum criminationes retundens
do, qui natiua procacitate exulcerati, diuinum
hoc myſterium eleuant.

Ridicule effutiant apud patres inueniri, quos
modo clerici, quorum oſcitantia hoc ſacramen-
tum muribus aut alijs beſtiolis fuerit arroſum,
aut corruptum, pœnitentiam egerint. Item qđ
ſacramentorum reliquiæ nonnunquā Vulcano
deceſſerint, ut & ſupra apud Iſychij testimoniū
attingebatur, & id genus alia, ſed ſubſtantia ue-
ri corporis Chriſti non poſſit decerpi aut exuri,
Ideoq; colligi quod ſubſtantia panis quæ in ſa-
cramento ſuperfuit, diſcriptionem huiuſmodi
& exuſtionem admittat.

Verum, optime lector, ſentiſne futili huic ob-
iectionis naniæ ita obuiari poteſt? Quamdiu
externæ ſpecies panis diuino myſterio, cui & in-
ſtitutum eſt, ſeruit, hoc eſt, quo uſq; ſacramentū
reuerende tractatur, & externæ ſpecies inte-
gre manent, illius gratia ut ſuo tempore probè
ſuſcipiatur, uerum corpus Chriſti adeſt & ma-
net, ſin ſacramentum pie quidem præparatum;
minus curioſe tractetur & ſuſcipiatur, ſed uel
externarum ſpecierum neglectus acceſſerit,
uel incommode uel ſci queant, iam intuitu omni-
potentiæ Dei nequaquam graue uobis uideat-
ur, quod in hoc genere corpus ſuum eximat, &

*Aduerſa
riorū ob-
iection.*

*C. qui nō
bene
cuſtodie
de conſ.
diſt. 2.
Dilutio.*

*Deus ex
ternis
ſpeciebus,
ſacramen-
to negli-
genter
habito,
corpus
ſuum deſ-
rogat.*

290 TESTIMONIVM SANCTI

priori panis naturæ restitui permittat, uirgæ naturam, quæ serpentem referebat, iterum suo statui restituit, quum diuinæ mutationis effectus instituto suo satisfecisset.

Consule Cyprianū serm. de lapsis, ubi exhibitis miraculis probat, qđ Dñicum corpus à nō nullis qđ Idololatria sordescēbāt, nec debita penitentia expiabant, nihilominus tñ sacramento percipiendo inhiabant, recesserit: Documēto, inquit, unius ostensum est, Dñm recedere cū negat.

Permutatio quæ in sacramento continetur, super naturalis prorsus ducitur.

Aduersarij hic per oīa oberrant, & ut cōjicio, liuide ac impudenter, quū falso nobis affingant, qui sentiamus & doceamus, tanquam huius generis aliquid in transmutando hic admittatur, ut naturaliter fieri consuevit, quod Philosophorum scholæ uocant Generationem, Augmentationem, Alterationem, secundum locum mutationem. Huiusmodi uel cogitandi quidem tantū, non proferendi animus, longe à nobis est. Nō nescij sumus, laus Deo, ex materia panis, Christi corpus nequaquā confici, quod semel ex sanctissima carne & sanguine intactę uirginis Marię, sancti spiritus operatione compositum est. Præterea quod & illud, facta resurrectione sua ex mortuis, nunq̃ deinceps panis substantia augetur, quemadmodum corpus nostrum terreo cibo, unde carnis & sanguinis augmentatio cōsurgat. Licet Iustinus, Gregorius Nyssenus, Damascenus, alijq̃ patres doceāt immutationē panis in corpus Christi, efficacia uerbi sui nō minus constari credendū sit, quā quod panis qđ hic uescebat,ur,

necebat, corporis sui mixtioni cesserit. Nec ignoramus qd corpus Christi, nō ut qualitas alterationis in modū, pani accedat, substantiæ uis delict panis manēri, nec etiā astruimus, ut apud patris dexteram residēs, loco moueatur, quādo Eucharistiæ adest: illud enim philosophicæ doctrinæ genus, crassius & barbarius uideretur.

Verū ineffabili & incomphensibili documēto nūti prædicamus, quom materia simul atq; forma substantialis panis, in corpus Christi mutentur atq; cōuertantur, qd in alijs naturalibus mutationibus nō ita habet, ubi manente substrata materia, mutatur tantū formæ priori, alia noua succedit, hoc est, quod diuini uerbi gratia, substantialia panis, ipso Christi corpore cōmutentur, adeo ut panis natura iā cesset, & Christi corpus efficiatur, & priusq; diuina uerba pronunciantur, uere panis erat, uerbis statim, platis, hy postaticum Christi corpus relucet, ut hæc conuersio non sit formalis, sed substantialis. Verum prioribus panis speciebus manentibus, sub qbus corpus mystice & non conspiciue proponitur, ut sub huiusmodi inuolucro, nobis non ignoro, cū omni reuerentia & timore suscipiatur, alioquin si nude exhiberetur, nos humana fragilitate percussi, expauesceremus & deterreremur.

Admittimus sane eiusmodi locutionē, Ex pane fieri corpus Christi, nō quidem in eā sententiā, quod ex pane, uelut ex p̄supposita materia, illud ipsum fiat, quod impiū fuerit sentire. Sed quodā exhibitionis ordine, sicut qd antenus diuina crea-

Vide Tho

mā Aqu.

qua st. 7 s

Artic. 4.

2. Co. 4.

272 TESTIMONIUM SANCTI

tione ex nihilo, nullius materiæ subterniculo, substituerunt uniuersa, & ex tenebris, iussu Dei, lux resplenduit. Quanquam hic interim & hoc obseruandum sit, quod diuina illa ex nihilo rerum creatio, ad illa non minus diuina, & super omnem modum mirabili transmutatione cates nus differat, quod in creatione nihil prorsus præcessit, ex quo quod fieret, hic substantia panis præcessit, quæ conuersione quadam inenarrabili, ut quæ plane sit contra naturæ leges, & nobis incōprehensibilis transit, & desinit in corpus Christi, ita ut ubi prius fuit substantia panis, ibi nūc se uere præsentem exhibeat substantia Christi, ut uerum sit, & uerum maneat ipsius hæreditatis uerbum, Hoc est corpus meum, in cuius obsequium intellectum nostrum redigere nos oportet. Hoc est, quantum rudioribus nouisse suffecerit, ex pane corpus Christi conficitur, non ita quasi ex materia panis corpus Christi iterum formetur, sed ubi antea panis erat, ibi facta cōsecratione, uerū Christi corpus, ex uirgine Maria natum uere est. Itaq; longe intellectum nostrum superat, idcirco ut Chrysostomus ait, frustra hic desudamus, quum ingenium nostrum solius fidei ministerio subiiciendum sit, quæ nō in controuersiam uocat, quod quicquid Christus uelit, illud possit, & quæcumq; dixit, illa præstitit. Quare haud inconcinne hoc Sapientis dictum nobis proponitur, Qui maiestatem inquirat, à gloria supprimatur.

Cum itaq; ingenium humanum excedat, ad uersas

2. Cor. 10

Permuta
tio panis
in Christi
corpus,
humanū
ingeniū
excedit.
Psal. 134
Rom. 4.
Psal. 148
Prou. 15.

aduersariorum nanijs respondebitur, fieri posse, ut fortuito (quum sacramentum incuriose proficitur, non adueretur & negligitur) prior panis substantia prius varijs ratiis specie, subtracto Christi corpore, restituta admodum. Non quod necessario illud regatur, quandoquidem dum reddenda Deus effecerit, ut accidentia sine subiecto consistere possint, quum enim rerum creatione ita instituta essent, tum suum Deus temperarit, ut creaturæ substantiæ, accedente exteriora complectantur, quod ueraret, quo minus accedente substantia citra substantiarum subsidium subsisterent? Crameto quum & Philosophi absurdum esse censeant dicere, specie. primam causam non posse solam, quod potest cum secunda.

Lubens quosdam rogare, quid tandem rubri maris liquida materia, & Iordanis, quum ultro citroque instar murorum erigeretur, donec Israelitæ transirent, aut quod tandem illam ferri grauedinem, aquæ innatantem sustinuerit? An aquaticæ naturæ aut ferreæ adscribetur? Indicet uel morychus, quum grauitas reluctetur, ideoque citra aquæ & ferri substantiam, ipse Deus omnium opifex egit, qui naturæ à se creatæ, legibus nequaquam obligatur, nec naturam ex nihilo creatam consulit. Hoc occasione iam oblata, explicari uberius placuit, ut aduersariorum uanitas, qua Deo terminos admetiuntur, & in uerborum sua misere sepulcri iacent, apertius constaret, adeoque ut alia atque alia Ambrosii testimonia euidentius cognosceretur. Vt enim fidem nostram fulciret, quod panis & uini substantia, in corporis & sanguinis Christi substantiam ueremur, exempla iam allegata adducit, quibus instrumur, quod Moyses, Helias, & Heliseus, prophetæ

274 TESTIMONIUM SANCTI

quidem, sed hoīes, Dei gratia huiusmodi p̄stiterint, quos naturæ uis, p̄cul excedit, nec non etiā quod Moyſes nonnunquam Dei naturam, iuxta ſubſtantix ſuæ naturam bifariam mutarit, ut cōſtat ex uirga in ſerpentem, & ex ſerpente in uirgam. Hinc concludit per argumentum à maiore: Si homines gratia Dei creaturā Metaphyſice flexerunt, quanto impenſius æternum uerbū omnium rerum creator Deus poterit!

Joba, 1.

*Si Deus ex nihilo creat, poſteſt creatorū permuta-
tionibus indulgere.*

Illud etiam ſolidius confirmat eadem argumentationis ui, quum certo credamus omnia p̄ uerbum ex nihilo fieri & firmari, quanto iuſtius fatebimur, per uerbum, rebus iam creatis, aliam ſubſtantiam poſſe indui! quum ſane procliuſius ſit creatis alia inducere, quā ijs quæ non ſunt, eſſentiam deferri.

Uterius huc incūmbit, & incompreheſibilem Chriſti humanitatem, quum hac mutatione in ſacramēto comparat, aperte proſitetur, corpus quod conficimus, idem corpus haberi, quod ex uirgine natum, & crucifixū eſt &c. quodq; illud myſteriū uera caro ſit, hoc eſt, quæ ſub hoc com-
plectitur, q̄doquidē Dñs ipſe huc uocet, ne diffidamus, inquiēs: Hoc eſt meum corpus. Itē in calice meus eſt ſanguis. quaſi diceret: Dñs nuncupat, appellat, ſignificat, uocat ſacramēta hæc ſuum corpus & ſanguinē, ideoq; uere ita ſunt, quū Dñi uocare nihil ab ipſa re differat. Et tu, inquit Ambroſius, ſubiungis, Amen, hoc eſt, confiteſ-
mur. Vide ut uerba cordi congruant.

*Vide pri-
mū ſcrip-
pturæ tes-
timoniū.*

Ceterum quantum humano ingenio cōſe-
quor, possumus,

possumus, de hac mutatione nō nihil plixius agamus, inquit, quēadmodū meminimus, Dñs uocat, hoc est meū corpus, ante bñdictionē huiusmodi uerborū panis habetur & dicitur, facta cōsecrationē, Christi corpus existit, idē hoc loci significatur, nempe, sicut uocabulū panis ante cōsecrationē significat uerū panē, ita uocabulū corpus, platū à Dño, cuius uerbū opatorium est, significat uerū corpus, ut & hęc Ambrosii mens, in proximo testimonio, expresse declaratur, ita dicens: Antequā consecratur, panis est, ubi autē uerba Chri accesserint, corpus est Christi. Porro ipse Dñs, dicēte Ambrosio, sanguinē suū uocat, ante cōsecrationē aliud nomen, uini scilicet & aquę sortitur, facta cōsecratione, sanguis saluatur, idē per Dñm ipsum, cuius uerbū operatoriū firmit, adeoq; huiusmodi uerbis suffragari, inquit, Amen. Sin uocabulū illud (uocari) aliter accipiendum foret, quorsum Ambrosius in admirationem tantopere raperetur, & illud totius fabricę cœlestis & terrenę miraculis, & Christi humanitati compararet? Verum singulariter hoc inculcat, quomodo uerbis & fide hic procedi oporteat, uidelicet ex panē fit Christi corpus, non sub ministracione quidem materię, sed exhibitionis ordine, hoc est, non qđ ex materia panis, Christi corpus de integro formetur, sed quod antea panis & uinum erat, illud uerbis iam pronunciatis, incomprehensibilis quodam modo, in uerū Christi corpus & sanguinem ex uirgine natum, mutatur.

Quid apud Ambrosiū uerū uocabulū uerū corpus Christi significatur.

Vt de permutatione in sacramēto loquendū creandum sit.

276 TESTIMONIVM SANCTI

In summa Ambrosius dicturus, quid in sacramento habeamus, ita disserit: Verū corpus & uerum sanguinem Christi, & corpus diuini spiritus adeoq; ipsum Dominum illic haberi, quum autem fidem nostram excitaturus est, cū Emphasi & uehementia quadam inquit: Dominus uocat, hoc est, meum corpus & cæt. Ibi interpretatur operatoriam Domini uerbi actionem, nempe ut uere quemadmodum pronunciantur, exhibeatur.

Porro expendamus ut sanctissimus uir in libris suis de sacramentis (qui quidem Exegeti & diffusiori explicationi ad panis huius traditionem, de his qui initiantur mysterijs, deseruiunt) loquatur in quarto lib. capitibus 3. 4. & 5 docens ut manna typus saltem totius huius negotij fuerit, quodq; longe antea in Melchisedech sacrificio hoc mysterium præluderetur, & tantum non uetustatis respectu manna gratiæ superauerit.

In quarto capite potissimum declarat sacramentum hoc longe inusitatus & admirabilis, quam manna sit, uidetur inquit: Vere autem magnum est & diuinum miraculum, quod populo pluit manna de cælis, & non laborabat populus, & manducabat. Tu forte dicis: Meus panis est uisitatus, sed panis iste panis est ante uerba sacramentorum, ubi acceperit consecratio de pane fit caro Christi. Hoc igitur astruamus, quomodo potest qui panis est, corpus esse Christi consecratione. Consecratio igitur quibus uerbis est, & cuius sermonibus?

Multo
maius
miraculū
in sacra-
mento
quam in
Manna.

sermonibus Domini Iesu. Nam reliqua omnia quæ dicuntur, laus Deo defertur, oratiõe petitur pro populo pro Regibus, pro cæteris. ubi uenitur ut conficiatur uenerabile sacramentũ, iam non suis sermonibus sacerdos, sed utitur sermonibus Christi. Ergo sermo Christi, hoc conficit sacramentum. Quis sermo Christi? nempe is quo facta sunt omnia. Iussit Dominus & factum est cælum. Iussit Dominus & facta est terra. Iussit Dominus & facta sunt maria. Iussit Dominus & omnis creatura generata est. Vides ergo quam operatorius sit sermo Christi? Si ergo tanta uis est in sermone Domini Iesu, ut inciperent esse, quæ non erant, si corp⁹ quanto magis operatorius est, ut sint quæ erant, permuta & in aliud commutentur? Cælum non erat, mare non erat, terra non erat, sed audi dicentem: Ipse dixit & facta sunt. Ipse mandauit & creata sunt. Ergo tibi ut respondeam, non erat corpus Christi ante consecrationem, sed post consecrationem dico tibi, quod iam corpus est Christi. Ipse dixit, & factum est, ipse mandauit & creatum est.

Genes. 1
Psal. 148

Ut oĩa,
priusquã
erãt, uerũ
bo creas
bant, ita
panis uer
bo in uerũ
Christi
tur.
Psal. 148
Superna
turaliter
ex pane
Christi cor
pus cõse

Et paulo post: Accipe ergo quemadmodum sermo Christi, creaturam omnem mutare consueuerit, & mutat quãdo uult instituta Naturæ. Quo modo requiris? Accipe, & primo omnium de generatione eius sumamus exemplũ. Consuetudo est, ciuitatis, ut non generetur homo nisi ex uiro & muliere, Eucharistia & consuetudine coniugali. Sed quia uoluit Dominus, qui hoc elegit sacramentum, de spiritu sancto & uirgine natus est Christus, hoc est, media fertur Dei & hominum, homo Christus Iesus. Vides

Miraculũ
Quo lũ Domi
nica na
tione
Eucharis
stia mira
culo con
ferto

278 TESTIMONIVM SANCTI

Ex pane ergo quia contra instituta & ordinem homo na-
 Chri cor tus est ex uirgine?
 pus, ex ui Isthinc digreditur ad alia superius adducta
 no & as exempla, uidelicet maris rubri diuisionem, flus
 qua Chri uij Marath mutationem, & Helisæi iuuenis ses
 sanguis curim. quæ hoc pacto concludit: Ex his igitur
 prepara omnibus non intelligis quantum operetur sermo
 tur. cælestis? Si operatus est in fonte terreno, si ope
 Rom. 6 ratus est sermo cælestis in alijs rebus, non ope
 Consule ratur in cælestibus sacramento? Ergo didicisti
 Emisses quod ex pane fiat corpus Christi, & quod uinum
 num. & aqua in calicem mittitur, sed sit sanguis confes
 Cur Chri cratione uerbi cælestis.
 sanguine Sed forte dicis: speciem sanguinis non uideo
 in mystes sed habet similitudinem. Sicut enim mortis simi
 rio bibas litudinem sumpsisti, ita etiam similitudinem præ
 mus. tios sanguinis bibis, ut nullus horror cruoris sit,
 Antiquis & prætiū tamen operetur redemptionis. Didis
 tas S. Ca cisti ergo quia quod accipis, corpus est Christi.
 nonis. Quinto capite amplius declarat, cuiusmodi
 Ante uer cōsecrationis uerba sint, & si hoc cū sexto capis
 ba est pa re diligēter & candide contuleris, liquido uides
 nis, & ui bis Missæ canonem, q consecrationem, oblatio
 num, qui nem, & sacramenti pceptionem antiquitus in
 bus iam Ecclesia Catholica usurpatā complectit, nō re
 prolatis center inoleuisse, sed ante Ambrosij ætatē, ut as
 Chri cor libi psequetur, constituisse. In capite iam ad
 pus succ ducto ita habetur: Antequā cōsecratur, panis est;
 cedit. ubi aut uerba Christi accesserint, corpus est Chri
 Matt. 23 sti. Deniq; audi dicētem: Accipite & edite ex eo
 oīs; hoc est corpus meū. Et ante uerba Christi, cas
 lix

lix est uini & aqua plenus. Vbi uerba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur, qui plebē redimit. Ergo uidete quantis generibus potēs est sermo Christi uniuersa cōuētere. Deinde ipse Dominus Iesus testificatur nobis, & corpus suū & sanguinē accipiamus. Numquid debemus de eius fide & testificatiōe dubitare? Iam redi mecū ad propositionē meam. Magnū quidem & uenerabile, & manna Iudaeis pluit e cælo, sed intellige quid est amplius, māna de cælo, an corpus Christi? Corpus Christi utiq; qui autor ē cæli. Deinde manna qui māducauit, mortuus est, qui māducauerit hoc corpus, fiet ei remissio peccatorū, & non morietur in æternū. Ergo nō otiose tu dicis Amē, iam in spiritu cōfiteris, & accipias corpus Christi. Dicit tibi sacerdos corpus Christi, & tu dicis Amē, hoc est uerū. Quod cōfiteretur lingua teneat affectus.

In quinto lib. cap. 4. sup orationē Dominicā, Iohā n. 6. nempe quotidianum panem da nobis hodie, ita inquit: Memini sermonis mei, quum de sacramentis tractarem. Dixi uobis quod ante uerba Christi, quod offertur, panis dicatur: Vbi Christi uerba de prompta fuerint, iam non panis dicitur, sed corpus appellatur. Quare ergo in oratione Dominica quæ postea sequitur ait: Panem nostrum? Panem quidem dixit, sed in πρῶτον hoc est, super substantiale. Non iste panis est, qui uadit in corpus, sed ille panis uitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit.

Et postremo lib. 6. capite primo inquit: Sicut uerus est Dei filius Dominus noster Iesus Christus,

non

Corpus
Chrī est
supernaturalis
panis.
Iohā. 1
Iohā. 6.

280 TESTIMONIUM SANCTI

Ioha. 6.

Sensui nō
credendū

Iohan 6.

Memines
ris impio
rū anaba
pristarū,
nt scriptu
re locus
intelligas
tur, quod
Christus
cælitus
uenerit.

non quemadmodum homines per gratiā, sed tanquā filius ex substantia patris, ita uera caro, sicut ipse dixit, quam accipimus, & uerus est potus. Sed forte dicas, quod dixerunt tunc tēporis etiam discipuli Christi, audientes dicentem: Nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit sanguinē meum, non manebit in me, nec habebit uitam æternam. Forte dicas: Quomodo uera? qui similitudinem uides, non uides sanguinis ueritatem. Primum omnium dixi tibi de sermone Christi, qui operatur ut possit mutare, & posset conuertere generalia instituta naturæ. Deinde ubi non tulerunt sermonem Christi discipuli eius, sed audientes quod carnem suam daret manducandam, & sanguinem suum daret bibendum, recedebant, solus autem Petrus dixit: Verba uitæ æternæ habes, & ego a te quo recedam? ne igitur plures hoc dicerent, ueluti quidam esset horror cruoris, sed mereret gratia redemptionis, idē in similitudinē

quidē accipis sacramentū, sed uerā naturā gratiā uirtutemq; consequeris. Ego sum, inquit, panis uiuus, qui de cælo descendi, sed caro non descendit e cælo, hoc est, carnem in terris assumpsit ex uirgine. Quomodo ergo descendit panis e cælo, & panis uiuus? Quia idem Dominus noster Iesus Christus consors est & diuinitatis & corporis, & tu qui accipis panem diuinæ eius substantiæ, in illo participas alimento. Hactenus Ambrosius.

Haud crediderim à quoquam apertius hæc scribi. Primo differentiam statuit Sacramenti huius

huius & Mannę, idę potissimum uerę substantię, & utriusq; operatorię uirtutis respectu. *In sinu as*
 substantię quidem, manna panis fuerit, qui ex *tio.*
 cęlo, hoc est aere depluerit, hoc autem Christi
 corpus, creatoris cęlorum habeatur. Operatorię
 uirtutis: Manna ex sui gratia immortalitas
 rem conferre nequiverit, in hoc autem & pec-
 catorum remissio, & immortalitatis beneficiũ,
 digne accipientibus largiatur.

Ad hæc, plixius regerit, ut euidentius intellis-
 gatur, quod sup altare ponatur, panis & uinum
 sit, & maneat ante consecrationem, qua iam fas-
 ta, illius ui, ex pane uerũ corpus, & uino uerus
 sanguis efficiatur, quippe cõpotens illius uerbũ,
 cõsecrandi sacramenta referat, quagdem cõpo-
 tētia, antea tota rerũ machina creabat, adeoq;
 ut puerbũ cęlum & terra, & quę in illis cõtinen-
 tur, formata & facta sunt, ita Christo dicente:
 Hoc est meũ corpus, uere illud corā pponatur.

Porro quemadmodum supra naturā ex uirgĩ
 nenatus sit, ita & corpus suum & sanguis, uere
 in Sacramento fiat, quod p̄cipue in sacramen-
 tum suum adhiberi uoluit in nostri gratiam, ut
 illius naturę participes reddamur.

Quantũ aut Prophetica miracula cõcernit, a
 maiori hunc in modũ colligit. Quũ antea diuinũ
 uerbũ adeo efficaciter terrenarũ rerũ Metamor-
 phosi uim exercuerit, ut inter cętera maris & flu-
 minis naturā immutaret, quanto impensius in
 cęlestibus sacramentis operabitur, quę potissi-
 mum in hoc elegit, ut nobis saluti forent?

Licet

282 TESTIMONIVM SANCTI

Licet etiam Christi corpus & sanguis exter-
narum specierum inuolucro tegantur, & den-
tur ne formidolosa nobis forent, si absq; tegmi-
ne præberentur, pretium tamen redemptionis
uere illic & certo fit & accipitur.

Et quum ipse Dominus testetur corpus suū
& sanguinem haberi, non sit, ut quisquam am-
bigat inquit: Dominus dicit & nos agnoscimus,
ut & eodem modo Hilarius loquitur: Nunc e-
nim & ipsius Domini professione fide nostra
uere caro est, & uere sanguis est, supra illud ad-
ducebatur. Vt cunque præterea sacramentum
panis uocetur, accipiendum sit, non quod natu-
ralis sed supernaturalis panis habeatur, nostræ
que animæ præsidium.

Adeoq; ut Dominus Christus Dei patris sui
uerus filius est, iuxta naturam & non ex gratia:
ita & hic in sacramento uerum Christi corpus,
non tantum ex gratia sed & natura adsit, idque
per omnipotens uerbum quod mentiri nescit.

Citra controuersiam cœlestis sua caro cum
diuinitate unita affulgeat. Quæ quidem testis-
monia Ambrosij ut mentem aperiant si debi-
lia & inualida censeantur, non uidero quid gra-
uius comprobari queat.

Animus erat ad Ambrosio digredi (alia es-
nim quæ dici adhuc refert suo loco reseruau-
mus) quum ex Chrysostomi, quem huic coniun-
xi liturgia nōnihil huc adduxerim, quæ institus-
to nō parum deseruiant, & q̃a Ambrosius duas
elegantissimas præcādi ei aculationes ad Missæ
officiū

Duc oras-
tiones
Beati Am-
brosij
præpara-
toris ad
Missam.

officium prepararit, quibus ut arbitror, ipsemet
usus est, nolim præteriri, quia ex priori oratio-
ne nonnulla, quandoquidem animi sententia uix
alicubi rectius erui potest, ut ex hac, ad Deum
in spiritu & ueritate, precandi ratione effusa.

Prior precatio ita incipit: Summe sacerdos &
uere Pontifex Iesu Christe, qui te obtulisti Deo
patri in ara crucis, hostiam puram, & immaculatam
pro nobis miseris peccatoribus, & qui dedisti
nobis carnem tuam ad manducandum, & san-
guinem tuum ad bibendum, & posuisti mysterium
in uirtute spiritus sancti, &c.

S. spiritus
tus effus
catia sa
cramentū
conficit.

Et paulo post: Intret tuus spiritus bonus in
cor meum, qui sonet ibi sine sono, & sine strepitu
uerborum loquatur omnem ueritatem tantorum
mysteriorum. Profunda sunt nimis & sacro tes-
ta uelamine.

Mysteriū

Et subiungit: Quanta enim Domine Iesu Chris-
te cordis contritione & lachrymarum fonte, quā
ta reuerentia & tremore, quanta corporis castis-
tate & animi puritate illud diuinum & celestis sa-
crificium est celebrandum, ubi caro tua in ueritas
te sumitur, ubi sanguis tuus in ueritate bibitur,
ubi summa imis iunguntur, ubi adest præsentia
sanctorum angelorum, ubi tu es sacerdos & sacrifi-
cium mirabiliter & ineffabiliter constitutus.

Christi
corp9 &
sanguis
uere in
sacramēto
accus
fuer.

Mox annectit: Peto Domine clementiā tuā, ut
descendat super hunc panē, & calicem istum pleni-
tudo diuinitatis tuæ. Descendat etiā Domine illa
sancti spiritus tui inuisibilis forma, & incom-
prehensibilis

384 TESTIMONIUM SANCTI

Vt quorū prehensibilis maiestas, sicut quondam in patrum
dam obla hostias descendebat, qui & oblationes nostras cor-
tio coelestis & sanguinem tuum efficiat, & me indignum
sui igni sacerdotem doceat, tantum tractare mysterium,
absorbes ita ut placide & benigne sacrificium suscipias de-
batur ita manibus meis ad salutem omnium tam uiuorum
sancti spi quam defunctorum, &c.

ritus maiestatis
panis & uini in corpore Christi
3. Re. 19. **Qui** quāto sanctissimus uir de uero hoc
sacrificio & de sanctæ Missæ oblatione pro ui-
uis & mortuis dilucidius exhibuisset, quam in
priori hac sua præcatione, ubi proculdubio san-
cti spiritus instinctu rapiebatur, egit? Cæterū
cui fuerit cordi ut utriusq; huius Chrysostomi
ueretur. & Ambrosij testimonia conferat, is mirum in

modum uidebit, quā omnia sibi similia & con-
grua sint, quemadmodum ueritatis natura exi-
git. Nec perperam sanctissimi duo uiri associ-
buntur, quod Deus eadem fere ætate utrumq;
alterum in Oriente alterum in Occidente He-
liæ spiritu excitauit, Christianam fidem & reli-
gionem catholicā aduersus crudelissimos Arria-
næ factionis hæreticos, adeoq; ipsum Cæsarem
& Reginam, & eorundem summos domi mili-
tiarq; principes, qui sectam istam admittebant,
propugnandi ac fortiter fulciendi. Vterq; suam
ut Helias Iesabellam habuerunt: Ambrosius ues-
cordem Iustinam Valentiniani Cæsaris in Occi-
dente matrē, Chrysostomus furiosam Eudo-
xiam Cæsaris Arcadij in oriente uxorem, quæ
omnibus facultatis suæ machinis contra duas
Ecclesiæ Christianæ inconcussas columnas ex-
agitabatur,

Iustina
Valentini-
niani. 3
mater.

girabatur, sed actum agebat, quum immobili lapidi angulari & petrę inniterentur. Iucundis Eudoxia finum lectu est, ut duo Athletę Cæsari, iam Arcadij allegato & Regina, & illorum præsulibus resti uxor. terint, quum alteri in Oriente, alteri in Occiden Matt. 7. te, imperatorio iure demādaretur, ut suo quisq; 1. Pet. 2: loco Arrianicę disciplinę principibus, præfets, & domesticis consiliarijs, & illorum consorti, unicam saltem Basilicam permetterent, cons Arcadius ferrent & patefacerent.

Arcadius hoc nomine cū Chrysostomo agebat in gratiam Ganeę, qui antesignanum militię agebat. hic quidem Ganeas Arrianus erat, Ganeas pedestris & Equitatus ordinis præfectus, qui Arrianus & ipsi Cæsari formidolosus uidebatur, & Cæsa apud Arcadem sollicitabat, ut sibi, suisq; Arrianicę sortis cadu Ce concionatoribus, in urbe Constantinopolitana, sarę pris ut minimum templum annueret, adeoq; fere mus. insultabat, ut hæreticorū est, & autumabat, indecorum uideri, quum generosę Romanę gentis, & totius regiminis præsul foret, extra urbē templum adiret. Verum Cæsar non parū anxius, ob tyrannicum & atrocissimum Ganeę animum, spem illi facilitatis suę fecerat, Chrysostomo iam accito illius postulatū enarrabat, & Ganeę potentiam tantū non insinuans, quod Cæsar, ad quod Barbarus uellet, adigeretur, ut ferociam hominis mitigaret & compesceret. Chrysostomus autem, nondum Cæsaris sermone finito, nec habita temporis & personarum ratione admodum periculosa, sed probe diuino p-

T

sidio

In fidei
negotio
nō tergisa
uersabis
tur.
Matt. 5.

286 TESTIMONIUM SANCTI

sidio munitus, Cæsari ita respondit: Non sic, o Cæsar, nequaquā annuas, nec præsumas animo sanctum canibus obijciendum: non enim patiar ut Catholice edocti exigantur, & blasphemii reponantur, nequaquā o Cæsar expauescas, nos coram te sisti iubeas, facile huic os obturabitur. idēq; cum Cæsar ita fieri iussisset, Ganeas petitionem suam urget, ut Cæsar sibi promissa seruet. Sed Chrysostomus, uere aureum os, sic respondit: Non decet, inquit, Cæsare, ut Deo relucetur, sed ante omnia pietas cordi erit, lesgestq; probe digestas, & potissimum eas quæ hereticorum uesaniā infringunt, tuebitur. &c. Quibus Cæsarem persuadet, ut diceret sibi antequam uideri, qui Cæsarea dignitate exueretur, quā diuinas ædes profanaret. Cumq; Ganeas obniteretur, inquit, omnibus modis templū sibi permittendum, Chrysostomus idem sic repperit: Vniuersa quidem tēpla tibi patent. quumq; Ganeas illud excepisset, inquit: Verū diuersæ sum religionis, & Romanum imperiū militiā diu multumq; ppugnaui, nec paucos hostium cōgressus sustinui. Cui Chrysostomus infert: Ideoq; maiora meritis tuis sortitus es &c. Quid multis? Chrysostomus tanto Dei amore inflāmat, Ganeā ad silentium usq; repressit, nec admisit ut quicquam nouitatis suæ Diocessi inolesceret. Consule Theodoretū Ecclesia. hist. lib. 5. cap. 32. Tripart. lib. 10. cap. 6. & Nicephorum lib. 13. cap. 5.

Quid Ambrosius præstitit? Cæsar Valentinianus

unus iunior ambiebat, non tantum ab Ambrosio, ut Arrianae factionis sectatoribus templum, quamuis non intra, sed extra mœnia situm, indugeret, sed etiam sub pascha consiliarios suos, cum armato milite in Ecclesiā ablegabat, sanctissimum uirum, nisi dicto pareret, corripere, & palatio captiuum attraherent. sed ut quæso Ambrosius se habet? Ecquid, inquit, Cæsar querit? quorsum cunctatur? autumat quod regiae potentiae magnitudine cōcussus, patrum meorū hereditatē relicturus sim, uineamq; Dñi longe gratissimā, relinquerem suis stercorendā? ut dominicā arcam incircuncisorū hoīm manibus dedi pmitterem, quā abuteretur? Non ita Ambrosius desipit, ut uel hæc somniet. nō ea est animi abiectio, ut uelit. nō ea est potētia, ut possit: patrū hereditas, est ipsa fides, patrū hereditas est Chri templū: Dñs aut mihi adsit, ne Cæsari dedat, Dñi uinea, mihi tuendi est credita, nō perdendi: colēdi, nō maculandi aut subuertendi: erigēdi, nō uastandi: plantandi, nō eradicandi. Nequaquā suis hianti ore subuertētibus admiserim, siue sunt q; trāuersim se ingerūt, spurciei magistri sunt, castimonie ofores, libidinis & luxu Coryphæi, disciplinae & uerecundiae conuiciatores. Ceterū Chri Ecclesia est immaculata ac cādida: nunqd mēbra Chri accipiā, & in scorti cōmissurā redigam? Prior mihi mors est, q̄ laudis huius synceritas deterat. Ecclesiam a me hæctenus in tranquillo statu ppugnatā, piculoso hoc tēporis cōmodo nequaquā deseruero, qd meæ fidei cōcre-

3. Re. 21.

1. Reg. 5.

Mat. 10.

Psal. 79.

1. Cor. 6.

1. Cor. 9.

288 TESTIMONIVM SANCTI

Auxen-
tius Ar-
rianorū
Luthe-
rus.

p. Rom. 2
En Eccle-
sia liber-
tas eo tē-
pore flor-
ruit.

ditum est, illud nunquam siue uiuat siue emor-
tuum sit, neglexero, non Cæsaris gratiam spe-
cto, nec illius inuidia mihi formidabilis est.
Quid querit Cæsar? cui insistit Auxentius? quor-
sum Basilicam cruento ore & sanguineis ma-
nibus requirit? non copiam fecero, carceribus
intrudendus sum? morte mulctandus? non ex-
horresco, non populi copijs hinc atq; hinc cir-
cumuallari desidero, nec apud altaria praesidiū
eligam, nec mortem deprecabor, uerū n. alim
ante altaria immolari, principis furorem non
extimesco, sacerdotij meas partes tueor, Cæ-
sar suas tueatur, nullius iuris indulgentia, qualis
cunq; etiā dominio polleat, immeritū domo exi-
gere potest, putaret aut illud in Dei aedibus co-
mittendū? Nō penes me stat, ut obsequar, nec
penes illū residet ut à mea munificentia possi-
deat, palatia sunt Cæsaris, sacerdotis Ecclesie,
in palatijs suis prædominandi facultas permittit,
non in ijs quæ Deo sunt sanctificata, & cæ.

Hactenus Ambrosius in Cæsarem. Consule
ipsum Ambrosium Epistola 22. ad Valentinian-
num cum oratione in Auxentium, & epist. 33.
ad Marcellinā sororem de Basilicis tradendis,
adeoq; contra summum Cæsaris cubicularium
Caligonum, qui Eunuchis quū eo tempore Cæ-
sarum conclauius adhiberetur, præfuerat. Cer-
te non alienius quā ipse Chrysostomus con-
tra Ganeam, egit. Caligonus sanctissimū ui-
rum minaciter ita incessit: Audes, inquit, hic
Valentinianum aspernari, capitis à me accersee-
ris.

eis. Verum Ambrosius intrepide ita respondit: Deus minis tuis locum relinquit, patiar enim, idq; Episcopum decet, tu patrabis, idq; spado nis est, non minis tuis terreor, corpus, non ani ma occideris. Vita me priuare potes, sed qd p meritis sum apud Deū, nō amoueris, quando qdem aīa Deo obnoxia, ab humana potestate eximit. Exitum mihi intēdis, quin potius multo mihi pferis, fluxam & fragilem uitā rapies, ut in ciuitate illius eternā cōsequar, quippe p mor tē peccato & oībus miseris liberamur, nec quic quam isthinc iacturā ferimus.

Ecce hac insigni ac insupabili fortitudine Christiani Athletę uerā pristinam fidē, & Chrī Ecclesiā aduersus Cēsarem & Reginam ex ty rannica rapacium luponū scuitia asserebant,

Ceterū nostro tēpore Dei munificētia memo rables Christianos & Catholicos uiros, Cēsa rē & Regē agnoscimus: faxit Deus ut nos, potis simū Germani, Ambrosiū & Chrysostomū in Es piscopos haberemus, pculdubio sanctissime re ligioni nrē, admodū sepultę & uexatę rectius succurret. Atq; hactenus de duobus sufficiat.

Quos meo iudicio aliq duo, non minus suspi ciendi, optimo iure succedent, indefatigabiles Christianę Ecclesię ppugnatores, uidelicet san ctus Augustinus Episcopus Hipponēsis, re gio nis Africa, quem Ambrosius Christo lucris fecit, & sanctus Cyrillus Alexandrię patriar cha, q Theophili supra allegati discipulus fuit, & alter successor: qui quidem duo suis prae

T 5 ceptoribus

Caligō
nus Cēsar
ris Valē
tiniani
tertij pri
marius
cubicula
rius.
Matt. 10
Rom. 16

290 TESTIMONIUM SANCTI

ceptoribus nec ingenio nec zelo quicquam cess-
scrunt, adeoq; etate Theodosij secundi, & Valen-
tiani secundi uixerunt & floruerunt.

SANCTI EPISCOPI

Augustini Testimonium.

Berenga-
rius, Ber-
tramus.

Auctus Augustinus (qui non
iniuria a nonnullis Ecclesie
doctoribus prope modum in-
de ab Apostolorum etate in
scriptura acutissimus habet)
ubiq; in libris suis adeo lute-
ra & aperta testimonia de hac

Zuinglis-
us.
Oecolam-
padius.
Heresiar-
cha Aus-
gustino
glorians-
tur.
Berenga-
rius erro-
ris sui pa-
linodiam
cecinit,
et pœnis
tentiam ex-
ercuit.

nera corporis & sanguinis Christi p̄sentia in sa-
cramēto deponit, ut non parū in admirationē
corripiat, qđ primus iste plane nefarius eius mos
diuinitatis infectator Berengarius, quū tñ ulu-
lentiā ex Bertrami libello de corpore & sangui-
ne Dñi ad Carolū regē Lotharij Imperatoris fra-
trem nūcupato, hauserit, sed multo manifestius
quam alter publicauit, idcirco & incō plurimis
catholicis Concilijs damnabat, adeoq; nostra
etate extrema qđem illa, & plane calamitosa le-
uissimi aliquot, Zuinglius & Oecolampadius
huc impudētię pruperunt, ut etiā ex nōnullis
Augustini locis, qđ acerrimus Ecclesie Catholice
assertor est, pperam ad erroris sui, ppugnatio-
nem abusi, in mediū pposuerunt. Berengario
fortassis, ob ingenij supiditatem & eruditionē
tenuiorē, ut ex scriptis illius apparet, & potissi-
mum ob erroris palinodiam iterum atq; iterū
solen niter

volentius publicari, ueniam dabit. Verum Oecolampadio, q̄ tanto tēpore, anteq̄ professionis suae oscoresset, in eremo uixerit, linguarumq̄ nō ignarus, adeoq̄ sacre scripturę & sanctorū patrum lectioe hanc uulgariter exercitatus, nihilominus tamē horrendū hoc chimere monstrū contra suam ipsius conscientia de integro funditus excitauerit, & in eodē ad uitę usq̄ diem exitiose perstiterit, cui p̄culdubio uix egre quies quā gratię indulgebit, omittō qd̄ in Epist. sua ad Melathone scripta, sanctissimo huic uiro nō absq̄ insigni cōtumelia puicaciter admetiatur, ingens, Augustinū uellicasse sibi aurem & reuocasse a sententia in qua ante fuerat, cum tñ uix ullus ex uniuerso patrū numero illū uehementer mouisse debuisset, ut Catholice Ecclesię decreto inconcussus assisteret, atq̄ sanctus Augustinus, q̄ eandē in scriptis suis multisfaria, & singulari uerborū euidētia, quę nullā controuersiam admittūt, instruxerit & corroborauerit, & fere omnia scripturę loca supra fusc a me allegata, eundem in modū digesta acceperit, quę admodum infra deprehendes.

Et principe loco ut constanter crediderit, & sedulo professus fuerit, hæc Dñi uerba: Hoc est meū corpus, item Hic est meus sanguis, p̄prie, & ut iuxta literā sonant, explicuerit, eius generis ultro citroq̄ testimonia ab illo attestari inuenimus

Primo in concionibus seu enarrationibus in Psalmos, in titulū Psalmi 33. concione prima,

T 4 super

Oecolampadius
pertinax
hereticus.

1. Ioh. 8.
Hebr. 6.
10

Augustinus docuit uerba Domini: Hoc est meū corpus, non metaphoricē accipi.

292 TESTIMONIUM SANCTI

super hoc: Et ferebatur in manibus suis, ut
 Christus. 1. Reg. 21. legit, ubi Septuaginta habet: Et colu-
 in ultima labebatur in manibus suis, inquit: Et ferebatur
 cena nō in manibus suis, hoc uero fratres quomodo posset
 schemati fieri in homine quis intelligat? Manibus ehorum
 ce, sed ut potest portari homo, manibus suis nemo portar-
 re, ut lite tur. Quomodo intelligatur in ipso David secun-
 ra prodit dum literam non inuenimus, in Christo autem in-
 in mani, uenimus: Ferebatur enim Christus in manibus
 bus suis suis, quando commendans ipsam corpus sui ait:
 Je ipsum Hoc est corpus meum, ferebat enim illud corpus
 portauit: in manibus suis.

Idem concione secunda, in eundem titulum
 repetit, ut huiusmodi uerborum regectione, ualu-
 dissimam opinionem suam expressius adferret,
 & fidelibus, apud quos uerba faciebat, probe in-
 culcāret, inquit: Et ferebatur in manibus suis.
 Quomodo ferebatur in manibus suis, quia cum co-
 mendaret ipsum corpus suum & sanguinem suum,
 accepit in manus suas, quod norunt fideles, & ipse
 se portabat, quodammodo, cum diceret: Hoc est
 corpus meum.

Christus. Cæterum sanctus Augustinus, uix dilucidius
 panem in pato explicare potuisset, hæc Christi uerba, Hoc
 corpus su est meum corpus, non Metaphorice, ut aduersa-
 um inco rri dicunt, sed ut sonāt, iuxta genuinum sensum,
 prehensu intelligi. Principio luculenter referens hæc uer-
 bili mira: ba (& portabatur in manibus suis) in Christo
 aulo com non Metaphorice, sed iuxta literam compleri,
 mutauit. quum suum corpus in manus accepisset, ingens:
 Hoc est meum corpus. Idem luculentius expli-
 cans,

cans, quod Christus fecerit quæ nulli hominū
possibili uideantur, illi autem, Deo & homini,
facile fuerit, uidelicet corpus suū manibus suis
gerendi. Vbi rursus Metaphoricum sensum pe-
nitens excludit. Sin Christi uerba, Hoc est me-
um corpus, Metaphorice acciperentur, certe
Christus non singulare quoddam miraculum
exercuisset, quum tamen Augustinus longe dis-
uersum uelit & doceat, sed eius generis quiddā
egisset, quod quibus hominum, non tantum, p-
pheta David ex arbitrio suo prætstitisset, hoc est
symbolum corporis sui, in manus suas accipere
& gerere, ut aduersarij Christo nihil amplius
attribuendum arbitrantur, quū Augustino hic Christus
ex professore clament.

Porro fusius annectit, Christus dixerit: Com um nobis
mendans ipsum corpus suum, ait: Hoc est corpus in sacras
meum, ferebat corpus illud in manibus suis. Ipse mento cō-
se portabat. Quæ omnia sane uerba, singularem mēdauit.
quandam Emphasim habent, qua exprimitur e Cum pas-
nixa & certissima mens beati uiri.

Præterea hæc uerba: Dñs accepit in manus su cramenti
as quod fideles norunt, luculenter admodū do- huius
cent Dñi uerba, Hoc est meum corpus, nō tropi quondam
ce intelligi, nam, ut supra indicabatur, & ulterius meminisse
us adhuc dicitur, Augustinus & alij patres, quos sent, dixe-
tiefcunq; publice (quū multi nondū regenerati runt: q; fi-
erant, q; a sacramenti mysterio, non aut a con- deles nos
cione, arcebantur) sacramenti altaris meminisse rūt, idq; fi-
sent, cōmuniter adiecerunt hoc, quod norunt fi gura si-
deles, ne sublimia hæc mysteria nondum initia pitionem
tis, amouet.

294 TESTIMONIVM SANCTI

Matt. 7.

CUR AUGUSTINUS
obscu-
rior nō
nunquā
hic uidea-
tur.

ris, nec baptizatis quia illis indigniores essent, imprudenter prodirent, contra Dñi præceptū: Nolite sanctum dare canibus &c. Quare nemo mirabitur, qđ sæpiusculè patrum & Augustini uerba hic obscuriora uideantur, nec à quibusvis primo statim intuitu percipiātur. Tempore suo prudenter & circumspēcte loquebantur in fidelium gratiam, quod fideles non fugiebat.

Verum cautione eiusmodi nequaquā opus erat, si hæc Domini uerba: Hoc est meū corpus, acciperentur, uidelicet corpus meum significat, uel figura est corporis mei, non huic opposuissent illud, Quod fideles norunt, & infidelū ratione sermonem nequaquā suspendissent, quā alias nec coram gentibus profiteri, & docere illud subueriti fuerint, quod antea in ueteri testamento per panem Christus uere cœlestis ille panis exprimeret. Consule supra Tertulliani testimoniū. Quare longe alia ratio est, quā de hoc instituto apud fideles uerba faciunt.

Cum patres sacramenti huius do-

ctrina

Christians

nos im-

buerent,

apertis,

quā in

publica

cōcione

eradides

rant.

1. Cor. 11.

Sensum ita haberi, Augustinus in Iohannē, tractatu undecimo excutitur, ubi scribit: Nesciunt catechumeni, quid accipiāt Christiani? Erubuerent, bescant ergo quia nesciunt. Transcant per mare apertis, rubrum, manducant Manna, ut quomodo crediderunt in noīe Iesu, sic se ipsis credat Iesus.

Rursum super 39 psalmum, catechumenos alioquin loquitur: Corporis huius participes reddimur, quod accipimus, illud nouimus, uos autem qui nescitis, date operam ut cognoscatis, cumq; cognoueritis, ne in iudiciū edatis.

Et

Et super Epistolam Iohannis tractatu secun-
do, scribit, & duo discipuli in Emaus Dominū non
nouerint, nisi in panis fractione. Primo igitur is
Christum in panis fractione cognoscat, qui sibi
si non edit nec bibit iudicium, hoc est, qui Chris-
ti corpus non indigne accipit. Hinc undiq; col-
ligitur quod Augustinus loco citato in titulum
psalmi 33. huiusmodi verbis: hoc fideles no-
runt, Christianos admonere uoluerit, ita reha-
berit: Hoc est meum corpus, uerum Christi cor-
pus in sacramento fit, idq; infideles ignorant,
& diffidunt, cum aduersarijs nostris facile con-
spicerent, corporis Christi saltem figuram habere
in adeo q; Augustini locus super 33. psalmum nō
inualidus est aduersarios cōfutandi, quem ad ca-
lendas Græcas uellicauerint.

Haud nescius sum ut nihilominus hic Pro-
reum agant, quæ admodum serpentes diuerticu-
lum quarētes, possint ne uel unius uocabuli in-
perione illabi, urgent minime, qd August. his
verbis: Et ipse se portabat, hoc uocabulū semel
adiunxerit (qdam modo) unde cauillant quod
sanctissimus uir iniuerit Chri corpus in sacra-
mento sumendū uno qdam modo, idq; ex petulā-
tie sua uolūt nō uere, sed ex fide saltē fieri.

Ceterū qd August. illud: quodā modo, non i-
ta dixerit ut ueritati corporis Chri in sacramē-
to aliquid detraheret, sed intelligi uelit, quod
Dominus in sacramento uerū corpus cōmuni-
candi qdem dederit, sed mystice, non cōmuni-
ter, idq; sensualitati nostræ obscurum est, &
Christianis tantum recte formatis per fidem

Obiectio
aduersa-
riorum.

Dilatio.
Ut uo. as
bulum;
Quomo-
do docet.
pi. 8. r.

295 TESTIMONIUM SANCTI

innotescit, hoc est, nō in uisibili illa mortali forma, nec ut stupidissimi Capernaitæ purabāt, ueluti fluxum quendam, & stomacho seruientē cibum, tanquā frustulatim secaret & distribueret: nec etiam ut in propria specie, & incomparabili diuina maiestate, patris dextræ assideret: sed corpus suum nobis largiatur quod æterno, in mortali, incorruptibili, indiuiduo, supernaturali, inuisibili & occulto modo in Eucharistia, sub externis panis & uini speciebus tegatur, secundum suæ pro nobis assumptæ humilitatis dispensationem & institutum, quam supra omnem intellectum nos liberauit, & ineffabilem suum erga homines amorem & beneficentiam exhibuit, & in sui emulationem admonuit, quum nostro nomine non tantum sed ad crucem usque depresserit, sed etiam ex incomprehensibili amore suum corpus nobis in cibum communicauit, ut arctissima necessitudine illi copulæmur, & æternæ uitæ præmio dignæmur.

*Sex locis
Augusti-
nus illud
Quodam
modo ex-
plicat.*

Quod ad hunc modum, ut dictum est, Augustinus illud Quodam modo intelligi uoluerit, & non ut aduersarij deprauant, passim attestatur, & porissimum in sex locis infra adiectis. Primo in titulum psalmi 33. Secundo in psalmum 98. Tertio tractatu 27. in Iohannem. Quarto in epistola 23 ad Bonifaciū. Quinto sermone 46, de uerbis Domini. Sexto in sermone ad infantes ad altare. Quæ quidem omnia paucissimis, ut fieri potest, adferenda puto, quod Catholica sanctissimi uiri opinio cōstari referat.

Primus
locus.

Christus
Aaronis
sacrificiū
in illud,
quod est
secūdū or
dinē Mel
chisedech
cōuertit.
Gene. 14
Psal. 189
Christum
uultu cōs
mutato
in sacra
mēto mā
ducamus
Iohan. 1

In commemorato loco psalmi 33. super uers
ba tituli, nempe Psalmus Dauidis, quum uultū
suum ante Abimelech mutaret, & illum reliquit,
& abiuit, inter cetera sic scribit: Quod Christus
Iudaicā pecorū hostiā mutarit in hostiā secundū
ordinē Melchisedech, qui panē & uinū attulit, &
Abrahamum benedixit, ideoq; Dauid postea de
Christo scripsit: Tu es sacerdos in aeternū, secun
dum ordinē Melchisedech. Sublato aut Aaronico
sacrificio, aliud secundum ordinem Melchisedech
incipit, quod iam toto terrarum orbe diffusum
est. Vultum suum ante Achis mutarit, placuerit
enim illi ut nostra salus in illius carne & sangui
ne foret. Illud autem non consequeremur, nisi se
humiliasset Quum enim in principio quod uerbū
erat, & uerbū erat apud Deum, & Deus erat uer
bum, totus & indiuiduus angelorum cibus erat,
quemadmodum adhuc: Sed homines ad cibum illū
cōmunicandi non peruenissemus, ideoq; opus fuit
ut mēsa illa lactesceret, ut & nos perueniremus.
Quum igitur cibus paruulis lactescit per corpus
matris & mammillas, quæ cibus in carnem &
sanguinem mutant, & paruulos isihinc fouent,
quibus cibus solidior non usui foret: Sic est Vera
bum, angelorum cibus, caro factum, & in nobis
habitauit, ut & homo angelorum cibo frueretur.
Verum Achis, hoc est, Quomodo fieri potest, relin
quit, id est, infideles Iudæos. qui cum audirent (nī
sicarnem meam ederitis, & sanguinem meum bio
beritis, non uiuetis: Caro enim mea uere cibus
est,

398 TESTIMONIUM SANCTI

est, et sanguis meus uere potus est) ab huiusmodi
 Non nude, uerbis exhorrescebant, durum sermonem puta-
 bant, ut carnem quam uiderent, ederent, et sang-
 cramento guinem biberent, et stultum sermonem existima-
 bant. Verum qui nouit quod diceret, ille annun-
 ciauit nobis in huiusmodi uultus mutatione sacra-
 pus man- menta sua. Haec tenus Augustinus.

ducamus. Procul dubio ita sentio: Iudæi putabant se
 corpus illius, ut coram uisibile & mortale appa-
 rebat, necatum manducatu- uerum Domi-
 nus non ira accipi uoluit, sed corpus suum in sa-
 cramento, unde non deterreremur, in salutem
 nostram dari uelit.

Dominum Fufius super uersum Psalmi: Gustate & uide-
 in sacra te, quam suauis est Dominus, explicat: Hic, in-
 mento gos quit, Psalmus referatur, et Dominicum sacra-
 stamus, q tum indicat, quum miseri Iudæi dicant, Qui pos-
 Iudæum test fieri? quomodo nobis hic potest carnem suam
 latet. in cibo dare? Si nescis, gusta et uide, suauis enim
 est Dominus. Sin assequi nequeas, rex Achis eris,
 Dauid coram te faciem occultabit, te relinquet, et
 abibit.

Adhæc super uersum: Accedite illum, & il-
 lust: amini, inquit: Accedamus illum, ut illumines
 Corpus a mur. non ut Iudæi, qui accefferunt, ut obscuraren-
 Iudæis tur, crucifigendi ipsam adierunt: adeamus nos il-
 crucifixu lius carnem et sanguinem suscipiendi. Isti a crus-
 in sacra cifico obscurati sunt, nos autem cum crucifixo edis-
 mento co mus et bibimus, ut illustramur.

medimus Quæ omnia liquido docent, ut sanctus Au-
 gustinus suum Quodam modo explicet, uideli-
 cet

eet, Dominicum corpus, non ita ut angeli in cœ-
 lis, supernaturali diuinæ præsentia coruscatio-
 ne fruuntur, nec ita ut corpus aliquod frustula-
 rim sectum comeditur, sed in sacramenti & illius Psal. 109
 sacrificij mysterio communicari: quod quidē
 sacrificium Dominus, secundum ordinem Mel-
 chisedech, sub uini & panis speciebus instituit,
 prout ipse Sacerdos est in æternum, ut immor-
 tale suum corpus, nobis ad memorię refractione-
 nem, de humilitate & passione sua, inuisibile ad
 suum usq; uisibilem aduentum conferret. Quod
 singulare dicendi genus, obcæcatus Oecolamp-
 adius, æque minus intellexit, atq; perdurati Iu-
 dæi: Ideoq; Achis factus est, & Dominus illum
 reliquit, & ab eodem digressus est. Nos autem
 hoc pacto ueram carnem & sanguinem illius cō-
 municamus, quem Iudæi, unde caliginem sibi of-
 fuderunt, crucifixerunt, & ex illius gratia, Deo
 fit laus, illuminamur.

1. Co. 11.

Est quod uehementer peregrinū putem, Oe-
 colampadium, cui illius assecla, magnā hebraicę
 linguę peritiā adscribunt, non legisse in Psal-
 mū 135. Rabbi Mosen Hadarschan, sup uersum: Rabbi
 Qui dat panem siue cibū omni carni, ubi Iudæus Moses
 sic loquitur: Illud est quod dicitur Psalmo 34. hadarscha.
 (iuxta hebræorum numerum) gustate & uides-
 te, Dominus enim suauis est, cum cibus quem or-
 minibus dat, caro sua est, & cibo siue pane gustas-
 to, in carnem transit, hoc est quod dicitur: Vides-
 te Dominus suauis est, hoc aut miraculum insig-
 ne est. Hactenus Rabbi Moses.

Vide

388 TESTIMONIVM SANCTI

Oecolam mi rectius ferme acceperit, quam obsecratu^s
 padius di ^{ὁικολαμπάδιος.}
 citur adi

um lucers Ad alia Augustini loca, in quibus suum Quodā
 na. modo multo dilucidius explicat, accingamur, ui
 11. locus. do Christi corpus edamus, cōfirmat uerā Chris
 ti corporis in sacramento præsentiā, luculen
 tissime super hunc uersum: Adorate scabellum
 pedum suorum. Suscepit de terra terram, quia
 caro de terra est, & de carne Mariæ accepit cars
 nem, quia in ipsa carne hic ambulauit, & ipsam
 carnem nobis manducandam ad salutē dedit. Nes
 mo autem illam carnem manducat, nisi prius ado
 rauerit. Inuentum est quemadmodum adoretur ta
 le scabellum pedum Domini, & non solum nō pec
 cemus adorando, sed peccemus non adorando.

Christus
 carnem
 suā a Ma
 ria assum
 ptā, qua
 & hic am
 bulauit,
 nobis in
 salutis
 nostræ cis
 bum cons
 fert, eans
 dē etiam,
 antequā
 cōmunice
 mus, ado
 ramus.

Arbitror sane hæc nequaquam obscura uides
 ri, quibus apertissime docetur, quod Christus in
 sacramento corpus suum ex Maria uirgine sum
 ptum, quo & hic in terra coopertus fuit, in ci
 bum largiatur, & etiamnum hodie ad salutem
 donet, ut æternam uitam mereamur, ideoq; au
 tea huiusmodi corpus suum in sacramento (quū
 uerum corpus sit, diuinitatis præsens receptacu
 lum) adoremus suscepturi: sin secus egerimus,
 grauitèr inpingamus.

Cæterum quū infideles Capernairæ, ut apud
 Iohannem docetur, adeoq; Septuaginta discip
 puli ab his Domini uerbis crasse acceptis, uehe
 menter offensi fuerint; Nisi carnem meam edes
 ritus,

ritis, & sanguinem meum biberitis, non uitam
in uobis habebitis. Ne idem & nobis offendicus
lo foret, Sanctus Augustinus amplius rationem
adfert, qua quidem uerum Dominicum corpus
ex Maria natum, innoxie suscipiamus. Principe
loco arguit, Capernaitas perperam intellexisse,
qui putarent quasi Dominus frustulatim fecari, *Ioha. 6.*
& illis distribui uelit, utq; execrabilis huiusmodi
opinio, Christianorum animo eximeretur, &
synceriter res ipsa intelligeretur, ipsum Domi-
num adducit loquentem, & probe erudentem:
Spiritus est qui uiuificat, caro nihil prodest, uer-
ba quæ uobis loquutus sum, sunt spiritus & uita.
spiritualiter mentem meam accipiat: Non hoc
corpus quod uidetis manducaturi estis, & bibituri
illum sanguinem quem fusi sunt, qui me crucife-
gent. Sacramentum aliquod uobis commendauimus,
spiritualiter intellectum uiuificabit uos. Et si ne-
cesse est illud uisibiliter celebrari, oportet tamen
inuisibiliter intelligi.

Nō Chris-
ti corpor-
re, uisibilis
aut cru-
ento mo-
do uescia-
mur.

Quem locum aduersarij, inconsulto penitus
(quantumuis sanctissimus uir etiam paulo an-
te idem omnium apertissime docuerit) torquet
in sui assertionem, huiusmodi sensum præten-
dunt, quod non idem Domini corpus cruci sus-
fixum, uere in sacramento suscipiamus, quum ta-
men procul dubio diuersum appareat, adeoq;
eodem in loco contrarius sibi esset, ubi ut dictū
est, pposuit, idq; sedulo & aperte, quod Chris-
tus eandem carnem ex Maria acceptam, & que
apparuit in terris, in sacramento dederit ad nos

Vt aduer-
sarij fas-
miliarem
Augusti-
ni mentē
uellicet.

302 TESTIMONIVM SANCTI

fram salutem, adeoq; eadem carnem priusquam
māduceamus, adorabimus: quod quidem de nula
la figura, sed necessario de uero hypostatico
Christi corpore intelligitur.

Quare ingens: Non corpus quod uidetis, nō
sanguinē quem fufuri sunt &c. adniritur ipsam
spiritualem, excussa crassa & impia Capernai
tarū opinione, cōmunicationem animis inferes
re, quasi Dñs diceret, non ita se habet, ut cor
pus meum iam oculis expositum & in particu
las sectum edatis, nec etiam sanguinem meū
uisibili hac & externa specie effusum bibetis, sed
inuisibiliter in sacramēti mysterio uobis dabo,
ubi rectū & cōclarum accipietis, qđ sensui quis
dē uestro oscurū erit, intellectu autē fidei, quē
uerbis meis destinabitis illuminato, consequi
tur. Ideoq; p̄dictis uerbis ita infert: Spirituali
ter, inquit, intellectum uiuificabit uos. Et inuisi
biliter oportet intelligi, non quomodo illi carna
liter cogitauerunt & somniarent, quod precisus
rus Dominus esset particulas quasdam de suo cor
pore & daturus illis. Audis quo pacto uelit suū
Quodam modo intelligi, non triuialiter, ut Ca
pernaī, sed mystice adeoq; uere.

*Apostoli
in cōna
Dominis
ca expe
riebātur,
quid uer
ba illius
uenerat.*

Capernaī (ait) Dño dicebant: Durus hic
sermo est. non sane Dñi uerba, sed ipsimet obs
tinatē causa calumniabūtur, q̄ nisi occalluissent
facile expendissent, quod Dominus non frustra
loqueretur in huiusmodi uerbis suis sacramen
tum cōclarī, & se dociles apud illū perstitissēt,
quod discipuli deinceps cognouerāt.

Verum

Verum ut solide intelligas, in quem sensum ut *Aug.*
 hæc uocabula accipi uelit (spiritualiter intelles gustini
 etum uiuificabit uos) ibidem ait: Quum te in: uerba:
 dinas atque prosternis, non tantum terram in: spirituas
 spicias (hoc est, quam Dominus ex Maria a sum: liter in:
 psit) sed illum aspice, sanctum scabelli, hoc est il: telle et u,
 lud quod adoras. Caro enim ex se ipsa non uiuifi: accipians
 cat, sed spiritus est qui uiuificat. Differit propes tur.
 modum, ut Athanasius egir, quod uidelicet in Cū Chris
 Christo non tantum carnem, sed potissimum stum in
 diuinitatem illic agentem spectabimus. Rai sacramē
 tione enim diuini spiritus sit & fiat, corpus suū to adora
 in sacramento uiuificans corpus. mus, sant

Aduersarij spiritus liter uocabulum, ad spiri etum, ex
 tualem escam referunt, quasi corpori Christi Maria
 hypostatica ueritas de rogetur: quod sane Aus natū, Dei
 gustino alijsque patribus alienissimum uidetur, filiū ad os
 qui uolunt pia consideratione illud prosequi, ramus.
 quod recte illic occulitur, & animo defecato su: Luca. 2
 midebeat. Ideoque Augustinus tractatu 27. Iuo Epist
 in Iohannem ita scribit: Intellexisti spirituas corpus
 liter? spiritus & uita sunt. Intellexisti carnas Carnos
 liter? Etiam sic spiritus & uita sunt, sed tibi tensis.
 non sunt.

Ceterum ne suspiceris meum haberi commē
 tum, ante complurimos annos Iuo Episcopus Idē cora
 Carnodensis, uir pietate & ingenio celeberris pus cras
 mus, in Epistola ad Haimericum Abbatem Aus cifixum
 gustini hæc uerba refert: Non corpus quod uis edimus,
 detis & cat. ita explicat: ipsum corpus & non is & non es
 psu comedetis. ipsum quidē materiali eſſentia. dimus.

304 TESTIMONIUM SANCTI

Ephes. 3 Sed non ipsum uisibili forma. Quamuis enim Dominus semel in aperta membrorum suorum expansione & luculenta corporis sui exhibitione ad uiuentem corporalem & morti obnoxiam hostiam se obtulerit, nihilominus tamen indies sub uelamento panis & uini a sancta Ecclesia offertur, nec corpus suum frustulatim secatur, nec ore fidelium cruenta sumitur, hoc enim est (ulterius prosequitur) quod Augustinus ait: Non corpus quod cernitis edetis, quando quidem qui negasset sanctissimus uir illud, quod ab altari accipimus, corpus Christi haberi, quum idem in suis libris toties inculcet & comprobet. Haftenus Iuo.

Christus
quotidie
incrue-
to modo
immola-
tur.
Cū Augustinus ait: Non corpus quod uidetis, & uidetis, innuit corpus in sacramento nobis testum haberi. Quid multis? Ita proculdubio sentit: corpus quidem meum comedetis, non autem ut coram cernitis. quippe cum ait: Non hoc corpus quod uidetis, certe innuit, quod corpus quoddam illi habeamus inuisibile, alioquin Dominum non ita loquentem inferret: Non corpus quod uidetis manducabitis, sed potius hanc informam: Nō est meum corpus quod comedetis, sed tantum corporis mei figura est. Non arbitror Augustinum uerborum facultatem defuisse, ut apertius mentem proponeret, praesertim in tanto sublimi negotio, quod didacticio more publicitus tractauit, taceo ipsam argumenti proprietatem uideam exigi, quum ita loquor, non corpus quod uidetis, habebis, mox à contrario sensu innuo quod pariter corpus, sed inuisibile habiturus sis.

Verum optime lector, ut ueternum animo tandem profligari agnoscas, illud saltem attendas,

atendas, qđ August. de corporis Chři iudicio ita loquat, quemadmodũ Paulus 1. Cor. cap. 15. tractat de corporũ nostrorũ differentia, quõ in extrema die resurgent, & quõ hic ea feramus. Apost. ex scriptura cõstanter p̃bare cõtendit, nos in hoc corpore nostro resurrecturos, nihilo minus tamen (quũ antea corpora nostra iam es mortua semini terræ iniecto comparet) huius modi uerbis utitur: Et quod seminas? non corpus seminas quod nascetur, sed nudum granũ. Deus autem dat corpus ut uoluerit. Nonne hæc Apostoli uerba primo aspectu sonant, quasi diceret, Deus in Resurrectione non hoc corpus, quod hic p̃bamus, sed aliud nobis daturus est, quemadmodum Augustinus de Christi corpore rudioribus loqui uidetur? Verum ut Apostolus accipiendus est, qđ Deus in Resurrectione aliud nobis corpus daturus sit, nõ aliud ratione substantiæ, sed diuersę formæ, quemadmodum seipsum ibidem explicat: Corruptibile hoc incorruptibile, & mortale hoc immortale induet. Attende uocabula corruptibile & mortale. ita Augustinus hoc loci accipiendus est, quod scilicet Christus in sacramento aliud corpus nobis daturus sit, non substantiæ sed formę, tantum alterius respectu, quàm hic immortalis corpore uixit, id deoq; ait: Sacramentum est quod uobis commisi, quod si spiritualiter intellexeritis, uiuificabit uos, quantumuis sub uisibilibus speciebus tractetur, inuisibiliter tamẽ intelligetur.

Augustinus paulino more loquitur.

1. Cor. 15

Absq; omni controuersia sanctissimus uir

V s singu

306 TESTIMONIVM SANCTI

singulariter inuisibile illud spirituale Chri corpus à suo tunc tēporis uiuo, mortali corpore separat, quēadmodum & Hieron. in Epistola ad Ephesios egit, ubi spirituale Chri corpus à uisibili corpore cruci suffixo, nō substantiæ, sed speciei respectu, ut supra dictū est, discernit.

Habes itaque quid Augustini (Quodam modo) uelit.

Tertius
locus.

Vt Domis
ni uerba:
caro nis
hil pro
dest, acci
piatur.
Ioha. 6
1. Cor. 8

Adhuc tractatu 27. in Iohannem super hoc: Caro non prodest, euidenter ita loquitur: O Domine, magister bone, quomodo caro non prodest quicquam, cum tu dixeris: Nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non habebit in se uitam? An uita non prodest quicquā? & propter quid sumus quod sumus, nisi ut habeamus uitam æternam, quam tua carne promittis? Quid est ergo, non prodest quicquam? Caro non prodest quicquam sed quomodo illi intellexerunt, carnē quippe sic intellexerunt, quomodo in cadas uere dilaniatur, aut in macello uenditur, non quomodo spiritu uegetatur. Proinde sic dictum est: Caro non prodest quicquam, quomodo dictum est, scientia inflat. Iam ergo debemus odise scientiam absit. Et quid est scientia inflat? sola sine charitate. Ideo adiunxit: Charitas uero edificat. Adde ergo scientiæ charitatem, & utilis erit scientia, non per se, sed per charitatem. Sic etiam nunc caro non prodest quicquam, sed sola caro. Accedat spiritus ad carnem, quomodo accedit charitas ad scientiam, & prodest plurimū: Nam si caro nihil prodestet, uerbum caro non feret,

fieret, ut inhabitaret in nobis. si per carnem nobis multum profuit Christus, quomodo caro nihil lohari prodest? sed per carnem spiritus aliquid pro salute nostra egit, caro uas fuit. Et paulo infra: Spiritus ergo est qui uiuificat, caro non prodest quicquam. Sicut illi intellexerunt carnem, non sic ego do ad manducandum carnem meam, & cat.

Præterea in Epistola 23. ad Bonifacium Quartus locus. declarat (Quodam modo) inquit: Nisi sacramenta similitudinem haberent earum rerum, quarum sunt sacramenta, nullo modo sacramenta forent, sed ob similitudinem etiam earum rerum nos mince saluantur nonnunquam, quemadmodum secundum quendam modum corporis Christi sacramentum Christi corpus est, ut & sacramentum fidei (hoc est Baptismus) fides est.

Attende quid sanctus uir doceat, quod sacramenti substantiæ in nouo testamento duæ res competant, quemadmodum & supra in patrum præfatione dicebatur, uidelicet externum signum, quod mysterium uocat, & quod sub externa specie contentum est, alioquin sacramenta non uocarentur, nisi aliquid sublitesceret, non sacramenta noui testamenti, sed ueteris legis umbræ uiderentur, ut fusius edoctum est superius. Quum itaque sub externis sacramentorum speciebus noui testamenti ipsa res iam exhibita tegatur, usu uenit, ut sæpius simpliciter ipsa rerum nomina nuncupemus, hoc est, sæpius sacramentum corporis Christi corpus

Cur nos uel legis sacramentis rerum nomina claudamur, qua exhibitur, simpliciter non raro atque tribuamus.

308 TESTIMONIVM SANCTI

Vnum
quodq;
Noua
legis sa-
cramen-
tum sine
gula rem
formam,
& pro
prietate
sortitur.
Sacramen-
tum Altar-
is.
Sacramen-
tum bap-
tismi.
Ut fides
in baptis-
mo paru-
ulis im-
partiat.
Regene-
rati in-
fantes
Christia-
norum no-
mine sa-
lutabun-
tur.

nude uocamus, circa sacramenti appellatione;
Similiter baptismum uocamus fidem, & baptiza-
tos simpliciter fideles dicimus.

Illud autem iuxta cuiuslibet sacramenti pro-
prietatem intelligas oportet, ut cauillatio to-
larur, sacramentum (baptismus) non uere fides
est, ideoq; nec altaris sacramentum uere Christi
corpus est. Vnumquodq; enim utrinque separa-
tur. exempli gratia: In Altaris sacramento Chris-
ti corpus facta consecratione etiam ante com-
municationem, quum ut Augustinus ait, adora-
ri ante communicationem debeat, uere adsit, u-
deoq; non raro Domini corpus saltem uocetur,
ut in Tertulliani testimonio copiosius explicatum
est. Verum in baptismatis sacramento, non ita
aqua in fidem transformatur, sed fides illic per
sanctum spiritum omnibus regeneratis com-
municatur, sed non eadem ratione infantibus
pueris per sanctum spiritum diuinitas infundit-
ur, illis autem qui adultiores baptismum acci-
piunt (ut Iudæis & multis millibus in insula nos-
tra inuenta) baptismus fidem corroborat, tyro-
cinio fidei antea mediocriter facto, adeoq; uni-
uersos iuuenes pariter ac senes, catholica fide
imbuit, ut Baptismo purgati, iam fideles sint &
nocentur, quamuis infantes fidem nondum sibi
cooperari persentiscant. In paruulis (inquit illic
Augustinus) spiritus sanctus operatur, intrinse-
cus beneficium gratiæ, soluit uinculum culpæ, res
conciliat bonum naturæ, regenerat hominem in
uno Christo, ex uno homine generatum. Et ad

com

communicationem huius spiritus ab uniuerſa ſocietate ſanctorum, quam ille inhabitat, offerens. Cū ipſe tium miniſterio adiuuantur, ut & ſi non habeant res ſacras fidem in cogitatione annuente, ei tamen cum obis mentorū cem contrariæ cogitationis non opponant. ſacras inuolumentum eius ſalubriter percipiunt, quod ad eos eorum perpetuam tutelam & ſalutem, ſi ante ratiſſimæ actionis uſum ex hac uita migrauerint, ualet.

Quum itaq; in ſacramento non ipſam rem ſed appellas culis expoſitam habeamus, ſiquidem ſacramenti nomen amitteret, nouimus tamen inuolucro indaunt. cœlari & contineri, quare ſacramenta inquit Auguſtinus ſunt ſecundum quendam modum eędem res & merito rerum nomina ſortiuntur, quæ nobis conferuntur, ſigna quidem ſunt, ſed non uacua, uerum ſigna gratiæ plena, & Domini promiſſione, cui innituntur & fulciuntur.

Et quia in altaris ſacramento Chriſti corpus uere contineatur, Auguſtinus ſæpius illud uocat corporis & ſanguinis Chriſti ſacramentum, ut in Epiſtola 163. & lib. 3. de Trinitate cap. 3. lib. 1. de peccatorum meritis & remiſſione, cap. 24. & lib. de uiſitatione infirmorum in libro de Cathariſticis rudibus dilucidius exprimit, uocatur. ſacramenta ſignacula rerum diuinarum uiſibilia, quibus ſignis, ut ſcribit lib. 12. contra Fauſtium, cap. 20. opus habemus, quo uſq; hic uiuimus. In cœlis autem, myſterijs rerum corporalium non indigebimus, quum ipſum Chriſtū luculentiffime uideamus, utq; uerbis ſuis (quod ſcilicet corporis & ſanguinis Chriſti ſacramentum

110 TESTIMONIUM SANCTI

tum sit) quæ toties usurpat, germanus intellectus daretur. Scribit libro 2. contra Epistolam Periliani, capite 55. admodum dilucide, in sacramento corpus & sanguinem Christi manducari. Corpus, inquit, & sanguinem in sacramento manducamus, obducta nimirum mysterijs istis corporalibus. Et in sententijs Prosperi docet, ut infra audies, Carnem quam sub panis specie etiam suscipimus. Et in 46. sermone de uerbis Domini: Velatum est, sed si uolueris, erit reuelatum, &c. Et in sermone ad Infantes ad altare: quod uidetur, speciem habet corporalem. quæ res etiam declarabuntur. Habes itaque quid (Quodam modo) uelit.

**Quintus
locus.**

Ioha. 6.

**Ethnicis
mysteria
non com-
municas-
bantur.**

**Adhorta-
tio cates-
chumeno-
rū ad bas-
prium.**

In sermone 46 de uerbis Domini, idem toties iam adductum, ipsemet declarat, ubi baptizatos pariter ac ethnicos alloquitur: Audiuiistis cum sanctum Euangelium legeretur, Dominus Iesus Christus exhortatus est promissione uitæ æternæ, ad manducandam carnem suam, & bibendum sanguinem suum: qui audistis hæc, nondum omnes intellexistis. Qui enim baptizati & fideles estis, quid dixerit, nostis. Qui autem inter uos adhuc catechumeni uel audientes uocantur, potuerunt esse cum legeretur audientes, nunquid & intelligentes? Ergo sermo noster ad utrosque dirigitur. Qui iam manducant carnem Domini, & bibunt sanguinem eius, cogitent quid manducantes bibant, ne, sicut Apostolus dicit, iudicium serui ad basibis manducant & bibant. Qui autem nondum manducant & nondum bibunt, ad tales epulas inuitati

AVGVSTINI EPISCO. 311

ti festinent. Per istos dies magistrati pascunt, Christus quotidie pascit, mensa ipsius est illa in medio constituta. Quid cause est, o audientes (sic enim vocabantur catechumeni) ut mensam uideatis, & ad Epulas non accedatis? Et forte modo cum eius angelum legeretur, dixistis in cordibus uestris, putamus quid est quod dicit: Caro mea uera esca est, & sanguis meus uere potus est. Quomodo manducatur caro Domini, & bibitur sanguis Domini? putamus quid dicit? Quis contra te clausit ut hoc nescias? Velatum est, sed si uolueris, erit reuelatum. Accede ad professionem, & soluesti questionem. Quid enim dixit Dominus Iesus, iam fideles nouerunt, tu autem Catechumenus diceris audis, & surdus es, aures enim corporis patentes habes, quia uerba quae dicta sunt audis, sed aures cordis adhuc clausas habes, quia quod dictum est, non intelligis. Disputo non differo. Ecce Pascha est, da nomen ad baptismum. Si non te excuset festiuitas, ducat ipsa curiositas, ut scias quid dictum sit, qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in illo. Ut scias quid dictum sit, pulsa & aperietur tibi, & cetera.

Dominis
cū corpus
in sacra-
mento, nō
dū baptis-
matis ob-
scurum &
ignotum
est, Chris-
tianis au-
tem reue-
latum.

Luc. 13.

Rursum dilucide uides declarationem huius (Quodam modo) quod Christi corpus in sacramento mystice contineatur, nec cuiquam, nisi ijs qui cum baptismo fidem profitentur, pateat, illis aperte proponebatur ipsa ueritas, & porrigebatur, ut non spiritu tantum, sed & corpore, Christum

312 TESTIMONIUM SANCTI

Christum complecterentur, & caro de sua carne, & ossa de illius ossibus, ad corporis & anime tutelam forent. ut supra in testimonio scripturę 25. & patrũ, præcipue Iustini sententia edoctus es. q. liquido refert quod suo, hoc est, primo apostolorum tempore, nemini Eucharistię cibis da-
Ephe. 5. retur, nisi prius constanter omnibus fidem haberet, quæ sup hoc Ecclesię præsules docuissent, uidelicet ut Iesus Christus, æternum uiuificans uerbum, carnem assumpserit, ita & altaris cibo per uerbum illius consecrato, Iesu Christi caro & sanguis sit. Consule quæ supra dicta sunt.

Nec quisquam ingeniosus inficiabitur, quo minus Augustinus in 46. sermone, ueram Christi præsentiam omnium apertissime explicuerit. Sin figuræ loco duxisset, quorsum diceret, tyros nibus obscurum esse, nec possint, nisi baptizentur, assequi? adeoq; in eodem loco, ubi regeneratos, & potissimum plebeios hortatur, ut anis
De mensa mo probe examinato accedant, ita loquitur: Ne Domini: cibum ad iudicium edatis, uos matrimonio deuine & Christi fidei fideliter agetis: Alij autem nondum coniugio corpus ac additi, quum Domini mensam acceditis, Christi q; cipimus. carnem & sanguinem editis & bibitis, siquidem coniugio anhelatis, seruate uos casti uxoribus uestris. Et rursus quilibet conditionis suæ memor sit, nec professionis suæ, hoc est, in baptismo præstitam, ignarus habeatur, & Domini carnem, & illius sanguinem adeat, sin secus fiat, abstineat. Quid dilucidius ad ueram corporis Christi in Eucharistia corroborationem adferri posset?

Postremo

Postremo omni tergiversationis controuersia
 sublata, quod uocabulum (Quodam modo)
 apud Augustinum, ipsi corporis Christi in sa-
 cramento ueritati nihil detrahat, quam alias ul-
 tro citroq; hac orationis phrasi confirmat, ui-
 deamus in sermone ad Infantes ad altare, locū,
 hoc est, recenter regeneratis ad altare conuoca-
 tis, quem uenerabilis Beda in Collecta, capite
 decimo, prima ad Corinthios allegat, ubi san- Sextus
locus.
 ctissimus uir, neoterice baptizatis ita loquitur:
 Quod super Dei altare uidetis, idem & pridiana
 nocte, hoc est, ante regenerationem uidebatis, sed
 quid sit, quid uelut, & quam insignem rem mys-
 ticam complectatur, hoc nondum audiuiſtis. Est
 quidem panis & calix quod extrinsecus uidistis,
 idq; oculis uestris patet, quod autem fidei est, in-
 ſtrui debet. Est itaq; panis Christi corpus, & calix Oculis
 est sanguis. Vnde Dominus noster Iesus Christus noſtris ex
 acceperit, ſcimus, de uirgine Maria, infans lactes ternas
 batur, cibabatur, adoleſcebat, ad uirilem etatē species ui-
 ueniebat, a ludæis perſecutionem patiebatur, lis demus,
 gnoſſuffigebatur, & emoriebatur, ſepeliebatur, sed uerū Chrī cor
 tertio die reſurgebat, die qua illi placuit, cælos pus occul
 aſcendebat, iſthuc corpus ſuum extulit, unde uen- tari cre-
 turus eſt iudicare uiuos & mortuos. Quo modo dinus.
 panis eſt ſuum corpus, & calix, ſue quod in calice ceſt,
 eſt, ſuus ſanguis? Hæc optimi fratres, ideo ſa-
 cramenta uocantur, quod in illis aliud foris uide-
 atur, corporalis ſcilicet ſpecies. quod autem innu-
 itur, ſpiritualem fructum reſert.

Nihil hæreo, quin Augustinus ſuum Quo
 modo,

914 TESTIMONIVM SANCTI

Quid uis deamus. modo, siue Quodam modo probe expresserit. Foris, inquit, panem & calicem habes, hoc est, panis & uini species, idq; oculis inditio est, ut corpus & Christi sanguis, non uisibiliter illic habeatur, sed quod fides postulat, instruenda, hoc est, quod fides exigat, informari debet ex Domini scilicet uerbis, Hoc est meum corpus, quod admodum Augustinus & alij asserunt. Est quidem panis corpus, & calix sanguis CHRISTI, hoc est, sub externis illis speciebus, diuinæ res certo continentur, adeoq; illud idem corpus, quod cælos ascendit, & patris dextræ asidet.

Quod foris appareat, corpoream formam gerit.

Hoc enim non arduum illi est, ut utroq; in loco sit, quod sæpius ex Basilij & Chrysostomi testimonijs dictum est, & fusius infra tractabitur. Ideoq; infer: In hoc sacramento aliud uidetur, idq; corpoream speciem habet, hoc est, panis & uini, estq; figura tantum & signum. Verum quod sub illo intelligitur, spiritualem fructum habet, hoc est, licet sensus noster sacramenti externam figuram percipiat, non tamen diiudicauerit quid illic oculatur aut tractetur, quum Christi præsentia in sacramento, non corporis sensu, sed animi intellectu per fidem illustrato, cognosci debeat, quemadmodum Augustinus supra, & potissimum Psalmo 98. apertissime demonstrat, & hic ait, quod intellectu ita percipiatur, illud spiritualem fructum habeat, quasi diceret, in se ipso rectum habet, quod insignem nobis fruitionem confert, ut copiosissime supra dictum est.

Quod oculatur, spirituales fructus refert.

Qua

Qua informatione recte accepta, & utroque *ut patres*
sacramenti respectu, perpenso, uidelicet quid sa- *in sacra*
cramentum externum, & Res Sacramenti sit, *meto res*
quidque Augustinus & alij patres, nunc hoc, nunc *et accipi*
illo modo loquentes innuant, citra offensionem *antur*
omnium illorum scripta facile consequentur.

Nec quisquam impinget, quod Augustinus *utraq;*
alicubi, semel tantum, uidelicet in Psalmum ter, *pars, car*
tium scribat, quod Dominus discipulis suis cor- *naliter*
poris & sanguinis figuram commiserit. Item *spectabis*
alio praterea in loco, contra Adimantum Ma- *tur.*
nichæum, capite duodecimo: Dominus non du- *Obiectio*
bitarit dicere, Hoc est meum corpus, quum
corporis sui figuram daret. Quibus locis mirifi- *Dilutio.*
ce gloriantur, sed frustra, aduersarij, ut ex ipso
Augustino, quomodo intelligi uelit, optimo sui
ipsum interpretare, accipies.

Quare utrumque candidè apponam, ut lucu-
lèrior aduersariorum calumnia enitescat. Esto, *ut inteli*
Augustinus in Psalmum tertium ita scribit: Do- *ligatur,*
minus patientia sua miranda, Iudam ad finem *& Chrus*
usque tulit, quum eum ad conuiuium adhibuerit, *discipulis*
in quo corporis & sanguinis sui figuram, disci- *corporis*
pulis suis commendauit & tradidit. Sed optime *et sangui*
Lector, sententiæ huic nihil pperam, ut aduers- *nis figus*
sari soler, admetiaris. Primo enim de externis, *ra coms*
panis & uini speciebus, rectè intelliguntur, que *mèdarit.*
ut dictum est, Dominici corporis & sanguinis, sub
illis contenti, figuram referunt. quippe eiusmodi
figuræ, hoc est, externas panis & uini species,
Dominus

316 TESTIMONIVM SANCTI

Ea, quorū in uolucro Christus corpus suum cōtineri a postolis commensauit, is psarum rerum figuræ sunt.

Dominus discipulis suis commendauit, ut sub illarum uelamine facta iam consecratione, corpus suum fidelibus traderent. Interpretationē apud ipsum Augustinum legas licebit. Tractatu. 26. in Iohannem super illud: Caro mea uere est cibus &c. Vbi sic habet: Sicut ante nos hoc intellexerunt homines Dei, Dominus noster Iesus Christus corpus & sanguinem suum in ijs rebus commendauit, quæ ad unum aliquid rediguntur ex multis, &c.

Chri corpus in sacramento est ueritas & figura.

Iam uides quamobrem Deus panis & uini species sub corporis sui figura commiserit, uide licet ut corpus suum tegetetur. Idē Irenæus, ut supra dictum est lib. 4. cap. 32. fusius ita exprimit: Christus discipulis suis præcepit Deo ut primitias ex creaturis illius offerant, adeoq; creaturas panis acceperit, dicens, Hoc est meum corpus, & pariter calicis, qui ex cōsimili creatura est, ut secundum uos est, professus sit & comprobauerit, illum sanguinem suum esse nouumq; sacrificium docuerit, quod Ecclesia ab Apostolis accepit &c. Consule ea quæ supra dicta sunt. nec perit regnum putes quod Augustinus sacramentū externarum specierum respectu uocet figuram, quum in alijs locis ut habemus de consecratione, distinct. 2. cap. Vtrum, ita scribat: Christi corpus est ueritas et figura. Veritas quidem cum Christi corpus & sanguis per sancti spiritus uirtutem, ex panis & uini substantia conficitur: Figura autem, quod in sacramento foris deprehenditur. ut & supra p̄ter Hilarij uerba apud Tertullianū

tulliani testimonium meminimus. In summa diuinum sacrificium figura est, sed non sola, ideosque Augustinus in allegato loco Psalmo 3. locutus est, ut apposite dici consuevit uulgo: Figura sancti spiritus in columbe specie cœlitus descendebat, & Christum adumbrabat, uel sancti spiritus figura tanquam igne lingue dissecet discipulos occupauerat. Quemadmodum hoc orationis genere uera sancti spiritus presentia nequaquam repellitur, ita & hic per Augustini uerba ipsa corporis Christi ueritas non inficiatur.

Præterea nec obscurum est, quod uocabulū *Vocabulū*
figura non semper pro uisibili absentium rerum *lum figura*
symbolo accipiatur, sed etiam pro eo nonnunquam *ra bifas*
quam quod eiusdem rei cum eo est, cuius figuram *riam exs*
referbat, ut Hebræorum primo de Dei *plicatur.*
lio scribitur: Figura substantię eius, scilicet patris. Adhæc pro omnibus ijs quæ rerum gestarum memoriam nobis regerunt, accipitur quæ in modum aliquid etiam sui ipsius figura esse potest, iuxta hanc uocabuli huius figure significationem patres docent, quod hypostatica ueri *Verum*
corporis Christi in sacramento presentia, etiā *Chri corp*
sui ipsius figura & signum sit, ut iterum illius ad *pus in sa*
moncamur, quod corpus suum in mortem se *cramen*
metradiderit, id quod Dominus comprobatur, *to, est sui*
corpus suum in sacramento ad illius recordationē *ipius fi*
manducari, & mortem illius, donec redeat, an *gura &*
nunciari. Nec sane certiolem aut memorabilior *signum.*
rem passionis suæ figuram habebimus, quam si

X cum

318 TESTIMONIVM SANCTI

Christus in sacramento
sui ipsius pignus sit, quo illud die
sui ipsius gne accipientes confirmamur, & deinceps in
pignus ē. æterna gloria illū de facie ad faciē habeamus.

Verum ne qua suspicio tibi oboleat, qđ Augustino hæc obtrudantur, proinde ipsum in sententijs Prosperi, ita loquentem audias: Caro eius est, quam forma panis offertam in sacramento accipimus, & sanguis eius quem sub vini specie & sapore potamus. Caro uidelicet carnis, & sanguis sacramentum est sanguinis. Carne & sanguine utroq; inuisibili, spiritali, intelligibili signatur inuisibile Domini nostri Iesu Christi corpus, & palpabile, plenum gratia, omniū uirtutum & diuina maiestate.

Quorsum sanctissimi uiri suffragijs opus est? An non puerulus Iesus in præsepio suus fuit, ut angeli uerba ad pastores arguūt: Et hoc in signum habebitis, inuenietis puerum linteis inuolutum & in præsepio iacentem? Et Simeon dicebat de hoc puero: Hic ponitur in signum cui contradicetur. Luc. 2. Adhæc nonne

Christi corpus facta diuina illius resurrectione cum cicatricibus in manibus & pedibus resurrectione (quas sibi retinuit) quando discipulis suis & portissimum Thomæ apparuerat, certissima corporis sui figura, quod ipse idem Iesus foret, qui cruci suffixus, mortuus, sepultus, & a mortuis rediuiuus, habebatur? Ideoque & ad illos erat.

quum

quum uehementer terrentur, & spectrum censerent, ira dixit: Quid expauescitis, cur huiusmodi cogitationes animo inducitis? Videte manus meas & pedes meos, Ego ipse sum, atrectate me & uidere, spiritus enim non habet carnem & sanguinem, ut me uidetis, itaque pedes & manus illis ostendit: Ecce Christi corpus post resurrectionem sui ipsius figura & symbolum fuit, & idem ille qui crucifixus & mortuus erat, uidebatur, quemadmodum hoc ipsum Augustinus, pbat, sermo. 159. & sermo. 160. de tempore. Quanto facilius hypostaticam ueri Corporis CHRISTI in sacramento presentiam constanter assereret, quod Dominus discipulis suis corporis & sanguinis figuram commendaret, quum in preteritis passionis sue recordatione, sacramentum ex panis & uini creaturis illos consecrare, offerre, & dispensare uoluerit.

Hinc est quod sancti patres saepius astruant, corpus CHRISTI in sacramento non Chri cor iniuria figuram dici, ob sacrificium quod Ecclesia frequentat, idque sacrificij semel crucis, super aram crucis peracti in memoriam re, ob Ecclesiam ducit, non figuram hypostaticam illius substantiae sacrificium loquor, sed figuram praeteritae passionis suae spiritale per crucem peractae, ut supra in Tertulliani Basilij, Ephrem, & Chrysostomi testimonijs uideum, e per re est. In spem igitur optime lector erigor, praeter acta passionis oculis tibi aduersariorum asseritione ex 3. placis sionis suae mo adductam niculneam admodum & plusquam in figura. ualidam constari.

Adeoq; locum in lib. contra Adimantū Manichæum in sui defensionem frustra citauerint. *Uti* Augu-
 stini locus ita locus habet: Non enim Dominus dubitauit
 cōtra Adi dicere, Hoc est corpus meum, cum signum da-
 mantū in ret corporis sui. Vi enim ex Augustino ipso as-
 telligat. fluentissime percepisti, sacramenta signa sunt
 ratione externarum specierum, alioquin nomē
 amitterent, nonnunquam tamen ob præsentiā
 sanctæ rei, non tantū sacramentorum, sed ipsius
 rei nomenclaturam sortiuntur, ut corpus & san-
 guis Dominicus dicitur.

Maniche Caterum ad loci huius euidentiorē declar-
 orū ueror rationem, & ad clariorē aduersariorum impu-
 dia, uet9 dentiam non præteriri debet, quod Manichæi,
 testamen quos Augustinus impugnat, uetus testamentū,
 tū dam ut horrendo suorum errori astipularctur, damna-
 nabat. runt, utq; cōtemptui darent nōnullas sententi-
 as truncate ultro citroq; erutas adferebāt, quas
 utpote parum concinnas eueriebant, liuide inter-
 rim antecedentia & consequentia supprimebāt,
 unde uetus scripturę sensus colligebatur, ut so-
 lenne est hæreticis. Adhæc ad maiorem ueteris
 legis expugnationem adferebant in ueteri testa-
 mento ita scriptum haberi, caucas ut sanguinem
 edas, sanguis enim anima est, ideoq; animam cū

Hæretis
corū con-
suetudo.
 Leui. 27. carne non edas. Hic aiunt animæ mortalitas ful-
 Matt. 10 citur contra Christi Euangelium. Ne timea-
 tis eos qui corpus occidunt, animam necare nō
 possunt.

Adeo crasse Manichæi scripturas persequen-
 tur, persuatum uolebant haberi ex citato loco,
 animam

animam uere aliud nihil quam uisibilem sanguis
 nem esse, siquidem scriptura dicat: Sanguis est
 anima. Verum Augustinus illorum calumniam
 exhibet: Scriptura, inquit, de pecoris, non homi-
 nis anima loquitur, non mea refert, quid pecoris
 animæ accadat. Et paulo post: Possum etiam in-
 terpretari, præceptum illud in signo esse positum,
 uidelicet, Sanguis est anima, hoc est, in sanguine
 anima, quam diu uixerit, continetur, ut idem fu-
 sus explicat in quæstionibus super Leuiticum,
 quæstio. 57. ubi sic inter alia habet: *Quærens*
de etiam locutiones per id quod continet, id quod
continetur, ut quoniam anima sanguine tenetur
in corpore, nam si fuerit fusus, abscedit, per ipsum
aptius significata sit anima, et eius nomē sanguis
acceperit. Mox contra Adimantum similitudi-
 nis ergo Dominica uerba, quum Apostolis sa-
 cramentum corporis sui daret, inducit: Hoc est
 meum corpus, quum tamen sacramentum iux-
 ta externam speciem, quæ tantum uidebatur,
 non uerum illius corpus erat, sed illius quod sub
 illa continebatur, sacrum signum habebatur,
 quemadmodum sanguis in corpore, animæ si-
 ue corporis signum suo modo habetur.

Taceo quod Augustinus hæreticum istum
 Adimantum, non Didactice, sed Dialectice cō-
 uincat, utpote qui scripturam suo sensu metire-
 tur, non ut hac similitudine sensum uerborum
 Christi, hoc est meum corpus, iuxta germa-
 nam fidelium interpretationem proposuerit,
 quum in alijs locis illud expediat, quod proprie

312 TESTIMONIUM SANCTI

& secundum literam, nequaquam Metaphoricè uerba accipienda sint, ut plus satis ex illius testimonijs habes, præcipue ex tricesimo tertio psalmo, ubi ait, quod Christus iuxta literam, & nō tropice corpus suū in manibus suis portauerit, cum diceret: Hoc est meum corpus, quod nulli alij homini æmulari possibile fuisset. Quid autem discriminis inter disputationis & doctrinæ uerba statuendum sit, supra Tertulliani testimonio adhibebatur.

*Obiectio
aduersas
riorum.*

Porro ne quid intactum, quo simplices circumuenire autument, relinquatur, adhuc unam ex tertio libro Augustini, de Christiana doctrina, & præsertim ex decimo sexto capite calumniam adornant, aiunt Augustinum loqui: Si autem hoc iam proprie sonat, nulla putetur figurata locutio. Si præceptiua locutio est, aut flagitium aut facinus uetans, aut utilitatem, aut beneficentiam iubens, non est figurata. Si autem flagitium aut facinus uidetur iubere, aut utilitatem, aut beneficentiam uetare, figurata est. Nisi manducaueritis, inquit, carnem filij hominis, & sanguinem biberitis, non habebitis uitam in uobis, facinus aut flagitium uidetur iubere. Figurata est, ergo præcipiens passioni Domini esse communiscandum, & suauiter atq; utiliter recondendum in memoria, quod pro nobis caro eius crucifixa & uulnerata sit.

Dilutio.

Cæterum quæso aduersarij, non parum minor, qui tantum stuporis nobis admetiamini, quasi

quasi Augustinum ignoremus nequaquam com-
mentari, quod hæc Domini oratio: Hoc est me-
um corpus, figurata sit, ut idem nec in psalmum
tertium, nec contra Adimantum asseueret, sed
hoc tantum conuincit, quod Domini sermonem
Iohannis sexto, carnaliter intellexerint, quasi il-
lius caro, ut usitata alia caro ex macello dissecas-
tur, figurata sit. Hac enim uia abominationem
omnium atrocissimam ingessisset, hoc absit,
quare necessarium est Dominicam carnem ali-
ter accipi, uidelicet non carnaliter, aut cruenta
dissipatur, sed incruente, spiritaliter, hypostati-
cetamen, indiuidue, & uiuide in sacramenti my-
sterio suscipiatur, idq; Capernaitis obscurum
erat, fidelibus autem nobis, per Dominum in
sancta illius cœna innotuit: quæ quidem corpor-
is Domini fruitione, tantum non facinus com-
mittimus, sed opus Deo omnium sacratissimū,
iuxta Dominicam uoluntatem perficimus. Quæ-
re hic Dominicus sermo, Nisi carnem edatis,
carnalibus Capernaitis admodū figuratus erat,
nobis autem hac in parte edoctis, proprius est,
idq; sanctissimus uir, eiusmodi uerbis explicat:
Nobis per hoc commendatur, ut Dominicam pas-
sionem communicemus, & eiusdem participes red-
damur, hoc est, quemadmodum uirtutis & me-
riti mortis CHRISTI per sacramentum ba-
ptismi consortes reddimur, ita & hic per Eucha-
ristiam uniuersæ salutaris passionis Christi, &
meriti sui participes uideamur, quum carnem

ut Capernaitæ
Christi
uerba lo-
ha. 6. ac-
ceperāt,
sunt figu-
rata, non
autē nos
eodē mo-
do agnos-
cimus.

314 TESTIMONIVM SANCTI

Sacramē
ti partis
cipatio
ne, Domi
nicę pas
sionis &
gratię cō
sortes
reddis
mur.

Christus
seipsum
nobis in
cibū prę
paravit.

Fideles
norunt,
ut Chri
corpus
mandu
cēt, ideo
que Domi
nicus ser
mo plas
mus ac
symplex
videtur.

suam nobis qua passionem suam peregit, huius
modi necessitudine ex gratia sua erga nos ineffa
bili communicat, ut & Gregorius Nazianzen
nus illud alicubi eleganter depingit, quod scilicet
per incruentam illam hostiā, & passionis &
diuinitatis Christi participes efficiamur, quum
tanta passionis illius deriuatio operum nostrorū
omnium defectionem suppleat.

Verum ut certissima Augustini opinio elu
cescat, quod Domini oratio Iohannis 6. carna
li saltem modo, ut Capernaitę intellexerant, fi
gurata sit, non autem hoc modo, ut nos sanctis
simum illius corpus indiuiduum prorsus & in
cruentum spiritaliter, & tamen uere manducas
mus, ipsum consulas licebit de uerbis Euanges
lij, & refertur à Beda in collecta in cap. 10. in il
lud: Calix benedictionis &c. inquit: Quis huic
conuiuio nos adhibuit? Ipse quidem Dominus pue
ros suos inuitauit, & seipsum cibum eis prępara
uit. Quis iam Dominum suum manducare audet?
Ait tamen, qui me manducat, is uiuet propter me,
cum Christus manducatur, uita manducatur, nō
occiditur, ut manducare possit, sed mortuos uiuis
ficat, quum manducatur, reficit nō deficit. Ideoq;
optimi fratres panem hunc manducare non des
terreamur, quasi Dominum consumemus, & deins
de nihil residui ad manducandum supersit: uiuit
manducatus, quia resurrexit occisus, cumq; man
ducemus, non frustulatim secatur, licet foris ita
fiat, nec fideles ignorant, quomodo Christi carnē
comedant, quilibet suam partem accipit, ideoq;
Eucharis

Eucharistia cum particula uocatur, per particulas manducatur: in seipso perfecte manens, per Hostie particulas in sacramento manducatur, & nihilos consecras, minus in cœlis totus manet: totus in corde tuo ma ta salus net, totus enim apud patrem erat, quum in uirgi tantur nem deflueret, & illam expleret, nec ab eo deces parti sit. Carnem induit, ut ab hominibus manducaret cula. tur, & totus apud patrem manet, ut angelos pasceret. Haftenus Augustinus.

Agnoscis fidelibus constari quæ carnē Christi manducandi sit ratio, nō ut Capernaite somniabant, quasi necandus & distribuendus esset, sed uiuificans totus & illibatus, ut per illum nutriti, ab eodem qui se ipsum cibum eis destinauit, æternam uitam consequantur. Vides optime lector, quā pulchre aduersarij figurę significationem apud Augustinum tueantur.

Vt cunq; passim & præcipue ex psalmo 33. ubi ait, quod in Domini persona iuxta literam completum sit, quum seipsum manibus suis portaret, dicens: Hoc est meum corpus, sufficientissimè corroboratum sit, quod sanctissimus uir hæc Domini uerba proprie & non metaphorice acceperit, & intelligi uoluerit. Vt autē dilucidior euadat aduersariorum iniuria, qui uiolenter partibus suis illum attrahunt, luculentiora multis testimonia ab illo desumpta audiamus.

In libro sermonum de uerbis Domini, quem & Erasmus acerrimus ingeniorum censor Augustino citra controuersiā relinquendū annuit, reperies, qđ sermonem 28. fere p omnia ex 6.

Vberiora
ab Augus
tino ex
empla, &
Christi uer
ba prop
rie, &
non metas
phorice
acceper
it.

316 TESTIMONIVM SANCTI

Ante con-
secratio-
nis uer-
ba est pas-
nis, quis
bus adies-
tis, est
corpus.

De cons-
secrat.
distin-ct.
e. Nos cus-
tem.
Sub pas-
nis & uis-
ni specie-
bus, Chri-
ter fatemur,
sanguine
uenera-
mur.

capite quinti libri de sacramentis Ambrosij p-
ceptoris sui, cuius doctrina imbutus fuit, tradus-
xerit, Ambrosio admodum conspirat super os-
rationem Dominicæ petitionis: Quotidianum
panem da nobis hodie. Orationis meæ, inquit,
habita probe memor sum, quam de sacramento
tractarem, inquit, quod offertur, illud ante
Christi uerba panis uocatur, uerbis autem prolas-
tis, non amplius panis, sed corpus Christi dicitur.
Cur igitur (ulterius quærit) in Dominica Oratio-
ne habetur, nostrum panem? Respondet, Dominus
quidem panem dixit, sed ἐν ὁύσιον, non qui stomacho
destinatur, sed æternæ uitæ panis, qui animæ
nostræ substantiam firmat. Hactenus Augusti-
nus, qui certe uix euidentius explicuisset mentē
suam de uerbis Dñi: Hoc est meum corpus, quū
dicat, p-nunciatis cōsecrationis uerbis, nō terre-
nus amplius panis stomacho decedēs adest, sed
sup-substāntialis æternæ uitæ panis, Chri scilicet
corpus, animæ nostræ præsidium habetur.

Ut autē hic minus hæreas ex libro sententiarum
Prosperi eundem sensum desumas uelim:
Nos autem in panis & uini speciebus, quas uidet
mus inuisibilia honoramus, hoc est, carnē & sana-
guinem, quæ non ita, ut ante consecrationem cō-
prehēdimus, quando quidem fideliter &, constans
ter fatemur, quod ante cōsecrationem panis &
carnē & uinum sit, quæ naturalia sunt: facta autem conse-
cratione, caro & sanguis Christi habeatur, idē
sanctificatio consecrauit.

Aperta quidem hæc sunt, unde & illud
inditio

Inditio euadit, quid uocabulo (consecrare) sancti patres uelint, quum de consecratione reuocandi huius sacramenti uerba faciunt, uidelicet idem astruat, quod uocabulum (conficere) idem in praefatione patrum haud obscure deducitur.

Aduersarij autem, ut Christum nobis suffunderetur, uocabulum hoc admodum eleuat, quasi nihil praegnantius a patribus desumptum significet, quum in Ciceroni quondam aut barbaris Iulio

consulis, hoc est, rem aliquam ex usitato more in sanctum usum recipi. Sed optime lector fraudem fugias suadeo. Nam uocabulum consecrare, ut hic uides, sanctis patribus non tantum panem & uinum uulgari usui derogari significat, quo aduersariorum coenae (quas comesuraciones dicere nolim) corpus & sanguinem Christi expriment, sed etiam praeparatis creaturis per diuini uerbi uirtutem in Christi uerum corpus & uerum sanguinem transformatis, accipitur.

Siquidem fideliter, ut Augustinus ait, confitemur & credimus, quod panis & uinum, quae naturalia sunt, adsint ante consecrationem, illa iam facta, caro & sanguis Christi, quae benedictio consacrauit, habentur. Considera iam quomodo Augustinus haec Domini uerba. Hoc est meum corpus, acceperit.

Illud porro in maiorem rei probationem desprehendes ex duobus locis, quanta industria, dignissimum sacramentum persequutus sit. Prior est lib. 3. de Trinitate. cap. 4. Alter contra faustum Manichaeum, lib. 20. cap. 23. utrumque & quod me-

reantur referri, adductum discutiamus.

Quid cōs
secrare
apud S.
patres
proceet.

Vocabus
lū confes
creare ad
ad ethni

Gemina
sacramēti
descrip
tio apud
Augustinū.

328 TESTIMONIUM SANCTI

Libro 3. de Trinitate, cap. 4. ita scribit: Sanctus Paulus potuit significando prædicare Dominum Iesum Christum, aliter per linguam suam, aliter per Epistolam, aliter per sacramentum corporis & sanguinis eius, nec linguam quippe eius, nec membranas, nec atramentum, nec significantes sonos lingua editos, nec signa literarum conscripta, pelliculis corpus Christi & sanguinem dicimus. Sed illud tantum quod ex fructibus terræ acceptum, & prece mystica consecratum, rite sumimus ad salutem spiritalem, in memoriam pro nobis dominice passionis, quod cum per manus hominum ad illam visibilem speciem perducitur, non sanctificatur, ut sit tam magnum sacramentum, nisi operante invisibiliter spiritu Dei.

S. spiritus
consecrationem
absolvit.

Canon
S. Missæ.

Descriptio hæc sedulo attendenda est, in declarationem verborum Dei: Hoc est meum corpus. Duo hic audis. Primo, licet illud quod ex terræ fructibus sumitur, ad externam speciem hominum manibus & opere usurpatur, hoc tamen non aliter possit tanto sacramento adhiberi, quam adiectione consecrationis, celestis illius orationis, Canonis scilicet, idque uirtute invisibilis operationis sancti spiritus. Hic Augustino Spiritus sanctus tantum existit, qui invisibili sua potentia, creaturas propositas, tanto sacramento mutet, quas quidem Sancti spiritus in creaturis operationes, non aliter consequi potes, quam quod ante consecrationem panis & uinum erat, quæ humana opera instruebantur: facta autem consecratione, Christi uerum corpus & sanguis ad
sit

fit, non hominis, sed Spiritus sancti efficacia. Quid illud aliud est, quam quod illius magister Ambrosius de hoc antea scripserit, libro de his qui initiantur mysterijs, ut supra indicabatur, uidelicet, Si humana benedictio tantū potuit, ut naturā inuerteret, quid de Diuina consecratione dicemus, ubi Dominici saluatoris uerba operantur? Et rursus lib. 4. de sacramentis, cap. 5. quum Christi uerba operata fuerint, sanguis ille conficitur, qui populum liberauit.

In hoc minime dubius sum, quod sanctus Fulgentius, Augustini præceptoris sui uerba in hūc sensum usurparit, quum ad Monimum lib. 2. scribit, Sanctus Spiritus sacrificiū Ecclesiæ Christi, quod Trinitati offertur, consecrat & sanctificat, Vbi uocabulum Consecrare, non secus accipit, quam creaturas in corpus & sanguinē Christi commutare.

Deinde ut de hac Augustini sententia minus ambigas, agnosceis quod sacramento iam consecrato, salutis nostræ sit. Si igitur sacramentū, ut sanctissimo uiro uidetur, diuina sua ui, salutem nostram operatur, relinquitur certinullam figuram haberi, sed uerum Christi corpus, cum diuinitate conpunctum, cui soli, & nequaquam ulli figuræ, salutis nostræ operatio attribui potest, ut Iohannis sexto adscribitur. Psal. 3.

Quamuis hæc ex 3. libro de trinitate adducta, nullam calumniæ offensionem admittant, persuasit tamē sibi uasanus Oecolampadius, quod eodem in 3. lib. cap. 10. oppugnaculum habeat, quū nihil.

S. Spiritus sacramentum consecrat.

330 TESTIMONIUM SANCTI

nihil nisi insidiosa rechina subfit, cuius stropham
quæſo audiamus. Auguſtinus in eo loco perſe-
quitur, quomodo Deus ſe in ueteri teſtamento
ſæpiuſcule hominibus exhibuerit, quandoq; an-
gelorum apparitione, quandoq; electorum de-
claratione, adeoq; multifariam illic denu-
merat, ut Deus nonnunquam per angelos apparuerit,
ut ut uarijs modis per electos ſuos declarati
permiferit, & inter cæteras illius ab electis de-
clarationes, bifariam potiſſimum fieri allegat,
quod nonnunquam Dei homines ſtatuum cre-
xerint, quæ Chriſtum exprimeret, & aliquandũ
duraret, nonnunquam aliquid adhiberetur fue-
rit, quod non diutius duraret, quàm miniſteriũ,
cui adhibebatur, fiebat. Exempli gratia: Sicut
panis ad hoc factus, in accipiendo ſacramento cõ-
ſumitur. Et mox annectit differentiam illius, ut
angeli apparuerint, & ut Dei homines documen-
to fuerint: Angelorum, inquit, apparitiones, nõ
Deum ſaltem ſignificarunt, ſed hominibus etiam,
quod peregrini forent, terrori habebantur, ut cũ
Angelus, Moyſi in rubo appareret, & id genus
alia. Quæ autem Dei hominibus nota uidebãtur,
honorem tanquam religioſa habere poſſunt, ſtupo-
rem tanquam nota non ſunt. Ex his uerbis mi-
ſer Oecolampadius arguit: Audis, inquit, bifari-
am Auguſtinum loqui. Primo, panis huic præpa-
ratus, cum ſacramenti perceptione conſumitur,
eſt igitur & manet ſacramentum panis. Deinde
quæ hominum opera præparentur, non inuſitata ui-
deantur: hinc colligitur, nullã panis mutationẽ,
in

in Christi corpus recidere, quā citra stupendum
& incomprehensibile miraculum fieri nequeat
Sed heus Sodes, à scopo longe aberras, & ante
uictoriā triumphas, quantum enim prius argu-
mentum concernit, quod scilicet panis in sacra-
mēti perceptione absumatur, esto, sanctissimus
uir non de propositionis panibus (q̄ ueteris tes-
tamenti mysterium salutabantur) licet nonnullis
Theologis diuersum placeat. sed de pane qui
altaris sacramento adhibeatur, intelligi uelit, tñ
ex illius uerbis hic ot uium omnino foret, quod
saltem de externa panis specie, hominū manibus
parata loquatur, quā q̄dem in sacramenti acces-
ptione (pactio iam ministerio) absumant, nō autē
de uero Christi corpore illic cōtento, q̄d nequā
quā hoīm manibus, sed inuisibili grā sancti spiri-
tus, de creaturis cōficiūt. Quod autē ad posterius p̄-
tinet, hoīm uidelicet exhibitionē admiratiōe nō
dignari, idē ex ipsius cōe dissoluit, quū non Chri-
corpus (q̄d sacramento etiā coniungit) sed exter-
nas saltē panis & uini species innuat, unde nemo,
quū haud ignorat sint, mericulosus cedit.

Quā quidem ita haberi, inconfutabiliter, ob-
secro candide lector, quartū caput iam allega-
tum, 3. libri (ex quo priorem sacramenti descri-
ptionem adduxi) cum hoc 10. capite, unde Oeco-
lampadij calumnia recrudescit, conseras, & p̄-
pius simul examines, luculentissime deshenoes
in quarto cap. quo loco sanctissimus uir, de Re
sacramenti persequitur, quod sub externis spe-
ciebus, facta iam Consecratione, uere agitur.

affirmat

Dilutio.

Marc. 2.

Luc. 6.

In 4. ca.

loquitur

Augusti.

de uero

Chri cora

fore in sa

cramēto,

et in 10.

de exte

nis specie

abus.

332 TESTIMONIUM SANCTI

Christus
corpus
suum for-
is terre
nis specie-
bus testu-
nobis lar-
gitur, ut
non deter-
reamur.

affirmat, idque non hominum manibus, sed sancti spiritus ministerio, & per nos ad salutem eternam accipiat. Ceterum in 10. capite, ubi externarum saltem specierum meminit, astruit, quomodo panis ad hoc preparatus (hoc est, humana opera) in sacramenti perceptione absumatur. Item de inuisibili Christi corpore, uidelicet Re sacramenti uerba facturus inquit, quod illud citra inuisibilem spiritus sancti gratiam in sacramento habere nequeamus, quæ quidem inscrutabilis & omnibus modis miranda ac stupenda est: Verum de externa uisibili specie humana industria confecta dicturus, ita ducit, quod eadem cum hominibus minime obscura uideantur, admiratione & formidini non sint. Idque est quod & alij patres comprobant, quemadmodum supra apud Ambrosij testimonium compendio admodum habes, uidelicet Deus ideo sanctissimum suum uerum corpus sub externis panis & uini speciebus, nobis familiaribus contulit, ut illud uelamine tectum, intrepidi & fortes manducemus. Quid igitur Occolampadi frontis habes? qui Augustinum ea opinione oneres, ut in sacramento nihil diuino prodigio dignum constet? quum sanctissimus uir, ut sæpe dictum est super 33. psalmum toties uerbis identidem reperitis accurate probet & firmet, quod Dominus Iesus corpore suo discipulis exhibito dixerit, Hoc est meum corpus, adeo prodigiosum miraculum commiserit, cuiusmodi nullus unquam hominum uel fecerit,

cerit, uel unquam facturus sit, quandoquidem ipse proprijs suis manibus ferebatur.

Quid de germana loci huius sententia operosius fatigamur, idem id. caput iam iterum atq; iterum allegatum, non nostro compendio truncare, ut Oecolampadius more suo egit, sed ad finem usq; solide excutiamus, iudicio erit plusquam comperto, quod suo tempore testetur fuisse solenne, ut iuvenes pariter ac scnes, Dominum nostrum Iesum Christum in sacramento uere præsentem crederent. hæc in uerba sonat: Sicut infantes non norunt quod in altari ponitur, & peracta pietatis celebratione cõsumitur, unde uel quomodo conficiatur, unde in usum religionis assumatur, & si nunquam discat experimento, uel suo uel aliorum, & nunquam illam speciem rerum uideant, nisi inter celebrationem sacramentorum, cum offertur & datur, daturq; illis autoritate grauissima, cuius corpus & sanguis sit, nihil aliud credent, nisi omnino in illa specie Dominum oculis apparuisse mortaliũ, & de latere tali percusso, liquorem illum omnis non fluxisse. Hactenus Augustinus.

Hic sane meo iudicio haud obscure temporis sui morem proponit, quod apud Ecclesiam Catholicam uera Christi corporis præsentia in sacramento autoritate grauissima doceretur, & ab omnibus firmiter crederetur, adeoque quod etate prouecti, infantes (quos in catholicum conuẽtum ad diuina officia secum adhibebant) diligentissime hac doctrina informarint,

Y ideoty

Augusti
ni etate
pueruli
baptizati
intue-
bantur,
corpus &
sanguine
Dominis
cum in sa-
cramen-
to contra-
neri.

334 TESTIMONIVM SANCTI

ideoque iidem (priusquam ad iustam ætatem venirent, & cognoscerent, unde & quomodo species hostiæ & calicis conficeretur) nihil aliud sibi persuasum habuerint, quam quod Dominus antea hominibus in huiusmodi specie apparuerit, quemadmodum & nostra ætate alicubi infantes purant.

*Augusti
ni tempo
re Chri
stus in sa
cramento
adoraba
tur.*

Et hoc uel hinc colligitur, quod Augustini ætate in Catholica passim Ecclesia Dominus Christus (in sacramento uidelicet uere præsens) ab omnibus fidelibus ex animo adoraretur, alioquin parètes non autoritate, ut audisti, grauissima instruxissent, nec opinionem asseruari intulissent, licet hoc loci non probari referat, quod sacramentum ob ueram Christi præsentiam à fidelibus passim adoraretur, quum Augustinus illud omnium apertissime in 98. psalmo ut dictum est fulciat, & infra ex huius aliorumque locis prolixius dicetur.

*Exod. 12
Exod. 13.*

Cæterum ne aduersarij hic de Trinitate lib. 3. cap. 10. technam offundant, attendas quæso quid Augustinum mouerit, ut infantium meminisset. Paulo supra docet quod hominum uel admiratio, uel consuetudo nequaquam remissam in se uariant, idcirco nonnunquam per externas species proponitur & exprimitur, quum significata res una tantum res sit, Deus scilicet uel sanctus spiritus, ut cum ait: Nubium & ignis forme quas angeli antea nonnunquam assumpserant, Dei præsentiam referentes, hominibus admirationi erant, quum nescirent quomodo assumpta huiusmodi

huiusmodi formarum ratio foret, angelis autem probe constabat, et non difficulter ab illis fieri poterat, ita et de sacramento habeatur, parentes, quum sciant ex quibus externa sacramenti species pietatis usui accederent, non hic, uidelicet de re sibi comperta, sollicitantur, infantes autem huius nesci, in admirationem, quod externas species ignorent, rapiuntur, interim tamen res significata, hoc est, uerus praesens Christus, citra admirationis aut receptae consuetudinis opinionem, semper unicus manet. Haec ad prioris descriptionis sacramenti declarationem ideo fusius produxi, ut turpissimam aduersariorum imposturam subodoreris, ut inuidiose & maligne Augustinum uel succidant uel in causae suae assertionem ultro citroque torqueant, adeoque quae aut ex ordine scriptum postulant, uel quae ex locorum collationibus conciliari poterant, sinistre dissimulant, huius & Augustinus Manichaeos, quibus idem solenne erat, libro contra Adimantum, capite. 14. ita accersit:

Vt manifestius appareat istorum fraus, qui particulas quasdam de scripturis eligunt, quibus decipiant imperitos, non connexentes, quae supra et infra scripta sunt, ex quibus uoluntas et intentio scriptoris intelligi possit. Haecenus de priori sacramenti descriptione.

Alteri Libro. 20. contra Faustum Manichaeum capite. 13. huic admodum congruit, nec minus luculenter docet haec Domini uerba:

Y 2 Hoc

Hereticorum
has
tur a.

Alteri sa-
cramenti
apud Au-
gustinum
descrip-
tio.

336 TESTIMONIVM SANCTI

Hoc est meum corpus, non Metaphorice, sed proprie Augustinus intellexerit: Noster autem panis, inquit, & calix, non quilibet quasi propter Christum in speciebus & in sarmentis ligatum, sicut illi desipiunt, sed certa consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde quod non ita fit, quāvis sit panis & calix, alimentum est refectiois, non sacramentum religionis.

Ad huius declarationem nouisse profuerit, quod uesani Manichæi indignissime proponerent à principio diuinam illam clementem naturam, cum maligna nostra in omnibus creaturis temperari (duo enim principia ab æterno fuisse asserbant: bonum & malum, quæ mutuo cōmixta creaturis pugnabant) & ita diuina natura, adeo quæ Christus herbescenti frumento & uis prouenientibus inessent, & tam diu hanc ligationē durari, donec hac captiuitate per Manichæos suos electos (electos autem Rabinos suos salutabant) liberarentur & expiarentur, quum creaturarum fruitione gauderent.

Vah atrocem contumeliam. Interim tamen sathanici homines, hac sua doctrina multis modis execrabili longe lateque in mundo sectatores conciliarunt, Christi que Ecclesiam non parum funestarunt. Istos autem Augustinus Dei propugnator (quem ante nouem annos sibi obnoxium habebant) compluribus libris ualidissime subuertit, quum inter cætera ita futiliter creparent: Quomodo? eiusdem tamen religionis & pietatis erga panem & calicem cum Catholicis

catholicis propemodum sumus, huic Augusti-
 nus ita obuiat: Non ita Manichæi, nō quilibet pa-
 nis & calix nobis sacramentum sunt, quodq; Chris-
 tus in spicis & sarmentis ideo inuolutus sit, nō
 ita, nequaquam nobis ruri nascitur, longe aliud
 requiritur, uidelicet pietatis consecratio, quæ his
 Domini uerbis: Hoc est meum corpus, conficitur.
 Per hæc nobis demum panis & uinum ad mysteriū
 fiunt, quibus uidelicet, Christus occultitur & con- Cōsecra-
 tinetur, adeoq; quod nō ita, nempe per consecra- tio sacra-
 tionem preparatur, naturali refectiōi decedit, menti &
 non sacramenti religioni. Excute hæc: Quod benedis-
 nō ita fit. ctio uul-

Sententiæ suæ declarationi fusius ita in- garis cibi
 sistit: Vt cunq; pro omnibus potus & cibi spiritalis uariant.
 bus & corporalibus donis, cum iisdem uescimur,
 Deum benedicimus, & gratiarum actione prose-
 quimur, non tamen ex uulgari & usitata hac be- Cū olim
 nedictione & gratiarum actione, ex pane & uino a Chris-
 sacramentum fiat, illę enim creaturæ, inquit, pie- stianis, ut
 tatis demum consecratione ad sacramentum con- & hodie,
 ficiuntur. sacramē-

Adeo liquido admodum Domini conuiuīū tū maxi-
 ab usitata Christianorum cœna differentiā ita; mi fieret,
 tuit (quum tñ aduersariorū cœna nihil à com- Ethnicis
 muni cœna uariet, ut ex 22. scripturæ testimo- cererem
 nio uerbosius habes) adeoq; dilucide docet, dis & Baco
 uina cōsecratione Ch̄m in Eucharistia nobis chū ados
 præsentem & hypostaticum haberi, alioquin rarisus
 argumentum cōtra Manichæum, ut uidere est, picabans
 infirmum & ficulneum foret. tur.

333 TESTIMONIVM SANCTI

Orationem suam hæretico fausto ira opponit: quomodo o Fauste inquis, quod uestra Manichæorum impostura, quæ supra omnem modum ueritati contrariatur nostræ professioni & pietati in pane & uino propemodum competat? Multo sane hic uesanius & stupidius loqueris, quam illi, hoc est, gentiles faciunt, qui ob panis & calicis studium arbitrantur Christianos Cererem & Bacchum uenerari.

Vnde luculenter insinuat (ut & sequentia illius uerba, quamuis panis & calicis sacramentum nostro ritu amplectamur, illud indicant) quod suo tempore Christiani sacramento diuinum honorem attribuerint, quum gentiles nequaquam suspicari fuissent, quod ob sacramenti usum Cererem & Bacchum uenerarētur.

**S. Missæ
canon.**

**Aduersarij
consecratione
negligunt, i:
deoq; sa,
cramenti
ueritate
destituuntur.**

Habes itaq; ex utroq; loco apud Augustinum Domini uerba: Hoc est meum corpus, non Metaphorice, sed proprie & secundum literam desumi, quum magnifice adeo probet, quod panis & uinum ad sublimia hæc sacramenta sub quibus Christus præsens est, nobis nequaquam dari possent, quam per hoc solum symbolum & precationem intimam, cui consecrationis uerba infusa sunt.

Hinc etiam facile elicitur, quid sacramenti loco aduersarij reputent, quum Canonicam precationem diuinæ consecrationi deditam, & multo ut Apostolica & Ecclesiastica ordinatione patet, sibi deuinctam, fastidiant.

Adhæc ut oculis subiiciatur, quomodo Augustinus

Augustinus hæc Domini uerba: Hoc est meum corpus, intellexerit, Epistolā 118. ad Ianuarium An En- scriptam pulchre hoc expedientē consule, ubi charistia inter cætera ita scribit: Inter fideles Christianos quotidie quæstionem nonnunquam uentilari: An quotidie sumenda sancta Eucharistia sumenda sit, alter (inquit) in- ficiatur, quod singulares ad hoc dies deputandæ Quondā sint, in quibus se grauius castiget, ut digne accessus obtineat: dat: Alter autem agnoscit quod illis non accessus peccatos detur, qui eius generis delictū patrarint, ut præ res, per- sulis Ecclesiæ autoritate pœnitentiam acturus acta cons- ab Altari rppellatur, & eadem autoritate, post seßione, pœnitentiam, admittatur. Hoc est (inquit) sas non nisi cramentum indigne suscipere, quum aliquis pœs pœnitens nitentiæ tempore accepturus est, penes cuius tiam luis arbitrium non stat, ut illud communicet uel abs sent, abs- sineat, uerum ob uenialia peccata quæ publicis solueban- tus damnari non debent, homo (iuxta alterius tur. opinionem) a quotidiana Dominici corporis meo Illud im- dicina nequaquam abstinebit. Caterum (ultes pius Lus rius prosequitur) utriusque digladiatio non ina therusex scite ita componi posset, ut utrique referatur, hibilat. faciat pro fidei suæ & pietatis arbitrio, quum Sacramē neuter corpus & sanguinem Dominicum profus- tū est Dos- net, & uterque debitum sacramento honorem minici attribuat, nec enim Zachæus & Centurio inter corporis se commissi sunt, quum alter Dominum in ades medici suas incredibili gaudio susciperet, alter autem na. diceret, Indignus sum qui tectum meum subins Luc 19- tres. Et paulo post: Alter sacramentum ob reues Matt. 8. rentiam summam quotidie suscipere expauescit.

140 TESTIMONIUM SANCTI

Nam. 21.

1. Cor. 11

Posterior autem illius reuerentia excitus, abstinere ueretur, Hic autem inquit, res pendet, cibus ille contemptum non admittit, ut nec manna fastidium, hoc enim est quod Apostolus dicit: Indigne ab illis accipi cum ueneratione singulariter debita, ab alijs cibus non diiudicarent. Mox enim huic Apostolico dicto, Iudicium sibi manducat & bibit, subiicitur: Quod corpus non diiudicet. Hactenus Augustinus.

Hic repetere nolim, quod sacramentum medicinam corporis & sanguinis Christi, item quod toties corpus & sanguinem, quodque sacramentum inter alia omnium saluberrimum uocet. Illud autem alijs meminisse profuerit, ut duos uenerabiles uiros, qui de quotidiana sacramenti acceptione disputant, duobus Euangelicis uiris Zachæo & Centurioni conferat, innuens, quod Dominus noster Christus sacramenti huius beneficium, non minus teetum nostrum, hoc corpus, ad corporis & animæ salutem subintret, ut Zachæi domum adiebat, & Dominum in sacramento suscepturi, cum Centurione dicemus: Domine, indignus sum ut teetum meum subintres, ut & Origenes supra adductus tradidit.

Quid dicitur
iudicari
apud
Paulum
significet.

Augustinus porro hic docet, cibi huic singularem quandam reuerentiam deberi, utque potissimum ab alijs cibus secerni oporteat, nec pro usitato pane æstimandus sit, sin secus fiat, iuxta Apostolicam professionem exitio uertatur. Expende igitur, quid aduersarijs nostris, qui ex sacramento terreno uere panem censent, iudicij relinquay

relinquatur? Augustinus astruit nequaquam pro
vulgari pane, sed debita summæ reuerentiæ di-
gnitate haberi oporteat, adeoq; Dominus illic Matt. 8
adorandus sit, hoc modo: Domine indignus sum,
ut tectum meum accedas. De hac etiam singu-
lari reuerentia sacramento destinanda, latius in
eadem Epistola super huiusmodi quæstionem
respondet: An Christi corpus ab ijs, qui non ie-
iunant, accipiendum sit, ita infert: Ab eo inde S. spiris
tempore (quo discipuli Domini corpus & sanguis tui allus
nem Christi in cæna acciperent) sancto spiritui buit ut
ita placuit, ut ad tanti sacramenti reuerentiam corpus
Domini corpus a Christianis ante omnē alterius Christi
terreni cibi mædicationem, suscipiatur. Vterius ieiunis
docet Apostolum Corinthiis grauitè commis- sumatur
nari, qui sacramētum alijs cibis in conuiuio ad-
miserent, quandoquidem saluator noster ut al-
tius & accuratius sublimia hæc mysteria cōmit-
teret, omnium postremo memoriæ & animo
discipulorum suorum, à quibus digredi uoluit,
impresit.

*Institu-
tio huius
sacramē-
ti est ulti-
ma Do-
mini uo-
luntas.*

Vniuersa hæc de uerbis Domini: Hoc est me-
um corpus, si non uerum Christi corpus, sed pa-
nem solummodo, ut aduersarij Augustino nefas
re abutuntur, comprobarent, plane anceps fo-
rem, quid nam maius dici oporteat, nolim dice-
cere quod institutionis uerba de sacramēto Au-
gustinus pro ultima Dominica uoluntate æstis-
met, quam Dominus, utpote sublime suū myster-
ium discipulorum animis penitus infigi uoluit,
ideoq; Augustinus eiusdem uerba sua proprie,

342 TESTIMONIVM SANCTI

quemadmodū ultima testatoris uerba habentur, ut supra in 18. & 19. scripturæ testimonijs dicebatur, intellexit, adeoq; idem tractatu 10. in Epistola Iohannis docet, ubi inducit hæresidem de uerbis nouissimis patris sic loquētem: Ego nō faciam quod mihi pater efflans animam nouissime mandauit: quod ultimum sonuit in aures meas proficiscente hinc patre meo? Quauis alia uerba ipsius aliter possum habere, nouissima uerba plus tenent, et deinde sic subinfert: Custodiuntur uerba nouissima hominis moriētis. Quid sibi sperant illi, qui uerba nouissima sedentis in cælo nō custodiunt, uidentis desuper an cōtemnatur an non cōtēnatur. Adhęc attento lectori nō obscurū esse potest, qđ sanctissimo huic uiro ubiq; pariter de uero pane & uero corporis Deū in Eucharistia loquitur, utrumq; panem scilicet & Eucharistiam omnino diuersa disparata haberi, ideoq; diuersæ considerationis uideri mutuo opponit. In 64. Epistola ita loquitur: Accipiamus cum eis corpus, cum quibus panem comedere prohibemur? Grauatim fert qđ Africani sui cum impijs Christi corpus susciperent, quorum cōsuetudinem merito & in conuictu iuxta pauli doctrinam prima Corinthio. cap. 5. uitare debebant.

Vnum adhuc locū ex altero suo sermone de uerbis Apostoli, qđ Christi uerba pprie intellexerit, adducā, deinde alijs rationibus insisti placeat, ita loquitur: Audiamus ueracem magistrum, diuinum redemptorem, humanū saluatorem, cōmendantem

dantem nobis pretium nostrum sanguinē suū. Los
 cutus enim est nobis de corpore & sanguine suo, q.
 corpus dixit escam, sanguinē potum, sacramētum
 fidelium. Agnos. ut fideles, audientes aut, hoc est,
 Catechumeni, quid aliud quā qui audiunt? Cū er-
 go cōmendans talem escam, & talem potū dice-
 ret, nisi manducaueritis carnē meam, & biberitis
 sanguinem meū, non habebitis uitā in uobis: Et
 hoc diceret de uita, quis alius quā ipsa uita? Erit
 autem illi homini mors non uita, qui mendacem
 putauerit uitam: scandalizati sunt discipulicuius,
 non quidem omnes, sed plurimi &c. Liquido quis
 de nāstruit, quod Christus uerus magister mē-
 tiri nescius, luculenter dixerit, sacramentum
 nobis relictum corpus suum & sanguinem ha-
 beri, quo quidem redempti sumus, quodq; hæc
 uere cibus & uere potus sint, imo ipsa uita a-
 deotq; omnibus ijs, qui uitam, hoc est, Christum
 de uita, ut dictum est, detrectantes, mendaciū
 insimulant, ut aduersarij incumbunt, non ui-
 ta, sed æterna mors destinetur.

Quid
 Capers
 naitas of
 fenderit.

Amplius negotiū diducit, & ibidem expli-
 cat ut ubiq; solet, cui impegerint Capernaitæ,
 quū secū cogitarent, qā de hoc corpore qd ui-
 derent, Dominus partes facturus esset, & mem-
 bra sua concisurus & illis daturus, ob huiusmo-
 di atrocem cogitationem dixerit, quomodo?
 quum uideritis filium hominis ascendentem: Quid pos-
 si ante erat? Certe qui integer ascendere tuus & cis
 potuit, consumi non potuit, ergo & de cor- bus sacra-
 pore & sanguine suo dedit nobis salutarem menti uis
 refectiōem deatur.

844 TESTIMONIVM SANCTI

Ioha. 6.

refectionem, & tam magnam breuiter soluit de sua integritate questionem. Manducet ergo qui manducant, & bibant qui bibunt, esuriant & sitiant, uitam manducant, uitam bibant. Illud manducare, refici est: sed sic reficeris ut non deficiat, unde reficeris. Illud bibere quid est nisi uiuere? manduca uitam, bibe uitam, habebis uitam, & integra est uita. Tunc autem hoc erit, id est, uita erit unicuique corpus & sanguis Christi, si quod in sacramento uisibiliter sumitur, in ipsa ueritate spiritaliter manducetur, spiritaliter bibatur. Audiuius enim ipsi Dominum dicentem: Spiritus est qui uiuificat, caro autem non prodest quicquam. Verba quae loquutus sum uobis, spiritus & uita sunt, sed sunt, inquit, quidam qui non credunt, ipsi dicebant: Durus est hic sermo, quis potest eum audire? Durus est, sed duris, id est, incredibilis, sed incredulis, &c.

Infideles
hic impin-
gunt.

Hic Augustinus uniuersa aduersariorum Philosophica & phantastica argumenta, Christi omnipotentia diluit. Si Christus, inquit, corpus suum in caelis integrum habuit, poterit & fidelibus idem corpus absque defectione largiri, & in eodem salutem & uitam nobis donare. Attende ut crebro Sacramentum uitam uocet, & ut aduersariorum leuitatem grauiter incessat: Sermo, inquit, Dominicus durus est duris, & incredulis incredibilis, quae certa non possunt de ulla figura accipi. Cui enim durus uideretur, ut aliquis (necdum Christus Deus & homo) corporis sui figuram alijs dare & relinquere queat?

Ut

Ut autem uel præ oculis contuearis ab Augu-
stino sacramentum (hoc est ueritatem corporis
& sanguinis Christi, quod in mysterio susci-
pimus) hic uitam uocari. Consule librum primū
de Peccatorum meritis & remissione, capite
uicesimo quarto, asserat hunc in modum: Opti-
me Punici Christiani, baptismum ipsum nihil ali-
ud quam salutem: & Sacramētum corporis Chris-
ti, nihil aliud quam uitam uocant. Vnde nisi ex
antiqua, ut existimo, & Apostolica traditione,
qua Ecclesiæ Christi insitum tenent, præter bas-
tismum, & participationem Dominicæ mensæ,
non solum non ad regnum Dei, sed nec ad salutē
& uitam æternam posse quengquam hominū per-
uenire? Hoc enim & scriptura testatur, secundum
ea quæ supra diximus. Nam quid aliud tenent,
qui baptismum nomine salutis appellāt, nisi quod
dictum est: Saluos nos fecit per lauacrum regenes-
rationis. Et quod Petrus ait: Sic & uos simili for-
ma baptisma saluos facit. Quid aliud etiam qui
sacramentum Dominicæ mensæ uitam uocant, nisi
quod dictum est: Ego sum panis uitæ, qui de cœ-
lo descendi, & panis quem ego dederō, caro mea
est pro seculi uita. Et, si non manducaueritis cars-
nem filij hominis, & sanguinem biberitis, non ha-
bebitis uitam in uobis, &c.

Hoc de Sacramento dici nolis uelis, admits-
tas oportet. Nunquid auguraris apostolos Chri-
sti Ecclesiis inspirassent, ut uitæ sacramentum
uocarent, si tantum figuræ loco habuissent? Aut
quomodo Africani de hoc probe sensissent, cum

Africani
ni baptis-
mum salu-
tis, & sa-
cramētū
corporis
Christi,
uita no-
menclati-
ra saluta-
bant.

Apostolis
ca tradi-
tio.
Iohan. 3.
Iohan. 6.
Tit. 3.
1. Pet. 3.
Iohan. 6.

Augu-

946 TESTIMONIVM SANCTI

Augustinus eisdem ita suffragetur: Optime Punici Christiani sacramentum corporis Christi nihil aliud quam uitam uocant. Si sanctissimus uir pro figura sacramentum reputasset, qua ratione figura non nisi uita uocaretur?

Idem tractatu 27. in Iohannem, super hæc Iohan 6. Petri: Vitæ uerba habes, ita insinuat: Vitam enim æternam habes in ministracione corporis & sanguinis tui, & nos credimus & cognouimus, nõ cognouimus & credimus, sed credimus & cognouimus, credimus enim ut cognosceremus: Nam si prius cognoscere, & deinde credere uellemus, nec cognoscere nec credere ualeremus. Quid credimus & quid cognouimus? quia tu es filius Dei uisui, id est, quia ipsa uita æterna tu es, & non das in carne & sanguine tuo nisi quod es.

In ministracione corporis & sanguinis Christi, est uita æterna & ipse Christus.

Esai 6.

Hactenus promiscue indicare uolui, quod Augustinus Domini uerba, Hoc est meum corpus, non tropice, sed iuxta literam, & ut sonat, simpliciter & recte intellexerit. Quibus iam & illud adijciam, quod uniuersas fere rationes, quas in scripture testimonijs supra peculiariter adduxi, eadem ad hanc ueritatis corroboracionem usurpauerit.

Et principe quidem loco, Dominum nostrum Christum, in cœna sua ueteris testamenti figuras, utpote umbras antecedentes, & signa adumbrantia, per huius sacramenti, uidelicet præfiguratæ ueræ rei, institutionem compluisse & antiquasse astruxerit, ut idem & supra

pra in altero scripturae testimonio edoctum est,
ex compluribus locis obtineri potest.

In Oratione Psalmi tricesimi noni, ita scri-
bit: Quando promittebatur, tunc dicebatur, cum
autem datum est quod promissum est, ablata sunt
uerba promissiua, data sunt completiua. Sacrifi-
cia ergo illa tanquam uerba promissiua ablata
sunt. Quid est quod datum est completium?
Corpus quod nostis, quod non omnes nostis, quod
Minam qui nostis omnes, non ad iudicium nouer-
itis.

Et paulo post: Dominus apud Prophetam
dicit: Sacrificium & oblationem nolui. Quid
ergo nos iam hoc tempore sine sacrificio dimissi-
sumus? absit. Perfecisti enim, inquit mihi corpus,
hoc promittebatur quibusdam signis, ablata sunt
signa promittentia, quia exhibita est ueritas pro-
missa. In hoc corpore sumus, huius corporis par-
ticipes sumus: Quod accipimus, nouimus, & qui
non nostis, noueritis, & cum didiceritis, non ad
iudicium accipiat: qui enim manducat & bibit
indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Perfe-
ctum enim est nobis corpus, perficiamur in cor-
pore.

Præterea mite eleganter libro decimo septis **Præf. 9.**
mo de ciuitate Dei, capite uicesimo docet, quod
hæc Salomonis sententia, ubi Dei sapientia
apud eum ita loquitur: Venite & edite de meo
pane, & bibite de meo uino, quod uobis com-
miscui, & cætera, per I E S V M Christum
completum

348 TESTIMONIVM SANCTI

Eccle. 2.8 completum sit, quum nouum sacerdotium iuxta ordinem Melchisedech instituerit, ideoq; apud Salomonem ita sequatur: Derelinquite insipientiam ut uiuatis, & querite prudentiam, ut habeatis uitam. Participem autem fieri mensæ illius, ipsum est incipere habere uitam, quid enim credibilius dici potest, quam quod Salomon in alio libro Ecclesiastæ hac sua sententia loquatur: Quid habet homo melius quam ut edat & bibat? Ad mensæ huius participationem spectauerit, quam etiam sacerdos, hoc est, Christus, noui testamenti mediator, nobis iuxta ordinem Melchisedech de suo corpore & sanguine proponit. Id enim sacrificium successit omnibus illis sacrificijs ueteris Testamenti, quæ immolabatur in umbra futuri, propter q

Eccle. 7. etiam uocem illam in Psalmo 39. eiusdem mediatoris per prophetiam loquentis agnoscimus: Sacrificium & oblationem noluisti, corpus autem persfecisti mihi, quia pro illis oibus sacrificijs & oblationibus corpus eius offertur, & participantibus ministratur, nam istum Ecclesiasten in hac sententia manducandi & bibendi quam sæpe repetit, plurimumq; commendat, non sapere carnales epulas uoluptatis, satis illud ostendit ubi ait: Melius est ire in domum luctus, quam ire in domum potus. Hactenus Augustinus.

Luctus
domum
pro Eccle
sia acci
pit, in
q̃a pas
sionis
Chrī sub
Missæ of
ficio res
cordat̃.

Hæc minime gentium interprete opus habet, quum luculenta sint & palam doceant, quod corpus Chri in sacramento nulla figura, sed uere res ipsa antea figurata sit, quo uniuersæ ueteris testamenti figure cōsummaræ & abolitæ sunt.

Item

Item multo aptius sanctissimus noster Epistola
 86. ad Catulanū probat, ubi cuiusdam, qui Vr- Vrbici
 bicus salutabatur, errorem confutat & subuer- schisma
 tit. Is quidem Vrbicus ad erroris sui confirma- ticus er
 tionem inter alia scribit, ueteris Testamenti do- ror.
 ctrinam Christo succubuisse, uidelicet aram in
 ueteri testamento huic iam cedere; & gladium
 ieiunio, & ignem orationi, pecus pani, sangui-
 nem calici, quod Augustinus impugnat: Qui
 inquit, hæc ita explicat, is etiam ignorat, quod in Exod. 20
 legis & prophetarū libris sæpiusculum uocabulum 21. 24.
 Altare usurpetur, uidelicet de altari per Moy- 29.
 sem extructo, quod prius in tabernaculum locas- Leuit. 2
 batur, quodq; ediuerso in Apostolicis libris, uos-
 cabulum Ara inueniatur, ut cum Martyres sub
 Dei ara clamant. Ipse Vrbicus dicit, cessisse pani
 pecus, tanquā nesciens, & tunc in Domini mensa pa- Apoc. 5:
 nes propositionis poni solere, & nunc se de agni
 immaculati corpore partem sumere. Dicit cessisse Vulgata
 se poculo sanguinem, non cogitans etiam nunc uerſio
 se accipere in poculo sanguinem. Quanto ergo habet als
 melius & congruentius uetera transisse, & noua tare.
 in Christo facta esse, sic diceret, ut cederet altari Exod. 28
 re altari, gladius gladio, ignis igni, panis pani, De altari
 pecus pecori, sanguis sanguini. Hactenus Augu- corpore
 stinus. sanguine

Liquido docet quod propositionis panes in
 Christo cesserint, non ob cōsimilem panis schema-
 ticam rationē, ut aduersarij blaterāt, sed imma-
 culati agni corpori, quodq; ueteris testamenti
 pecudis sanguis cesserit, non alio schematico

350 TESTIMONIUM SANCTI

Leuit. 7. sanguini, sed uero Christi sanguini, quem ex calice iam bibimus.

Licet sanguinis potus in Veteri testamento seueriter prohibetur, non tamen a Christo sanguine nos temere feramus. Nec obscurius in quaestionibus super Leuiticum, capite 57. astruit, ubi quaestionem proponit, quam tamen perplexam relinquit, inquit: Cum Dominus dicat, nisi carnem meam edes, et sanguinem meum biberitis, non uitam in uobis habebitis. Quid ergo sibi uult quod populus antea serio admodum de sanguine sacrificij pro peccatis arcebatur, quum tamen in omnibus sacrificijs, unicum hoc sacrificium significaretur, in qua uera peccatorum remissio est, quumque huius sacrificij sanguis ad cibum participandi non tantum prohibitus sit, sed quilibet impensus adhortetur, qui modo uitam consequi cupiat. Iterum admonet quod ueteris testamenti sacrificia, his sacrificijs altaris, quibus uera peccatorum remissio adest, inditio fuerint & cesserint, quodque iam uere hypostaticum sanguinem in Eucharistia obtineamus. Vnde patet, Augustinum ultro citroque diligenter loqui, quod Christus in cena sua, loco omnium sacrificiorum tropice significantium, quae eodem tempore abrogauit, hoc uerum sacrificium corporis sui & sanguinis subuexerit.

2
Quies
quid fide,
mandata
diuina,
& sacras
meta com-
cernit,
proprie
intelligetur.

Achac quum supra ex altero scripturae testimonio disertum sit, uerba, quae Deus mandauit, & instituit in sacramento, iuxta germanum sensum, & non Metaphoricum intelligi. Idem docet libro secundo de doctrina Christiana, capite nono, inquit: In his enim

que

quæ aperte in scriptura posita sunt, inueniuntur illa omnia quæ continent fidem, moresq; uiuenti. Verum nihil est quod æque fidem nostram supra intellectum humanum postulet, quam sacramenta, & potissimum mirandum hoc corpus Christi sacramentum, ut supra ex Augustino alijsq; patribus affluenter, & deinceps audies. Quod si ita est, nulli Metaphoræ locus relinquitur, adeoq; fides nostra labasceret, & iuxta cuiuslibet tergiuersationē dubio uoluptaretur, ut nostro tempore, prohi dolor, uanissimi Metaphorice doctrinæ propugnatores, uel sexcenta somnia comminiscuntur, quum cuiuslibet suus cropus allubescat, quæ omnia contra inconcussam Catholicæ Ecclesiæ sententiā militant. Porro qd Augustinus ex hoc Dñi apud Lucā & Apostolum Paulum nō tm dixerit: Hoc est meum corpus, sed etiam adiecerit, quod pro uobis traditur, nec tantum dicat. Hic est meus sanguis, sed etiam adiunxerit, noui Testamenti, qui pro uobis effunditur, adeoq; apud Mattheum hoc in remissionem peccatorum intellexerit, quod Christus in sacramento suo, idē suum corpus quod pro nobis super crucem tradidit, & eundem sanguinem suum qui pro nobis effundebatur, in remissionem peccatorum, uere communicet, ut idem etiam in tertio scripturæ testimonio adducebatur, idque multis modis ex sanctissimo uiro adferri & probari potest.

Aduersarij sacramenti huius fidei admodū enarrāt.

3
Augustinus corpus est sanguinem in sacramento pro ijs duxit, quæ pro nobis sunt per crucē in peccatorum remissionem offerrebatur.

Confessionum libro nono cap. 13. uocat

Z 3 Christi

Corpus 352 TESTIMONIVM SANCTI

Christi in sacramento, sanctum triumphale sacrificium, quo Chirographum contra nos scriptum dispunctum est, ubi & charissime matris lux Monica optimam uoluntatem refert, ita ad Deum loquitur: Quum dies dissolutionis sue immineret, non hoc cogitauit, ut corpus illius pretiose inungeretur & sepeliretur, nec et lectum admodum aut antiquum monumentum desiderauit, aut spectauit, nec quicquam hoc nomine nobis commisit. sed illud tantum contendit, ut memoria illius apud altare tuum celebraretur, cui assidue seruiuit, de quo altari quid dispensaretur, nouit, triumphale sacrificium, quo Chirographum contra nos scriptum, deletum est, & hostis uictoria superatus est.

Præterea frequenter sacramentum uocat pretium, quo empti sumus, ut habes Epistola 162. & 163. contra Donatistas: uocat carnem nostri sacrificij corpus nostri sacerdotis, lib. 4 de Trinitate cap. 14 scribit: Quid adeo mundum haberi potest hominum peccata purgandi, ut caro est, quod absque ullo carnalis uoluptatis lenocinio in & ex uirgineo corpore natum est, quidue tam munifice offerri & accipi potest, ut caro nostri sacrificij, quæ corpus nostri sacerdotis agnouit.

Hinc uidetur quod etiam non raro mysterium sacrificij Christi corpus uel sacrificium Mediatoris uocet. in Epistola 120. ad Honoratum inquit, quod Christus in 21. psalmo, ubi ait: Promissa mea soluam pro omnibus cum timentibus, pauperes edent & saturabuntur &c. Huius modi

modi promissis corporis sui sacrificium, quod sacramentum est, intelligi uoluerit. Ecclesia

In 10. libro de Ciuitate Dei, capite 20. ita loquitur: Seruiliis formæ acceptione Christus sacerdos est, ipse ille est, offerens et oblatio, et pos mento testatem habet, ut eius rei sacramentum quotidianum esse uoluit Ecclesiæ sacrificium, cum ipsius molat. corporis ipse sit caput, et ipsius capitis ipsa Ecclesia sit corpus, tam ipsa per ipsum, quam ipse per ipsam assuetus offerri. Insinuat ut Christus super crucem in suo corpore Ecclesiam suam Deo patri obtulerit, ita ediuerso Ecclesia ipsum rursus pro se Deo offerat. In S Mis

Contra Faustum libro 20. cap. 19. ita scribit: Hebræi in uictimis pecorum, quas offerebant Deo, multis et uarijs modis, sicut re tanta dignum erat, prophetiam celebrabant futuræ uictimæ, quam Christus obtulit. Vnde iam Christiani peracti eiusdem sacrificij memoriam celebrant sacrosanta oblatione, et participatione corporis et sanguinis Christi. sa Chri
corpo of
fertur et
manduc
atur.

Item lib. 1. contra Cresconem hæreticum capite. 25. docet hoc sacramentum perperam accipientibus exitio esse, uocans unicum sacrificium pro salute nostra. Vnicūsa
crificium

In Enchiridio capite 120 ita scribit: Inficiatur nequit, quod mortuorum fidelium animæ pietate cognatorum suorum adhuc uiuentium nuunt. leuentur, quum pro ijs sacrificium mediatoris offerretur. Aduersas
rū hoc ab
nuunt.
Sacrifi
ciū mes

Vicesimo secundo libro de Ciuit. Dei cap. 8 diatoris.

354 TESTIMONIVM SANCTI

Sacrificiū
cū corpore
Christi
facit ad
sathanici
assultus
expugnati-
onem.
Apoc 5
Cur Mar-
tyres sub
Altari-
bus
Christi se-
pelirent.
Psal. 109
Christus
sacerdos
altari ad-
stat, & su-
um corpus
immolat,
suumque
sanguine
pro pec-
catis spiri-
tualiter
effundit.

fusus sacrificij huius uirtutem prosequitur, quomodo uir Tribunitius Hesperius in territorio Fussalensi secundum Cupedi appellatū habuerit, ibi cum percepisset quod domus afflictionē pateretur malorum spirituum uexatione, Augustini presbyteros illo absente rogauerit, ut aliquis illorum eo pergeret, cuius orationibus cederet. Perrexerit unus, obtulit sacrificiū corporis Christi, orans quantum potuit, ut cessaret illa uexatio, Deoque protinus miserante cessauit.

In Iohannem tractatu 24. de Altari sic scribit: Cuiusmodi est mensa potentis quam ea de qua suscipitur corpus et sanguis Christi, qui animam suam pro nobis posuit? In sermone undecimo de sanctis ita loquitur: Sub ara Dei, inquit Iohannes, occisorum animas uidi. Quid reuerentius et uenerabilius est, quam sub hoc altari requiescere, in qua offeruntur hostiæ, in qua Dominus est sacerdos? sicut scriptum est: Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. Recte sub altari iustorum animæ requiescunt, quia super altare Domini corpus offertur. Nec immerito illic iusti uindictam sanguinis postulant, ubi etiam pro peccatoribus Christi sanguis effunditur, id est in susceptione &c.

Libro 2. de infirmorum uisitatione, ita scribit: Mi Fili, non uiuificantem expletionem, uel illud uiuificum Dominici corporis supplementū accipere recuses, quin potius ex animo desideres, et cum inconcussa fide suscipias. Huiusmodi enim
incompas

incomparabilis cibus, & ineffabilis commeatus ^{Emorietur}
tibi erit longe saluberrimum pretium redemptio ^{tium com}
nis, memoria redemptoris, propugnatio redem ^{municas}
ptionis. ^{tionē ad}

Ex his liquido habes, Augustino hæc uerba: ^{uersarij}
Quod pro uobis traditur, de uero Christi corpore ^{respuūt.}
accipi, idē in sanctissima Eucharistia ues
re sit, & offerat ur.

Quodq; hæc: Hic est meus sanguis, qui pro
uobis effunditur, de uero Christi sanguine, ut ^{Genes. 8}
in sacramēto hypostatice habetur, intellexerit,
ex sequentibus illius suffragijs facile pater.

Libro duodecimo contra Faustum, cap. 10.
declarat, quod columba, quæ altera uice septem ^{Christias}
diebus exactis, ab arca dimissa, nō redierit, mun ^{ni bibūt}
di finem adumbret, quum sancti æternam requiē ^{quod ex}
habitura sint, & non amplius in sacramento spei ^{Chrīlaet}
(cui etiamnum Ecclesia insignita est quam diu il ^{re deflus}
lus bibitur, quod ex Christi latere effusum est) ^{xit.}
sed in plenitudine perpetuæ salutis, quum regnū

Deo & patri traditur, & nos ad huiusmodi lus
culentam inconcussæ ueritatis contemplationem ^{Verba:}
nullo corporali mysterio indigebimus. ^{hic ē me}

Libro de peccatorum meritis & Remissio: ^{us sans}
re cap. 24. inquit: Non dubitandum est, quod & quis,
pro infantibus baptizatis, sanguis effusus sit, quo ^{Christus}
nondum fuso in sacramento ita dabatur, & præs ^{ad sangui}
cipiebatur, ut diceretur: Hic est meus sanguis. ^{nem suū,}

In Iohannem tractatu 31. De Iudæis uer: qui pro
ba facit, qui Petri aliorumque Apostolorum fusus est,
Z 4 prædicatione retulit.

356 TESTIMONIVM SANCTI

prædicatione conuertebantur: Christum, inquit, Iudæi fuerunt per malitiam suam morientē, & postea dei cōsor cum in Christum credidissent, facinoris sui uenientes, Chrī consequenti sunt. De salute desperabant, donec sanguinem quem effuderunt, bibissent.

ab illis effusum bibere. Præterea de symbolo ad Catechumenos, libro primo: Quam atrox facinus est Christum occidere, Iudæi autem illud commiserunt, nec pauci ex eorum numero in illum crediderunt, sanguinemque illius biberunt, & perpetratum scelus est illis remissum.

Apo. 2. Rursum de utilitate Pœnitentiæ, cap. primo, quum de miraculo (quod Apostoli uariis linguis loquerentur) terrentur, apostolos consuluerunt, quid opus factu sit, Ibi Petrus annuntiavit, ut quem crucifixerunt, eundem honorarent, sanguinemque fideliter discerent bibere, quem antea sæuissime fuderunt.

Super 33. psalmum, concione 2. idē & supra indicabatur, declarat nos illuminari, quum crucifixus in potum & cibum nobis cesserit.

Item super uersum: Mors peccatorum pessima est. Magnus, inquit, Dominus quidem est, & illius misericordia uera est, quæ nobis corpus suū, quo tantum passus est, ad cibum dedit, & sanguinem ad potum.

Christus
corpus suum
afflic-
tissimū
nobis in
escā dedi-
dit.

Super 45. psalmum, de Iudæis resipiscen-
tibus, ita loquitur: Fusus Domini sanguis, donatus
est homicidis, non ut dicam Deicidis, quia si cog-
nouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixis-
sent, modo homicidis donatus est fusus sanguis
innocentis

innocentis. Et ipsum sanguinem quem per insaniam fuderunt, per gratiam biberunt.

Et rursum super psalmum 93. ita loquitur: Namque de his qui Christum crucifixerunt, facta sunt postea miracula, quando de ipso numero Iudeorum crediderunt, et donatus est illis sanguis Christi. Impias manus et cruentas, de sanguine Christi portabant. Lauit eos ipse cuius sanguinem fuderunt. Adiuncti sunt corpori ipsius, id est, Ecclesie, qui corpus eius mortale, quod uiderant, persecuti sunt. Fuderunt pretium suum, quo empti sunt, ut biberent pretium suum.

Ad hanc super psalmum 94. de tot millibus Iudeis, à Petro conuersis, ita loquitur: Tanta Aflor. 2. auiditate Dei laudis et sue accusationis conuersi sunt, ut qui primo sanguinem Domini fuderunt sciientes, bibere discerent iam credentes.

In 100. psalmum, super uersum: Cum super cilioso & inexplibili corde non comedi, ita loquitur: Iudei de pena et martyrio Domini pascebantur, adeoque nos de Dominica cruce, quum corpus illius manducamus, fouemur.

Postremo ex sanctissimi uiri sermone ad Neophytos, Iuo Carnotensis Episcopus, quem & supra adduxi, in allegata ad Haimericum Abbatem Epistola, hanc sententiam inducit: Illud in pane, hoc est, sub panis specie suscipite, quod super crucem pependit. Illud in calice accipite, quod ex Dominico latere defluxit.

Adhuc quod Augustinus uerba Domini: Ad remissionem peccatorum de Sacramento intreb
Z s lexit,

358 TESTIMONIUM SANCTI

lexerit, quo caro & sanguis Domini ad peccato
Chri corum remissionem offeratur, & non tantum pro
puse san uiuis, sed etiam pro mortuis. Hoc testatur, ut
guis in sa dictum est, libro confess. 9. capi. 13. & quæsti.
crameto, super Leuiticum, lib. 3. cap. 57. inquit: Huic
pro mors sacrificio, idq; omnibus ueteris testamenti sacri
tuis & ui ficijs delineatum fuerit, peccatorum remissio
uis in pec nem attribui.

catorum re Item in Enchiridio capite 100. docet, quod
missione altaris sacrificia, quæ in Christiana Ecclesia fi
offertur. unt, propitiationes sint, non tantum pro uiuis,
sed etiam pro fidelibus mortuis. Si modo non
capitalibus peccatis obnoxij decesserunt, inquit:
Pro non admodum malis propitiationes sunt. Et
paulo post: Quibus autem profunt, aut ad hoc
profunt, ut plena sit remissio, aut certe ut tolera
bilior sit damnatio.

Salubera Idem de uerbis Apostoli, sermone secundo
rima in docet, sacramentum salutare sacrificium uocās,
sacramen quo citra controuersiam, mortuis suffragari
to hostia, struit, quod Dominus maiori in illos misericor
haud dus dia quam meruerint, moueatur. Sacrificio, in
bie mors quit, saluari, & Eleemosynis quæ pro eorum spū
tuos adiu ritibus erogantur, non est dubitandum mortuos
uat. adiuuari, ut cum eis misericordius agatur a Do
mino, quam eorum peccata meruerunt.

Ex his undiquaq; adductis, in bonā spem eri
gor supra modū constari, quod Augustinus hæc
Dñi uerba, hoc est meum corpus, quod pro uos
bis traditur: hic est meus sanguis, qui pro mul
tis effunditur in peccatorum remissionem, de
uero

uero corpore & sanguine Domini in Eucharistia intellexerit & docuerit, idem illud Dominicum corpus haberi, quod super crucem immolatum est, & eundem illum sanguinem super crucē effusum, ueræ substantiæ respectu habeatur.

Quarto, Augustinus hæc Christi uerba Iohan. 6. Panis quem daturus sum, est caro mea, quem pro mundi uita dabo, eundem in modum intellexerit, ut supra in 3. scripturæ testimonio adducebatur, quod scilicet Christus nobis ibi carnem suam in sacramento dederit, & eandem quidem carnem, quam super crucem pro mundi uita daturus sit. Quodq; acceperit uocabulum panis non terrenum, sed cœlestem panem (hoc est, Christi diuinitatem, quæ omnia nutrit) carnemq; suam afflictam, qua in corporis & animæ præsidium, æterno cibo destinamur. Idq; primo apud illum expresse habemus, libro pri. de peccatorum meritis & remissione, cap. 14. supra etiam adductum, ubi Punicis suis operam dat, ut probe agant, & bene loquantur, quum Christi corporis sacramentum, non nisi uitam uocent, quandoquidem Dominus dixerit: Et panis quem daturus sum, est caro mea pro mundi uita.

Eundem sensum, Tractatu uicesimo sexto in Iohannem, super eadē Domini uerba loquitur: Quomodo caro, hoc est carnalis homo, intelliget, quod ipse, scilicet Christus, panem carnem uocet? Vocatur caro, quod non capit caro. Et ideo magis non capit caro, quia uocatur caro.

Hoc

4.
Christus
Iohan. 6.
uerā suā
carnē no
bis in es
cam dari
promisit.

vocabulū
panis.
Iohan. 6.

350 TESTIMONIVM SANCTI

Hoc enim exhorruerunt, hoc ad se multum esse dixerunt, hoc enim non posse fidei putauerunt. Caro mea est, inquit, pro mundi uita. Norunt fideles Christi corpus, si non negligant corpus Christi esse. Nam de Christi tantum carne uiuit Christi corpus. Et paulo post: Inde est quod exponens nobis Apostolus Paulus hunc panem, unus panis, inquit, unum corpus multisumus. O sacramentum pietatis, o signum unitatis, o uinculū charitatis, qui uult uiuere habet ubi uiuat, habet unde uiuat, accedat, credat, incorporetur ut uiuifcetur.

Vides ut prædicta Domini uerba Iohannis sexto, de sacramento intellexerit, quum inter cætera dicat, fideles corpus norunt, his enim uerbis, ut supra dictum est, utitur, quando de sacramento loquitur: Item, Qui uult uiuere, habet unde uiuat, accedat, credat incorporetur, ut uiuifcetur.

Vt autem sanctissimus uir recte accipiat, quid alibi dicat de sacramentis fidelium, feria secunda Paschæ hæc expendas: Christo pro nobis passio in hoc sacramento suum corpus & sanguine n nobis commisit, & ad idem n os præparauit, sumus enim corpus illius, & per illius misericordiam sumus quod suscipimus. Audis quod compedio ad nodum tria corporis Christi genera pariter tractet. Primo ait, Christum in suo corpore pro nobis esse passum. Deinde idem suum corpus in sacramento nobis commiserit, & postremo quod etiam nos ad illius corpus

Augustinus trisagium de Christi corpore tractat.

162 TESTIMONIUM SANCTI

perceptione cum Christo unum & uerum membrum, unicum corporis sui spiritualis, quod Ecclesia Catholica est, necessario constituetur, nec sectarum partibus distrahemur iuxta sententiam prima Corinthiorum duodecimo: In uno spiritu omnes ad idem unum corpus baptizati sumus, & uos Christi corpus estis, & mutui utrinque membra. Præterea Ephes. 4. Vnum corpus, unus spiritus, unus Dominus, una fides, unus baptismus. Ideoque infert: Digne suscepturus Christi corpus, illius corpori prius uniaris, & Ecclesiæ Catholicæ membro associaris, ne corpore illo exuaris, alioquin spiritum & uitam in sacramento Christi & corporis illius spiritualis, quæ Ecclesia est, non accipies, siquidem nullum aliud corpus de Christi spiritu quam Christi corpus uiuere potest.

Cæterum licet externarum specierum spiritualem doctrinam tradat, non interim hypostatice Rei quam in sacramento suscipimus, obliuiscitur, super hæc enim Domini uerba: Qui carnem meam edit, meumque sanguinem bibit, perpetuo uiuet, ita inquit: Sacramentum Rei, uidelicet unitatis corporis & sanguinis Christi, alicubi quotidie, alicubi autem peculiari tempore in Domini mensa præparatur & suscipitur, quod nonnullis uitæ, nonnullis exitio est. Res uero cuius sacramentum est, cuilibet ad uitam, nec mini ad interitum, quum accipit, hoc est efficaciter & salubriter decedit, quodque mali idem accipiant,

accipiant, rationes facile uideris.

Et quia dilucide proponat nos digna sacramenti acceptione. CHRISTO, non tantum iuxta spiritus unitatem, quam in baptismo consequimur, sed etiam corporis & sanguinis, quorum sacramentum est, unitate corporari, & uiuificari, idque certe figura nullo li aut creaturæ ascribi possit, non difficulter colligis quod sanctissimus uir, Rem sacra menti ubique pro uero uiuificante CHRISTI corpore, adhibitis omnibus illius donis operatorijs & beneficijs, quibus locupletamur, acceperit. Eundem in modum & Ciryllus quem huic subiunxi, disputat, libro argumentorum euidentium quod spiritus sanctus sit Deus, & non creatura, scriptura enim, inquit, hoc de spiritu sancto testificatur, quod homines Desicet, idque nulli creaturæ attribue tur.

Non inusitatum autem uidebitur, quod Augustinus communiter, quando de hoc sacramento tractat, doctrinā de Ecclesia Catholice unitate, sedulo propugnet. Nam suo tempore Ecclesia sauiissime collidebatur, hereticorum & poussimū Donatistarum assultu, itē non uerbis tantum, sed conatu furioso, & nonnullos quos Circumcelliones uocabāt, immane quam transuersos & uecordes, habebant, qui ad Catholicorum exitium armati propendebant, & illos calamitose exuebant, cadebant, e medio tollebant, quum interim Christianissimi uolebant

Quā dī
uina uir
tutes in
sacramē
to exorā
tur, Chri
stianuere
illis cons
tineri, re
quiritur.

Cūr Aug
ustinus
in hoc do
ctrinā ge
nere,

Christia
nitas
tis tradis
tionē acc
uratissime
me prop
pugnet.
Donati
sta.
Circūcel
liones.

364 TESTIMONIVM SANCTI

Nil Chri uolebant salutarī,quemadmodum luctuosi nos
 stianum stri temporis experientia docet, quumq; ita
 æque terz crudeliter sœuirent, & Christi Ecclesiam, potiss
 rebit, atq; simum in Africa horrendè lacerarent, tempor
 que diuul ris sui accommodat se necessitati, ut quam possit
 sio aChri tutissimo, gregem suum in Christianę Ecclesię
 stiane Ec officio aduersus sectas unice contineat, quem
 clesię con admodum idem testatur Tractatu. 27. in Iohā
 sortio. nem: Hęc, inquit, dicuntur, ut amemus unitatem,
 & timeamus separationē. Nihil enim sic formida
 bit Christianus, quam separari a corpore Chri
 sti, intellige mystico, quod est Ecclesia Catholica.

Aduersas Huic iam admonitioni suffragatur adhortatio,
 riorū imz ut sacramentum digne accipiatur, quum unitat
 pietas Au tatis potissimum spectet rationem, si quidem
 gustini omnes pariter, ut unius corporis membra sub
 admonis uno capite Christo, & per Christum, cum Deo
 tionē in u patre, quantum potest fieri, unimur. Idq; supra
 nitatem in patrū, & singulariter Dionysij Areopagiz
 cōtra ues tæ & Hilarij testimonijs fufius audiebatur.

tam corp Ideoq; apud Augustinum sedulo illud ad
 poris uertendum est, licet is populum informet, sacra
 Chri in mentum hoc charitatis & unitatis sacramentū
 sacramē haberi, nihilominus ueram Christi presentiam
 to ueritas astruit, quandoquidem unitatis illius beneficio
 tē, quasi potissimum consequatur, ut ex eodem copiosius
 nil nisi us docebitur, & Ciryllus libro. 10. in Iohannem,
 nitatis sū cap. 13 expresse declarat, nos non tantum uera
 gnūm fōs fide & inculpata charitate Christo spiritualit
 ret, sacra ter, sed etiam corporaliter coniungi. Ut in
 mentū, id frauberius.

que ex

Cuius

Cuius si memineris, nos bifariam Christo incorporari. Primo per unius spiritus communione, quem nobis in baptismo offudit, spirituali corpori, Ecclesie scilicet Catholicę. Deinde etiam uero suo hypostatico corpori, per diuinam illius communionem in sacramento. Vt Augustinus alicubi ad Dominum loquitur: Nō tu mutaberis in me, sed me mutabis in te. Præterea si expendere quod uerum Christi corpus de altari ad corporalis huius unionis acceptio nem, pie accipere nequeas, nisi prius in unitatem spiritualis sui corporis, Catholicę Ecclesie refectaris, siquidem uiuificans sacramenti uirtus in alieno corpore nequaquam exerceatur. tandem optimum Augustinum hic & alibi, singulariter super totum sextum caput Iohannis, Tractatu 15. 16. 27. Item in sermone ad infantes ad altare. Item in sermone de sacramentis fidelium, Feria secunda paschæ rectius amplecteris.

Christo
bifariam
incorpora
mur.
Titi 3.

Hæc ideo dici placuit, quod Domini uerba: Panis quem uobis dabo, est caro mea, quam pro mundi uita tradam, ita ut dictum est, intellexerit, scilicet Dominus idem corpus suum in sacramento ad cibum dederit, quod pro mundi uita sui per crucē in nostri liberationem destinaret, quę Bedæ admodū Venerabilis Bedæ, qui cōmentaria sua ex sanctissimi uiri doctrina, incredibili studio collegit, eandem in sententiam explicat, quod Dominus de dispartita carnis partitione loquatur, altera ad cibum in sacramento, altera ad liberationem super crucem. ita differit: Et panis quem

366 TESTIMONIVM SANCTI

Christus
Io. 6. de
gemina
carnis
largitio
ne loquitur.

quem ego dabo, caro mea est, & cetera. Hunc panem tunc Dominus dedit, quando mysterium corporis & sanguinis sui discipulis tradidit, & quando semetipsum Deo patri obtulit in ara crucis.

Ceterum ut ipsa Augustini uerba rotundius uideas, eadem subiunxero ex sermone de quarta feria, siue de cultura agri Dominici: nec Erasmi censura quicquam mouebor, quum sermo mereatur Augustino attribui, & haud dubie suo tempore sub uita sua exitum, ut appareret, conscripsit, ubi ad Christianam animam ita loquitur: Mensa sponsi tui panem habet integrum, & calicem sanctum, quem panem, etsi fractum comminutumque uidimus in passione, integer tamen mansit, in illa sua cum patre indiuidua unitate.

Petrus S. Ecclesie figuram re tulit.

De isto pane, & de isto calice dicebat ipse Dominus: Panis quem ego dederam, caro mea est pro seculi uita, & calix quem sanctificaueram, sanguis meus est, qui pro uobis fundetur in remissionem peccatorum. Superius enim dixerat: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis uitam in uobis. Quod uerbum audientes, nec intelligentes discipuli, dixerunt: Durus est hic sermo, quis eum potest audire? Et multi ex hoc uerbo scandalizati, discesserunt. Cum uideret autem Iesus, ait illis: Nunquid & uos uultis ire? Tunc Petrus, qui sanctae Ecclesie figuram portabat, respondit pro omnibus: Et ad quem ituri sumus? Verbum uitae habes, & dimittimus te? Videtis dilectissimi quid sit

Aduersarij cum Ca pernaitis a Christo

Ita exire, quid permanere. Qui exierunt, quia ^{recedūt} uerbum Christi non intellexerunt, non iam discipuli, sed heretici remanserunt: qui perfliterunt, ^{q̄ uerba} illius humanum ^{illius hū} uerbum uitæ tenuerunt. Agnoscite heretici exitu ^{mano in} uestrum. Haecenus Augustinus. ^{genio me}

Et postremæ huic sententiæ alicubi consensit in psalmum 54. Verba illius oleo molliora fuerunt, & cæt. inquit: Hanc omnium primam heresin, quæ inter Domini discipulos emerferit, existisse, quum ardua Domini uerba ducerent. Et ^{Sacramē} quia prima fuit, nostro etiam tempore in medi- ^{tariorum} um resuscitatur, quod forte & postrema ante ^{heresis} Domini aduentum habeatur, quum huc usq̄ ^{omniū} uerum suum corpus in Ecclesia Catholica adorari debeat, & ideo Antichristo instrumēta sug- ^{prima fu} gerunt, qui à fide (quam Christus discipulos ^{it.} docuit, & Ecclesia postea ab illis accepit, & haecenus fere obtinuit, in qua & apostata enutriti sunt) turpiter descuerunt, quum uersipelles ^{Christi} sint, relicto uitæ uerbo, philosophica somnia ^{ser} stantur, & ita infideles ac detestabiles heretici ^{mo de} consurgunt. Nos autem Christi & Ecclesiæ ^{suo corpore} discipuli, Augustino parebimus, & Petri exemplo ^{et} insistemus. Petrus, inquit Augustinus, licet ^{sanguine} mysteria, Domini uerbis nondum consequeretur, ^{nō durius} credebat tamen pie. Ideoq; cum durus sermo ^{culus has} et ^{bebitur,} nondum euidentis fuerit, impiorum uitio contigerit, ^{utcuq;} mollescat autem tibi ex pietate, resoluetur ^{assequi} enim tibi adhuc semel instar olei, & ad tua ossa ^{nequeas} usq; penetrabit. Haecenus Augustinus. ^{mus.}

368 TESTIMONIUM SANCTI

Vtinam Oecolampadius sanctissimi huius ubi opera aurem sibi defricasset, & iudicium adhibuisset, non certe huc atrocitatis uenisset, sed que cum tanta animarum strage, interfectioni lucifecisset.

V
Augustinus probat, & Christus promissioni sue Ioh. 6 in cena respondet.

Quinto quod Augustinus etiam docuerit, Dñm Christum hanc promissionem Iohānis sexto: Panis quem dabo est corpus meū, nobis efficaciter in sacramento largiri, & non altera alteram promissionem reponere, uel figurę documento, Christi corpus nō in sacramēto, sed alicubi querendum adhortari & cēt. ut aduersarij somniant, idēq; supra in scripturę testimonio euersum est, ultro citroque ex sanctissimo uiro probatur.

Collos. 2

Nam ex testimonio supra adducto, obuium euadit, quod doceat & fateatur, triumphale sacrificium quo Chirographum contra nos scriptū dispungatur de Dominico altari dispensari uisctimam sanctā. lib. 9. cōfess: cap. 13. & sermo. 2. Dominica prima aduentus. Carnem suam nobis manducandā bibendumq; sanguinem dari.

Contra aduersarium Legis & Prophetarum lib. 2. capite 9. Qui dedit nobis manducare corpus suum in quo tanta perpeffus est, & sanguinem bibere.

In psalmum 33. concione 2. idem suum corpus cum diceret: Hoc est meum corpus, super omnem humanum conatum in manibus portarit. Et ibidem: Verus noster sacerdos, & mediator testamēti est, & ipsius mensam de corpore & sanguine proponit:

proponit. Lib. 17. de Ciuitate Dei, cap. 20. Et Tractatu undecimo in Iohānem. Præterea corpus suū per sacerdotum ministerium exhiberi tradit, cum nobis corpus ministratur, homilia 25. in 50. homilijs. Adhæc quod corpus suum Christianorum ora subintret. Placuit spiritui sancto, ut in os Christiani Dominicum corpus, prius intraret, & cæt. Epistola 118. ad Ianuariū. Et sermone de tempore 215. Credentes Christum fidei corde & ore suscipere. contra aduersarium legis & prophetarum, libro. 2. cap. 9. ut quilibet fideiū de agni immaculati corpore partem sumat, & accipiat in poculo sanguinem. Epistola 86. ad Casolanum, quod scilicet Christi corpus in sacramento a se ipso accipiamus, sumamus, participemus, & cæt.

Quod nullius controuersie apud eundē peremittitur, ut inter cætera de sermone Domini in monte super hanc orationem: Nostrium quotidianum panem & cæt. Psalmum 33. & 84. contra literas Petiliani, lib. 2. cap. 37. sermone 252. de tempore, quæ consuli possunt.

Supra porro bonam ex illo testimoniorum partem habes, quæ hoc conuincunt, quod Christus idem suum corpus super crucē traditū, & eundem sanguinem super crucem effusum, in sacramentum porrigat, ut ad māducandum & bibendum saluti nobis sint, adeoq; qd in cibum potissimum nobis dētur, habes in quæstio. super Leuiticum lib. 3. cap. 57. Et eius generis plura adferri possent, sed quia industria lectori

370 TESTIMONIVM SANCTI

ad manū sunt, quorsum dinumerari retulerit?

Cæterum attendas quod hæc, aliæq; id genus Augustini uerba, ut sunt: Exhibere, dispensari, impartire, dare, porrigere, accipere, suscipere, os intrare, particeps fieri, comedere, bibere & manducare corpus & sanguinem Christi, & eadem illa quæ super crucem pependerunt, passim & inconfutabiliter declarant ueram corporis & sanguinis Christi in Eucharistia præsentiam. Nam præsentia & non absentia proponuntur, dispensantur, dispartiuntur, exhibentur, largiuntur, accipiuntur, suscipiuntur, communicantur &c.

Adeoq; alibi dicit, quod Sacerdotes ueri & fideles. sollicitudine magna attendent, ne quid huius in terrâ decidat, quâdo nobis corpus ministratur. Hom. 26. in lib. 50. homiliarū. Item quod suo tempore mulieres nitidum linteolū sacerdoti exhibuerint, quum corpus Domini accipiunt. In sermone de tempore 252. Verum nihil humi decidere potest, nec linteolo excipi potest, nisi præsto sit. Quare necessario ueram corporis Christi in sacramento præsentiam poscunt, quemadmodum ingenioso haud obscurum erit.

6
Augustinus
cons
vincit, &
Christi
corpus in
sacramen
to ad per
petuam
corporis

Sexto, sanctissimus uir nō tantum passim testificatur, Christi corpus ore & corde suscipi, quæadmodum edoctus es, sed etiam in sacramento ad cibum decedi, idq; & ad animæ & corporis sustentationem & immortalitatem, quod nequaquam figuræ nuncupabitur, ut in septimo scripturæ testimonio prolixius extat. Et apud eundem in tractatu 26, in Iohannem, super hæc Domini

Domini uerba : Qui carnem meam edit , & bibit sanguinem meum , æternam uitam habet , ita sonat : Ne autem putarent sic in isto cibo & potu promitti uitam æternam , ut qui eamsumeret , iam nec corpore morerentur . huic cogitationi dignatus est occurrere , nam cum dixisset : Qui manducat meam carnem , & bibit meum sanguinem , habet æternam uitam , continuo subiecit & dixit : Et ego resuscitabo eum in nouissima die . Ut habeat interim secundum spiritum uitam æternam in requie , quæ sanctorum spiritus suscipit . quod autem ad corpus attinet , nec caro eius uita æterna fraudetur , sed in resurrectione mortuorum in nouissima die .

Hinc est quod sanctissimus uir sacramentum toties uocet salutem . libro secundo contra Epistolam Petiliani . & in Iohannem tractatu quinto , Iudas sibi sumebat iudicium , Petrus salutem . Item sacrificium salutare . de uerbis Apostoli , sermone tricesimo . secundum . sacramentum omnium saluberrimum . Epistola 138 . ad Ianuarium , Vitam . libro 20 . de peccatorum meritis & remission . capite 24 . Et de uerbis Euangelij , quod refertur a Beda : Vita manducatur , nec occiditur ut manducetur , sed mortuos uiuificat . Panis uitæ nostræ . Sermone uicesimo octauo de uerbis Domini : In Christi corpore uita nostra consistit . Sermone primo in Dominica prima aduentus : Viuificum Sacramentum Domini corpus . Libro secundo de uisitatione infirmorum :

Vocat Augustinus sacramentum salutem .
Salutare sacrificium saluberrimum sacramenti .
Vita .
Panis nostræ uitæ corpus Christi .

372 TESTIMONIUM SANCTI

Sanctissima & uiuificantia mysteria corporis sui
Viuficās & sanguinis, quibus in Ecclesia indies pascimur &
sacramēto reficimur. Libro Meditat. cap. 14.

VII. Septimo, quod Manna tantum pro figura &
Augustinus umbra huius sacramenti, & hoc sacramentum
manus non pro umbra, sed pro re ipsa, per manna ipsum
na pro fi quondam significata, habuerit, & habendū etiā
gura huius sit, idē supra in octauo scripturę testimonio ad
us sacras ducebatur, multis in locis confirmat.

menti res Libro Quęstionum ex ueteri testamento, quę
putat. stione 20. Apostolus inter cętera dixit: Petra
1. Cor. 10 autem erat Christus. Vt quia Christi uirtute, as
 qua fluxit de petra, petra appellatus sit Chris-

Uerior tus, Simili modo & quia Manna potestate eius ue
gratia in nit de celo, Manna, id est, Christus, panis dis
nouo quā catur. Quod tunc factum eius rei, quę in Eccle
in ueteri sia nunc offertur, figura fuisse existimetur. Pro
testamen lixius ibidem declarat: Et quia maior gratia est
to. nunc, quam in prophetis, & libertas data per
 Christum, quia ubi spiritus Domini, ibi & libera

Psal. 77. tas ad comparationem temporum & gratiarum.
 Christiani angeli dicti sunt, quorum pane, qui
 Christus est, satiati sunt Iudęi, quos homines dis
 xit, hoc est, Iudęi tantum figurā ueri angelorū pa
 nis, Christi corporis comederunt, qui Christiano
 rum cibus est.

Sacramē In eodem libro in Quęstionibus ex nouo tes
tū ē ueris tamento, quęstione 95. ita loquitur: Manna
tas domis autem typus est escę spiritualis, quę resurrectionis
nice resu nis Domini, ueritas facta est in Eucharistia mys
rectiōis. terio. Attende ut hic cum patrum consensu do
 ceat,

ceat, per sanctam Eucharistiam, quam Christus fidelibus reliquit, resurrectio illius fortiter confirmetur, alioquin Christus à morte nondum rediuiuus, corpus suum in Eucharistia nobis daret.

Tractatu undecimo in Iohannem, ita scribit: Quando autem Manna manducauit populus ^{1. Cor. 10} Israel? Cum transisset mare rubrum, mare autem rubrum quid significet, audi Apostolum: Nos lo autem uos ignorare fratres, quia omnes patres nostris sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt. Vt quid per mare transierunt? Et quæ causam quæres ab illo, secutus ait: Et omnes in Moyse baptizati sunt, in nube & in mari. Si ergo figura maris tantum ualuit, species baptismi quantum ualebit? Si quod gestum est in figura, traiecitum populum ad Manna perduxit, quid exhibebit Christus in ueritate baptismi sui, traiecto per eum populo suo? Per baptismum suum traiecit credentes, occisis omnibus peccatis, tanquam hostibus consequentibus, sicut in illo mari omnes Aegyptii perierunt. Quo traiecit fratres mei? quo traiecit per baptismum IESVS, cuius figuram tunc gerebat Moyses, qui per mare traiecit? Quo traiecit ad Manna. Quod est Manna? Ego sum, inquit, panis uiuus qui de caelo descendit.

Manna nostrum est Christus in sacramento.

Audis ut rubrum mare, figura sacramenti baptismatis fuerit, baptismus autem ueritas erat quæ significabatur. Præterea quod manna sacramenti corporis & sanguinis Christi, typum

a s

gesserit,

374 TESTIMONIVM SANCTI

gesserit, sacramentum autem baptizatis præstitum, uerus panis sit, q de cælo descendit.

Obiectio

Aduersarij quibus hæc loca uel non lecta, uel patrum meditata sunt, alia opponunt, ut olim & Berengarius & Berthramus illorum patres imprudenter commiserunt, ex Tractatu 6. in Iohannem, idq; in ipsorum assertionem, sed frustanee accersunt, cuius & meminisse & candide interpretari allubescit, ut hostes suo ipsorum gladio iugulentur. Supra i patrum præfatione attingi, ut Augustinus Pauli uerba de parribus 1. Corinthiorum 10. usurpauit, Omnes uidelicet eundem cibum manducant, quasi eundem nobiscum cibum ederint, inueneretur, licet non uerborum proprietas illud poscat, ut apud Chrysostomum copiosius declaratum est. sed quid ad hoc? Augustinus recepta sua explicatione super illud: Hic est panis qui de cælo descendit, ita scribit: Patres eandem spiritualementem escam comederunt, eandem quidem spiritualementem, aliam enim corporalementem. Illi Mannam, nos aliam. omnes eundem potum biberunt, aliud illi, aliud nos, sed specie uisibili quidem tamen, hoc idem significante uirtute spiritali. Quomodo enim eundem potum? bibeabant, inquit, de spiritali sequente petra, petra autem erat CHRISTVS, inde panis, inde potus. Petra CHRISTVS in signo, uerus Christus in uerbo, & in carne. Hactenus Augustinus.

Dilatio.

Huc aduersarij confugiunt, prætexunt Augustinum

gōstium infundare, nos in sacramento nihil
 amplius, quā patres quondam in manna, & in
 petra aqua accipiamus: sed turpiter circumues
 untur, quod sanctissimum uirum hic parum
 intelligunt, taceo in alijs locis ubi ut accipi ues
 lit, pulchre admodum seipsum explicet. Fas
 teor quidem haud grauatim, quod astruat uis
 ibile manna & petram patribus quondam &
 nobis iam uisibilem panis & uini speciem, idē
 significant, CHRISTVM scilicet Iesum,
 adeoq; quod illis per Mannam & Petram signi
 ficabatur, hoc iam nobis per uisibiles in sacra
 mento species exhibetur, una quādam res est,
 Christus scilicet Iesus. Verum ut dicat nobis
 non efficacius & significantius, quā patribus
 dari, nunquam assentiar, quin potius audacter
 diuersum pronuncio, quod non tantum alibi,
 sed & eodem hoc in loco contrarium luculens
 ter doceat. Vt autem liquido illud uideas, at
 tende quod ibidem manna & sacramentum in
 hoc quidem conferat, ut quemadmodū quon
 dam nemo ex patribus mannae fruitione more
 tis interitum effugerit, ita & iam nullus huius
 sacramenti participatione uitae iacturam des
 clinauerit, sed interim utrumque dispescit,
 idq; ita expresse, quum Dominus antea de man
 na dixerit: Non Moyses uobis panem de cœ
 lo dedit, hic autem uerus panis qui de cœlo
 descendit, manducandus largiatur, quumque
 cœlestis panis non ab interitu nos uendicet,
 multo minus manna. Huic prorsus obuium
 euadit,

vt Augu
 stinus in
 telligat,
 inquiens,
 nos eodē
 cibo cum
 patribus
 uesci.

Discrimē
 Manne
 & corporis
 Christi
 in Eucha
 ristia.
 Ioh. vi. 6.

376 TESTIMONIUM SANCTI

euadit, quod Domini uerba hæc : Patres uestri comederunt Manna in deserto & mortui sunt, non corporalem & momentaneum interitum innuerint: Quantum, inquit, fratres pertinet ad mortē istam corporalē, nun quid nos nō morimur qui manducamus panem de cælo descendentem?

1. Cor. 11
En quid
Augusti:
no spiri
tualis mā
ductio
referat.

Et paulo post: Quam multi accipiunt de altari & moriuntur, imo quod accipiant moriuntur, ut Apostolus ait: Edit & bibit sibi iudicium. Vnde fratres uidete, edatis panē cœlestē spiritualiter, innocentiam ad altare deportetis & cæt. Et ut uerba Domini superius dicta: Moyses non panem de cælo uobis dedit, de manna loquutus sit, ita ediuerso hæc Domini uerba (qui ex hoc pane ederit, perpetuo uiuet, & panis quem dero, est caro mea pro mundi uita) de sacramēto, quia ibidem dicat: Fideles norunt, corpus Christi intelligat, & cæt. ut adductum est.

Manna.
Psal. 8

Et hæc sane genuina differentia est inter māna & sacramentum, licet manna à Deo daretur, & ex aere (quem scriptura nonnunquam cœlum uocat) depluerit, corruptibilis tamē & non perpetuo durabilis panis erat, qui mundo uitam conferat, sed nobis figura fuit. In sacramento autem Christus præstat ut dixit, propriam ipsius carnem, quam pro mundi uita dedit, & corpus, ut Lucas & Paulus suffragantur, quod pro nobis traditum est, & ut Matthæus cum Luca sentit, sanguinem qui pro nobis effusus est, in peccatorum remissionem, hoc est, corpus nobis dat, quod omnibus nobis in Adā mortuis,

S. Sacramentum.

Luc. 21.
Matt. 26
Lucæ 21.

mortuis, uitam restituit, & sanguinē, cuius effusione peccata nostra diluuntur. Quam quidē Diuina diuinam operationem, nec manna nec ulla alia operatio veteris testamēti figura, qualiscunq; etiā fuerit, huius sac habuerūt, ut Paulus ad Hebręos grauissime cōtinenti. probat, potissimū 7. 8. 9. & 10. capitibus.

Non me pręterit & optimum Augustinū hic loqui: Quod Moyses, Aaron & Phinees, aliq; patres q̄ Domino placuerunt, manna comederunt, & non mortui sunt. Quare? Quia uisibilē cibum spiritaliter intellexerunt, spiritaliter esurierunt, spiritaliter gustauerunt, ut spiritaliter satiarentur. Hoc ira nequaquam accipendum, quasi ex Mannę gratia proueniat, sed quod fidei dei pręsidio in Christum uenturum (quem Manna adumbrabat) spectarunt. Non quis dem illo tempore consequuti sunt, quum uis uersi in Abrahę sinum descenderint & manserint, donec Christus carne indutus, pro mūdo passus est, quo iam peracto, ad inferos descēderit, & illos qui aduentum illius fide excipiebāt, carcere liberarit, ut Petrus testatur 1. Pet. 3. & Paulus Ephes. 4. quod apud subterraneam speciem captiuos redemerit. Quo demum tempore uitę promissionem consequuti sunt, ut & Paulus Hebręorum undecimo testatur, fide illos erectos fuisse, sed donec Christus uenisset, satis fieri nequibat.

Patres fidei
dei suę in
Christū
pręsidio
ad eternā
nam uitā
reserua
bantur,
cuius tan
dem post
Christi ad
uentum
participa
pes reda
debātur.

Si aduersarius Augustinus non accise, sed per omnia solide legeret, singulariter in Tractatu de Utilitate pœnitentię, quę est 50. homilia lib. homilia

378 TESTIMONIUM SANCTI

homilia 50 . ubi declarat , quomodo in p̄dicto
26. Tractatu in Iohannem accipi uelit, nō cer-
te absurda huiusmodi tortura sanctissimum ui-
rum factionibus suis restrinxissent . Quo loco
haud dubie nequaquam illos propugnat, sed ual-
lidissime diruit ac euerit. Audiamus ut hoc dī-

Vt pas- **cto:** Patres in deserto māna spiritaliter comē-
tres mā- derunt, & non mortui sunt, seipsum exponat:
na in dis- Manna de celo aperte ab ipso Domino exponi
serto spi- tur, patres uestri manducauerunt (inquit) man-
ritaliter na in Eremo, & mortui sunt . Quando enim ui-
māduca- uerent? Figura enim prænunciare uitam posset,
rent, & uita esse, non posset? Manducauerunt inquit, man-
non mors na, & mortui sunt, id est, manna quod manducas
tui sunt. uerunt, non illos potuit de morte liberare : non

Figura, te non liberauit . Ille enim liberaturus erat a
uitā quis morte, qui per manna figurabatur. De celo certe
dē signi- manna ueniebat, attēde quem figurabat: Ego sum
ficare, inquit, panis uiuus, qui de celo descendi . Has
sed non etenus, Augustinus.

largiri Liquido uides ut accipiendus sit, quod supra
potuit. 26. tractatu dicat, patres eodem cibo nobiscū
Non fors uelci, in hoc scilicet conueniat, quod utrobis
me, sed in que unum qdem referāt, uidelicet Ch̄m, non
psius Rei tamen quod sub externis sacramenti speciebus
respectu ampliora & maiora quam sub alternis specie
manna bus accipiebatur . Diuersa, inquit, specie ui-
& sacras sibili, tamen hoc idem significante uirtute spiri-
mētum tuali, hoc est, patres manducauerunt eundem ci-
diffidē. bum, & bibebant eundem potum, significatione,

non

non essentia. Quemadmodū superius fuissimē dictū est, ubiq; hoc discriminis utriq; testamēto adfert, altero futuram, altero p̄sentem & realem ueritatē referri. Nostra, inquit, sacramēta realiter exhibent, quod illa significabāt, lib. 7 de Ciuit. Dei, cap. 20. & Tractatu undecimo in Iohannem, locis superius citatis.

Quid multis? Consule 1. 5. Tractatu in Iohannem, frequentissime allegatū, inuenies manna nihil prēter figuram attribui. Hunc panem, inquit, significauit manna. Item umbram uocat: Manna umbra erat, isē ueritas est, & car. Quis huius impietatis foret, qui sacramētum saltem figuram putaret, quum Christus dicat: Hoc est meum corpus, hic est meus sanguis. Item: Mea caro est uere cibus, & sanguis meus est uere potus. In summa, patres eodem qdem nobiscū cibo uescebant, sed aliter atq; aliter, significatio ne scilicet nō essentia, eundē qdem ueritatis spiritalitatem habuerunt. Corinth. 4. Idcoq; Augustinus infert, qd ex fide eundem nobiscum cibum sumpsierint, uerum nondum promissionē, quē admodum nos, gaudebant: promissiua quidem uerba, nos autem promissam ueritatem, habuerunt. Ut ex enarratione eius in psalmum 39. copiosissime oeductum est.

Nisi cum ratione quis insaniat, ne cessario ri, quib; fatebitur, & fidei nostrę & intellectuī contrariari, quod patres æque multum in manna & aqua ante Ch̄i aduentum habuerint, atq; nos uidemur.

Nō essentia sed significatione nobiscū patres eodē cibo uescebantur.

Matt. 26
Marc. 14
Luc. 22
1. Cor. 11
Iohan. 6

Patres promisso, nos ueritate gaudeamus. Demētia est, patrū figuris ea admeti.

380 TESTIMONIVM SANCTI

iam in sacramento. Nam Christus assumptade-
 mum humanitate, illud hunc in modum instituit:
 Hoc est meum corpus, Hic est meus sanguis.
 Huiusmodi in eremo super manna & aqua, san-
 guine & carne nondum assumptis, nequaquam
 dici oportuit, ut Cyprianus hoc elegantissime
 persequitur, in sermone de cœna Domini, inquie-
 ens: De hoc quidem pane patres nostri, uisibili su-
 gnificationis specie ederunt & biberunt, sed pri-
 usquam dicta uerba pronuntiabatur, usitatus tan-
 tum cibus corpori deseruiens habebatur: Verum
 cum a Domino dictum est: Hoc facite in mei memo-
 riam, hæc est mea caro, & hic est meus sanguis,
 prodest substantialis ille panis & calix, egregia
 hac benedictione sanctificati, ad hominis uitam &
 salutem. Cōsule superiora. Adhæc frustra Chris-
 tus carnem induisset, & otiose sacramentū in-
 stituisset, si umbræ & figuræ idem quod sacra-
 mentum ualuisent.

Euidentiùs præterea discrimen inter mare
 illorum & nostrum baptismum, & inter eoru-
 dem manna & petreæ aquam, & inter nostrum
 sacramentum elucescit. Quis dixerit quod in
 rubro mari peccati originalis, aliorumq; delis-
 etorum Iudæi innocentiam meruerint, & san-
 cto spiritu, uitaq; immortalī cumulati fuerint?
 quæ quidem nos beneficia in baptismo realiter
 consequimur. Quis dixerit quod Iudæi in man-
 na & aqua, uitam uere assequuti sint, quū Chri-
 stus contrarium dicat, quod quidem uere in sa-
 cramento nobis usurpamus. Apostolus docet ut
 ante

ante illius communicationem nos probemus,
ne iudicium edamus, qui Domini corpus à manu Ioha. 6
na non dijudicemus. Verum Israelitæ non tantum 2. Cor. 12
tum citra iudicii probationem, sed etiam peres Exod. 16
grini undecumq; aduenientes, promiscue manus 17.
na ederunt, & aqua non tantum ad homines, Nu. 20.
sed etiam ad pecora deriuabatur. Ideoq; non 2. Cor. 12
perperam quidem Augustinus, illis meræ um
bræ nomenclaturam attribuit, idq; iuxta As
posoli dictum, quod omnia patribus in figura
acciderint.

Si aduersarijs Augustinus allubescat, cons
ulant tractatum de utilitate penitentiæ, in quo
ita scribit: Quomodo? aliquis ait: Hoc erat Man Non idē
na illud quod ego nunc accipio? Ergo nihil mos illud es
do uenit, si ante iam fuit? Ergo euacuatum est rat mans
scandalum crucis? Quomodo ergo eundem nisi na, quod
quia addit Apostolus spiritalem? Et hoc postea hodie ac
ita declarat: Sed figuris temporalibus promittes cipimus.
bantur & pronunciabantur æterna. Vt iam ille Gal 3
(Iosue) non uere Iesus, nec promissionis terra ue 1. Co. 10
re, sed tantum figurata fuit, ita & manna non
uere, cælestis, sed figuralis tantum esca fuit
ita & petra non uere ipse Christus, sed tan
tum figura fuit, ut alia simul omnia.

Hic uidere est, ut aduersarij Augustinū tracta
tu 26. in Iohannem, maligne proferant, nec mi
nori uersania eundem locum ex tractatu præces
denti 25. accersunt, ut quid paras dentes & uena
trem? crede & māducasti. Nequiter hoc loco ab
utuntur, quasi diceret sanctissimus uir, qd Chri

Altera
aduersas
riorū ob
iectio.

382 TESTIMONIVM SANCTI

Dilutio. Christi corpus in sacramento animo tantum
Quid uer per fidem, ut patres quondam Manna, & non
ba: cur uere accipiamus, quum tamen norint quod ro-
paras de ties uel ad fastidium usq; ut mukisariam addu-
tes & ues ctum est referat, nos Christi corpus fide tan-
tre? cred tum, sed & ore & animo communicare. quē
de & mā admodum idem Christi uerba, Accipite & edis-
ducasti, te, hoc est meū corpus, necessario poscunt.
uelint.

Ioha. 6.

Nihilominus præcipientes feruntur immemo-
 res, quod Augustinus nequaquam uerba ad sa-
 cramentum acceptionem, sed ad principium Chris-
 ti sermonis Iohannis 6. direxerit, uidelicet su-
 per hæc Domini uerba: hoc est Dei opus, ut cre-
 datis in illum, quem misit. Quum enim Iudæi
 septem panibus nutriti, Dominum sectaren-
 tur, cibi corporalis gratia, ideo illos Dominus
 incessit, & admonet, ut nō ad corruptibilem ci-
 bum, sed ad eum qui æterna uitæ est, cibū spes-
 cterent. & fusius proponit, quod ipsemet sit ille ci-
 bus, & in seipsum credere debeant. Quibus iam
 Augustinus infert: Ut qd paras dentes & uen-
 trem? &c. ac si diceret: Si Christo frui cupias,
 non Iudæorum exemplum sequaris, nec ob uen-
 tris cibum accedas, sed crede, & manducasti æ-
 ternum cibum animæ tuæ, siquidem habeatur:
 Qui in me credit, habet æternam uitam. Ver-
 rum Augustinus de sacramentali corporis &
 sanguinis Christi esca (quam in sequentibus de-
 mum uerbis Dominus promisit: Panis quem da-
 bo est caro mea, quam pro mūdi uita tradam)
 dicturus

dicturus, nō simpliciter annectit, crede & mā-
 ducasti, sed subiicit, ut fidei corde & ore medias
 torem Dei & hominis, hominē Christum Iesum ac-
 cipiamus, qui carnem suam ad cibum, & sanguis-
 nem suum ad potū dederit. Contra aduersariū
 legis lib. 2. cap. 9. Non interim retrecto hanc
 sententiam: Quid paras dentem & uentrem?
 crede & manducasti, haud inconcinne carnali
 homini etiam attribui, qui ad sacramentum ac-
 cessurus, corporali tantum habitu adornatur,
 parum autem intrinsecus considerata pro-
 bat, suamq; fidem, quē per charitatē, ut homil.
 26. in Iohannem ex Apostolo citat, exercetur,
 sibi per Dei gratiam frigide usurpat, quod ra-
 men singulariter à nobis fieri retulerit, si quidē
 hac esca non uentris, sed animæ expletionem
 spectemus, & hoc per fidem, qua gustabimus,
 quā dulcis sit Dominus, ut in 54 Psalmo, su-
 per uersum: Qui simul mecum dulces capies
 bat cibos, scribit.

Galat. 6

Psal. 13 6

Psal. 5 4:

Nec prædicti loci explicatio insolens uideat-
 tur, nam eodem modo & Dauid loquitur: frus-
 tra mane surgis, iacta curam in Dominum, &
 ipse te enutriet, non ut laborem ueter, sed
 quod absque diuina gratia haudquaquam pro-
 peretur. ita Augustinus: Quid paras dentes
 & uentrem? crede & manducasti, hoc est, frus-
 tra exornaris, si impius accedas, quum alicubi
 ut dictum est, doceat, ut præter conscientiae
 nostrae discussionem & pro facultatis dignitate
 eleganter accedamus.

b 2

Et

384 TESTIMONIVM SANCTI

Et ita aduersariorum repagula amoliri uolui, ut Augustino patrum cibus nostro conferendus uideatur, quum manna figuræ loco, Christi autem corpus in sacramento pro essentiali ueritate dederit.

2. Cor. 10 Multo etiam minus quis dubitabit, quum promiscue ex Paulo undiquaque doceat, patribus omnia in figura accidisse, nobis autem in ipsa ueritatis essentia, nouo iam testamento in ueteris legis abolitionem subuecto. Lib. 3. contra Faustum, cap. 2. & lib. 6. cap. 2: Promissiones inquit, patribus factæ, futurarum rerum figure erant, quæ in nobis ad ultimam mundi metam uenientibus explentur. Et adijcit, non suam opinionem haberi, sed Apostolicam intellectum. siquidem Paulus de patribus ita dixerit, illis omnia in typo proponi.

VIII.
Capers
naita do
minicis
uerbis lis
cet parū
intellect
Etis impē
sius quā
aduersas
xij credis
derunt.

Octauo Augustinus in allegato tractatu in Iohannem super hæc: Dicebant quid signi exhibes? & cæt. Dilucide explicat, Capernaïtas Domini sermonem Iohannis 6. in hoc belle assequutos quod pollicitationem Moyse longe præferenda asserat, quumque uniuersa ipsius miracula paulo ante edita minoris ducebant, quam miraculum manna, quod patribus in deserto acciderat, mox promittit se eius generis quiddam exhibiturum, quod Manna & uniuersa Moyse prodigia longe superet. Ex hoc iuxta sanctissimi uiri inestabilem sententiam elicitur, quod infideles Capernaïtæ Dñm rectius non nihil acceperint, quā nostro tempore aduersarij, qui cibum

cibum à Domino promissum mera figura elus-
dunt, & miraculū Dei sacramēto derogent, quē
admodum cōtrarium copiosissime, in 10. 11. & 12
scripturarū testimonijs edocebatur.

Nono quum 13. scripturæ testimonio probes-
tur in sacramēto non tantum corpus & sanguis
nem Christi, sed integrum Christum, Deum &
hominem uere haberi, & hoc propter unicam
Christi personam, quē indiuidua est: nolim igitur
cœlari, quid Augustinus de hoc genere doc-
ceat, Tract. 27. in Iohannē, super hæc Dñi uer-
ba: Quid? Cum uideritis filium hominis ascen-
dentem ubi prius erat: ita scribit: Nulla quæstio

IX.

esset si ita dixisset: Si uideritis filium hominis as-
cendentem ubi erat prius. Cū uero filium homi-
nis dixit ascendentē ubi erat prius, nunquid filius
hominis erat prius, quam in terra esse cœpit? qua-
situnc & non in cœlo esset ubi prius erat. Et in
alio loco sic loquitur: Nemo ascendit cœlum, quā
qui de cœlo descendit. Filius hominis qui de cœlo
est. Non ait, qui in cœlo erat, sed qui in cœlo est.
Quo pertinet igitur illud: nisi ut intelligamus q
Christus una persona est, Deus & homo, non duæ
personæ, ne fides nostra in quaternitatem, sed
in Trinitatē dirigatur, Christus est unum, uerbū,
anima, & caro. Vnus Christus, Dei filius & homi-
nis filius, unus Christus Dei filius semper, hoīs fi-
lius ex natiuitatis tēpore, unus tamē Christus ius-
ta personæ unitatē, in cœlo erat, cum in terra
loqueretur, & quidē ita filius hominis erat in cœ-
lo, ut filius Dei erat in terra. Filius hominis erat

Ob indis-
uiduā unē
personæ
Chrē
propin-
quitatē ē
Deus &
homo in
sacramē-
to.

Iohan. 3

886 TESTIMONIUM SANCTI

in terra, carne indutus, filius hominis in celo, in
Declaras persona unitate. Hactenus Augustinus. unde fuit
 tio huius: sius uerbum Domini, Spiritus est qui uiuificat,
Spiritus caro nihil pdest, ita explicat: Intellige, inquit,
 qui uiuif quod caro per se saltem, non autem ut spiritu ue
 ficat. getatur, nisi enim caro prodesset, uerbum nō fuis
Iohan. 1 set caro facta, ut in nobis habitaret.

Ex his palam deprahenditur, quam execra
 bili hæresi inuoluantur, qui Nestorei in morem
 X Dominum secant, cum dicant, quod non inte
 ger Christus, sed tantum caro & sanguis citra
 diuinitatem adsint.

Augusti Decimo ut supra in 14. scripturæ testimos
 nus ex nio dicebatur, quod cum Dominus pascha cum
 Domini discipulis commedisset, illud autem nequaquā
 eis uerbis (quantumuis ipsum liquido adumbraret) cor
 paschalis pus suū, sed simpliciter pascha nominauit, de
 agni & claraturus, huc usq; figuram fuisse, & deinceps
 sacramē cessatū iri. Postea aut in illius loco sanctum sas
 ti huius camentū, non ut figuram, sed ut illud quod an
 uariatio tea per pascha indicabatur, subuexit (quū otios
 nem eli sum fuisset figuram figura alia protendere) idq;
 sit. nō panem & uinum, sed expresse corpus suū &
 sanguinē uocarit, & attestatus sit, nec deinceps
 desinat, sed ad suum usq; aduentum frequenter
 tur, quo dilucide exprimi uoluit, uerū hypostatis
 cum suum corpus & præciosum sanguinem uis
 deri. Ita etiam optimus Augustinus differen
 tiam inter pascha ut figuram, & inter corpus
 Christi ut Eucharistiam, agnouit & in medium
 proposuit.

Vt enim supra dictū est, in 96. Epist. ad Ca-
solanum (contra Vrbicum) inquit, quod super Exod. 3
Domini mensam pascha, non pani, quemadmodū
Vrbicus somniat, sed corpori immaculati agni, &
paschatis sanguis non uino, sed sanguini in calice
cedat. Item contra literas Petiliani, lib. 2. cap. 37
Sed sicut aliud est carnis circumcisio Iudeorum,
aliud autem quod octauo die baptizatorum nos
celebramus, & aliud est pascha quod adhuc illi de
Oue celebrant: aliud autem quod nos in corpore
& sanguine Domini accipimus: Sic alius fuit bap-
tismus Iohannis, alius est baptismus Christi. Itē
de Cataclysmo cap. 4. Nec ait scriptura, relin-
quetis ex eo quicquam usq; in mane. Hoc nunc
agitur, comeditur enim agnus per noctem huius
seculi, ut cum mane illud uenerit, quod uesperum
non habebit, nō iam offeratur sacrificium imagi-
nis agni, sed ipsum agnū, quem quotidie comedis-
mus, & cuius sanguinem bibimus. Inuenianus il-
lic Deum sacerdotem perfectum, quem constat
hic pro nostra salute occisum. Haftenus Augus-
tinus. Docet quod agnum in mundo adhuc i-
magine offeramus, quæ tectam adhuc corpo-
ris ueritatem sub mysterio sacramenti separat
de nuda exposita & aperta corporis sui ue-
ritate, ut illam de facie ad faciem habebimus
& uidebimus. per omnia cum Gregorio Nazia-
nzeno, Isychio & Ambrosio superioribus cō-
sentit, ut in illorum testimonijs habes.

Vt intelo
ligatur:
Nihil de
hoc resu
dui relin
quetis
usq; in
mane.

XL.

Vndecimo, nō fas est credere, ut Augustinus
Christū in Eucharistia adorarit, nisi constanter
b 4 illum

319 TESTIMONIVM SANCTI

illum uere præsentem iudicasset. Veram illud egit, alijsq; ut idem facerent, autor fuit, ut supra prolixè habes, potissimum in concione super 98. Præterea ex lib. 3. de Trinita. cap. 10. & lib. 20. cap. 18. contra Faustū. & Epistola 118. ad Ianuarium, cui si impegisset, nefandè profecto Domini doctrina circumuentus uideretur, idq; atrociter tanto uiro admetiretur, ut supra prolixius in 21. scripturæ testimonio, & ex Irenæo monstratam est.

12. Duodecimo, quod Augustinus Apostoli uerba: Qui indigne edit & bibit, edit & bibit sibi ipsi iudicium in eo, quod Domini corpus non diuidet. non de typico pane & uino, sed uero corpore & sanguine Christi sumendū intellexerit (ut necessario fieri oportet. Consule 23. scripturæ testimonium) illud in multis locis luculenter admodum docet. Epistola 152. ita scribit: Qui in Ecclesia Catholica Christi corpus indigne edit, iudicium sibi edit & bibit. Super 39. psalmū, ubi docet, promissum in sacramento corpus nobis haberi, ait, ut dictum est: Nouimus quid accipimus, uos qui nescitis, discite ut sciatis, cumq; noueritis, ne in iudicium accipiat: qui enim indigne edit & bibit, iudicium sibi manducat.

Adeoque ne terrenum panem putares, sermo: Ut adfas ne Dominicæ 2. Aduentus, qui est 2. de Tempore: qui altare accessurus est, prius Dei præsidio præparatus adiutus, pro uirili sua se ad hoc præparet, omnesq; exigas q; occultas animæ latebras, sedulo discutiat, ne tur. quid delicti penes illum hæreat. Si enim Christus aliquem

aliquem nostrum conspexerit, charitatis lumine
 indutum, huic corpus suum & sanguinem non ad Matt. 22.
 iudiciū, sed ad remedium, per sacerdotū suorum Luc. 14.
 ministerium, dispensabit. Et paulo post: Hæc op-
 timi fratres, non oscitante, sed tremende consi-
 derabimus, ad nuptias enim inuitamur, ubi nos
 quum uoluerimus, ipsi desponsabimur. expendes Ad nuptias
 mus cuiusmodi nuptiæ sint, cuiusmodi sponsus & sam et
 conuiuium, mensæ quidem adhibemur, ubi non ho- cer situr
 minium, sed angelorum cibus præponitur. Et sta- nō ha im,
 tim infra hæc subnectit: Cur pauperem non dis- sed an ges
 gnū reputas, ut cibi tui reliquias manducet, qui lorū ci bo
 tamen una tecum ad angelorum cœnam inui- uitur i
 tatur?

Porro sermone 1. in Anniversario dedicatis
 onis Ecclesiæ, est 252. de Tempore, docet, quod
 qui altare Dominicū indigne accedat, is iudiciū
 sibi pronuntiari audiet: Ligatæ ei manus & pes, Matt. 23.
 des, & in exteriores tenebras, ubi eiulatus & den En Ch rī
 tium fremitus erit, eijcite. Et paulo post: Vni corpus
 uersi uiri communicaturi, manus suas prius ablu- ante coi
 ant, & uniuersæ coniuges mundū linteolum, Chri manicas
 sti corpus excepturæ habeant. Non arduū est fra tionem.
 tres quod dico, quemadmodū uiri manus suas ex-
 purgabunt, ita & Eleemosyna conscientiam suam
 abluant, & quemadmodum coniuges mundum lin-
 teolum porrigent Christi corpus accepturæ, ita
 purgatu corpus & desiccatū animum proponent,
 ut bona conscientia Christi corpus suscipiant.

Ex his facile apparet, quod Augustinus Pau-
 li uerbis, de indigna cōmunicatione in iudiciū,
 b s nequaquam

390 TESTIMONIVM SANCTI

nequaquam figuralia, sed uerum corpus & sanguinem Christi nuncuparit.

XIII.
Augustinus
mus astru
it nō tan
eū bonis,
sed et ma
lis, licet
ad exitiū
corpus
Christi
uere dece
di.
Iohann. 13

B. Cor. 12

Decimo tertio, ut supra in 24. scripturæ testimonio docebatur, Apostolus Paulus huiusmodi uerbis suis: Qui indigne manducat & bibit, is manducat & bibit in iudicium, quod Dominici corpus non diiudicet, cōstantissime attestatur, Christi corpus uere in sacramento haberi, nec tantum à bonis, sed etiam à peruersis uere, licet nō salubriter à posterioribus, accipiat, idē Augustinus in libro de Baptismo contra Donatistas ita tractat: Ut Iudas cui Dominus buccellā dedit, non ideo quasi malum accepisset, sed quod eo accepto maligne usurparit, Diabolo locum dedit, ita quicumque sacramentum accipit, non illud malum, quod ipse peruersus sit, accipit, nec quod (siquidem exitiū sit) nihil accipiat, est enim Dominus corpus & sanguis, non minus ihs fuit, quorū Apostolus meminit: Qui indigne manducat, manducat & bibit iudicium. Quare hæretici in Catholica Ecclesia illud frustra quærunt, quod iam paratum habent, quærere debebant quod non habent, Legis finem, hoc est, Charitatem, sine qua quisdem multa profanctis, sed nō condicibilibus æstis mari possunt.

Vix apertius, meo iudicio, aduersarios erroris conuicisset. Ait sacramentum corporis & sanguinis bonis & malis æque præstari, licet alijs atq; alijs modis, nō Christi corpus in sacramento probandum, quam haud dubie adsit, existisauerit. Verum beneuolentiæ & unitatis ergo, hæreticos,

hæreticos, hac in parte culpabiles sollicitat, ut agnoscant, alioquin sacramenti utilitas nihil futura uideatur.

Cæterum & Iudā sanctissimus uir, atque Christi corpus, sed nō salubriter, accepisse, docet passim, Episto. 162. contra Donatistas, ira scribit: Ipse Dominus Iudā patitur, Diabolū, furē & traditorē permittit, ut cū innocentibus discipulis, quod proditor fideles norūt, pretiū nostrū accipiat. Et lib. 1. de corpore adulterinis cōiugijs cap. 27. indicat, quod Iudas Christi sanctū manducarit. In tractatu 50. in Iohannem: eque cū Iudas idē illud, hoc est, uere accepit quōd Petrus: alijs Apostolis autem ad uitam, ille ad mortem.

Contra Cresconium Grāmaticum, libro 1. cepit. cap. 29. ubi contra Donatistas agit, magnū haberi discriminē inter uerā rerum essentiā, & inter illorum abusum, & multis huc adductis exemplis, cum corpore & sanguine Dominico concludit: Quid uidetur, inquit, tibi de corpore & sanguine Domini, quæ unica hostia pro salute nostra? Et licet ipse Dominus dicat, Nisi carnē meā manducaueritis, & sanguinem meū biberitis, non uiuetis, nihilominus Apostolus docet perperā accipientibus interitum causari, cum dicat: Qui indigne manducat, &c.

Porro contra literas Petilianæ, libro secundo ita scribit: Hi sane dicturi sunt, in tuo nomine edimus & bibimus, & ediuerso audient, Non nos uiuos. qui corpus suum & sanguinem in sacramento edunt & bibunt, & membra sua per uniuersum mundum propagata, hoc est, Catholicam Ecclesiam

Iohan. 6.

Matt. 7.

992 TESTIMONIVM SANCTI

Ecclesiam diffitentur. Cōtra Donatistas q̄ ex diabolica persuasione & liuore se solos Christianos æstimabant, nec Ecclesię fideles pro cōsortibus suis habebāt, ut aduersarij faciūt, tractat.

Item contra Fulgēriam Donatistam in Dialogo. Respondet Catholicus ad colloquentis Donatistę quartum argumentum inter cęter

1. Tim. 1. ra hoc tractat: Quemadmodū enim qui indigne edit & bibit sanguinem Dominicum, siſſi iudiciū edit & bibit, ita qui indigne baptismum accipit, non salutem sed iudiciū sibi accersit, sic & Iudas proditor salutiferum corpus, & Simon Magus salutiferum baptismum Christi acceperunt, & quia abusi sunt, male interierūt. Bonus est baptismus, bonum Christi corpus & sanguis, bona est Lex, sed bene accipientibus.

Huic omnibus machinis aduersarij oblectabantur, quod grauit̄ reprimantur, uidelicet Christi corporis manducationem non tantum in fide constari, prætendunt Augustinum Tractatu 24. in Iohannem super hæc Domini uerba: Qui carnem meam edit, & sanguinem meū bibit in me manet & ego in illo &c. hunc in modum: Hoc est ergo manducare illam escam, & illud bibere potum, in Christo manere, & illum manentem in se habere. Idcirco qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus, proculdubio nec manducat spiritaliter carnem eius, nec bibit eius sanguinem, licet carnaliter & uibuliter premat dentibus Sacramentum corporis & sanguinis Christi, sed magis tantę rei sacramentum

Obiectio
aduersa-
riorum.

tum ad iudicium sibi manducat & bibit, quia im-
mundus præsumpsit aggredi Christi sacramen-
ta, quæ non digne quis sumit, nisi qui mundus est,
de quibus dicitur, Beati mundo corde, quoniam is
psi Deum uidebunt. Adhæc adferunt quod in
hanc sententiam lib. 23. de Civitate Dei cap. 25
doceat, Dominum his uerbis: Qui carnem meā
manducat & sanguinem meum bibit, in me
manet, & ego in illo, declarasse, non quod spir-
itualiter tantum, sed etiam uere manducetur,
uidelicet in Christo manere ut rursus in illo ma-
neat, quasi Dominus dixisset, qui non in me ma-
net, & in illo non maneat, is non dicat aut per-
suadeat sibi, quod corpus meum edat meumq;
sanguinem bibat &c. hinc aduersarij colligunt,
sacramentum malis non uere præstari, ex quo
etiam sequatur nec in sacramento uere ha-
beri.

Matt. 3

Iohan. 6.

Dilutio.

Verum candide lector illud aduersarios sus-
pendit quod Augustinum aliosq; patres ad suū
sensum captiose & fraudulenter allegent, aliaq;
loca apertiora fastidiant, & ut solent, exhibent.

Bisariā
apud Aug.

Nouisse retulerit quod Augustinus de cor-
poris Chri acceptione bisariā loquatur, quan-
doq; uera est acceptio ob ueram corporis Chri
in sacramento essentiam: quandoq; uera est, ob
certissimam diuinę gratię & salutis operatiōis
acceptionē, q̄ nomine & sacramentū institutū
est. Ad alterum ut ex quinto libro de Baptismo
indicatum est, scribit, quod accipientis maligni-
tatiō efficiat ut Christi corpus absit, quum nō
minus

Augustinam
accipie-
tur q̄ de
acta corp-
poris
Chri cōs-
mumione
dicitur.

1

394 TESTIMONIUM SANCTI

1. Co 11. minus corpus Christi & sanguis illis daretur, quibus Apostolus ait: Qui indigne manducat, manducat & bibit sibi iudiciū. Ad alterū uero, ut in alijs locis, quod aduersarij sibi usurpant, dictum est, illos tantum corpus Christi uere (hoc est operatorie ad salutē) suscipere, quibus animus est obfirmatus, quod in Christo per ueram fidē & charitatem uere maneat, & ediuerso Christus in illis, adeoq; quod quiuīs ab operationis effectu cognoscere possit, ad salutem ne ansecus sacramentum sibi decedat.

Ut aduersarij Aus- Non autem, ut aduersarij perhibēt, loquitur, quod manducatio & potus nil aliud sint quam in Christo manere, uel quod māducare in Christo, causa efficiēs manducationis sit, quasi nihil suscipiant, qui per fidem & charitatem Christo adhærent. Sed ut dictū est, astruit, quod manere in

Manere in Chrō, Christo, effectus & signum sit, corpus suum nō tantum in sacramento, sed etiā salubriter in spīsa efficiē ritu, & in ueritate ad uitā, & animæ nostræ salutem accipi. Quemadmodum illud docet Tractatus 26. in Iohannem in principio: Signum quia manducatiōis manducauit & bibit, intellige ad salutem, hoc est, effectus. Si manet, & manetur: si habitat, & inhabitatur: si hæret, & non deseratur. In summa, apud Aus-

Verbum: gustinum uerbum, Reuera, quandoq; determinat Reuera, ueritatem manducati corporis, quam boni & mali disariam indifferenter accipiunt, quandoq; ueritatē dignæ assumptionis ex partē manducantis, quæ in solis bonis inuenitur.

accipitur Hæc ira haberi, ipse de uerbis Domini, sermone

mone septimo dilucide sic docet: Quomodo intelligemus quod Dominus dicit: Qui carnem meam edit, & sanguinem meum bibit, in me manet, & ego in illo? Potesne ad illos etiam referri, quorum Apostolus meminit, quod iudicium sibi edant, & quum ipsam carnem & sanguinem manducant & bibunt? An Iudas magistri sui impius venditor & traditor in Christo mansit, aut Christus in illo? quum primum sacramentum corporis & sanguinis Dominici, manibus suis cõfectis, cū alijs discipulis, ut Lucas demonstrat, manducauerat & biberat, ita nō pauci sunt, qui uel animo parū cõposito manducant & bibunt, uel sacramento iā sumpto, apostate desciscunt. Manet igitur in Christo aut Christus in illis? Verū, inquit, peculiaris modus edendi & bibendi habetur, quo quidē modo manducans & bibens, in Christo manet & Christus in illo, quod dominus cū hæc loqueret̃ spectauit. Hactenus Aug.

1. Cor. 11

Luce 22.

Cū Christus dicat
qui manet in
me, de peculiari
corporis
sui manducatione
loquitur.

Quid aduersarij responsant? quum Augustinus etiam malis attribui confirmet, quod et ita Apostoli dictum intelligatur, iudicium sibi quod nō dijudicent, statui. probe annectit peculiarem esse rationem, quam & Dominus insinuarit, cū diceret: Qui carnem meam edit, &c.

Quo probe obseruato, Augustinus ultro citroque haud difficulter intelligetur, & inter cetera Tract. 59. in Ioh. ubi ait: Alij Apostoli Domini panem edebat, Iudas aut panem domini aduersus Dominum: illi uitam, hic pernam. Qui enim digne edit &c. Item sermo. 2. de uerbis Apostoli: Hoc edere est reserere, hoc bibere nihil aliud est quam uiuere?

Iohan 6.

Edc

396 TESTIMONIUM SANCTI

Triplex
sacramen-
ti mādus
catio,
una mys-
tica, alte-
ra spiritu-
alis, ters-
tia, & my-
stica & spi-
ritualis
diatur.

Ede uitam, bibe uitam, & habebis uitam, adeoq; integra manebit uita &c. Hæc omnia sanctissimus uir ad communicationem dignam refert, quæ non tantum sacramentali modo, sed & spiritali per fidem charitate unitam contingit, nec diffitetur alicubi & malis illud dari, exitio autem non saluti haberi. Mea itaq; sententia satis constat, quam aduersarij maligne uerbis illius abutuntur.

Cæterum quod sanctissimus uir non semel testetur, corpus & sanguinem Christi, non tantum fide & animo, sed etiam ore à fidelibus accipi, idq; aduersarij diffitentur. Superius copiosissime probatum est, potissimum autem ex 118: ad Ianuarium Epistola, & ex lib. 2. contra aduersarium legis & prophetarum, cap. 9. nec non sermone 215. ita ait: Videte fratres optimi, an æquū sit quod ex fidelium ore, quo Christi corpus admittitur, lasciua cantiuncula depromatur.

XIII:

Decimo quarto, quod Augustinus dicta Pauli, 1. Corinthio. 10. uidelicet, Calix gratiarum actionis quem benedicimus, an non communicatio sanguinis Christi est? Et panis quem frangimus, an non communicatio corporis Christi est? Nos enim multi sumus unus panis & unum corpus, quum de uno pane omnes participemus. adeoq; Ephesiorū 4. Nos enim membra sumus corporis sui, de illius carne & ossibus, &c. ita intellexerit & docuerit, quod digna sacramenti acceptione, non tantum spiritaliter in fide, sed etiam essentialiter Christi communicationem consequamur;

sequamur, ut etiam non tantum unus spiritus, sed etiam unum corpus per ueræ carnis suæ cō- Gene. 15
munionem cum illo coalescamus, ut 25. scriptu-
ræ testimonio docebatur, compluribus locis
confirmat.

Contra aduersarium legis & prophetarum,
ubi aduersus legis & prophetarum ignarū scri-
bit, qui quidem uetus testamentum eludebat, &
sanctum Abraham conuiciabatur, quod ex an-
cilla Agar Ismael filium apud Saram nutrirer,
Augustinus ediuerso defendit & purgat illum.
Primo iuxta literam, quod scilicet ex Saræ ux-
oris permisso, Agar coniugio sibi ascuerit, idq;
nondum uetabatur. Deinde quid magni myster-
rij subliteat, ita indicat: Audiamus & intelliga-
mus in duobus Abrahæ filiis, Ismael scilicet & Ore &
Isaac, & in duabus uxoribus, Agar ac Sara, quæ corde me-
per illum grauidæ reddebantur, duo testamenta, diatorem
quemadmodum etiam haud obscure (utcumq; quis Dei, hos
dam uel nolint uel uelint) duo in una carne, Chris-
tum & Ecclesiam, ut fidei corde & ore mediator Christum
rem Dei & hominum, hominem Christum Iesum Iesum,
suscipimus, qui carnem illius in cibum, & sanguis itaq; unis-
nem in potum nobis dedit, licet sæuius uideatur, us carnis
carnem humanam manducare quam trucidare, & copula as-
sanguinem humanum bibere quam effundere. sociamur

Liquido docet quod fideles haud obscure fate suscipi-
antur se cum Christo una carne copulari, quum mus.

propria carne & sanguine uescendi potestatem
dederit, utcumq; etiam infidelibus immane uides-
atur, nihilominus tamen uera & constanti fide,

398 TESTIMONIUM SANCTI

religiose exerceatur. Nostri autem aduersarij
crassiores sunt quàm ut agnoscant.

Obiectio

Arbitror aut si præsens locus illis aperi-
constitisset, impudentissimū ipsorum errorē ex-
perirentur, quum temerarie sanctissimum uirū
Tract. 26. in Iohannē super hæc Domini uer-
ba: Qui carnem meam edet, & sanguinem meū
bibet, perpetuo uiuet, in suam factionem cōtra
Ecclesiæ auctoritatem, quam ibidem & ubiq; lu-
culenter cōfirmat, pertrahant, & uerbis illius quę
ira sonant, abutuntur: Dñs per hunc cibū & po-
rum corporis sui & membrorū societate intelli-
gi uoluit, & hæc sancta Ecclesia est in illius præ-
destinatis, uocatis, iustificatis & glorificatis san-

Dilatio.

Quum
oēs de
Chrī cor
pore pari
ticipes
mus, colli
gēdū est,
nos ad us
rituale
corpus re
senseri.
ctis & fidelibus. Quę falso restringūt, quasi Au-
gustinus uelit sacramēto adumbrari societatem
fidelium, fide & charitate compositam, quū lon-
ge aliter sentiat, uerū intendit. ut siqdem Chrūs
corpus suū & sanguinem in escam & potū dede-
rit, intelligamus, qđ nos cum illo, tāquam capi-
mus, colligēte, unū corpus & mutua membra conficiamur,
ut pcedens & posterior uerborum sensus dilucet
nos ad us de admodū docent: In hoc, (inquit) cibo & potu,
nicū spīz id ē corpore & sanguini Domini, habet, qui sumit
uitam, & hanc atq; æternam. Item quum illic uo-
nitatē corporis & sanguinis dicat esse rem sacras
menti, satis innuit nos unius eiusdemq; corporis
& sanguinis fieri participes. Et quum ita subiū-
cit, participatione plū per unitatē corporis eius
& sanguinis (quod illa māducatio potatioq; signi-
ficat) nos efficiamur meliores. Non uult Eucharis-
tiam

Nam ipsam significare corpus & sanguinē, quā in
 ea uere participamus, sed uult ipsam māduca-
 tionem, unius eiusdemq; corporis significare nobis
 hanc unitatem mysticā corporis & membrorū. Itē
 clare satis quid uelit, exprimit, inquiēs: Viuimus
 ergo nos propter ipsum, manducantes eū, id est is-
 psū accipientes aeternā uitam, quā nō habemus
 ex nobis. Et multo clarius Tractatu sequenti. 27
 in principio. Hoc ergo nos docuit, inquit, & ad-
 monuit mysticis uerbis, ut simus in eius corpore,
 sub ipso capite in membris eius, edentes carnem
 eius, non relinquentes unitatem eius. Posterior
 sententia ita sonat: Christus spiritualibus mystis
 cis uerbis illius nos docuit & admonuit, ut in suo
 corpore sub capite illius & membris simus, quū
 edimus carnem suam, & non unitatem eius relin-
 quimus. Vnde apparet, quod ideo illius cibum
 & porum sanctorum societatem uocet, quod
 spiritualis & digna illorū cōmunicatio uerā pa-
 cem & plenā fidelium unitatē pulchre exerceat.

Cūr Au-
 stinus hūc
 cibū san-
 ctōrū cō-
 munionē
 uocet.

Idē ex prædicto 25. Tractatu ita constat:
 quod Dominus Iesus Christus corpus suum & san-
 guinem nobis in huiusmodi rebus tradiderit, quæ
 ex multis in unum rediguntur. quasi diceret: Ut
 ex multis frumētī granis panis cōficitur, & ex
 cōpluribus uuis uinū colligitur, ita & nos multi
 p diuinam hanc escam in unū corpus Ch̄so Iesu
 Dño nostro compingimur, quū in illius carne &
 sanguine tantā cōmunionē assequamur: corpus
 enim suū est germanum illud frumentum om-
 nibus modis frugiferū, & undiquaq; ppagatū,

Iohan. 13

400 TESTIMONIVM SANCTI

& ipse uera est uitis, unde omnes palmites, hoc
Iohan. 13 est uniuersi fideles succum suum delibant.

Christus
uera uis
tis est, ius
xta huius
manitas
tem, ex
cuius cō
munionē
nos pals
mites uos
camur.

Ideoq; tractatu 80. super hoc: Ego uera sum
uitis, ita scribit: Iste locus Euangelicus, fratres,
ubi se dicit Dominus uitem, & discipulos suos pals
mitem, secundū hoc dicit quod est caput Ecclesie,
nos quoq; membra eius, mediator Dei & hominū,
homo Christus Iesus. Vnius quippe naturæ sunt
uitis & palmites. Propter quod cum esset Deus,
cuius naturæ nos sumus, factus est homo, ut in il
lo esset uitis humana natura, cuius & nos homi
nes palmites esse possimus. Audis quod Chris
tus homo non ideo tantum factus sit, ut natu
ræ nostræ consors fieret, sed etiam & potissi
mum ut ediuerso illius humanæ assumptæ na
turæ iam defecatæ, ut palmites uitis, uere par
ticipes redderemur, quod corporis & sangui
nis communicatione, quibus illius carnem &
ossa assumimus, certissimo accidit.

Habes itaq; ut Augustinus accipiendus sit,
Chri cor, cum dicat, quod sacramentum hoc fidelium for
pus in sac cietatem exprimat, idq; illis profuerit non tant
cramēto tum hic Iohānem, sed passim ita loquentē, asse
non signū qui. Et peculiariter in sermone ad infantes ad
saltē est, altare, ubi ait, qd mysteriū illud fidelium sup al
sed effis tare iaceat, hoc est corporis & sanguinis Chri
ciens us cōmunicatio nos illius cōmonefaciet, qd uni
nitatis uersi corporis & sanguinis illius cōsortes, in unū
nostre corpus referamur: nō qd sacramentū saltē si
causa. gnum nostrę unitatis in fide & charitate sit,
Ex his agnoscis ut prædictas Pauli sententias
primæ

1. Corinthiorum. 10. & Ephes. 4. acceperit.

Postremo quod ultima Domini uerba, XV. Matth. 28. Et ecce semper uobiscum sum ad mūd. Augustinus diuſq; finem, non tantū de diuinitatis illius pręſentia, quā illa ubiq; ſit, ſed potius de maiori & bis domi magis myſtica corporis & ſanguinis in ſacra- ni: ſem- mento pręſentia intellexerit, ut ſupra in 25. ſcrib per uos pturę testimoniio latius dicebatur, idq; tractat biſcum tuſo. in Iohannem ita teſtatur: Quum in Petri ſum, uſq; perſona ſignificati ſint boni in Eccleſia, in Iuda ad mundi perſona ſignificati ſint in Eccleſia mali: Iſpis diu finem, nō ſtūm eſt, me autem non ſemper habebitis. quid eſt tantum enim non ſemper, & quid eſt ſemper? Si bonus eſ, diuinitas ſi ad corpus Chriſti pertines, quod ſignificat Pe- tis, ſed & trus, habes Chriſtum & in pręſenti & in futuro. corporis In pręſenti per fidem, in pręſenti per ſignū Chriſt ſui prę- ſiſ, in pręſenti per baptiſmatis ſacramentum, in ſentiam pręſenti per altaris cibum & potū. Habes Chriſt declarari ſtum in pręſenti, ſed habebis ſemper, quia cum affirmat. hinc exieris, ad illum uenies, qui dixit latroni, Luc. 13 hodie mecū eris, in paradifo. Si autem male uerſ ſaris, uideris habere in pręſenti Chriſtum, quia intras Eccleſiam, ſignas te ſigno Chriſti, baptiza- ris baptiſmo Chriſti, miſces te mēbris Chriſti, ac- cedis ad altare Chriſt, in pręſenti habes Chriſtū, ſed male uiuendo non ſemper habebis.

Familiariter docet, Chriſtum hic pręſentem haberi, & non tantum per fidem, ſed & in ſancti baptiſmi ſacramento, ex ſpiritus grā, quę baptizatis affluēter impartiuit, adhęc in altaris ſacramento p. corporis & ſanguinis

402 TESTIMONIUM SANCTI

sui cibum & potum, adeoque Dñs Christus etiam malis, sed non ad salutem, adfit.

Obiectio Quū ita res sit, summopere demiror eodē loco, aduersarios contra Ecclesiā auidissime ab-

Mat. 26 uti, taceo quod unam atq; alterā sententiā suā variationē subiungat: Me autē non semper habebitis. Et inter cetera sic ait: Secundum maiestatis illius præsentiā, hoc est, quē ubiq; est, semp Christum habemus, secundū carnis præsentiā recte ad discipulos dictū est, me autē non semper habebitis, nam Ecclesia paucis admodum diebus illum habuit, iam per fidē illum seruat, & nō oculis ipsum uidet. Hæc aduersarij contra nos & Ecclesiam militare uidētur.

Dilutio. Verum quū uulgo acutissimi censeari ambiāt, mirū est hoc ab illis præteriri, qđ sanctissimus uir ibidem Chři præsentiā quē apud patris dexteram in specie ppria & uisibili, ut ad cælos palā ascendit, & inde uenturus est, residet, seiungat a corporis sui in mysterio sacramēti præsentiā. quæ nō sub ppria, sed aliena panis & uini specie supernaturaliter habeatur, & utrumq; bene consisti ita indicat: Licet nō uisibili & carnali modo corpus illius ut ex uirgine in mūdum uenit, à Iudæis interceptum, afflictum, à cruce desumptū, lineis inuolutū, sepulchro impositū, & in resurrectione pditum, præsens habeamus, nihilominus tamē spiritali & inuisibili modo uere in sacramēto obtineamus, adeoque præsentiā Christi ad patris dexterā in specie propria fidem facit quod uere potens sit uerbis suis: Hoc est meū corpus

Præsentiā in specie propria, præsentiā in mysterio,

corpus, in sacramēto habeatūr. Sin inferior foret, non certe dexteræ uirtutis Dei assideret, nec omnipotens foret, nec omnia illi subijceretur. Quid multis? sanctissimus uir utramque præsentiam ibidem coniungit: In præsentia inquit, per altaris cibum & potum secundum præsentiam carnis fide tenetur, oculis non uidetur.

Et licet uniuerſa philosophica aduersariorū argumenta procu! amoliantur, & Augustinus ex calumnijs uendicetur, uerum quia carnali philosophia carnalibus imponant, & ad Augustini præsidium perperam usurpatum defugiant, locum quem singulariter contra Ecclesiam opponūt, præteriri nolim. Aiunt quod Augustinus Tractatu 30. in Iohannem ita scribit: Dominus supra est, hic autem ueritas est, quæ ipsi se Dominus est, nam Domini corpus quo ascendit uno loco esse oportet (sic enim legunt) sed ueritas illius ubique sparsa est.

Achilles
& præcis
pua ad:
uersarios
rū obiectio.

Adeoq; inquit Epistola 57. ad Dardanū ita scribit: Noli itaq; dubitare ibi nunc esse hominem CHRISTVM Iesum, unde uenturus est, memoriterque recale, & fideliter tene Christianam confessionem, quoniam resurrexit a mortuis, ascendit in celū, sedet ad dexteram patris, nec aliunde quam inde uenturus est ad uiuos mortuosque iudicandos. Et sic uenturus est illa angelica uoce testante, quemadmodum irenisus est in celum, id est, in eadem carnis forma atque substantia, cui profecto immortalitas

404 TESTIMONIUM SANCTI

tem dedit, naturam non abstulit. secundum hanc formam non est putandus ubiq; diffusus. cauendū est enim, ne ita diuinitatem astruamus hominis, ut ueritatem corporis auferamus. Et post paginam forte alteram inquit: Spacia locorum forte tolle corporibus, nusquam erunt, & quia nusquam erunt, nec erunt.

Dilutio.
Quid sis
gnificet,
ueritas
domini
nusquam
non pro
uolat.

Mirum est quā aduersarij hic ferociant, sed male se circumuentos experientur. Prior sententia tractatu 30. in Iohannem, nequaquam attigit Eucharistiam, docet Euangelium non aliter esse audiendum, quam si Dominus ipse coram foret & prædicaret, nec dicendum ut nō nulli: Quam beati sunt illi qui ipsum uiderunt, &c. Quibus uerbis hæc subiungit: Dominus quidem supra est, hic etiam ueritas, quæ Christus est, habetur, hoc est, uerba illius ad mundi usq; finem habebimus. Nequaquam Augustinus Dominicum corpus in sacramento diffiteretur, imo quum dicat, quod illius uerbū ueritas sit, & uerbi sui ueritate apud nos sit, uerbi quidem sui potentia ualeat: Hoc est meum corpus, uere in sacramento esse, ut cunq; non uideamus. Ex illis, inquit, erimus, qui non uiderunt, sed crediderūt. Taceo quod emendatiora exemplaria non habent, ut aduersarij allegant, Non uno loco esse oportet Dñi corpus, sed uno loco esse potest: qđ nec Melanthon retrectat.

Iohan. 20

Quid porro alter locus ad Dardanum uelit, attende Lector optime consequentię rationem: Christus est in specie propria & forma carnis, qua

qua à mortuis resurrexit, cœlosq; ascendit, & omnipotentis patris dextera iā asidet, non ubiq; diffusus, ut Augustini uerba sonant, ideo colligi quod in sacramento non uere sit. Item corporalia ex naturæ proprietate postulant loca sibi congrua, ideoq; sequatur, quum Christi corpus nō quantitatiue & localiter ibi sit, tanquam in loco qui naturali corpori suo in sacramento assimiletur, igitur nec uere adesse possit.

Augustinus certe non semel docet huiusmodi consequentiam eleuari, quum ex Christi corporis absentia peculiariter, deinceps absentiam nō peculiariter inferimus. Non enim consequens est, corpus Christi non est certo modo præsens, ergo per absentiam simpliciter abest: quod ex negatione Modi, ut uocant, essendi, inepte essentia rei simpliciter negetur. Hac enim ratione aduersarij iuxta Augustini opinionem dicere adigerentur, ut sanctus Stephanus & Paulus, aut non iusti fuissent, aut Christum ascensione sua habita, non certo & uere uidissent, quandoquidē scriptum habeatur: Sanctus Spiritus mundum de iustitia arguet, quod ad patrem abeam, & deinceps me non uidebitis. Nam super hæc uerba scribit, tractatu 95. in Iohannē, ut sequitur: Secundum hanc iustitiam dicemus quod Apostolus Paulus non iustus fuerit, qui dixerit, quod Christum post illius ascensionem ad cœlos uiderit, ab hoc indetempore, quo quidem Dominus dixerat: Posthac me non uidebitis: iuxta hanc iustitiam, an non Stephanus iustus fuit, qui cum lapidaretur

Nō cōse-
quētia lo-
cus est:
Chri cor-
pus nō est
certo mo-
do præs-
sens, ergo
simplici-
ter ab-
est.
1. Cor. 13.
Iohan. 14.
Act. 5.
Rom. 8.

c s dixerat:

406 TESTIMONIUM SANCTI

dixerat : Ecce uideo cœlos apertos , & filium hominis dexterâ Dei assistentem? Quid igitur est, ad patrem ab eo, posthac me non uidebitis? ut iam uiscum sum, quando illis in forma corruptibilis carnis morti adhuc obnoxius aderat, qui esurierat, sitiebat, fatigabatur & dormiebat. Huiusmodi Christum amplius non uisuri sint, quum hinc ad patrem discesserit: Et quid est, inquit, fidei iussitia, cuius Apostolus meminit, quum Christum etiam iuxta carnem nouerimus, iam autem non ulterius illum agnouerimus. Hactenus August.

2. Cor. 5.

Idq; haud maligne admittimus, quod Christum secundum humanam suam formâ, qua cœlos palam ascēdit, ad patris dexteram sedet, hoc est, corporali & uisibili modo, secundum propriam speciem, quantitatem, dimensionesq;

Christus sedet ad patris dexterâ non ita barbare accipiemus, ut qui unico in cœlis loco cōtineretur. corporeas, & præsentiâ localem nequaquam in sacramento præsentem habeamus, nihilominus tamen constanter credimus, & certi sumus ex uerbis illius, Hoc est meum corpus, quæ non fallunt, quod illum supernaturali, inuisibili, & spiritali modo uere præsentem in mysterio usurpamus, nec ignoramus utramq; uidelicet Christi præsentiâ, omnipotentia causa simul consistari, potissimum cum sedem illius ad patris dexteram, non ita crasse, ut nonnulli aduersariorum, interpretemur, quasi loco alicui adhæresceret, nec usquam amplius foret. Sic enim Paulus ante Damascum non illum uidisset. Dexterâ cœlestis patris, quæ ubiq; uere potens & præsens est, & cœlestis uita, cui iam Christus perpetuo adest

Quid patris dexterâ sit.

est, & ut omnipotens, naturæ legibus non
tenetur, supra naturas potentissime regnans, A. 9.
longe intellectum nostrum excedit. Quare nimis
nimis, inquam, libidinamur, quod munda
na sapientia pellecti, philosophemur. Vulgarium
rerum peculiaria pscrutari nequimus, & Chris
ti mysteria rimabimur? Quid uacordius est?

Apostolus 1. Corinth. 1. ait: Non oculus uis
dit, nec auris audiuit, nec in hominis cor intras
sit, quod Deus se diligentibus preparauit, quan
to minus thronum, quem Christo Iesu, suo unis
genito filio, secundum humanitatem tradidit, *Christi*
conquiremus? Nouimus, inquit 1. Corinthio *sedem ad*
rum capite quinto, iam neminem secundum car *patris de*
nem, & licet Christum secundum carnem nouis *xteram as*
semus, iam tamen illum non amplius noueris *sequi neq*
mus. Et 1. Corinthio. 12. docet, ut in Ecclési, *quimus.*
ad tertium usq; cælum raptus, & apud Dei pa
radisum ineffabilia, quæ uerbis cõsequi neque
at, audiuerit. Et Ephes. 4. de Domino ita ait:
Qui descendit, idem est q̃ ascendit super omnes
cælos, ut omnia impleret.

Ideoq; non dicimus, ut Lutherus & illius ses
ctatores, quod cum Christus Deus & homo, in
una persona indiuiduus sit, præterea & humani
tas sua, etiam immensæ diuinitati suæ per om
nia assimiletur. Illud enim Eutycheto propius
alluderet, & Augustino reclamaretur, ues
rum dicimus, quum Christus Deus & homo
sit, cumq; corpus illius humanum, licet Deifis
satum tamen & stupendum corpus, etiam idem
corpus

408 TESTIMONIUM SANCTI

Lūc. 1
Cū Chris-
to nihil
arduum
sit, uere
corpus su-
um, quo-
cunq; pla-
cet, collo-
cauerit.
Nō Theo-
rie, sed
Christos
bedictia
ingeniū
nostrum
permitte-
tur.
2. Co. 10
Augusti-
nus com-
probat
Christi cor-
pus in cō-
pluribus
locis si-
mul habe-
ri.
Naturæ
ordini es-
tiam rea-

corpus suum cui nihil impossibile est, quocunq; placeat, uere porrigat, & citra controuersiam, uerbi sui potentia, Hoc est meum corpus, ubi-
cunq; sacramentum rite conficitur (cælo nequaquam relicto) præsens deferat.

Ais nondum inuenio quod Christi corpus in compluribus locis, æque sit, item quod in exigua hostia totus habeatur. Verum optime amice, non iudicio tuo admodum exili, sed fide tantum opus est, si affectas intellectui tuo hebitum admodum ablandiri, quomodo incompræhensibilem sanctificationem crediturus es, Trinitatem in una Deitate indiuidua? Item quod filius solus homo factus sit, & non pater, nec spiritus sanctus, quum tamen tres personæ una diuinitissima essentia & natura unica Deitatis sint? Vt crediturus es incompræhensibilem unitatem, diuinæ & humanæ naturæ, ita ut Deus homo, & homo Deus sit, citra tamen ullam naturarum retrectationem? Imo unicum saltē nostræ fidei articulum, quom ingenium nostrū longe superq; excedant qui credes? Igitur obedientiæ Christi intellectus deditur.

Sin obijcias, nondum ex Augustino tibi probari, quod corpus Christi in compluribus locis pariter haberi possit, latius tibi diduxero. Supra audisti ut psalmo 33. liquido testetur: quod Christus in cœna sua apud discipulos corporali & uisibili modo sedens, nihilominus corpus suum supernaturaliter & inuisibiliter manibus suis portauerit, quod hominibus prorsus impossibile foret.

foret. Audis sane haud obscure quod Christus in sua corporali humana forma, corporalem locum lustratur cum in mensa uisibiliter compleat, & nihilominus ut duo nus tamen loco non dimoto supernaturali & corpora stupendo modo in manibus suis ipsum portas simul unum uerit. cum locum

Quid somnias? An non æque impossibile est occupet, naturaliter, ut duo corpora unum pariter locum & tamen obtineant, quam ut unum corpus pariter in multis Christi corporis locis coram habeatur, præsentia non locali prout ad sed substantiali? Verum non semel Augustinus mittit. comprobat, quod Dominus Christus ex clauo I
so uirgineo corpore sanctissimæ Mariæ in mundum II
dum natus sit, item quod per lapidem impressum III
sum ex sepulchro corporaliter resurrexerit, quod Christus
que occlusis ostijs iterum atque iterum. Apostolus ex oculis
los salutarit. so uirgis

Epistola tertia ad Volusianum ita scribit: neo corpore ipsa uirtus Dei per inuiolatæ matris uirginea uis: pore in
cera membra infantis eduxit, quæ postea per clauo mundum
sa ostia membra iuuenis introduxit. Hic si ratio uenit, &
queritur, non erit mirabile. Si exemplum poscis per clauo
tur, non erit singulare. Demus Deum aliquid posse sa ostia
se quod nos fateamur inuestigare non posse. In ingressus
talibus rebus tota ratio facti, est potentia faciendi est.
tis. Rursum sermo. 159. de tempore: Miraculum in Dei
est quod Dominus noster Iesus Christus in carne operibus
uera intrauerit ad discipulos per ostia clausa. unica illi
Requisitis a me forte rationem, & argumentum res, la operis
quis. O homo si rationem a me poscis, non erit ratio est,
mirabile. Exemplum queritur, non erit singulare. potentia
Credis, facietis.

410 TESTIMONIUM SANCTI

Christus ris firmis gressibus ambulasse? credis utiq;. Dicis
cōtra nat igitur mihi: Si per ostia clausa Christus intrauit,
turam su ubi est corporis pondus? Recedant paulisper mor
per mare dus & pondus. Ille hac fecit, cui nihil impossibile
ambulas est, Christus qui carnem suam potuit de sepul
xit. chro producere, an non potuit clausis ianuis ad
Matt. 14. discipulos introire? Quando audis miraculum,
serua fidem, non inquirat animus rationem. Si
militer sermone 156. & 160. de tempore. & ser
mone 17. de sanctis, scribit.

De Agone Christiano, capite uicesimo ter
tio, ita loquitur: Nec eos audiamus, qui negant ta
le corpus Domini resurrexisse, quale positum est
Non ita in monumento, nec nos moueat. (cum scriptum
corpus sit) quod oculi momento, clausis ianuis discipulis
resurrexi apparuerit, ut propterea negemus illud fuisse
it, ut in se corpus humanum, quia cōtra naturam huius cor
pulchrū poris, uidemus illud per clausa ostia intrare, om
depones nia enim posibilia sunt Deo, &c. Si enim potuit
batur. ante passionem clarificare illud sicut splendorem
Iohan. 20 solis, quare non potuit & post passionem, ad quan
Luca 1. tam uellet subtilitatem, in temporis momento res
Rom. 4. digere, ut per clausa ostia posset intrare? Hactē
Matt. 17 nus Augustinus.

In summa, licet Christi corpus uerum huma
num corpus sit, non tamen usitatum quoddam,
sed stupendum corpus est, quum omnipotentis
Deitatis necessitudine uniatur, igitur non an
duū illi, quod omnibus alijs corporibus impossi
bile

bile habetur, ipse, ut dictum est, potest super
 aquas ingredi. Matthæi decimo quarto, Marci Christi coram
 undecimo. ipse potest in Ectesin abripi, Lucæ p̄us est di
 uicesimo quarto. Potest & per nubes in cœlos gnissimū
 penetrare, Lucæ ultimo, Actor. primo. Quorū admirati
 sum iam impossibile uideretur, quasi in sacramē one, quod
 to præsens haberi, secundum uerba sua non pos in per son
 set: idēq; non carnaliter & crasse, sed spiritali ne unitas
 ter, idēq; nō locali, sed substantiali præsētia. Quæ te omni
 omnia non dicuntur ut consequi liceat, quomō potenti
 do locorum ratio habeatur, sed potius suspitio: diuinitas
 nes animi nostri retundantur, quando suffecerit tianias
 fides, quod uere adfit, & modum E siendi illi cō, tar.
 mittamus, quem nihil præterit.

Sin rursus ita obloquaris: Quid discriminis
 est quod aliquid nonnunquam uere & perfecte,
 non tamen iuxta magnitudinem & locorū com
 præhensionem illic habeatur? Licet Christi præ
 sentia hic incomprehensibilis sit & ineffabilis, Et iuxta
 attamen est quo naturalis ratio, quamuis longe natura,
 petita arrogantia tuæ caliginem offundat. An integra
 ignoras ueram panis substantiam in panis parte alicuius
 cula perfecte haberi? quodque uera uini sub, rei subst
 stantia, in modico uino solide uideatur, licet tia illic
 non iuxta magnitudinem, in modico tantum sit. haberi so
 Concedis Philosophis, quod intellectus noster lide pos
 quodammodo inuilibiles substantias cuiuslibet test, ut cū
 rei, citra accidentia, quæ sensui tantum patent, q; ex sui
 assequatur. Posse non intelligere substantiam magnitud
 sine accidentibus, & D E O non permissurus dine desu
 es, deretur.

412 TESTIMONIUM SANCTI

Exm^o es, quod idem operari possit, cuiusmodi intel-
plū, quo lectus noster plane caliginosus requirit? Sin as-
aliquid aliud exemplum uerisimilius & propius deside-
et in plus ras, perpende Christum, an non ipse primo sta-
ribus loq^u tim conceptionis momento in materno corpor-
cis simul re Deus & homo perfectus fuit? Hoc si credis,
habeat. & quantitatum ac magnitudinum considera-
Sensus tione non offenderis, quorsum idem hic im-
nostri pingis?

sunt ubi Exemplum postulas quod aliquid & in alijs
percipis locis æque ac in suo pariter habeatur. Attende
unt, sed quæ apud Augustinum in 3. Epistola ad Volu-
oculi nos tianum scribuntur, de duobus nostris corpora-
stri solem libus sensibus, uisu & auditu, ut in carne sint, &
percipis ibidem uiuant, & nihilominus extra carnē sen-
unt, in tiant, uisus solem & sidera in cælo spectat, au-
cælo etc. ditus sonum extra carnem experitur, quum u-
Auditus terq; sensus etiam ibi sit ubi cognoscit.

sonū pros Porro & illud non inconcinne huc refertur.
cul agno Attende ut campanæ pulsus, aut uerbū aliquod
cit. omnium auribus arrectis appositissime inclas-

Vnica rescat, adeo etiam ut quiuis ex auditoribus abs-
uox simul firmare possit, quod idem illud uerbum cum
multorū alijs pariter interceperit. Quid iam arbitraris
auribus quod Deus, qui æternum uerbum est, qui caro
haurit. tactus est, in huiusmodi carne possit?

Supra. 13 Id genus plurima commentari facile foret,
scriptus ut & in 13. scripturæ testimonio aliud quoddā
re testis proponitur, sed uir cordatus nō in diuinis ope-
moniū. ribus curiosus rationem spectabit, par est ut
 constanter credat, aduersus etiam communem
 sensum

sensum infisset, alioquin fides nomen suum amitteret, Roma. 4. Mihi satisfactum est, quod ex Augustino liquido declarauerim (taceo quæ ad Dardanum de Eucharistia scribat) solidissime crediderit & docuerit, ubicunq; Christi sacramentum sit, ibi & uerū corpus & sanguis, adeoq; totus Christus uere præsens sit.

Quare sanctissimi uiri testimonijs acquiescā, unde luculenter colligis, quā solide & synce-
riter docuerit Domini uerba: Hoc est meū corpus, non ut aduersarij somniant, Metaphorice, sed iuxta genuinum sensum de uero Christi corpore accipi, ut credendum nobis sit, quod Christi corpus in sacramento uere consistat, non physice quidem, sed per omnipotentem admirandā sancti spiritus operationem supernaturaliter, adeoq; quod ibidem certo præsens adorari mereatur. item quod sanctissimus uir uniuersa scripturæ loca, de uera Christi præsentia adducta, ita etiam intellexerit. Quod etiam aduersarij nostri uanissimi, uersipelles, & Sacramentarij, sanctissimo uiro iniuriam faciant, quum ultro citroq; sententias isthinc maligne intercipient, & in sui partes subuertant, quodq; argumentationes illorum uirulente admodum, quæ tribus fundamentis, fluidis & cōcussis nituntur: uel quod Christi uerba Metaphorice stringant, uel quod Christi corpus spiritaliter per fidem manducandum arbitrentur, aut etiam quod uera Christi in sacramento præsentia, ascensionis suæ ad cælos contrariaretur, nil nisi calumniæ ineptæ &

*Epilogus
Augustini
testimoniorū.*

*Aduersarij
uniuersæ
argumenta
triplici
arbitrio
supersententia
lo incumbunt.*

**Cnr Aug:
gustinus
prolixius
adferat.**

ficta somnia sunt, quibus ex patrum numero
vix quisquam solidius reclamavit quam Augu-
stinus, cui ramen arroganter adblandiuntur.

Prolixius opinione Augustinum diduxi, id
que in ipsorum studium, ut uasfrices & execra-
bilis sententia religiosissimo Augustino turpissi-
me attributa palam eludatur. Ad eiusdem
socij Cyrilli testimonium digrediar.

SANCTI EPISCOPI

Cyrilli Testimonium.

Cyrellus
apud an-
tiquos
summæ
opiniõis
erat.

A N C T V S Cyrillus claris-
simi Theophili Alexandrini,
cuius supra memini, fratris fi-
lius, & alter in Episcopatu suc-
cessor, quem ueteres mirifice
prædicabant. Euagrius histo-

ria Ecclesiastica lib. 1. capite 7. illum salutat cū primis insignem doctorem & acerrimum Catholicæ traditionis propugnatorem & assertorem. Nicephorus p̄terea lib. 14. cap. 34. summum fastigium & columnam rectæ fidei. Et capite 36. tubam clangentem ad terræ usque amplitum, & fortissimum Ecclesiæ protectorem, qui in omnium Christianorum ore prouolet, & ubique summe prosequatur. In Theologia insigne excelsus, acerrimus & exercitatissimus & contra hereticos nō inferior Chrysostomo, Ambrosio & Augustino flagranter rapiebatur, iudicauit (& non iniuria) officio Episcopatus nihil a quo inimicum haberi, quam respo-

Episcopus
patus of
ficio nis
hil aque
inimicum
ē, atq; he
refcos ses
minariū,
q temp
aria pas
eis gras
ia dis
iudit.

សិប

Etu habito temporalis huius pacis, hereticis lo-
 cum relinquere, & ad blasphemias conuiere, *Cyrillus*
 nec Diabolicos aduersus Christum & Eccles *Ephesini*
 fiam conatus amoliri, cuius incomparabilis uir: *Cōcilij*
 tutis eruditio, & animus merebantur, cū Theo *præses es*
 dosij & Valentiniani iunioris ætate Apostolicū *rat, loco*
 & Catholicum Conciliū Ephesinum primū ad *Papæ*
 uersus hæresiarcham Nestorium Cyrilli insine *Cælestis*
 ctu indiceretur & promulgaretur à beatissimo *ni. Cons*
 Cælestino Papa Romano, præcipuo Apostoli *sule Nis*
 Petri germano successore, & Christi uicario, in *cephorū*
 Concilium ordinarius præses subuehebatur, *lib. 14.*
 adeoq; Christianæ fidei propugnationē, ut in *cap. 34.*
 uictus, & inconcussus Athleta promouit, haud *Cyrillus*
 deterritus periculis, quæ tantū non ab hoste *Cæsari,*
 bus, sed ab ipso statim Cæsare Theodosio, cum *oībusq;*
 latissime imminebāt, cū magna admiratione to *ipsius ad*
 tius Christiani nominis existimati. oī cōsultuit, ut *uersarijs*
 illud Ecclesiastici historiographi prosequuntur, *restitit.*
 & potissimum Liberatus Arcidiaconus Eccle *Nestori*
 siæ Carthaginensis, adeoq; acta referunt, inter *us consi*
 cætera sequentia Concilia Chalcedonen. Con *tinopolis*
 stantinopolitani quinti & sexti suffragantur. *tanus pas*
 Cum uniuerso pariter Ephesino Concilio præ *triarcha*
 dictum hæresiarchā Nestorium (quāuis Cæsa *hæresiars*
 rex sedis apud Constantinopolitanum patriar. ha *chæcris*
 fuerit, & Cæsarem à suis partibus fouerit) ob *minis res*
 execrabilem hæresim (qua & diuinam sacra *us per*
 menti corporis & sanguinis Christi uirtutem *Cyrillū*
 diffitebat) ex Dei & Catholice Ecclesie auctoris *et Cōcis*
 ate submonuit, & anathematis reū declarauit. *liū dam*
 d. 2 Cuiusmodi nabatur.

416 TESTIMONIUM SANCTI

Cuiusmodi etiam iudicio aduersarij nostri, qui errore non dissimili, quod sacramētum concernit, detinentur, obnoxij sunt.

Cyrilli
testimonium
per
spicax cum
primis
et iuxta
validum ē.

Caterum clarissimus & incomparabilis uir in libris suis longe dignissimis de uera corporis & sanguinis Christi in sacramento præsentia nō obscure suffragatur, imo ita dilucide, expressie, & solide, ut aduersarij nihil inueniant, nisi quod impudentiam ipsorum traducat, cuius occasione calumniandi ansam arripiant.

Contendit Domini uerba: Hoc est meum corpus, hic est meus sanguis, ut sonant, proprie intelligi, nec metaphoricum quicquam admittit, figuras in uetus testamentum relegat, manifestissime docet, quod huiusmodi uerborum tenore panis & uinum in substantia ueri corporis & sanguinis Christi omnipotentis, ac inscrutabili Dei uirtute permutentur, quodque sensus nostri experientia facessat, solumque fides regnet, adeoque diuinæ institutionis rationibus & compluribus sanctissimi sacramenti operationibus (quas mirum in modum præ reliquis omnibus luculentissime proponit) creatus, infallibilem præsentiam longe apertissime indicat. Plerumque sacramentum uocat benedictionem, non tantum ob gratiarum actionem, quæ fieri a solet, & delectetur, ut aduersarij Pauli uerba, Calix benedictionis & cætera, ad de sacramento saltem referunt cui benedicimus, sed potius quod præsens adsit benedictum Christus. Si corpus, cuius acceptione benedicimur, sanctificat, illud

etificamur, & Christi corpori ad æternam uitam inferimur, ut infra habes, adeoq; uniuersas aduersariorum calumnias, quasq; etiã proferat, sternit, & de tanto negotio fere, ut Chrysostomus egit, loquitur (quem quidem post illius obitum, ut Nicephorus lib. 14. cap. 28. testatur, magni reputant) & sic abi Augustinus obscurior uideretur, apertissimus huic interpreti accedit.

Principe loco quod ad sensum attinet uerborum Domini, ita Calosyrio Episcopo inter cætera scribit: Non dubitabis uerum ne sit quod Dominus palam dixit, Hoc est meum corpus, sed accipe & desume uerbum saluatoris tui in fide, cū enim ipse ueritas sit: non mentitur. Et mox subiungit: Ut non deterreamur & extimescamus, a Domini nuda carne & sanguine, quæ super altare posita sunt, Deus imbecillitatem nostram iuuat, & uirtutem corporis oblati rebus infundit, & eadem suæ carnis ueritate commutat, ut corpus uitæ in nobis experiatur, quemadmodum semen uiuificans.

Et libro quarto in Iohannē, capite 13. ita scribit: Querendum enim ita semper est, ut apud eum habitemus, & ad alienas sententias non deferamur, sed non ita facit malignus animus. Nam quæcunq; non intelligit, statim tanquã frivola falsaq; per arrogantiam eijcit, nulli credēs, nec aliquid super ipsum esse existimās, quales ludæos fuisse cōperiemus. Nam cum oporteret eos qui diuinam uirtutē saluatoris ac potestatem signorum miraculo perceperūt, sermonē eius libenter suscipere, tur.

418 TESTIMONIUM SANCTI

Ioh. 6. suscipere, et si qua difficilia uidebantur, eorum,
 Luca. 1. solutionem querere, contra omnino faciunt, et
 Rom. 4. quomodo potest, hic carnem suam nobis dare, de
 1. Cor. 2. Deo non sine magna impietate conclamant, nec
 Huc incō in mentem uenit nihil esse impossibile apud Deū.
 cussa se lia intelligere non poterant, sed fatuitas quādā
 des refe; tam magnum sibi uidetur mysterium. sed nos mas
 retur. gnium quāso a peccatis aliorum profectum fas
 Verba, ciamus, et firmam fidem mysterijs adhibentes,
 quomodo nunquam in tam sublimibus rebus, illud quomos
 fieri pos do, aut cogitemus, aut proferamus, Iudaicum
 test, ē in enim hoc uerbum est, et extremi supplicij causa.
 Dei opes Ideo Nicodemus etiam cum diceret, quomodo hęc
 ribus lus fieri possunt, merito audiuit: Tu es magister
 daice ac; in Israel, et hęc ignoras? Aliorum igitur ut
 cipi, hinc diximus culpa perdocti, cum Deus operetur, non
 colligen; quāramus quomodo, sed operis sui uiam atq; scis
 dū, ut ad; entiam illis soli concedamus.
 uersarij Et paulo post: Nonne uides quid sapientus
 nostri res; mero Mœchanici faciunt? Incredibilia uidentur
 putētur. nobis nonnunquam enarrare, sed quia similia i
 Ioha. 3. psos fecisse uidimus, posse peragi ab ipsis facile
 Sap. 1. credimus. Quomodo igitur summis cruciatibus
 Psal. 134. digni non erunt, qui rerum omnium opficem ita
 Exod. 14. contemnunt, aut quomodo in operibus suis dices
 Exod. 4. re audeant quō? quem totius sapientiæ largitos
 Exod. 15. torē esse non ignorant, quem oīa posse scriptura
 Exod. 7. nos docuit. Si uero tu, O Iudæ, quomodo, et
 Num. 20. tiam nunc clamas, hanc tuam imperitiam ego
 Iohan. 3. quoque sectatus, libenter quomodo ex Aegypto
exiisti

exiuiſti rogabo . quomodo in ſerpentem Moſai-
ca fuit uirga cōuerſa, quomodo lepra manus af-
fecta, uno momento temporis in priſtinum ſta-
tum reſtituta iterum fuit? quomodo in naturam
ſanguinis aqua tranſierunt? quomodo patres tui
per media maria ut per aridam effugerunt? quo-
modo per lignum amaritudo aquarum, in dul-
cedinem recidit? quomodo e lapide fontes aqua-
rum fluebant? quomodo ſtetit Iordanis? quos
modo ſolo clamore inexpugnabilis Hiericho ce-
cidit? Innumerabilia ſunt in quibus ſi Quomo-
do, quæris, uniuerſam tibi euertere ſcripturam
neceſſe erit, prophetarum doctrinam & ipſius
Moſiſ ſcripta contemnenti. Quare credidiſſe
Chriſto potius uos oportuit, & ſi quid arduum ui-
debatur, ab eo humiliter petere, quam ueluti te-
mulentos, exclamarunt, quomodo hic poteſt no-
bis ſuam carnem dare? Nonne uidetis, quia cum
hæc dicatis, ſtatim cum iſta uoce arrogantia ma-
gna ſignificatur.

Huc & illud in 14 capite refertur, Eſaias
dixit: Si non credideritis, nec intelligetis. oport-
tebat igitur fidei primum radices in animo iace-
re, deinde illa quæſere, quæ homini quærenda
ſunt, illi uero antequam crederent, importune
quærebant. Hac igitur de cauſa Dominus quos
modo id fieri poſſit, nō enodauit, ſed fide id quæ-
rē dum hortatur, ſic credentibus diſcipulis fragmen-
ta panis dedit, dicens: Accipite & manducate,
hoc eſt corpus meum. Calicem autem ſimiliter
circumtulit, dicens: Bibite ex hoc omnes, hic

Iohan. 6
Ex alijs
inſinitis
Dei opes
ribus ſus-
pernatus
ralibus
colligit,
& Chriſ-
tus omni
potentiæ
uerbo fre-
tus corp9
ſuam nos
bis largia-
tur.

Eſa. 7

Idem. 70

Chri uer-
bo cōſtan-
ter credē-
dū, poſtea
rogari
poteſt, ut
Deus as-
gat.

Mat. 26.

Mar. 14

Luc. 22

1. Cor. 11

420 TESTIMONIUM SANCTI

Necessitas
huius
sacramēti.
Ioha. 1

Chrī cor
pus uers
bi unitas
te uitam
induit.

Matt. 9.
Marc 5.
Lucā. 8.
Lucā. 7

est calix sanguinis mei, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Perspicis quia sine fide querentibus, mysterij modum nequaquam explicauit, credentibus autem etiam non querentibus exposuit. Audiant hæc qui ex arrogantia nondum Christi fidem suscipere uolunt, nisi manducaueritis inquit, carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis. Non enim possunt sanctificatione beatæ uitæ fieri participes, qui per mysticam benedictionem (hoc est sacramentum) Iesum non susceperunt, uita enim secundum naturā ille est, qui ex uiuo patre genitus est, sed non minus corpus quoque uiuificat. Coniunctum enim ineffabiliter est filio Dei, a quo uersa uiuificantur. Idcirco corpus suū dicitur, & unus cum eo est, hoc est in unitate personæ. Quoniam igitur saluatoris caro uerbo Dei, quod naturaliter uita est cōiuncta, uiuifica effecta est, quādo eam comedimus, tunc uitam habebimus in nobis, illi coniuncti, quæ uita effecta est.

Non absurdum uideatur, quod Christi carnem uitam uocet, ob ineffabilem cum diuinitate necessitudinem, plixius subiungit ut Dñs in extinctorum exuscitatione non tantū omnipotens uerbum tanq̃ Deus usurpet, sed etiam carnem suam, quod cum diuinitate operatur, adhibuerit, ut principis Synagoge filiā resuscitauerit, manu accepta erexerit, adeoq̃ uerbo suo & cōtactu ueluti unica saltē opatione, uidelicet Dei & hoīs effectū, expedierit. Præterea puerulū de Naim uerbo & cōtactu uitæ restaurauit.

Vt

Vt autem certior reddaris eandem carnem suam, qua antea per contactū mortuos excitabat, in sacramento accipi, fusius ita loquitur: Quod si solo tactu suo corrupta redintergantur, quomodo non uiuamus, qui carnem illam & gustamus, & manducamus? Reformabit enim omnino cuius cōs ad immortalitatem suā participes sui. Nec uelis tactu os Iudaice, Quomodo querere, sed recordare, quāuis naturaliter aqua frigidior sit, aduentu tamen tui resus ignis frigiditatis suę oblita aestuat. Hoc sane modo etiam nos, quāuis propter naturam carnis corruptibiles simus, participatione tamē uitę ab imbecillitate nostra reuocati, ad proprietatē illius ad uitam reformamur.

Vt peritu

Annectit præterea causam cur hoc sacramentum institui referat, & inter cætera quod illius ex corporatio quondam in ueteri testamento figurate significabatur, iam autem ipso operationis effectus cōmunio: Et præsto sit, ita deducit: Oportuit certe ut ne im: non solum omnia per spiritum sanctum in beatā mortalis uitam ascēderet, uerum etiam ut rude atq; terre reddat. Et hoc corpus, cognato sibi gustu, tactu, & cibo ad immortalitatem reduceretur. Nec putet exstitutiōis tarditate mentis suę Iudæus inaudita nobis ex huius cogitata esse mysteria, uidebit enim si attentius cramentum querit hoc ipsum a Moyse temporibus per figurā Imago di semper factitatū fuisse. quid enim maiores corū uinę uirg ab ira Aegyptiorum liberauit, quando mors in tutis huius primogenita Aegypti sequebatur? nonne oībus palā ius sacras est, quia diuina institutione perdocti, agni car: menti. nes manducarūt, & postes ac superluminaria san: Exod. 12.

d s guine

422 TESTIMONIUM SANCTI

guine perunxerunt, propterea mortem ab eis di-
 uertisse? Pernities namq; id est, carnis huius mors
 Agnūs paschalis aduersus genus humanum propter primi hominis
 figura e; transgressionē furebat. Terra enim es, & in tero
 rat huius ram reuerteris, propter peccatū audiuius. Ves
 sacramē- rum quoniam per carnem suam Christus atrocem
 ti. hunc euersurus erat tyrannum, propterea id my-
 Gene. 3. sterium apud priscos obumbrabatur, & ouinis car-
 Rom. 5. nibus atq; sanguine sanctificati, Deo ita uolente,
 pernitentiā effugiebant.

Quurigitur o Iudæe turbaris, præfiguratam
 ueritatem iam uidens? Cur, inquam, turbaris?
 Iohan. 6. Si Christus dicit: Nisi māducaueritis carnem fili-
 hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebis
 tis uitam in uobis? Cum oporteret Mosaicis tele-
 gibus institutum, & priscis umbris ad credendum
 perdoctum, ad intelligenda hæc mysteria paratissi-
 mum esse.

Dilucidius porro mannā ut figuram, sacramen-
 to, ut substantiali ueritati, eodem libr. capi. 16.
 opponit: Dominus distinguit rursus inter mysticā
 Discrimē benedictionē & Manna, & aquarū fluentia ex la-
 manne & pide & calicis sancti cognitione. ita eadem iterū
 huius sa- repetit, ne magis Mannæ miraculum admirētur,
 eramenti sed ipsum potius suscipiant, qui cœlestis panis est,
 ex Domi- & æternæ uitæ largitor. Patres enim uestri, in-
 nicis uer- quit, manducauerunt Manna in deserto, & mors
 bis Ioh. 6. tui sunt. Hic est panis qui de cœlo descendit, ut ali-
 quis ex ipso comedat, & non moriatur. Manna
 namque alimentum, non æternam uitam, sed bre-
 ue famis remedium afferebat. Non ergo erat cis
 bus

būs uerus, id est, panis de cælo: sanctū uero Christi corpus, ad immortalitatem et uitam æternam nutriens cibus est, ita inquit, sed aquam illi ex petra biberūt, quid igitur inde lucrati sunt, qui mortui fuerunt? Non erat igitur potus ille uerus, sed in sacra uerus potus est sanguis CHRISTI, quo radicatus mors effertur atque destruitur: Non enim hominis simpliciter sanguis est, sed eius qui natus est, et uita coniuñctus, uita effectus est. Propterea corpus et membra Christi sumus, quia per hanc benedictionem mysterij, ipsum filium Dei suscipimus.

Et rursum cap. 19. Ut lex ista magna in paruis figurabat, umbram enim atq; imaginem futurorum bonorum, non ipsarum rerum ueritatē habebat, ita in alimēto manna, benedictio hac Christi figurabatur, et figura denotabatur.

Adhæc in eodem lib. capite 28. de propositis onum panibus, ita loquitur: Christus mensa est, in qua panes depositi sunt, quibus omnes participatione corporis sui, ad uitam æternam aluntur. Ego enim, ait, sum panis qui descendi de cælo, et uitam æternam do mundo. Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum. Et panis quē ego dabo, caro mea est, quam dabo pro mundi uita. Mensa igitur propositio, id est panes, sancti spiritus corpus, quo ad uitam æternam omnes aluntur.

Mensa
propositi
onis pas
nis, sans
cti spiritū
Christi cor
pus in sa
cramēto
adumbra

Adeoq; quod non figurale Manna, sed uerum corpus quod pro nobis traditum est, in remissionē peccatorū, accipiamus, & quod Christi uerba:

424 TESTIMONIUM SANCTI

Verba: Hoc est meum corpus, de eodem & non

Cū Chri aliqua figura intelligantur, quodq; sacramenti corpus ac susceptio nihil aliud sit quam publica confessio, cipimus, quod Christus à mortuis resurrexerit, alioq; subs confites stantiale suum corpus in sacramento nobis por mur & a rigere non posset: testatur in Iohannem, lib 12, mortuis cap. 58. Christus uisibiliter simul atq; inuisibiliter resurrex, omnibus apparet. inuisibiliter quide ut Deus, uisu erit, alio; biliter autem in corpore. Præbet enim nobis car quincor nem suam tangendam, ut firmiter credamus, quia pus suum templum uere suum suscitauit. quod autem mys nobis lar sticæ benedictionis cōmunio, resurrectionis Chris giri non sti quādam confessio est, uerbis ipsius probatur. posset. Fractum enim panem distribuebat, dices: Hoc est corpus meum, quod pro uobis tradetur in remissi onem peccatorum, hoc facite in meam commemo rationem. Participatio igitur mysterij, uera quæ dam confessio & commemoratio est, quod propter nos & pro nobis Dominus, & mortuus sit & reuis xerit, & diuina nos benedictione propter hoc res plet: fugiamus igitur infidelitatem post tactum Christi, & firmi atq; stabiles ab omni longe ambi guitate inueniamur.

In sacra
mento cō
tingimus
Christū.

Iterum audis Catholicos non perperam ita lo qui: Dominum nostrum Deū in sacerdotis ma nibus uidimus, ut etiā supra in testimonijs Ter tulliani, Chrysostomi, indicabatur. Subaudi in externis speciebus illum uideri, quum in propria forma comprehendi nequeat.

In sacra
mento iux
ta substā
tiā nihil

Quare & alicubi scribit libro 8. contra Iulianum: Nō nobis dedit Manna sensibile, sed multo potius

potius se ipsum ad sanctam & uiuificantem uerū ^{sensibile}
 cibum. ^{accipimus}

Attende idem & à Chrysostomo dici, nihil
 sensibile suscipi, unde Transsubstantiatio sequit̃,
 tunc Christus uobis nihil substantiale dat, quod
 sensibile sit, ideoq; non substantialis panis am-
 plius restat, potissimum quia Christi uerba: Hoc
 est meum corpus, nequaquam de duabus par- ^{Transsub-}
 ter substantijs, sed tantum de una substantia, quæ ^{stantiatio.}
 intellectum nostrum superat, accipiantur.

Quod deniq; sanctus Cyrillus hæc Domini
 uerba: Quod pro uobis traditur, in mei comme-
 morationem facite, sic intellexerit & docuerit, ^{Idem ui-}
 ex Christi præcepto idem uerum corpus pro no- ^{uificans}
 bis super crucem semel cruento oblatū, in Chri- ^{corpus. &}
 stiana Ecclesia, quotidie apud Domini altare in- ^{uerbū as-}
 cruento offerri, attestatur ad Euoptium Episco- ^{sum sit,}
 pum, in interpretatione Anathematismi ii. ut ^{& super}
 sequitur: In Ecclesijs sanctum & uiuificans incru- ^{cruce cru-}
 entum sacrificium celebramus, persuasum habete ^{ente offe-}
 quod uobis illic proponitur, illud corpus haberi. ^{rebatur,}
 Præterea pretiosum sanguinem, non plebei cuius ^{Ecclesia}
 dam hominis, ut nos sumus sed multo potius illa ^{incruente}
 suscipimus, ut uiuificantis uerbi propriam carnē ^{immolat:}
 & sanguinem, quippe usitata caro uiuificare ne-
 quit. Et illud est quod saluator testificatur: Caro
 non prodest quicquam, spiritus est qui uiuificat.
 Nam cum uerbi propria caro facta est, igitur intel-
 ligitur & uiuificans est, ut saluator ait: Sicut misit
 me uiuificans pater, & ego uiuo propter patrem,
 & qui me manducat, uiuit propter me. Nō apertius

426 TESTIMONIVM SANCTI

rius indicari potuisset, nequaquam figuram aliquam, sed idem ipsum corpus à uerbo acceptū, & super crucem cruce oblatum, in Christiana Ecclesia incruente immolari, inquit: Credimus uiuificantis uerbi proprium corpus haberi, quod altari superimponitur, adeo quod uiuificans corpus, de quo Dominus dixit: Qui me manducat, uiuet propter me. Hinc etiamprehenditur, ut Origenes in ijs locis intelligendus sit, in quibus sanctissimum Christi corpus in Eucharistia toties corpus uerbi Dei uocet. De quo illum consulas licebit.

Cyrillus *U*t autem corpus Christi in Eucharistia non uerbū mā pro figura Cyrillo habetur, ita nec uocabulum ducare, (manducare) tropice, sed proprie de uera substantia esca, ut solum corporalibus uescimur, in rate accipit. telligi uult, quemadmodum illud loco iam citato explicat, siquidē Domini uerba: Qui me mā ducat, illum admonent, Christi corpus, quo uescimur, coram haberi. Idem infert libro 4. in Iohannem, capite decimo quinto, ubi sic ait: Quare qui carnem Christi māducat, uitam habet æternam, habet enim hac caro Dei uerbum, quod naturaliter uita est. propterea dicit: Quia ego cū resuscitabo in nouissimo die. Ego enim dixi, (id

Iohan. 6.

est corpus meum quod comeditur) resuscitabo eum. Non enim alius ipse est, quam caro sua. non iadico quia natura non sit alius, sed quia post incarnationem in duos se diuidi filios minime patitur. Ego igitur, inquit, qui homo factus sum, per meam carnem, in nouissimo die, comedentes resuscitabo.

Iuscitabo. Et causam annectit: Non enim potest natura nostra uita coniuncta, non uiuificari. Et quemadmodum si quis scintillam ignis in sœno aut palea occultauerit, totum inde ignitum necessario fiet. Sic uerbum Dei tanquam scintilla in naturam nostram immissum, totam inde inflammavit, atq; ad uitam, interitu penitus deservit, reduxit, & cat.

Dilucidius porro, quod Domini uerba: Accipite & comedite, uerum corpus, quod manducari possit, postulent. ad Theodosium de rescripta fide scribens, ita testatur: Ut Deus nos qui dem uiuificat, sed non tantum ideo, quia sancti- nitas, sed spiritus consors sit, uerum nobis etiam carnem filij Chri cor- li hominis assumptam proponit, ipse enim dixit: Nisi ederitis carnem filij hominis, & sanguinem prie man illius biberitis, non uitam in uobis habebitis. quæ ducatur. si dicat: Non tantum nos diuino suo spiritu pas- scat spiritualiter, sed per assumptam illius carnem nos spiri- substantialiter. Et paulo post: Ego sum panis qui de celo descendi: si quis de hoc pane ederit, & corpus perpe- tuo uiuet, & panis quem daturus sum, est & recipiat. caro mea, quam pro mundi uita dabo, & cat. Iohan. 6.

Licet autem rei ueritate dicatur, quod caro il- lius non de celo uenerit, cum ex uirgine, iuxta scripturam sit. Caterum uerbum (subaudi quod calitus uenit) non manducari potest, duo uni cõ- iungit, secundum dispensatiuam unionem.

Et paulo infra quaestionis in morem rogat: Nonne & hoc uerum fatebimur, quod terrena ca- ro ob propriam naturam uiuificare nequeat?

Quid

428 TESTIMONIVM SANCTI

De Christo
sic arne
dicit q
cœlitus
descende
rit, non
sua, sed
diuinita-
tis respec-
tu, cui
in perso-
na unita
te, associe-
atur.

Quid igitur quod caro uiuificat? uel ut intellige-
tur quod cœlitus uenerit, cum terrenum sit? Iuxta
unionem quidem carnis cum uiuificante & cœles-
ti uerbo. Haud dubie dicere intendit, Christi cas-
ro non cœlitus uenit, sed ex uirgine nata est, nis-
hilominus Christus ait, quod panis sit, qui e cœlo
descendit, & panis illius caro sit. æternum autem
uerbum quod cœlo deuenit, non manducabitur,
interim tamen dicit: Ego sum panis, qui e cœlo
descendit, qui de hoc pane manducat. &c

Ideoq; hæc Domini uerba, de se ipso, tanquā
Deo & homine, secundum admirandā utriusq;
naturæ unicam personam, indiuisam unionem
intelligentur, non de hac uel alia natura ab al-
terutra distracta. Huiusmodi enim indiuidua
unio, utriusq; peculiaria sibi asserit, ut ex Augu-
stino declaratur.

Hoc itaq; pacto docet Cyrillus Christū man-
ducari, non quidem secundum diuinam, sed hu-
manam à nobis assumptam naturam, idq; non
hic tantum, sed passim admonet. Libro secun-
do ad Reginas de recta fide, ita scribit: Lubens
eos rogarem qui unicum illum in duos Christos
dispecunt, uter a Deo & patre missus sit, & ob pa-
trem uiuat, adeoq; uiuificet? Si dicant haberi ibi
lud simplex suum uerbum, ut ex patre est, quomo-
do a nobis manducatur, quod propter illum uiuas
mus? Deus enim de natura incorporeus est. Sin-
astruant quod iuxta humanitatem missus sit, quo-
modo uiuificat qui propter patrem uiuit? Hoc
est, proprie loquendo, manducari nequit, nisi fas
teamini

teamini quod ex uirgine homo factus sit, nec uiuificare potest, nisi admittamini, quod simul in una persona Deus sit. Ideo quod à patre missus sit, nil aliud est, quàm quod uiuificans Dei filius, ex patris sui uoluntate, carnem in unitate personarum assumpserit.

Hoc etiam multo elegantius testatur super Anathemismum 11. contra Obiectiones Theodoriti, ubi uanissimas calūnias & futilitates Nestorij eludit, qui, ut diuinitatem Christi ab humanitate sua separaret, & duas psonas ex Christo statueret, ita cauillabatur: Dominus tamē, inquit, qui carnem meam manducat. Hic ne dixit: qui diuinitatem meam manducat, aut qui diuinitatem meam bibit. ipse dixit: Qui meam carnē manducat, & meum sanguinem bibit. Cogita iam (inquit Nestorius) quid loquatur, quod illa de carne dicat. Et deinceps captiose argumentatur. Ipse ait: Vt me misit uiuificans meus pater, & ego propter patrem uiuo, an hoc de diuinitate intelligetur? Quem igitur manducamus, diuinitatem an carnem?

Nefanda hac Nestoriana techna, quidam ex Sacramentarijs, nuper admodum phanaticus, ab Honestissimo hic Senatu, captiue postulabatur, obstinate astruens, in sacramento Christi diuinitatē destitui, siquidem Dominus dicat: Qui carnem meam manducat, & sanguinem meum bibit, ideoq; magna impietas uideatur, Christum in sacramento adorari. Verum Cyrillus blasphemiam illam diluit. Nō, inquit, Nestorius

Cū Chrī diuinitas non proprie manducetur, Chrī uerba simpliciter de sua carne intelligētur.

Nestorij argutia.

Laurentius Vorßbach unus ex sacramentarijs, Coloniae in custodiam tradebatur, anno 1555.

430 TESTIMONIUM SANCTI

Dilutio confirmat, quod corpus Christi ideo uulgare, ut
Nestoria plebeiorum hominum corpus sit, quia diuina na-
ne frau- tur a manducari nequeat, sed nouisse refert ut sus-
dis admo- pra dictum est, quod Christi corpus uerbi propriū
dum nes corpus omnia uiuificans, habeatur. Et quia uite
pharia. corpus est, uiuificat, per hoc enim nostris corpora
Vt Chri ribus uitam donat, ut mortis etiam imperiū des-
spiritus, truat, adeoq; sanctus Christi spiritus uiuificat,
ita et spiritus enim est qui uiuificat, iuxta saluatoris
Chri cas uerbum. Hactenus Cyrillus.

ro uiuifi- Haud nescius sum quod Oecolampadius hūc
cat. locum sibi admoliri studuerit, nec ignoro non
Iohan. 6. nullos, qui sacramentarios prociderunt, hoc lo-
 cū non parum defatigatum iri, & Oecolampadiū
 insectati sunt, quod nequiter hoc loco ab-
 uteretur, quemadmodum non raro facere alios
 let. Verum quid sudore opus est, quum Cyri-
 li opinio obuia sit, qui Nestorium (quum impie
 & maligne astrueret meri hominis carnem mā-
 ducari, ut fidelium animos oblique seduceret, &
 ea, quæ non indagatone, sed sola fide nitun-
 tur, ad hominum iudicium reuocauit) conuin-
 cit in sacramento non usitatam hominis carnem,
 ut rudiac carnali omnis generis phantasiæ hu-
 manum ingenium renunciaret, accipi, sed car-
 nem prorsus defecatam, hoc est, Deū & ipsum
 hominem, idq; quomodo fiat nō humano inge-
 nio scrutabatur, sed fidei tantum acquiescen-
 dum est, quum Dominus dixerit: Hoc est meū
 corpus, ut liquido docet libro 4. in Iohannem,

capue

capite 17. Cum res ardua est & fide magis quā
 alio modo recipitur. Ideo multis atq; uarijs mo- Fides unī
 dis mirabilem eius utilitatem exponit, fundamē- cum sun
 tum & basim esse confirmans, hoc est qua illud ac- damentū
 cipi referet. est, cuius

Ex hoc itaq; Cytilli loco habes, quod hæc præsidio
 uerba, uidelicet: Accipite, comedite & bibite, uerba Do
 non de Christi diuinitate aut Metaphora alijs minica:
 qua, sed proprie intelligi uoluerit de ueri cor: Hoc ē me
 poris & sanguinis Christi substantia, quæ cum um cor
 diuinitate copuletur, idēq; corde & ore fiet & pus conse
 necessario erit, ut Domini uerba expresse pos- quemur.
 cunt, uidelicet: Accipite & comedite, & hoc fac Chri uer
 cite in mei commemorationem. Habes præter ba n ans
 rea quod spirituales cum Christo unitatem, ducatio
 quæ per spiritum fidei, charitate operantis cons- nem ex
 tingit, de unitate cum Christo distinguat, & il- speñat,
 la per communicationem sanctissimi corporis quæ ore
 sui in Eucharistia absoluitur, ut etiam libro 11. & animo
 in Iohannem, cap. 25. uidere est: Quemadmo- contigit.
 dum, inquit, uirtus sanctissimæ carnis Christi Gal. 5
 accipientibus unum corpus uiuit, ita & meo ius Gemina
 dicio inuisibilis Dei spiritus omnibus ijs quibus unitas cū
 inhabitat, spiritus unitatem adfert. Christo.

Ceterum quod Cyrillus uniuerfas aduersas Cyrillus
 riorum figuras subuerterit, uel hinc apparet, oīs genes
 quia in Iohannē lib. 3. cap. 36. super Dñi uerba ris figu
 scripserat: Ego sum panis uitæ & ceter. uidelicet: ras amos
 Ego sum panis uitæ, qui olim uobis figura solum- litur.
 modo datus, nunc adsum, omnem adimplens figu-
 ram. Sum autem panis uitæ, non corporalis,

432 TESTIMONIVM SANCTI

Per sacra qui fami solum corporea remedium praestiat, sed
mentum qui totum animal ad uitam aeternam reformem, et
deriuas morte superius efficiam. His autem uerbis sub
tur pros ostendit sui sanctissimi corporis uitam et gratiam,
prietas qua in nobis unigeniti proprietates, id est uita et
unigenis ingreditur et permanet.
si, hoc ē, Ex praedictis igitur locis liquido euadit, quod
uita in sanctissimus uir dilucide haec Domini uerba, Hoc
homines. est meum corpus, non figurate, sed uere intelli
Summa gi doceat. Nam Dominus omnipotentia sua crea
praedictos turas carne sua et sanguine commutat, infun
tum in dens creaturis uitam, quarum acceptione, sacra
Cyrillo. menti consortes reddimur, ipse sit, qui omni
 potenter agat, et externas species, ne nuda car
 nis et sanguinis exhibitione deterreamur, res
 ricia causa linquat, et sedulo hortatur ad constantiam, nec
 institutio cum infidelibus Iudaeis occlamemus, quomo
 nis huiusmodi solidam et firmam fidem Domini uerbis adhu
 sacramentis tendam postulat, quae intellectus nostri preroga
 tiua habebitur, adeoque ad opinionem fidei nos
 Christianae strae fulciendam, complurima ex ueteri testamen
 tis scriptura allegat, unde deprehendimus, quoties et quam
 mo Dominus topere Deus quondam creaturas contra naturam
 natus, nimirum et ingenium humanum immutauit, nec
 sic comedere non ad alia Christi miracula non minus incom
 aritis carnis prehensibilia nos excitat, adeoque adiungit neces
 sitem et c. sarram diuinam huius institutionis rationem, non
 non est sicut ab alijs sanctis patribus, uidelicet ut
 guratus, spiritui nostro ad illius salutem profuerit, ut cum
 sed infirmo Christi spiritu deuinciatur, ita et perditam ac
 delibis. mortali nostrae carni conducibilis Domini Christi
 diuina

diuina ac uiuificans caro ad unionē habebatur, idēq; omniū arctissime, gustu, cibo, tactu &c. ut caro nostra exitiosa, per illius uirtutem & effectū immortalitatē consequeretur. Et uocabulū manducare, non figurate de diuinæ gratiæ cōmunicatione per fidem solum, sed de substantias libo, ut corporaliter māduccetur, accepit. Ad hāc insinuat, quorum & in Augustini testimonijis meminimus, quod Christianis (qui norunt quomodo Christi corpus in sacramento manducandū sit) Domini sermo (nisi comederitis carnem filij hominis &c.) non figuratus sit, quum iuxta rudem & belluinum sensum infidelibus Capernaitis tropicus admodū habebatur, idēq; & in Iohannem lib. 4. cap. 22. haud grauatim cum Augustino deponit: Ex imperitia multi qui Christum sequebantur, uerba ipsius non capiētes, perturbabantur. Nam quū audissent: Amen Amē dico uobis, nisi cōmederitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis &c. ad immanes ferarum mores uocari se a Christo arbitrabantur, incitariq; ut uellent crudas hominis carnes manducare, & sanguinem bibere, quæ uel auditu horribilia sunt, nondum enim mysterij huius formam & dispensationē pulcherrimam cognouerant.

Iohan. 6

Item ut auditum est ad figuralem excludendum huius uocabuli sensum (Est) siue uerborum (corporis huius) opponit Manna & aquam ex petra, tanquam nudam umbram & figuram sacramento, tanquam substantialem ipsam ueritatem

434 TESTIMONIVM SANCTI

ritatem, ubi ueram Domini Iesu carnem & sanguinem, imo eundem Iesum perfecte accipimus.

Et quia Catholica sua doctrina ultro citroque prædictam institutionis rationem, & diuinam, locupletissimam ac ualidissimam sacramentis operationem asserat, nolim ad ueritatis corroborationem & patrum euidentiore declarationem, præteriri.

Libro 3. capite 37. ita loquitur: Quid igitur Christi corpus quia Incorruptibile certe nullum, sed benedictionem, cum diuinitate unia quam communicatione corporis atque sanguinis Christi assequimur. Vnde ad eam incorruptionem tur, uiuis integre reducemur, ut cibo et potu corporali fiat et non indigeamus, uiuificat enim corpus Christi, immorta et ad incorruptionem suam participatione redolit. Non enim alterius cuiusdam, sed ipsius uite sacramentis corpus est, uirtutem in carnati uerbi retinens, et sol largit. plenum potestate illius, quo uniuersa et uiuunt et sunt.

Quæ cum ita se habeant, sciant baptizati homines, et diuinæ gratiæ participes facti, si rarius in Ecclesiam proficiscantur, et longo temporum spacio propter simulatam religionem mystice communicare, CHRISTO recusent, Ut noxiū ab æterna se uita procul depellere, quippe res sit, diutius cusatio huiusmodi quamuis ex religione proficiat, a totis cisci uideatur, et scandalum facit, et laqueos munione instruit. Quare oportet omnibus uiribus a peccato mundari, et recte uiuendi iactis fundamentis.

tis magna cum fiducia ad sumendam uitam concurrere. Sed uariæ sunt diaboli multiplicesq; ad decipiendum insidiæ. Nam primum ad uiuendum turpiter inducit. Deinde cum malis onerati fuerint, tunc abhorrere a Christi gloria persuadet, qua possent a turpitudine uoluptatis quasi ab ebrietate reuocari. Quare demus operam, rogo, ut uinculis eius abruptis, et iugo seruitutis peccatorum excusso, in timore Domino seruiamus, et carnis uoluptate per continentiam superata, ad cælestem gratiam accedamus, corporisq; Christi participes efficiamur. Sic enim, sic inquam, et Diabolum fugabimus, et diuinæ naturæ participes ad uitam et incorruptibilitatem ascenderimus. Haftenus Cyrillus.

Eucharis
stia est
Christi
gloria.
Luc. 2

Docet, ut uides, participatione corporis & sanguinis CHRISTI immortalitatis benedictionem promereri, quum CHRISTI corpus in sacramento uita & diuina gratia plenum sit, ac nos uiuificet, sin diutius a communione abstineamus, uitam ultro repellamus. Et uocat sacramentum, ut sanctus Ignatius multo ante docuit, Dei gloriam, quo Diabolus fugatur, & diuinæ gloriæ communio conficitur.

Eucharis
stia Dias
bolicā po
testatem
confringit.

Docet præterea lib. 9. cap. 16. quod præ omnibus alijs mysticę benedictionis beneficijs quum pie accipitur, Diabolicas potestates expugnet. Illud porro memorabile est qd insinuet (quem admodum & Augustinus in Epistola ad Iannuarium supra egit) quantę reuerentiæ suo tempore

436 TESTIMONIVM SANCTI

sacramentum fuerit, quum uulgus nonnunquam
formidinis ergo, abstinuerit, idem non commis-
sissent, si panem tantum & uinum uideri iudis
cassent. Hoc fusius lib. 4. cap. 17. infert: Admo-
net, ut caueamus ne loco laquei damnosam res-
ligionem Diabolus nobis pretendat, Reſte in-
quit dicis. Scriptum tamen esse non ignoramus
iudicium sibi comedere atque bibere illum, qui
de pane comedit, & de calice bibit indigne. Ego
igitur probo meipsum, & indignum inuenio,
quando igitur, qui: unque tu es qui ista dicis, dis-
gnus eris? quando C. H R I S T O te ipsum offer-
res?

Reuerē-
tia eius,
quo S. sa-
cramētū
a Chris-
tianis as-
seruabas
tur, Cys-
rilli etas
te uerba
ipsius
profes-
runt.
2. Cor. 11
Psal. 18

Nam si peccando indignus es, & peccare non
desinis (quis enim delicta intelligit? secundum
psalmistam) expers omnino eris uiuificę huius san-
ctificationis. Quare pias quas cogitationes sus-
cipias, studiosę sanctęque uiuas, & benedictione
participes, quę crede mihi, non mortem solum,
uerumetiam morbos omnes depellit, sedat enim
cum in nobis maneat Christus, ſcruientē membris
rum legem pietatem corroborat, perturbationes

Eucharis-
tia mor-
tē & oēs & sicut pastor bonus qui animā suam pro ouibus
linguos posuit, ab omni nos erigit casu.

res tol-
lit, & car sanctificationem, mortis & uniuerſę infirmis
nis legē ratis expugnationem, repugnantis carnis nos
in nobis strę sedationem, malorum affectuū internicio
lopescit. nem, collisorum redintegrationē, & omnium pe-
cōhā. 10. ricularum

colorum reuelationem attribuat. Et quia adij-
cit, quod benedictio non spectet nostram infir-
mitatem, hoc intelliges, quemadmodum Augu-
stinus ad Iannuarium, ut & ipse Cyrillus ex-
plicat, de uenialibus, non mortalibus peccatis: distinctio non
grandia enim delicta, pœnitentia modo digni fragilita-
te habeamur, prius expiabunt, adeoq; ob peccata tem-
poralia leuiora Dominus ieiunio & Eleemosyna placatam res-
cri debet, deinde bono animo accedet, ut Augu-
stinus in adducto loco docet. Et hæc est fun-
damenti bonorum operum ordinatio, quemadmodum ad
Iannuarium sentit.

Libro 4 cap. 18. Dominum ita loquentem
introducitur: Quemadmodum igitur homo factus
sum uoluntate patris, qui e naturali uita emanauit, Carne a
& homo factus uiuo, corpusq; meum uita repleui, filio Dei
non aliter qui carnem meam manducat, propter assumpta
me uiuet, mortalem enim carnem assumpsi, sed eandem
quia naturaliter uita existens habito in ipsa, totus
tam ad uitam meam reformauit, non enim sum uictus uita com-
interitu carnis, sed ut Deus omnem interitum & mor-
tem ipse superaui. Ut igitur, non enim grauabor
iterum dicere, quamuis me pater misit, id est, homo
factus sum, uiuo tamen propter patrem, id est genis-
toris naturam ad unguem conseruo, sic qui manduca-
tione carnis meae me recipiet, uiuet profecto
totus ad me reformatus, qui uiuificare possum,
quoniam ex uiuo patre sum. a patre autem se car-
nem factum esse affirmat, cum scriptum sit: Spiritus
sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi
obumbrabit tibi, & rursum intelligas quia una

Cur Chri-
stus dicat
& a pa-
tre sit ca-
ro factus.
Luci.

438 TESTIMONIVM SANCTI

- Trinitas** eo non esse diuisas operationes, sed quid ab una
opera persona factum dicitur, id opus Trinitatis totius
iones est.
- sunt indi** Libro Decimo, capite 13. ubi Arriani cuius
**uidua. dam cauillationē subuertit, qui ex Domini uer
Iohan. 15 bis: Ego sum uera uitis, & pater meus Agricola
 est, inferre machinabatur: quemadmodum ui
Cauilla tis & agricola diuersæ naturæ forent, ita etiam
tio cuius pater & filius naturaliter separent. uolebat hæc
dam Arri Domini uerba non de humana, sed diuina natu
**ani. ra accipi, quod putaret nos tantum per fidem
 & charitatem, non autem per naturalem carnis
 suæ communionem Christo deuinciri. Contra
 hunc omnibus modis, ut antea etiam Hilarius,
Dilatio. supra libro 8 uidetur, committitur. Hæc, inquit,
 ille astute simul atq; impie, aliaq; eiusmodi euas
 cuit, nos autem patrum & Ecclesiæ fidem sequen
 tes, loci huius sensum rimati sumus. Et paulo in
 fra: Age pauca de hoc dicamus, ac peruersæ ab eo
 sacrarum literarum sensum exponi ostendamus,
Christo nō tamen negamus recta nos fide, charitateq; syn
quidē uni cera Christo spiritualiter coniungi, sed nullam no
mur, idq; bis cōiunctionis rationem secundum carnem cum
etiā secu illo esse, id profecto pernegamus, idq; a diuinis
dum car scripturis omnino alienum dicimus. Quis enim da
nem uere bitauit Christum etiam sic uitam esse, uos uero
cōtingit. palmites, qui uitam inde nobis acquirimus? Audi
1. Cor. 12. Paulum dicentem: Quia omnes unum corpus sub
1. Cor. 10 mus in CHRISTO, quia etsi multi sumus, u
 num tamen in eo sumus, omnes enim pane uno
 partici****

participamus. An fortassis putat Arrianus, igno-
 tam nobis mystica benedictionis uirtutem esse? 1. Cor. 6.
 quæ cum in nobis fiat, nonne corporaliter quoque Iohan 6.
 facit communicatione carnis Christi, Christum
 in nobis habitare? Cur enim membra fidelium
 membra Christi sunt? Nescitis, inquit, quia mem-
 bra uestra membra sunt Christi? Membra igitur
 Christi meretricis faciam membra? absit. Salua-
 tor etiam: Qui manducat carnem meam ait, et
 bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in
 eo. Vnde considerandum est, non habitudine sos-
 lum, quæ per charitatem intelligitur, Christum
 in nobis esse, uerum etiam et participatione natu-
 rali, nam quemadmodum si quis igne liquefactam
 ceram, alij cera similiter liquefacta ita miscue-
 rit, ut unum quid ex utrisque factum uideatur: sic
 communicatione corporis et sanguinis Christi is-
 pse in nobis est, et nos in ipso. Non poterat enim
 aliter corruptibilis hæc natura corporis ad incor-
 ruptibilitatem et uitam traduci, nisi naturalis ui-
 ta corpus ei coniungeretur. Non credis mihi hæc
 dicenti, CHRISTO, te obsecro, fidem præ-
 be. Amen, Amen, inquit, dico uobis: nisi mandu-
 caueritis carnem filij hominis, et biberitis sangui-
 nem eius, non habebitis uitam in uobis. Qui man-
 ducat carnem meam, et bibit sanguinem meum, has-
 bet uitam æternam, et ego suscitabo eum in nouissi-
 ma die. Audis aperte clamantem, non habituros nos
 uitam, nisi sanguinem eius biberimus, et carnem
 manducauerimus. in uobis autem ipsis dicit, id
 est, in corpore uestro. Vita autem iure, ipsa uitæ
 caro

Bella sis
 militudo:

Cur sa-
 cramentum insti-
 tuatur.

440 TESTIMONIVM SANCTI

caro intelligi potest, hæc enim nos in nouissimo
die suscitabit, & quomodo, dicere non grauabor, car-
no uita facta unigeniti caro, ad uirtutem uite tra-
ducta est. Non potest igitur morte superari, pro-
pterea in nobis facta, interitum a nobis expellit.
Non enim abest ab ea unigenitus Dei filius, unde

Humanis quia unus est cum carne sua. Ego, inquit, suscitabo
tas in cum. Cur igitur secundum carnem palmites nos
Christo ē dici pernegat? An non conuenienter dici potest,
uera uis uitam humanitatem eius esse, & nos palmites pro-
tis, cuius pter identitatem naturam? Eiusdem enim natura
palmites uitis & palmites sunt, ita & spiritaliter & corpor-
reddis raliter nos palmites, & Christus uitis est. Hactenus
mur, per nus Cyrillus.

sacramen Principe loco docet, ut contra hæreticos, qui
ti huius uersute & contumaciter scripturæ sensum sub-
cōmunio uertunt, præparemur, uidelicet patrum & Ec-
nem. clesie fidei inconeuisse insisti oporteat. Præterea
declarat (recta profecto contra nostri seculi re-
belles, qui omnia fide solum, & animo sursum subla-
to tantum metiuntur) ut non tantum per fidem
& charitatem Christo associemur, sed etiam cor-
poraliter per corporis & sanguinis in sacramen-
to communionem, quo quidem non tantum spi-
ritaliter, sed etiam corporaliter in nobis, hoc est,
in nostra carne habitat, ut hac etiam ratione cum
illo in unum corpus coalescamus, & carnis resur-
rectionem mereamur, ideoque communicatio il-
la nobis necessaria uideatur. Ut autem illud per-
nitius animo infigamus, docet quod Christus etiam
iuxta humanitatem cum diuinitate unitus, ita uitis
sit,

fit, ut nos per uiuificantem illius carnem, quam
 in sacramento accipimus, uitam consequamur, *Cyrillus*
 & hanc operationem non peculiariter nostrā *arēli fīs*
 dei, sed sacramento attribuit, quantumuis citra *mā cum*
 fidem non consequamur. Itaq; Hilario non ablu *Christo*
 dit, Christum non tantum spiritualiter, sed & *unitatem*
 corporaliter, per corporis sui communicationē *singulari*
 nobis commorari, & nos secundum humanam *ter sacra*
 naturam, quam a nobis sumpsit, Christo inseri, *mento at*
 nec uocabulum hoc (corporaliter) de Christi di *tribuit.*
 uinitate intelligatur, alioquin Deus in nobis, ut
 in Christo essentialiter habitaret, & eidem assis *Verbum:*
 milemur, idq; impium dictu foret, sed de Chris *corpore*
 ti corpore intelligetur. Similitudinem præterea *liter, de*
 ceræ igni liquefactæ, & alij ceræ cōiunctę usura *uero*
 par. Attende quod hic altera cera Christi cor *Christi*
 pus adumbret, altera autem nostra corpora. *corpore*
 Quemadmodum materialis ignis duabus ceris li *intelliges*
 quefactis, unitatem exercet, ita & ignis diuinis *tur.*
 tatis Christi operetur, unitatem carnis nostræ
 cum Christi carne. Hac igitur similitudine om
 nium coniunctissimam necessitudinem, copulā
 & penetrationē, cuiusmodi in nostræ carnis uni
 one, cum Christi carne fouetur, Cyrillus indica
 ri uoluit, qua certe præsentia Christi carnis in
 sacramento inconfutaliter demonstratur.

Et quia sanctissimus uir ueri corporis Chris
 ti in Eucharistia p̄sentiam, cuius participatiōe,
 & spiritalis & corporea p̄pinq̄uitas acquirat, nō
 cōcinnius atq; hac similitudine expressisset, igit̄
 eandem nobis iterū atq; iterum passim regerit.

Libro

442 TESTIMONIVM SANCTI

Libro 4. cap. 17. Sicuti enim si quis liquefas
Matt. 13. *Et* cera aliam ceram infuderit, al' ceram cum alte
 ra per totum cōmisceat, necesse est quisquis carnē
 & sanguinem recipit, cum ipso ita cōiungatur, ut
 Christus in ipso & ipse in Christo inueniatur. Si
 mili quodam modo apud Mattheū oomperies: Si
 mile, inquit, est regnum cēlorū fermento quod ac
 ceptum abscondidit mulier in farina satis tribus.
 Quid igitur fœmina sit, & quæ satorum trinitas,
 aut omnino satum quid sit, loco suo dicetur, nunc
 autē de solo fermento dicamus, sicut parū, ut ait
1. Cor. 6. Paulus, fermenti totam massam fermentat: sic par
 uula benedictio, totum hominē in seipsum attrahit,
 & sua gratia replet. & hoc modo in nobis
 Christus manet, & nos in Christo.

Mulier haud dubie Catholica Ecclesia Domi
 ni Christi sponsa Cyrillo uidetur. tria autē sata,
Declara tres orbis partes: Asia, Africa & Europa, qbus
tio Euan est euulgata ac sparsa, idēq; p benedictionē &
gelica su cōmunionem sanguinis Christi in Christum res
militudin fertur, quum ubiq; Christus in Ecclesia corpor
nis. taliter, & ea uicissim in illo effulgeat.

Et hoc est quod Cyrillus in Iohan. libro 11.
 cap. 26. Dionytio Areopagita ita scribit: Ut igitur
 inter nos & Deū singulos uniret, quāuis corpo
 re simul & anima distemus, modū tamen adinues
 nit, cōsilio patris & sapientiæ suæ cōgruentē. Suo
 enim corpore credētes, per cōmunionē mysticā be
 nedicens, & secū & inter nos unū nos corpus effi
 cit. Quis enim eos qui unius sancti corporis unio
 ne in uno Christo uniti sunt, ab hac naturali unio
 ne

De corpo
 rali unis
 tate cum
 Christo.

ne alienos putabit? Nā si omnes unū panem manducamus, omnes unum corpus efficimur, diuidi enim atq; seiungi Christus nō patitur. Idcirco etiam Ecclesia corpus Christi facta est, & nos singuli membra Christi secundum Paulum. Vni enim Christo per corpus suum cōiuncti, quoniam in nobis illum, qui est indiuisibilis, accepimus, ipsi potius quam nobis, membra nostra accommodantur.

1. Cor. 11

1. Ioha. 4

1. Cor. 12

Et paulo post: Quod autem corporalis hæc unio, ad Christum participatione carnis eius accquiritur. Ipse rursus Paulus de ministerio pietatis differens, testatur: Quod alijs, inquit, generationibus non est agnitum filijs hominum, sicut nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius, & prophetis in spiritu, esse gentes cohæredes & concorporeas & participes promissionis in Christo. Et paulo infra: Sed de unione corporali satis: de spiritali autem eandem uiam sequentes, dicimus, quia spiritu sancto recepto, & inter nos quodam modo cū Deo unimur. Et mox subiungit: Sicut uir sanctissimæ carnis Christi, unum corpus facit participātes, eodem arbitror pacto, in quibus inuindisibilis Dei spiritus habitauit, eos oēs ad unitatem spiritalem conducit.

Ephes. 31

Et rursus cap. 27. Corporaliter enim filius per benedictionē mysticam nobis ut homo unitur, spiritaliter aut ut Deus, sui spiritus gratia, nostrā ad nouā uitam, & diuinæ naturæ participationē, spiritu redintegrās. Nexus igitur unionis nostræ ad Deū patrem, Christus est, nobis quidem ut homo, Deo autem patri, ut Deus naturaliter unitus.

444 TESTIMONIUM SANCTI

non erat enim possibile corruptioni subiectam hominis naturam, ad immortalitatem conſcendere, niſi natura immortalis atq; incommutabilis ad eam deſcendiſſet, ac communionem participationeq; ſui a mortalitatis noſtræ terminis, ad ſuum bonum reformatos eleuaret.

In eundem etiam ſenſum ſcribit in Iohannē, Chriſtus libro 12. capite 32. In quatuor partes ueſtimenta indiuiſi Domini diuiſa ſunt, tunica ſolum indiuiſa remansit, quod myſtica cuiuſdam rei ſignum fuiſſe dixerim. Nam quatuor orbis partes ad ſalutem reditu omnibus ſcā, indumentum uerbi, id eſt, carnem eius impartibiliter inter ſe partita ſunt, in ſingulos enim ſuis corꝑ partibiliter tranſiens unigenitus, & animam atq; ſus ſuum corꝑ eorum per carnem ſuam ſanctificans, imo nunquam partibiliter atq; integre in omnibus eſt, cū unus diuelli nō ubiq; ſit, nullo modo diuiſus, ſicut Paulus ait.

dum. Qui Cyrillum probe aſſequitur, iſ Auguſtinū Cōſuſeſu in multis locis, ubi ſæpiuſcule de Chriſtiana Eccleſia, ut de unico Chriſti corꝑore, quod per carnem & ſanguinis ſui unitatem fulcitur, tractat, ſæpius intelliget. Vtinam ſanctiſſimus uir, in primo Ephreſino concilio, uitę uſuram habuiſſet, & ad Cæſaris Theodoſii iunioris, eſſagitationem intereſſe potuiſſet, ibi certe ſe duo incomparabiles Athletę exercuiſſent, & procul dubio multo dilucidius hæreticorum calumnias hic reſpondiſſent, ſed Deo, ut Liberatus Archidiaconus, in Breniario cauſæ Neſtorianorum & Eutycanorum diſſerit, aliter uſum fuit, qui ab Auguſtino, in concilio per Cęſarem inſtituto accerſebatur.

Hic

Hic sistendum est, lucis plus satis, dū uidere am-
biamus, superest, sed dei uerbo, ut à principio hē 1. Cor. 11
retici impingent, in fidelium declarationem.

Adhæc si Dominici corporis manducatio nil
aliud foret, quā fide saltem, quod, p nobis super Quod olī
crucē extinctus fuerit, occupari, non certe Catechumeni tāra inōstria à Dominico cibo repul-
sum tulissent. Audi quēso sup hoc Cyrillū, li. 12. delibus
cap. 50. Prohibemus enim a sacra mensa catechu submoue-
mentos, quamuis ueritatem iam cognouerint, & fis rentur,
dem magna uoce cōfiteantur, quia nondū locuples colligit,
tati spiritu sancto sunt, qui non habitat, nisi in ijs, manduca
qui baptismo cōsummati sunt. Vnde cū baptisū tionem
receperint, quia spiritus sanctus in illis habitare Chri corā
creditur, a tactu & cōmunionē salutaris Christi foris in
corporis nō prohibentur, idcirco & accedentibus Eucharis-
ta ad benedictionē mysticā, ministri mysterij magna stia habes
uoce clamāt: Sancta Sanctis. Quo innuitur, quod ri pluris,
tactus & sanctificatio corporis Christi, per spiri quā passi-
tum tantum sanctificatis competat. onis res

Auersarij, quamuis gloriosi, non habent cui cordatio
æque atq; huic Iohan. 6. dicto: Spiritus est qui nem.
uiuificat, caro nō prodest quicquam, innitantur, Vt nes
idē contra Domini sententiam de Christi carne pharie
cōtrario & ignominiose sentiunt, qua maior ue aduersas
cordia non putabitur, ut supra ex 13. scripturæ rj domi-
testimonio habes, & patrum suffragijs subuertis nicū il-
tur, in q genere uix alius Cyrillo luculentior est. lud: spūs

In Iohan. lib. 4. cap. 23. super hæc Dñi uerū ē qui &c.
ba, ita loquitur: Nam si sola intelligitur caro, nis subuers
bil prorsus uiuificari potest, quippe qui uiuificans tant.

446 TESTIMONIUM SANCTI

te indigeat, cum uero incarnationis mysteriū laudabili cura scrutati fueritis, & habitantem in hac parte cognoueritis, quamuis nihil penitus caro per seipsam possit, uiuificam tamen esse factam credetis, nisi etiam spiritum sanctum non posse uiuificare contendatis. Nam quoniam cum uiuificante caro coniuncta est, tota est effecta uiuifica, non enim ad corruptibilem suam naturam, iun-ctum Dei uerbum detrahit, sed ipsa ad melioris uirtutem eleuata est. Quamuis ergo natura carnis ut caro est, uiuificare nequeat, facit tamen hoc quia totam uerbi operationem suscepit, corpus enim est nō cuiusuis hominis, cuius caro prodesse quicquam potest, non enim Pauli aut Petri aut ceterorum, sed ipsius uitæ & saluatoris nostri Iesu Christi corpus, in quo deitatis plenitudo corporaliter habitat, facere hoc potest. Nam si mel cum naturaliter dulce sit, ea dulcia facit, quibus immiscetur, nonne stultum erit uiuificam uerbi putare non dedisse homini, in quo habitat, uiuificandi uirtutem? Quas ob res caro quidem ceterorum omnium quicquam uere non prodest, caro autem Christi quia in ipsa unigenitus Dei filius habitat, sola uiuificare potest, spiritum uero suum appellat, quoniam Deus spiritu. est, & ut ait Paulus, Dominus spiritus est. Nec ista dicimus quia spiritum sanctum in propria persona subsistere non putemus. sed quia sicut factus homo, filium se hoīs appellat, sic se a proprio spiritu, spiritum nominat. Non enim est alienus ab eo spiritus suus. Hoc est, spiritū se uocat ob diuinā suam

unicam

Ut præ
dicta Do
mini uer
ba intelli
gantur,
uidelicet
non de
impollu
ta Christi
carne
& ceter.
Collos. 2

Festina
collatio.

Christus
seipsum
spiritum
uocat.
Iohan. 6.
1. Cor. 6

unicā psonam, quā cōmuniter Deus pater, Deus
filius, Deus spiritus sanctus, unus spiritus sit.

Vt Domi

Rursum in 24. cap. ubi Dñs ait: Verba quę
uobis dixi, sunt spiritus & uita, ita disserit. Totū
corpus sum uiuifica spiritus uirtute plenū esse
ostendit, spiritū enim hic ipsam carnē nuncupa
pauit, non quia naturam carnis amiserit, & in spi
ritū mutatus sit, sed quia summe cū eo coniun
cta, totam uiuificandi uim hausit, nec turbari
propter hoc decet, nam qui Dño conglutinator, accipiat.
unus cum eo spiritus est, quomodo igitur caro
sua una cum eo nō appellabitur, huiusmodi ergo
est quod dicitur. Putatis, inquit, me dixisse,

Non carnis
nature, sed
spūs pos
tētia car
nē uiui
ficat.

uiuificum natura sui terrestre hoc esse corpus?
Ego uero de spiritu & uita æterna locutus sum,
non enim natura carnis uiuificum reddit spiri
tum, sed spiritus uirtus uiuificam carnē efficit.
Verba ergo quę uobis loquutus sum, spiritus,
id est spiritalia, & de spiritu & uita, id est, de ui
uifica & naturali uita sunt. Sed quod modo di
ximus, id iterum repetere non erit inutile. Na
tura carnis ipsa per se uiuificare non potest, qđ
enim maius natura Deitatis haberet? Nec sola
in Chřo esse intelligitur, sed habet filium Dei sibi
coniunctū, qđ substantialiter uita est, quando
igitur uiuificā Chřus ipse appellat, nō ita illi ut
sibi, siue proprio spiritui uim uiuificādi attribuit,
nam propter seipsum spūs uiuificat, ad cuius uir
tutē p coniunctionē caro conscēdit, quō aut id
fiat, nec mēte intelligere, nec lingua dicere pos
sumus, sed silētio atq; firma fide id suscepimus.

Vnitatis
cū huma
nitate
propr
incōpre
hensibilis

f z

In est.

448 TESTIMONIUM SANCTI

In Iohannem lib. 11. capite. 22. ita scribit:
 Ipsum Domini corpus uirtute cōiuncti uerbi san-
 ctificatur, & ad benedictionem mysticam adeo
 actuum fit, ut possit sanctificationem nobis suā
 immittere. Vnde ipse quoq; saluator cum ad Ius
 deos multa de carne sua differeret, ac uiuificū ue-
 re panē eā appellaret, panis enim, inquit, quē ego
 dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mūdi uis-
 ta. Stupentibus illis, & quomodo id fieri posset
 dubitantibus, dicebat: Spiritus est qui uiuificat,
 caro nihil prodest, uerba quæ ego loquutus sum
 uobis, spiritus sunt & uita, &c. et.

A hanc lib. ad Reginas de recta fide super
 hoc: Calix benedictionis quem benedicimus,
 nonne sanguinis Christi cōmunio est? & panis
 quem frangimus, an nō corporis Christi cōm-
 munio est? ita scribit: Hominis alicuius caro ex
 sui natura nequaquam uiuificans est, nec etiā hu-
 manus aliquis sanguis, quum per se tantum subsi-
 sistit, uerum Christi corpus, & pretiosus illius san-
 guis uiuificat, nam egenti uitam conferre, solius
 Dei est, ideo Christus Deus est, ita enim corpus
 illius uiuificabit, &c. et.

Ioh. 6.

Ex his luce clarius uides, q̄ nequiter aduersarij
 hęc Dñi uerba Iohan. 6. Spiritus est qui uiuifi-
 cat, caro non pdest quicquā, quū ad immacula-
 tum Chrii corpus, quasi nihil pdesset (qd̄ inter-
 rim dictu cum primis nefariū est, quandoq; dem
 summa humanitatis Christi mysteria eleuētur,
 & sextū Iohānis caput dispungat) restringi ues-
 unt, q̄dem Cyrillus toties cū Athanasio aniq;
 uniuerſi

uniuersis patribus astruant, qđ Chřus huiusmodi uerbis contrariū omnino, sensum inferri uoluerit, uidelicet non ut rudes Capnata somniabāt, uulgarē hominē cuius caro inutilis est, sed suam carnē cū diuinitate unitā, spiritalē haberi carnō Idcirco quū uiuificante spiritu abundet, & uirtutē uiuificandi habeat, nō immerito spiritus uocetur, qđ & de homine qđ Deo coniungatur, Apost. dicat, quod spiritus sit. & Chřus: Quicqđ ex spiritu natū est, spiritus est.

1. Cor. 5
Ioha. 3

Summa
prædicti
testimonij
ex Cy
rillo.

Cyrilli itaq; testimonijs Colophonem imponi placet, in quibus luculentissime docet, qđ Dñi uerba, Hoc est meū corpus, non figurate, sed proprie de Chři corpore in sacramento intelligantur, quodq; citra omnē tergiversationem fides adhibēda sit, quū oīpotentis uerbum habeat, pene quem stat creaturarū naturas suo arbitrio terere. Ideoq; Iudaicū uerbum, qđ modo? prorsus uirabitur. Figuras in uetus testamentū relegatum iri, quę sacramentū hoc, ut substantialem ueritatē, delinearunt. Item nos sacramēti participatione cū Chřo spiritaliter & corporaliter uniri, illius carnē nostra carne arctissime ad æternę uitę sustentationē foueri, quodq; uerū Chři corpus in sacramento comprehendamus, attingamus, & ore suscipiamus ac gustemus, adeoque corpus nequaquā mortuū, sed uiuens & uiuificās Chři corpus, cū diuinitate indiuisse unitū capiamus, quodq; p hoc oīum miseriarum liberationē, peccatorū remissionē, carnaliū uoluptatū suppressionē, diabolicę fraudis acerrimā

450 TESTIMONIUM SANCTI

propugnacionem, & uitā & æternam salutē cōsequamur, qđ demū sanctissime huius carnis cōmuniōe unico corpori asociemur, cuius Ch̄rus caput est, quę qđem opationes oīno diuinę nequaquā ulli figurę destinabunt. Quid multis? Cyrillus nō tantū uerā corporis Ch̄ri in Eucharistia p̄sentia astruit, sed aduersariorū calumnias cōfutat, euertit & p̄fligat, q̄ uel figurali intellectu, uel spiritali t̄m cōmunicatione, q̄si caroni hil p̄sit, aut qđ Ch̄rus iuxta carnē cōelos ascēderit, nec ideo haberi possit, innitunt. Memorabile etiam est, qđ aduersariorū uesaniā Iudaicę diffidentię Cyrillus comparat.

Cēterū August. & Cyrillo tandē posthabitis, ad alios duos illis nō dissimiles, q̄ eodē fere uel paulo posteriore ætate sub Theodosio secundo, Valētiniano 3. & Martiano Cēsaribus floruerūt, in manus accipiamus, uidelicet Papā Leonē, nō mine primū, & sanctum Petrū Rauēnatensem Episcopū, q̄ & Chrysologus salatur.

SANCTI PAPAE Leontis primi Testimonium.

Leonis
primi ex
cellētia.

E O primus, syncerissimus & integerrimus Papa, eius incōparabilis dignitatis fuit, propter singularem illibatā uitæ innocentiam, excussam in scripturis eruditionem, elegantissima omnium rerum ornamenta, & inauditā eloquentiæ suæ nim, excellentissimam animi sapientiam & magnitudinem,

gnitudinem, & potissimū ob suam, quemadmo-
 dum parentem decet, in Ecclesiam Catholicā Quid
 indefesum studium, flagrantissimus contra hæ Leo pri-
 reticos fuit habitus, nō iniuria Leo Magnus mus uigis
 dicebat, adeoq; oī uirtutum genere cumulatissi-
 me locupletabatur, ut p̄dictis patribus ne trans-
 uersum q̄dem unguē inferior putaretur. Inter-
 alia ad fidei nr̄æ p̄pugnationē plurimū apud Cē-
 sares Theodosiū secundū, Valentinianū tertiū,
 & Martianū, & apud matronas Cēsarea digni-
 tate cōspicuas Pulcheriā, & Eudoxiā exhausti-
 Author fuit ut aduersus hæresiarcham Euthy-
 chū, & populabundū conciliabulū, q̄d Dioscori
 Alexandrini apud Ephesum opa instituebatur,
 Catholicū illud Chalcedonēse conciliū indices-
 retur, in cuius confessu 45. patrū in fragm̄is Eu-
 tychus & Dioscorus dānabant, quicq̄ etiā in
 impio Cōciliabulo perperā sanciebat in aboli-
 tionē abdicarūt, & ad pristinā & antiq̄ nostram
 fidem de gemina inuicē diuisa natura saluatoris
 nostri Iesu Ch̄ri in unā personā indiuisam dis-
 ceptatio cōponebatur. Et licet ætate grauis ab-
 esset, corā a tot & tātis undiquaq; cōuocatis E-
 piscopis, liberrimā hanc & nequaq̄ ambitā ac-
 clamationē, p̄meritus est, ter sanctus. Et oīum
 sanctissimus Leo Oecumenicus, hoc est, Catho-
 licus Patriarcha, diu quidē uite usura gaudeat.

Hic superioribus patribus incredibiliter
 de uera carnis & sanguinis C H R I S T I
 in Eucharistia præsentiā luculentissime sus-
 fragatur, & potissimum ut ante omnia his

Quid
 Leo pri-
 mus uigis
 lantissi-
 mus pae-
 stor, apud
 imperio-
 rum mo-
 narchas
 pro Ora-
 thodoxa
 fide ex-
 hauserit.

Eutichus
 hæresiar-
 cha Cons-
 ciliabulū
 Ephesi-
 num. 2.
 Chalce-
 donēsi
 Concilio
 um.

452 TESTIMONIVM SANCTI

Domini uerbis: Hoc est meum corpus, & hic est meus sanguis, inconculsam fidem tribuamus. Item quod Christi corpus & sanguis non tantum à nobis animo per fidem, sed etiam ore accipiat, & idem ille sanguis, quem super crucē in liberationis nostræ pretium dedit, quod etiā ueteris testamenti figuræ ueritati huic cedant, adeoq; quod sacramenti huius communio digne accipientibus citra controuersia operetur, ut non tantum in Christū rapiamur, sed etiam corpore coalescamus.

Ioha. 6

Qui communicat
ne quies
quā de
uera corporis
et sanguinis
Christi ueritate
ambigēt.

Sermo sexto de ieiunio septimi mēsis. Vbi cōtra duos iam allegatos hēreticos Nestorium & Eutychen, duas naturas Christi in una persona nequaquam diuidua, ita declarat: Tunc demum sacrificij nostri oblatio est, & sancta Eleemosyna illibata, quū illi qui accedunt, & illic occupantur recte, quid agant, intellexerint, quando Dominus dicit: Nisi ederitis carnē filij hominis, & illius sanguinē biberitis, non uitā in uobis habebitis. Ita etiam de mensa cōmunicabitis, ut nō corporis & sanguinis Christi ueritatem in dubiū uocetis, idem enim illud ore capit, quod per fidem creditur, & ab ijs frustra Amen dicitur, qui quod accipiunt, disputationi permittunt.

In Epist. porro 23. ad Clerū & plebem Constantinopolitanā cōtra Eutichianos, qui carnis in Chro ueritatem diffitebantur, ita loquitur: In quibus isti ignorantie tenebris, in quo hactenus desidia torpore iacuerunt, ut nec auditu discerent, uel lectioe cognoscerent, & in Ecclesia Dei,
in

omniū ore tam consonum est, ut nec ab infantiū
linguis ueritas corporis & sanguinis Chrī cele- Vt Leo
tur: in hac enim mystica descriptione spiritalis a- nis, ita &
limonię confertur, ut accepta cęlestis cibi gratia Augusti
in carnem ipsius, qui caro nostra factus est, tran- ni tēpo
eamus. re, pueru

Testatur de p̄sentia Chrī suo tempore adeo li ueram
nō ambigi, ut uel puerulis idē constiterit, sic Au- corporis
gustinus supra lib. 3. de Trinitate cap. 10. Adeo Chrī in
que uides, quēadmodum Cyrillus illud, p̄ fidei Eucharis- tia p̄es
fundamēto duxit aduersus Nestoriū, ad fulciē- senti am
dam utriusq; naturę unitatē, ita & Leo contra profites
Eutichen idem usurpat. Ex his irrefutabiliter batur.
phatur, in Christo diuinitatē nequaquā humani-
tati cessisse, sed quod uerbum humanam naturā
uere assumpserit, quodq; Christus uerus Deus
& homo sit, quū uera caro & sanguis in sacra-
mēto, ratione uerbi sui non potuisset nobis das-
ri, nisi uerus Deus humanā naturā assumpsisset.

Sermone 11. de Passione Domini ita scribit:
Fudit sanguinem iustum, qui recōciliando mundo
& pretium esset & poculū. Ceterū diuinā sacras- Testimo
menti operationē sermone 14. de Passione Domini niū de sa
deducit: Non enim aliud agit participatio cor- cramēti
poris & sanguinis Chrī, quam ut in id q̄ sumimus diuina
transeamus, & in quo mortui & sepulti, & conre- uirtute.
suscitati sumus, ipsum per omnia & spiritu & car- 1. Cor. 6
ne gestemus, dicente Apostolo: Mortui enim estis, Ephes. 1.
& uita uestra abscondita est cum Christo in Deo, 1. Cor. 6
Cū enim Christus apparuerit, uita uestra, tunc & Collos. 3
uos cū Christo apparebitis in gloria.

434 TESTIMONIUM SANCTI

Præterea in ueteri testamento saltem umbræ: in nouo autem uerum Christi corpus haberi, sermone 7. de Passione Domini testatur: Ut ergo umbræ cederent corpori, & cessarent imagines sub præsentia ueritatis, antiqua obseruantia, nouo tollitur sacramento, hostia in hostiam transit, sanguinem sanguis excludit, & quia legalis fœderis mutatur, impletur.

Et paulo post: At Iesus consilij sui certus, & in paternæ dispositionis negotio intrepidus, uetus testamentum consummabat, & nouum pascha cõdebat. Discumbentibus enim secum discipulis, ad sumendam mysticam cœnam, cū in Cayphæ atrio consultaretur, ut Christus posset occidi, ille corporis & sanguinis sui ordinans sacramentū, docebat qualis Deo hostia cõueniat offerri. nec ab hoc quidem mysterio traditor submouebatur.

Eadem fere Augustino respondēt. Vide Epistolam 86. ad Casolanum aduersus Vrbicum.

Matt. 26

Non dilucidius de præsentia corporis Christi ueritatē expressisset, inquit: Ch̃us uetus Pascha ut umbrā antiquauit, & nouū reposuit, & loco ueteris sacrificij, nouū aliquod corporis & sanguinis sui mysteriū subuexit, nec Iudam exclusit. Idēq; cū alijs patribus intendit, non tantū bonis, sed etiā malis Christi corpus in sacramento uere porrigi: licet posterioribus in exitiū uergat.

SANCTI PETRI RA-

uennensis Episcopi,

Testimonium.

Petrus

ETRVS Archiepiscopus apud
Rauēnam, Chrytologus dictus,
qui ætate sancti Papæ Leonis,
sub Valentiniani & Martiani Cæ
sarum tempore uixit & obiit, &

Eutichen, ut ab errore desisteret, scriptis sollici
tauit, idq; etiamnum extat, & prædictis patris
bus omnino consonat.

Sermone 3. de filio prodigo, super hoc: Sagis
natū uitulū adducite & mactate, manducemus
& bono aīo simus, ita loquit: Adhuc literæ insis
mus, reiecto aut inuolucro, mysterium audiamus:

Luce 15.

Emortuus & pditus filius uituli interitu suscitatur,
& unicus ille uitulus in totius familiæ saginā ne

Psal. 68.

catur. Verū quid p saginam uelit, serm. 5. fusio

Ioha. 19.

us ita declarat: Et sibi mactauit saginatum uitu

Rom. 8.

lū, cuius Dauid meminit, idq; Deo placebit. de ui

Luce 15.

tulo iuenculo, qui cornua & ungues nutrit, uitus

Saginas

lus occiditur, quū pater hoc præcipiat. Nā Chrūs

tus uitus

Deus, & Dei filius, nequaquā inuito patre occiden

lus est

derat. Audi Apostolū: Qui proprio filio suo nō

Christus

pepercit, sed pro nobis illū tradidit. hic est uitulus

Iesus, qui

ille qui in alimoniam nobis quotidie offertur.

in Chris

Et sermo. 33. super hoc: Et muliercula re-

stiana Ec

tro accedebat, ac uestis illius fimbriā continges

clesia ad

bat: Quid quæso, inquit, muliercula in abstruso cibū quos

Christi recessu cōspexit, quū absolutā Christi uir tidie im

tutē in fimbria demorari uidit? O quam præclare molatur,

nos muliercula docuit, quāti faciendum sit corpus

Christi, quum indicarit stupendum illud Christi

fimbriæ inesse. hoc fideles exaudiant, qui quotidie

corpus

455 TESTIMONIVM SANCTI

corpus Christi attingunt, quam insignis medicina
isthinc desumatur, quū muliercula saltem ex Chri

Virtus sti fimbria perfectam salutē acceperit. Sed, heu,
corporis muliercula quidem hac medicina uulneribus liber
Chri in rabatur, nobis autem ad uulnus medicina efficit
Eucharis tur, idcirco Apostolus indigne accipientes Chris
stia, incōsti corpus, ita admonet: Qui Christi corpus indis
parabilis gne attingit, iudicium sibi accipit. quodq; proteru
est, et uas uitae inde aegritudinem desumat, unde sanitas ex
lidiōr peētanda erat. Et causam subnectit: Ideoq; in
quā fim ter uos cōplurimi aegroti et infirmi sunt, nec pau
bria, cuius ci dormiunt.

us contas Rursus sermone 67. super orationem Do
ctu mulis mini, Quotidianum panē da nobis hodie, ita scri
ercula sal bit: Admonet nos cōlestis pater, ut nos cōlestem
uabatur, panem petamus. Ipse dixit: Ego sum panis qui de
cōlo descendi. Ipse est panis qui uirgini insertus
In Domi- est, in carne fermentatus, in passione prāparatus,
nica oras in sepulchri fornace coctus, in Ecclesia asseruatus,
eione sin: altari superimpositus est, et fidelibus quotidie cō
gulariter lestem alimoniam porrigit.

cōlestem Et in proximo sermone: Quis tandem regno
panē, ues cōlesti acquisito, temporalem panem flagitaret,
rū Chri, sed uult ut quotidianum panis cōmeatum in corp
corp ex poris sui sacramento rogemus, qui aeternam uitā
Maria et mensam consequamur, et unde hic gustum sum
natū, in psimus, inde plenitudinem, et uniuersum faciet
sacramē tis genus illic decerpamus.

eo nobis Adhuc sermone 70. Exorato patre cōles
dari ro sti, non prācipitur ut terrenum panem postulet
gamus. mus, cum Dominus ita dissuadeat: Ne solliciti sit
tis

PETRI RAVEN. EPISC. 457

tis uita uestra, quid edatis uel bibatis, sed quia ipse panis sit qui de celo descendit, rogemus, ut eundem panem, per quem quotidie, hoc est, perpetuo uiuamus, idq; in presenti uita de sacri altaris conuiuio, ad corporis et animi robur accipiamus.

Et rursus sermone 71. Christus nihil iubet quod preceptis suis repugnet. Precepit ne uita Matt. 6.
nostre solliciti simus quid edamus uel bibamus, sed Iohan. 6:
ipse panis est qui de celo descendit, qui per molas legis et gratia farina efficiebatur, qui per crucis passionem preparabatur, qui in sublimis Dei et beatitudinis sacramento fermentabatur, quum ipse sit, qui nouum fermentum ex sepulchro res mouit, qui inferorum fornacem absorpsit, ut diuinitatis sue flagrantia coqueretur, qui quotidie ad celestem alimoniam super Ecclesie altare proponitur, qui in peccatorum remissionem frangitur, qui communicantes fouet, et ad eternam uitam promouet. Hunc panem nobis quotidie dari petimus, donec in alia uita ampliter expleamur.

Item sermone 95. super locum Luca 7. Et Christus ipse Pharisei domum intrabat, scribit Chrysos: quidem in logus: Synagogam quidem ingressus est, et mens synagoga accubuit, cum moretetur, sed corpus suum ad gamentum Ecclesie mensam ablegauit, ut caro sua celestis, accubuit, ad salutem fidelibus gentibus foret. Nisi ederitis sed corpus carnem filij hominis, et sanguinem illius biberitis, uisum suum non uitam in uobis habebitis. Quomodo autem ad Ecclesie Christi caro manducetur, celestium sacramentorum sicut mensam periti norunt. Iam amari

Sermone 160. super immutationem aquae in uinum.

uinum

498 TESTIMONIVM SANCTI

uinum, Iohan. 2. ita scribit: Christus hodie miraculorum suorum principium nobis proponit, cum Math. 5 aquam uino cōmutat, ut ipse, quem pater uina uoce filium suum esse declarauit, huiusmodi uirtute comprobaret, quod Deus esset qui Elementa mutaret, cui non operosum sit aduersus naturā, cuius opifex est, progredi. aquam uino commutat, ut naturam nostram retunderet, alio atq; alio diuinitas tis suæ documento. Et paulo post: Aqua enim in sanguinis mysteria mutari debebat, ut Christus il libata pocula, de corporis sui uase bibentibus impartiret, secundum propheticum dictum: Calix meus inebrians quam præclarus est.

Vt Christus aqua uino, ita uinum et aquam sanguine suo cōmutauit.

Psal. 22 Et sub sermonis finem: Quum aut istæ nuptiæ ad Dominicam mensam nos inuitant, & ad calicis huius lætitiæ experges faciāt, suffecerit stupenda hæc compendio sermonis astringi.

Hæc illustria & aperta sunt, & patrum testimonijs declarantur, hoc tantum adiciatur, qd in 19. scripturæ testimonio, ad ueri corporis Christi in sacramento corroborationem attinebatur, quū Dominicum illud in cœna: Hoc est meum corpus, &c. illius uerbū sit, qui Deus & homo est, ideoq; sublimia & admiranda, & non simplicem figuram, ut aduersarij uolunt, cōprehendant. id Chrysologus serm. 39. ita astruit: Fatemur quod semper Christus humanis operibus diuina exercuerit, quodq; uniuersa ab illo hic præstita, noua sint, quæ ultro citroq; humanum usum excedant, quemadmodum sermone 95. idem reperitur. Animum huiusmodi Christianum prorsus existimat

existimat, qui illa quæ patrum traditionibus hæc
tenus decreta sunt, nulli cōtrouersie permittat,
sed potius diligenter propugnare & tueri sedulo
contendat.

Hic utriusq; testimonia subsisti lobet, quibus
alios duos clarissimos & integerrimos uiros: Eu
cherium Episcopum Lugdunensem, & Seduliu
um adhibeamus, qui eodem tempore cum super
rioribus duobus floruerunt.

SANCTI EPISCOPI

Eucherii Testimonium.

VCHERIVS Archiepiscopus
Lugdunensis, non tantum a uet
eribus, & singulariter ab Isido
ro Episcopo Hispalensi, sed
etiā ab Erasmo Roterodamo,
ob insignem eruditionem, iudis
cium acerrimum, & uenustā sermonis eloquens
tiam, haud uulgariter commendatur.

Hic ueræ corporis Christi in sacramento præ
sentia inter cætera meminit.

In commentarijs secundo Regum cap. 6. ita
scribit: Sacerdos, hoc est Ose, qui Arcam impu
denter attrexit, immatura morte temeritatis
culpam expiauit, unde attendendum est quam hor
ribiliter peccet, qui Dominicum corpus imprudens
accedit, quum indigne sacerdos, mortis pœnam
luat, qui arcam illam, licet figuram tantum Domi
nici corporis retulerit, minori reuerentia quam
deuerit, attigerit.

2. Re. 8.

Arca uet
eristes
flamenti,
corpus
Christi in
Eucharis
tia adum
brabat.

Breuitate

460 TESTIMONIVM SANCTI

Breuit̃r ueteris testamenti arcam, sacram̃t̃o corporis Christi tanquam figuram substantĩ ali ueritati opponit, adeoq; luculenter adijcit, indignos etiam uerum Christi corpus in sacra-
menti communione consequi, sed ad interitum illis tantum decedat.

*Christus
sanguinẽ
suum in
nobis, qui
mẽbra il-
lius sumus
apud suũ
Ecclesiẽ
regnũ bi-
bit.*

In Quæstione super Matthæum ad hæc Do-
mini uerba Matth. 26. scribit, Deinceps nõ bi-
bam de uitis fructu, donec nouũ in patris mei
regno bibero, ait: Vt regnum cœlorum Eccles-
sia sit, in qua Christus quotidie sanguinem suũ
bibat per sanctos suos, tanquam caput in suis
membris.

SANCTI SEDVLII Testimonium.

EDVLIVS in Collectas
a eis capite undecimo prioris
ad Corinthios, uocat sanctam
Eucharistiam immolationem
Domini. Et super uerba Apo-
stoli: Et Dominus panem ac-
cepit, &c. Hic Paulus, cuiusmodi ingens huius sa-
cramenti mysterium sit, depingit. Et deinceps su-
per hæc: Ipse dixit: Accipite, hoc est meũ cor-
pus: Idem est, inquit Sedulius, ac si dixisset Pau-
lus: Cauete ne indigni hoc corpus manducetis,
quum Christi corpus sit. Ad hæc, inquit: Ipse pi-
gnus nobis reliquit. Item uerba: Hic est calix no-
ui testamenti in meo sanguine, ita declarat per
antithesin: Vetus enim per irrationabilis pecudis
sanguinẽ

sanguinem declaratur, &c. Præterea super hoc: Obnoxius erit corpori & sanguini Domini, Hoc est, inquit Sedulius, quasi Dominum trucidasset, ut Iudæi, qui sublime mysterium hoc sacramentum nulla opinione dignum repudiarint. Item super hoc: Probet se, &c. Hoc est, inquit, mundet se ac sordes repurget. Quum enim corpus Domini imo mundo linteo seu uase excipi nefarium sit, quanto impensius curandum, ne animo polluto suscipiatur. Item super hoc: Quod corpus Domini non dijudicet, Hoc est, inquit Sedulius, non a uulgarī cibo illud separat ac seponit.

In opère Paschali quod ab allegato insigni ac doctissimo Papa Gelasio, singulariter prædicatur in Epistola Synodica de Apocryphis scripturis, Christianæ fidei de sacramento, summā huiusmodi carmini festiuissime astringit:

Dist. 15.
c. Sancta
Romana

Fonte renascentes membris, & sanguine Christi Vescimur, atq; ideo templū Deitatis habemur, Quod seruare Deus nos annuat immaculatum, Et faciat tenues tanto mansore capaces.

Euidens testimonium est, quod in sacramēto uerā Christi carnem & sanguinem, imo Christum ipsum communicemus, quum hoc nomine Dei templum habeamur, adeoq; Christus Deus & homo inhabitet.

Et in eodem lib. testatur, quod Dñs etiā Iudæ corpus suum & sanguinem porrexit, inquiens: Nec Dominum latuere doli scelerisq; futuri, Prodidit autorem, panem cui tradidit ipse, Qui panis tradendus erat, nam corporis atq;

g

Sanguis

Christus 462 TESTIMONIVM SANCTI

panis es Sanguinis ipse sui postquam duo munera sanxit
 rat qui Atq; cibum potumq; dedit quo perpete nunquā,
 tradebas Esurient sitientq; anime sine fine fideles.
 tur, quem Protinus in Iudam, sedes ubi luxor habebat.
 proditor Spietus intrauit deterrimus.

ri por: Hic ad Iudæorum uerba apud prophetā Ier
 rexi. remiam spectat, Lignum in panem illius iacias
 Hiere. 11 mus. Et indicat quod Christus hunc panem in

Hieron.
 in scripto
 ribus Ec
 clesiastis
 sis.

quem Iudæi crucem destinarunt, suis Apostolis
 adeoq; ipsi Iudæ, sed iuxta meritū ipsius in exis
 tiū dederit. Et qā præter Sedulij uersus eiusdē
 generis nōnihil à Christiano Poeta multo uetus
 tiore, Iuuenico presbytero, q̄ ætate Cæsaris Cōs
 tantini uixit, & 4. Euangelia metro astrinxit,
 ouius noīe & ab Hieronymo nō parum cōmens
 datur, elegantissime proditū sit, temperare nō
 potui quo minus adferretur.

Hæc ubi dicta dedit, palmis sibi frangere panē
 Diuisumq; dehinc tradit, sanctumq; precatus,
 Discipulos docuit proprium se tradere corpus,
 Hinc calicem sumit Dominus, uinoq; repletum,
 Sanctificat gratis uerbis, potumq; ministrat
 Edocuitq; suum se diuissse cruorem,
 Atq; ait: Hic sanguis populi delicta remittet,
 Hic potate meum, iam ueris credite uerbis.

Christiani duo ac Catholici uates uerita
 tem corporis & sanguinis Christi in sacramen
 to, uix ægre dilucidius asseruissent.

**INSINUATIO AD
 Sequentia Testimonia.**

Prinsquā

Priusquam ad alia digrediar, cœlari nō
lim, ut aduersarij nostri, Lutherani tamē
impensus quā Oecolampadici, incredi-
bilibiter se fatigent, ut prædictum Papam Ge-
lasium, & Theodorum Cyri Episcopū, qui eodē
dem Chalcedonensis Concilij tempore uixerūt,
aduersus Catholicam Ecclesiam obducerēt, ad
transubstantiationis (hoc est, substantiæ panis
& uini in substantiā corporis & sanguinis Chris-
ti immutationē,) subuersionem. Licet uterq;
in scriptis suis, quibus execrabile Eutichen pro-
scindunt, magis spectarint, quid contra aduersa-
rios sibi opitularetur, quemadmodum in Dia-
lectica Diatriba fieri consuevit, quam ut hæc uer-
ba, uidelicet naturam & substantiam propriis-
sime (ut plerumq; iam ab Ecclesiasticis intel-
liguntur) usurparent, potissimum etiam quum
articulus hic de transubstantiatione nondū Ec-
clesiæ iudicio adeo luculenter inclaruerit, utrū-
que tamen Lutheri & Oecolampadij hæresim
apertissime (ut sequitur, damnant.

BEATISSIMI PAPAE

Gelasi Testimonium.

Obiectio

EX Gelasio aduersus Eutiches aduersas
ten Lutherani in Ecclesiasticæ riorū ex
professionis odium, hoc ut plus Gelasio.
rimum allegant, qui scribat
quod præter ueram corporis
CHRISTI in sacramen-

to præsentiam, substantia siue natura panis

g 2 &

464 TESTIMONIUM SANCTI

& uini salua maneat, quodq; Eutichen hæresiarcham conuincere intendat, dicens, in Christo humanitate accepta utriusque naturæ perpetua necessitudo habeatur, quemadmodum in hoc sacramēto naturæ panis & corporis Christi. Verba Gelasij quæ citant, hæc sunt: Non desinit substantia uel natura panis et uini. Et certe imago, & similitudo corporis & sanguinis Christi, in actione mysteriorum celebratur. Satis ergo nobis euidenter ostenditur, hoc nobis in ipso Christo Domino sentiendum, quod in eius imaginē ne profitemur, celebramus & sumimus &c.

Dilutio.
& Gela:
sij de clas
ratio.

Verum alia in eodem loco uerba ex quibus sententia colligitur, hostes, Lutherani simulæque Zuingliani, cum errorē suum penitus subuerant, more suo uirulente transcunt. Quantum Zuinglianos concernit, attestatur quidem Gelasius ueram corporis CHRISTI in sacramento præsentiam, idque liquido ac modum: Sapientia, inquit, ædificauit sibi domum, septiformis spiritus soliditate sibi subnixam, quæ incarnationis CHRISTI (per quam efficimur diuinæ consortes naturæ) ministraret alimoniam. Certe sacramenta quæ sumimus, corporis & sanguinis Christi, diuina res est. propter quæ & per eadem diuinæ efficimur consortes naturæ.

Proū. 9.
2. Pet. 1

Cæterum contra Lutheranos, qui panis immutationem diffitentur, & corporis ueritatem tantum in accipientis usum reijciunt, & non eandem facta statim consecratione agnoscunt, ita scribit: Satis ergo nobis euidenter ostenditur,

ditur, hoc nobis in ipso Christo Domino sentiens
 dum, & in eius imagine profiteamur, celebramus, Gelasius
 & sumus, ut sicut in hanc, scilicet in diuinam transubstantiam
 seant (sancto spiritu perficiente) substantiam, Lutheras
 permanentes tamen in sua proprietate naturæ. nos imo
 sic illud ipsum mysterium principale (cuius nobis pugnat.
 efficientiam, uirtutemque ueraciter representant)
 ex quibus constat, proprie permanentibus, unum
 Christum (quia integrum uerumque) permanere
 demonstrant.

Astruit in unica, tota & uera Christi persona utramque
 que diuinæ & humanæ naturæ necessitudinem
 haberi, quæ in mysterio humanitatis suæ unie
 bantur, nec in uera sua proprietate commutentur,
 aut submoueantur, adeoque citra ullam mix
 tionis confusionem permaneant.

Ecce sacramenta in diuinam transire substan
 tiam, idque duobus uocabulis tantum, ut unico hoc
 uerbo, transubstantiant, significatur. Deinde
 uides immutationem ad diuinæ rei essentiam non
 nostræ susceptioni inniti, sed per sanctum spi
 ritum expediri & absolui, quemadmodum & Au
 gustinus supra meminit, quæ Gelasius incredibi
 liter complexus est, nimirum Afer Afrum. Ceterum
 quod adiciat, ut dictum est: Etsi non coniun
 ctim ut aduersarij citant, sed disiunctim, non desis
 nit substantia uel natura panis & uini. Hoc est,
 substantia siue natura panis & uini, non cessat.
 Illud merito, imo necessario, ne superioribus
 contrariaretur, nequaquam de uera substantiali in
 terna Re accipiet, (quod occultatur & foris de

Sacra
 menta
 in diuinam
 substantiam
 Gelasio
 transes
 unt, hoc
 est, trans
 substantia
 tiatur.

466 TESTIMONIUM BEAT.

Substan- ris substantiæ aut naturæ proprietate intelliges
 tiam pro tur, quemadmodum sunt magnitudo, gustus,
 naturali color, & id genus qualitarum, adeoque naturales
 Propries panis & uini proprietates. Quia ut Innocens
 tate pro tius tertius sub quo in generali Concilio decre-
 Substan- rum de transsubstantiatione editum est, inquit:
 tiali rei Post consecrationē non accidentales modo, ues
 existens rum etiam naturales proprietates remanere uis
 tia Gelas- dentur, ut quæ famē expellit, panem, & quæ
 sius hic sitim extinguit uineitas. Eiusmodi enim uocæ
 usurpat. bulis ille utitur, quod Latini ora ad sententiam
 commodius exprimendam nō succurrerint.

Nec est locus ut huius sacramenti comparas-
 tio ad Christi humanitatem, cuius hic meminit,
 ita restringatur, quemadmodum in Ch̃ro utra-
 que substantia & natura in personæ unitate uer-
 re & solide sint ac maneant, ita etiam substan-
 tia & natura panis in sacramēto per omnia sub-
 sistant, sed fat erit quod Gelasij collatio in hoc
 uersetur, ut in sacramento præter uerum Chris-
 ti corpus naturales proprietates panis stupens-
 do Dei miraculo adhuc reluceri uideantur, ita
 & in Ch̃ro utraq; natura in psonæ unitate nō
 submoueantur aut commisceant. Alioquin si ex
 Gelasij uerbis Lutherani similitudinē illam ur-
 gerent, necessario & illud fateri oporteat, qd
 ex Gelasij opinione, Dñi Christi corpus cū pa-
 ne in personæ unitatem componeretur, ut diui-
 nitas cū humanitate unita & composita est, qd
 tantū non Gelasius sensit, ut etiā Christianorū
 auribus

auribus horrēdum sit. Tūm enim in sacramēto non Deū incarnatū, sed impanatū haberemus, quam abominabilem & execrabile uocem impij ex dogmate Lutherano rapientes, complures horribiles blasphemias in diuinū sacramētum passim euomūt. Sufficit ad recte intelligēdum Gelasiū, nosse uocabulū substantiæ non ut no modo semp accipi, nec ubiq; internā & latētem rerum essentiam, sed interdū quamcunq; subsistentiam significare. Itidem naturę nomē, non semp essentialē illam rerum essentiam, sed sæpe etiam naturalem modo, proprietatem, idq; eleganter denotare, quomodo hic Gelasius uerbum substantię per uocabulū naturę ipsi diuiniunctim appositum, interpretatur, ut ei hic substantia, sit subsistentia accidentium panis & uini. Natura uero naturę proprietates quę sane in sacramento post consecrationem non desinit, desinente tamen essentiali illa & interna panis substantia, quā ut Chrysostomus inquit, absumpsit uis diuini corporis.

EPISCOPI THEODORITI Testimonium.

Ved ad Theodorum Cyri Episcopū attinet, libere possem (siquidem illius scripta ista huc referenda sint, iuxta aduersariorū studiū, ut Ephesini primū cōcilij iudicio, & sancti Cyrilli protestationibus,

& earundem assertioni nonnihil reclamant) fateri eum nequaquam tanti haberi, ut prædicta testimonia & Catholicæ Ecclesiæ decreta quicquam restringat, siquidem constat Theodoritum ab uniuersis patribus ideo repudiarum, quod Iohannis Antiocheni sollicitationibus (sed humanum aliquid passus) moueretur, & sancti Cyrilli anathematismos sugillaret, & licet deinceps, quum Iohannes Antiochenus ab ignorantia sua descisceretur, & anathematismos adeoque Cyrilli fidem, utpote ueram & Apostolicam professionem agnosceret, pariter & ipse à sua spinosa opinione recidisset, & Cyrilli ac consilij professioni animum appulisset, ideo & in Chalcedonensi Concilio illius ratio iterum habetur, nihilominus tamen postea in quinto Catholico Concilio, quod Constantinopolitanum quintum salutarum, & sub Iustiniano Cæsare celebrabatur, eiusdem scripta, quantum Cyrilli doctrinam conuellebant, proscribebantur, ut habet Canon 23. eius Concilij in hæc uerba: Si quis, defendit impia scripta Theodoriti, quæ contra rectam fidem exposita sunt, & primam Ephesinam sanctam synodum uel 12. eius capitula &c. & non anathemizat prædicta impiissima scripta, & eosque similia his sapuerunt, uel sapiunt, sed & omnes, qui contra rectam fidem scripserunt, aut contra beatæ memoriæ Cyrillum, uel 12. eius capitula, & in hac impietate defuncti sunt, anathema sit.

Verum superiorē euerfionē adferri nolim, non enim ambigo, si illius uerba Dialogo 1. & 2. quæ aduersarij

aduersarij adducūt, nō maligne, & transposite,
sed, pprie & candide ut Gelasij sentētię cōgrua
proponerent, nequaquā usui illis forēt. Taceo qđ
& Oecolāpadica factio funditus, Lutheranica
aut in duobus potissimū articulis conuellat.

Oecolampadius quidem Dialogo 2. subuers
titur, ubi Eranistes Orthodoxū ita rogat: Quid
estimas donum altaris, & per sacerdotis inuoca
tionem offertur? Orthodoxus respondet: Ego cis
bum & potum ut ex sui natura est, iudico. Latius
querit Eranistes: Sed quid facta sanctificatione
reputas? Huic Orthodoxus: Corpus & sanguinē
Christi. Contra Eranistes: Credisne quod etiam
corporis & sanguinis Chrī isthinc particeps red
daris? Adhęc Orthodoxus: Ita credo.

Cæterum Lutherani præendūt, quod Dia Obiectio
logo primo etiam astruat, quasi Dominus in Lutheran
nuat, ut illi, qui diuino mysterio fruuntur, non orum.
eorum naturā, quæ uidentur, spectare debeant,
sed qā nomina mutarit (id est, pane accepto dis
xerit. Hoc est meum corpus) idcirco immutas
tio, quæ ex beneficio contingit, credenda sit.
Præterea adfert, quod Dñs symbolica signa,
quæ sub uisum cadūt, corporis & sanguinis sui
nomenclatura honestarit, nequaquam naturam
mutarit, sed naturę gratiam adhibuerit.

Adhęc in 2. Dialogo inquit, quod facta sancti
ficatione, symbolica signa non naturę suę pec
culiaria relinquunt, sed in priore figuræ subs
stantia maneant, & ut antea conspici ac attres
ctari possint.

Verum non respiciunt Theodoritum, nequaquam
Dilutio. de substantiali panis & uini essentia, quæ inuisibilis est, sed de ijs quæ sensui patent, loq, hoc est, de externis sub uisum, manus, & tactum, & gustum, ut antea, cadentibus. Illa (quæ saltem accidentia sint) in natura sua remanent, quod hic substantialiam siue subsistentiam uocat, & uisui, auditui, tactui, ac tactui, quod nemo inficiabitur, permittuntur. Quantum autem ad substantialē essentiam, uidelicet panis nomenclaturam sortiari, attinet, liquido euadit Theodoritum Dialogo primo, permutationem profiteri, dicens: Sed uoluit nos propter nominum permutationem, mutationi, quæ fit ex gratia, credere. Hoc est, quum Christus Deus & homo, uerba permutauit, creditur etiam permutationem ex gratia fieri. Utitur enim uerbo μεταβολή, quod transmutationem rei significat. Item Dialogo 2. Post sanctificationē uero non iam panis, sed corpus & sanguis Christi, seu panis uitæ nominantur. Item uideri & tangi possunt, sicut prius. Intelliguntur autem ea esse, quæ facta sunt & creduntur. Hæc ut qui uis etiam uidet, permutationem interioris essentia, priorum creaturarum postulant, id quod non sensu, sed fide cognoscitur. Ita Theodoritus, si bene accipitur, Transsubstantiationem Ecclesiæ doctrinæ asserit potius quam auferr.

Eundem propemodum in modum loquitur, Cyprianus de resurrectione Dñi, ita scribit: Ipsæ res & signa, inuisibilis uirtus ac uisibilia sacramenta, ita corpus præparant, ut caro & spiritus
Cyprianus de resurrectione Domini.

tas, quodq; uisibile est ratione uirtutis, Christi corpus censetur, &c. Hæc cum iudicio ligentur, ut permutationi panis, in ueram Christi corporis naturam, quam sane Cyprianus supra luculentissime fatetur, nihil derogat. Nam in eodem sermone de Resurrectione Domini, uerā Christi essentiam elegantissime depingit. Vetus, inquit, Pascha, figuram huius retulit, quod in ueritate iam peragimus, quum iam uerus agnus, qui solum inter homines, absq; ulla macula in possumo hoc tempore, sub mundi uesperam, tantum ab una domestica familia, Christiani populi in Ecclesia unitate super crucem assatus, omni hæretico fermento sublato, ad maiorem syncera fidei necessitudinem, incorruptibiliter editur, creditur & tenetur.

1. Pet. 3.

Sin Theodorus hoc pacto intelligatur, non nobis obstreper, Lutheranos potius, & in duobus potissimum euerit. Principe loco, quod ipsam sacramenti ueritatem usui saltē nuncupent, hoc est, sacramenti cōmunicationi, huic ita reclamationem & sanctificationem sacerdotis, priusquā Christi corpus præsto haberi, hoc est, per inuocationem & sanctificationem sacerdotis, priusquā etiam porrigatur & suscipiatur. Præterea quod Sacramento (ut cunq; etiā uerū Christi uiuificans corpus admittant) diuinam adorationē nefarie subtrahāt, Dialogo secundo impugnat, quodq; Dominicū corpus & sanguis in Sacramento adorari debeat, contendit. Intelliguntur, inquit, ea esse, quæ facta sunt, & creduntur & adorantur, ut quæ illa sint, quæ creduntur.

Theodorus
ritus Lutherana
factionē
bifariam
damnat.
Christi cor
pus facta
consecra
tione in sa
cramēto
ante com
municati
onē habe
tur.

Et tur.

Et quia Theodoritus sacramenti adoratione
Quā Theodoritus liquido astruat, facile declarat, terrenum panem
nequaquam nequaquam essentialiter haberi, alioquin impij
ac abominabiles ac abominabiles hæretici prætererent, quod æqua-
nimitèr nimitèr insectarentur, qui creaturam adorare
mus. mus. Quid multis? Verbū Domini: hoc est meū
corpus, corpus, non duas essentielles substantias pariter
admittunt, admittunt, ut supra dictū est. Quomodo itaq; Chri-
sti corpus sti corpus uere adsit, iuxta dilucidam Theodori
ti assertionem, ti assertionem, non terrenus panis, ut uere adsit,
 permittitur.

Postremo, esto quod Gelasius & Theodori-
 tus de permutatione in sacramento non admo-
 dum proprie dixerint, adeoq; putarint, naturā
 panis & uini, facta Consecratione, in uero Chri-
 sti corpori substantialiter adhuc resideant, quum
 tamen meo iudicio diuersum, ut supra pater, sen-
 tiant. Attamen fortiter impugnaret Catholica
 Ecclesiæ doctrinā de Transubstantiatione (quæ
 postea demum ex euidenti Christi uerbo, & ma-
 nifestis patrum testimonijs, in magno illo Late-
 ranensi Concilio, cui quatuor Patriarchæ, cum
 70. Metropolitanis & 400. Episcopis, ex toto
 terrarum orbe conuocatis, interfuerunt, expone-
 batur) nequaquam proferendum, cum peritior-
 ribus constet, quod ad patrum exactam proprie-
 tatem, & acceptionem uerborum, de ijs rebus,
 quæ illorum tempore nondum in Ecclesia prorsus
 definiebantur, spectari oporteat, ut supra
 apud Tertullianum ex Basilio demonstrabatur.
 & rusticus Diaconus in Dialogo contra Eutichianos

chianos attestatur, quod eiusmodi ἀκριβία, id est, accurata explicandi diligentia non observetur in rebus, quæ ab Ecclesia nondum clare determinatæ fuerunt.

Ad hæc inficiari nequit, id quod prædictus Innocentius 3. allegat, & Scotus lib. 4. Sententiarum, Quondam distinct. 11. qua sti. 3. repetit, tres de sacramento ^{triplex} opinioniones quondam iactari Quidam putabāt ^{erat de} panem, facta consecratione, in natura sua consistere ^{sacramē} sti, cui tamen uerum Christi corpus non derogare ^{to opinio} bant. Alij porro nequaquam ferebant panem amplius durari, sed post consecrationem cessare. Postremi autem, quorū & sententia per Concilium fulciebatur, astruebāt, quod panis substantia in corporis substantiam permutetur, &c. Quousque autem postrema hæc opinio per Ecclesiæ decretum non corroborabatur, alijs, q̄ duas rum superiorum æmulatores erant, non hæretica macula inurebatur, quum uniuerſi pariter ueram & hypostaticam Christi in sacramento præsentiam inconcussæ crediderint. Ut etiam fidei nostræ ueritas à principio institutionis huius sacramenti deſcendat, quemadmodum supra, & potissimum in Iustini testimonio uidere est.

Cæterum hodie alia est ratio, quum Catholica Ecclesiæ iudicio, exactissima scripturæ discussionē, & sanctorum patrum testimonijs decretum & promulgatum sit, transubstantiationem firmiter credendam proponi, cuius deprehensionem intellectus noster iuxta uerbū Christi cedit: sin quis Ecclesiam fastidiat, habebitur tibi

Contra *tribitanq̃ Ethnicus & publicanus. Si enim Ecclē*
sia autoritatem, ambiguos articulos scripturæ
Berengaz per sancti spiritus inspirationem (is pcul dubio
riū in Cō illis impartitur, qui Catholica Concilia in Christi
cilio Ros honorem frequentant) detrahi permittamus, iā
mano sub hæreticis cederemus, ut unicam ueritatis colū
Gregor nam, cui totius saluberrimæ Ecclesię doctrinæ
rio 7. synceritas innititur, prosternant. Huc facinoro
Et in Cō sum eorundem studium eluctatur.

cilio Las Optarem ut uel illud, quod Augustinus de
teranen. martyre Cypriano (qui in provinciali suo Conci
sub Inno: lio Africano sanciuerat, ut ab hæreticis baptizæ
centio ri, rursum regenerarentur, cuius opinio in poste
tertio. rū ab Ecclesiæ Catholicæ iudicio reijciebatur)
Matt 18. libro 1. de Baptismo, cap. 18. & libro 2. cap. 4.
1. Tim. 3. scribit, apud illos locū haberet, Cyprianū huius
modi erronea sententia (licet absq̃ illorū pericu
lo, qui diuersum sentiebant) distractū fuisse, pri
uiquā Catholici Concilij censura accessisset, sin
quid suo tēpore alienū pmulgari uidisset, haud
dubie unanimi Catholicæ Ecclesię autoritati pa
ruiisset. Vniuersæ, inquit, Ecclesiæ concordissim
mę autoritati sine dubio cessisset, si iā illo tēpore
quęstionis huius ueritas eliquata & declarata, p
plenariū Cōcilū solidaret. Idcoq̃ huiusmodi er
ror illius, licet nō arrogās, aut obstinatus fuerit,
charitatis affluētia, & sanctissimę passionis suæ
tormēto expiabatur. Hactenus Augustinus. Vñ
aduersarij nostri intelligent, q̃topere in agnitæ
ueritatis uiolatores uindicaturus sit. Et hæc de
Gelasii atq̃ Theodoriti scriptis sufficiant.

THEODORITI EPISC: 479

Vt autem apud Theodoritum minus hereas,
amplius nōnihil ab illo depromam. In caput 10. vberiora
primæ ad Corinthios super hæc: Calix benedic- *testimon*
tionis quem benedicimus, an non cōmunicatio *nia ex*
sanguinis Christi est? ita scribit: Nos qui sancta *Theodos*
mysteria suscipimus, certe cum Domino necessitas *rito.*
dinem habemus, cuius corpus & sanguinē dicimus
mysteria haberi: omnes enim de eodem pane par-
ticipamus. Et porro super hæc: Non potestis si-
mul de mensa Dñi, & de Diaboli mensa cōmu-
nicare, ita scribit: Qui fieri potest ut Domino frua-
mur, per pretiosam illius carnem & sanguinem,
& pariter diaboli per communionem ciborū qui
illis offeruntur, gaudeamus?

In caput undecimum super hæc: A Domi-
no accepi quod & vobis tradidi: nam Dominus *Iudaicum*
Iesus in nocte, &c. sic scribit: Apostolus Corin- *pascha ty*
thijs inducit in memoriam, omnibus modis san- *pus erat,*
ctissima noctis, quando Dominus figuratum pa- *sacramen*
scha aboleuit, & uerum typi archetypum ostēdit, *tū hoc ue*
& salutaris sacramenti adytum patefecit, nec tan- *rus arche*
tum undecim Apostolis, sed etiam Iudæ proditori *typus est.*
pretiosum suum corpus & sanguinem communis
cavit. Docet autem ut huius noctis utilitate sem-
per fruamur. Ecce Iudaicum Pascha typum *Iudas ips*
ue figuram, sacramentum uerum archetypum, *sum Chrī*
hoc est, ueram imaginem, & rem significatam *corpus &*
uocat, & sacramentum quo ueram salutem cō- *sanguinē*
sequamur, pretiosum corpus & sanguinem, id, *uere ass*
que & Iudæ cum reliquis Apostolis distribuit. *sumpsit.*

Præterea

Præterea super hæc: Corpori & sanguini Do
 Chri cor minico obnoxius erit, ita scribit: Videlicet ut Ius
 pus mani das illum prodidit, & Iudæi deriserunt, & ignos
 bus cõtre minia conuitijsq; afflixerunt, ita conuiciantur &
 statur, & dedecorant, qui sanctissimum illius corpus immus
 ore susci di cõtre stant, & ori suo exulcerato iniiciunt. Mox
 pitur. increpationis amarulentia, amplius quid fieri os
 Cuiusmo porteat, subnefit: Probet autem se ipsum homo,
 di probas & ita de pane comedat, & de calice bibat, hoc est,
 tio exiga examinet, inquirat, & intueatur sedulo uita sue
 tur. institutum, & excutiat conscientiam, & ita mune
 ra suscipiat.

Eorum delicta, qui indigne accedit prodito
 ris ac Iudæorum scelere, qui Christum traduxe
 runt & prosciderunt, confert. Quare haud du
 bie corpus illius præsens habebitur, quom indy
 gne accipientibus, tantum ignominia aspergas
 tur. Idcirco uides ut accessurus se diligenter discu
 tere debeat, ut 23. scripturæ testimonio copios
 sius habes, idq; & Theodoritus satis liquido in
 fert, quisquis est indignus, sanctissimum corpus
 manibus sordidatis attrectat, & ori suo polluto
 & labefactato obijcit. Rursum audis corpus
 Christi in sacramento, etiam ore ac per infideles
 sumi. Ideoq; uere dari profitebimur. Cõsule 24.
 scripturæ testimonium.

Quod porro Paulus Ephes. 5. uirtutem duos
 rum præcipue sacramentorum, Baptismi scilicet,
 & Corporis ac sanguinis Christi insinuaues
 rit, ut 25. scripturæ testimonio depræhenditur,
 idem Theodoritus confirmat super hæc: ut
 Christus

Christus Ecclesiam suam, &c. Hanc nutrit & fouet, ac ijdem corpus & sanguinem suum attri-
buit: nos enim membra sumus illius corporis, de
sua carne & ossibus, utq; Eua ex Adam facta est,
ita & nos ex Domino Christo, nam cum illo in bap-
tismo sepelimur, & cum illo resurgimus, & illius
corpus edimus, sanguinemq; bibimus. Hæc lucus
lenta sunt, ut Eua ex dormiētis Adæ ossibus nas-
cebatur, ita & nos ex Christo generari, & uera
illius carne ac sanguine enutrirī. Præterea ad
diffusorem ueræ præsentia corporis Christi in
Eucharistia apodixin, quæ Theodoritus in Dias-
logis, ex antiquissimis patribus usurpauit, sus-
pra apud Ignatium ac Athanasium uidere est.
Proinde à Gelasio ac Theodorito, ad alios non
nullos Romanæ ac Græcæ Ecclesiæ doctores
conuertamur, & primum sancti Gregorij Papæ
primi, & beati Iohānis Damasceni calculos exa-
periamur.

SANCTI PAPAE GRE- gorij Primi Testimonium:

Gregorius primus eius nomis, Papa Romanus, temporis
bus Mauritiij & Phocæ, ante
900. & 40. annos uixit, quem
aduersarij uerū Dominici gre-
gis pastore, & cum primis san-

Gregoris
us primus
appositis
simus gre-
gis Christi
pastor.

ctum ac eruditum uirum necessario admittunt,
qui etiam ob insignem ingenij magnitudinem,
non iniuria Magnus uocabatur. Et certe uix sui

h

similem

478 TESTIMONIUM SANCTI

Cur ad
pud Ger:
manos
potiss
mū Gre:
gorius
uenerat
bitur:
Gal. 3.

Psal. 3
Attende,
Chri san:
guinem,
non saltē
per audis
tum in fi:
de agnos
cimus,

Exod. 12
Sacramē
tū & ore
& corde
fideliter
accipiens
dum est.
Exod. 12.

similem reliquit, nec dicere uelim illum Apostoli nomine, non tantum apud regiam illam Angliam, sed etiam apud Germaniam nostram merito dignari, quum sanctissimi uiri, à quibus Germani primum Christiana fide informabamur, ex Anglia & Scotia uenerint, ut sanctus Bonifacius, Kylianus &c. Qui à sancti Gregorii Apostolis, Christum didicerunt. Ideoque Gregorii testimonio impensius adhærebimus, & nō Galatis assimilemur, quos Apostolus incescit, qd statim desciverint ab eo, q illos per Chri gratiā uocauit ad aliud Euangelium, illorū instinctu, quibus Chri Euangelium sordescerebat. Verū, inquit, Si quis aliud uobis p̄dicet, quā accepistis, anathema sit. Et alibi: Quū huc uenerimus, cōsentientes simus, & eidē regulæ insistamus. Excusamus igitur qd antecessores nostri à sancto Gregorio & illius internuncijs ac discipulis de Reuerendo hoc sacramēto cognouerint.

Homilia Paschali 22. ita scribit: Quid namq; sed præci sit sanguis agni nō iam audiendo, sed bibendo accipere cum dicis. Qui sanguis super utrumque possem posibitur, quando non solum ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur. In utroq; enim posse sanguis Agni est positus, quando sacramentum passionis illius cum ore ad redemptionem sumitur. Ad imitationem quoq; intenta mente cogitatur. Nam qui sic redemptoris sui sanguinē accipit, ut imitari passionem illius, necdum uelit, in uno posse sanguinem posuit, qui etiam in superliminibus domorum ponendus est.

Ei

Et paulo post: Et edent carnes nocte illa assas igni. In nocte quippe agnum comedimus, quia *psal. 23.* in sacramento modo Dominicū corpus accipimus, quando adhuc ad inuicem nostras conscientias nō uidemus.

Et mox infra: Virtus ergo humanitatis eius uelut testa exaruit, quia ab igne passionis, ad uirginitatem incorruptionis creuit, sed sola redemptoris nostri percepta sacramenta ad ueram solennitatem mentis non sufficiunt, nisi eis quoque & bona opera iungantur. Quid enim prodest corpus & sanguinem illius ore percipere, & ei peruersis moribus contraire?

Et ibidem: Lactuca uero agrestes ualde amara sunt. Carnes ergo agni cum lactucis agrestibus sunt edendæ, ut cū corpus redemptoris accipimus, nos pro peccatis nostris in fletibus affligamus, quatenus ipsa amaritudo penitentię abstergat a mentis stomacho peruersum humorem uitæ. *Aduersarios riorum doctrina hic longe uariat. Rom. 10.*

Hinc deprehendimus susceptionem carnis & sanguinis Christi, non tantum in auditu, per quem fides consurgit, fulciri, sed etiam corpus & sanguinem redemptionis nostræ, & ipsum agnum, corde, & ore, idēq; in salutem nostram, Ad peccata hoc est, ad peccatorum remissionem accipi, nec eorum interim accuratam penitentię disciplinam præremissio teriri par sit. Ad hæc quod in sacramento Dñi neminem Do carnem & sanguinē in peccatorum remissionem minico nem iuxta illius uerba māducemus, testatur hoc corpore *mil. 37. sup hęc Lucæ decimo quarto, uidelicet: in sacra*

h a

Alioquin mēto ues
cimur.

480 TESTIMONIUM SANCTI

Christus in mysterio sacra menti, nobis etiam num pati uidetur. Alioquin legatione missa petit ea quæ pacis sunt, ita scribit: Mittamus ad hunc Dominum legationem nostram, flendo, tribuendo, sacras hostias offerendo. Singulariter namque ad absolutionem nostram oblata cum lachrymis, et benignitate mentis sacri altaris hostia suffragatur, quia is, qui in se resurgens a mortuis iam non moritur, adhuc per hanc in suo mysterio pro nobis iterum patitur. Nam quoties ei hostiam suam passionis offerimus, toties nobis ad absolutionem nostram passionem illius reparamus.

Cyprianus de baptismo Christi. Dominice autem passionis reuocatio ita intelligitur, ut Cyprianus illius meminit, sermone de baptismo Christi: Sui (Christi) sacerdotij (inquit) Deum non poenituit. Sacrificium enim quod semel super crucem obtulit, hoc est in Dei beneplacito (ut persuasum nobis est) ita acceptum & in perpetua uirtute consistet, ut non minus hodiernum sacrificium in patris conspectu, efficax sit, quam illo die fuit, quum de uulnerato latere sanguis & aqua efflueret, quum adhuc in nostro corpore delicta remanentia humane salutis pretium, & obedientie donatum postularet. Hoc est, mea sententia, quod Christus ex sua in mortem usque obedientie beneficio nos inconfutabiliter prosequatur.

Caro nostra pro peccatis obnoxia quotidiana nam Dominici corporis medicina nam postulat. Porro sanctus Gregorius amplius in eadem 37. homilia confirmat, quod sacrificium corporis Christi in sacramento non tantum presentibus, sed etiam absentibus, uiuis, ac mortuis salubriter

lubriter opituletur, exemplis docet luculentis
& sibi compertis. Refert ibidem, ut quidam ma-
ritus ab hostibus captus, longe transductus sit, cū
que diu teneretur in uinculis, eum uxor sua, quia
ex eadem captiuitate sua non reciperet, extinctū
putauit. Pro quo iam uelut mortuo, hostias hebdo-
matibus singulis curabat offerri (Hoc est, officiū
missæ pro illo celebrari prospexit, nam qui illud
agebant, panem & uinum super altare offerebant,
de ijs creaturis oblati sacrificium deinceps sanc-
tificabatur) cuius totiens soluebantur uincula in
captiuitate, quoties ab eius coniuge oblata fuiss-
sent hostiæ pro animæ eius absolutione. Non lon-
go post tempore reuersus admirans, suæ indicauit
uxori, & diebus certis, hebdomadibus singulis ei-
us uincula soluebantur. Quos uidelicet dies eius
uxor atque horas discutiens, tunc enim recognouit
absolutum, cum pro eo sacrificium meminerat ob-
latum.

Quid Es
piscopo
Cassio
contiges-
sit.

Huius rei euentum ita constringit: Hinc ergo
fratres Charissimi, hinc certa consideratione col-
ligite, oblata a nobis hostia sacra, quantum in nos
bis soluere ualeat ligaturam cordis, si oblata ab
altero potuit in altero soluere uincula corporis.

Recenset in eadem homilia aliud adhuc ex-
emplū de sancto Episcopo Narnienf. Cassio,
quemadmodum is quotitæ cōsueuerit redemptio-
nis nostræ hostiam immolare, idcirco postea Deus
per Diaconum diem emigrationis suæ eidem aper-
ruit, quam quidem diem in uisione tertia huius-
modi uerbis declarauit: Age quod agis, operare,

h 3 quod

482 TESTIMONIUM SANCTI

quod operaris, non cesset manus tua, non cesset pes tuus, natali Apostolorum uenies ad me, et retribuam tibi mercedem tuam. Quumq; dies illa anno demum septimo adesset, leuis hunc calor attingerat, quo Ecclesiam ingredi prohibebatur, sacrificium celebrandi. Ideoque a suis inuisebatur eodem die, nec sacrificium ab alio quopiam, quam a seipso fieri uoluit. Quare tandem illorum precibus compulsus (quum Ecclesiam intrare non posset) in Episcopii Oratorio missam fecit, et manu sua corpus Dominicum pacemque omnibus tribuit. Mox ad lectulum rediit, de seruando eos uinculo charitatis admonebat, et subito inter ipsa sanctæ exhortationis uerba, uoce terribili clamauit, dicens: Hora est, et ita sanctum suum spiritum emisit. Ecce (inquit Gregorius) quid quotidianæ hostiæ legatio ualuerit, et quam gratie pacem Cassio et Regi fecerit.

Adhæc de diuina operatione huius sacramenti libro Dialogorum 4. capite 57. docet, ubi superius etiam exemplum captiui uiri allegat, cuius uincula, quoties coniunx illius pro eo sacrificium altaris fieri curauerat, ultro laxabantur.

Sacrificium altaris pro mortuis.

Ibidem adfert quid Agato Episcopo Paternitano acciderit, quum ab ijs, qui sanctum Gregorium antecesserat, ex Sicilia ad Italiam nauigandi accerseretur: Quod uidelicet magnæ naui in qua ipse erat, nauicula adiungebatur, exorta iam maris intemperie ac aestu, nauicula illa, cui nauita inerat, eum fune dissipabatur, ut pariter

ter nauta cum illa maris inundationibus submersi
gerentur, adeoq; persuasissimum Episcopo erat,
iam extinctum uideri, qui cum ad insulam Vsticā
tandem erumnose appulisset, commiserat, Chris-
stiana charitate permotus, pro naucleri anima
sacrificium offerri, deinde Romam contenderit,
quo delapsus, in littore nauclerum antea e me-
dio ut ipse putabat, sublatum, conspexit. Ideoq;
mirum in modum gestiebat, causam roganti, quos
modo tantum temporis in hac afflictissima tem-
pestate superesset? respondebat quod compluscus-
lo tempore per dius et pernox incredibiliter defa-
tigatus fuerit, qui nauiculā inundatione diffluen-
tem ab interitu liberaret, ut tandem elaborans in
fluctibus atque deficiens, subito mentis pondere,
inquit, sum grauatus, ita ut neq; uigilare me cre-
derem, neque depressus somno essem. Et ecce in
eodem medio mari me posito, quidam apparuit,
qui mihi panē ad refectiōnem detulit, quē mox ut
comedi, uires recepi, nec longe post nauis trās-
iens adfuit, quæ me ab illo undarum periculo
suscepit, atque ad terram deduxit. Quod Episc-
opus audiens, requisit diem atque fuisse eun-
dem reperit, quando pro eo presbyter in Vstica
insula DE Omnipotenti hostiam sacræ oblatio-
nis immolauit.

Idcirco inquit Gregorius: Credo quia
hoc tam aperte cum uiuentibus ac nescientibus
agitur, ut cunctis hæc a gentibus ac nescientibus
ostendatur, quia si insolubiles culpæ non fuerint,

484 TESTIMONIVM SANCTI

**Viſtima
ſacrificij
pro mor-
tuis.**

ad abſolutionem prodeſſe, etiam mortuis uiſtis
ma ſacrę oblationis poſſit. Sed ſciendum eſt, q̃a
illis ſacrę uiſtimę mortuis proſunt, qui hic ui-
uendo obtinuerunt, ut eos etiam poſt mortē bo-
na adiuuent, quę hic pro ipsis ab alijs ſicerent.

**Lūc. 22.
Iudei ad
fidē con-
uerſi ſans
guinem
quē pro
fuderūt,
bibeāt.**

Porro libro 13. Moralium in Iob. cap. 11. ſus
per hæc uerba Iob: Hæc paſſus ſum abſq̃ ini-
quitate manus meę, cum haberem mundas ad
Deum preces. O terra ne ſanguinem meum ab-
ſcondas, nec clamor meus apud te locum inue-
niat, ut oculoẽ &c. ita de Dño ſcribit: Qui ſolus
prę omnibus mundas ad Deũ preces habuit, quia
& in ipſo dolore paſſionis pro perſequentoribus os
rauit, dicens: Pater dimitte illis, non enim ſciunt
quid faciunt. Vnde factũ eſt, ut redemptoris no-
ſtri ſanguinẽ quem perſequentores ſæuientes ſus-
derant, poſtmodum credentes, biberent, eumque
eſſe Dei filium prædicarent, de quo uidelicet ſans
guine apte ſubiungitur. Terra ne operias ſanguis-
nem meum, nec inueniat in te latendi locum cla-
mor meus. Homini peccanti dictum eſt: Terra es,
& in terram ibis, quę ſcilicet terra redempto-
ris noſtri ſanguinem nõ abſcondit, quia unusquiſq̃
que peccator redemptionis ſuę pretium ſumens,
conſitetur ac laudat, & quibus ualet, proximis, in-
notefcit.

Genef. 3.

**Sacramẽ-
tum eſt
precium
noſtrę re-
demptio-
nis:**

**Iob. 6
Sanguis
liberatio-
nis a nos-
tris ſuſci-
pitur.**

Genef. 3. per hæc uerba Iob: Hæc paſſus ſum abſq̃ ini-
quitate manus meę, cum haberem mundas ad
Deum preces. O terra ne ſanguinem meum ab-
ſcondas, nec clamor meus apud te locum inue-
niat, ut oculoẽ &c. ita de Dño ſcribit: Qui ſolus
prę omnibus mundas ad Deũ preces habuit, quia
& in ipſo dolore paſſionis pro perſequentoribus os
rauit, dicens: Pater dimitte illis, non enim ſciunt
quid faciunt. Vnde factũ eſt, ut redemptoris no-
ſtri ſanguinẽ quem perſequentores ſæuientes ſus-
derant, poſtmodum credentes, biberent, eumque
eſſe Dei filium prædicarent, de quo uidelicet ſans
guine apte ſubiungitur. Terra ne operias ſanguis-
nem meum, nec inueniat in te latendi locum cla-
mor meus. Homini peccanti dictum eſt: Terra es,
& in terram ibis, quę ſcilicet terra redempto-
ris noſtri ſanguinem nõ abſcondit, quia unusquiſq̃
que peccator redemptionis ſuę pretium ſumens,
conſitetur ac laudat, & quibus ualet, proximis, in-
notefcit.

Adhęc in eodem libro capite duodecimo,
illud obſeruandum eſt, neque inueniat in te latendi
locum clamor meus: Ipſe enim ſanguis redem-
ptionis qui ſumitur, clamor noſtri redemptoris
eſt. Vnde etiam Paulus dicit: Et ſanguinis aſperſi-
onem

tionem melius loquentem quam Abel. De sanguine Abel dictum fuerat, uox sanguinis fratris tui **Genes. 4** clamat ad me de terra. Sed sanguis Iesu melius loquitur quam Abel: Quia sanguis Abel mortem fratricida fratris petijt, sanguis autem Domini, uitam persecutoribus impetrauit. Vt ergo in nobis sacramentum Domini passionis non sit ociosum, debemus imitari quod sumimus, & praeferre ex ceteris quod ueneramur.

Item libro Vigesimo secundo, capite undecimo, ita scribit Gregorius: Si non dixerunt piri tabernaculi mei, quis det de carnibus eius ut saturemur? Quae nimirum sententia potest quoque per mysterium ex uoce Redemptoris intelligi. Viri quippe eius tabernaculi de carnibus illius saturari cupierunt, uel Iudaei scilicet persequentes, uel gentiles credentes: quia & illi moliti sunt corpus illius, quasi consumendo extinguere, & isti esurientes mentem suam desiderant quotidianae immolationis sacrificio, de eius carnibus satiare. **A carnis illius sacrificio satiamur.**

Præterea libro 35. capite sexto: Sola quippe est Ecclesia per quam sacrificium Dominus libenter accipiat, sola quae pro errantibus fidelibus non agnoscit. Vnde etiam de agni hostia, noscitur. Dominus præcepit, dicens: In una domo comedetur, nec efferetis de carnibus eius foras. In una namque domo agnus comeditur, quia in una Catholica Ecclesia uera hostia redemptoris immolatur, de cuius carnibus diuina Lex efferri foras prohibet, quia sanctum dari canibus uetat. **Extra Ecclesiam Catholicam sacrificium non agnoscitur.**

Postremo libro quarto Dialogorum in 58.

h s capite

485 TESTIMONIUM SANCTI

Altaris caput ita scribit: Debemus itaq; presens seculum, uel quia iam conspicimus defluxisse, tota mente con-
uictima, temnere, quotidiana Deo lachrymarum sacrificia,
animam ab quotidianas carnis eius & sanguinis hostias immo-
eterna lare. Hac namq; singulariter uictima, ab ateri
morte as- no interitu animam saluat, quæ illam nobis mora
serit. tem unigeniti per mysterium reparat, qui licet

Roma. & resurgens a mortuis, iam non moritur, & mors
 ei ultra non dominabitur, tamen in semetipso
 immortaliter atq; incorruptibiliter uiuens, pro
 nobis iterum in hoc mysterio sacræ oblationis im-
 molatur. Eius quippe ibi corpus sumitur, eius
 caro in populi salutem partitur, eius sanguis nō
 iam in manus infidelium, sed in ora fidelium fun-
 ditur. Hinc ergo pensemus quale sit pro nobis hoc
 sacrificium, quod pro absolutione nostra passio-

Ab altari nem unigeniti filij semper imitatur. Quis enim
haud du- fidelium habere dubium possit in ipsa immolatio-
bie Domi- nis hora ad Sacerdotis uocem, cælos aperiri, in
nicū cor illo Iesu CHRISTI mysterio, angelorum chor-
pus ore ros adesse, summis ima sociari, terrena cælesti-
& corde bus iungi, unumquoque ex uisibilibus atq; inuisi-
suscipis bilibus fieri? Hoc est, ut supra indicabatur: Ex
tur. sacramento uisibili, & Re sacramenti, corpore &
 sanguine Iesu Christi Domini nostri inuisibili.

Hucusq; sancti Gregorij mentem cognos-
 cis, qui merito, ut dictum est, pro huius no-
 stræ regionis Apostolo censebitur, adeoq; per
 illius inter nuncios & Apostolos, antecessoribus
 nostris prædicata fuit, cui & constanter adhæse-
 runt, donec Carolostadius, Zuinglius, Oecol-
 lampadius,

lampadius, impij homines, blasphemiam suam
diabolico instinctu, execrabiles Sacramentarij
irretiti offuderunt. A quorum consortio, Do-
minus Christus nos ppetuo, ptegere dignetur.

*Miracu-
lū in trās-
substanti-
ationis cor-
roborati-
onem.*

Ingens ac stupendum miraculum, quod
aliquando Deus omnipotens, sanctissimi uiri de-
precationi, ad maiorem fidei nostræ autorita-
tem fulciendam, & ad euidentiore permuta-
tionis panis in uerum corpus Christi testifica-
tionem, palā annuit, idē Iohannes Diaconus in
eiusdē uita lib. 2. psequitur, & Ecclesia in cantis
suis Ecclesiasticis, natalitio illius tēpore, ma-
gnifice prædicat, suppressi non placet, ita habet:
Quā matrona quædam Romæ S. Gregorio mis-
sam celebrāti, consuetā oblationē (panis & uini)
produxisset, & eidem sacramentum præstiturus
erat, dicens: Corpus Domini Iesu Christi, ani-
mam tuam protegat, subrisit. Idcirco manum
suam statim reduxit, & particulam Dominici
corporis super altare rursus posuit. Peracto iam
officio, matronam publicitus rogauit, quorsum
corpus Christi animo ioculari assumere contem-
deret? Quumq; ad hoc immurmurasset, tandem
ita erumpit: Quia panem mea opera præpara-
tum, corpus Dominicū uocas. mox Gregorius,
cum uniuerſa populi multitudine, ob mulieris
diffidentiam, ad precationem prostratus redi-
bat, nec multo post ab oratione regressus, parti-
culam super altare repositam, uera uisibili carne
commutatam inuenit, quod & populo uniuerſo
exhibuit. Hoc itaque miraculo, mulierem ab
incredulitate

*Hab. Nu-
mero 4°.*

488 TESTIMONIUM SANCTI

incredulitate liberauit, & populum in fide confir-
mauit. Postea iterum ipse cum populo ad preces
deuoluitur, & statim caro pristinam panis for-
mam recuperauit.

Super hoc Ecclesia canit: Vere felicem Præ-
sulem, uere fidei doctorem, quo petente, panis
Miraculi Christi formam accepit digiti. Ad firmandam
huius do- plebis fidem uersus in cruentam carnem. A Do-
cumento mino factum est illud, & est mirabile in oculis
elucescit, nostris.

sub unica Agnosceis ut Gregorius Orthodoxæ fidei Do-
panis spe ctor, illabefactatam fidem de uera p̄sentia cor-
cie, carnē poris & sanguinis Christi, eamq; sub unica p̄s-
et sangui nis specie contineri asserat, cui Epilogum adhi-
nē Domis beri uisum est.

ni contis
neri.

SANCTI IOHANNIS

Damasceni Testimonium.

DAMASCENVS, ætate Theo-
dosi tertij (qui postea Monastis-
co instituto initiebatur) & Leo-
nis Isauri impij iconomachi,
quū scriberetur plus minus 718.
Ob incomparabilem doctrinæ
& uitæ excellentiam, apud Cō-

Damasce-
ni excelsa
lentia.

stantinopolitanos & alijs in locis passim summe
opinionis erat, & monasticæ disciplinæ ordinis
bus præficebatur, de quo Iohannes Patriarcha
Hierosolymitanus (qui uitam huius Græce de-
scripsit, quam Oecolampadius Latinitate donauit)
complurima admodū miracula prodit. Qui
inter

inter cætera 4. libros conscripsit, hoc titulo insignitos: Orthodoxæ fidei accurata editio, quæ haud uulgaris existimationis, hucusq; apud Catholicos, & hodie habentur.

Cæterum in postremo horum uoluminum libro, cap. 14. nil aliud agit, quam ut methodica elegantia contrahat, quicquid uel sacra scriptura, uel patres qui ante illum fuerunt, in huius explicatione proposuerunt. de permutatione panis & uini in ueram substantiam corporis & sanguinis Christi, omnium luculentissime comprobatur, quod facta consecratione, non amplius figura, sed ueritas adsit, quæ apud pios saltem diuinam suam uim exercent.

Negotium hoc ab ipso fundamento ita orditur: Quod optimus ille ac clementissimus Deus ex singulari bonitate spirituales & corporales, siue sensibiles creaturas creauerit, & postremo hominem, quem ex creaturis utriusq; generis composuit, & liberum arbitrium indidit, quo ad diuini præcepti obseruationem, Deo charissimus, & si uoluisset, immortalis fuisset & perdurasset. Verum præuariato illius mandato, tandem generis nostri creator, peculiari misericordia motus, nobis assimilatus & homo factus fuerit, & in natura nostra necessitudinem decesserit, quumq; nos secundum imaginem illius formasset, suumq; spiritum, quem repudiauimus, impartiuisset, nostram luculentam naturam immaculatus induerit, ut nos reconciliaret, & incorruptibiles, Deoq; consortes restitueret.

Verum

Damasce-
nus oïum
luculentis-
sime trās-
substantias
tionē atq;
testatur,
ut patrū
sentētiās
cōpendio
asirinxiss-
se uideat-
tur.

Genes. 1.
Eccle. 15.

1. Pet. 1.

490 TESTIMONIUM SANCTI

Verūm necessarium fuerit, ut nō tantum nā

Iohan. 3. turā nostrā primitiā, in melioris alicuius cōmu
 Iohan. 6. nionē reciderent, sed etiam ut totus homo rege
 Roma 5. neraretur, & postea nouo cibo, qui eiusmodi res
 generationi congrueret, adolisceret. Et quia
 Dominus spiritualis est Adam, deuit & natiui
 tatem spirituale fore, similiter aut & potū. Atq
 Tit. 3. uero quia duplices sumus & compositi, uidelicet
 ex spiritu & corpore, par etiā fuit natiuitatē dus
 plicem fore, identidē & cibum compositū. Quis
 Iohan. 3. bus hac infert: Natiuitas igitur per aquam nobis
 & spiritum donata est, per sanctū dico Baptisma.
 1. Cor. 11. Cibus uero ipse panis uitā, Dominus noster Iesus
 Christus, qui ex cælo descendit, nam suscepturus
 uolūtariam pro nobis mortem, in nocte in qua se
 ipsum obtulit, testamentū nouum disposuit sanctis
 discipulis & Apostolis, & per ipsos oībus alijs in
 ipsum credentibus. In cœnaculo igitur sancta &
 gloriosa Sion, antiquum pascha cū discipulis suis
 manducans, & implens antiquū testamentū, lauit
 discipulorū pedes, signum sancti baptismatis præs
 bes. Deinde frangens panem dedit illis dicens: Acci
 pite, comedite, hoc est corpus meū, quod pro uos
 bis frangetur in remissionem peccatorum. Similis
 ter accipiens calicē ex uino & aqua, tradidit illis
 dicens: Bibite ex hoc omnes, hic meus est sanguis
 noui testamēti, qui pro uobis effundetur in remissi
 onē peccatorū, hoc facite in meā commemoratio
 nem. Quotiescunq; enim manducabitis panē hūc,
 & calicem biberitis, mortē filiū hoīs annunciatīs,
 & resurrectionem eius confitemini, donec ueniat.

IOHANNIS DAMASCE. 491

Si igitur uerbum Dei uiuens est & efficax, & omnia quacunq; Dominus uoluit, fecit. Si dixit, **Psal. 148**
 fiat lux: & facta est. fiat firmamentum: & facta **Psal. 134**
 sunt. Si uerbo Dei celi firmati sunt, & spiritus **Gene. 1.**
 tuoris eius omnis uirtus eorum. Si cælum & ter **Psal. 32.**
 ra, aqua, ignis, & aer, & omnis ornatus eorum, **Iohan. 1.**
 uerbo Domini perfecta sunt, & homo ipse ubiq; **Damas. c. 2.**
 diuulgatum animal. Si uolens ipse Deus uerbum, **nus ex**
 factus est homo, & ex sanctæ uirginis purissimis **uerbi ois**
 & illibatissimis sanguinibus in se ipso, sine semine **potentia,**
 carnem suscitauit, non potest panem sui ipsius **permuta**
 corpus facere, & uinum & aquam sanguinem? **tionē pas**
 Ipse in principio dixit: Producat terra herbam **nis & uis**
 uirentem, & usq; nunc pluuia facta, producit ger- **ni, in corp**
 mina, diuino præcepto coadiuta, & efficaciter loc- **poris &**
 cupletata. Dixit Dominus: Hoc est corpus meum, **sanguinis**
 & hic est sanguis meus, & hoc facite in meam cor- **Dominici**
 memoracionem, & omnipotenti eius præcepto, **substanti**
 donec ueniat, efficitur. Sic enim dixit, donec ue- **am cons**
 niat. & fit pluuia noua huic agriculturæ, per in- **uincit.**
 uocationem spiritus sancti, obumbrans uirtus. **Gene. 1.**
 Nam quemadmodum omnia quacunq; fecit Deus, **Matt. 26**
 spiritu sancto fecit: Sic & nunc spiritus sancti **Marc. 14**
 operatione, hac super naturam operatur, quæ nõ **Luc 22.**
 potest capere nisi sola fides. **1. Cor. 12**

Quomodo fiet mihi istud, dicit sancta uirgo,
 quoniam uirum nõ cognosco? Respondet Gabriel
 Archangelus: Spiritus sanctus superueniet in te,
 & obumbrabit tibi. Et nunc interrogas, quomo-
 do panis fit corpus Christi, & uinum & aqua
 sanguis

492 TESTIMONIVM SANCTI

Cur ex sanguis Christi? Respondeo tibi & ego: Spiritus sanctus obumbrabit, & hæc operatur super sermos
terna spe nem & intelligentiam, panis autem & uinū trans
cies res sumuntur. Nouit enim Deus humanam infirmita
maneāt. tem, quod complura usu non trita auersatur, mor
 lesie ferens. Condescendit igitur ei per consueta
 natura, ea facit quæ sunt super naturam.

Christus Et quemadmodum in Baptismate (quia corpus
 aqua, oleo, tudo est hominibus aqua lauari, & oleo ungi) con
 um, panē iunxit oleo & aquæ gratiam spiritus sancti, & se
 & uinū, cit illud lauacrum regenerationis hunc in modū,
 ut creatu quia mos hominibus est panem manducare, & ui
 ras huma num & aquam bibere. Coniunxit his ipsis suam
 no usui diuinitatem, & fecit hæc suum corpus & sanguis
 familia nem, ut per assueta, & quæ sunt secundum natus
 res, sacra ram, in ijs quæ sunt super naturam, collocemur.
 mentis Corpus enim secundum ueritatem coniunctum est
 suis usur diuinitati, quod ex sancta uirgine corpus est, non
 pauit. quod ipsum corpus assumptum ex cælo descende
 rit, sed quod ipse panis & uinum transmutatur in
 corpus & sanguinem Dei.

Quo fiat, Si autem modum requiris, quo nam pacto fit,
 exquiri sat sit tibi audire, quoniam per spiritum sanctū,
 nequit, & quemadmodum ex sancta Deipara, seipso & in se
 ut panis ipso, Dominus carnem sustentauit, & nihil ampli
 ac uinis us cognoscimus, quam quod uerbum Dei uerū est,
 bstantia, efficax & omnipotens, modus autem inscrutabilis
 quibus in lis, neq; & hoc etiam dictu promptum, quo modo
 dies utis naturaliter per comestionem, panis & uinum, ex
 mur, in aqua per potionem, in corpus & sanguinem cor
 corpus medentis & bibentis transmutatur, & nō fit aliud
 corpus;

corpus, præter id quod prius erat ipsius. Sic & nostrum cō
propositionis panis, uinumq; & aqua, per inuoca- mutatur,
tionem & aduentum spiritus sancti, supernaturas ita eadē
liter transmutatur in corpus & sanguinem Chris- creature
ti, & non sunt duo, sed unum & idem. ex S. spū

Fit igitur ihs qui fide digne assumunt, in remisse- & sctifica-
sionem peccatorum, & in uitam æternam, & in cus- tione, in
todiam animæ & corporis: ihs autem qui in infir- corporis
mitate indigne participat, in punitionem & sup- & sangui-
plicium. Quemadmodum & Christi mors, creden- nis Chri-
tibus facta est uita, & incorruptibilitas in fructio- substantia
nem sempiternæ beatitudinis: infidelibus autem, am pers
& Domini interfeñtoribus, in supplicium & pœ- mutatur

Non est figura panis & uinum corporis & sang-
guinis Christi, absit enim hoc, sed est ipsum cor-
pus Domini Deificatum, ipso Domino dicente: Hoc
est meum (non figura corporis) sed corpus: & nō
figura sanguinis, sed sanguis. Et ante hoc ipse Iu- Iohan. 6.
dæis: Quoniam nisi manducaueritis carnem filij ho-
minis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis
uitam æternam. Caro mea uerus est cibus, & sang- Vt acces-
guis meus uerus est potus. Et rursus: qui mandu- dendū sit.
cat me, uiuet. Proinde omni cum timore & cons-
scientia pura, et indubitabili fide accedamus, et
omnino fiet nobis quemadmodum credimus, non
dubitantes, et ueneremur ipsum omni puritate
animi et corporis. Accedamus ei desiderio ardens
ti, manus in crucis modum formantes, crucifixi
corpus suscipiamus, & apponentes oculos, & las-
bia, & frontem, diuinum carbonem concipiamus,

494 TESTIMONIVM VENERA

ut ignis in nobis desiderij assumens eo ex carbone ignitionē, comburat peccata nostra, & illuminet corda nostra, et participatione diuini ignis igniat

Esai. 6. mur & deificemur Carbonem uidit Esaias, carbo autem simplex non est, sed unitus igni. Hic panis communionis non panis simplex est, sed unitus diuinitati. Et corpus unitum diuinitati, non una ac eadem illi natura est, sed una corporis, & unitę diuinitatis altera. Quare amborum simul, non una natura est, sed dua.

Natura in Chri persona non sunt commixta. Pane & uino suscepit Melchisedech Abraham, ex cœde alienigenarū reuertentem, qui erat sacerdos Dei altissimi. Illa mensa, hanc mysticam

Gene. 14. Melchisedech mensa nostra adumbravit, eodē modo et propositiōis panes. pręfigurauit mensam, uelut & sacerdos ille, Christi ueri sacerdotis figurā pręferebat & imaginem. Tu es, inquit, sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Hunc panem, panes figurabant propositionis. Hæc est pura scilicet hostia & inextinguita, quam ab ortu usque ad occasum ipsi offerri per prophetam Dominus loquitur, corpus uidelicet & sanguis Christi instabilementum animę nostrę et corporis, inconsumptū, & incorruptum, non in secessum iens, absit enim.

Exod. 25. sed in nostram substantiam & conseruationem, omnimodi nocuenti reparatio, sordis omnis purgatio. Siquidem aurum offendat adulteratum per iudicalem correptoriāq; ignitionem purgat, ut non in futuro cum mundo condemnetur. Curat enim morbus & omnimoda damna, quem admodum dicit Apostolus, Si nos ipsos indicaretis

mas,

mus, non utique iudicaremur, cum iudicamur autem, a Deo corripimur, ut non cum mundo condemnemur. Et hoc est quod dicit, quare qui participat corpus & sanguinem CHRISTI indigne, iudicium sibi ipsi manducat & bibit, per illud purgati, unimur corpori Domini, et spiritui eius, et effici mur corpus Christi.

Iste panis est primitiæ futuri panis, qui est supersubstantialis. Supersubstantiale enim ostendit, aut eum cui futurus est, id est, uenturi secus li, aut eum qui ad conseruationem nostræ sumitur substantiæ. Siue igitur hoc, siue illo modo, CHRISTI corpus accommodare dicitur. Nam spiritus uiuificans est caro Domini, quia ex uiuificante spiritu concepta est, quod enim natum est ex spiritu, spiritus est. Hoc autem dico, non auferens corporis naturam, sed uiuificationem, et diuinitatem eius offendere uolens. Et si quidam exemplaria corporis & sanguinis Domini, panem & uinum uocauerunt, ut Deifer uocauit Basilus, non tamen post sanctificationem dixit, sed priusquam sanctificaretur ipsa oblatio, ita uocabant.

Participatio etiam dicitur: Nam per ipsam Iesu diuinitatem participamus. Dicitur & Communio, & est reuera, quia communicamus per ipsam Christo, & participamus eius carne & diuinitate, & quia communicamus & unimur inuicem per illam. Nam quia ex uno pane participamus omnes, unum corpus Christi, et unus sanguis,

Consule
Cyrillū.

Vt Basilus
sacramentū uocet exemplar.

Participatio.
Communio.
1. Co. 10

496 TESTIMONIVM SANCTI

et inuicem membra efficiuntur, & incorporati Christi
suo existentes.

Singulas
liter has
reticorū
commus
nio uitas
bitur.
Matt 7
Vnitas
cū Chris
sto.

2. Co. 10

Oī igit̃ uirtute obseruemus, ne participemus
participatiōe hereticorum, neq; tribuamus illis,
(nolite enim dare sancta canibus, inquit Domi
nus noster, neq; seminare margaritas uestras ante
porcos) ut non participes erroris & malæ fidei cor
rum efficiamur atque condemnationis. Si enim
omnino unio est ad CHRISTVM, & ad inui
cem omnino, & omnibus comparticipantibus nob
bis, secundum electionem unimur. Nam ex elec
tione, unio ipsa fit non sine nostra sententia &
deliberatione. Omnes enim unum corpus sumus,
quoniam ex uno pane participamus, quemadmos
dum diuinus inquit Apostolus. Exemplaria autem
futurorū dicuntur, non existentia nō uere corpus
& sanguis CHRISTI, sed quoniam nunc quis
dem per ipsa participamus CHRISTI diuinis
tatem, tunc autem intellectualiter per solam uis
sionem. Haftenus sancti Damasceni testimo
nium, ex quarto Orthodoxæ fidei libro.

Cursas
cramen
ta uocens
tur futus
orum ex
emplas
tia.
Credēdū
est, in sa
cramēto
uere has
beri cor
pus & san
guinem
Christi.
1. Cor. 11

Eiusdem porro generis nonnihil in historia
duorum militum inueneris: Accipe, inquit, im
maculati mysterij communionem, & crede quod
corpus & sanguis CHRISTI Dei nostri uere
sit. de nocte enim cum prodeundus erat, ad discip
pulos suos & ad uniuersos illius sectatores dixit:
Accipite & comedite, hoc est corpus meum, quod
pro uobis in remissionem peccatorum datur. Dis
militer accepit calicem & discipulis dedit, dicens:
Bibite ex hoc p̃s, hic est sanguis noui testamen
ti,

DAMASCENI EPISCO. 497

ti, qui pro nobis effundetur, idque facite in mei commemorationem. Ipse enim est uiuificans & efficax Dei uerbū, & omnia in sua penetrat, ipse efficit & permutat uerbo diuino hostiam panis & uini in corpus & sanguinem suum ad spiritus sancti gratiam, & ad eorum sanctificationem & illustrationem qui cum deuotione percipiunt.

Quum itaque superiora hæc Damasceni suffragia, de uera corporis & sanguinis *Summa*
C H R I S T I in sacramento præsentia, & *testimonij*
de transubstantiatione cum primis admirabili *xeDa*
panis & uini, adeoque de diuino & supernas *mascono,*
turali sacramenti huius & eiusdem uenerationis effectu, luculentius & expressius, quam alius quid adijci queat, persequutus sit, ad alios duos, Venerabilem Bedam, & Theophylactum Episcopum Bulgariensem declinabo, nec inconsulto coniungi placuit, quum Beda Augustini, & Theophylactus Chrysostomi abbreviatores uideantur, qui eorum commentaria longe copiosissima in Epitomen res degerunt.

VENERABILIS BEDÆ Testimonium.

i s

Beda

Bede ex
cellētia.

Eda suo tempore, tantæ opis
nionis, excellentiæ, pietatis &
ingenij habebatur, ut ex com
muni Episcoporum senatu apud
Britanniam, illius homiliæ, quæ
adhuc vitæ usura gauderet, in

Beda Aug
gustini
studiosiss
simus.

Ecclesia, ut quandoq; Theologi Ephrem, tes
te Hieronymo, ex professo legebantur, cuius
modi morem deinceps Episcopi Galliæ & Ger
maniæ recipiebant, qui nec hodie in abolitos
nem recidit. Obijt mortem tempore Cæsaris
Leonis secundi, anno. 731. cui merito attribuitur,
quod nemoi Augustinum accuratius eo les
gerit, & elegantiori Methodo astrinxerit, ideo
que illius testimonia, ad Augustinum supra ad
ductū dilucidius eruendum nō parum faciunt.

1. Pet. 2

Apoc. 1

Rom. 6

Verum inter cætera de panis & uini in sub
stantiā ueri corporis & sanguinis Christi trans
mutatione, illud non minimum fuerit, quod
super locū Euangelij Iohannis primi in
Homilia sua legitur: Iohannes uidit Iesum ad
se uenientem, & dixit: Ecce agnus Dei, qui mū
di peccata tollit. Ita scribit: quomodo Dominus
mūdi delicta auferat, impiosq; iustificet, illud A
postolus Paulus docet, inquiens: Non corruptibili
argento uel auro liberati estis, ex uana uestra pas
terna legis uita, sed pretioso Iesu Christi, ut in
noxij & immaculati agni sanguine. Præterea &
Apostolus Iohannes, cuius Euangelium est in A
pocalypsi: Qui nos, inquit, dilexit, & nostra pec
catas sanguine suo abluit, nec tantum delicta nos
stra

per sanguine suo purgavit, quum sanguinem suum
 pro nobis super crucem traderet, aut cum uis
 nusquisque ex nobis in mysterio sanctae passionis
 illius per lauacrum mundabatur, sed quotidie munus
 di peccata tollit, & abluit nos a delictis, quum
 recordatio eiusdem passionis suae super altare is
 terum immolatur, quum panis & uini creatura,
 in carnis & sanguinis sacramentum, ineffabili
 spiritus sanctificatione, transfertur, & ita illius
 corpus ac sanguis, non infidelium manibus, quum
 suorum interitu, effundatur & necetur, sed fides
 lium ore ad salutem recipitur, cuius figuram &
 imaginem pascha in lege apposite declarauit, &
 postea (quum semel populum ab Aegyptiaca seruitute
 liberasset) quotannis per illius immolationem
 eundem populum sanctificare solebat, donec
 is, cui huiusmodi hostia testimonium daret, uenis
 ret, & pro nobis patri ad sacrificium & bonum os
 doratum offerretur, mysterium suae passionis,
 antiquato iam agno ad creaturam panis & uini
 retulerit, quum factus sit sacerdos secundum ordinem
 Melchisedech.

Creatas
 ra panis
 & uini
 transferetur &c.

Chri cor
 puse & san
 guis ore
 fidelium
 suscipit.
 Paschas
 ris agnus
 figuram
 huius sa
 cramenti
 retulit.

Ephes. 5
 Psal 109
 Hebr. 10.

Euidens locus est, quo explicat, creaturas
 panis & uini, non ut aduersarij putant, figuras
 rate per nostram fidem & deuotionem, sed sub
 stantialiter ineffabili spiritus sanctificatione in
 corporis & sanguinis Christi sacramentum trans
 feratur, quodq; eadē, corpus scilicet & sanguis,
 quae infidelium manibus trucidata fuerunt in
 exitium suum, iam per fideles ad peccatorum
 abolitionē

Declaras
 tio testis
 monios
 rum.

900 TESTIMONIUM VENERA.

abolitionem in æternam salutem suscipiatur. Ceterum quod annectit, Christum ut sacerdotem secundum ordinem Melchisedech sublato agno, mysterium passionis suæ ad panis & uini creaturas deriuasse. Ita intelligendū est, cū antea paschalis agnus Dominicum corpus & sanguinem in mysterio significarit, Christus acceperit (ut doceret, se sacerdotum esse secundum ordinem Melchisedech) in loco paschalis agni panis & uini creaturas, ut nobis sub eadē forma tanquam externis signis corporis & sanguinis sui, in mysterio portigeret.

Adhæc quæ habentur primo Regum 21. de summo sacerdote Abimelech, quod Dauidi illiusq; socijs sanctificatum panem dederit, ita scribit: Quum audiret quod accepturi mundi essent, sanctificatum dari permisit, nec ullo pacto fieri admisset, nisi deposuisset, quod per omnia mundi forent. Et quia sedulo admodum requirebatur & exigebatur illius puritas, qui manducaturus erat, figuratum panem Moysis manibus sanctificatum, quātam igitur industriam is adferet, qui panem sanctissimis & reuerendis C H R I S T I manibus acceptum, & in sacramentum corporis sui consecratum, adeoq; in memoriam mortis illius mortalibus relictum ad æternæ uitæ præsidium accipiet.

Adducit, ut uides, propositionis panes figuræ tantum loco fuisse sacramenti huius, quodque propositionis panum sanctificatio, quæ ex legis uiper Moysen fiebat, hac sanctificatio

ne,

Proposit
tionis pa
nes figu-
ram huius
sacramenti
propos
nunt.

ne, quæ ipsis Christi manibus, in sacerdotis manibus cōtingit (unde panis in sacramentum corporis sui conficitur) conferri non debeat, quodque sacramentum illud mortalibus à CHRISTO relictum sit, nobis ad uitæ æternæ sustentaculum. quasi dicat: Propositionis panes, utpote terreni, perpetuam uitam nobis largiri nequeunt, cœlestis autem panis nobis immortalitatis beneficio habetur.

Præterea super hæc Marci 14: Comedentibus illis accepit Iesus panem: Finitis paschæ ueteris solennijs quæ in commemorationem antiquæ de Aegypto liberationis populi Dei agebatur, transiit ad nouum, & in suæ redemptionis memoriam frequentare uolebat, ut uidelicet pro carne agni ac sanguine sui corporis sanguinisque sacramentum substitueret, ipsumque se esse monstraret, cui iurauit Dominus & non pernitebit illum, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.

Agni & sanguinis loco
Christus corporis & sanguinis sui sacramentum substituit.
Psal. 109
Hebr. 10

Item super hæc Marci 15: Ioseph mercator est syndonem, scribit: Possumus aut iuxta intelligentiam spiritalem hoc sentire, quod corpus Domini non auro, non gemmis & serico, sed lintheamine puro obuoluendum sit, quanquam & hoc significet, quod ille in syndone munda inuoluatur Iesus, qui pura cum mente suscepit. Hinc Ecclesiæ mos obtinuit, ut sacrificium altaris non in serico, neque in panno tincto, sed in lino terreo celebretur, sicut corpus est Domini in syndone munda sepultum, iuxta quod in gestis pontificalibus

Causa consuetudinis Ecclesiæ.

et officialibus a beato Papa Sixto legimus esse statutum.

Attende quod corpus Christi consecratione iam facta, ante etiam communicationem, vere præsens sit, & in puro linteolo asseruetur, quicquid sacramentum suscipit, is Dominum ipsum accipiat.

In Lucam cap. 22. super hæc: Similiter accipit calicem cum manducassent, ita scribit: Quod si quem mouet, cum cœnatis Apostolis, saluator corpus suum ac sanguinem tradiderit, quare nos uniuersalis Ecclesiæ cōsuetudine ieiuni doceamur eadē sacramenta percipere. Breuiter audiat, ideo tunc cœnatos cōmunicasse apostolos, quia necesse erat pascha illud typicum antea consummari, & sic ad ueri paschæ sacramenta transiri. Nunc in honorem tanti, tanque terribilis Sacramenti, placuisse magistris Ecclesiæ, primo nos Dominice passionis participatione muniri, primo spiritualibus epulis interius exteriusq; satiari, ac deinde terrenis dapibus corpus, & uilibus escis refici.

Christus
schemati
cū pascha
primo an
equauit,
in cuius
locū pas
schatis ue
ritatē res
posuit.

Rursum declarat, quod pascha uetus, signum, sacramentum autem uerum pascha fuerit, ideoque magnum & terribile sacramentum habeatur, quo nos, ut & Nazianzenus dixit, passionis illius consortes reddimur, nec amplius terrenus & uulgaris, sed pretiosus ac spiritalis cibus sit.

Idem super hæc 1. Corinthy. 11. monet: Quā conuenitis simul. Vbi Augustini sententiam libro primo ad Ianuarium, supra allegatam, de uerbo

THEOPHYLACTI EPI. 503

uerbo ad uerbum regerit. Complurima adfer-
ri possent, sed quia ueram corporis Christi in
Eucharistia praesentiam constanter crediderit
& docuerit, ut nemo ambigit, ad Theophylactū
recte accingamur.

THEOPHYLACTI EPI.

scopi Bulgariensis Testi-
monium.

THEOPHYLACTUS, ut uidetur,
primus Bulgariae Episcopus,
sub Constantinopolitano Cae-
sare Michaelis. cuius aetate
Bulgaros ad Christianam fe-
de instituit, incredibili elegan-
tia diffusissima Graecorum pa-

trum commentaria, & potissimum Chrysostomi
super nouum testamentum, in uenustam Epi-
tomen redegit, unde optimeprehenditur, quod
eo tempore Christiana Ecclesia, potissimum in
oriente, de praesentia corporis Christi crediderit,
& ut neotericos Christianos Bulgariae infor-
marit.

In Matthaeum cap. 26. super haec: Hoc est
meum corpus, inquit: Dicens, hoc est meum corpus,
de se ipso
declarat quod panis qui super altare sanctificatur, testiatur
non symbolica figura sit, sed ipsum Domini corpus. se principis
non enim dixit: hoc est figura, sed hoc est meum cor-
pus. Nam ineffabili operatione in aliam essentiam
transformatur, quantumuis nobis panis uideatur.
Siquidem debiles sumus, & ut cruda carne,
potissimum

Michael
eius nominis
appellatus
Rauas
cabe, filium
habuit
Theophy-
lactum, am-
bo in exilio
aetate
sunt, &
Michael
monachus
factus. Nunc
uero filius
ipse
Theophy-
lactus sit.
postea factus
Episcopus, uir
derit Les-
sor, cetera

potissimum humana, uesceremur extimescamus, idcirco panis uidetur, quum caro sit. Et sup hæc: *Accepto calice gratias egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes, hic enim est sanguis meus noui testamenti, qui effundetur pro multis, in remissionem peccatorum, ita loquitur: Quemadmodum uetus testamentum sacrificium & sanguinem habuit, ita & nouum testamentum sanguinem & sacrificium etc.*

Dilucida sunt. Primo infert, quod panis, facta consecratione, non figura, sed uerum Christi corpus sit, idq; explicat: Panis enim, inquit, ineffabili operatione in aliud quiddam substantias se transformatur.

*Vocabu-
lū figura*

Adhæc causam annectit, quare externæ species remaneant, uidelicet, ne ad Dominicę nudę & uisibilis carnis fruitionem trepidaremus, & sic ubiq; aduersarios nostros præoccupat. Vocabulum enim (figuram) eorum more intelligit, pro eo scilicet, quod ueram præsentiam excludit, & astruit hoc modo loquendi, non figuram, sed uerum corpus haberi. huius rationē subiungit: Nam panis ineffabili uirtute transformatur, quod profecto non de humana aliqua fictitia transmutatione (quasi quiddam saltem referret, quod antea, ut aduersarij affingunt, non exprimebat) intelligetur, utq; certiores redderemur, quod sub externis speciebus, corpus Dominicum uere foret, docet quamobrem Deus externas species reliquerit, ut omnis tergiversationis metus amoueretur. Subdit porro, ut Augustinus,

gustinus, quemadmodum uetus testamentum sacrificium suum & sanguinem agnouerit, ita & nouum eadem habeat. Quid expressius institutum nostrum edoceret?

Similiter in Marcum cap. 14. scribit: Quum Dominum benedixisset, hoc est, gratias egisset, *Canon:* nem fregit, quod & nos facimus, & orationem adhibemus. Hoc est meum corpus, idem, inquam, quod iam accipitis. Non enim tantum figura & exemplar quoddam est Dominici panis, sed in illum conuertitur corpus Christi. Dominus enim dicit: Panis quem ego dabo, caro mea est. non dixit: figura est carnis meae, sed caro mea est. & iterum: Nisi ederitis carnem filii hominis. Et quomodo, inquit, caro non uidetur? O homo propter nostram infirmitatem istud fit. Quia enim panis quidam & uinum ex his sunt, quibus assueuimus, ea non abhorremus, Cur Christi sanguinem uero propositum & carnem uidentes, caro uide non ferremus, sed abhorreremus. Idcirco misericors Deus, nostrae infirmitati condescendens, specie atque uirtutem panis & uini seruat, in uirtutem autem carnis & sanguinis transelementat.

Panis in dominicum corpus conuertitur. Iohan. 6.

Illustrior locus est, quam explicationem requirat. inquit, quod panis non figura sit, sed in illud ipsum conuertatur corpus. hoc de uera praesentia necessario intelligitur, alioquin non adiuuasset, cur externas species Deus uelit relinquere. Et quum dicat, panem & uinum in uirtutem Christi corporis & sanguinis transferri, hoc est, in uerum corpus & sanguinem transferuntur. Idem dicendi modus & alicubi habetur, quod Christus sedeat

Psal. 109
Hebr. 10.

sedeat ad dextram uirtutis Dei, idem est ac si diceret: ad dexteram Dei.

Dominus Rursus in Iohann. cap. 6. Attende autē quod
non dixit panis qui a nobis in mysterijs manducatur, non est
figuram: figura carnis Christi, sed ipsa caro Domini. non
carnis, enim dixit: Panis quem ego dabo, figura est caro
sed ipsam nis, sed caro mea est. Transformatur enim arca
carnē has nis uerbis panis ille per mysticam benedictionem,
beri. & accessio item sancti spiritus in carnem Domini.

Vide sus
pra Gre.
Nisse.

Et ne quem conturbet, quod credendus sit panis
caro, inquit: Etenim & in carne ambulante Do-
mino, & ex pane alimoniam admittente, panis il-
le qui manducabatur, in corpus eius mutabatur,
& similis fiebat sanctæ eius carni, & in augmen-
tum & sustentationem conferebat, iuxta huma-
nam morem. Igitur & nunc panis in carnem Do-
mini mutatur.

Et paulo post super hæc: Nisi ederitis carnē
filij hominis, &c. Iudæi cum audiissent de esu
carnis illius, non credunt, ideo & uerbum incre-
dulitatis dicunt, quomodo? Nam quando cogita-
tiones incredulitatis ingrediuntur in animam, in-
greditur simul Quomodo? &c. Quare cum audis-
tis: Nisi carnem filij hominis ederitis, non habes
bitis uitam. In diuinorum mysteriorum cōmanis-
catione, nequaquam ambigendum est, nec rogas
Vocabus lū quomo-
do, infide-
libus atq;
tribuitur

bimus, Quomodo fieri potest? Nam animalis ho-
mo, hoc est, qui sequitur cogitationes humanas &
animales, non est capax eorum, quæ sunt super
naturam, & spiritualium. Atq; ita & spirituale
esum

THEOPHYLAC. EPISCO. 507

esum carnis Dominica non intelligit, cuius qui nō sunt participes, non erunt participes aeternae uitae, eo quod nō susceperūt Iesum, qui est uita aeterna, non enim nudi hominis caro est quae manducatur, sed Dei, & quae Deificare ualet, utpote conservata Deitate.

Item nudi hominis caro non prodest, sed quū Deus sibi carnem uniuert ineffabili temperatura, etiam caro est uiuificans. Non quod in diuinā naturam mutata sit, absit illud, sed ad similitudinem igniti alicuius ferri, manet quidem ferrum, interim tamen ignis operationem exhibet. ita & ca: Sacramētum Domini, caro manens est uiuificans, ut Dei ca: ti huius ro. Idcirco quemadmodum, inquit Dominus, uiuet perceptio propter patrem, hoc est, ut ex patre natus sum, one Chrō qui uita est, ita qui me manducat, uiuet propter cōmisce me, quum aliquo modo mihi commixtus sit, & in me conuertatur, &c.

Hic & potissimum in Iohannem capi. sexto, Theophylactus docet, quod quemadmodū panis, cum Christus adhuc nobiscum ageret, in carnem & sanguinem mutabatur, ita & panis super altare per consecrationis uerba, & sancti spiritus accessionem, in uerum corpus Christi mutatur. Hāc similitudo ueram substantiae panis permutationem poscit in substantiam carnis Christi, ut supra apud Gregorium Nyssēnū habes, & quomodo intelligi oporteat, apud Ambrosium & Chrysostomum uidere est.

Adhuc agnoscis inconcussam fidem requiri,
quum

quum naturam & humanum ingenium hæc ex
 Ut Chris cedant, quodq; caro non uulgaris aliqua, sed
 flus se no Dei caro sit, quæ uiuificantem à Deitatis unita
 bis sacra: te uirtutem sortiatur, ut ignitum ferrū uim in
 mēti com flammandi ab igne habet. Cæterum ut intelli
 municati gi debeat, quod Christus quodammodo per cō
 one adiū munionem carnis & sanguinis sui nobis misceat
 gat. tur, & nos in seipsum conuertat. supra defumas
 licebit, & singulariter ex Hilario & Chrysostom
 mo. Non enim somniabis, quod Christi caro &
 sanguis, in nostram carnem & sanguinē permu
 retur, sed carne illius, quæ in sua essentia manet,
 digne accepta, corporis nostri & animæ præfidi
 um ad immortalitatem tuetur, ut nobiscum cō
 misceri uideatur.

Sanguis Porro super hæc Apostoli: Calix benedictio
 nē ex Do nis quem benedicimus, an non cōmunio Chris
 minico la sti est? 1. Corinth. 11. ita scribit: [Hoc est quod
 tere proz Apostolus dicit: Sanguis qui in calice asseruatur,
 fusum acs idem est quod ex Christi latere effluit, hunc acci
 cipimus. pimus & cōmunicamus, hoc est, Christo inserimur]

Præterea super hæc: Panis quem frangimus,
 nonne corporis Christi cōmunio est? ita infert:
 Christus Quemadmodum corpus Christo unitur, ita & nos
 apud alta illi per panem uniamur.

re ita Item super hæc Pauli uerba: Nam à Domino
 præsto est accepi, ita scribit: Dicet aliquis, quomodo dignis
 hodie, ut tatem hanc mensæ a Domino accepimus, qui long
 S. cœnæ ge a nobis fuerat & persequabatur? (hoc scribit
 præsens Apostolus) ut intelligeres, quod & hodie Domi
 ardeat. nus, spiritali mysticæ mensæ præsens adesset, qui
 nobis

nobis iam non aliter, quam quondam egit, mysteria largitur.

Postremo i. Corinth. ii. hanc ueritatem copiosissime fulcit. Primo super hæc: Dominus Iesus in nocte qua tradebatur, &c. uocat sanctissimam institutionem huius mysterij, cœlestē thesaurum. Docet præterea, ut Apostolus Corinthios propter abusum obiurgarit, qui in Ecclesiastico conuentu, ab illorum mensa, à comuni pane ac Epulis pauperes amouerint, cum Christus tamen uniuersis discipulis, & proditori etiam suum corpus tradiderit. Et super hoc: Hoc facite in mei commemorationē, uocat hanc institutionem, Legitimam & supremam Christi uoluntatem.

Et super hæc: Similiter accepit Calicē, &c. scribit: quasi Christus diceret: Fuerunt & in ueteri testamento scyphi, in quibus post immolatas hostias, etiam sanguinem pecorum offerebant, idcirco pro pecudis sanguine, quo uetus testamentū ob-
Leu. i. 4: & 8.
 signabatur, meum sanguinem propono, & cum illo tanquam sigillo impresso, nouum meum testamentum cōfirmo. Quare a sanguine meo non exhorrescas. Si enim in ueteri testamento irrationalis capri sanguinem accepisti, quanto impensius diuinum sanguinem accepturus es? Item uocat hunc calicem, formidabilem calicem.

Et super hæc: Quotiescunq; panē hunc edes, &c. inquit: Huiusmodi animo esse debemus, quasi in eadem Domini cœna cōpareremus, & in eodem Apostolorum choro accumberemus.

& ab ipso Christo sanctum illud acciperemus.

Qui indigne accedunt, non minus delinquant, atque illi, qui Christum crucifixerunt. Mysteriorum vitam in se refectunt.

Item super hoc: ideo qui panem hunc edit, & bibit hunc calicem indigne, ita scribit: Qui indigne suscipit, non minus obnoxius est, ac si Dominicum sanguinem effundisset. Ut enim isti Dominum affligebant, sanguinem non effundebant ut biberent, sed tantum ut effunderent: Ita etiam qui indigne bibit, nec utilitatem reportat, is frustra & proterue effundit. Item super hoc: Probet seipsum homo, inquit, quod omnium bonorum summa in sacramento huius digna perceptione uersetur.

Item super hæc: Nam qui edit & bibit indigne, edit & bibit iudicium, Non certe illud inquit, ex mysteriorum natura proficiscitur, quum uitam in se habeant & conferant, sed propter eos qui indigne accipiunt. Non enim aliter noxia sunt, quam sol male oculatis nocet.

Item super hæc: Quod non diiudicet corpus Domini: Hoc est, inquit, non inquit, non intelligit propositæ rei magnitudinem, si es nimis uel semel disceremus, cuiusmodi sit, quæ nobis proponitur, non alia quapiam instructione indigeremus, sed solum efficeret paratos, ut expediti accederemus.

Ceterum quod Pauli uerba Ephesiorum 5. ad duo præcipua sacramenta, baptismi ac corporis & sanguinis Christi referantur, ut supra in 14. scripturæ testimonio indicabatur, illud comprobatur non dissimiliter ab Irenæo, Chrysostomo, Theodoro hunc in modum: Nos enim membra sumus illius

THEOPHYLA. EPISCO. 513

illius corporis, hoc est, magnam cum illo necessitudinem habemus, ex illius carne & ossibus. Nam illius caro ex nostra materia facta est, ut Eua ex Adam. Et quemadmodum illic magna propinquitas est, ita est & nobis cum Christo, adeoq; ex illius carne & ossibus sumus. Vt enim ipse ex spiritu sancto natus est, citra uirilem operam, ita & nos in baptismo. Præterea etiam quod per communionem mysteriorum (corporis & sanguinis) etiam num illi inseramur. Et in summa longè maximam ac arctissimam necessitudinem cum illo habemus, & inter illum ac nos omnium amplissima deuinctio ac familiaritas est, uisibiliter enim carnis & sanguinis nobiscō particeps fuit, inuisibiliter autem autor nostræ in pristinum statum regenerationis fuit, quemadmodum Adam Eua creationis autor erat. Hactenus Theophylactus.

Hæc luculenta sunt, & per se aperta, nec aduersariorum calumnijs subuerti possunt. Luseret igitur isthinc ad duos adhuc patres nō uulgaris autoritatis digredi, & tandem colophonem patrum testimonijs adhiberi placebit, uidelicet Euthimium Monachum Sigabenum, qui ætate Græci Cæsaris Alexij Comenii uixit, & sanctum Bernhardum Abbatem Clareuallensem (cui & aduersarij præter celeberrimam & incredibilem uitæ sanctitatem, etiam peculiare quiddam sublime, spirituale, ac uerum in scripturis ingenium attribunt) qui Cæsaris Conradus tertius floruit.

k z

Euthimij

TESTIMONIUM EUTHIMII SIGABE- ni Testimonium.

Heretici,
Paulitiani, et
Mefaliani.

EVTHIMIUS inter alios libros suos, ad Caesaris expectatio- nem Alexij, panopliā dogma- ticam Catholicae fidei duobus voluminibus distributam, ad- uersum hereticos, qui sua tem- pestate ex Caesaris Alexij antecessorum osci- tantia & indulgentia, ut in Praefatione quaeritur, differtim proruperunt, scripsit. Et quia ex eorum numero Paulitiani & Mefaliani non mi- nimi fuerint, qui ueram substantialem praesentiam & permutationem panis & uini in corpus & sanguinem Christi diffitebantur. Ideoque in se- cundo libro contra eosdem Titulo 21. de Trans- mutatione Domini corporis & sanguinis oīum aptissima testimonia, Gregorii Nysseni, & Iohannis Damasceni adducit, ut supra uidere est.

Quantumuis etiam testimonia illius super 4. Euangelistas ac Paulum uetustioribus patribus, singulariter Nysseno, Chrysostomo, Cyrillo, Damasceno, & Theophylacto consonent, tamen quia ad eorundem declarationem non singulariter conferunt, nonnulla adferri placuit.

In Matthaeum cap. 64. super hac: Iesus accepit panem, Gratias egit, & fregit, & discipulis dedit, inquit: Accipite, comedite, hoc est meum corpus, inter cetera ita scribit: Dominus docet, ut gratias agamus ante mysterij huius accep-
tionem,

ptionem, quod perfectum mysterium est, naturæ nostræ profuturū. Si enim figurati agni oblatio, illis liberationem ab interitu, & libertatem a seruitute attribuit, quanto maiora beneficia Christi ueri agni oblatio præstabit? Et paulo post ex Chrysostomo: Ut pictores primo lineas tabulis inducunt, deinde picturam delineant, et tandem coloribus exornant: ita Christus in eadem illa uenica mensa, figuratam siue umbratilem paschatis agnum in modum delineamenti uoluit præcedi, & mox uerū ac perfectū pascha subrogauit.

Et super hæc: hic est sanguis meus noui testamenti &c. Attende, inquit, & dicat noui testamenti, siue legis. Sanguis enim tropici agni, sanguis erat ueteris testamenti, sed sanguis ueri agni, est noui testamenti sanguis.

Et super hoc, ad peccatorum remissione, sic loquitur: Idcirco cōsidera ut sublimiora noua mysteria sint antiquis. Omnino autem commode Dominus uocat testamentum, propter mortem suā, quæ iam imminabat. Morientes enim testamenta conduunt. Ideoq; ut uetus testamentum sacrificium & sanguinem habebat, ita et nouū, uidelicet corpus et sanguinem Christi, non autem dixit, signa sunt corporis aut mei sanguinis, sed corpus meū, meusq; sanguis sunt. Quare non ad naturam rerum, quæ super altare posita sunt, respiciens dum est, sed ad illorum uirtutem. Quemadmodum enim assumptam carnem supernaturaliter deificauit (si modo ita fas est loqui) ita et hæc ineffabiliter permutat, in corpus suum uiuificant,

Christi sanguine in sacramentum, nouū testamentum confirmatur.

Institutio huius sacramenti, non perperā ultima Domini uoluntas dicitur.

Non signa sed corpus meū, & sanguis.

114 TESTIMONIUM

Creatus
re in uis
uificans
Christi
corpus cō
uertunt.
Iohan 6.
Iohan. 1

Caro
Chrī nos
biscum
per sacra
menti sus
ceptionē
deuincis
tur.

Lucā. 22
Vetus
pascha.
Nouum
pascha.

vetus fī
guram,
Nouū ues
ritatē ex
hibuit.

Et in pretiosum suum sanguinem, et in eorundem gratiam. Habent quidem hæc inuicem similitudinem. panis ad corpus, uinum ad sanguinem. Panis enim et corpus pariter terrena sunt. Vinum autem et sanguis æria et calida naturæ sunt. Et ut panis roborat, ita etiam corpus CHRISTI sustentat, et multo impensius corpus et animam sanctificat. Et quemadmodum uinum exhilarat, ita et Christi sanguis idem efficit, tantum non etiam præsidio accedit: Et quādoquidem nos omnes de eodem corpore et sanguine communicamus, igitur omnes unum sumus per mysteriorum communionem, et omnes in Christo, et CHRISTVS in omnibus. Qui carnem meam edit, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo. Verbum enim per assumptionem carni uniebatur, et caro illa nobiscum unitur, per susceptionem.

Verum Lucas ait quod Christus etiam illud adiecerit, Hoc facite in mei commemorationem. Hoc (inquit) nouum uidelicet, et non uetus. Vetus enim mysterium usurpabatur in memoriam salutis hebræorum primogenitorum apud Aegyptum, et eorundem redemptionis: hoc autem in recordationem Domini, quo quidem sacrificio res cordamur, quod corpus suum pro nobis in mortem tradiderit, et sanguinem suum effuderit, et ita mysterium renouamus. Nunc igitur uides ut discipulos suos ab antiquo sacrificio in nouum direxerit? Quid compendii nobis imago iam deinpsit? Quid compendii nobis imago iam deinpsit? Quid compendii nobis imago iam deinpsit? Quid compendii nobis imago iam deinpsit?

Porro indicat, quod ipse Dominus mysteria
primum

THEOPHYLA. EPISCO. 315

primum acceperit, ne discipuli deterrentur, ut ad carnis & sanguinis communionē excitarentur. Præterea Gregorij Nazianzeni uerba superius adducta explicat, uidelicet: In posterum iisdem multo perfectius & apertius fruamur, quā filius, uerbum in regno patris sui, nouum illud nobiscum biberit, & illa omnia demum absolute retexerit & cetera. ita loquitur: Dominus, inquit apud Lucam: De illo non amplius Lucæ 22 edam, donec in Dei regno compleatur, id profecto in futuro mundo continget. Tunc simul pascha absoluet perfectius & luculentius ineffabile Deitatis & humanitatis uerbum offeret, hoc est, doctrinæ suæ gladio illis eruet & impartiet, qui ut Augustinus sacrorum suorum doctrina digni erunt. Cuius finis submodi autē & quam ingens gaudium fuerit, quod Monica quidē nos discimus, & ipsemet nos doceat, quod matrisque cum iisdem suis discipulis uerbi cōsortes redi sua moradamur? Quare præclarum est ac plausibile, inquit, temegit, Gregorius, Theologus, fuerit, de hoc genere cōlib. 9
mentari. Confess.

Adhuc proponit, quod Dñs apud Lucā pro cap 10
lixius dicat, hic calix est nouū testamentum in Et Bene
meo sanguine. Licet is lequendi modus rudior dictus cū
uideatur, non tamen alius est sententiæ concinnior
nior, quā quo Mattheus & Marcus ufi sunt, ut sua Scho
terq; enim sic habet: Hic est meus sanguis noui testamēti, hoc est sanguis quem nouum testamēta Be
mentum uobis exhibet. Lucas autem dicit: Hic calix
cit: Hic calix siue poculum est nouum testamēta per Greg
mentum, quod iam erectum uolo, & præcipio gregorium.

k + ut

Vt Dias ut ita faciatis. Hoc autem nouum testamentum
bolus ius est in meo sanguine. Verus enim testamentum,
dam bucs iumentorum habet sanguinem.

cella acce Vltcrius producit Dominum etiam Iude pro
pra inuas ditori mysterium non detraxisse, & quod pro
ferit. ditor illud cum alijs discipulis acceperit. Et quia
 Iohannes uidebat, quod Diabolus buccella acce
 pra illum inuaserit, hoc non intelligendum
 est, quasi Diabolus in mysteriorum contem
 ptum ingressus fuerit, id enim nequaquam fieri
 potuit, sed quia nouerit Iudam hoc mysterio
 indignum, nec quicquam isthinc rediturum,
 illum inuaserit.

Calix est Et in Lucam 75. ita scribit: Verba Quod pro
Chrisan: uobis effunditur, ad calicem referenda sunt, calix
guis. enim illius sanguis est.
Panis ui
ta.

In Iohannem cap. 9 super hæc: Ego sum panis
 uitæ: Panem uitæ uocat diuinitatem suam,
 quum illa panis sit, qui de cælo descendit, deinde

Bisariam etiam corpus suum panem uocat, &c.

Christus Porro super hæc: Et panis quem daturus sum,
 panis scilicet est mea caro &c. Bisariam, inquit, Christus pas
 lutatur. nis efficitur, secundum diuinitatem scilicet & hu
 manitatem. Et quia de diuinitatis ratione docuit,

Declarat attingit etiam humanitatis modum, non autem
io huig: dixit, quem ego do, sed quem daturus sum, quod
 Et panis in ultima cæna tandem daturus sit, quum accepto
 quem da: pane gratias egisset, & discipulis suis dedisset, in
 turus quiens: Accipite, comedite, hoc est meum corpus.
sum, &c. Præterea super hæc: Iudæi contendebant, &
 Iohan. 6 mutui committebantur, dicentes: quomodo hic nobis

bis

bis potest carnem suam dare in escam? Confundebant se, inquit, nec sermonem assequi poterāt. quod impossibile illis uideretur. Quum enim physice omnia scrutarentur, nequaquam supernaturalia admittebant. Ideoq. Dominus respondit: Amen, Amen dico uobis, nisi carnem filij hominis manducaueritis, & sanguinem illius biberitis, nō Iohan. 3
uitam in uobis habebitis. Isti impossibile quidem hoc fieri arbitrabantur, ipse autem diuersum conuincebat, & tantum non possibile, sed etiam necessarium haberi, ut et cum Nicodemo egerat.

Item super hæc: Mea caro est uere cibus, & meus sanguis est uere potus, inquit: hoc dixit in comprobationem, ne problematice, tropice, aut parabolice loqueretur, qui carnem meam manducat, is in me manet, & ego in illo. In me manet, hoc est, mihi unietur per transmutationē & communicationem carnis meæ & sanguinis mei, & unum mecum corpus efficietur, & particeps uitæ erit, quæ in me est. Et quia in me fuerit, procul dubio & ego in illo ero.

Postremo sup hæc: Quum autē Christus no-
bisset, quod discipuli ideo murmurarēt, dicebat ad eos: Quum filiū hominis ascendentem uideritis, ubi prius erat? ita scribit: Desideratur aliis quid q. ad pleniorē sensum requiritur, uidelicet quid tandem dicetis? Dominus autē loquebatur de futura sua, quæ ad cælos tendebat, quasi diceret: Cum uideritis illum secundū humanitatem, sabulantem eo ubi prius fuerat Deus, quid tunc dicetis? Qui enim hæc carnem cælestem reddit, idē

Christus
inquiēs:

qui carnē
meā edit,
non sche-
matice lo-
quebat.

Christus
uniuers:

sas aduer-
sarios
argutias
ex philos-
ophia
adductas
ita diluit:
Quū uide-
ritis &c.

518 TESTIMONIUM SANCTI

profecto potest & eandem ad hominum alimoniam conuertere. Consule decimum tertium scripturæ testimonium.

Hæc quia euidentiora sunt, adhibitis marginalibus scholijs, interpretem non requirunt. postremum itaq; Bernardi testimonium expectamus.

SANCTI BERNHARDI Testimonium.

Bernardi
eminētia

Ernhardus, de quo uere prædicatur quod diuino instinctu impensus, quā humana industria profecerit, ideoq; ob diuinam illius doctrinā & sanctimoniam, quæ compluribus etiā miraculis enituerunt, cum antiquissimis patribus conferri meretur, cum primis elegantiā, dilucidā, fauorabilia, & iucunda testimonia deponit, quibus ueram & substantialem corporis Christi in Eucharistia præsentiam astruit.

Heri.

Hodie.

Principe loco in sermone ad Episcopi Martini natalitium habito, inter cætera explicat hanc Pauli sententiam, Hebræorum 13. Iesus Christus heri & hodie, & in æternum etiam. Cumq; eodem in loco dixisset, quod illud heri de principio mundi, ad Christi usq; ascensionem in cælos intelligi debeat: hodie autem, post Christi in cælos ascensionem ad extremum diem. Siquidem

dem Apostolus dicit, 1. Corin. 5. Neminem iam
 deinceps secundū carnē nouimus, & licet Chris-
 tum secundum carnem nouerimus, ulterius tas-
 men non nouimus. Illud autē in æternum, intelli- In æter-
num.
 getur secundum cōmunem omniū resurrectionis
 nem. Præterea cum indicasset, quod Dñs Chris-
 tus se anrē Patriarchis & Prophetis in uisione,
 per apparitionē, Apostolis in humanitate, San-
 ctis post apostolorum tempora in fide, pposue-
 rit, mox hæc infert, dicens: Licet Christum sec-
 undum carnem cognouimus, sed iam non cognos-
 uimus. Videtur tamen etiam in hoc manere, de car-
 nibus agni non nihil esse seruatum, sed quod residu- Exodi 12
 um est, utiq; etiam datur igni, quod uidelicet usq;
 hodie etiam eadem caro nobis, sed spiritualiter,
 utiq; non carnaliter exhibeatur. Neq; enim est,
 quod causetur nostram huic negatam tempori, si-
 ue eam quæ ad patres ueteris testamenti facta est,
 apparitionem, siue eam quæ Apostolis exhibita
 est, præsentiam carnis eius. Siquidem fideliter cō- Etiam nū
 siderantibus, neutram deesse liquebit. Adest enim ueram Do-
 nobis etiam nunc carnis ipsius uera substantia, minica-
 haud dubium sane quin in sacramento. Ad sunt res carnis sus-
 uelationes, sed in spiritu & uirtute, ut tempori stantiā
 gratia, quod nunc est, nihil in ulla gratia deesse in sacra-
 probetur. mento,

Attestatur sanctissimus uir, non tantum eandē
 illā carnē, quæ antea in humanitate Aposto-
 lis se exhibuit, nobis in sacramento porrigi, quā
 haud dubie uerū sit, ipsam huius carnis substantiā
 in sacramento corā haberi, sed etiā aduersariorū
 cauillatig

520 TESTIMONIVM SANCTI

cauillationem retundit, quum ex prædictis Pauli uerbis, uidelicet: Et licet Christum etiam secundum carnem nouerimus, iam tamen amplius illum non nouimus, &c. opponunt. Docet hoc ita intelligendum, quod Christum non amplius carnaliter & uisibiliter nouerimus, per fidem autem illum nouimus, quem & inuisibiliter & mystice, uere tamen in sacramento habemus.

Idem dilucidius prosequitur in aureo suo sermone de cæna Domini, quem Petro presbytero nuncupauit, & huiusmodi exordium habet: Panem angelorum manducauit homo. nec iniuria hic sermo omnibus Christianis super mel dulcorabitur, quum in eo uniuersa, quæ presbyteratus dignitatem concernunt, quibus cõsecratio & sanctificatio sacramenti committitur. Similiter de diuina essentia & ui eiusdem sacramenti, quæ sciri interest, mirum in modum uenuste completitur, inueniuntur. Nonnulla hic adscribi placuit. Panem, inquit, angelorum manducauit homo. O stupenda Dei miseratio, uerbum carnem, Deus cinerem, figulus lutum, uita mortificinium induit, ut iumenta manducarent panem angelorum: homines iumenta erant. Homo enim cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

Et paulo infra: Ea propter cibus cœlestis mutauit se in pabulum pecudis, homine mutato in pecus. Panis enim angelorum factus est fœnũ, unicus patris, filius hominis. Verbum quippe caro factum est. Et iuxta prophetam: Omnis caro fœnum.

num. Comedunt igitur angeli uerbum de Deo natum, comedunt homines uerbum seruum factum. Corpus pane suo uiuunt angeli in cælis, & beatifunt. Ex ex Maria nosuo uiuunt homines in terris, & sanctifunt. Ex natum ad num quippe istud, de prato uirginalis uteri colles cibum nosum, factum est refectio iumentorum. bis cessit.

Et paulo post ad sacerdotes loquitur: O præ clara, o reuerenda potestas uestra, certe non est sublimis potestas uestra post Deum, sicut potestas uestra. tas sacers Forſitan ſcire uultis & audire delectat apertius, dotalis quæ nam ſit iſta tanta potestas, cui nihil in cælo, potestas uel in terra ualeat comparari? Ad quod ego: Cõs tis. ſecrare uidelicet corpus & ſanguinem Domini. ſu per potestate ueſtra, ſuper tam inſigni ſpectaculo, ſuper tam ſolenni dignitatis ueſtræ priuilegio, ſu He. 3. per cælum, miratur terra, contremiſcit homo, res ueretur plurimum angelica celſitudo. Sed unde hoc nobis piſſime Ieſu, ut nos uermiculi reptans Chriſtus tes ſuper faciem terra, nos, inquam, qui puluis & licet præs cinis ſumus, te præſentem habere mereamur præ dextera manibus, præ oculis, qui totus & integer ſedes aſſideat, ad dexteram patris? qui etiam unius horæ momẽ nihilomis to, a ortu ſolis uſq; ad occaſum, ab aquilone uſq; nus præ ad aſtrum, præſto es omnibus, unus in multis, iac manibus in diuerſis locis. Vnde hoc, inquam? certe non ex & oculis debito uel ex merito noſtro, ſed ex uoluntate tua præſentẽ & dulcedinis beneplacito. Paraſti enim in dulce habemus. dine tua pauperi Deus. pauper eſt genus humanas nũ, cui bonũ iſtud cælitus indultũ eſt. Hac eſt uere indulgentia cæleſtis, hac eſt uere cumulata gratia, hac eſt uere ſuper excellens gloria, ſacere dotem

312 TESTIMO. SANCTI

dotem Deum suum tenere, & alijs dando porrigere. O nouam & diuinam potestatem, cuius misterio panis angelorū & uitā, mortalibus quotidie præparatur. Panis iste per excellentiam dicitur Eucharistia, id est, bona gratia. In hoc enim sacramento non solum quælibet gratia, sed ille, a quo est omnis gratia, sumitur.

Et paulo post: Christus in illa cœna est munerans & munus, cibans & cibus, conuiuium & conuiuator, offerens & oblatio.

Præterea diuinā huius sacramenti uirtutem, inter cætera declarat, quod Petrus & Iudas in cœna de uno cōsecrato pane acceperint: bonus in uitam, pessimus Iudas in pernam.

Cur indigne accedentes grauitè peccent.

Quibus uerbis Christus sacerdotibus potestate dederit, ut corpus suū & sanguinē cōsecraret.

Et paulo post: Qui indigne accipiūt, grauiissime damnabunt, partim, p̄ multiplici reatu, partim pro sacramenti contemptu, quod reuera accipiunt, scilicet essentia, non salubri efficacia.

Adhæc docet, quod Dominus Christus sacerdotibus potestatem dederit, corpus suum & sanguinem consecrandi, huiusmodi uerbis: Hoc facite in meam commemorationem.

Porro Christianos admonet, ut se in hoc sacramento gerere debeant, his uerbis: Adora deuotius, recale frequentius, in sacramento altaris salutem mundi pro te passam, uitam pro te mortuam, fortitudinem infirmatam.

Adhæc, p̄sequitur: A beo utiq; ministro Christi (hoc est sacerdote) uitulū saginatus, integer ac perfectus, agnus anniculus, plenus, & immaculatus

latus cum omni suauitate, dulcissimo sapore, gratissima iucunditate percipitur, & sumptus non cōsumitur, cibus enim uitæ est, qui de celo descendit. Potestne estimare, quale uel quantum est hoc sanctum sanctorum, & sacramentum sacramentorum, amor amorum, dulcedo omnium dulcedinū? Hæc sunt uere festa Paschalia, hæc sunt gaudia & fercula uitalia iustorum, hæc sunt spirituales delicia iustorum & sanctorum. Hic bibuntur in loco uberi torrentes lactis, flumina mellis, liquores balsami celestis, hic efficitur una caro, sponsa cū sponso, unus spiritus sancta anima cum Christo. Experientia horum & similium spiritus & uita Pij tantū est. Nec animalis homo horum sensu fruitur uel efficacie accessu. amici sponsi, id est, boni Episcopi, boni ter sacra Abbates, & cæteri timorati & religiosi uiri, qui mentibus hauserunt, & plenissime sunt experti, quod nos diuinus dulcescimus. Ideoq; ad mensam altaris frequentius accedinem ac dunt, omni tempore candida facientes uestimenta capiunt. ta sua, id est corpora, pro ut possunt melius, ut po 1. Cor. 3: te Deum suum manu & ore contrectaturi, & col: Iohan. 3: loquentem sibiipsis audituri.

Mox Dominum ita ad nos loquentem introducit: Hostia quam uides, iam non est panis, sed caro mea quæ pependit in cruce pro mundi uita. Sane mutatio ista benedictionis opus est, non originis. Virtus hoc facit, non usus: Effectus est potentia, non usus natura: Dignatio est, non ratio. Hic pereat physicale nutrimentum. Cibus iste non est uentris, sed mentis.

Non

Christus
in sacra
mento ado
rabitur.
Exod 25.
Exod. 12.
Num 16.
Deute. 8.
Ephes 5.
2. Cor. 3.

114 TESTIMO. SANCTI

Trāssubstātiatio. Non enim est datus ad ruinas huius uitæ, quæ uadit ad modicum parens, sed ad æternam uitam animæ conferendam. Iste est panis angelorum, qui Iacob. 4. nescit putrescere, non uadit in secessum, sed tendit in excelsum. Illuc reducit hominem, unde trās Liqueor, xit imaginem. Caro autem mea, inquit Dominus, quæ uidetur, uere est cibus. Similiter liquor iste quem uidemus, non iam est uinum, sed sanguis meus, quem pro te sudauinum est, in pretium, &c. Ego botrus carnis pro salute tua sed Christi portatus sum ad torcular crucis, inde eliquatum est sanguis mustum tuæ redemptionis. Sanguis autem meus pro nobis uere est potus. Mira sunt fratres quæ de sacramēto isto dicuntur. Fides est necessaria, scientia rationis superuacua. Hoc fides credat, intelligentiam non requirat, ne aut non inuentum putet incredibile, aut repertum non credat singulare. Et ideo credi oportet simpliciter, ut inuestigari non possit utiliter. Nolite querere quomodo fiat, nolite dubitare utrum fiat, nolite irreuerenter accedere, Deus enim est. & quanquā panis mysteria habeat, mutatur tamē in carnem. Deus & homo est, qui testatur panem ueraciter fieri carnē suā. Vas electionis est, qui minatur iudicium, non diiudicanti tamē sanctā carnem. Id ipsum o Christiane de uino sentias, id honores in uino, creator uini est, qui uinum prouehit in sanguinē Christi.

Quemadmodū enim species illic uidentur, quorum res uel substantiæ ibi esse non creduntur. Sic res ueraciter & substantialiter creditur, cuius species non cernitur. Videtur enim species panis & uini, & substantia panis & uini non creditur.

Credis

Creditur autem substantia corporis & sanguinis Christi, & tamen species non cernitur.

Tria in sacramento altaris attendere debes:

Speciem panis, ueritatem carnis, uirtutem gratiæ spiritualis. Vsq; ad speciem panis, sensus per-
tingit exterior: ad ueritatem carnis, fides interior: ad uirtutem gratiæ spiritualis, charitas superior. Speciem panis rodit aliquando forex par-
uissimus, Christianus recipit etiam pessimus, uir-
tutem gratiæ spiritualis, non nisi prædestinatus
recipit. Quod itaq; uidemus, species est panis &
uini. Quod autem sub specie illa credimus, uer-
um corpus est, & uerus CHRISTI sanguis,
quod pependit in cruce, & qui fluxit de latere.
Comestio itaq; sacramentalis, quantum ad uisibilem
speciem, & quantum ad corporis Christi ueritatem,
conuenit bonis & malis communiter. Sed est alia
comestio, bonorum solummodo, quam per Dei gratiam
& per fidem, ex dilectione operantem, uitæ meritum
efficit, & affectus mentis in cordibus percipientium,
uel ministranti, intercedente spirituali & subtiliori
quadam sacramentali unionem capitis & membrorum.
Vnde est illud quod ti comesacerdos precatur: Vt nobis
fiat corpus & sanguis filij tui. Nobis, inquit, fiat. Fit enim
in mensa altaris, semper cū solenne illud celebratur
ministerium, ritu debito, sed non semper eis fit per quos
fit. Vnde illud item in Canone: Vt quotquot ex hac
altaris participatione sacramentum filij tui sumpserimus,
omni benedictione celesti & gratia repleamur.

528 TESTIMONIUM SANCTI

Et postremo huiusmodi Epilogum addit: Multi sunt sacerdotes lotis manibus, & illotis operibus sunt, cruenta conscientia ad diuina sacrificia accedunt, comedunt sine timore, & sine reuerentia carnes agni, qui præsidet in cælo, sicut carnes quæ uenduntur in foro &c. Monet præterea sacerdotes ut probe considerent, functionis suæ pondus, quo sacerdotalis dignitas grauat. Ideo quæ bonis moribus, uirtutum studijs, & bonæ uitæ exercitio peculiariter occupabuntur.

Quanto
pondere
sacerdos
talis dis
gnitas de
grauet.

Superiora ex sermone hoc adducta, sunt meo iudicio luculenta admodum, Bernhardi mentem de sacramento explicantia, ut nemo nisi impudentissimus, diuersum occlamet: interim tamen aduersarij non erubescunt, in contrariū Bernhardum restringere, quod nefariū merito putabitur.

Obiectio

2. Cor. 5

Heb. 11.

83.

Ex 33. sermone in Cantica Canticorum, sibi ascribunt, quod sanctissimus uir in compariatione peregrinationis nostræ ad cælestem patriam astruat, uidelicet non simili uoluptate memoriale & præsentiam usurpari, unde colligunt, hic saltem symbolum, illic autem uere præsentiam obtineri.

Item ex sermone De cæna Domini de baptismo: Et sacramento altaris, & ablutione pedum allegant, quod sanctissimus uir ibidem similitudinem de annulo doceat, per quem nonnunquam elocatores conductoribus suis hæreditatem aliquam concedunt, & tantum faciunt

dunt huius annuli fide, ut conductorem in ipsum hereditatis usum reponat, quodque huic inferat: Adhunc itaque modum appropinquas passioni Dominus, de gratia sua investire curauit suos, ut inuisibilis gratia signo aliquo uisibili præstaretur. Ex hoc cauillantur. Quæ admodum in annulo hereditas siue boni investigatione uere non fit, ita nec in sacramento, secundum Bernhardum, uere Christi corpus habetur. Item quum dicat, quod in sacramento per uisibile signum inuisibilis gratia detur, innuat, diuinam tantum gratiam, quæ omnino inuisibilis est, non autem uerum Christi corpus nos consequi.

Papæ, an non effrontes sycophantæ crimine nabuntur, qui sanctissimum uirum præposcere *Dilutio.* tractent? Cui profecto ut in duobus his locis intelligi uelit, impensius quam aduersariis accedendum est. Cæterum fatetur, confirmat, & attestatur in prædicto sermone de S. Martino, idque multo prolixius in sermone ad Petrum Presbyterum, CHRISTI carnem & sanguinem, ac Christum Deum ac hominem ipsum, in sacramento substantialiter haberi, non ulla obstaculi mora quod pariter ad dexteram patris resideat, quum omnipotentiam illius nihil infestet, quodque uerba: Hoc est meum corpus, & hic est meus sanguis, eandem fidem a nobis postulent. Vnde irrefutabiliter colligitur, aduersariorum technam, qua optimo uiro abutuntur, meram fraudem uideri.

528 TESTIMONIUM SANCTI

Collatio
cōmunis
cationis
Chri, quę
in sacra-
mento ē,
cum ea,
quę in
celo cō-
tingit.
Rom. 8
1. Cor. 1

2. Co. 13
Psal. 15.
Ioh. 17

Ioh. 14
Ioh. 17. 12

Adeoq; si in citato 33. Sermone in cantica, quem aduersarij sibi admetiuntur, candide expendatur, & ibidem uerā corporis Christi in sacramento substantiā astrui depræhenditur. Cōparat illic, ut dictum est, communicationē Christi æterno uerbo, quod in peregrinatione hac nobis committitur, in mysterij sacramento, communicationi cœlesti, quo sanctissimi angeli, & electi Dei perpetuo & continue ineffabili gaudio & uoluptate fouentur, & expleantur. Et licet in hac similitudine nostram hanc communionem, qua hic fruimur, utpote in mysterio, terrenis speciebus tectam, uulgarem admodū reputet, respectu communionis angelorum, qua & nos quandoque honestabimur, quando sane Dominum luculentissime de facie ad faciem contemplantur, & ita illum experiemur, quemadmodum nos ab illo prosequuti sumus, & in hac contemplatione perpetuitatis æterna salute gaudebimus. Interim tamen non obscure prohetur, quod pariter & hic sub externis speciebus ueritatem habeamus: *Habeo, inquit, & ego uerbum, sed in carne, & mihi apponitur ueritas, sed in sacramento. Angelus ex adipe frumenti satiatur, & nudo satiatur grano, me oportet interim quodam sacramenti cortice esse contentum, carnis fursure, &c.* Quasi dicat: Angelus luculenter DEI ueritatem cernit, nos autem illius diuinitatem adhuc per humanitatem suam. Quemadmodum Ecclesia in Præfatione canit, iaco homo factus sit, ut

ut cum Deum uisibiliter cognoscimus, per hunc
in inuisibilem, amorem rapiamur. Angelo simi In praefat
pliciter, palam & solide granum illud pro s tione nas
ponitur, nobis etiam, sed recte sub sacramen talis Don
ti corticibus, quos & furfures carnis uocat. minici.

Et quia nos frumentum in cortice & nō Furfures
palam habeamus, prolixius infert, quod mors carnis.
tem arrodamus, nisi prophetæ farina dulcetur
tur, hoc est, inconcussam fidem habeamus ne
cesse est, uerū illic Chri corpus adesse (qđ Pro
phetæ Helisæi farinulam uocat) alioquin sac 4. Re. 4
cramentum exitio nobis sit. Vbi præterea ad 1. Co. 13
fert: quod non simili dulcedine percipiatur cor
tex sacramenti, & adeps frumenti, fides & as
pectus, symbolum & præsentia, facies & spe
culum, & cætera. Non innuit, quod hinc uelit
memoriale quasi oppositū aliquod præsentis res
ijci, sed hoc intendit, præsentiam corporis Chris
ti, quæ apud nos est in sacramento, quod Do
minus nobis, in sui memoriā reliquit, adhuc tan
quam symbolum, respectu exhibere præsentis
in cælo, æstimari. Quid multis? In hac similitu
dine ad Pauli uerba respexit, 1. Cor 13. Hic in
quit per speculum uidemus, tunc autem de fa
cie ad faciem, nunc cognosco ex parte, tunc uer
o cognoscam, quemadmodū & cognitus sum.
Item secunda Corinthio. quinto. Quum dor
mi sumus in corpore peregrinamur à Deo. Per
fidem enim ambulamus, & illum nō uidemus.
Nequaquam Apostolus intendit, quod Domi
nus à nobis distrahatur, hoc enim Dominico

330 TESTIMONIUM SANCTI

Matt. 28 uerbo contrariaretur : Et ecce uobiscum sum
omnibus diebus , usque ad mundi consumma-
tionem, sed quod nobis nōdum uisibiliter adfit,
ita & Bernhardus sentit, Dominum quidem in
sacramento uere constari , inuisibiliter tamen,
quum illius præsentiā solammodo per fidem
Vide Gre & illius commemorationem cōprehendamus.
goriū Na Item ad Paulum respexit, qui rem futura uir-
zianze. res ipsas uocat , Rem noui testamenti, rerum
& Ambro imaginem &c. Ex his liquido constat quod 33.
sum. sermo in Cantica, aduersarios subuertat, tantū
non promoueat.

Vt simili Præterea & sermo in cœna Domini de Bap-
tudo ans tismo, illos retundit , quāuis enim Bernhardus
nulifas similitudinē de annulis alijsq; signis proponat,
cramens quibus Dñi facultatibus suis aliquos subrogat,
tis accō; non tamen huc destinat , quod nihil amplius in
modet. sacramēto quā in signis habeatur, sed illud in-
tendit, in sacramentis diuinam gratiam , quam
Dñs nobis pollicitus est, adeo certam & infalli-
bilem præstari, ut subrogati per ipsam inuesti-
turam hæreditatis haud dubie consortes reddun-
tur. Quod enim in sacramento , Christi corpus

Corpos cum diuinitate illius uere sit & porrigat, hoc in
ris & san eodem sermone admodum dilucide explicat, q
guinis pretiosa sacramenti inuestura Dominicū corpus
uirtute & sanguinem, uisibiliter accipiamus, ut carna-
freti car lem concupiscentiam membris nostris inheren-
nales as tem euellamus. Duo, inquit, sacramentum illud
fectus re operatur in nobis , ut uidelicet **& sensum** minuat
primis in minimis, & in grauioribus peccatis tollat om-
mus. nino

nino consensum. Si quis uestrum nō tam saepe modo, non tam acerbos sentit iracundiæ motus, inuidiæ, luxuriæ, aut cæterorum huiusmodi gratias agat corpori & sanguini Domini, quoniam uirtus sacramenti operatur in eo, & gaudeat & peius mum ulcus accedat ad sanitatem.

Licet de sacramentis cōmuniter dicat, quodq; gratia nobis hic per uisibile signum inuisibilis gratia cōferatur, id uere Christi præsentiæ in sacramento, non resistit, ut enim supra habes ex sermone ad Petrū presbyterum, tria in hoc sacramento attendēda sunt, panis species, carnis ueritas, & diuinæ gratiæ uirtus, quodq; uirtus & operatio diuinæ gratiæ, quam in sacramento assequimur, certissimum signum est præsentiæ, quod tantus huiusmodi gratiæ effectus subsit, qui ipse Christus est, quū non raro gratia uocetur, adeoq; ut Bernhardus in eodem p̄dicto sermone ad Petrum ait, sacramentū hoc, propter excellentiā, Eucharistiæ nomenclatura, salutare, hoc est, bonum grā, quū isthinc nō qualiscunq; gratia, sed is à quo omnia fluunt, suscipiatur.

Ex his patet, ut Bernhardus luculētissime horribili aduersariorum commento reclamet, & Catholię Ecclesię fidē astruat. Vt autē corā spectet, qd Christiana Ecclesia sua ætate de Transubstantiatione senserit, silentio præteriri non uisum est, quin unum adhuc sanctissimi uiri Abbat̄is Gilberti ab Hollandia Cisterciensis ordinis, qd Bernhardus synchronus erat, illiusq; elegā

Effectus

gratiæ

spirituas

lis in sac

ramens

to, incons

futabilis

ter Chrī

sum præs

sentem

oīum bon

norū aus

thorem

indicat.

Christus

non raro

gratia

salutat.

Gilbert

tus ab

tissimos

Hollan

d.

932 TESTIMONIVM SANCTI

tissimos sermones super cantica, inde ab eo loco, in quo morte præuentus restitit, prosequitur, adducam.

*Transsub
stantiatio.*

Sermone septimo super uerba Esaiæ: Nemineris priorum, ecce noua ego facio, ita scribit: Quid magis nouum quam quod in mysterio Dominici corporis mutatur materies, & species seruetur? Pristina manet forma, sed noua gratia, quia noua substantia. Noua quidem non in se, sed in huiusmodi specie. Nouum plane quod carnis Dominicæ substantia in aliena specie sumpta, sanctificationis uirtutem animæ confert, & spirituales emundat substantiam in mysterio altaris immaculata caro. Nouum quidem & supra reliquorum usum sacramentorum, & non modo sanctificationis gratia noua datur, sed substantia naturalis mutatur. Nam per sacramenti benedictionem accipit oblatus panis hanc ineffabilem mutationem, & ex mystica consecratione, & uerbi ui-

*Virtus co
secrationis.*

uentis copulatione, hæc uiuificatrix gratia in carne Christi redundat. Caro enim non prodest quicquam, sed spiritus est qui uiuificat, sacrosanctæ carni conferens in solenni sacramento spirituales efficaciam, ad uiuificandos tanti participes mysterij &cæt. Hactenus Abbas Gilbertus, qui sancto Bernhardo pietate ac dictione non dissimilis uidetur.

*Ut caro
non prodest, intel
ligatur.*

Pauca sunt, ualidissime tamen uniuersam aduersariorum blasphemiam fere prosternunt, luculenter quid Catholica fides suo tempore de hoc sacramento duxerit, proponit. Primo et

nim

nim astruunt, quod in sacramento per diuinam consecrationem non tantum noua gratia nobis consurgat, sed etiam prior materia & naturalis substantia panis & uini, in ueram naturalem corporis & sanguinis CHRISTI substantiam transferatur, idque profecto nouum quoddam & inauditum miraculū uidetur, nec intelligendum est, nouum illic Christi corpus formetur, sed unicum illud uerū CHRISTI corpus, ex sancta uirgine natū, sub panis & uini speciebus nouo modo se exhiberi. Præterea infert, non minus inusitatum & nouum putari, quod facta huiusmodi substantiæ transformatione, priores adhuc species panis & uini uidelicet accidentia sine subiecto remaneant, quodque Dominicum corpus sub peregrinis huiusmodi speciebus, quā longe alieniora sint, porrigatur & suscipiatur. Postremo & hoc mirum adeoque stupendum existimari, quod in sacramento immaculata Iesu CHRISTI caro efficax sit, ac præpotens ut spiritualem animæ nostræ substantiam asserat & tueatur, siquidem huiusmodi caro in sacramento non uulgaris aliqua, sed quæ diuinitatis necessitudini uniatur, caro sit, ideoque CHRISTI uerbum, Caro non prodest quicquam, spiritus est qui uiuificat, ita accipienda sint, uidelicet, quod uulgaris caro nil prosit, CHRISTI autem caro in sacramento, spiritualis caro diuinitatis uinculo astricta habeatur. Ex his etiam illud sequitur, quum eadem caro consecrationis

334 TESTIMONIUM SANCTI

secrationis ui coram proponitur, adorari conueniat. Cæterum Bernhardi, aliorumq; patrum testimonia, quæ Ecclesiæ Catholicæ insectatoribus obijcienda putauī, iam finiri allubescit.

Non pauca eius generis alia adduci liceret, & inter cætera eos qui uetustissimos Romanos Episcopos & Martyres successerunt, Clementem, Anacletum, Alexandrum, Felicem, & martyrem Martialem, qui ex 70. discipulorum numero unus erat, Clarissimū Eusebium Pamphil. Cæsariens. qui Constantini primi ætate uixit, Opratum Melempthanum Episcopum, q sub Valentiniano & Valente floruit, Prospersum Aquitanicum, qui Martiano & Valentiniano coæuus erat, nec raro superius allegabatur. Remigium Remensem, qui tempore Cæsaris Anastasii Franciæ Christo lucrificit, Anno 499. Cassiodorum, qui Cæsaris Iustini & Theoderici regis Italiæ tempore uixit, anno 575. Isidorū Hispalensem, qui Cæsaris Heracliani tempore in Hispania sub rege Sisebuto, anno 630. floruit. Angelomum Monachum, Anshelmum Episcopum Cantuariensem, Viricum Abbatē Igniacensem, Rubertum abbatia Tuitiensis, quæ e regione Ciuitatis Coloniæ Agrippinæ sita erat, præsulē, adeoq; insignis nderi huius propugnator fuit, quam hæc ciuitas & eiusdem Ecclesia à suis inde primis integerrimis Episcopis, Cuniberto, Materno, Seuerino, Euergisto, Agilolpho, Heriberto, &c. de uera Christi in sacramento

mento præsentia recepit, & hæcenus inconcus-
 se ac illibate asseruauit. Quemadmodum etiam
 ultro citroq; idem liquido de uera Christi præ-
 sentia testatur, uidelicet inter cætera de operi-
 bus sanctæ Trinitatis, in exitum libro secundo,
 capite nono & decimo, & libro tertio, capite
 decimo septimo. Item libro decimo in Matthæ-
 um, ad caput 26. potissimum autem in Iohan-
 nem, capi. 6. ubi Bertrami & Berengarij, qui
 auctores huius abominationis fuerant, argutio-
 nes grauitè concutit ac dissipat. Et libro diui-
 norum officiorum secundo, capite sexto, inquit:
 Diuina Consecratione, ueram diuinitatem &
 humanitatem Christi, qui in cælis residet, & res-
 gnat, non minus ad sacramentum referri, atq;
 nos facile ueram ignis substantiam à sole per
 Crystallum, quod illius splendori obijcitur, ad-
 ducere possumus. Quæ similitudo & supra in de-
 cimo tertio testimonio adferebatur. Nec infici-
 ari potest, quod hic Rubertus propemodum de
 Transmutatione loquatur, ut Gelasius & Theo-
 dorus ante illū, quandoquidem hic articulus de
 Transubstantiatione suo tempore in Concilio
 Lateranensi nondum pronunciabatur.

Præterea & Oecumenius Græcus Scholiastes Oecumen-
 singulariter in cap. 10. primæ ad Corinthios, nius.
 non dissimulari poterat, ubi inquit: Calix benes Quid cas
 dictionis ideo sic uocatur, quod sanguinis calix benes
 cem per benedictionem efficiamus. Quid dis dictionis
 cam, inquit, intelligis, cuiusmodi calix sit sit.
 communica

436 TESTIMONIVM SANCTI

communicatio sanguinis Christi, quum illius sanguis per commissuram & communionem suam non aliter accommodetur, quam membra capiti. Dilucidius porro super undecimum caput, ubi eundem in modum prorsus scribit ut Cyrillus, Theodoritus, Damascenus, Theophylactus, & Euthimius, supra adducti, tractarunt. Præterea & Photium Patriarchā, qui in ceterum authorum libris colligendis, sedulus fuit, allegat. Item in caput 5. ad Ephesi. super hæc: Nos enim corporis illius membra sumus, scribit, quemadmodū Irenæus, Hilarius, Chrysostomus, Theodoritus, Theophylactus, & alij, uidelicet ad sacramentum referenda uideri, & hanc Apostoli mentem esse affirmat, nos solide ac genuine ex illo constari, adeoq; ueræ & secundum germanitatem ex illo dependere, quodq; Paulina uerba necessitudinem omnium deuinctissimam innuant, asserit.

Testimonium etiam ex Græco commentario super Canonem Græcanicæ liturgiæ, nequaquā silentio præterire fas erat, ubi inter cætera post consecrationis declarationem hæc subiunguntur: Magna hostia et oblatio quæ pro mundo necata est, sancta mensa super imposita cernitur. Panis enim deinceps nō figura amplius est Domini corporis, nec donum est imago ueri doni, nec etiam tanquam depicta tabula, salutaris passionis ducenda est, sed uerum donum adest, integrum sanctum Domini corpus, qui omnia reuera sustinuit, contumelias, ignominias, uibices. qui mortuus est, sepul-

Photius.

1. Tim. 6.

tus

tas est, qui sub Pontio Pilato insignem confessionem professus est, qui pugnīs cordebatur, flagellabatur, conspuebatur, qui fel gustauit. Similiter idem sanguis, qui ex necato corpore fluxit, adeoq; corpus cum sanguine, quod ex sancto spiritu conceptum, et beata uirgine natum est, quod sepeliebatur, tertio die resurgebat, cœlos ascendit, dextraq; patris asidet. Siqueras unde illud firmiter credetur? Respondeo, ipse dixit: Hoc est meum corpus, hic est meus sanguis. idem etiam Apostolis, omnibusq; Ecclesiæ ministris, dispensandi cōmisit. hoc enim, inquit, in mei commemorationē facite. nec certe præcepisset, nisi potestatem expediendi contulisset. Rogas quid faciat? Dico sancti spiritus est illa uirtus, &c.

Et annectit: Verum Dominus non tantum spiritum sanctum, ut nobiscum maneret, contulit, sed ipse etiam promisit, ut semper nobiscum maneat, ad mundi usq; consummationē. Sanctus spiritus inuisibilis est, siquidem incorporeus, Dominus autem reuerendo, ac sancto mysterio se attrescari permittit, utpote is qui semel naturam nostram induit, et in perpetuum retinet, idq; est robur sacerdotij. Hic est ille sacerdos, quum enim semel tantum seipsum offerret, sacerdotium non reliquit, sed illud officiū deinceps semper pro nobis administrat, hinc etiam aduocatus noster apud Deum in perpetuum est, ideoq; de illo dicitur: Tu es sacerdos in æternum. quare Christianis donorum sanctificatio non in dubiū uocatur, nec quies quam de alijs mysterijs ambiguitur, dum idoneo

ritu

Consule
Isichium.

938 TESTIMONIUM SANCTI
ritu ac oratione sacerdotum perficiantur. Hæte-
nus ex commentario Græco.

Transco excellentissimos viros, qui contra
Berengariū, illiusq; nefandam hæresim eodem
tempore peculiares libros, ad Catholicæ fidei
assertionem, ex flagrantissimo in Christum affe-
ctu, scripserunt, exulceratissimæ huic ætati
cumprimis profuturos. Inter cætera uidelicet
Lanfranci Cantuariensis, Veimundi Auerfani
Episcopi, Paschasi Corbiensis Abbatis, Algeri
Monachi, Petri Abbatis Cloniacensis, contra
Hemritianorum & Petroprusianorum hæreses,
parte secunda, & Egberti Presbyteri aduersus
Catharos sui temporis, sermones. & id genus
complurium.

Verum sat mihi iam uisum est, decima septi-
ma superius adducta paria, quæ numero sunt
34. sanctissimorum, uetustissimorum, & insi-
gnium patrum ac doctorem Christianæ Eccle-
siæ constringi, qui inde ab Apostolorum ætate,
ad nostri seculi defectionem. hic error quorun-
dam proteruia, & instinctu diabolico produ-
ctus, deuenit ab una ætate in alteram, ultro ci-
troq; per uniuersum Asiæ, Africæ & Europæ
ambitum præclare floruerūt, ut ueritatis patros
cinio astipularentur, & cui tot nō satisfecerint,
eidem & multæ myriades patrum nihili erunt.
Adeoq; consilium, quod aliquando nec Darius
proximus Chrylostomi antecessor acerrimi Si-
sinnij instinctu erectus, Cæsari Theodotio pri-
mo

mo dedit, ut Socrates illud Ecclesiasticæ Historiæ, libro quinto, capite decimo describit. & in Tripartita, libro nono extat, æmulari placuit, uidelicet hereticis, antiquos patres, qui ante exortam sectam floruerunt (quum nullius conspirationis insimuletur) obijciendos uideri, quam doquidem hæretici consentaneam eorundem mentem, aut pro consentienti sancti spiritus testimonio, Christiane, si modo quicquam salis & frontis habent, æstimabunt, aut ex mera proteruita & uæcordia eosdem una cum omnibus Orthodoxæ fidei proceribus, qui inde ab Apostolorum temporibus extiterunt, & perfliterunt, execrari ac abiurare cogentur, ex quo insignis tandem illorum stupiditas patebit.

Contra hæreticos, eos ex partibus, qui ante exortam factionem floruerunt, nec suspecti uidentur, post scripturas testimonio insisteretur.

Habes itaque optime Lector, exceptis sacræ scripturæ testimonijs, luculenta sanctissimorum suffragia, qui undique ab Apostolorum seculo emicuerunt. Ex Asia sancti Dionysii Ariopagitæ, Ignatii, Iustini philosophi, qui pariter tres & Apostolici uiri & excellentes Christi martyres habentur. Præterea sancti Eusebii Emiseleni, Basilij magni, Ephrem Edissenii, Gregorij Nazianzeni, Gregorij Nysseni, Iohannis Chrysostomi, Epiphaniij, Hirsychij, Theodoriti, Damasceni, Theophylacti, Euthimij. Ex Africa: Tertulliani, Origenis Adamantij, sancti Martyris Cypriani, Achanasii, Theophili, Cyrilli, Augustini, Gelasii. Ex Europa: sancti Irenæi Martyris, Hilarij, Ambrosii, Hieronymi,

2. Tim. 3

340 TESTIMONIUM SANCTI

nymi, Leonis Magni, Chrysologi, Eucherij, Sedulij, Gregorij Magni, Bedæ & Bernhardi, aliorumq; complurium, qui obiter allegabantur. Nec in opinionem recidam, quod sanctissimos ac incomparabiles Ecclesiæ doctores, qui ingenium suum uita & miraculis, adeoq; martyrij pœna luculenter exhibuerunt, minus sis fidem habiturus, quàm uanissimis, perfugis, detestabilibus, Berengario, Vuicleff, Zuinglio, Oecolampadio, alijsq; exulceratissimi huius tē-

poris hæresiarchis, qui Christianæ Ecclesiæ, ex
 2. Pet. 2. mero liuore & supercilio perfide in suorum exitium renunciarunt. Non obscurus est mihi Melanchthonis libellus, de Ecclesiæ autoritate & ueterum scriptis, cuius censuram iam à me deposni nolim, quum alij superioribus annis iudiciū, & mea quidem sententia non illiberale, suum super hoc ediderint, adeoq; posteritas, siquidem Europa differtissimis scētarum partibus onerata, & impunitate delictorum nostrorum, quasi temulentia accensa, non Machometicam prorsus opinionem agnouerit, pressius iudicabit. Illud quidem in eodem libello non displicet, quod fateatur (ut cunq; etiā patrum autoritatem arrodar, quandoquidem norit charissimi sui patris Lutheri scētam, quam hæctenus indefatigabili studio deliniuit ac exornauit, nequaquam, salua ac incolumi patrum autoritate, consisti) licet patres eius autoritatis minime sint, ut fides Theologica ex illorum scriptis tantum fulciatur, nō tamen eo minus æquum sit, ne pro infidelibus sit
 dei

Melātho
 nis libellus
 de auctoritate
 Ecclesiæ,
 quo optis
 mi S. patres cum
 uniuersis
 Concilijs
 atterunt
 et casus
 figatur.

dei testibus, quam Christiana Ecclesia à suo in
de tempore, retro usq; ad Apostolos fouerit, à
nobis reputetur & sumantur, adeoq; quod nec
illi nouum doctrinæ dogma, quod Ecclesiæ an-
tiquæ testimonio careat, aut quæ communia
eiusdem suffragia oppugnet, arrideat. Vnde
idem etiam eos q; infantium baptisma diluunt,
ac portentosum Anabaptismatis paradoxū sub-
uehunt, damnat, quum Origenes, Cyprianus,
aliq; uetustissimi testentur, quod pueruli inde
ab Apostolorū ætate in Catholica Ecclesia sem-
per baptizabantur.

Quod cum ita sit, uel ex Melanchthonis sen-
tentia, certe sanctissimorum patrū testimonia,
omnibus modis sibi respondentia, ac ad decima
septima usq; paria collecta (qui fere omnes, non
postremas quidem, sed primas totius Christi-
anæ gentis Ecclesias, longe lateq; adeoq; consen-
sant, ut synceri præsules ac pastores, doctrinæ
sue alimonia sustentarunt, & pie admodum per-
uerunt, nec certe diuersum scripserunt, atq; do-
cebant) nequaquam uulgaria æstimentur quib;
perditissimi hostes Ecclesiæ, aduersarij nos-
tri, pestundantur.

Sequuntur Testimo-
nia Christianorū Ge-
neraliū Conciliorū.

Aeterum ut minus hēreas quod inconcussa Catholicę Ecclesię fides, productis patrum, quacunque de mūm ætate, & ubicūque etiam uixerint, testimonijs, constantissime accesserit, non displicet uel lucris loco conplurium Christianorum Conciliorum suffragia annumerari, in quibus excellentissimi quique præsules ac Episcopi, undecumque in ueritatis propugnationem conuocati, cōparuerunt.

SANCTI NICENI Concilij Professio.

PRINcipe loco in clarissimo Concilio Niceno, quod Apostolicum & reuerendissimum apud uniuersos Christianossem per ducebatur, sanctissimi patres lata prius sententia, quod

Diuina
uirtus
baptis-
matis ad
qua ocp-
culitur,
Consule
Theophis-
lum.
Extat
Græce,
non tan-
tum 20.
quos me-
morat
Ruffis-
nus, sed
70. fuisse
Nicensi
Concilij
canones,
stantur
ueteres.

Baptismatis lauacro diuina uirtus infusa foret, mox suam de Eucharistia mentem luculentissime ita aperiunt:

Adhæc ne diuinæ huic mensæ accumbentes, contemptim propositum panem & calicem spectemus, uerum animos nostros erigamus, & fide cognoscamus, quod mensæ huic Dei agnus super impositus sit, qui mundi delicta tollit, ac per sacerdotes in cruce offertur. Credamus quum pretiosum illius corpus ac sanguinem uere suscipimus, quod hæc certissima nostræ resurrectionis

nia

CATHOLI. CONCIL. 343

his signa sint, ideoque non multum, sed parum
suscipimus, ut sciamus non ad corporis nostri Consule
saturationem, sed ad nostri sanctificationem Chrysost.
accipi.

Ecce saluberrimū hoc doctrine genus nobis
tricenteni & octodecim Episcopi ex uniuerso 318. Sancti
terrarū orbe, sub Christiano rege Constanti, si Episc
no, apud Niceam, contra hæresiarcham Arriū, copi Nis
sancti spiritus munificentia, conuocati, tradides ceno Cō
runt, quorum bona pars martyrio uitam ob cilio ins
Christum clausit, qui Domini Iesu cicatrices terfues
corporibus suis gestarunt. Non expressius uerunt.
ram CHRISTI in Eucharistia præsentiam I
docuissent. Primo enim proponunt quod non
nostris sensibus hoc metiri debeamus, ideoque
nec defecate aut ruditer externas species spes
etabimus, sed illud quod facta consecratio
ne adest, per fidem contemplabimur, uidel
cet quod super altaris mensam sit & iaceat Dei
agnus, qui mundi peccata aufert, quem sacer
dotes Deo incruente offerunt, quodque hic Dos
mini Iesu pretiosum corpus & sanguinem uere II
accipiamus. Et nos porro uerissima resurre
ctionis nostre documenta conseq, hoc est, ut san
ctus Irenæus, alijque patres aiunt, corpus &
sanguinem, quæ in sacramento habemus, cer
tissimam resurrectionis spem nobis præbeant, III
nostraque corpora cum animabus perpetuas
ti asseruent. Adeoq; ne cogitemus, quod uuls
garem panē uel uinum usitatum aliquod accis
peremus, pinde ait Conciliū modicum haberi

m a quod

quod communicamus, ut intelligeremus qđ in qualibet sacramēti particula Dominus omnibus partibus totus præsto adsit.

Epist. 24 Nicenū illud cum tribus annexis Cōcilijs, uide
lib. 1 licet Conſtātinopolitano, Ephesino & Chalcedenſi, S. Gregorius nō minoris exiſtimationis ac dignitatis, quā quatuor Euāgelia duxit, quū
et 49. in iſdem, uelut in quadrangulo lapide, ſalutis
lib. 2. noſtræ ſtructuræ fulciatur, adeoque quiſquis propugnaculo huic non innititur, haud dubie ſtructuræ illius, utcumque foris unus ex lapidum numero uideatur, nequaquam conſors erit. Ideoque quum huic, uidelicet primo generali Concilio poſt Apoſtolorum tempora, prædicta iam tria aliaque deinceps habita Catholica Concilia incumbant, quicquid in hoc Niceno de ſacramento ſtatuebatur, non ſecus uenerabitur, ac ſi in reliquis poſterioribus renouatum ac repetitum fuiſſet.

EPHESINI CONCILII Sententia.

Vum porro prædictum hoc generale Ephesinum Concilium (cui ſanctiſſimus Cyrillus grauiter admodum ac uenerabiliter nomine Cœleſtini Episcopi Romani præſederat) conſeſſionem iam adductam

dictam Niceni Concilij fusius ac dilucidius
prosequatur, quod in sacramento uera, uiuens In Chri
ac uiuificans caro Christi, quæ æterni uerbi, p^{ro}sto Deus
pria caro sit, & eidem uniatur accipiat, habitat,
eiusdem censuram ita subscribi placuit. non per

Idcirco etiam necessario deponimus, ut es gratiam
nim mortem unigeniti filij Dei, hoc est, Iesu Chri adoptio
sti, secundum carnem annunciamus, adeoque re nis, sed
surrectionem illius & ascensionem ad cælos cons per gra
fitemur, & in Ecclesijs ueritatem incruenti sa tiamus
crificij celebramus, ita etiam cælestem benedis nionis.
tionem accedimus, & in eo sanctificamur, quod
sanctissimi corporis ac prætiosi sanguinis om
nium nostri redemptoris participes reddamur,
nec accipimus ut uulgarem aliquam carnem. abs
sit. nec ut uiri sanctificati & uerbo coniuncti
secundum dignitatis unitatem, aut sicut diuinam
posidentis habitationem, sed ut uere uiuificans
tem carnem, quæ uerbi propria caro facta est.
Quum enim ut D E V S naturaliter uita sit, ideos
que, siquidem cum sua carne uniatur, promisit,
quod caro illa sit quæ uiuificet, & licet nobis dis
cat: Amen Amen dico uobis, nisi carnem filij ho
minis ederitis, & sanguinem illius biberitis, nō
tamen hoc accipietis ut uulgarem hominis cars
nem, quemadmodum nos sumus, quomodo enim
huiusmodi hominis caro ex sua natura uiuifica
ret? sed pro eo ducemus q̄ uere suam carnē fies
ri uoluerit, quum propter nos hominis filius fas
tus sit & dicatur.

Adhæc in undecimo Anthematismo: Si

m 3 quis

Iohas.
In sacra
mento ue
ram uera
bi uiuifi
cantē car
nem acci
pimus.

quis diffiteatur, carnem Domini uiuificantem, & uerbo DE Ipatris peculiarem, sed ut alterius cuiusdam carnem aestimet præter uerbum, quod uerbum tantum ex dignitate copuletur, aut quod diuinam habitationem penes se saltem residere putet, & non potius quod uiuificans caro sit, quàm uerbo quod omnia uiuificat peculiariter destinetur, anathema esto.

Nestorij
heresiarchæ
error:

Verum ut hæc Concilij sententia & detestatio synceriter accipiatur, Cyrilli testimonium supra consulas oportet, ubi dilucide eruit ac Nestorium aliosque aduersarios scripturæ aculeis ualidissime confodit, ut in eodem loco habes, quandoquidem Nestorius heresiarcha Christum secat, geminamque personam, alteram uerbum, alteram hominis statuit, impie ac iniuriose docens, quod uerbum in persona hominis, ut solet DEVS in sanctis morari, habitat, ex gratuito dignitatis beneficio, non autem quod duæ naturæ in una persona unitæ fuerint. qui quidem atrocissimus error ærumnoso hoc tempore radicitus peruersorum quorundam opera refricatur, eundem funditus Concilium euertit, hoc potissimum inter cetera fundamento, quod Christiana Ecclesia per incruenti sacrificij celebrationem, non tantum Domini mortem secundum carnem annunciet, sed etiam resurrectionem & ascensionem CHRISTI fateatur, ut quemadmodum CHRISTVM, in morte quod uerus

Nestorius
us a Concilio
dātur.
natur.

fiens homo sit, agnoscimus, ita in resurrectione sua & ad cœlos ascensione, quod in personæ unitate uerus DEVS sit, profiteatur. Attende ut hic Concilium declaret, quod apud altare ipsum CHRISTVM incruente offeramus, qui DEVS & homo præsens adest, qui quæ Apostolis suis & nobis per sacramenti huius institutionem, suæ à morte resurrectionis documentum reliquit, quum necessarium sit, ut illius corpus uiuat, siquidem in sacramento porrigat. Quare per celebrationem sacramenti huius, pariter mortem & resurrectionem Domini confirmamus. Hinc etiam illud sequitur, CHRISTI corpus uere præsens requiri, alioquin per hanc celebrationem Eucharistiæ nequaquam resurrectio (quandoquidem uel figura corporis succedi posset) probaretur.

Plenior
Nestorij

Porro in Nestoriani erroris subuersionem, qui conuertiatur, ut supra apud Cyrillum uides, quod in sacramento tantum hominis, & non DEI filij carnem accipiamus, Concilium explicat, Christianos cum prædicta professione ad communionem progredi, per quam & sanctificemur, quum illius beneficio participes reddamur sanctissimi corporis ac pretiosi sanguinis omnium redemptoris nostri, hoc est, ideo per Eucharistiā sanctificamur, quia Christus DEVS & homo

blasphemia contra sacramentum.

totus hic præsens corpore suo totum hominem, hoc est, corpus & animā sibi deuin ciat, adeoq; nobis certissimum pignus resurrectionis nostræ carnis porrigat, ideo non immerito, absolutæ unionis mysterium, ut Hilarius ait, habetur.

De Trinitate lib. 8
supra.

Cæterum ne superiora ad fidem saltem redigas, Concilium prolixius apponit, quod capiamus non uulgarem carnem, sed uere uiuificantem, quæ uerbo propria facta sit, ut sanctus Iohannes scribit: Et uerbum caro factū est, quum caro absq; diuinitate nequaquam nos uiuificaret, licet Dominus fateatur, quod nobis carnem suam & sanguinem præbeat, unde uis tam adipiscamur. Vides quod Concilium de sacramentali manducatione, quæ & ore & an-

Iohan. 1. cramentali manducatione, quæ & ore & animo contingit, loquatur. Quum enim æternum Iohan. 6 illud increatum uerbū phytice in escam dari, ut Quicunq; Cyrillus scribit, nequeat, igitur sanctum corpus, ut Concilium astruit, nobis porrigitur, cui in heresim semel uerbum uniri uoluit, quod manducari potest, & damnatā quia comeditur ob Deitatis unitatem nos sanctur, eius etificat, uiuificat, & æternæ uitæ asseruat.

damna- Hęc itaque Concilij professio non uulgaris reputetur, qua unica cum Nestorio & nostris hostes haud dubie deuouentur. Declines ipsum in stri hos-
tios noluit. tium autem quæso optime Lector Oecolampadij cuniculos, qui hoc concilij loco in suum compendium perperam abutitur, ut illi solenne est, a deoque antiquam uulgarem uersionem, siue res. autographum græcum consulas, & germanum

num

num sensum , ut adductum est, retinebis.

Quod præterea hæc & alia id genus apud Ephesinum Concilium pie definita , in reliquis Chalcedonensi , & quinto Constantinopolitano, quum aduersariorum detestatione iterum inculcata sint , reperiēs in Actione prima huius Chalcedonensis, & Canon. trigef. prim. Constantinopolitani Conciliorum, ut meminimus.

Adulterina Oculi colampas diu interpretatio.

ALIAE COMPLVRIMÆ generalium Conciliorum Contra Berengarium Sententiæ.

Vum Berengarius anno 1051 in Francia sub rege Henrico primo, atrocem hanc ac uariissimam hæresim moliretur, Leo nonus sanctissimus uir, generale Concilium Vercellense instituit, in quo hic error conformiter damnabatur, & Berengarius ipsiusque assecla, nisi meliora agnouissent, perpetuo detestationis pœna grauarentur. De his apud Platinam legis. Ad Leonem regredior, uirum quidem insigniter pium, candidum, benignum, comem ac hospitalem, cuius ædes peregrinantibus ac inopibus semper patuerunt. Cū enim leprosum aliquando reperisset,

Berengarius hæresiarcha. Leo 9. Papa. Concilium Vercellense. Platina in Leone nono.

m s &

& misericordia tactus, eundem in suam ipsius Leonis lecticam reponi cōmississet, & diluculo matutino portæ excubator, ostiū aperiens, pauperulus non inueniebatur, ideoq; coniectabatur, quod ipse Christus sub pauperis specie eodem diuertisset. In Religionis autem negotio, eius industriæ & studiū fuit, ut etiam in Verceilensi Concilio, Hæresiarcham Berengarium damnaret.

Porro cum idem Berengarius post huius Leonis 9. mortem obstinatus p̄stiteret, illius causa sub Papa Victore 2. Concilium Turonense promulgebatur, in quo prædictæ suæ hæreseos conuincebatur.

Sed quia Zizaniā suā porro diffeminaret, Nicolaus secundus, una cum centum & triginta uno Episcopis, Concilium Romanum ordinauit, in quo rursus succubuit, suamq; hæresim detestatus est, iuxta adiurationis formulam, quæ postea in proposita Concilij sententia deponebatur.

ABIURATIO BERENGARII IN CONCILIO ROMANO.

EGO Berengarius, primaria Ecclesiæ Sancti Mauritiij Diaconus, profiteor ueram, Catholicam & Apostolicam fidē,
 uniuers

uniuerſas hæreſes, & ſingulariter
 eam, qua hætenus diffamabar, de-
 teſtor, quum corroborare enitatur,
 quod panis & uinū quæ ſuper altare
 deponuntur, facta conſecratione, ſa-
 cramentum ſaltem, & non uerū cor-
 pus uerusq; ſanguis Ieſu Chriſti ha-
 beatur, quodq; non aliter illa quam
 ſacramentali ac ſenſuali modo ſas-
 cerdotum manibus tractentur, fran-
 gantur, ac Chriſtianorum dentibus
 ſumantur. Verum Romana ſanctæ
 Eccleſiæ iudiciū agnoſco, & Apo-
 ſolicam ſedem, & ore ac corde p-
 fiteor, quod eandem fidem de ſacra-
 mentorum Domini menſa recipiam,
 quam Dominus & Reuerendus Pa-
 pa Nicolaus, adeoq; hoc Conciliū
 per Euangelicam & Apoſolicam
 autoritatem aſſeruari proponunt ac
 compro-

Verbum:
 ſacramen-
 tū, intelli-
 getur, ut
 a Reſa-
 cramenti
 diuidit.
 Conſule
 ſuperior
 ra.

comprobarunt, uidelicet quod panis
 & uinum nō tantum in sacramento,
 sed etiam uerū corpus & uerus san-
 guis Domini nostri Iesu Christi ha-
 beatur, ac sensualiter quidem, nō tan-
 tum ut nudum sacramentum, sed in
 ueritate sacerdotū manibus tracta-
 tur, frangitur, & Christianorū den-
 tibus sumatur & manducetur. idq;
 iuramento stabilio ad sanctam eius-
 dem essentiae trinitatem, & ad sancti-
 ssima haec Christi Euangelia,
 aliosq; qui huic fidei reluctantur, p-
 nuncio ac deputo, perpetua execra-
 tione dignos, cum asseclis suis ac do-
 ctoribus existimari. Sin autē ipse
 diuersum uel sensero uel docuero, ca-
 nonū rigori obnoxius exponar. Has
 literas ita legi, perlegi, ac subscri-
 psi.

Hanc Berengarij confessionem, quam fidei
 suae

CATHOLI. CONCILIO. 553

suæ causa de corpore & sanguine Christi, in Cōcilio coram centum & quatuordecim patribus habuit, Papa Nicolaus per Italiæ, Germaniæ, ac Galliæ fines, ac quocunq; tandem erroris hoc labirynthum pertigerat, transmitti curauit, ut Ecclesiæ, si qua nubeculæ fuligine caligarēt, nitori suo restituantur.

Ut autem hæc abiurationis forma, quæ Berengario per Concilium proponebatur, syncretice intelligatur, nouisse retulerit, quod Berengarius aduersariorum nostrorum opinioni accesserit, corpus Christi in Eucharistia tanquam sacramentum, hoc est, tropice haberi, quemadmodum petra in deserto Christus erat, & ita spiritualiter suscipi, ut patres Christum in Manna spiritualiter communicarunt. Ne autem abiurationem deinceps ad malignam ipsius sententiam torqueret, igitur Concilium proposita formula, id genus uerbis utebatur, quæ ueram corporis Christi præsentiam, luculenter referrent. Suntq; ex sancto Chrysostomo, homilia 46. in Iohannem desumpta, ubi sic scribit: Hoc autem Christus egit, ut maiori nos amore sibi deuinciret, & ut suum in nos amorem testaretur, ideoq; sui studiosis nō tantum uideri uoluit, sed etiam attingi & manducari, suamq; carnem dentibus nostris frangi ac uersari, adeoq; ut iuxta omnem desiderij uoluptatem ab illo expleamur.

Quæ intelligenda sunt, ut supra meminimus, Christum in sacramento tantum non figurate corpus suum nobis proponere, ut etiā illud sensibiliter

Declaratio prædictionis
1. Cor. 10

Consule panis specie, cui substantialiter adest, imo non
 Dionysi. solum uidemus, sed & uere contrectamus, nos
 Areo. qui strisq; dēribus excipimus, hoc est, quod sub ex
 de Pontis ternis speciebus frangatur, & ore percipiat,ur,
 fice sacris hypostaticum Christi corpus. Interim ramen
 ficante lo ipse indiuiduus, ac nō consumendus manet, quē
 quens, fer admodum & uerba abiurationis Berengarij ac
 me, inqt, cipienda sunt.

sensibilis Deinceps autem Berengarius iterum, ut lu
 ter in cōs bricus ac tergiuersator, detestationis suæ imme
 spectum mor, nouum figmentum cōmentus est, cui iā Lu
 dans Chs therani innituntur, uidelicet quod in sacramen
 ristū Iesū to præter corpus & sanguinem Christi, panis &
 nostrum, uini substantia realiter maneat. Idcirco Grego
 spiritale, rius septimus, de integro nouū Conciliū Romæ
 ut i imas indixit, cui Berengarius iterū requisitus interi
 ginibus, fuit, & tandem per Concilij patres ueritatis cer
 uitā & c. tior redditus, alterā abiurationem admisit, quæ
 Concilij suffragio proponebatur.

ALTERA ABIVRATIO

Berengarij in Secundo Conci-
 lio Romano.

Transsub
 stantiatio.

EGO Berengarius corde credo,
 & ore profiteor, quod panis &
 uinum quæ altari imponuntur, per
 mysteria sanctæ orationis, & uerba
 nostri

nostri Saluatoris, realiter permutetur in ueram & propriam ac uiuificantem carnem & sanguinem Domini nostri Iesu Christi, quodq; facta consecratione uerum Christi corpus sit ex uirgine natum, & pro mundi salute immolatum, in cruce suspensum, patris dexteræ resideat, uerusque adsit Christi sanguis, qui ex latere illius effundebatur, non tantum per significationem & uim Sacramenti huius, sed in proprietate naturæ, & substantiæ ueritate, ut in his literis comprehensum est, ita legi, & uos agnoscitis, nec in futurum contra hanc fidei assertionem unquam reluctabor. Ita me Deus iuuet & sancta Euangelia.

Postremo huius Concilij & abiurationis, quæ uetustissimæ patrum traditioni, prorsus consonat, ut supra habes, meminit Blondus, Decad. secund. libro tertio. Præterea Sabellicus libro

libro 3. & 9. Enneadis, inquit, quod Gregorius septimus generale Conciliū Romę instituerit, in q̄ Berengarius, post erroris sui, pfessionē, ueniam meruerit, eiusq; confessionis formula huiusmodi fuit: Ego Berengarius corde & animo credo, quod ore profiteor, &c.

In hac abiuratione Berengarius inconcussus perstitit, pœnitentiāq; egit, & quia conscius erat, quod compluribus erroris causa fuerit, moribundus in die Epiphanię Domini, uitę huius exitum p̄sentiens, in lecto hunc in modū dixit:

Hodie mihi Dominus meus Iesus Christus cōparebit (illius diei sollemnitate innuens) uel ad salutem, ut spero, quum pœnitentiā egerim: uel ad exitium, quod multos seduxerim, & ad ueritatis agnitionem semouere nequiuerim.

ut idem Iohannes Gerson, sermone 2. de cœna Domini probat. Deus largiatur aduersarijs nostris eundem pœnitentię modum, & resipiscentiā, Amen.

MAGNI GENERALIS
Lateranen. Concilij Sen-
tentia.

Ostea sub Innocentio tertio, Roma magnum Lateranense Concilium habebatur, cui 70. Archiepiscopi, & 400. Episcopi interfu-
 fuerant, qui subiunctam sententiam consentaneae ira promulgari statuerunt.

Vna tantum est Catholica fidelium Ecclesia, extra eandem nemo ullo pacto saluari potest, in qua ipse Iesus Christus sacerdos & oblatio est, cuius corpus & sanguis in sacramento altaris sub panis & vini speciebus uere continentur, quum panis in corpus, & uinum in sanguinem, per diuinam uirtutem Transsubstantientur, ut ad mysticam unitatis perfectionem illud ab eo accipiamus, quod ipse a nobis sumpserat.

Compendiosa & efficacissima confessio est, ex antiquissimis ac grauissimis patribus decernita, ut supra in eorundem testimonijs habes, uel delictum quod Christus hic sacerdos & oblatio sit. Deinde Christi corpus & sanguinem uere in hoc sacramento contineri. Quod denique accipimus hic de suo, de nostro quod ipse accepit, ut apud Dionysium Ariopagitam, Eusebium Emisenum, Hilarium, Chrysostomum, & Cyrillum inuenire est, idque de transsubstantiatione perhibetur.

Illud etiam uetustissimis ac probatissimis doctorum uerbis ac sententijs prorsus congruit, potissimum Cypriani, Chrysostomi, & id genus aliorum, & si probe ac recta intelligantur, quemadmodum hunc in sensum accipi debent,

¶

consensu

Explicatio
 Concilij.

consentaneis sunt, nec dispares, sed sibi conformes ac unanimes inueniuntur, siquidē spiritus, quo ornabantur, non seditionis, sed unitatis spiritus est. 1. Co inth. 14.

Verbum:

Transsubstantias
tio, omniū appo
sitissime
videtur,
& diuinū
hoc per
mutatio
nis miras
culū ostē
dat.

Nec sane absq; singulari Consilio ac industria patres uocabulum illud Transsubstantias, utpote quod omnium commodissimū haberi posset, usurparunt, ut errores hoc tempore exortos subuerterent, & ueritatem illustrarent, quandoquidem intendunt, quod saltem unica substantia corporis Christi in sacramento adesset, inquam, ut ueteres dicunt, substantia panis translementatur & traducatur, ut Domini uerba, Hoc est meum corpus &c. uera consistenterent.

CONSTANTIENSIS

Concilij cōtra Vuicleff, adeoque Basiliensis ac Florentini Sententiæ.

Post Berengariū centenis deinceps aliq̃t annis, sopita & funditus subuersa illius hæresis, per infelicitis memorię Iohannē Vuicleff in Anglia resuscitabatur, quo quidem emortuo, ipse cum dogmatibus suis & sectatoribus in magno Constantiensi Concilio, communi uoto condemnabatur, Sessione octaua, & cum primis tres illius articuli qui sic sonant: Substantia materialis panis, adeoque substantia materialis uini, in sacramento altaris

taris manent. Item panis accidentia, non absq;
substantia subiecto manent in eodem sacramen-
to. Item: ipse Christus nō est in sacramēto realiter
sue substantialiter in propria presentia. hos in-
quā articulos, ut nefarios, prædictū Conciliū
damnauit, & deinceps sessione 13. definiebatur,
Christi corpus & sanguinem æque sub panis, ac
sub uini specie uere contineri, ut fusius infra au-
dies apud articulum de una & utraq; specie.

Basilien-
se
Conci-
lium.

Adhæc in Basiliensi Concilio, sessione 30.
profitebatur, nullo uidelicet pacto in hoc amo-
bigendum, quod tantum non sub panis spes-
cie, caro, & sub uini specie sanguis, sed etiam
quod sub alterutra quolibet specie, totus Chris-
tus perfecte habeatur.

Florentia
num Cōp-
cilium.

Postremo item apud Florentinum Concilium
sub Eugenio quarto renouabatur, in quo
Græci ac Armenij, adhibito suo Constantino-
politano Cæsare Palæologo, & Patriarcha, &
præcipuis Episcopis, ex Græcia, & Asia con-
uocatis, adeoque hanc fidem cum Romana Ec-
clesia communiter asseruandam pronunciabas-
sur. Concilij decretum sonat: Forma sacramē-
ti huius sunt uerba saluatoris nostri, quibus ipse
sacramentum hoc efficit, quum sacerdos loco il-
lius hoc agat in C H R I S T I persona uer-
ba faciens: Nam uerborum uel substantia panis
in C H R I S T I corpus, & substantia uini
in sanguinem permutatur, ita tamen ut C H R I-
S T V S totus sub panis specie, & totus sub uini

Eugenius
us 4.
Græcorum
& Armenio-
rum, Cæ-
sar Palæo-
logus,
Zacharias
Patriarcha
Constantino-
polis-
tanus.

specie, adeoque sub una qualibet particula consecratae hostiae, ac consecrati uini, distributione iam facta, totus Christus habeatur.

Sententia Conciliorum, ut intelligi fas sit, in postremo libro declarabitur.

Hæc sunt generalia Christianorum Concilia, in quibus atrocissima hæresis consentaneo totius Christianæ gentis suffragio damnabatur. Quare otiosus foret prolixior Catalogus, ut quondam in Oriente Messalianos (quos enxitas, hoc est, assidue precibus occupatos, uulgi salubabat) ab integerrimis ibidem Episcopis, tanquam truculentissimis animarum Latrones dissipari, & sedibus suis exigi contigerit, qui inter reliquos errores illud astruebant, quod saltem ex assidua oratione, sanctus spiritus, & omnis generis gratia communicaretur. Eucharistia autem, nihil conferret uel noceret, ut aduersarij hodie, omnia fidei tantum attribuunt, & sacramentum tropicum saltem panem uocant, quasi ex seipso nullam operatoriam uim uel sacramentis quicquam habeat. Theodorus Ecclesiasticæ Hist. lib. 4. Cap. 11. & in Tripartita lib. 7. cap. 11. & apud Nicephorū lib. 12. cap. 14 citatur. Quamuis autem Messaliani Eucharistiam nec prodesse, aut quicquam nocere putarent, nec spectarent quod Dominus de hoc diuino cibo pronuntiaret: Qui carnem meam manducat, meumque sanguinem bibit, in æternum uiuet, non tamen tanta impudentiæ proteruitate effrenes (ut hodie aduersarij) prorupserunt.

Messaliani hæretici.

Sacramentarij sunt animæ macidæ.

Horum mentio fit in L. Arriani C. de hæreticis.

Iohan. 6

erant, qui publicitus iactarent, sed coram detres
 etabant, ut in Conciliabulis suis saltem hoc dos *Sacramē*
 cerent, sed cum Lithoius Episcopus Melitenis *tarij nos*
 rescisceret, diuino affectu experrectus, com- *stri Mesa*
 plurima cœnobia, in quæ portentosus error ir- *salianos*
 repserat, & speluncas animarum ut neci des *impudem*
 stinarentur, concremari uoluit, & lupos ab os *tia super*
 uibus submouit. Idem & Amphilo- *chant.*
 chus Licaonensis Episcopus præstitit, qui *Lytoi*
 luem hanc, quum Licaoniam infici audisset, ad *Militen:*
 modum restrinxit, & oues nonnihil infectas à *Simili ze*
 contagionis periculo uindicauit, adeoque cele- *lotipia &*
 berrimus uir Flauianus, Episcopus apud An- *hoar. Ea*
 tiochiam, audiens pestilentissimos seductores *piscopi*
 in Edissam appulisse, idem exercuit, qui tot *flagras*
 tum Monachorum examen, hac uirulentia cor- *bunt.*
 ruptum, ad se pariter conuocari præcepit, & *Amphilo*
 quia erroris, quem prius inficiabantur, mox *chius La*
 captiosa conquisitione admisissent, conuicti *caonien.*
 forent, ex tota Syria proscribebantur. Ex
 his facile patet, ut antecessores nostris aduersa-
 rarijs, perpetuo tanquam pestilentissimis ani-
 marum latronibus restiterint, quodque per
 syncerissimos Ecclesiæ pastores incredibiliter
 inhibiti ac profligati fuerint. Quanto impens-
 sius hodie interpellandierant, quum incom-
 parabiliter suis patribus deteriores inuenian-
 tur?

Quandoquidem ad euidentioris ueritas
 argumentum præter sacræ scripturæ ad-
 hibitionem, tot insignium patrum, & tot Chris-

Christianorum generalium Conciliorum testimonio
 adduxerim, mihi imperare non potui, quo mi-
 nus aduersarios iisdem prope uerbis, quibus
 Augustinus hereticum Iulianum lib. 1. capite 2.
 qui non dissimili hac quorundam patrum, sed
 pauciorum, uidelicet Irenæi, Cypriani, Reti-
 cij, Olympij, Hilarij, & Ambrosij inductio-
 ne usus, compellat, sic adorian: Iam pridem ar-
 bitror aduersarij uidetis, cum quibus uiris nos
 Catholici uestram proteruiam sustineamus, ui-
 detis cū quibus rem habeamus, q̄s uos parum
 sobrii calumniose conuellitis & subuertitis, ui-
 detis ut infelicitate succedet, qui tantos uiros
 horrendo Idololatrię crimine suggilletis, quā-
 que gloriosum nobis Catholicis sit, cum tantis
 uiris à uobis conuiciari. Si uidetis? Bona uers-
 ba, & acquiescite. Tot quæso Catholicæ linguę
 Zuinglianam uestram gulam non inhi beant ac
 reprimant? Impudentissima ora tanto reueren-
 dorum hominum senatui permittatis. Sin fors-
 te uideamini, ut Polemius, ex matutina cras-
 pula temulentia stupidi in Zenocratis schola
 parum sobrie prorupisse, non profecto
 huc tantæ uerecundiæ deuenissetis, uidelicet
 ut ab hac tot sanctorum hominum synodo,
 Vos enim non iniuria longe grauior pudor
 corripuerit, ut multo solennior sapientia in hoc
 conuentu, quàm in Zenocratis schola, docer-
 tur, ideoque multo impensius à conspectu
 batur, ut tot insignium Episcoporum, quàm Zenocras-
 ti
 etiam sobrius sit.

tis terreamini, ut multo maior **CHRISTVS**,
 horum omnium doctor, quàm Plato Zenocra-
 tis præceptor fuit. Vobis non Philosophorum
 diatribam, sed unanimem ac reuerendum san-
 ctorum patrum conuentum adduximus, ut ad
 salubriora aditus pateat, & quod diximus ope-
 ræpretium existimetis uelim, adeoque illos ira
 intueamini, ut uicissim uos respiciant, fingatis
 & hunc in modum loquantur: Nunquid om-
 nes à uobis sacramentarijs Idololatræ lacerabi-
 bimur? Quid quæso ad hoc respondebitis, qui-
 busue oculis aspicietis? cuiusmodi argumentis
 instruimini? Cuiusmodi uitrea acies, uel plum-
 beus pugio in medium prodibunt? quæ arma
 non hic retundentur? Aut fortassis dicetis:
 Quid? nullum ex ijs commendabilem incesse-
 mus? Verum si hac regeſtione amolirentur:
 Multo tolerabilius nobis foret, ut uirulento
 dente nomina nostra, quam fidem cuius gra-
 tia cælo inscripta sunt, discerpſissetis. Aut po-
 tius illud dicetis: Nequaquam fidem ueſtram
 hac ignominia macula inuſſimus. Atqui qua
 fronte hoc deprometis? Quandoqdem Idolola-
 triam manifeste aſtruatis, **CHRISTI**
 corpus & sanguinem, imo ipsum Christum in
 ſanctiſſimo ſacramento honoris & adorationis
 dignitate proſequi? Coram hoc ſanctorum
 admirabili cœtu, adeoque tota Chriſtianoſ-
 rum Eccleſia, quæ uos ſemel Chriſto genuit
 (quam ediuerſo uos, ut immaturi fructus &

tim red-
 deretur,
 & philoſ-
 ſophicam
 deinceps
 diſciplin-
 nam am-
 biret.

Hæretis
 corū ar-
 gutia uia
 treas acie
 es & plu-
 beos pu-
 giones,
 qui parū
 pungūt,
 referūt.

Matt. 9

64 OBSERVATIONES S.S.

uiperæ diruistis ac dissipastis) merito sane uobis erubescendum & secedendum putarem, dū uel reuerentiæ uel frontis humanæ quicquam eluceret. Sed ut actū agam, misere uereor, uel quod differtim conglomerati præfractiones euadatis, uel quod conscientia reclamante, cui suum ipsius iudicium ad interitū uergit, delinquatis: Deus uos, dum licebit, respiciat.

Tit. 8

Cæterū, ad fulciendam ueræ præsentia Christi corporis & sanguinis in sacramento auctoritatem, principe loco sacram scripturam, mox præcipuos sanctos Patres, tandem generalia Christianorū Concilia adducenda putauimus. Illud superest, ut superioribus testimonijs observationes quasdam ac regulas tanquam fidissimos Catholicæ doctrinæ indices annectam, ut & idem me facturum, supra recepi, tandē huic articulo Colophonem imponi placebit.

**Generales aliquot
observationes ex superioribus
testimonijs consentaneis, & ex
Catholicæ Ecclesiæ usu ac praxi,
quæ ueram Christi in sacra-
mento præsentiam lucu-
lenter attestantur, de-
scriptæ.**

Primo

Rimo meminerimus sanctos Patres unanimiter suffragari, & in-
 concusse docere, quod proposi-
 ta panis & uini creaturae cum a-
 qua temperatae, nequaquam hu-
 mana industria aut ingenio, sed
 immensa Dei omnipotentia, & inscrutabili uer-
 bo suo, uidelicet: Hoc est meū corpus, & hic est
 meus sanguis, supernaturaliter, omnibus mo-
 dis admirande, & incomphensibiliter, in uerum
 corpus, & uerum Chri sanguinem, substantiali-
 ter mutantur, quodque patres ad huius pro-
 bationem sacrae scripturae loca allegent, in quib-
 us agnoscimus quicquid DEVS uelit & dis-
 cat, illud statim fiat, & uere adfit, qui uocat
 ea quae non sunt, tanquam sint. Adeoque ad
 maiorem fidei nostrae probationem ac con-
 firmationem inusitatissima quaeque DEI mi-
 racula, quae in ueteri testamento nobis pro-
 posuit, uidelicet caeli, terrae, omniumque crea-
 turarum ex nihilo creationem, & creatura-
 rum supernaturaliter permutationem, ut uir-
 gae in serpentem, & ediuerso, diuisionem &
 inhibitionem maritimae tempestatis ac fluctus
 um, aquae ex petra largitionem, & id ge-
 nus complurima, adeoque miraculum de per-
 mutatione in sacramento, uniuerfis alijs quam-
 libet stupendis anteferunt, & libere fatetur, lon-
 ge maius illud haberi, quam mortuos à Domi-
 no IESV excitatos & expergefactos, quodq;
 Capernatae non perperam Dñm in hoc intelli-
 glexerint,

Patres
 oipoten-
 tem quā-
 dam, sus-
 pernatu-
 ralem, &
 summe
 admiran-
 dam in
 sacramē-
 to pers-
 mutatio-
 nem fieri
 attestans-
 tur, ideo-
 que sas-
 cramento
 tum ne-
 quaquā
 figurā
 loco dus-
 xerūt.

366 OBSERVATIONES SS.

lexerint, qui in carnis suæ & sanguinis largitione, insignitus miraculū promiserit, quam prius unquam exercuerit, hoc autem ipsi, quia sensibus consequi non poterat, repudiabant.

*Permuta
tionē hāc
Chrīnas
tiuitati
āsimilāt.* Secundo animaduertendum, sanctos patres hanc in sacramento permutationem, supernaturali admodum, nobisq; omnibus modis incomprehensibili Dominicæ natiuitati comparasse, uidelicet ut æternum uerbum de sancto spiritu in uirgineo corpusculo, carnem & sanguinē assumpsit, ita etiam panis & uinum, quum ad altare deponuntur, omnipotenti diuini uerbi efficacia, & inuisibili sancti spiritus operatiōe, in eandem ueram carnem & sanguinem, quæ ex uirgine nata sunt, incomprehensibiliter quidem permulentur, licet externæ panis & uini species in sua pristina forma maneant, & ut in Christi persona humanitas uidetur, & diuinitas regitur, ita & hic in sacramento, externæ species conspicuo sunt, sed uerum corpus, & uerus Christi sanguis, inuisibiliter occulantur.

*Afferūt
ut panis
quem
Christus
hic comē* Tertio non silentio prætereundum, quod astruant, quemadmodum panis & uinum, quibus Dominus, cum hic ageret, utebatur, in suam ueram carnem & sanguinem, quæ diuinitati unita sunt, substantialiter permulentur, ita etiam hæ creaturæ uerbo suo, in ueram illius carnem & sanguinem, supra omnium admirationem transcant, quodq; solus ipse norit eandem

dem permutationis rationem, qui eandem om-
nipotentem exercent.

Quarto uidendum est, ut Patres hanc permuta-
tionem pro uirili sua expressuri, ultro citroq;
in scripturis, alia atq; alia uocabula adferant,
quæ nulli figuræ, aut allegoriæ (nisi proterue cõ-
tra æquitatem abutantur) inferri possunt, sed
iuxta genuinam significationem, uerè & substan-
tiali permutationi attribuantur. ut sunt: Con-
uertuntur, Mutantur, Transmutantur, Transu-
muntur, Transferuntur, Transformantur,
Transelementantur, Transeunt in substantiam
corporis & sanguinis Christi. Quorum postres-
ma, nempe, Transeunt in substantiam &c. Vis-
um est postea patribus in Concilio Lateranen-
si, hoc unico uerbo Transubstantiationis red-
dere & exprimere, maxime quod ueteres, im-
primis Chrysostomus, à Consecratione nihil
substantiæ panis aut uini remanere, sed mysteria
corporis substantia consumi testentur.

Quinto spectabitur, quod & hanc permuta-
tionem uerbis, Consecrare & Conficere, nos
bis innuerint, quæ ipsis exprimunt (quemadmo-
dum idem declarant) illud, quod hic omnipoten-
ti diuini uerbi efficacia, sub externis panis
& uini speciebus, uere efficiatur, & substantialis
ter adsit uerum corpus, & pretiosus CHRIS-
TI sanguis, Sacramentum scilicet & Res sa-
cramenti, hoc est, externæ uisibiles panis
&

dit, in sua
corpus cõ-
uertebas-
tur, ita &
panis in
sacramen-
to, corpus
re suo cõs-
mutetur.

In Hom. 2
de Eucha-
rist. in Ex-
cenijs.

& uini species, & sub ijs ueram Christi corp⁹ inuisibiliter contentum, ex quibus augustissimū illud & diuinissimum sacramentum conficitur. Quodq; ipse Christus sit, qui identidem in sacerdotis manibus, hoc sacramentum diuina sua efficaciacia & ui, consecret & conficiat, idcirco uera illius caro & sanguis, propter diuinæ consecrationis uirtutem, & non propter nostram deinceps communicationē, illic substantialiter præ-

Admonēt fito sit.

Chri cor Sexto colligetur, quum doceant, quod **Dos**
pus exter minus Christus sanctissimum suum corpus, **su**
nis specis umq; pretiosum sanguinem nobis sub externis
ebus ceta panis & uini speciebus, quæ admodum nobis fa-
ri, ut non miliares sunt, in communicationem dederit, ut
exhorres, non ab illius usu deterreremur: idq; procul du-
eamus. bie accidisset, siquidē nudam carnē, & huiusmodi
Chrysoft. speciebus destitutam, in cibum porrexisset,
in caput imo & hoc non diffitentur, quod suum ipsius
Mat. 26. corpus & sanguinem prius communicauerit,
Quū Chri ne quo discipuli illius horrore concuterentur.

corpus Septimo obseruabitur, quum iterum atq;
ore & ma iterum inculcent, quod illius carnem & sangui-
nibus con nem in sacramento, non tantū animo per fidem,
tre & emg sed etiam manibus & ore attingamus, attrecte
& comes mus, suscipiamus & communicemus, idq; exter-
damus, narum specierum medio, quodq; eadem uisibi-
igitur ue les species in sacramenti huius dispensatione, di-
re coram uidentur ac consumantur, corpus autem inuisi-
haberi af biliter contentum, à sectione & corruptione li-
firmant. berum inter nos multiplicetur, quod etiam uerā
carnem

carnem & sanguinem Christi, non minus attin-
gamus, quàm uulgo dici consuevit, regem at-
trectat, quisquis purpuratam illius uestem, qua
tegebatur, contingit, quod & Christus uerus Dei
agnus, super altare, externis huiusmodi species
bus contegatur, quemadmodum aliquando in ps
sepio fascijs obuolutus iacebat.

Octauo non silentio prætereundum est,
unanimiter statui, quum uniuersus hominis in-
tellectus hic facessat, fidelibus sacramentū hoc
pie suscepturis, ante omnia, ut Domini uerbis:
Hoc est meum corpus, & hic est meus sanguis,
inconcusse credant, opus sit, & ingenium admo-
dum mediocre ac infirmum, fidei propugnaculo
excipiant, nec cælabitur ineffabili beneficio,
supra & contra uniuersas naturæ leges, Deū hic
operari, ut nos secum quam arctissime & inti-
me deuinciat, nobisq; omnibus unam corpus si-
bi astringat, & quisquis illud non credat, inter-
rim tamen accedat, in sanctissimo illius corpore
& sanguine, ut proditor & Iudæi, misere offens-
dat, & uera salute prorsus exuatur.

Nono expendendum, id genus causis Patres
quondam motos, cum Christiana professio indis-
es incremento gauderet, & de hac materia pro-
concione uerba facerent, aut scripto exprime-
rent, propter eos qui nondum Christo initiati
essent, frequentissime ut annexis fere uerbis ute-
rentur: Quod norunt fideles, norunt qui percipi-
unt, norunt qui mysterijs imbuti, aut initiati,
aut consecrati sunt, aut qui sacrorum doctrina
fuerint

*Firmā &
constantē
fidem a
Christia-
nis exis-
gunt, &
ad figura
documen-
tum frus-
tra uide-
retur.*

970 OBSERVATIONES SS.

fuerint digni, & ira orationem conciderunt, quā admiranda hæc, & omnino incomprehensibilis creaturarum in uerum corpus & sanguinē Christi permutatio, tantum regeneratis, & Christianis nam professionem edoctis, mystice aperuerūt, adeoq; nondum baptizatis, uel etiam catechumenis, quamlibet non male crederent, tegebāt, quibus tantum non sacramenti communionem detrectabant, sed etiam amovebantur, ne diuina nam hanc celebrationem spectarent, aut sacramentum iam consecratum contuerentur.

Olim infantibus
iā regeneratis, corpus & sanguinem
Christi deferrebant,
& certe neglexissent, si sacramentum fidei
accipientis innotesceret.

Decimo considerabitur, quantumuis pueruli baptizati nondum, Dominica uerba assequerentur, & multo ipsidem credere poterāt, nihilominus quondā, uidelicet ante & post sancti Cypriani tempora, imo & post sancti Augustini ætatem, illis corpus & sanguis, uel ut minimum Christi sanguis deferrebatur, in corporis & animæ salutem, idq; haud dubie patres commississent, siquidem sacramentum saltem pro tropica figura, quæ communicaturis saltē Christi corpus significarent, duxissent, & communicationē saltem fidei, qua pueruli defraudantur, attribuerent.

Vndecimo uidebitur, quod patres conformiter tradant, ut Dominus Christus in cœna sua incruentum sacrificium instituerit, quod perpetuo deinceps in ipsius aduentum Deo patri offeratur, idq; propria ipsius caro & sanguis sit, & eadem ipsa, quæ super crucem offerebatur, &

& idem sanguis qui ex latere ipsius effluxit. Vesperum super altare Deo patri non possent offerri, nisi coram præsto forent.

Duodecimo discetur, ab omnibus uniuersa sacrificia ueteris testamenti, & potissimum ipsius Melchisedech, nec non agni paschalis ac propositionum panis, adhuc Mannam & aquam ex petra in deserto fluentem, tanquam simplices figuras & umbras, respectu huius sacramenti, uidelicet substantialis ueritatis, haberi, ac perpetuo attestari, & quicquid patribus quondam in figura exhibebatur, illud nobis in sacramento iam realiter præstari.

*Sacramē
tū hoc, ue
substantia
alē uerita
tē, respec
tu figu
rarū uet
teris tes
tamenti,
ducunt.*

Decimo tertio asseritur, ipsum Dominum Christum in sancta cœna antiquum pascha, tanquam præcedentem figuram, à corporis sui sacramento, utpote re iam expressa, luculenter separasse, & alterum tanquam umbram aboleri uisse: hoc autem, uidelicet ueritatem, in alterius locum subuexisse, id est in posterum perpetuo exerceri & communicari debeat.

*Tradunt
& Christus
in cœna fi
guras
prostrau
rit, & eas*

Decimo quarto spectabitur, si corpus & sanguis Christi in sacramento tropice tantum forent, in hoc excellentissimo noui sacramenti testamento, realiter nihil iam amplius habere, quam antea in figuralibus ueteris testamenti mysterijs, quum tamen Patres conformiter clamitent, quod Veteris Testamenti mysteria, futuram rem saltem adumbrarent, & non uere & realiter dederint, quodque nouæ legis

*rundē lo
co, hoc sa
cramen
tum repo
suerit.*

572 OBSERVATIONES SS.

legis sacramenta ipsam rem, quam adumbrant, operatorie conferant. & in summa, quod pristina mysteria, respectu sacramenti huius, cum primis diuini, tanquā umbræ ad ueritatis archetypum referantur.

*Vulgare
panē ab
hoc sacra
mento, ut
terrenū,
a cœlesti,
dispersūt*

Decimo quinto intelligitur, quod patres, quum pariter de uulgari pane, & de hoc sacramento uerba faciunt, mox ex Pauli doctrina, sacramentum uidelicet, uerum uiuificans Domini corpus, ab usitato pane separent. alterum quidem terrenum, naturalem, uerum, corruptibile panem, & stomacho seruientem uocant: Hic autem cœlestis, supernaturalis, superessentialis, & incorruptibilis panis dicitur, & cibus interioris hominis, ad perpetuū corporis & animæ sustentationem, qui nequaquā in nos, ut superior, sed nos in se permutet.

*Attestans
tur Chris
tū inde
ab Aposto
lorū tēpo
re in Eus
charistia
adorari.*

Decimo sexto sedulo aduigilabitur, quod in Catholica Ecclesia, inde ab Apostolorū ætate uera Christi caro & sanguis, uidelicet, quæ cum diuinitate uniantur, hoc est, ipse Christus, semper adorabatur, quod & sacerdotes ac Episcopi officium Missæ celebrantes, sanctum sacramentum consecratione mox peracta, præsenti bus fidelibus exhibuerint, haud dubie ut Christum in eo, secundum Augustinum, adorarent, priusquā cōmunicaretur, adeo & inter alia id genus precibus, uidelicet: Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miserere nostri, &c. Et, Domine indignus sum ut tectū meum subintres, &c. ad diuinam & sanctam Eucharistiam instruebantur.

Decimo sex

Decimo septimo desumetur, patres de sacra menti huius exhibitione dicturi, inter cetera huiusmodi uerba usurparint, uidelicet, Christū dare nobis carnem suam manducandam, & sanguinem suum bibendum, exhibere eum de corpore & sanguine suo mensam. Item de altari eius dispensari uictimam sanctam, erogari corpus Christi, dari salutem, dari uitam, nos accipere corpus & sanguinem fidei corde atq; ore Christum, suscipere, accipere pascha in corpore & sanguine Domini, communicare corpore & sanguine Domini, participes fieri corporis & sanguinis Domini, corpus & sanguinem Domini in sacramento manducare & bibere, bibere nostrum pretium, bibere quod de Christi latere manauit, corpus Dominicum in os nostrum intrare, corpus Christi in os nostrum ingredi. Hæc & id genus complurima, ueram corporis & sanguinis Christi præsentiam declarant, quā de ijs quæ abessent, nequaquam cum ueritate astrui possent.

Decimo octauo spectabitur, patres attestari, quum Deus secundum diuinitatem à nobis (proprie loquendo) manducari nequeat, quicquid enim incorporeum est, edi nequit, idcirco nostrum corpus assumpserit, ut idem illud cum diuinitate unitum, uere & substantialiter manducaremus & susciperemus.

Decimo nono accipiendum est, quod patres uno consensu deponant ex sancto Apostolo, non tantum fidelibus Christianis, sed etiā malignis,

Eiusmodi uerbis utitur, quæ poscunt Christum si corpus ut credunt in sacramento uere haberi.

Proposuit Christum, iuxta diuinitatem, a nobis, ut proprie loquamur, non manducari, ideoque nō corpus assumptum, ut seipsū nobis cōmunicaret.

*Ioseph, ex
Aramathia Christi
corpus lin
teolo inuol
uebatur,
ita et hos
die super
lin-teolū
consecra-
tum iri
docent.
Indicant
inde
ab Apos-
tolorum
tempore
sacramē-
tum hoc
absenti-
bus et
grotatis
bus prae-
mitti, id
que nō fie-
ret, nisi
peracta
statim cō-
secratioe
Dominis
cū corpore
foret.*

uerum Christi corpus realiter, licet indigne, & deoq; insalubriter & exitiose decedi. Ex hoc colligitur, Christi corpus in sacramēto uere haberi, nec tantum animo per fidem, qua peruersi defraudantur, sed etiam sensibilibiter & corporaliter suscipiatur: bonis quidem ad aeternā uitā, malis autem ad interitū uergat.

Vicesimo attendet, quod patres asserunt, ut Ioseph ex Aramathia Christi corpus eleganti lin-teolo inuoluit, ita etiam idem corpus in sacramento ad purgatum lin-teolum altaris Christi consecratur, quodque calix uasculum sit Domini sanguinis.

Vicesimo primo diligenti memoria recondetur, inde ab Apostolorū tempore corpus & sanguinem Christi, peracta consecratione non tantum praesentibus fidelibus porrigi, sed etiam absentibus, nec tantum per sacerdotes, sed & per Diaconos emitti, & nōdem absq; iterata consecratione, ut uerū corpus & uerus sanguis tradebatur, adeoq; aegrotis & peregrinantibus, decedat, quare & calices, Domini sanguinis latores saluantur, ut infra apud articulum de Reservatione fusius doceberis.

Vicesimo secundo colligitur, quod Christiani lotionē prius habita, & manibus ablutis sacramentum Christi corporis purgato lin-teolo acceperint, magnatq; cura & industria praecauerint, ne qd Domini corporis & sanguinis humū decideret, quandoq; dem docuerunt, & constanter obseruauerunt, quisquis hic supinus foret, corporis

pōris & sanguinis Domini reus uideretur. quarene
 Vicefimo tertio sedulo expendetur, patres hac rentia,
 sacramenti institutione aduersus Marrionem, mūdicie,
 Manem, aliosq; id genus execrabiles h̄retis, & cura
 cos, qui ueram **CHRISTI** humanitatem sacramē
 nequiter diffitebantur, ualide admodum ac tum accē
 grauit̄ eluctari, quod **CHRISTVS** car: p̄ierasser
 nem nostram & sanguinem uere asumpserit, uari cons
 & postea uere mortuus sit, & à mortuis resurs
 rexerit, quandoquidem Dominus, inquit, uer: Pr̄sens
 bi sui potentia carnē & sanguinem suum in escā tia corpo
 nobis non potuisset largiri, ut in sui recordatio ris Chrē
 nem sumeremus, nisi prius humanā naturam ue in Eucha
 re asumpsisset, morti dedidisset, & à mortuis ristia cō
 resuscitasset. Verū h̄c patrum argumenta cō uincunt
 tra h̄reticos confutarentur, ut dilucide appa h̄retis
 ret, nisi uera caro & sanguis Christi hypostas cos, quod
 tice sacramento ineffet. Christus

Vicesimo quarto inquirendū est, quod di uere hos
 gnissimo huic sacramento id genus insignia nos mo faē
 mina tantamq; uim & operationem Patres atq; sit, & e
 tribuerunt, quæ nulli aliq; quam soli **CHRISTO** mortuus
STO Deo & homini accommodari possunt, resurs
 inde necessario sequitur, Christū in sacramento rexerit:
 uere & realiter haberi. Gloriam **DEI** uocāt, Eiusmodē
 Dei panem, celestem panem, uitæ panem, car: noīa fas
 nem uiuentis filij **DEI**, sancta sanctorum, sp̄s cramēto
 ritum, immortalem ignem, efficacissimum huic attri
 peccatis antidotum, adeoque ipsam peccatos buūt, quæ
 rum remissionem, noui testamenti obfignatio nō nisi
 nem, totius mali nobis inh̄rentis expiationē, Christo
 o a sustentat cōgruē

Ex hoc
corporū
noſtrorū
reſurre-
ctionem
aſtruunt.

ſuſtentionem aduerſus æternam mortē, proſ-
pugnaculum aduerſus Diabolū & uniuerſas ins-
fidias, expugnationem & ſubuerſionem Diabo-
licæ poteſtatis, optimum uiaticū, agnū Dei, ip-
ſum Chriſtum.

Singulariter autem patres ex digniſſimi hu-
ius ſacramēti efficacia, Martirionitas oppugnas-
runt, de futura corporū noſtrorū reſurrectiōe,
quodq; caro noſtra & ſanguis immortalitati &
æternæ uitæ attribuent, probarunt, quū uiuificā-
tis & uiuentis corporis ac ſanguinis Domini
in hoc ſacramento participes reddantur.

Sacerdos
talem di-
gnitatē
Angelice
ſublimis
tati com-
parāt, &
Chriſti cor-
pus cōſe-
crādi ſa-
cultatem
habeant.

Viceſimo quinto & poſtremo meminſſe reſer-
lerit, patres ſacerdotalē dignitatē, quæ nro tpe
in ſummā ignominiā miſere exoleſcit, angelicæ
dignitati aſſimilaſſe, ne dicā prætulifſe, quādoſ-
qdem ſacerdotibus poteſtas à Chriſto tradatur,
q̄ ueram illius carnē & ſanguinem conſecrēt, &
conſciāt, quam angeli nequaquam habent.

Verū enim uero ſanctos Patres & Catholicā
Chriſtianā Eccleſiā, inde ab Apoſtoliſ uſq; in
oībus præfixis articulis, ſemp conſentaneæ & cō-
grue docuiſſe, ac eodē animo oīa proſequi, illud
optime lector ex adductis ſententiarum calcu-
lis, modo accurate reſgras, & pbe attēdas, haud
difficiliter deſphendes, huc te remittendum ſen-
tio, haud dubie ſatiſfecerint. Ex his etiam uel
tuo ipſius ductu coniectabis ſanctorum Patrū
ac Catholicę Eccleſię fidē, de uera Chriſti pſentia
Dñici corporis ac ſanguinis in ſanctiſſima Eu-
chariſtia à principio ad nrām uſq; ſtatē ſulcri.

Epiſ

PATRVM CONSEN. 577
EPILOGVS

Primi articuli.

PRoinde primo articulo non puto illibera
liter, ut pollicitus sum prospexi, uidelicet
ipsissimam carnem & sanguinem Domi
ni nostri saluatoris Iesu Christi, in dignissimo *Verbum*
sacramento altaris hypostatice haberi. Primo *diuinū.*
qd æternum Dei uerbū & illustris scriptura ac
cedant, quæ uel sola satis superq; suffecerit, de
inde etiam antiquissimorū & insignium sancto
rum patrum testimonia, qui inde ab Apostolis, *Consens*
ut circumspecti Oeconomi Dei, passim Chris *tanea pa*
tianismum concorditer de hac certissima scri *trū testis*
pturæ sententia informarunt, & tandem com *monia.*
plurima Christianorū Concilia, quæ semper spi
ritus munificentia sanciebantur, professiones
sibi congruas, adhibitis generalibus omnis ge *Decreta*
neris obseruationum regulis, ex quibus patrū & *Cōcilio*
Catholicæ Ecclesiæ inconcussa fides manifeste *rum.*
cognoscitur, differtim & plix sigillatim pros
posui. Præterea & uanissimā, domiq; natam so
phisticam & captiosas cauillationes, impiasq;
blasphemias, quas aduersarij nostri Apostata,
ineptissimi sacramentarj, aduersus Catholicā Ec
clesiam, maligne scripturis, patribus, & Concio
lijs abusi, in suā ipsorum pntiem iniuriose uēdi
rant, meo iudicio sat subuersas ac prostratas ui
deri arbitror.

Velim interim Lectorem, qui p̄dicta scriptur

Quid hæc traditio fideles Christianos inuocet. rz & Catholicę Ecclesię testimonia ettoluerit familiariter admonitum, ne oscitanter aut secus re percurrat, sed ut negotij magnitudo, huius enim salus nostra & incolumitas innititur, efflagitat, sedulo despiciat, perpendat, uoluerit, animoque retractet, quumque in uera Catholica Christianę Ecclesię fide hucusque inconcussus perstiterit, haud dubie huiusmodi ueram fidem multo solidius roborabit & fulciet.

Cum hac doctrina parum in fide constantibus proficit. Cum uero futili, captiosa, peruersa, ac uirtute lenta, sophistica traditione, adeoque hæreticorum furo non nihil desciuerit, is meo iudicio desumpta euidenti hac manifesta, & irrefragabili doctrina suffultus, ad saniora redibit, & iuxta maximi ingenij uiri Vincenij Lyrinensis Conciliū, deinceps illud credendum putabit, quod haud quaquā ambigua, inconcussa, & nunquam diruenda autoritas sacre scripturę & Christianę Ecclesię efflagitat, quodque hætenus ab Apostolis communiter, & ab eorūdem successoribus traditum est agnosceret, & ita aduersarijs, siquidem aliud quam Catholici, nostrique antecessores pristini, instruxerint, anathema Maranatha dicet.

Admodum obfirmas obfirmatus, ex Christiana communione eis infortio in letalem speluncam hæreticorum præcipitatio uerit, & ex fidei Christianorum consortio, in hac confestus hostis & persecutor Ecclesię redierit, dicat. ¶ Meo quidem iudicio illud inueniet, & decerpere

se hanc dubie Diabolo emancipari, nisi resipiscat, & illud quæso perpendat, mundum ex Dei permisso propter delicta nostra aliquanto tempore hæreticorum nanijs circumscribi, in posterum tamen, una cum illius uesania, dilucide expositum iri, quemadmodum Iamnes & Mambres stultitia sua (qui apertæ ueritati renuntiabant, hominesq; admodum nefarii in fidei negotio erant) prodebantur, quodque suo Consiliabulo nequaquam superaturus sit, quum de CHRISTI Ecclesia scribatur: Et portæ inferorum non præualebunt. Vt his fortassis perlectis, DEVS pœnitentię gratiam largiatur, & ex Diabolicis laqueis, quibus sua opera irretiebatur, recadat, idque solum omnibus misere perditis ex animo optauerim.

Et quia hætenus totius negotij fundamentum, quod ad primi articuli probationem tractari retulerat, mediocriter, & ut oportuit, fideliter iactum arbitremur, deinceps meæ sententia aliorum trium singularium articulorum confirmationem, quæ ex primo profluunt & sequuntur, facilius denumerauerimus. Itaq; DEO auspice secundum prosequamur.

SECUN-

DVS PRIMARIVS

ARTICVLVS, QVO EVCHA-
ristiæ, peracta statim diuina consecra-
tione, & non demum in exhibitione
ac communicatione, ipsum corpus
Domini nostri Iesu Christi uere de-
ferri & immorari, adeoque in Chri-
stiana & Catholica Ecclesia, recte &
pie ad futuram etiam participa-
tionem asseruari, cōuincitur.

Vi asserta & stabilita super-
rioris articuli ueritas synce-
riter & probe constiterit, is
meo iudicio, nec in secundo
hoc, nec in sequentibus duobus
articulis, quicquam hæ-
rebit, quum omnia superio-
ribus tanquam ualidissime basi insistant, & inde
necessario fluant & dimanent. Sed quia schisma,
bifariam dissideat (quum uideantur nō nihil ad-
huc in primo articulo, transubstantiationem
semper excipio, quam pariter diffidentur & de-
ludunt, contrarij) præterito anno 1536. Vuittē
bergæ in Lutheri, hoc est parentis ipsorum æ-
dibus,

dibus, utrinque ex præcipuis farinae suae propu-
gnatoribus & ante signanis collecti (haud dus-
bie in hoc, ut facilius coacta & secunda manu
Christianam Catholicam Ecclesiam, cui eodem con-
sensu renunciarunt, conciterent, labefactaret, tio Lus
& tandem ad ruinam, quod nunquam succedet, subs-
tererent) mutuo paciscebantur, uidelicet ut simul rum cum
& præfecte asseuerarent, quod panis & uinum in Zuingliæ
sacramento, tantum non in Transsubstantiatione, nis contra
hoc est, in ueram substantiam carnis & sanguinis Eucharis-
tiae Christi permutareretur, sed etiam quod corpus Christi, si-
am ex-
cepta operatoria exhibitione & susceptione Catholicis
(ut cum asseruatur, uel in receptaculis ac uas-
culis deferretur) non præsto sit, quodque nec illud in-
siam in
sacramento adorari conueniat, & ita confinxer-
unt, Catholicum Christianissimum, quod inde ab ædibus
Apostolorum ætate Christum in sacramento, per
quondam
acta statim consecratione, uere presentem & per-
iniebant.
durantem profitebantur, & honore ac adoratione Anno
prosequerentur, quod & hodie fieri consuevit, ne-
Domini
farie admodum ac horribiliter Idomaniæ mas-
36.
nifeste reos agerent, ac proscinderent. Visum tam-
men mihi non inutile est, imo necessarium, hunc ar-
ticulum cum duobus sequentibus, quamlibet ex pri-
mo, præsciscantur, seorsim & singulariter prosequi,
& quod cuilibet competit, ex alijs & prædictis di-
uinae scripturae locis, & patrum ac Ecclesiae incō-
futabilibus testimonijs, ob oculos adferri, ut
simpliciores hoc uelut antidoto a uirulenta uipe-
re lue ac ingestione præmuniantur, ne imprudē-
ter fraudem admittant.

532 IN EVCHARIS. ASSERVA

Articuli Principe loco primam articuli partem, uidet
hisariam licet quod substantialis ueri corporis Domini
secatur. nostri Iesu Christi presentia, in sacramento salu
tem ex unica diuinæ consecrationis efficacia, &
non in exhibitionis siue participationis usu sub
ciatur, dilucide ut dixi aperiam.

Postea ex hoc altera articuli distributione, ui
delicet, qđ dignissimū illud sacramentū pacta
cōsecratione, ad diuinū usum aliquādiu reuerē
ter asseruari possit, & ita inde ab Apostolorū
tēporibus in Christiana Ecclesia cōtinenter fieri
cōsueuerit, irrefragabiliter fulciā & cōuincā.

QVOD SVBSTANTIA
lis corporis & sanguinis Christi prae
sentia, in diuinæ consecrationis effi
cacia, & nequaquam in sacra
mentū usurpatione consistat.

Matt. 16.
Marc. 14.
Luc. 22.
1. Cor. 11.
Christus
cōsecra
tiois uer
ba semel
tantū sup
per panē
& uinum
dixit.

VA Ntūm præsentem arti
culum concernit, inconcūse
dilucidis & aptis diuinis uer
bis de sacramēti huius insti
tutione incumbit, uidelicet
Dominus accepto pane be
nedixerit, fregerit & dixerit:
Hoc est meum corpus, qđ pro uobis traderetur,
similiter calice, dicēs: Hic est sanguis q pro uo
bis effunditur in peccatorum remissione. Quæ
quidem uerba Dñs haud dubie semel tm̄ super
panis & uini creaturas, illis in manus acceptis,
proculit,

protulit, licet deinceps quotiescunq; sigillatim discipulis sacramēti huius partē porrigeret, res petierit, & ad singulū dixerit, accipe, hoc ē meū corpus, & pro te tradit. Accipe, hic est meus sanguis & pro te effundit. Quandoq; dem in calicis grām fieri negt, quā alias Dñs unicū calicem duodecies cōtinentē cōsecraret, & priorē cōsecrationē alia diluisset, qđ atrocissimā cogitādi, nedum audiēdi occasionē daret.

Iohan. 14

Rom. 3

Et qā exhibitio, potissimū aut calicis, nō momentanee cōtigerit, necessario & irrefragabiliter seqtur, quod p̄dictis statim Dñicis uerbis sup creaturā, semel, p̄nunciatis, mox uera illius caro & sanguis sub panis & uini speciebus adfuerint, & p̄petuo asseruētur, cū ipse discipulis porrigeret & largiret, siq; dem uerus Deus & ipsa ueritas sit, quē mentiri nescit, igitur uerbis suis, iam p̄nunciatis, nihil obstiterit, adeoq; efficaciter p̄stiterint, qđ significabant, quemadmodū diuini uerbi natura & proprietates efflagitat, ut scriptū est: Ipse dixit, & factū est. Itē qđ Dñs in oībus suis uerbis fidelis sit, & sanctus in oībus illius opibus, ut etiā sanctū Euāgeliū de operatoria ui & potentia uerborū suorū, unde Dei filius declarabatur, per omnia ultro citroque attestatur.

Psal. 148

Psa. 144

Matt. 7.

Marc. 1

Vt Chris

tus aquā

uino cō

mutauit,

ita aquā

et uinum

in sangui

nē suū

cōuertit.

Consule

Chryso

logum

Apud Nuptias Io. 3. Bñdicta mater famulis dicebat: Quicqđ uobis p̄ceperit, hoc facite. Simul ac p̄nunciasset, implete hydrias & postea hausrate & adferte architriclino, statim aqua in oculi lectu, uero uino cōmutabat, unumq; deinceps mandit,

- mansit, ut textus admonet. Architrictinus nūq̃
gustavit quod antea aqua erat, &c. Ad ægrotū
dicebat: Consurge, & accepto lecto discedas,
 Mat. 6. & statim sanabatur, suoq̃ lecto sublato, abiit.
 Mar. 2. Leproso dixerat: Mundus esto, mox lepra des-
 Luc. 5. tituitur. Centurio illum compellabat: Verbū
 Mat. 8. saltem pfer, & seruus meus curabitur. ipse ait:
 Iohā. 4. Vade, ut credis, fiat tibi, & eadem hora seruus il-
 lius incolumitati restituebatur. Idem & de Re-
 guli filio Iohannes scribit. Minatur uento, &
 mari loquitur, quiesce & obmutesce, & uentus
 statim mitescit, magnaq̃ trāquillitas subit. Cœ-
 co dicit: Videas, & mox uisum consequitur. Ad
 mutum & surdum, inquit: Epheta, hoc est, relax-
 xeris, & mox aures soluebantur, & linguæ il-
 lius uincula cesserant. Homini aridam manum
 gerenti ait: Produca manum, & extendit, & sta-
 tim incolumis redditur. Muliercula saltem ues-
 tis illius simbriam attrectat, & statim à sangui-
 nis fluxu, qui duodecim annos grassabatur, euas-
 dit. Ad puellam emortuam dicit: Thabita Ku-
 mi, Puella, inquam, prodi, & statim obtempe-
 rat. Exclamat ad mortuum quatruiduo Lazarū
 in sepulchro: Lazare progredere, nihil cuncta-
 bundus, emortuus accedit. In summa, præcipue
 hic, idq̃ sanctissimum Euangelium per omnia
 Mar. 3. docet, deponitur, Domini uerbum cum re ipsa
 Luc. 9. perpetuo constari, adeoq̃ uerbum pro opere
 Mat. 9. haberi. Huc etiam ad omnipotentis suæ diuinis-
 Mar. 6. tatis confirmationem singulariter respexit, in-
 quiens: Si non mihi, operibus saltē credatis, &c.
 Ideoq̃

Idcoq; Iudæi illius hostes mſcitabant : Graui-
 ter loquitur, nec quifquam hominum ita loquus
 tus eſt. Si igitur uerbum illius ſemp ita opera-
 torie ac efficaciter uidebatur, ut quicquid loque-
 retur, ſtatim in momento adeſſet, certe hæc di-
 uina illius uerba: Hoc eſt meum corpus, Hic eſt
 meus ſanguis, quibus diuinum ſacramentum in-
 ſtituit, nobisq; reliquit, nō minorem efficaciam
 operandi, quam alia, habuerit, ut corpus ſuum
 & ſanguis e ueſtigio etiam uere adeſſent, ſin tan-
 dem ex perceptione operationem ſortirentur,
 proſecto uerbum: Hoc eſt meū corpus, &c. men-
 dax uideretur, mitto quod diuina efficacia hu-
 mano effectui niteretur, idq; horrendum dictū
 eſt, quum uerbum diuinum, uel humano cona-
 tu, uel defectionis impedimento, nequaquam mo-
 reretur, nec uariari, quod conſtituit, poteſt. Con-
 ſule 24. ſcripturæ teſtimonium:

Ex his & illud ſequitur, quum in cœna ſua
 Apoſtoliſidem faciendum commiſerit, uideli-
 cet corpus ſuum & ſanguinem diuino uerbo cō-
 ſecrarent, idcoq; cum ſacerdos id genus uerba
 ſuper creaturas ſemel protulerit, ſtatim & mo-
 mentaneè uerum corpus & ſanguis adſint, & nō
 ſub perceptionem tandem fiat, quum alioquin,
 ut liquido apparet, huiusmodi uerba humano
 obſtaculo prohibita fruſtrarentur, aut inhiberen-
 tur, idq; impium dictū habebitur. Cœlū & terra,
 inquit Dominus, tranſibunt, uerba autem mea
 non pertranſibunt. taceo quod ſcriptura huius
 nos paſſim moneat, quū uerbum à Deo ſemel
 prolatum

Chryſo-
 ſtomus
 ſuo
 pra
 cōſue-
 le, qui ad
 ſtruat cor-
 poris
 Chriſti
 airtutem
 in Eucha-
 riſtia long
 ge ſuperi-
 ore, quā
 ī ſimbria
 uirtus eſt
 micue-
 rit.

Num. 12.
 Matt. 24.
 Luc. 21.

Eſai. 55.

516 IN EVCHARISTIA ASSEK

prolatū fuerit, nequāq̃ tardari aut inhiberi, sed
qd̃ effectum suū, cuius gr̃a profertur, obtineat.

Iohan. 9. Aduersarij mirā sibi acrimoniā arrogant, ar
bitrantur se nihil p̃teriri, quum tñ illud subfugis
at, quod apertam Dei scripturam atrociter im
perant, sanctissimum hoc corporis & sanguinis
Christi sacramentum, reliquis in uniuersum sa
cramētis, ratione institutionis cōparant, ideōq̃
eadem descriptione cū alijs illud usurpant, qd̃
saltem theatra sint huc destinata, cuius gratia
instituebātur, quemadmodum & Melanchthon
super hoc idem cum alijs iudiciū statuit, ingens:

Aduersas
riorū car
itas.
Sacramenta actiones ipsæ, directę ad eum finē,
ad quem institutę sunt. Quare id tantū quod ho
mini in Ecclesia porrigitur, sacramentū est. Quū
tamen Dñs peculiariter differentiam expresse
rit, ut supra in Eusebij Emisleni, & Augustini
testimonijs edocebatur.

In libello
de usu in
tegriss
cramēti,
in respōs.
ad scrip
tū de les
forū Cle
ri Coloni
ens.

Aliorum quidem sacramentorum operatio,
actionibus & exhibitiōibus innititur, quū eorū
dem institutionis forma huc dirigatur, ut cum
Dominus de baptismo dicat: Baptizare eos in
noīe patris, &c. Cui remiseritis peccata, &c.
Sed longe secus de hoc sacramento putabitur,
cuius Dominus meminit, Hoc est meum cor
pus, Hic est meus sanguis, quorū efficacia, hoc sa
cramentū ante p̃ceptionē etiā absoluitur & p̃u
citur, nō idē de Baptismo loquitur. Pulchre Paulus
ait, qd̃ sanctus spiritus baptisimi gratia affluens
ter nos cumularit, nō autem dicit: Baptismus est
sanctus spiritus, quemadmodum Dominus hic
ait

Titu.

Quū insti
tutionis
formę in

ait: Hoc est meum corpus, Hic est meus sanguis, quodq; aduersarij, quū institutionis forma utroq; varianda sit, ex sui natura cum alijs conferre conentur, quid aliud est, quā impudentissimus fucus, q̄ mortales circumueniunt, & ad suas opiniones, Catholica fide abusi, impellant.

Quod aut phantasia eorū incultissima sit, vel hinc etiam ex Apostolo agnoscitur, ut supra nō semel dicebatur, quod & indigne accedentes, uerū corpus & sanguinē Dominicū substantialiter accipiant, ideoq; uerum corpus & sanguis, ante perceptionem necessario aderit, potissimum quia Apostolus astruat iudicium sumi, quandoquidem Dominicū corpus non diiudicent. Si igitur corpus Dominicū in perceptione non diiudicant, quid quāso illorū perceptio ad ipsum sacramenti negotiū egerit? Si Iudas proditor uerum corpus & sanguinem Christi in sacramento, ut Lucas testatur, suscepit, licet ad exitium, haud dubie corpus & sanguis Christi substantialiter ut adsint, requiritur, priusquam uel credidisset uel percepisset. Hoc nolum iam amplificari. 24. scripturæ testimonia consulas licebit.

Licet me li nō dixisset corā pus domini, & men illud uere accipiat, hinc colligitur Rē sacramenti neq;

Cæterum quod & inde ab Apostolorum tempore sancti patres & Christiana Ecclesia, quaquā uerba Domini ita acceperint, non primū in accipiēti s bus, sed in p si confes ratione innitit. ante usurpationem confici, industrius lector ex superioribus facile cognoscer.

Antiquissi,

Sacerdos
Eucharis-
tiam per
consecras-

tionē con-
mox consecrat
sanctissima & sublimia mysteria,
facit, con-
qua; antea in reuerendis signis testata & celata
summat, commendauit, eadem & presentibus contemplans
offert & di-
proponit, quo iam peractio, ad sanctam eandem
exhibet, communionem conuertitur. Et rursus parte 3.
& tandē
inquit: Peracta iam sancta prädicatione, Episco-
pus humilime officij sui ueniam postulat, qui non
ad cōmuni-
onem
erubkerit sanctam hostiam infimus offerre, ad
progre-
di
tar.

Vi-
no &
pa-
ne con-
sec-
ratis,
Do-
mini
cū
corpus
ille
pro-
dit.

Antiquissimus uir Dionysius Ariopagita, Sancti Pauli discipulus, Ecclesiasticæ Hierarchiæ cap. 3. parte 2. ita scribit: Cum Episcopus siue summus sacerdos diuina dona prædicauit, inceptis panem indiuiduum distribuit, &c. Audis ut sacerdos sacramentum Dominicis uerbis perficiat & consummat, & illud quid sit, in præfatione patrum habes, quodq; illud offerat, & presentibus reuerenter proponat, & ita ijs omnibus peractis, ad communionem præparetur. Superiora consulantur.

Sanctus Martyr Iustinus, uir Apostolicus, docet, ut meminimus, quod ita imbuti sumus: Cibus quo reficimur, uerborū oratione, quæ a Domino accipimus, consecratus, Iesu Christi, qui homo factus est, caro & sanguis habet;
beatus;

PATRVM CONSEN. 189

beatur, quodq; Apostoli in commentarijs suis, hoc est, Euangelijs illud nobis tradiderunt &c. Vide supra latius.

S Anctus Martyr Irenæus eodem fere tempore scribit in 4. lib. cap. 31. Quod Dominus panis creaturas acceperit, gratijsq; as
 tis dixerit: hoc est meum corpus. Similiter calicem, fateretur sanguinem suum esse. Consule superiora. Et multo luculentius in eodem li. ait: *Quum panis qui ex terra prouenit, Dei uocationem acceperit, nō amplius uisatus panis est, sed Eucharistia &c. Consule supra eundem locum.* *Diminabe nedictios nesuper pane prolata, p as nis esse desinit.*

Tertullianus in libro de Resurrectione inquit: Panem illum corpus suum fecit, Hoc est corpus meum dicendo. Supra idem recognoscas licebit.

ORigenes in libro contra Celsum inquit: Oblati panes utiq; ex oratione & precibus in sanctius quoddam corpus confluunt. Quare hæc in superioribus latius.

S Anctus Martyr Cyprianus in Sermone de cæna, ita loquitur: Ante prædicta uerba: hoc est meum corpus, pronunciarentur, cibus ille communis tantum nutriendo corpori cōmodus erat, & uitæ corporalis subsidium ministrabat, sed ex quo a Domino dictum est: Hoc facite in meam commemorationem, hæc est caro mea, & hic est sanguis meus, quotiescunq; his uerbis & hac fide auctum est, panis iste substantialis, & calix benedictione solenni sacratus, ad totius hominis uitam salutemq; proficit, simul medicamentū

190 IN EVCHARISTIA ASSER,

& holocaustum ad sanandas infirmitates, & purgandas iniquitates existens. Vide supra locum.

SANCTUS Eusebius Emislenus scribit Sermo
Consecra S. de Pascha Inuisibilis sacerdos conuers
riōis uers: tit uerbo suo & arcana ui uisibiles creaturas,
bo cōmus in corporis & sanguinis substantiam, inquiens:
tatio trā Accipite & comedite, hoc est meum corpus &c.
scribit.

Item priusquam creatura summi nominis inuoca
tione cōsecrantur. panis & uini substantia adest,
sed illa peracta, corpus Christi & sanguis succe
dit, nec mirum est, quod qui creaturas uerbo suo
creauerit, etiam easdem iam creatas conuertat.
Recognosce superiora.

SANCTUS Basilius in Liturgia ita precatur:
Sancti spiritus gratia Domine Deus me ido
neum effice, ut sacerdotali dignitate indus
tus, men: & huic aſistam, tuumq; sanctum ac im
maculatum corpus & preciosum sanguinem con
secrare ualeam. Idem in superioribus require.

SANCTUS Gregorius Nazianzenus sacerdotū
meminit, quod incruentum sacrificium offe
rant, & magni illius Dei creaturam manibus
gestent. Eadem supra consule.

Sin aduersarijs unus adhuc ex ueterioribus,
quo conuincantur allubescat, prodeat Grego
rius Nyſſenus, sic scribens: vt enim Christus
uerbi Dei gratia sanctum effecit illud corpus, cu
ius firmamentum ex pane constabat, & ipsum es
tiam quodam modo panis erat, sic etiam hic pa
nis, ut ait Apostolus, per uerbum Dei & orationē
sanctificatur, non quia commeditur eo progredia
ens, sed

In oratio
ne cathe
tica.

2. Ti. 4.

VATVR CORPVS CHRI. 191

ens sed statim per uerbum in corpus mutatur, ut Non & dictum est, a uerbo, quoniam hoc est corpus meū. manducetur, sed & Consule superiora. Ut dilucidius aduersariorū tur, sed & nēnias subuertisset? cōmutas

S Anctus Epiphanius in Ancorato. Voluit, tio p uer inquit, per gratiam dicere, hoc meū est, hoc, bū efficitur Dos & hoc, & nemo nō habet fidem sermoni. Qui atur Dos enim non credit ipsum esse uerū, sicut ipse dixit, minicum is excidit a gratia & salute. Consule superiora. corpus Sa

T Heophilus Alexandrinus libro Paschali crameto ita scribit. Domini panis, quo saluatoris adeft.

corpus ostēditur, quem in salutem nostram frangimus, & sanctus calix, qui dominica mensa offertur, antea quidem emortuae & insensibiles creaturae fuerant, sancti spiritus inuocatione & aduentu sanctificantur. Vide superiora.

H Esychius in Leuiticum lib. 6. cap. 22. Per inuō monet, ne ad figuras accingamur, quum cationē uera mysteria manibus geramus. & aduen

H Ieronymus ad Hedib. Que st. 2. ita scribit: Par est ut obseruetur, quod panis quē tū s. spūs Dominus fregit, suisq; discipulis dedit, Do sanctifio mini saluatoris corpus sit, quum ad Apostolos ita cātūr cre dicat: Accipite & comedite, hoc est meum corpus. atur.

Consule superiora. Agnoscis dominicum corpus, siquidem Dominus dixerit: hoc est meum corpus. Quod autem ante sumptionem corpus sit, conquire quod ad Heliod. de sacerdotibus ita dicat: Longe a me absit, ut eos persequar, qui Apostolorum uestigijs insistant, & sancto ore corpus Christi conficiunt. Simile habes in Epistola

ad Titum, idq; supra cognoscas. Hoc autē iux-
 ta Hesychij sententiam in Leuiticum lib. 2. ca-
 pit. 8. intelligas, quum scribat, Nisi Christus sa-
 cerdotis ore inuocatus adsit, & cœnam sanctifi-
 cet, non domini oblatio efficiatur. hoc est, quam
 dicimus quod sacerdos proprijs manibus cor-
 pus Christi cōficiat, id ita intelligetur, ore suo
 Christam inuocari, & uerba Christi, tãquam mi-
 nister, super oblationem pronūciat, quibus ipse
 Christus sacrificium consecrat.

Chrysoströmus idem passim comprobat in
 Matthæum homilia 83. Nō opera, inquit,
 hæc sunt humana uirtutis, quæ Dominus in
 cœna illa quondam conficiebat, eadem & nūc præ-
 parat, ipse perficit, nos autem ministrorum locū
 obtinemus, ipse est qui hæc sanctificat & permutat.
 Vide superiora. Et dilucidius de proditiōe
 Iudæ: Et nunc Christus præsto est, qui quondam
 mensam illā honestauit, idem & hanc mensam con-
 secrat, non homo est, qui oblata dona corpore &
 sanguine dominico commutat, sed is, qui pro nos-
 bis crucifixus est, efficit sacerdotis ore uerba pro-
 nunciantur, ac diuina uirtute & gratia cōsecran-
 tur, hoc est, inquit, corpus meum, quibus uerbis ea
 quæ proposita sunt consecrantur. Consule super-
 iora.

Nō huma-
 no operi
 sed diuini
 uerbo
 sacramē-
 tum hoc
 incūbit.

Ambrosius de his qui initiantur myste-
 rijs, cap. 9. inquit: Si humana benedictio,
 uidelicet Moysis tantum potuit, ut natus
 ram inuerteret, quid de diuina consecratione dis-
 cemus? Vbi uerba Domini saluatoris operantur?
 Et rursum

Et rursus ibidem: Manifestum est, quod supra naturæ ordinem uirgo pepererit, & corpus quod nos sacerdotes cōficimus, ex uirgine nascebatur. Verbum Quid naturalia hic quæris? Et rursus de sacra Christi mentis rogat: Quibus uerbis, & qua oratione cō est, quo secratio præparatur? Responsio. Domini Iesu Sacramē uerbis. Item quum sacerdos eo deuenit, ut uenes tū hoc cō rabile Sacramentum confici debeat, non suis sed ficitur. Domini sermonibus utitur. Idcirco Christi oratio est, qua Sacramentum conficit. Item ante cōsecrationem est panis, mox autem uerbis Christi adhibitis, Christi corpus est. Dominum igitur loquētem audi: Accipite & edite de hoc omnes, hoc est corpus meum: & ante Christi uerba, Calix uino & aqua plenus erat, uerbis autem Christi orationem præstitis, sanguis efficitur, qui populum redemit.

Quare non iniuria sanctissimus uir, ut & supra dicebatur, Casarem Theodosium primū, qui perpetrata cede apud Thessalonicam, Christi Ecclesiam citra pœnitentiæ expiationem, ingredi uoluerat, huiusmodi fere uerbis admodū serijs compellauit: Quibus oculis Domini nostri templum spe & abis, quomodo manus tuas, a quibus innoxius sanguis adhuc disfluit, produces, ut huiusmodi manibus corpus dominicum accipies? Vide Theodoretum in historia lib. 5. cap. 18. Trispartitam lib. 9 cap. 20. Attende, dominicū corpus manibus contingitur, antequam ore percipiatur.

Alibi sanctissimus uir scribit, Caput nostrū,
 p 3 Christum,

394 IN EVCHARISTIA ASSE

Christum, super altaris linteolum, quotidie consecrari, ideoque corporale dicatur. ut infra.

Christus
corpus su-
um in ma-
nibus. pro-
prijs ge-
rebat, an-
tequā A-
postoli il-
lud acci-
perent.

Augustinus similiter passim attestat, quod peracta statim consecratione, corpus Christi Sacramento coram adsit, & in manibus portetur. In Psalmo 33. inquit, quod Christus iuxta literam, hoc est, non metaphorice seipsum in manibus portarit, quum suum ipsius corpus nobis commendarit, inquit, hoc est meum corpus. Tunc enim inquit, corpus suum in proprijs manibus ferebat. Vide supra &c.

Libro 9. Confess. inquit, de altari dispensari uictimā, qua chirographū diluatur. Si de altari porrigatur, prius ut huic superimponatur necesse est.

Inuisibili
S. spūs os-
peratiōe
stupendū
huiusmodi
disacra-
mentū cō-
ficitur.

Item lib. 3. de Trinit. ca. 4. inquit, Illud quod ex terrae frugibus sumimus, sancta & diuina oratione conficiatur, & licet mortaliū manibus uisibili huiusmodi formae praeparatur, non tamen sanctificetur ut ingens huiusmodi sacramentū habeatur, quam inuisibili hac S. spiritus gratia. Vide superiora.

Ante con-
secratio-
nem est pa-
nis, post
eandē, est
corpus
domini
eum.

Item li. 20. contra Faustū, ca. 13. Non quilibet panis & calix nobis sunt sacramentū, sed illa primum ad sanctū mysterium, singulari quadā consecratione huc cōcernenti efficiuntur. Vide supra.

Item in sententijs Prosperi: Non ita haec duo tractamus, ut ante consecrationē cōtrectabamus, quū ex animo fateamur, q. ante consecrationē uinum & panis fuerit, quā naturae opificio proueniūt. sed post consecrationē caro & sanguis Christi, quod benedictio consecrauerit. Vide supra.

Cyrellus

Cyrillus scribit ad Calosyriū Episco: Non hoc in dubiū uocabis, uerū nescit, qđ palā protulit, hoc ē meū corp. sed saluatoris tui uerū in fide accipias: Mēiri. n. nescit, cū ueritas sit. Vide sup. In Ioān. lib. 11. c. 22 Dñicū corpus, inquit, uirtute uerbi, cui in necessitudine coalescit sanctificatur, & in benedictiōe illa mystica adeo efficaciter redditur, ut in nobis sanctificationē suā largiri & infundere queat. Cōsule supra Cyrillū.

Gelasius testatur, sacramenta in diuinam, Spiritu sancto perficiente, substantiam transire. Vt supra.

Theodoritus Dialogo 2 ita ad Erauisti questionē accingit: Vt altaris dona sanctificatione facta existimas? Orthodoxū respondētē ita introducit: Corpus & sanguinē Chri. Et rursum: Post sanctificationē uero, non iā panis, sed corpus & sanguis Chri. seu panis uita nominatur. Itē intelligūtur & credūtur illa esse quæ facta sunt, & adorāt, ut illa cuiusmodi sunt, credūtur. Vide su.

Papa Gregorius primus, li. 4. Dialogorū, cap. 58. inquit: Quis nam fidelis in hoc ambiget, & in ipsa statim oblatione super sacerdotis uerba, cœli aperiatur, quodq; huic sublimi lesu Christi mysterio, angelorū chori præsentes adsint, summa imis, terrena cœlestib; cōiungatur, & adeoq; unū ex uisibilibus & inuisibilib; rebus deui-ciatur, uidelicet ex sacramēto uisibili & Re Sacramēti. Vide su. In huius Gregorij I. uirā, Ioh. Dia. li. 1. c. 16. scribit, qđ cōmiserit pro emortui ipsius fratris Iusti exequijs 30. cōtinue dies, altaris

sacrificia offerri, nec una dies prætermittenda sit, ut pro absolutione illius salutaris hostia non mactetur. Ecce sancta hostia hic offertur, priusquam sumatur pro mortuo, & illi proficit.

Gregorius Turonensis, qui Gregorij Magni ætate uixit, in miraculis D. Martini scribit, cap. 47. Post peractas iam missas, populus ut sanctissimū liberatoris corpus sumat, prodijt. Vides missa Gregorio peracta erat, priusquam dominicum corpus sumeretur.

Vix quisquam Damasceno luculentius ferre attestatur, uerbis Christi, hoc est meū corpus, panis in uerum corpus momentaneæ & uestigio transsubstantiari.

In principio, inquit, dicebatur, Terra producat gramen & herbam, & adhuc uirescit, pluuijs adiuta, ex diuinæ legis præsidio. Deus dixit: Hoc est meum corpus, & hic est meus sanguis, idq; facite in mei cōmemorationem, & omnipotenti suo mādato contingit, donec ueniat. Consulatur Damascenus.

Id genus testimonia apud eundem etiam supra habes in historia duorum militum.

Beda inquit: Panis & uini creatura in carnis & sanguinis Sacramētum ineffabili spiritus sanctificatione trāsferitur. Idē supra.

Theophylactus in Marcum cap. 14. inquit. Quum Dominus benedixisset, panem fregit, quod & nos agimus, & orationem adhibemus, hoc est meum corpus. Idem, inquam, hoc quod iam sumitis. Item, in illud ipsum convertitur.

Vt diuino uerbo terra fecundatur, & adhuc uirescit: ita his uerbis: hoc est meū corpus, idem illud corpus adest.

meritur. Vt supra.

In 1. Corinth. 12. inquit: Si constaret, qui nobis in conspectu adiacet, non alio fere inuamine opus foret, sed solus ille nos excitaret, & plus satis alacres redderet.

Græcus Commentarius super canonem græcanicæ Liturgiæ, sanctū Dionysium aliosq; Patres declarat, quum dicant à sacerdotibus sacramentum confici & perfici, adeoq; canonem, in quo consecrationis uerba habentur, orationem perfectiuam, hoc est, qua oblatio perficitur, uocat. Prolixius annectit. Quum sacerdos gratiarum actionem diduxerit, postea sacrificat pretiosa dona, & uniuersum absoluit sacrificium. Item sacerdos Deum humiliter precatur, ut diuina uerba unigeniti sui filij saluatoris nostri propositis donis accommodentur, adeoq; sanctissimum ac omnipotentem spiritum recipiant, & ita permittentur, panis quidem in pretiosum ac sanctum suum corpus, uinum autem in immaculatum & sanctū suum sanguinem. Quibus actis & dictis, quicquid ad sacrificium attinet, exactum est, & ad finem peruenit, donaq; sanctificata, & sacrificiū perfectū Peracta est. Item ingens hostia pro mundo mactata, alta cōsecrati superimposita uidetur, quod ut credamus res one sacra quiritur, siquidem Dominus dicat, hoc est meum mentū illi corpus, hoc facite in mei commemorationem. co consur

Item fideles donorum sanctificationem nequit abjici, quaquam in dubium uocant, si secundum propositum & cōsuetudinem & orationem sacerdotum perficiantur. Visummatu de superiora.

S Anctus Bernhardus tantum non idem astringit, sed etiam illiberalem aduersariorum errorem incessit ac subuertit, ut & ante eundem S. Gregorius Nyssenus egit, id quod in Sermone de cœna Domini ad Petrum presbyterum aperitissime, ubi Dominus hunc in modum loqui fingitur: *Hostia quam uides, non amplius panis est, sed caro mea, quæ super crucem pro mundi uita pependit, quæ sane permutatio, non naturæ, sed benedictionis operatio est, non usus, sed uirtus exercet, &c. Virtus hoc facit, non usus, effectus est potentia, non usus nostræ, dignatio est, non ratio.*

Quid ualidius, hodierna monstra ab aduersariis reperta (quibus Vualdenses, Henritianos, Petroprossanos & Bohemicos errores amplificauerunt) transfigit & confodit?

Item Bernhardus de uita & transitu Malaschicæ Episcopi, ubi de sanctissimis ipsius manibus loquitur: *Purgatissimæ, inquit, illius manus, quæ sanctissimam dominici corporis hostiam toties obtulerunt. & cætera. Ecce Dominicum corpus pro peccatoribus offertur, priusquam illud sumatur.*

Super dominicam
mensam
agnus
dei iacet.

Quid prolixiori patrum sibi correspondentium allegatione occupamur? quum infallibile ac sanctissimum catholicum Concilium Nicenum plus satis edoceat quod credendum sit, agnum Dei, qui peccata mundi tollit, super altare reponi, qui per sacerdotes incruente offertur &c. Vide superius idem Concilium.

In

In Concilio etiam Romano sub Nicolao secundo aduersus Berengarium conuincebatur, quod panis & uinum facta statim consecratione, uerum corpus, uerusq; sanguis Domini nostri Iesu Christi habeantur, & sacerdotum manibus tractentur. Vide supra Concilium Romanum.

Præterea in Concilio Romano sub Gregorio VII. uidelicet, Quotiescunque panis & uinum super altare deponuntur, sanctæ orationis mysterio, & saluatoris nostri uerbo realiter in uere propriam & uiuificantem Domini nostri Iesu Christi carnem & sanguinem permutentur, adeoque facta consecratione, uerum corpus adsit, quod ex uirgine natum est, & super crucem offerebatur, & patris dextra asideat, & sanguis qui ex latere ipsius effluxit. Vide Concilium sub Gregorio.

Exhibis
tio & ob
latio huius
Sacra
menti, quæ
ante com
munionē
uidetur,
declarat
corpus do
minicum,
priusquā
comnices
tur abso
lute corā
haberi.

Adhæc quod diuini uerbi ui, creaturæ & ues
tigio in ueram carnem & sanguinem Christi
permutentur apud magnum Lateranense Con
cilium, adeoque Constantiense, Basiliense, &
Florentinum definiebatur. Consule superio
ra.

Præterea non dissimulabitur, quod sancti
Patres ubique consentanee doceant, Christum
uerbis suis, hoc facite in mei recordationem,
tria fieri uoluisse, uidelicet ut corpus suum offe
ratur, & tandem distribuatur, quemadmodum
in quarto primario articulo aliquanto fufius di
cetur, adhæc quod doceant meminisse retulerit,
semper

semper uidelicet sacerdotes post consecrationem corporis & sanguinis Christi, populo (haud dubie ut eadem adorarent) reuerēde exhibuerunt postea cœlesti patri incruente obtulerunt, quibus ita peractis, tandem ad cōmunionem & dispensationem progrediebantur. Vnde liquido innuunt, corpus Domini ante distributionem, substantialiter conspici, alioqui nec exhiberi, nec offerri queat.

Quorum sane repetitio, huic nequaquā, qui superiorem primi articuli doctrinam diligenter excussisset, necessaria uideretur. Quum autem id genus testimonia ad ueram corporis Christi in sacramento præsentiā multo affluentius, & potissimum aduersus peculiarem illam aduersariorum sectam Zuinglianam, qui Sacramentarii uocantur, referantur, adeoque is error (uidelicet quod ipsum Christi corpus tantum in panis exhibitione adsit, & præter ipsius usurpationis morem, nec præsens habeatur, nec uere porrigatur) alterius partis, hodie inundantis, ac furibundæ sectæ, quæ apud cum plurimos, quantumuis Sacramentarii uideri nolint, captiosa huiusmodi hominum impostura & scriptorum lenocinio differtim propagatur, & nusquam non uires sibi colligit, proterua assertione astruitur. Et sane à Sacramentariorum uerborum parum abluunt, ideoque testimonia hæc breuiter cordato lectori ad erroris diuulsionem repeti placuit, in quibus tãquam ad speculum, quid catholicum, quid hæreticum sit, spectabitur. Itaque priorem aliter
tius

rius primarij articuli partē, uidelicet, quod per
acta statim consecratione, & non primum in cō
municatione siue sumptione sacramenti, uerum
corpus Domini nostri, substantialiter sit & mas
neat, in dignissimo hoc sancto Eucharistiæ my
sterio deduci placuit.

QVOD SACRAMENTVM
hoc in Christiana Ecclesia
pie reseruari possit.

X præmisso iam doctrinæ ge
nere, altera secundarij articuli
traditio luculenter diducitur,
quum uidelicet peracta con
secratione, Dominicum corpus
hypoſtatice in Sacramento cor
tam habeatur, idcirco & apud catholicam Ec
clesiam non absq; grauib; causis deinceps pie
ac religioſe recōdi ac aſſeruari: partim ſanctiſſi
morum patrum conſenſu, qui inde ab Apoſto
lis floruerunt, & ab iſdem eodem doctrinæ gu
ſtu haud dubie imbuebantur, partim concilioſ
rum decretis liquido patebit.

O ptimum Clementem, Sancti Petri
discipulum & neceſſarium, utcuq; Nicephorus lib. 2.
aduſarij ſuo ordini eundem annuſ rus lib. 2.
meret, primæ aciei committam, ac cap. 38. in
pud quem ſanctiſſimum quidem Pa quit, poſt
ſam & martyrem in Epiſt. 2. ad obitum Iacobi, Petri &
qui

602 DE RESERVATIONE

Pauli obi
tū, qui Hi
erosolye
mitanam
Ecclesiā
adminis
strandā
suscepit,
Obliasq;
cognomi
natus est,
mortem
exponam

qui frater Domini nuncupatus est, ita fere legi:
Diuinorum mysteriorum sacramenta tribus ordi
nibus concredita sunt, Presbytero, Diacono, &
Ministro, quibus non absq; metu ac formidine in
cumbit, ut dominici corporis particulas, quæ a cō
municantibus superfuerunt obseruent, ne qua pu
tredo in sacrario inueniatur, nec contemptim Do
minns polluatur, sin corporis Domini nostri Iesu
Christi communio eleuetur, & presbyteri segnis
tie uulgariora etiam officia negligantur, anathe
matis suggillandus est, & condigna pœna mulēan
dus abdicabitur. Adeoq; super altare hostiarum
numerus communicantium multitudini correspo
ndebit, aut si quid resisterit, clero religiose deces
dat, nec in posterum diem reijciatur, a quibus aus
tem dominici corporis reliquiæ, quæ in sacrario
sunt, sumuntur, aliquandiu ieiunio uacabunt, ne
suspicientur uulgarem cibum, qui stomacho digeri
tur, & p secessum physice soluitur, portioni huic
sanctissimæ commisceri.

Hæc aduersariorum tricus inuoluuntur,
quod historiarum numerum ad uulgi multitu
dinem attemperari saltem hortetur: sin quid
ulterius extet, non recondi, sed communicari re
ferat &c. Verum silentio nequaquam prætes
reundum est, illud Apostolorum ætate singulas
riter obseruari, quando Sacramentum & ægros
tis & absentibus minime gentium asseruaba
tur. Nam quotidie in precibus & panis fractio
ne unanimiter uiuebant. Acto. 2. Caterum
Clementis mentem, qua offuita regeruntur,
oissimū

disimulanter, tanquam nescij, premunt: Infert enim Sacramentorum custodiam, tribus ordinibus, Presbyteris scilicet, Diaconis, & ministris, hoc est hypodiaconis committi, nec insolens hæc conseruandi ratio uideatur, cuius causam mox ex sancti Martyris Laurentij, aliorumq; antiquissimorum uerbis cognoscas. Porro sacramenti reliquias uocat Dominici corporis Iesu Christi hostias, quas subrepide cōmunicari, & aliquot horis prius cibo abstineri docet. Postremo presbyterorum supinam hoc in genere oscitātiā immāni anathematis pœna uindicari admonet.

Vnde arbitror, sat dilucide insinuari, absoluta apud populum cōmunicatione, adhuc ipsum Christi corpus in reliquijs uere constari, quod & cum formidine & tremore percipi cōueniat, delinquentibus quidem, quum corpus Domini cum prophanent, omnium acerbissimum supplicium, ut est anathema, destinari.

SANCTUS Pius, alter Clementis successor in Cathedra Petri, qui Caesaris Antonini Pij ætate floruit, uitamq; ob Christum profudit, sancit (quemadmodum de consecratione Dist. 2. can. Si per negligentiam, habetur) ut presbyter mulctandus sit, cuius negligentia quid Dominici sanguinis terrā, aut tabulam, uel altare, siue eiusdem linteola contigerit: illud linteum reuerenter relambendum, & tabulam cum terra defricandam mandat, ne locus sanguine dominico respersus, pedibus teratur: & quicquid

Pœnitentia pressbyterorū quorū culpa dominicus sanguis profunditur.

604 DE RESERVATIONE

Quid corrasum fuerit, Vulcano nuncupari, cinis resq; ad altare repositum iri, linteola etiam religiose expurgari, & ablutionis aquam ad altare deferri precipit.

Vt & in Concilio Arelatenſi haud diſſimile quid decernebatur, quo ſcilicet rigore expiabitur, cuius ſocordia hoſtiam negligi comperias, quæ aut muſculo aut beſtiolæ alicui patuerit, aut in Eccleſia extiderit. Legitur de conſecratione Diſtinct. 2. cap. Qui bene non cuſtos dierit.

In libello
de uſu in
tegrum Sa-
cramenti.

Quas quidem tradiſiões admodum graues; Melancthon falſe prorsus defricat. Illa, inquit, diligentia, ne quid diſtillet, eſt pædagogia, quæ nō multum ad rem principalem pertinet. Sacramentum eſt id, quod homini in Eccleſia porrigitur, nō id quod rodunt mures, aut quod diſtillat. Sacramenta ſunt acſiones ipſæ, directæ ad eum finem, ad quem inſtitutæ ſunt. Si metuunt ne uinum acceſcat, cur non metuunt ne panis fiat muſcidus? Melius eſt ſubito cum opus eſt conſecrare. Ergo hæc fictitia pericula nō excuſant prohibitionem alterius ſcilicet ſpeciei.

Pericula in hoc tam arduo negotio eludit: Fictitia, inquit, pericula, ſed Deum immortalẽ, quorſum hæc iudicii alea cadit? Hoccine eſt uim & energiam conſecrationis diuino uerbo peractæ tueri? Hoccine eſt ex Pauli doctrina corpus & ſanguinem Dominicum uenerari? An Melancthoni pædagogia eſt, cuius nomine ſanctiſſimi uiri, & Concilia eos qui impingunt, horribili

ribili anathematis scelere, quod Christum turpi-
ter offenderint, pregrauant: Quid sentiam, plas-
ne dubius forem. Ceterū parcius sanctissimos
Petri apud Romam successores uellicandos uis-
deri, non paucis priscorum & optimorum testis
monijs declarabitur.

A Sancto itaq; Pio, ad martyrem Iustinū
rectā deflectamus, qui eodem tempore uixit,
& in oratione ad Antoninum Pium non semel
adducta, ita scribit: Cum praefectus gratiarum
actionem, hoc est, sacrificium absoluerit, & totus
populus approbauerit, mox singulis praesentibus
Diaconi panem & uinum aqua temperatum, quae nonnun-
quam gratiarum actione consecrabantur, porrigunt, & quam ab
us etiam qui praesto non erant, afferunt. Consule sentibus
superiora. Eucharis

Haud obscure patet, sacramentum facta cō-
secratione (cuius ui, ut hic attestatur, corpus &
sanguis dominicus non secus euadit, quam quō-
dam aeterni uerbi omnipotentia uirgineo corpi-
sculo assumebatur.) praeparatū, pro absentibus
asseruari, quibus & Diaconi attulerunt & por-
rexerunt, nec potestatem consecrandi, ni sacra-
mentum esset, habuissent, ut notum est, & infra
idem docebitur. Atq; hic Melancthonis consi-
lium eneuatur, quum suadeat, melius esse quan-
do opus sit, subito consecrare. Presbyte-
ris saltē

Non sic Melancthon. Inde ab Apostolorum concedi
temporibus, ut hic constat, obseruatum est, ne-
mini praeter Sacerdotes consecrandi partes per-
mitteri, nec illud passim, sed apud altare Domini
ficandum
q cum;

606 DE RESERVATIONE

cum, cum ieiuni adhuc missam celebrarent, & ipsimet hostia gauderent, Christi corpus consecrauerat. Quod etiam S. Paulus liquido docet, inquiēs: Nonne domos habetis ad manducandū & bibendū, aut Dei Ecclesiam contēnitis? Vnde & allegatus Petri discipulus Clemens Epist. 3.

Non passim scribit: In eo diuinā uoluntatem cognosci oportet, quibus scilicet locis sacrificandū sit, quū nō nisi in locis sanctimonie destinatis fieri precipiatur. Cui & S. Papa Syluester in Epilogo Concilij Ro. annuens ait: Nullo presbytero missam

celebrari conueniat nisi in locis per Episcopum ad hoc deputatis. Et S. Basilius alludit lib. 2. de baptismo, Quæstione 8. uidelicet extra locum sacrum presbyterij ministeria, cuiusmodi sunt oblationes & mysteria, nequaquam expediri admittitur. Ut idem etiam in Psalmum 119. circa finem adiicit. Hinc emergit, quod S. Augustinus Christi corpus nusquam non altaris sacramētum appellet. Consule Epistolam 50. ad Bonifacium, & lib. Confess. 9. ca. 13. Oblatio quæ ab altari Dominico dispensabatur.

**Altaris
Sacramē
tum.**

Quod porro nec presbytero consecrandi potestas admittatur, ni etiam de eo quod consecratum est, cōmunicet, ex 6. cap. Leuit. ita ascriptum:

**Presbyter
consecrans
oblationem
gaudebit.**

Presbyter qui hostiam obtulit, apud sacrum locum cōmunicet. Idemq; antiquissimus uir Dionysius Areopagita, Ecclesiastica hierarchia cap. 3. parte tertia, tradit, hūc cum primis elegantem ordinē uideri, ut Episcopo diuina munera principe loco decedant, & postea eorundem co-

piam

piam alijs faciat, que admodum & Christus egit, idēq; Chrysostomus in ca. 27. Matthēi, Hieronymus ad Hedibiam, & Augustinus de doctrina Christiana lib. 2. cap. 3. attestantur.

Quod nec presbytero semper ad consecrari: Omnisquis
onis officium, singulariter quū uel ederet uel ^{ex press}
berit, properari liccat, apud Augustinum ad la: byteris cē
nuarium, cognoscis, Inquiens, sancto Spiritui bñ aut po
ita placuit, ut Sacramentum prae alio terreno ci: tū prius
bo communicetur. Idēq; & in Concilio Carthasumpses
ginesi 3. can. 29. & in Africano 8. ipsius aetate ratificatio
deponebatur, altaris sacramenta à ieiunis saltē sic ad i ofa
celebratum iri. Discutias licet horribile exem: ficio prop
plum de Epagio presbytero, qui epulatus ex ar: hibeas
rogantia sacrificandi dignitatem aggressus est, tur.
apud Gregorium Turonensem, libro in gloriam
martyrum edito, cap. 86. Verum optime Les
tor, uicinijs expende, sitne exotica & barbarica
sacramenti huius prophanatio, qua se ad
uersarij uenditant, ut infra fusius habebis?

S Anctus Martyr & Episcopus Irenaeus,
qui Policarpum sancti Euangelistae Ios
hannis discipulum audiuit, & Caesaris Rom. Es
Commedi seculo floruit, Epistolam eodē tem: piscopi
pore Papae Victori nūcupauit, ut Eusebius lib. 5. peregrin
Ecclesiastice historię, cap. 21. meminit, in qua ad: nis pres
fert, ea aetate Romanę Ecclesię consuetū uide: byteris
ri, ut Romani Episcopi peregrinis Episcopis siue solēniter
sacerdotibus, qui forte iluc prodirent, & catho: transmig
licam religionem amplederentur, Eucharistiam tebant.
solenniter transmitterent &c. idēq; procul dubio

acerbissima persecutionis procella documento habebatur, quod Episcopi Romani eos, quibus Eucharistiam destinabant catholicos, & fidei suæ æmulos iudicabant, & ipsos denique catholicæ communionis cum Romana Ecclesia consortes uideri uoluerunt. Erat uidelicet hæc solennis transmissio symbolum communis fidei, ut idem etiam uberius ex sancti Papæ Melchiadis, qui sub Maximini & Maxenti persecutione, martyrii coronam meruit, decreto patet, quod Damasus in Pontificali regerit, uidelicet hic constituit, ut ex consecratu Episcopi oblationes propter hæreticos dirigerentur per Ecclesias, nam hunc fere in modum uir antiquissimus Ado in martyrologio suo Melchiadis de hac constitutionis forma meminit.

Persecutionis tempore presbyteri Christianis Eucharistiā contulerant, ut domū deferret. Vide supra Basilium. Tertullianus Cæsaris Seueri ætate, non semel sacramenti huius asseruationem, & cum primis perspicue in lib. de Oratione ita inculcat. Nonne solennior erit statio tua, si & ad aram Dei steteris? Accepto corpore Domini, & reseruato, utrumque saluum est, & participatio sacrificij, & executio officij. Consule superiora. Vnde compertū habes persecutionis tempore consuetudinem inualluisse, ut Ecclesiarum præfecti sacramentum Christianis probe perspectis, in candidum lintolum ad gdes suas excipendum porrigerent, & post ieiunij uacationem synceriter communicarent.

Vt lib. 2. ad uxorem eiusdem meminit, monens, ne coniunx se post obitum suū alicui uiro, &

& potissimum gentili elocet. Non enim, inquit, marito tuo cōstabit, cuiusmodi præ alio cibo communices, & quantumuis comperiat, non tamen fidem habebit, eius generis cibum haberi, ut saluetur. Consule superiora.

Item de corona militis, eandem in sententiā loquitur, quod uictus tempore Eucharistiæ Sacramentum à Domino concreditum suscipias mus, &c. quæ supra apud eundem uideri licebit.

S Anctus Martyr Laurentius, qui sub tyranno Decio martyrij coronam præclare adeptus est, S. Papam Sixtum, cuius archidiaconus habebatur, implorat, quom publice produceretur, ut Christi nomine ad internecionem deleretur, dicens: Quid optime Pater, in me fieri unquam desiderabas? Nunquam absq; Diacono oblationem immolabas. excutias quæso, an ministrum magis idoneum elegeris, cui dominicum corpus & sanguinem consecrandi copiam feceris. &c.

Hæc nonnullis obscura uidebantur, ideoq; cōsecrationem dispensatione commutarunt, quod finistre factū est, nam per dominici corporis & sanguinis consecrationem, si sacramentū intelligitur, quod ueteres plerunq; consecrationē corporis & sanguinis, seu sanctificationē ipsam appellabant, quemadmodum & sanctæ missæ casus nō diētitat: Fiat hæc consecratio corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi omnibus nobis sumentibus &c. Et Chrysostomus in Mattheum in opere imperfecto: Eucharistia, inquit, ipsa proprie dicitur sanctificatio, cum sit corpus

610 DE RESERVATIONE

Christi, qui est ipsa sanctificationis essentia. Est itaq; martyris Laurentij uerborū assertio, quod Sixtus sanctā cōsecrationem illi cōmiserit, hoc est, Sacramenti custodiam & dispensationem, ut dilucidius idem sequentia sic exprimunt: Cui cōsummandorū cōsortiū sacramentorū tribuisti &c. Vnde etiam liquido eruitur, inde ab initio obseruari, quod corpus Dñicum, peractā sanctificatione, realiter in Sacramento sit, & ad dispensationis usum reseruetur.

Hoc præterea in passione Hippolyti martyris, quem Laurentius fide inuiauit, amplius declaratur, cuius historia mentionem facit, quum Laurentius uitæ finem clausisset, Iustinus presbyter sacrificiū Deo in martyrij gratificationē obtulerit, eidē Hippolytus interfuerit, peracta deinde hostia digressus sit, familiam, quā Christo lucrifecerat, de Laurentij martyris altari, cōmunicationem oblationis exceperit, subaudi, quod Iustinus presbyter, ut dictū est, consecrauerat. Ceterum passionis D. Laurentij historia nō leue pondus apud te habeat, quum & S. Ambrosius lib. Offit. 2. ca. 41. bonam partem quod eandem magni duxerit, eadem dictione uerbo tenus citarit.

SANCTUS Cyprianus Tertulliano consentaneus accedit, in sermone de lapsis, peculiariter numerat, quod suo tempore femina, quæ Sacramentum ab Ecclesia domum detulerit, in elegantem arcam reponens, eamq; arcam in qua Domini sanctū fuit, manibus indignis cum tenerasset

tasset aperire, igni inde surgenti deterrita sit, ne
auderet attingere.

Eodem in loco prosequitur, ut quidā in per-
secutione desciuerit, & nihilo secus in Ecclesiā
latenter irrepserit, & sacrificio à sacerdote celes-
brato, partem cum ceteris, qui plebis sanctæ no-
mine salutabantur, attripere ausus est. Sed quia
arroganter proderat, sanctū Dei edere & con-
trectare, à Deo prohibebatur, & cinerem se fer-
re apertis manibus inuenit, documento itaq; in-
quit Cyprianus, uetus ostensum est, Dominum
recedere cum negatur.

Eodem tempore cum Valeriani & Galenī
Imperatorū crudelitas sciret, in antiquissimis
que magnæ fidei sunt martyrologijs cognoscimus,
18. Kalend. Septembris ut quandoq; gens
Tharfyteum acoluthum & martyrem, qui
dominici corporis sacramētum portabat, in uia
offenderint, is utcunq; compulsus, suis tamen
gemmas ostentare noluit, fustibus & saxis ene-
ctus, ad interitum mulētabatur, & licet nefarij
predones corpus suum necarunt, & sedulo con-
quisierint, nequicquam tamen de Christi sacra-
mentis uel in manibus suis, uel in uestimentis in-
ueniebant.

Sacramentum porro, quod semel consecraba-
tur, nec subito suscipiebatur, sed postea porri-
gebatur, nequaquam alia consecratione relarci-
ri, quamuis aduersarij nonnulli nefarie attru-
ant, S. Cyprianus in Sermonē De ablutione

Sacramē
to uiolas
Domī
nus auos
lat.

Tharfyti
us mar-
tyr.

Quod ses
mel ad sa-
cramen-
tū confes-
crabatur
non fas e-
rit eodē
regredi.

612 DE RESERVATIONE

pedum ita docet: Nam baptismum repeti, Ecclesiastica prohibent regula, & semel sanctificatis nulla deinceps manus iterum consecrans praesumit accedere, quia contumelia esset spiritus sancti, si euacuari posset, quod ille sanctificat, uel aliena sanctificatio emendaret, quod ille semel statuit & confirmat. Ipse summus sacerdos sui sacramenti est institutor & auctor, in ceteris homines spiritum sanctum habuere doctorem, &c. Baptismi denique & Eucharistiae, inquit, magna reuerentia non patitur iterari, hoc est, ut sanctificatio regeratur.

Clemens Alexandrinus superioribus patribus propemodum *ὁμολογῶν*, non dissimulanter accedit, libro 1. Stromatum: Nulli non Christianorum suo tempore permitti, ut sacramenti portio in aedes suas auferendi, & cum liberet, fruendi facultas daretur.

*Clemens
rem Alex
andrinū
aduersas
rū frus
stra sibi
uēdicant.*

Licet sint hodie, qui Clementem in suas partes traducant, nō tamen manus porrigit, quum dilucide praesens negotium illustret, inquit: Liberalem uitam quae effuigear, fundamentum ad Eucharistiae perceptionem uideri, sin quis panem & calicem dominicum pollutus contigerit, reus pronuncietur. Ideoque homini incumbat discussio, & ita ad panis & calicis praesidium confugiat. Non quidem inficiabitur alicubi obscure de hoc Sacramento tractari, ut eo tempore patribus familiare foret, cuius nō semel meminimus. Quod si liber illius, cui titulum fecit, De Resurrectione carnis, ubi dilucidius sententiam proposuit, ut idem etiam Pedagogiae lib. 1. introducit, extaret, pro-

ret, procul dubio uidere esset, unanimes cum patribus consensus, nec in tergiuersationem recideret, quod diuersæ mentis fuerit, atq; eiusdem discipulus Origenes. Huius autem euidentior fides de uera Christi præsentia in Sacramento, prolixè supra traditio instituebatur.

Adhæc apud eundem Origenem perspicue inueniri, citra cōmunicationis usum, uerū Christi corpus in Sacramento haberi, deprehenditur homilia eius 13. in Exodum: Admonendos uos putaui religionis uestræ exemplis, nostis qui diuinis mysterijs interesse consueueritis, ut susceperitis corpus Domini, cum omni cautela & ueneratione seruetis, ne ex eo quid decedat, reos enim uos creditis, & recte creditis, si quid inde per negligentiam prophaneatur. Idem supra habes. Iam excutiat, ut Melancthon cum Origene consonet. Hic astruit Christianam religionē à quolibet obseruationem & uenerationem requirere, ut nihil humum concidat de consecratis muneribus, quæ dominicum corpus uocat, adeoq; adijcit, Christianos non male credere, reos haberi, si quid negligentia hic cōmittatur, & ita Origenes testimonijs Clementis primi, & Pij primi, pulchre applaudit. Melancthon autē exemplum illud Christianæ religionis, & incunctam hanc fidei doctrinam pro re ludicram ducit, & caullatur, quæ diligenter & curiosè uitari oportebat, idq; non absq; iudice pœna, uocata fictitia discrimina. Iudicet quæso cordatus Lector, cui insitire ferat.

Apud ueteres magna est uerentia Sacramentum prosequitur.

Origenis pietas.

Melancthonis libertas.

614 DE RESERVATIONE

Sacramē
tū pro
grotis sē
per asser:
uari cons
suevit.

Dionysius Alexandrinus Origenis discipu
is & sectator, in schola ^{xxv} Episto
lam conscripsit, cuius Eusebius in Eccles
iasticā historia lib. 6 cap. 34. meminit, ubi lucus
lenter adfert, sua ætate sacramentum pro egro
uari consuetis adseruari, & inter cetera docet, ut quidam as
suevit. ^{puer} apud Alexandrian, Serapion nomine, tyrannorum
minis deterritus, fidei professione renūciavit. Idē
postea sæpenuero in Ecclesiæ cōnunionem reci
pi rogavit, sed frustra, & tandem in uitæ discrimē
collapsus, triduum elinguis decubuerit. Cæterum
quarta die mitius quid sentiens, filia suæ masculū
ita inclamarit: Mi fili, quo usq; a uobis sustineor?
Facecite quæso, & prodite continuo accersitum
sacerdotem. quibus ab illo prolatis, iterum sermo
nis facultate destituebatur. puer quidem noctu ad
sacerdotem excurrerit, qui etiam ualentinianus
inueniebatur, ideoq; puerum ad Serapionem con
comitari non poterat. Et quia, inquit Dionysius,
iusseram, ut animam agentibus (dum ex animo fe
ri gestirent, & sedulo rogarent) reconciliationis
gratia daretur, ne parum spei emortui disceder
ent, paxillum igitur sacerdos de Eucharistia tras
diderit, cumq; puer propius Serapionis ædes ac
cessisset, & nondum ingressus, Serapion dixerit,
aduenis mi fili, sacerdoti quidem prodire non li
cuit, uerum age quod ipse fieri iussit, & patere ut
hinc discedam. Itaq; puer Eucharistiā ori ingesse
rit, quā a Serapione percepta, animā subito effla
rit. Quam historię seriem memorabilibus mos
nitis, quæ Sacramentarijs (quibus uaticum, ut
necarijs,

Zuingli
ani uati
co parū
attribuūt

nefarijs, aspernatur) eleuantur, ita concludit: Hinc certo colligitur, neminem huius beneficij praesidio in extremis destituendum uideri. Irrefutabile profecto testimonium, quo Sacramenti custodia in ægrotorum solacium fulcitur, quum diuini huius beneficij uiatico prouides ridebeant, quos extrema necessitas offenderit.

Vt etiam duo speciosa Exempla de duabus martyribus, Hilaria, quæ Cæsaris Numeriani, & Lucia, quæ Cæsaris Diocletiani tēpore ob Christianissimum affligebantur, idem comprobant, utraq; ante suū obitum iam martyrij supplicio mulctandæ, sanctam Eucharistiam, non sane in eo temporis articulo, sed ante a consecratam acceperunt, & mox spiritum Dño cōmiserunt. De Hilaria habetur, dum à Paganis tractaretur, his uerbis rogarit: *Obsecro, orationem prius finiam, cumq; gradum fixisset, accedit Sacramentū Domini, & manibus productis oratū prolapsa est, & interea spiritū emisit.* De Lucia porro historia ita habet: *Cum Paschasius illius gulam ferro per fodi imperasset, ulterius, ut libuerat, orationē continuauit, & populo, quo cingebatur, pro arbitrio suo uerba fecit nec omnino emortua est, donec uenientibus sacerdotibus, communionem Domini corporis & sanguinis acciperet.*

Hilaria.

Lucia.

CEdamus porro ad antiquissimū & sanctissimū generalis Niceni Concilij primi testimonium, cui 318. Episcopi ex uniuerso mundi ambitu cōuocati interfuerant, liquido isthinc statuebatur eo tempore passim in usu fuisse, Sacramentum

616 DE RESERVATIONE

Sacramentum facta consecratione & communione aliquandiu referuari, ut Christianis communicare uolentibus, ob cōsecrationis defectū, non detraheretur, & hanc consuetudinem, ut Christianę religioni admodum confinem, Concilium corroborat, & canone 14. ita decretum adiicit: Sancto Concilio proponebatur, in nonnullis locis, urbibus presbyteris a Diaconis sacramentis prospici, idēq; & regulę & consuetudinis relus statatur, ut qui hostiam non offerant, sacerdotibus corpus Dominicum porrigant. Est & concilium illius certius redditum, nonnullis Diaconis sacramēta, prę Episcopis decedi, ideoq; hæc omnia antequam ab Episcopis siue presbyteris communio nem suscipient. Quod si non fuerit in presentia uel Episcopus uel presbyter, tunc ipsi proferant & edant. Quodq; hic canon superioris sententię rationem fulciat, docet liber fide dignissimus ordinis Romani, cuius non semel in canonicis tanquam authentici mentio regetur: In necessitatis scilicet periculo, cum presbyter desideratur, Diaconi pœnitentibus locum dabunt, & sanctam communionem porrigent.

Vides Diaconis consilij autoritate corpus dominicum ab Episcopis & sacerdotibus consecrantium, in eorundem absentia dispensari permitti.

Est præterea in eodem concilio, can. 13. in columnis sententia Dionysij Alexandrini, de viatico ita confirmato: Graui ægritudine laborantibus, uiaticum

Sacerdos
tib. tantū
consecrā
di ius per
mittitur.

Reseruas
tio sacra
menti.

Viaticū
extrema

bus, viaticum hoc ante mortem dari, iuxta veterū traditiones conuenit, adeoq; Episcopo aduigilandum est, ne qui communionis huius beneficio fraudentur. Ex his facile pronunciat, viaticum illud semper in ægrotorum & morientium usum reservari, nam fatalibus casibus obruti, uel noctu, uel interdum, uix consecrationis moram tulerint, cui interim Concilium prospici uoluit.

O Præfatus Afer Mileuitanus Episcopus, Valentis & Valentiniani Cæsarium tempore, admodum indignatur, nefarijs sacrilegis Donatistis, quod sancta uascula, quibus corpus & sanguis dominicus deportabatur, contriuerint, liquefecerint, & uenum extari uoluerint. Parmeniarum lib. 6. ita insectatur: Horribile hoc scelus conduplicatur, quum calices, qui dominicum sanguinem ferunt, perfrigeritis, & in massam redigeritis, adeoq; publice uenum exponi curaueritis, non huic merci peculiares negociatores, uos impij prædones, deputastis, cum uel in genere excludi placuerit.

Audis ut sanctissimus uir calices dñici sanguinis latores appellet, quod tñ suo tempore ex pretiosa auri & argenti munera præparati confiterint, quos immanes Donatistæ expilarant, & liquefecerant, ac foro ad nondinationem applicuerant. Quid quæso auguraris, hodie prædonibus aduersarijs nostris dicturus foret Optatus?

E A etate Basilius magnus ad Cæsaream patritiam peculiaribus literis, quæ Græce extant, Sa-

periculo
laborans
tibus ne
quaquam
præripie
tur.

Calices
sunt dos
minici
sanguis
nis latores.

Vsus pri-
mitiuæ
Ecclesiæ.

Basilij æ-
tate Chri-
stiani qua-
ter hebdo-
madatim
communi-
cabant.

Attende
hoc con-
suetudi-
nis genus
longe Ba-
silij ætate
antiquius
uideri.

tant, Sacramenti asseruationem fulciuit. Quæ
quidem Matrôna omnibus modis religiosa, ac
sibi constans, Dominicum corpus attrètare ex-
timeſcebat, licet Ecclesiæ consuetudo non uetas-
ret, nec illud ad ædes suas reponendum auterri-
uolebat, quod Basilus ita exprimit: Salutare ad-
modum & iuxta præclarum est, indies Eucharistiæ
gratia prouideri, Domino dicente: Qui meam car-
nem ederit, meumq; sanguinem biberit, æternam
uitã habet, nam cui aſidua uita cõmunio pro
multiplici uiuendi genere non ducitur? Ideoq; nos
quater hebdomatim cõmunicamus, prima scilicet,
quarta, sexta & septima feria nec nõ alijs diebus,
sancti cuiusdam memoria solennibus. Otiosum au-
tem est, ut cõuincantur, parum referri perſecutio-
nis tempeſtate cõmunionem, quã uel presbyter uel
Diaconus deſiderantur, proprijs manibus ſuſcipi,
quod inueterata cõſuetudine cõfirmari uideatur.
Vniuerſis enim ſolitarijs, quibus presbyteri deſ-
ſunt, cõmunio in ſuis domunculis ſibi aſſeruatur,
adeoq; aſud Alexandriã & Aegyptum, plebei uul-
gariter cõmunionem in ædes ſuas recondebant, ſi
quidem credi oporteat, hoſtiam ſemel a presbyteris
to conſecratam & diſtributam. percipi ſas uideri,
nam & presbyter in Eccleſia ſuam partem ſingulis
lo deſert, & quiſquis accipit, libere unica manu
ori inferit. Eſt itaq; eiſdem uirtutis, ſiue quis uo-
nicam tantum, ſiue complurimas partes ſimul a
presbytero accipiat.

Hactenus Baſilius. Eaſq; Tertulliano allu-
dunt,

dunt, ut apud Ecclesiam, cum nō misere dissiparetur, usus peculiaris, quod sacrificio peractio, quisque unam atq; alteram particulam dē unum deferre ambigebat, consequebatur, & post sedulam animi discussionem religiose communicabat, quum horribili Ecclesie deuastatione secus fieri prohibebatur. Colligitur porro, apud solitarios Eucharistiam deponi, & penes eosdem communicandi facultatem pro arbitrio residere, idēq; Basilius adfirmat, quod non suo, sed antea lōgo inde incomparabili tempore moribus & legibus frequentari cœperit.

Amplilochius Iconii Episcopus, cui sanctissimus Basilius librum de spiritu sancto, & constitutiones exercitatorias nuncupauit, in uita Basilii scribit: Ut Basilio summis precibus roganti (qui ad sanctam Liturgiam, hoc est, Missæ officium digne conscribendum infirueretur) per uisionem Dominus comparuerit, et ipsemet altare adhibita panis porci Basilius coniuncta præpararit. Et mox sanctissimus uir ex nā sacras Domini monitis erectus, officium celebrarit, et mēti porci in eiusdem peractione, panem exaltarit, quem tione aus & deinceps in tres partes distribuerit, unam reā colūmā formidolosus communicarit, alteram reposita superarit, ut in sepulchrum secum recondideretur, tertiam altare detiam aurea columba quæ altari supra eminebat, sinauit. imposuerit, adeoque sub uita sua exitum tertiam partem quæ a Domino eidem data fuerat, quam & secum conssepeliri desumpserat, cōmunis

cans,

620 DE RESERVATIONE

cans & recumbens in lecto, gratijs actis animam
expiravit.

Non absurdum aureæ columbæ supra altare
dependentis, figmentum putabitur, nam & in
quinti generalis Constantinopolitani consilij as
ctis proponitur, ut hæreticus Severus per cleris
cos & monachos Antiochiæ apud Iohannem Pas
triarcham & concilium Constantinopolitanum ac
cusabatur, qui nec a sanctis altaribus, nec a sacra
tis uasculis abstinerat, sed eis ad uivum refectis,
suis similibus dispensabat, quodq; sua arrogantiâ
fretus, aureas et argenteas columbas ad sancti spi
ritus formam efficitas, (quæ baptismatis et altæ

Consule
Chryso.
Hom. 17.
in Epist.
ad Heb. u
bi asserit
in solitus
dine hos
rū semel
tantū uel
in anno
uel etiam
in duob.
annis cōs
municari
consueue
rit.

rium locis imminebant) nec non alia ecclesiastica
bona sibi uendicarat, inquit, sanctum spiritum
nequaquam columbæ specie accipiendum uideris
In Mariæ Aegyptiacæ uita, quæ Episcopas
tus dignitate præfulgebat, quam Paulus Eccles
sic Neopolitanæ Diaconus conscripsit, legitur;
ut Maria Aegyptiaca iam e uiuis excessuras, sanct
tissimum uirum Zozimam apud Iordanem roga
rit, qui retro ad cœnobium excurreret, & cœne
dominicæ uespere Eucharistiam sanctis uasculis
contentam, sibi ad Iordanem in communicationis
usum deferret, is dicto audiens abiit, et ad Iordas
nem reuersus, sanctissima femina in ipso hore
articulo eundem transierit, quum is citra fluuium
consisteret, & eo propterea admodum exterrito,
& in genua prolapso, ipsa ita compellarit. Quid
facis Abba? quia sacerdos Dei es, & diuina por
tas mysteria. Deinde fidei symbolo & dominicâ
oratione

oratione pronūciatis, saluberrima dona acceperit, manibus ad cælū extensus, ita gembunde dixerit: Nunc dimittis Domine serā tuam, secundum uerbum tuum in pace, nam oculi mei uiderunt salutare tuum.

Atq; hætenus de uiatiko. Vfus porro ediffertur, quo solēne habebatur cordatioribus Christianis, Sacramentum, ut priuatim communis carent, porrigi.

Sanctus Hieronymus in Apologia aduersus Iouinianum attestatur suo tempore quū acerbissima Ecclesię persecutio miscesceret, receptum hoc consuetudinis genus, Rom. 14. Romę etiamnum retineri, inquit: Haud nescius sum Romę in consuetudinem abiisse, ut domini seculo minico corpore indies Christiani gauderent, id est Christianis eucharistiā priuatim intra domos facere. An Christus secus in Ecclesia est, quam intra priuatos cūlibet parietes? quod sane in Ecclesia fieri dedecet, illud nec domi permittitur, Deus non coarctatur, & tenebrę coram eo resplendescunt, quisq; autem probet se, & ita Dominicum corpus requirat.

Expende quid Hieronymus incessat. Apostolus coniugales homines erudit, ut propter orationem non operam dent liberis. Romani indies communicare audebant, quantumuis cū uxoris

622 DE RESERVATIONE

Quidam
immundi
detrabant
tur a
martyrū
monus
mētis.

uxoribus suis commixti fuissent, quum tamen
huius causa in martyrum basilicis ad corporis
dominici acceptionem compareri extimesces
bant, ueriti ut feliciter succederet. nam memi
nisse profuerit, quōdam parum castos ad mar
tyrum sepulchra progredi, perculsum iri. Qua
re & Hieronymus aduersus Vigilantium in hęc
uerba scribit: Quando iratus fuero, & aliquid
mali in animo meo cogitauero, & me nocturnū
phantasma deletat, basilicas martyrum intrare
non audeo. ita totus & animo & corpore contre
misco. Quandoquidem saepenumero ibidem
sceleris alicuius perpetratio patefiebat, inuito
etiam auctore. Consule Augustinum Epistola
137. de miraculis factis ad corpus martyris Fœ
licis Nolensis. Et Sulpitium, in uita Martini, Di
alogo 3. cap. 7. Idcirco & Hieronymus Roma
nos obiurgat, quod cum cōiugalibus iura turpius
exquerentur, martyria communicandi causa
uitarint, nec idem tamen priuatim praesent.
Quibus insinuat sua, ut etiam Basilij, & rate, Sa
cramentum domi ad communicationem reu
neri.

Alicubi præterea perspicue, quod suo tem
pore & per Episcopos sacramentū recondi &
deferri consueuerit attestatur, in Epistola scilicet
ad Rusticum monachū, non procul ab Epi
logo, commendat S. Exuperium Episcopum
Dolosanum, ob suā in pauperes beneficētiā,
quem ait Sareptanicę uiduę in morē ieiunasse,
ut alios foueat, suamq; fortunam in pauperes
erogari

erogavit &c. Quibus ita subscribit: Nihil illoditius, qui corpus Domini canistro uimineo, sanguinem portat in uitro, hoc est, Exuperius est in pauperes, ne quid illis deesset, benignitatem exercuit, ut quandoque aureorum uasculorum inopia, qui eorum necessitati consuleret, adactus, corpus & sanguinem Dominicum in canistris, & uitis portari commiserit. Locus quo corpus & sanguis Christi in uasculis deferri, documēto est.

Schismatici uasculorum uilitatem, quibus patres nonnunquam in Eucharistiæ asseruationem & productionem usi sunt, intuiti, & sacra Exapias. mentum in sui dignitate eleuari gestiunt, quod dominicū quid stultius? quum perspicuum sit & patrum corpore ca seculo aureis patinis, ciborijs, speciosis structū nistroporis & calicibus locum dari, ut Optatus admonet, & infra fusius deducetur. Quodque charitatem necessitatis periculo uiuis Christi membris exhibuerint, & huic nihil non pretulerint, Olim preciosa nana laudari merebitur.

Adhæc quum Hieronymus in libro de septēsa ad Eua ordinibus Ecclesiæ, gradu 6. uenuste inferat, ut charistiæ prædictus Niceni Concilij canon de Eucharistia usum nō fici conseruatione accipiatur, dissimulari hoc defuerūt loci nolim: Quantum scilicet corporis & sanguinis dominici consecrationē concernit, nihil presbyter ab Episcopo uariat. Ideoque Episcopi Eucharistiam, iam pridem per presbyteros benedictam, quum usus ita tulerit, haud difficulter accipient, & suam cum Christo, adeoque cum illius plenitudinem

624 DE RESERVATIONE

Ephes. 4

plenitudine communem necessitudinem haberi agnoscent. Et paulo infra: Nec ego dico presbiteros posse sacramenta conficere, sed si forte usus exegerit, ut uenientes ad Ecclesiam sacerdotes, iisdem horis, quibus aut oblatio parata non sit, aut non possit offerri, non debere Episcopum repudiare Eucharistiam presbyterorum, si ponatur in altari, &c. Memineris uero Lector, Hieronymum hic sacerdotum nomine solos Episcopos significare, qui eo seculo soli sacerdotes dicebantur, presbyteri uero tantum presbyteri.

Ex his atterdas licebit, non perpetuo eucharistiam consecrandi occasionem uideri, proinde apud Ecclesiam reseruetur, quod potius inuagrotis & peregrinis profuerit, ut illius copia in procinctu habeatur. Quid Lutherani hic infestent, norunt, nec tergiuersationem purgabant. Sacramentarii autem uaticum illud simpliciter nefarie admodum damnant, quod tamen Nicenum Concilium cum primis necessarium profitetur. Iubent ualitudinarios sola fide niri, & celeste presidium eripiunt, quum is fortunæ uultus sit, quem merito emendari ac refici conueniat.

Hieronymus denique in Epistola ad Theophilum Alexandrinum Episcopum, cuius Paschalis libros in linguam latinam transiulit, ita rescribit: In eo libro emolumentum uiuao, quo Ecclesia locupletabitur, quum imperitus insinat, ut sacramento, & Domini altaris officio aigne

MACRO

hacari oporteat, & ut calices, & altarium ue
lamina, hoc est, corporalia, quibus corpus Chris
sti uersatur, & quicquid dominicæ passionis uer
nerationem spectet, non prophanis rebus, tan
quam sordidis, ducant, sed ut ea quod cum Domi
nico corpore & sanguine misceantur, non uulga
ri honore prosequantur.

S Anctus Chrysostomus, ut & reliqui pa
tres aduersarijs oblectatur. In 6. lib. de
sacerdotio scribit: Sibi ex sancti cuiusdam
uiri inditio, quem Deus ita complexus fuerat, ut
idem quod dicturus esset, per uisionem acceperit,
proponi, & morientium scilicet animas, quæ prius
illabefacta conscientia sacramenti huius myste
rio reficiebantur, angelico ministerio ad cælos
recta deduci, quorum & corpora tanquam satel
litio munita cingantur.

Quodq; sua ætate apud Constantinopolita
nam Ecclesiam, cui præfuerat, sacramentum sub
utraq; specie aliquanto tempore reseruabatur,
liquido approbat, scribens Papæ Innocentio,
Epist. incipiente: Etiam antequam redditæ sunt,
&c. tomo ultimo. Idem & à Nicephoro li. 13.
cap. 19 proponitur, in qua quidē Epistola Chry
sostomus conqueritur, ut ipsius aduersarij nos
trino Paschatis tempore in basilicam suam, cū
baptismus præpararetur, imperiose prolapsi fu
erint, & plurimos uulnerarint, ut etiā baptis mus
effuso eorundem sanguine pollueretur, quibus
hæc annectit: Verum ne in hoc quidem ærumna
hæc constitit, sed ubi sanctum depositum est, eo mili

Corpora
lia, ut uos
catur, &
calices re
uerentia
dignabun
tur & dos
minicum
corpore
sanguine
contine
ant.

Vel, cū
uolentia
impetum
fecerint.

626 DE RESERVATIONE

tes ingressi, quorum nonnulli, sicuti accepimus, Christianis sacris initiati non erant, penitus omnia perlustrarūt, & sanctissimus Christi sanguis, in tāto scilicet tumultu in eorum qui dicti sunt militum uestimenta effusus est.

Vides probari sacramētorum assertionē, & atrocissimā uideri indignitatē, (quod Ethnicis aditus patuerit) & turba sequente militibus uestimentis sanguis prophanetur, quum aduersarij hic ludum agant?

Eucharistiam porro Christianorū manibus, & eorumdem usui permitti, colligitur de sacerdotio lib. 3. cap. 3 & ex historia ecclesiastica Sozomeni lib. 8. quæ ultimo articulo infra annuum merabuntur.

Vide, ut Christiani nauis periclitantur, ut Satyrus eandē, tāquā unicum præsidium collo applicauerit.

S Anctus Ambrosius apertissimis documentis Sacramenti reservationem fulcit. In oratione funebris, de excessu fratris sui Satyri, inquit: Vt is in naufragio constitutus, cū ea qua ueheretur nauis scopuloso illisa uado, & urgentibus hinc atq; inde fluctibus solueretur, non mortē metuēs, sed ne uacuum mysterij exiret e uita, quos initiatos esse cognouerat, ab his diuinū illud fidelium sacramentum poposcit, non ut curiosos oculos infereret arcanis, sed ut fidei suæ consequeretur auxilium. Etenim ligari fecit in Orario, & Orariū inuoluit in collo, atq; ita se deiecit in mare, nō requirēns de nauis compage resolutā tabulam, cui super natans iuuaretur, quoniam fidei solius arma quæsierat. Itaq; se rectum atq; munitum satis credens, alia auxilia non desiderauit.

derauit. Simul fortitudinem eius spectare licet, qui fathiscente remigio, non quasi naufragus tabulam sumpserit, sed quasi fortis ex seipso (hoc est) fidei iuxta in Christum auxilium, idque coram colum appensum habebat, adminiculum suae uirtutis assumpserit, nec deseruit spes, nec sefellit opinio. Denique primus seruatus ex undis, et in portum terrenae stationis euectus, praesulem suum, cui se crediderat, recognouit, statimque ubi etiam ceteros seruulos suos, uel ipse liberauit, uel liberatos comperit, negligens facultatum, uel amissa desiderans, Dei Ecclesiam requisit, ut ageret gratias liberatus, et mysteria aeterna cognosceret.

Luculenter patet, quod Christiani se nulli uiarum discrimini terra marisque commiserint, nisi Sacramentum secum detulissent, ne forte periculis capitaliter illapsi, saluberrimo uianco priuarentur, quodque huic tanquam infallibili praesidio innixi fuerint. Si igitur sacramenti resseruatio, iuxta Melancthonis, aliorumque opinioniones uellicaretur, haud dubie religiosissimus Satyrus, omnium mortaliu maxime Idololatra uideretur, adeoque ipse Ambrosius non dissimilis eidem foret, quum sacramenti reseruatiōem uocet diuinum fidelium sacramentum, aeterna mysteria, auxilium, arma, fidei nostrae protectionem, adeoque fratrem suum hoc nomine singulariter commendat, qui in suo discrimine, utcumque nondum baptizatus esset, huc incubuerit, qui spem solam huic auxilio defixerit, qua etiam efficaciter salutem consequi compertus est.

618 DE RESERVATIONE

Et supra habes ut libro Officiorum, cap. 28.

In calice calicem appellet aureum uasculū quo sanguis
sanguis, continetur, cuius præsidio redemptionem con-
& super sequuti sumus, quodq; ea in captiuorū saltem
corporas gratiam ut infidelium tyrannidem euaderent,
de domis erogari possint. Adeoq; 1. lib. de Virginibus,
nus nos corporale nominat uelum in quo Christus om-
ster Iesus nium caput consecratur. Si iam est, & asseruas-
Christus tur corpus & sanguis Christi in corporali, &
consecra- calice, ante communicationem eadem extari,
tur. necessario sequitur. Et ut minus hæreas, quan-
 ti sacramentum, quod pro ægrotis reponitur,

Ambrosi- duxerit, illud optimus Paulinus, qui illius uitam
us sibi sa- conscripsit, probat, is noctu sub uitæ excessum
eramen- sacramentum ad grabatum suum, in quo elans
sum ad le- guidus decumbebat, proferri iussit, quo acces-
Etū emo-pto, synceriter emigrarit. Ita Paulinus fere
riturus loquitur: Vita suæ finem clausurus, ab undecima
deferri dici hora ad hoc usq; temporis momentum, quo
uoluit. animā erat efflaturus, manibus in crucis-modū
 complicatis orauit, cuius non labiorum, sed sonis
 tum uocis exaudieramus. Horatus autem Eccle-
 siæ apud Versellam presbyter in superiori adiū
 parte requiem capeßurus, tertio uocem persens-
 tiscebat, qua sic compellabatur: Prodi ocyus, iam
 enim emorietur: qui morem gerens, accessit, &
 sanctissimo uiro corpus dominicū porrexit, quo
 quidem accepto, & communicato, spiritum emis-
 serit, saluberrimum uiaticum secum auferens, ut
 anima ipsius efficacia huiusmodi cibi cōfirmata,
 in angelorū, quos uiuendo æmulabatur, & Helie
 commercio

commercio gauderet &c. Habes ut presbyter Horatus Dominicum corpus sanctissimo uiro noctu subito porrexerit.

Sanctus Augustinus Origeni alludens, docet, qua diligentia Christiani precauerint, ne quid Domini corporis humum decideret, homilia 26. lib. 50. homiliarum, & ut gnauiter uiri manus abluerint, utque mulieres linteola eleganter expurgata, quibus dominicum corpus exciperent, produxerint. Sermone 252. de tempore. Longe certe eo tempore Christiani secus de corpore dominico priusquam ore illud manducarent, atque hodie aduersarij, qui distillationem sacramenti dissimulant, nec sacramentum æstimant, pedibusque atterunt.

Sedulius per omnia Augustino consentit, in cap. 11. ad Corinthios inquit: Nemini fas uideri, ut Dominicum corpus polluto linteolo siue uasculo excipiat. Consule supra Sedulium.

Cyrillus cuius uel unicum testimoniū, quo aduersariorum insania cognoscatur & damnetur, non iniuria sufficeret, ad Calosyrium Episcopum scribit: Audio spargi, benedictionis reliquias in posterū reseruatas, sancti Mera est cationis nomine extenuari: sed insaniunt, hæc diuercordiacentes, non enim Christus alius fit, nec sanctum diuturnae eiusdem corpus mutatur, sed benedictionis uirgine in eucharistia uiuificans gratia eidem immoratur. Quidristia est quæso aliud docet, quam aduersariorum errorem sentiam rem mera insania metiri? Christi inquit, corpus retrectas
r s pus ri.

630 DE RESERVATIONE

pus semel consecratum, permanet, suamq; benedictionis uirtutem, & uiuificatē gratiam, quum asseruatur, retinet, hoc est, quo usq; eternę species in suo uigore manent. Qui sanguis una cum Basilio, Gregorio Nysseno, Bernhardo aduersarios, si quid uerecundię emineret, facile strinxerit.

Prudētius insignis uir, Christiana poesi pręditus, qui Arcadij & Honorij Cęsarum temporibus uixit, in peristephanon de D. Laurentio adfert, ut Ethnicus apud Romanam pręfectus martyres hunc in modum cōpellarit:

Hunc esse uestris orgijs,
Moremq; & artem proditum est,
Hanc disciplinam fęderis,
Libent ut auro antistites,
Argenteis scyphis ferunt,
Fumare sacrum sanguinem,
Auroq; nocturnis sacris,
Aflare fixos carcos.

Facta cōs
secratioe
uerū Chri
corpuse
sanguinē
efficiat
pud uete
res admo
dum per
suasum e
rat.

Patet ut consecratione peracta corpus & sanguinem Dominicum uasculis inferri certo credatur, quodq; nec gentibus illud obscurū fuerit.

Sanctus Remigius, Remensis Archiepiscopus, qui Francię Apostolus, siquidē Clodouēum primum Christianum Francię regem anno 499. Cęsaris Anastasij tempore baptizari, & cęlesti chrismate unxerit, salutatur,

lutatur, super Paulum elegantissime commen-
tatur est, utcumq; licet in hominū manibus pro-
uollet, qui sane memorabiliter admodū suffra-
gatur, diuina consecratione peracta corpus, &
sanguis Christi ad communicationem usq; su-
per altari uere haberi & perdurari.

Super 10. primæ ad Corinthios ita scribit:
Calix benedictionis quem benedicimus, an non
sanguinis Domini cōmunio est? Primo calicem
nominauit Apostolus, quum porro de pane dictu-
rus esset. Vocatur autem benedictionis calix qui
per sacerdotes super altare benedicitur, uocatur
& hic calix communicatio, hoc est participatio,
quum Christiani ex hoc de sanguine dominico,
quem calix continet in se, communicent & parti-
cipent, & panis quem super altare frangimus,
an non cōmunicatio est dominici corporis? haud
dubie enim consecratur & benedicitur a presby-
teris & spū sancto, & postea frangitur, & quum
etiamquum uideatur, est in ueritate corpus domi-
nicum, adeoq; quisq; de hoc pane cōmunicet, cor-
pus Christi manducat, & unum corpus Christi
multifumus, qui hunc panem manducant. Caro
quam uerbum Dei Patris in uirgineo corpusculo
assumpsit, in suæ personæ unitate, & panis, qui in
Ecclesia consecratur, est uuicum Christi corpus.
Ut enim caro illa corpus Christi est, ita ille
panis transit in corpus Christi, nec duo corpora,
sed unum est corpus, plenitudo enim di-
uinitatis, quæ in illa carne fuit, & hunc pas-
nem complet, & diuinitas **VERBI** scilicet

Peraffa
statim cō
secratiō
ne, ipsum
Chri cor
pus, quod
uerbu a s
sumpser
rat, red
ditur.

Coloß. 2.

Hier. 23.

et

632 DE RESERVATIONE

& terram, & quicquid in illis est, explet, eadē corpus Christi complet, quod per multos presbyteros in toto terrarum orbe sanctificatur, unumq; Christi corpus efficit.

Cum primis elegans & efficax testimoniū est, quo non tantum hypostatica Christi Dei & hominis pręsentia in sacramento confirmatur, sed etiam peracta consecratione ante hostię fractionem uere adsit, nec referat utcunq; panis etiamnum uideatur, quodq; in calice, peracta consecratione, Dominicus sanguis realiter contineatur, adeoq; sanctissimus uir, ut successor illius Hincmarus, qui eiusdem uitę copiose prosequutus est, quum Episcopatu pręfisset, calicem fieri curauit, qui quondam ministerij calix uocabatur, quando ex eodem, quum Ecclesiastica disciplina, & fidei religio de hoc sacramento syncerius uigeret, dominicū sanguinem Christianis bibēdum porrigeret. Eumq; calicem sanctissimus uir huiusmodi uersibus, quorum ipse autor est, cęlari uoluit.

*Hauriat hinc populus uitam de sanguine sacro,
Iniecto æternus quem fudit uulnere Christus,
Remigius reddat Domino sua uota sacerdos.*

Quod quidem poculū, inquit Hincmarus, apud Remensīū basilicam mea ætate ad captiuorum liberationem erogabatur, ut argentei calicis pretium Christianos tenebrarum potestate deuinctos manumittat &c. Consule superiora. Ambrosio eleganter alludit.

Symachus

Symachus integerrimus, & memorabilis apud Romanos Papa, Cæsaris Anastasij ætate uixit, altaribus, ut libro Pontificali in uita sua legitur, duarum basilicarū, Syluestri scilicet Andreæ apud Romam, argentea ciboria destinari uoluit, quæ quidem uascula in Sacramenti huius conseruationem habebantur, ut & hodie ciboria uocantur.

Sanctus Benedictus ex Norsea apud Italiam, qui sub Cæsare Justino I. floruit, cui & Gregorius primus lib. 1. Dialogorū insignem prophetica & Apostolicam gratiam attribuit, non tantum sacramentū peracta consecratione asseruari uoluit, sed etiam eiusdem uis stupenda miracula exercuit, ut apud Gregorium habes lib. 2. Dialog. ca. 24. & infra apud ultimum articulum fufius edisseretur.

Evagrius historię Ecclesiasticę lib. 4. ca. 36. non tantum probat in sacramenti huius reliquijs uerum Christi corpus haberi, sed idem etiam insigni admodum & specia-
 bili miraculo fulcit, quod ætate apud Constantinopolim Menne Patriarchę, Iustiniano imperante accidit: Vt uetus consuetudo, inquit, Constantinopoli est, ut ubi multa admodum particu-
 la immaculati corporis Christi Dei nostri super fuerint, pueri impuberes ex ijs qui scholas frequē-
 quant, accersantur, illisq; assumenda eantur. Hoc cum factū esset, accidit ut cum eiusmodi pueris congregatus fuerit uitrearij cuiusdam Hebraei filius, qui parentibus suis de causa mora in-
 terrogans

Attende
 superflua
 as impols
 luti cor
 poris Deū
 nri Chris
 ti partis
 culas.

634 DE RESERVATIONE

interrogantibus. quid factum esset, et quid cum alijs pueris comedisset, significauit. Pater illius ira et furore commotus, in furnum cum ardentem, in quo uitrū formare solebat, inclusit. Cum autem filiū mater quærens, inuenire non posset, passim in orbe circumibat, Deum obtestans, et eiulans. Tertio die ad hostium officinæ mariti sui stans, puerum ex nomine, lacerat, et cum lamentis in clamabat. Ille agnita matris uoce, e furno illi regressus. Mater ruptis foribus ingreditur, introque constituta, uidet puerum stantem in medio carni bonum, et ab igni intactum. Qui interrogatus, quomodo illaesus permansisset: Mulier, inquit, purpura uestita, crebro ad me ueniens, aquā porrexit, illaque carbones uicinos extinxit, cibumque mihi dedit, quoties esuriui. Hoc cum Iustiniano narratum esset, filium quidē ac matrem lauacro regenerationis illuminatos seruauit, patrem uero, quoniam Christianis accenseri non sustinebat, in Sycis tanquam filij sui homicidam cruci affixit. Hæc, inquit, Euagrius, sic quidē gesta sunt. Ut idem etiam apud Nicephorum lib. 17. capite 25. habes.

Hoc etiam miraculum S. Gregorius Thronensis in opere, in gloriam plurimorum martyrum edito, de miraculis sanctissimæ Dei genetricis, capite 9. prolixè deducit.

Habes ut particulæ relictæ corporis Domini peracta communione in Græcanica Ecclesia asseruati consueuerint, non pro uulgaribus
cibo,

eibo, sed pro immaculato Dei Domini Iesu Christi corpore. Adeo quod innoxius Dei filiolus sacramenti huius efficacia ardenti camis non iniectus, triduo incolumis perfluerit, uel hoc miraculum aduersariorum uesaniae, siquidem spes foret, haud difficulter mederetur.

Sextum generale apud Constantinopolim Concilium, quod eiusdem Cæsaris Iustiniani temporibus celebrabatur, non parum huc facit. Nequaquam dissimulabitur, in Graecanica Ecclesia quadragesimali ieiunio Eucharistiam sabbatinis & dominicis saltem diebus consecrari, alijs autem diebus, Liturgiæ ante consecrata mysteria, (quæ indies communicare uolentibus, asseruantur) feri consueuerit, ut idem in canone 52. Concilij ita adducitur: Singulis diebus quadragesimali tempore, exceptis sabbatis, solis, & annunciationis Mariæ festiuitatibus, &c. sacrum officium ante consecratorum sacrum ministerium fiat.

Græcanica Ecclesia in ieiunio quadragesimali per hebdomadâ sacramentis ante consecratis utebatur.

Vt apud Græcos consuetudo inoleuit, quæ & hodie forsitan locum habet, quod quadragesimali ieiunio, demptis Sabbato, & dominico die, à consecratione abstinebant, sed officium saltem consecratis muneribus præmiserant: ita & in Romana Ecclesia inde ab Apostolorum ætate, iuxta Nicolaum Lyranum usus exegit, ut sexta feria, quæ in Albis salutaris, nequaquam Sacramentum consecraretur, sed officium adhibita Sacramenti communicatione, quæ pridie adornabatur, absoluitur.

Eodem

Eodem fere tempore sub Pelagio Papa primo, habebatur Concilium Turonen. secundū, in quo liquido ita edicitur Cano. 3. Vt corpus Domini in altari, non in armario, sed sub crucis titulo componatur.

Non ita diu post Iustiniani Cæsaris dominium, Cæsaris Tiberij secundi seculo, sub Guntramo Franciæ rege, in Gallijs Concilium Matisconense secundum, memorabile admodū, & præclarū celebrabatur, ubi luculenter sacramenti asseruatio asseritur, ut apud Constantinopolim, quemadmodū & Eugarius meminit, fieri assolebat. Sextus Concilij canon inter cætera sic statuit: Altaris sacramenta a ieiunis celebrabuntur, quumq; peracto officio de oblatis onibus in sacrario quid superfuerit, eorum opera, quorum interest, innocentes pueri quartæ aut sextæ feriæ diebus in Ecclesiam deducuntur, & illi reliquias cum uino mixtas suscipient.

Ceterum quod Gregorij primi ætate sacramentum asseruari contigerit, documento nequaquam eget. Consule superiora. In cuius uita quam hodie solenniter legimus, ita habetur: Quod uir Domini cernens, illi communionem sacra re traxit, & separatim super altare reposuit, eamq; Diacono seruandam, usq; dum cuncti communicarent fideles, tradidit. Adeoq; libro Pontificali in eiusdem uita enumeratur, quod Pascham Symachum sectatus fuerit, super altare in sancti Petri Basilicam, ciborium fieri iussit.

Adhuc,

Adhæc, ut etiam supra meminimus, scribit Iohannes Diaconus in Gregorij uita, lib. 1. ca. 32. Quod Christiani, qui una cū Maximiano Syracusano Episcopo naufragium patiebantur, in uicem facis osculo excipiebantur, & corpus ac sanguinem redemptoris acceperant. Attende ut supra attigimus, Christianis quondam solenne fuisse, ut mare nauigaturi, qui Sacramentum secum auferrent, ne discriminibus capitalibus implicati, saluberrimo uatico destituerentur.

Christiani
ni mare
nauigaturi
Eucharistiā sibi
assumebant.

Quod porro eodem seculo in Sacramenti reservationem, singularia uascula in formam eorum receptaculorum, quæ nostra ætate circumferuntur, extruebantur, suffragatur Gregorius Turonensis, in opere in gloriam martyrum edito, capite 85. sub titulo: Non esse tractanda sacra animo polluto, scribit, ut magni martyris Polycarpi solennitate, quā absoluta lectione nonnihil temporis adhuc restaret, ad oblationis immolationem, accepta Turonensis Diaconus, in qua mysterium dominici corporis habebatur, terre cœpit ad ostium, ingressusq; est templum, ut eam altari superimponeret &c.

Ante mille annos,
huiusmodi ad Eucharistiæ
asseruationē receptaculis,
ut hodie habentur utebantur.

Videtur ea ætate (ab Episcopis peracto missæ officio) ut reservatum corporis Domini sacramentum in suo ciborio ad Episcopium (hoc est, Episcopii ædes, quæ prope Ecclesiā sitæ erant) deferretur, & in eiusdem Episcopii oratorio custodiebatur, donec rursus
§ martyrum

martyrum uel solernium diebus apud Basilicā publicā missarum solennia perficeret, quod & iam Diaconi asseruatum sacramentum in suis turribus siue ciberijs ex Episcopio in Basilicam reuerenter super altare locarint. Vt infra fufius ex 3. Bracarenfi Concilio alijq; testimo-
njs habebis.

In Hispania.

Pristina consuetudo Eucharistiam domū auferendi abrogatur.

Porro Vitelliani Papæ seculo, sub rege Vmbano, qui alio nomine Bamba, apud Hispaniā Concilium Toletanum undecimū habebatur, in q̄ dilucide uatici huius ratio docetur, quod quidem negotium Concilio Toletano occasiōem prębuit, sub Arcadio & Honorio Imperatoribus. Vbi non raro Ecclesię usus regeritur, uidelicet persecutionis tempore Christianis domum auferendi Sacramentum dari, illiusq; de suetudo successerat, quod abusus insinuari uideretur, ideo in 14. Concilij canone sanciebatur, quisquis Eucharistiam à presbyteris acceptam recunderet, is tanquam nefarius sacrilegus ab Ecclesia deturbandus sit. Qui quidem canon 11. Concilio materiam exhibuit: Quum enim quandoq; usu ueniret, ut capitaliter correpti, sacramentum corporis Christi sub unica panis specie, ut eodem tempore, iuxta Concilij huius præscriptum, fieri consuevit, ob extremam oris liccitatem absq; calicis adhibitione deglutire fortassis non poterant, & ita iniuri edomabant, ideoque nonnulli egrotos iuxta 14. canonicis primi Toletani Concilij auctoritatem nefarios duxerunt. Idcirco undecimū
Concilium

Concilium Toleranum, cap. 11. explicat, quod adductus 4. canon 1. Concilij cum mica salis Olim, ut intelligi debeat, nō de ijs qui extreme laborāt, & nostra & sacramentum prę oris nimia ariditate deglutere nesciunt, sed de ijs qui in Ecclesia suscipiūt, charistiā & ex industria non communicant. Cum & in sub una fidelis, inquit canon, infideliter hic talia agat, & specie ad fidelis fidenter accipiat, quod naturalis illum ne egrotos cecitas deglutire non sinat. Solet enim humana deferri nostra infirmitas in ipso mortis exitu pręgraua constat. ta tanto siccitatis pondere deprimi, ut nullis ciborum illationibus refici, sed uix tantundem ills lati delectetur poculi gratia sustentari. Quod etiam in multorum exitu uidimus, qui optatum suis uotis sacra cōmunionis expetentes uaticū, collatam sibi a sacerdote Eucharistiam reiecerunt, non q. infidelitate hac agerent, sed q. pręter Domini calicis haustum, traditam sibi non possent Eucharistiam deglutire. Non ergo huiusmodi a corpore Ecclesię separandi sunt, qui talia non infidelitate, sed necessitate fecerunt, pręsertim hi de quibus nihil fidei sinistra sentitur &c. Habes itaq. liquido, ut cum a grotis ante mille annos in hoc communionis negotio fieri consuevit.

Eadem ætate 4. anno regis Vuambani, 3. Bracarense Concilium habebatur, in eodem canon 5. quorūdam Episcoporū abusus infringitur, quē apud reliquiarū solēnitatē exercebāt. Qui quidē Episcopi, quū martyrorū diebus publica missarū solēnia apud Basilicā peragebāt,

Legendū
esse pręter, non
(ppter)
domini
calicis
haustum,
res ipsa
indicat,
& c. Con
ciliorum
collector
annota
uit.

640 DE RESERVATIONE

Quorundam
Episcoporum
in Hispania
nec non de
quodam,
qui nostra
tate des-
cendit mori
ebatur a-
busus.

reliquias collo suspendebant, & ex Episcopo super cathedram residentes, à Diaconis qui pontificalibus erant induti, ad basilicam deferri iusserant, tanquam ipsimet huiusmodi reliquiarum arcæ pretio dignarentur, ut publicis eius opinionem aucuparentur. Hunc sane abusum Concilium antiquat, cuius canon ita fere sonat: Utile profecto cum primis uidetur, ut sacerdotes, hoc est Episcopi, qui antea sacerdotum nomine salutabantur, diuina mysteria contraherent. Est præterea quod uitari debeat, ne quis ea, quæ Deo accepta erant ferenda nequiter polluat. & abusu adducto, Decretum subnectitur. Idcirco, inquit Concilium, antiqua & solennis consuetudo seruetur, ut solennibus diebus Leuiti, & non Episcopi arcam Dominicam cum reliquijs humeris suis sustineant, quibus & in ueteri testamento iam officij committebatur. Sin Episcopus reliquias ferre gestiat, nequaquam super sellam residens, à Diaconis portabitur. sed populum ad Ecclesiam pedes præibit, & ita diuinas Dei reliquias feret. & quisquis promulgationem hanc uolauerit, a sacrificando cessabit.

Habes ut quondam uulgus solennibus diebus Episcopos ab ædibus in Ecclesiam deduxerit, ut idem Gregorij Turonensis testimonio agnoscitur, quodq; reuerentem sacra mentem ad Ecclesiam, ubi populus sequitur, reuerenter deferatur. Nec hic canon de sanctorum martyrum ossium reliquijs, sed de Dominici corporis asservatione intelligi, ex eiusdem canonis exordio,

exordio, ita facile patebit: Bona siquidē res est, diuina sacerdotibus contrētare mysteria. Quæ uerba sunt proemium canonis, ex quo canonis institutum intelligitur. Itē: 1. Ut in festis quibusq; diebus arcam Domini cum reliquijs. Item: Sanctæ Dei reliquiæ per eundem portabuntur.

Venerabilis deniq; Beda, negotio huic Sacramēto ad stipulatur. In uita Vuilfridi Episcopi, tum ad scripti, cap. 14. scribit: Ut impuberi adoleſcens rebarur ſcentulo monastica uitæ addiſto, in ægritudine tenello ſua Apoſtoli Chriſti comparuerint, & indicas monacho rint, quod eodem die illum ex his miſerijs ad æterna gaudia perduſturi eſſent, ideoq; preſbyterum Eabbam ad ſe euocari, & uiatico proſpici curaret. Quibus ſubiungitur, quod ſacerdos decumbenti adoleſcentulo de oblatione dominicæ hoſtiæ particulam adferri iuſſerit, qua iam accepta, & uiuis, ut prædicebatur ſynceriter exceſſerit.

In uita Hildæ Abbatiſſæ, integerrimi cuiusdam monachi, qui Cedmon dicitur, meminit. Idem & temporis ſui exceſſum præſciuerat, uidelicet quod eidem Cedmon ea nocte qua emoriturus fuerat, nonnulli ex neceſſarijs ſuis coram aſtiterant, quumq; nihil non plauſibiliter (nō enim de repente ipſius obitu quicquid ſuſpicabantur) cum eo contuliſſent, ipſe interrogari, num Eucharistiā intus haberent. ſeruari quod ita exceperunt: Quorſum Eucharistiā requireret? non dum in eam neceſſitatis faciem reſtaſtus: ſiquidem adeo familiariter tanquam reſ-

En in per
riculoſo
caſu Eua
charistiā
domi aſſa
ſeruari
colligis
tur.

642 DE RESERVATIONE

cuperata ualitudine existeret, cōmunicarit? Ad quod respondit: Nihilo secius Eucharistia adferatur, quā in manus accepta, rogauit, nunquid aduersus se quippiam haberent? Ad hæc responderunt: minime gentium, sed universos optimo in eum animo haberi, et ipse uicissim suam erga omnes testificationē deposuit Sicq; se cœlesti munienti uatico, uitæ alterius ingressum parauit.

Bernhardus porro in Ser. de cœna Dñi ad Petrum presbyterū, ita loquitur: Sacerdotem Deum suum tenere, & alijs dando porrigere.

In summa quod apud Romanam & Latinā Ecclesiam, hoc est, Italicam, Gallicam, Hispanicam, Britannicam, & Germanicam (quarum dominio & reliquas complecti uelim) Sacramentum pro ægrotis perpetuo reuerenter asseruabatur, ex pluribus alijs Concilijs, & Ecclesiasticis decretis fulciri potest.

Capsula Vetustissimum admodum de pœnitentia
una cū sa uolumen extat, quod quidem uel Ecclesiæ Ro
cramēto manē, uel Theodori, aut Bedę presbyteri li
olim sus ber Pœnitentialis uidebitur, hic admonitio le
per alta: gitur, ut Episcopus in synodo sacerdotes exci
te collo: tare debeat, quemadmodum idem in libro De
cabatur. cretorum D. Burkhardi Vuormatiensis Epis
Corpora scopi, in principio libri post eius uitam extat,
le. in eodem loco cap 15 inter cetera sic habetur:
 Super altare nihil ponetur, præter capsam & re
 liquias, aut 4. Euāgelia, uel pixidem cū corpore
 Domini, ad uaticū pro infirmis. idq; est qd Gre
 gorius Turonensis, ut tribus uerbis supra attigi
 mus,

mus, scribit, quod Diaconus Turrim, in qua Dominici corporis mysteriū fuerat, acceperit, & templū ingressus, eandem super altare locarit.

In eodem præterea Pœnitentiali libro, cap. 13. corporalis mentio ingeritur: Corporale, inquit, mundiſſimum sit.

Item ca. 11. interdicatur, ne quis deinceps in ligneo aut uitreo calice missam celebret, haud dubie, ut periculū declinetur, item ne cui formine ad Dñicum calicem aditus pateat. Quodq; soli clerici mysteria suis manibus abluant & extergant, nec quisquis nisi ieiunus officium sacrum peragat, &c. Cuius admonitionis antiquitas, uel hinc deprehenditur, quod ea ætate edictū erat, ut saltē Paschatis & Pentecostes diebus, excepta interim necessitatis instātia, sub uespere baptizarent, quodq; Christiani ut plurimū ter in anno, uidelicet Dominico, Paschate, & Pentecoste communicauerint.

In Concilio Remensi adducitur de cōsecratione, Distinct. 2. cap. peruenit. Sanciunt & publicant patres hunc fere in modū: Ad nos delatum est, nonnullos presbyteros diuina mysteria adeo cōtemptim estimare, ut laico aut feminae dominicū corpus deferēdum quandoq; cōmittant, adeoq; quibus sacrariū & altaris contactū interdiciamus, ijs omnium sanctiſſimum mysterium deferri facultas permittitur, ut autem illud horribile & damnosum sit, cordatiores facile perspexerint. Idcirco prohibet & dānat synodus, proteruā huiusmodi arrogātiā, & ut presbyter infir-

C. 1. De
uita & ho-
nestate
clericorū
ex Concilio
Moguntino.

644 DE RESERVATIONE

mis communionem adferat exigit imperiose.

Quum hos aliosq; id genus canones, & antiquorū patrum commentaria excutio, & intelligam, quanti olim Eucharistia & Christi altaria fierent, nunc autem uideam, ut horribiliter eadem despiciantur & proscindantur, Christi altaria polluantur, non raro sane cōscutior, & obtupesco, ob acerrimam diuini numinis uindictam, quæ infallibiliter irrogabitur, & singulariter in eos animaduertetur, penes quos negotij cardinem aliter atque aliter uersari dependeat.

Eucharistia apud si cognoscitur: Præbyter semper Eucharistiam Ecclesiā in procinctu habebit, in ualentinianorum gratiam, ut communicent, ne illius præsidio defraudati, emoriantur.

Præterea in generali Concilio Lateranensi sub Innocentio III. in sacramenti asservationem, ordinationes refugebantur, in titulo de chrismate, & Eucharistia sub sera conseruanda: Ordinamus, inquit Concilium, ut chrisma & Eucharistia sedulo præmaniat, ne proterua manus aditum habeat, nec ignominia, aut horribile facinus admittatur.

Siquis negligentia, Eucharistia penes quem custodia residebat, arguatur, tribus serio mensibus officio suo exuatur. Si autem ex illius oscitantia occasione, Sacramentum contumeliam acceperit, grauiori pœna emancipabitur.

Quæ pœnitentia sit imponenda ijs, qui sacrum altare sanctaę Dominici corporis & sanguinis

sanguinis uasa, insuper & sanctum chrisma polluris arripere manibus, quasi uilia, & ad cōmunem usum apta pręsumpserit, habes in canone Nicolai primi, 12. quęstione 2.

Papa denique Honorius, Innocentię III. successor, singulari decreto idem renouauit, habetur in can. Sane, de celebratione missarum, ita fere sonat: Vt nō sacerdotum quorundam negligentia, numinis indignatio exacerbetur, minaciter imperamus, ut Eucharistia semper per presbyteros in peculiari quodam candido, & deputato loco habeatur, & sedulo ac fideliter obseruetur. Sępenumero etiam sacerdos docebit, ut singuli, quum sub missę officio salutaris hostia es leuatur, reuerenter genua flectant, & idem faciant, quum sacerdos eandem ad agrotos desert, quam & sacerdos puro linteolo, & eleganti reeceptaculo obtectam, cum omni reuerentia & formidine, nec non etiam lumine pręlato, quum æternę uitę splendor adsit, ad pectus suum publicitus portabit & referet, ut uel hinc fides & mentis erectio incrementum apud uniuersos accipiat. Pręsules autem, hoc in genere prauaricatores se ueriter punient, dum & ipse diuinam & nostrā iudiciam declinare uoluerit.

Reserua
tio.

Reuerem
tia.

Ardens
candela.

Sapiē. 7.
Heb. 1.

Aduersarij lubenter admodum uulgas circūueniri gestiunt, quasi hoc cōstitutionis potestatem genus, Honorij figmentum putetur, quum tamen superiora testimonia documento sint, nihil hic desiderari quod nouitatem incurrat. Honorius certe sua ætate haud uulgarem caret.

Quid Ho
norij mo
uerit, ut
cōstitutio
nes publi

646 DE RESERVATIONE

apud presbyteros oscitantiam perspexit, quā
Eucharistiam uilius duxerint, quam oportes-
set, & æstimari ab hinc longo temporum in-
teruallo consueuerit, ut & nostro seculo quod
merito deplorabitur, oscitantiùs administratur.
Quam quidem insignem iniuriam contundere
uoluit, & præuaricatoribus, ut pastorem syn-
cerum decet, ex canonum præscripto huiusmo-
di constitutionem erexit, & publicari passim
uoluit, quam aliud sit, ex seipso quiddam finge-
re, aliud uindictam delinquentibus statui. Quod
autem sacerdotiù singulariter Deum irriteret,
cum illius sacramentis abutitur, nequaquam
ex seipso Honorius desumpsit, sed ex primo Re-
gum primo, & prima Corinth. 11. Nec nece-
sarium est Eucharistiam pro ægrotis synce-
riter in loco peculiari asseruari, quumq; in mis-
sæ officio eleuatur, summa cū reuerentia aspici-
atur, & honoretur, ut antiquissimi, Clemens,
Dionysius, Pius, Chrysostomus, nec non alij
astruunt. Emissenus ait: Suspice, honora, mira-
re. Illud etiam non recens putabitur, quod lu-
men accensum præferatur, siquidem haud ob-
scurum sit, catholicam Ecclesiam inde à prin-
cipio apud sacrorū, & præcipue Eucharistię tra-
ditionē luminaribus accensis, usa fuerit, ut su-
pra ex Prudentio in agone D. Laurentij stru-
ctim habes.

Auroq; nocturnis sacris
Astare fixos cereos.

Hieronymus porro aduersus Vigilantiū,
attestatur, ut in Orientalibus Ecclesijs usus per-
petuo

petuo inualuerit, in missæ officio, quū Euāgeli
on legitur, lumina accēdi, etiam eo tēpore, quū *Psal. 118.*
meridiana luce gauderent, ut corporale lumen
illius typū gereret, de q̄ scriptum habetur: Dñe *Sapient. 7.*
uerbū tuū, est lucerna pedibus meis, & lumen *Heb. 1.*
semitis meis &c Ita Honorius colligit, corpo
rali lumine ante sacramentū dñicam prēsentiā
adumbrari, s̄ quidē æterni luminis splēdor sit,
ideoq; ad Ephrē Chrysostomo cœlestis ignis
salutatur. Quod si placeat, cōsulas licebit de lus
minū usu apud altaris oblatiōem, synodū, Ny
zenum 2. quæst. 7. œcumenica. Quem huius
synodi testimonia nō tangunt, huic ut occurri
queat, non facile uidero.

Ceterum est qđ aduersarios mirū in modū,
contra huiusmodi reservationē, puocer, uideli
cet quū Hesychius in Leuit. lib. 2. ca 8 astruat,
sua ætate reliquias sacramentorū cōcremari,
& uulcano exuri, cui & Origenē homi. 5 in Le
uit. adhibent, licet de reliquiarū p̄ ignē exustio
ne nihil differat, sed saltē inferat, quod Dñs pa
nem, quē discipulis dabat, inquit, accipite, &
comedite, nec reseruarit, nec reseruādum in po
sterū pręceperit sed utriusq; suffragio nihil p̄
fecerint. Hesychius perspicue adfert, in eodē e
tiam loco: Firmiter nobis credendū, qđ sacramen
tum facta iam cōsecratione, quū ostenditur, & su
spicitur, ante etiā cōmunionem uerum Chrī
corpus haberi. Quādo, inquit, ad comestionem sa
crificij deficimus, & comedere illud integra non
possumus, mente forsā lacescente, siue deficiēte.

Vtrum

648 DE RESERVATIONE

Vtrum ea quæ uidentur, corpus oporteat intelligi Domini, in quod oculis nec angeli possint perspicere, non relinqui, sed etiam tradi ea igni oportet spiritus, ut ea comedat, quæ nobis sunt ex infirmitate inestimabilia. Quomodo autem comedat? cum cogitauerimus, uirtuti spiritus esse possibile ea, quæ nobis impossibile uidentur.

Non inuitus admiserim, olim sacramentorum reliquias, nonnunquam quum absoluta communione superessent, igni committi: externis enim sacramenti speciebus, siquidem non communicetur, corrumpentibus, ut quæso Sacramentum labefactaretur, si simplicissimo ignis elemento, quo Dominus nonnunquam comminari uoluit, & in huius specie patribus quandoque comparuit, religiose dedatur? id quod citra Dominici corporis iniuriam acciderit, cui huiusmodi accidentia innoxia sunt, quandoquidem illud in sacramento tantisper præsens maneat, donec species incolumes ad Eucharistiæ communionem extent: Ut hodie reliquię quæ per negligentiam communicari nequeunt, Vulcano reuerenter deduntur, & cineres, quod & sanctus Pius statuit, in altare reponuntur. Consultale cap. 5. Concilij Aurelianensis.

Quod autem Origenes cum Hesychio Eucharistiæ reservationem ignorarit, præsertim ad peregrinorum & imbecillium usum (quod tot insignia Patrum testimonia, qui ante & post horum ætatem uixerunt, patefaciunt) uix mihi persuasero. Origenes apud Alexandriam
scholar

Dei. 4. 9

Heb. 1.

Exod. 3.

13. 19.

Origini

& Hesychio

ſcholæ Chriſtianę institutionis uacauit. & quid de ſacramenti reſeruatiōe ibidem proditum ſit, præſertim pro ægrotis, ſupra ex Dionyſij Alexandrini Epīſcopi, qui Origenis diſcipulus fuit, ſuffragio habes, nec non S. Baſilius ad Cęſaream patriam documento fuerit. Heſychius autem à Gregorio Naziāzeno eruditus eſt, & quid Gregorius de Dominici corporis aſſeruatiōe ſentiat, ſupra attingimus, & proximæ articuli formulæ prolixius promittetur.

Eſt itaque, optime Lector, illuſtrium ſcripturarum & Patrum, qui inde ab Apoſtoliſ flo-
ruerunt, ac generalium Conciliorum teſtimonijs abunde luculenter, ut opinor, edoctrum,
duobus ſecundarij articuli punctis, (partim quod facta conſecratione ipſum Chriſti corpus, antequam communicetur, uere in Sacramento adſit & maneat, partim quod Euchariftia ad communicationis uſum reſeruari, & ad ægrotiorum imbecillitatem ab Eccleſiæ exordio principia ſua traxerit,) in cōcuſſum ueritatibus ſtabilimentū admetiri, & ſi alterā inſtituti partem abſolutum iri placuit.

Tomi primi finis.

D. IOANNIS
GROPPERI

DE PRAESTANTIS-
SIMO ALTARIS SACRAMEN-
to, & quibusdam eo pertinentibus,
tum etiam de Cómunionē alterius
duntaxat speciei, & alijs plerisque
lectu dignissimis. Opus præ-
clarum: Germanico in
Romanā linguam
translatum,

PER CHRISTOPHORVM
Cassianum, Trarbachensem.

Tomus II.

Cum priuilegio Cæsareæ
Maiestatis,

COLONIAE
Apud Iasparem Gennepaum
ANNO M. D. LIX.

IN AVGVSTISS. SACRAE EV
charistiæ mysterium, carmen
Hieronymi Bonza-
nini.

Admiranda inter tua munera summe Deum
Rex,

Quæ humani gñis sortē miseratus acerbā,
Auxilium miseris extrema in morte tulisti,
Vnum illud mecū attonitus contemplor, & altū,
Mentis in excessum rapior, quod nocte suprema
Liquisti miseris iamiam moriturus amicis,
Cum congressurus duro in certamine, cunctas
Haud hoīmes ueritus meritas cōsumere pœnas.
Vtq; foret tanti signum indelebile facti,
Venturi quod nulla aboleret temporis ætas,
Te te ipsum abscedens, potumq; escamq; dedisti
Filiolis, te te ipsum, inquā, quo terra fretumq;
Nec cælū quid maius habet, quippe acta malorū
Turbine, & insidijs uafri decepta tyranni
Lethæos latices, æterna obliuia, tanti
Mens humana operis biberet secura, sed isto
Præsidio innitens stabili, uelut ardua fluctus
Perstat ad æquoreos cautes immota minaces,
Nanq; uidet tanto te absorptū uortice amoris,
Vt uitam fudisse parum, pectusq; manusq;
Saucius, & dura transfixus cuspide plantas
Esse putes, nisi nobiscum cælestia dona
Partitus fueris corpus proprium atq; cruorem,
Diuinæ epulas, æternæ & pocula uitæ,
Quæ spectare oculus nequit, aut gustare palatū
Quorum

CARMEN HIER. BONZ.

Quorū est corporeas tantū cōprehēdere formas:
 Sed fidei dux sola auris capit, inscia falli.
 Quæ Ambrosia, et sacri nutritur Neſtare Verbi,
 Quod patris ætherei diuino emanat ab ore.
 Sola igitur claris tantos penetrare recessus
 Luminibus ualet alma fides, cæloq; fluentes
 Noſcere diuitias, Cereris quas munera puræ
 Abſcōdūt, Bacchiq; , Hominis cum lucidus olim,
 Atq; Dei patiens animus iam infirmus hebesq;
 Erret, ut ad Solis fulgentem noctua lucem.
 Nam poſtquam uetita decerpſit ab arbore malū,
 Damnauitq; ſuos temeraria dextra nepotes,
 Quæ fuit ante capax hoīm mens Numinis alti,
 Atq; Dei proprio ſpectabat lumine uultum,
 Pertulit heu, tantæ pœnas et debita culpæ
 Supplicia, æternas tenebras, noctēq; profundā,
 At uiolentus amor, qui non rutilantia cælo
 Sydera, ſed Patris quod finxit ſydera Verbum
 Deduxit, ſeruiq; humilem ueſtire figuram
 Terrarum Dominum potuit, regemq; Deorum,
 Non procul humano generi finit eſſe ſuisq;
 Delicijs, qui (ceu charo bliſſima nato
 Aſſiſtit genitrix, tenera et balbutit ad ora)
 Semper adeſt. ſemper ſanctis amplexib. hærens,
 Solatur miſeros, ignota in ueſte nitentes
 Inuoluens radios, ne hebetentur luce coruſca
 Humani ſenſus: ſic ſancta in fœdera ruruſus
 Diſcordes coeunt naturæ, obnoxia morti
 Quæq; fuit, ſacta immortalis munere ſacri
 Coniugij, æternam ducet per ſecula uitam.

CARMEN HIER. BONZ.

Non mihi si arato centum stent gutture lingua,
Diuitias, et inexhaustos comprehendere possem
Thesauros, largus quos Rex impertit egenis
Cœlesti mensa: non sic concussa procellis
Tranquillo postquam in portu secura quieuit,
Vndarum rabiem puppis contemnit inanem,
Ut mensæ accumbens sacra mens tuta timorem
Exuit, hostiles conatus frangit, et arma
Irrita cœlesti clypeo munita repellit.
At si abstrusa beant homines hæc dona sub istis
Tegmentis, pacemq; ferunt, uitamq;, quid inde
Sperandum? cum deducto uelamine sacram
His oculis dabitur faciem spectare cohortes
Angelicas inter, plaususq;, hymnosq; canentum
Calicolum, illam, inquā, faciem, cui clara corusci
Lumina debemus Solis fulgentiaq; astra,
Quicquid et orbis habet formæ, et quod longius
omnes

Humanos superat sensus, quod uiuimus umbris
Erepti stygijs, diræ mortisq; tenebris:
Approperent igitur fœlici sydere lucēs
Aduentare, graues quum spiritus exuet artus,
Nudus et æthereos cœli penetrare penates,
Diuinoq; frui uultu clareq; palamq;
Incipiet, fausto approperent iam sydere lucēs:
Ut quæ noctis adhuc obscura crepuscula mon-
strant,
Mox se contingi patiantur lumine claro.

FINIS.

INDEX ARGVMENTORVM,
quæ in hisce duobus extremis pri-
marijs Articulis tractantur.

Numerus paginas indicat.

Tertius primarius Articulus,
quo IESVM Christū Deū
& hominem in venerabili altaris
sacramento, utpote in illo perfe-
cte, substantialiter, & uiua quādā
ratione præsentem, adorari debe-
re astringitur. 1

Confirmatio huius articuli e scrip-
tis diuinis. 1

Christi in dignissimo sacramen-
to intra Christianā ecclesiā a-
dorationē sp̄ in usu fuisse. 12

De sacramenti publica circumla-
tione uel deportatiōe & ado-
ratione. 47

De sacramenti monstratiōe. 53

De sacramenti circūlatione. 53

Quod apud sacramentum sola-
a in tñ

I N D E X.

tñ & præsidij locus habeatur.

58

De reliquiarum & imaginum circumlationibus.

77

Quartus primarius articulus, quo vindicatur, Eucharistiæ communionem sub una specie, ut hætenus apud catholicos cum laicis & presbyteris non sacrificantibus, fieri assolebat, incōcussio Domini decreto sufficienter porrigi, idq; ab Ecclesiæ incunabilis constari.

89

Quatuor aduersariorum aduersus Christianam Ecclesiam Achilles.

92

Obiectionum uanitas & uilitas.

95

Genuina & solida uerborum declaratio, quibus sacramentum insti-

I N D E X.

instituitur. 97

Cur Dominus duodecim Apostolos ad sacramenti huius institutionem saltem admouerit. 99

Cur Dominus panem primo consecrarit, suisque Apostolis dederit, & postea uinum peculiariter, & quid hæc insinuent. 106

Sacra scripturae assertionem sub una sacramenti specie integre dominicum Corpus porrigi, docetur. 112

In sacramento sub uini specie est integer Christus. 117

Scopus communionis sacramenti, qui tribus rationibus attenditur 118

Sub alterutra specie tres finium
a iij

I N D E X.

- nium utilitates perinde dari,
atq; sub una specie. 120
- Superioris assertionis corroboratio, quæ sacramenti huius typo insitit. 122
- Dilucida doctrina totum Christum in minimis sacramenti particulis contineri, 126
- Hebræi ante dominicum aduentum in hoc genere rectius aduersarijs iudicant, 133
- Vnius speciei cōmunionem nequaquam institutioni Dominicæ, testamento & præcepto contrariari, 135
- A** Dñō huiusmodi uerbis: Hoc facite in mei recordationem, noui testamenti sacerdotium, quod Apostolis suis tria potestatum genera conferat, institui.

I N D E X.

tui.	138
De prima domini potestate, corpus & sanguinem consecrandi,	141
De altera potestate Dñi corpus & sanguinem immolandi.	145
Patrum testimonia de altaris sacrificio ex uerbis: Hoc facite in mei recordationē, desumptis,	151
In sacro officio corpus & sanguis Christi pro uiuentibus, & mortuis, & pro omnibus totius Christianismi periculis, recte offeruntur.	155
Missa non perperā, utcunq; communicantes adsint, celebrabitur.	161
Eucharistiæ dispensatio tertiam potestatem uendicat.	164

a v Quid

I N D E X: 1

Quid præmissa uelint , & quid
presbyterorum officium , ac
laicorum expectatio expos
cant, 165

Presbyteri sub altera specie non
perperam Christū porrigunt. 166

Tres regulæ generales , quibus
receptus in Sacramentorum
ministerio usus , reijciendus
aut amplectendus uidebitur 170

Declaratio primæ regulæ: 171

Alterius regulæ argumentū. 178

Tertiæ regulæ deductio. 178

Primæ regulæ rationibus unius
speciei communio firmatur.

180

Secundæ regulæ doctrina Com
munionis etiam huius insti
tutum

I N D E X

tutum fulcitur. 196

Unius speciei Communionem
inde ab Apostolorum ætate
apud Christi Ecclesiam non
obscuram, aut ullo pacto pro-
brosam uideri. 199

Vt Canon Comperimus, de Con-
secrat. distinction. ij. accipia-
tur. 220

Tertia regula unius speciei com-
munionem non minus effica-
citer fulcit. 225

Diuina miracula, quibus doce-
tur uerum Corpus & sangui-
nem sub una specie realiter
haberi. 226

Vt porro diuinitus prodia-
tum sit, quod unius spe-
ciei Sacramentum non mi-
nus efficax sit, quam sub
utraq;

I N D E X.

- utraq̃ue. 228
- Vnius speciei cōmunio in Constantiensi & alijs subsequen-
tibus Catholicis Concilijs,
ex complurimis urgentibus
causis scripturæ innitentibus,
non inconsulto affirmatur,
incolumi sententia apud ca-
tholicos refigenda. 231
- Sententia Constantiensis Con-
cilij. 236
- Generale Conciliū Basiliense iu-
riori congruit. 238
- Florentini Concilij decretum. 240
- Manifestæ aduersariorū calum-
niæ, quibus Ecclesiastica Con-
ciliorum decreta denigrant. 241
- Vtriusque Concilij de locis sin-
gulis

I N D E X.

gulis propugnatio sequitur.

242

Constantiense Concilium primum articulum recte ac eleganter extulit.

243

Doctrina quæ unius speciei communionem decernit, omnibus numeris est solidissima.

247

Quarti loci discussio, qua longe ante Constantiense Concilium consuetudo inualuit, laicis una sacramenti specie ab Ecclesia prospici.

251

Quinti loci suffragio, Ecclesia Christiana vindicatur, quæ non sacrificantibus modum Eucharistiæ sumendi præscribit, ut uel offendiculis, uel discriminibus occurratur.

257

Om

I N D E X.

Omnia ecclesiastica potestati per-
mitti, ut ad amoliendam hæ-
reseos offendiculi & necessi-
tatis occasionem fidei nego-
tium moderetur. 259

Hæreticis ad ipsius rei formā uel
literæ intuitum contumaci-
ter hærentibus, catholica Ec-
clesia perpetuo restitit. 261

Cæterum ut tuto & rite Euchar-
istia communicetur, penes
Ecclesiam stabit. 275

Sexti loci argumentum, quod
Constantiensis & Basiliensis
Conciliorum tempore, plu-
rimæ hæreses, quas extin-
gui oportuit, inardescabant.

277

Septimus locus Bohemorum oc-
casione fulcitur, quod Con-
cilio

I N D E X.

- ciliorum tempore horrendas profanationes admiserint. 280
- Discriminum occasiones. 281
- Edita diuini sanguinis prophannatio. 283
- Octauus locus de Ecclesiastica consuetudine perpetuo obseruanda, quæ Conciliorum decretis statuebatur, & non nisi generali Ecclesiæ iudicio repudiari oporteat. 285
- Nonus locus Constantiën. Concilij sententiã propugnat, unde decretorum, quæ præmittebantur, subuersores corripiuntur, ut Canonum iurisque norma fieri efflagitat. 293
- Inquisitionem aduersus hæreticos 293

I N D E X.

cos ab Episcopis fieri, Christus illiusque Apostoli commiserunt. 297

Vtrum unius speciei communione præter communem Concilij autoritatē usurpari possit. 299

F I N I S.

TERTIVS

PRIMARIVS ARTI-

CVLVS, QVO IESVM CHRIS-

tum Deum & hominem, in uenera-

bili Altaris Sacramento (huic enim

solide, uere, & hypostatice de-

ditur) ab uniuersis adora-

ri falcitur.

Si Zuin-

I SCRIPTVrarum auc^glianis p^rtoriras (cui efficacissima Pa^rsuasum fo^rtrum & Ecclesie testimonia ret^rChrⁱ innituntur, quæ in primi artis corp⁹ inculi corroboracionem fufius Eucharis cesserunt) apud Zuinglianos, fia habes

qui bifariam sunt distraeti, locum haberet, ut ri, una no^o catholicam, (huc utinam diuinum numinis gratia bifeu idẽ excitentur,) de hypostatice corp⁹is Domini adorare p^resentia, doct^rina amplecterentur, non efferet, ideoq^{ue} Luth quod p^resens articulus ab illis uellicaretur, sed the^o illu^m cum Lutheranis disceptatio recrudesceret. Zur^u dunt, quũ ingliani enim, & peculiariter Tigurini, qui hic astruat de p^redominantur, Lutherum proscindunt, nec minicam⁹ alius sensum facile assequuntur, qui asserat, in corp⁹, & pane uerum & genuinum Christi corpus habere adoratioⁿem, quum interim in eiusdem mysterio adoratioⁿẽ in^{te}ntionem labefaceret, ideoq^{ue} fremebundi Lutherani rim eney

Tom. II.

A

nos uet.

2 DE ADORATIONE CHRIS

nos ira stringunt: Quid? An panis uerum & naturale Christi corpus est, & est Christus in cœna uere & hypostatice coram, ut Papa & Lutherus docent? Quid uerat, quo minus Dominus illic adoretur, quum illius præsentiam astruatis? Quorsum adoratio interdiceretur, ubi nō sacramentali tantum, sed & hypostatica ratione ipsum Christi corpus promineat? Thomas uerum Christi corpus à mortuis resuscitatum contigit, & super genua prolapsus, idem adorauit, inquit: Deus meus, & Dñs meus. Discipuli Dñi adorant, & ante & post illius ascensionem, Matt. 28. Acto. 1. Et Dñs Ichannis 19. cœcum ita compellat: Credis ne in Dei filiū? cui respondit, dicens: Dñe, quis est, ut in eum credam? Cui Dñs ait: Eundem uidisti, & cui loqueris, ille est. mox ait: Domine credo, & eundē adorauit. Quare si Dominico panis, genuinū Christi corpus attribueretur, haud dubie unacum Papisticis adorationi subscriberemus.

*Consule
infra Am
brofij tes
timoniū.*

*Dñs in
Christo*

Non sane perperam colligunt, Dñico corpori adorationē deberi, nam non nisi cum diuinitate unitū cōspicitur, hoc est, ipse Dñs totus & integer Deus & homo uere adest. Et licet idē 13. scripturę testimonio, adeo q̃ ex August. & Cyrillo corroborarint, nolim tñ & hic, cui suus locus de cedit, siquidē præsentis articuli ueritas singulariter in hoc cardine uersetur, mentionē præteriri, uidelicet Christianę fidei haud postrema portio sit, quod unigenitus Dei filius duas naturas, diuinam & humanā in se ipso sub
unica

STI IN EVCHARISTIA. 3

unica indiuisæ personę respectu, qđ nec ani- naturæ
 mo cōprehendi, nec ore effari potest, uniōe hy indiuisæ
 postatica cōplexus est, ita ut humanitate assumfunt ut al
 pra, ipse in duabus personis, nō duæ sed unica tera alte
 saltē persona, unus filius, & unus Chrs habeat, ri perpes
 quēadmodum corpus cū anima unicus homo tuo adsit
 est, non quod diuinitas in humanitatē misceat,
 nec etiā quod duæ naturę cōfundantur, sed dis Quid sit
 uinitas humanitatē indiuisæ assumpsit, ut Ios Verbū ca
 hānes uir diuinus scripsit: Et uerbū caro factū ro factū
 est, & habitauit in nobis, hoc est, Deus ē homo est, & ha
 factus, in nra humanitate tanq̄ in suo domici bitauit
 liohabitauit, & nos illius gloriā uidimus, tanq̄ in nobis
 unigeniti de patre gloriā, plenam grā & uerit &c.
 rate, hoc est, Verbum cū carne uestitū, per cars Heb. 1.
 nem exhibuit paternā dignitatē, & diuinitatis
 suæ maiestatem, & diuinę uirtutis fulgorē emi
 neri uoluit. Hinc perspeximus, & deprehendim
 mus, quod ipse simul in unica indiuisa persona
 (idē docet, Verbum caro factum est.) Deus &
 hō erat, grā & ueritate plenus, incolumi inte
 rim personę cuiuslibet pprietate, ob quā incō
 prehensibilē & ineffabilē psonę unitatē quicqd
 diuinitati cōpetit, illud integrę Chri psonę Deo
 & hōi ascribit, & ediuerso, quicqd humanitati
 cōgruit, toti pariter psonę emācipatur, ut Dñs
 Ioh. 3. dixit, quod nemo cōelos ascendat, q̄ qui
 de cōelo descendit, filius hoīs q̄ in cōelo est. Et
 rursus Iohannis 6. Quum uideritis filium hoīs
 iterum eo ascendentem, unde uenerat, hoc est,
 qui de cōelo descendit, & eo etiam tempore,

A a cum

4 DE ADORATIONE CHRIS

cum adhuc in terris ageret, nihilominus in cœlis erat secundum diuinitatem, quum interim secundum humanitatem ascenderit. Quem in modum & Apostolus 1. Corinth. 2. ait, quod Dominum gloriæ hoc est, Dei filium crucifixerint, sed secundū humanitatem: unus enim tantum est I E S V S Christus, qui de cœlo descendit, & nihilo secius in cœlo fuerit, nec non etiam hic pro nobis crucifixus & mortuus est, cui omnis honor debetur, & non tantum diuinitatis illius naturæ, quasi ab altera separaretur, sed toti simul personæ Deo & homini, ut Apostolus asserit, quod in nomine I E S V se omne genu flectat, siue in cœlis, siue terris, siue infra terram, & vniuersæ linguæ confitebuntur, quod Iesus Christus Dominus sit in simili honore cum Deo patre. Et Iohannes Apocalypsi 5. Vniuersas crea-

Vtrique
Chri per
sonæ uide
licet Deo
et homini
latia de
betur.

turas, quæ uel in cœlo, uel in terra, uel infra terram, & in mari sunt, & quicquid illic completur, audiuit dicētes ad eum qui super sedem residebat, & ad agnum: Benedictio, honor & gloria, & potestas in secula seculorum, & quatuor animalia dicebant, Amen Et 24. seniores ceciderunt in facies suas, & adorauerunt uiuentem in secula seculorum. Et iterum Apoca. 7. Et ecce turba magna, quā dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & linguis, clamabant uoce magna dicentes: Salus ei qui sedet super thronum Dei nostri, & agno.

Ex his facile colligimus, ut quum de Christi humanitate siue de uisus carnis & sanguine
uerba

STI IN EVCHARISTIA. 5

uerba fieri audimus, nequaquam arbitremur, tanquam de alius hominis carne & sanguine uerba fierent, sed potius cogitabimus de Dei humanitate, & de propria Dei carne & sanguine usurpari. Vt enim diuinitas de natura, ita etiam in seipso per unitam diuinitatem, & uiuunt & uiuificant, & minime gentium Christum diuidemus, & nequaquam humanitatem à Deitate, & uerbū à carne separabimus. Quisquis enim hoc facit, ipsemet Antichristus est, ut 1. Iohā. 4. habetur, in hoc Dei spiritū agnosceatis, quisquis fatebitur, quod Christus in carne uenerit, ille ex Deo est, & quicumque spiritus Iesum soluit atque diuidit, is non ex Deo, sed Antichristus habetur, de quo audistis, quod uenturus sit, & est iam in mūdo. Ob hanc etiam causam Hæresiaracha Nestorius, quæadmodum non semel meminimus, singulariter apud Cyrilli testimonium, in clarissimo Concilio Ephesino primum condemnabatur, & perpetuo execratur, qui Christum diuiserit, & ex Christo duos filios, Dei filium, & Mariæ filium, ueluti duas sectione, formarit, qua quidem Hæresiarachæ doctrina certissimus Antichristus Mahomet ex Sergij Nestoriani fallacijs & clandestinis cuniculis prouocatus emerfit, qui hodie per Turcā, hoc est suum autorem, adeo late propagatur, ut uix à finibus nostris secludatur, nisi uniuersos (ut alijs nationibus in Asia, Africa, & Europa, mutuo distractis) tyranni diuini ac satanico domino nos prorsus deuinciat, quod tamen

Quam de
Christi car
ne & sang
guine dis
seritur,
non cōmus
nem, sed
ipsā Dei
carnē &
sanguinē
credem⁹

Cur hære
siarcha
Nestorius
damnaba
tur.

Mahomet
tico &
Turcico i
dolo Neo
storius oc
casione m
dedit.

6 DE ADORATIONE CHRU

tamen clementissimus Deus longe auerrat.

Cæterum ne putetur aliud haberi cū Chri-
sti carne & sanguine in sua persona, & cū eadē
carne & sanguine in sacramēto quasi discrimi-
nis quiddam extaret, habes supra in Cyrilli &
Ephesini Concilij primi, aliorumq; Patrū testi-

Nestorius monis, quod in sacramento eadē illa diuina ui-
singulari uax & uiuificans caro sit, quā à sanctissima Ma-
ter etiam ria assumpsit, & in qua passus est, & resurrexit,
abiuraba & nunc patris dextrę assidet. Quodq; Nestor-
zur, quū rius singulariter in prædicto Concilio condēna-
astrueretur, qd diceret, Dñm quidē locutū fuisse: Qui
4 carnē meā carnē manducauerit, non autē qui meā diui-
nitatem manducauerit & biberit, cum diuinitas
pane, & manducari nequeat, sed salte illius caro. Quē qui
Christi Elenchū Cyrillus, ut supra habes, confu-
tat, inquiēs: Licet diuina natura manducari ne-
queat, Christi tñ corpus, qd comedi potest, mā-
tra Deitatem ducamus. Illud. n. corpus, uerbi proprium cor-
pus est, quod oīa uiuificat. Ideoq; cum uite cor-
pus sit, nihil uerat, quo minus uiuificet, adeoq;
Conciliū Ephesinū attestatur, quod in sacramē-
to Dñicam carnem & sanguinē comedamus,

non ut uulgarē carnem, nec ut sanctificati alicuius
uiri carnem, qui Verbo ob dignitatem salte
uniatur, nec etiam ueluti alius cuiusdam carnē,
cui Deus tantū cohabitatur, sed ut ueram uiuifica-
tem carnē, quę propria Verbi caro facta est, &
nisi quis fateatur, quod huiusmodi Dñi caro ui-
uificet, & uerbi propria caro habeatur, sed ut
aliā carnē, demptō Verbo, & non potius ui-
uificatē carnē, (liquidem Verbi quod oīa uiui-

STI IN EVCHARISTIA. 7

ficet, ppria caro est.) estimet, anathema sit. Cō Rom. 6.
sule superiori Hilarius porro dilucide, ut at-
gimus, exprimit, quod Verbum ex Maria uirgi
necaro factum in Dñico cibo uere suscipiat.

Huc spectat, quod Doctores Scholastici
uerbo cōcomitantiz exprimunt, quū astruant, Quid Do
Christi corpus sub panis quidem specie haberi flores
ex uerborum ui: Hoc est meum corpus, nec in scholastic
terim ipsius sanguis, spiritus, & diuinitas pro: si concos
pter liberationem distrahuntur. hec enim post mitantia
ascensionem dominicam indiuulsa maneri con uocabulo
stat. Aduersarij, ut notum est, concomitantiz expri
uocabulum subsannunt, & exhibant, uix tamē mant.
anima duertunt, ut turpiter impingant. Nec tā
tum Scholasticos, sed etiā Ephethum Concis
lium, cuius confessionem S. Gregorius Euāge
licę authoritati confert, adeoq; quod fidei nos
strę caput, & ueluti uertex est, proscindūt. Nō
retulerit utcūq; Scholastici uocabulū cōcomi
tanz usurparint parū elegāter, satisfactū puta
bit ueritatē illis hac dictiōe luculēter exprimi.

Quū itaq; uera caro, & uerus sanguis Chrī Epist 24.
Iesu cū sua diuinitate unius in sacra. mēto, per li. 1. & 49
acta statim cōsecratione, etiā citra cōmunicati lib. 2.
onis usum, uere sit & maneat, ut copiose in pria
& secūda articuli formula demonstrauimus, col
ligit, ipsum Christū illic presentē adorari, ni ne
fari, primū Dñi pceptū uidelicet Deū tuū a Deut. 6.
dorabis, repudicemus, idq; haud difficulter Zui
gliani admitteret, si saltē ueri corporis, & san
guinis Dñici doctrinam amplecterentur. & 10.
Matt. 4.

DE ADORATIONE CHRISTI

**Obiectio
Luthera-
norum.**

Dilutio.

Lucæ 2.

Matt. 2.

Non porro tergiversaberis, quum Lutherani afferant Christum in mysterio sacramenti, & non in propria specie haberi, illud enim sacramenti mysterium nequaquam peculiarem suum, siquidem uere & hypostatice adsit, diuinum honorem detraheret. Quippe post natiuitatem & uestigio fascijs & lintheolis inuoluebatur, & in cumulo ac matris sinu recumbens per magos, ex Oriente, adhuc gentiles & ueræ fidei ignaros, adorabatur, quum solius stellæ, quæ elinguis erat, documento excitarentur, nec uilitas cunabulorum occasionem gentibus dabat, ut se temperarent, quanto impensius qui sunt per Christum affluenter regenerati, uerum Deum & hominem in Sacramento amplectentur, eique ob mysterij gratiam diuinum honorem uindicabunt? Ex his Chrysostomus corroborat ut supra meminimus, & infra latius proferetur, Eucharistiæ adorationem deberi.

Infirari nequit, quod Dominus se in sacramento dilucidius representari uelit, quam quodam Patriarchis, & Prophetis in peregrina forma, quum humanitatem nondum assumpsisset, comparuerit, & nihilo secius tamen scriptura proponit quod Patres eundem huiusmodi forma uisum adorarint. Eusebius Ecclesiasticæ historiæ lib. 1. cap. 1. inter cætera sic scribit: In diuinis oraculis scriptum est, quia apparuit Deus Abraham, tanquam communis aliquis homo sedenti ad ilicem Mambræ, at ille exurgens cum hominem uideret, adorabat ut Deum, & ueneratur ut Dominum,

STI IN EVCHARISTIA. 9

Dominum, sed et propria uocis professione presentiam diuinam se testatur non ignorare, dicens: Dominator Domine, qui iudicas omnem terram, nonne facies iudicium? Quæ utiq; omnia non ad patrem, sed ad filium referenda posterioris in carne ratio dispensationis plenius expleta designat. Præterea lib. 8. de Euangelica demonstratione: Non is qui Abraham innotuit angelus dicitur, sed multo maior angelo est, Deus et ipse Dominus, qui apud Ilicem cum duobus angelis in hominis alicuius specie uisus traditur, nec porro putabitur, q; Deus pater fuerit, qui innotuit, non enim religionem nostram decet illud fateri, quod Deus pater mutatus humanam figuram induerit, ideoq; dicemus, Verbum Dei esse qui innotuit, idq; et antiqui asseruerunt, quare et hodie locus iste, ut diuinus, ob honorem Abraham præstitum a uicinis honoratur, adeoq; etiam nū Terebinthus uidetur, utrinq; uiri enim, quos Abraham hospitio excepit, ut scriptura tradit, uini sedebant, tertius autem uelut in medio, reliquis excellentior et spectatior habebatur, qui haud dubie is erit, cuius meminimus, uidelicet Dominus noster et saluator, quem et uicini ignotum honorabant, quo diuina oracula confirmabant, ideoq; idem ipse qui ab eo usq; tempore pietatis seminarium inter homines proferre incepit, humana specie uestiri uoluit, se ipsum cuiusmodi esset Abraham ostendit, eademq; patris sui rationes et consilium aperuit.

Non Dei patris, sed filij persona patribus in peregrina forma apparerebat.

In eodem deinde libro cap. 19. Abraham in-

Abraham suauiter

10 DE ADORATIONE CHRI

- Christus** notuit in humana figura apud Illicem, cui & se co-
soparuit. mem admodū & fauorabilē exhibuit. idq; inditio
Iacob ut erat, ut saluberrimus suus aduētus ad hoīes futu-
Gygas. rus sit, Iacob autē ueluti exercitato martiali uiro
Gen. 32. qui cū hostibus manus cōserat tanquā Gygas, Mo-
Moyse inysi autē quū populū in nubis & ignis figura dedū-
nube & ceret partim terribilis, partim comicus uidebas-
igni. tur, et quia Iesus Moysis successor, cū hostibus, ui-
Exo. 3. delicet cū impijs gentibus, qui prius apud Palesti-
& 13. nā agebāt, pugnaturus erat, ob id nō iniuria na-
Iosue stri- do & acuto gladio aduersus hostē, innotuit, idq;
cto gladi- documento est q; inuisibili suo gladio, hoc est, di-
dio appa- uina uirtute impios inuasurus sit.
ruit.
Iosue 5. Eundē in modū Ambrosius de Abraham Pa-
Gen. 18. triarcha lib. 1. c. 5. scribit: Vt Abraham tres uide-
 rit & unū pro Deo appellarit, cuius & ministrū
 se solum esse fassus sit, postea & ad alios duos con-
 uersus, quos saltem famulos duxerat, eosq; nō ex-
 seruitij merito, sed beneuolētia singulari erectus
 fauorabiliter exceperit. Et paulo post: Quod e-
 nim Scriptura uiros uocat, nō dubiū, quin ideo
Iosue fuit cōtingat, siquidē se ueluti uiros reprēsētarint.
Domini Psal. prēterea 39. Expectatus est & in Iesu Na-
typus. ue, & certe uenit, qui & potestatem suam & nomē
 accepit, ut & populū in terrā promissionis indu-
 ceret, & ipso Iesu nomē uocaret. Siccauit fluentia,
Iosue 3. cōuertit amnē in suū fontē, solē statuit, donec cō-
Iosue 10. summaret in uirtute uictoriā, sed adhuc figurat
 rat illū nō ueritas. Deniq; uerus dux militię cele-
 stis effulsit, & adorauit eū Iesus Naue, quāuis nō
Iosue 5. dū in corpore uerus astiterat, sed adhuc uenerat
 in figura.

Agnoscis

STI IN EVCHARISTIA. 11

Agnosceis ex Scriptura cuius & Eusebius & Ambrosius interpretes accedūt, quod Abraham **Patres** Jacob & Iosue uēturum Christum, priusquā ho **Christum** mo fact⁹ esset in humana figura cōspexerint, **humana** & utcūq; obscure uideretur, nihilo secius tñ ut **figura in** presentē adorarint, adcoq; habes, qđ Dñs non **dutum uī** tantū in humana figura, sed etiā in ignis & nus **derunt &** bis colūna uisus à Moyse & populo adorabať, **adorarūt** quum scriptura dicat: Moyse tabernaculū in gressus, emicuit nubis colūna, & tabernaculi ostio imminebat, & cū Moyse loquebať, & tot **In ignea** ra populi multitudo nubis colūnam in taberna **& nubis** culi ostio p̄minentē uidebat, & assurgebāt Do **columna** minūq; adorabant singuli in sua statione. Idcir **uisus fuit** co Psal 98. Dauid inq; Moyse & Aaron in sa **Exod. 33.** cerdotibus eius, & Samuel in ijs, q inuocant no men eius, inuocabant Dñm, & ipse exaudiebat eos, in columna nubis loquebatur ad eos.

Quod etiā Dñm ante Dei arcā adorarint, uī **Ante Dei** delictet supra propiciatoriū, ubi arcæ operculū, **arcā ado** & scabellum pedū Dñi habebatur. Psal 98. ita **rarunt.** habetur: adorate scabellū pedū eius, qñiam san **Exo. 37.** ctū est. Et Psal 131. Introiuimus in tabernacu lum eius, adorābimus ad locū ubi steterunt pe des eius. Quū itaq; Patres Dñm ut presentē in huiusmodi figuris & in antiquis legum sacra **Reg. 3. 8.** mētis colebant, quę saltē nostra mysteria refe **Deut. 12.** rebāt, & ante Dei arcā prolapsi sunt, ob uerbū saltē suū qđ corā esset exorabilis, quāto impēsi us Christiani ante sacramēta p̄cident, Dñm q; synceriter illic adorabunt, quum uerbo suo hy postaticam corporis presentiam attestatus sit

12 DE ADORATIONE CHRVI

Crasſis Non tantum Dominus (ut quidam ex Sa-
mus ers cramentarijs impoſtor nuper apud Coloniã
ror apud Agrippinã damnatus ſomniabat) ita hic con-
Coloniã tinetur, ut iuxta diuinã preſentia potentia
damnaba & eſſentia nihil non compleat, nec etiam hic
tur. eſt, ob gratiam ſaltem ſuã, ſed hypotaſtice in
propria perſona uere adeſt. Quare hic merito
adorabitur. Eſt enim, ut ipſemet aſſerit, coram
conſpicuus: Ego ſum uirg panis, qui de cœlo

Vt Chrs deſcendit, quem quiſquis ederet, nõ morietur,
in Sacra ſed perpetuo uiuet, panis qui pro mundi uita
mẽto ha traditus eſt, hoc eſt, ipſiſſima Chriſti uiuificans
beatur. & diuina caro, cuius Apoſtolus Hebræorum 1.
Ioan. 6. meminit, de illo ita perhiberi: Vniuerſi angeli
Pſal. 95. Deum illum adorabunt, ideoq; non iniuria hor-
ribilis cæcitas uidebitur, quum preſentia ipſius
in Sacramento ad diſquiſitionem transferatur.

Adoratio
Chri in
Sacramẽ
to inde
ab Apos-
toliſ exo-
ercebas
tur apud
Eccleſiã.

Chriſtus in digniſſimo Sacramento
apud Chriſtianam Eccleſiam
perpetuo adoratione co-
lebatur.

In uocationis doctrinã, ab Apoſtoliſ
traditam, inde ab eorundem ætate,
conſtanter obtineri, abſq; negotio an-
tiquiſſimorum teſtimonijs corroborat
bitur.

Sanctus Dionyſius Areopagita, S. Pauli
neceſſarius, uocat Sacramentum deiſcẽ
cõmunione, quæ hominẽ haud dubie

Deo

STI IN EVCHARISTIA. 13

Deo uendicer, ad eum offerit. Quum sacerdos sacrosancta & augustissima mysteria confecerit, diuina munera reuerenter ostendat, uenerandissima mysteria oculis subiiciat &c. Quibus luculentius proponit, Eucharistiā ideo proponi, ut a populo ante communionem, quemadmodum & Augustinus docet, solenniter adoretur. & in uberiorē huius rei propugnationem supra uidere est, ut ipse Dionysius diuinam rem sub externis Sacramenti speciebus contentam, adoraret.

Sacramē
tū in missa
sa offeratur, ut a
populo a
doretur.
Vide superiora.

Ignatius porro, qui citra controuersiam Reuerendus Ecclesiae Doctor fuit, & sacerdos in gratiam, magni illius Petri beneficio affluens, ut Theodorus ait, Christum in Sacramento adorauit, idē nullus inficiabitur, quisquis uel mentem ipsius excusserit, uocat panem Dei, caelestem panem, uiuentis Dei filij carnem, qui ex semine Davidis & Abrahae natus est, adeoque Dei gloriam & maiestatem, (qua diabolicae potestates expelluntur) carnem nostri saluatoris. Consule superiora.

In Euchar.
Dialo. 1.

Quanti
Ignatius
Sacramē
tum duxerit.

Sancius martyr & Papa, Alexander primus, quintus a Petro successor, Dionysio Epistola 1. admodum ita alludit: Vniuersis quidem oblationibus nulla maior fuerit, quam Dominicum corpus & sanguis, qua nulla profestior superior fuerit, quae pura conscientia Domino offerenda est, & iuramento sumenda, atque ab omnibus ueneranda, & sicut potior est ceteris, ita prius excoli & uenerari debet.

Latria
debetur
Eucharistiae

Iulianus

14 DE ADORATIONE CHRIS

Fides nos
fra Eus
charistia
adoratio
nem pos
stulat.

Origes
nes docet
Christū
in Eucha
ristia ado
rari, ut
apud Græ
cam & La
tinam Ec
clesiā in
officio
missæ fie
ri consue
rit.

Iustinus docet: Nemini ad communionem ac
cessum dari, ni prius profiteatur, & ut uerbum
in sua humanitate carnem cum sanguine ass
sumpsit, ita et in Sacramento per diuinum conse
crationis uerbum, eadem caro et sanguis extet.
Hinc nō difficulter colligitur, quod etiā a fides
libus adorari consueuerit: hanc enim fidē ado
ratio necessario consequi debet. Ro 10. Consu
le infra Ambrosij & Theodoriti asseruationē,
Irenæus non secus haud dubie sentit, quum
scribat: In Sacramēto carnis & spiritus, unit
onem in Christo profiteri, hoc est, Christi
carnem in diuinitate sua misceri hypostatica u
nitione.

ORigenes non saltem Sacramentum uo
cat, carnem uerbi diuini, ut supra, sed
etiam dilucide tradit, ante Sacramenti
suscceptionem, Christū ibidem adoratum iri.
Homilia 5. in diuersos Euangelij locos, ita scri
bit: Quum sanctum & incorruptibilem cibum su
mis, quū uiuentem panem & potum cōmunicas,
corpusq; & sanguinem Dominicū comedis & bis
bis, testū tuū Dominus succedit, ideoq; te ipsum
submittas, Centurionis exemplum imitaturus,
inquiens: Domine indignus sum, ut testum meū
subintres: sin indigne suscipiatur, communicanti
bus in iudicium tendit &c. Vt Origenes adora
tionē dilucidius expressisset: quū eiusdem ado
rationis formulā proponat, quā Ro. & Græca
nica Ecclesia in missæ officio ante cōmunionē
haud dubie inde ad nrā gratiē usq; usurparunt.
Sanctus

STI IN EVCHARISTIA. 39

S Anctus Cyprianus idem negotium non
uulgariter comprobat: Panis esse, inquit,
quem Dominus discipulis porrigebat, non
effigie, sed natura mutatus, omnipotentia uer-
bi factus est caro, & sicut in persona Christi hu-
manitas uidebatur & latebat diuinitas: ita sacra-
mento uisibili inuisibiliter diuina se infundit essen-
tia, ut esset Religioni circa sacramenta de uotio,
& ut ueritatem, cuius sacramenta corpus sunt,
syncerior pateret accessus, usq; ad participatio-
nem spiritus. Et paulo infra Sacramenta quidē,
quantū in se est, sine propria esse uirtute nō pos-
sunt, nec ullo modo diuina se abscentat maiestas
mysterijs.

*Christi
suā in sa-
cramentū
diuinitas
tem pro-
fundit ut
religiōis
notā pū-
etas ima-
gē suā ex-
citetur.
Diuina
maiestas
in Sacra-
mento ha-
betur.*

Meminisse retulerit, ut sanctissimus uir in
Sacramento diuinam essentiam, & maiestatem
naturalem deificam Christi carnem, professus
fuerit, quæ singularem quandam animi præpar-
ationem ante susceptionem efflagiāt, ut cor-
poris simulq; spiritus beneficio gauderi possit. In Can.

In eodem deniq; sermone ita annūciat: Me misse ora-
lius erat mola asinaria collo alligata mergi in tur: Per
pelagus, quam illota conscientia de manu Domini quem hęc
ni bucellā accipere, qui usq; hodie hoc ueracissi oīa Domi-
nū & sanctissimum suū corpus creat, & sanctis ne se ma-
cat, & benedicat, & pie sumentibus diuidit. In hu per bona
ius presentia nō superuacue mendicant lachry: creas, uia
ma ueniam, nec unquā patitur cōtriti cordis hor uificas,
locaustum repulsam. Quoties te in conspectu Do bene dis-
mini uideo suspirantem, spūm sanctū nō dubito cis, & c.
aspirantē, cum intueor fientē, sentio ignoscētem.

Hæc

16 DE ADORATIONE CHRÏ

Hæc nequaquam obscura uideri auguror, quibus admonemur cuiusmodi pietate ac obseruantia instruamur, quibusue precibus anniti referat apud eximiam hanc corporis præsentiam, haud ignari ut quicquid petierimus, illius consortio nequaquam frustrari. Huc præterea facit, quod ad Quirinum lib. 3. cap. 49. docet, cum timore & honore Eucharistiam accipientem, & locum Leuit. 7. citat de anima quæ subtilerrimam Domini hostiam impollute percipit, & 1. Cor. 11. de eo qui corpus Dominicum perperam sumit.

Athanasius scribit, ut supra meminimus, in sacramento diuinum Christi corpus spiritu plenum, corpus inquam, ad patris dextram residens, suscipi. Idcirco citra controuersiam deprehenditur, Athanasio Christum in Eucharistia adorari.

Eusebius Emisenus in Sermone de corpore & sanguine Domini, quæ est homilia quinta de Pascha, scribit, ut supra meminimus, quod Dominus hoc sacramentum instituerit, ut illius mysterio perpetuo ueneraretur, inquit: Cum corpus assumptum ablaturus esset ex oculis nostris, & sideribus illaturus, necessarium erat, ut nobis in hac die sacramentum corporis sui & sanguinis consecraret, ut coleretur iugiter per mysterium, quod semel offerebatur in pretium &c. Attendas obsecro, ut coleretur iugiter per mysterium.

Ad hæc dilucidius ibidem nos ita instruit:
Cum

Christus
habet sac
ramentum,
aut suum
corpus se
mel pro
nobis ob
latum in sa
cramento
semper
uenire rare
tur.

STI IN EVCHARISTIA. 17

cum ad reuerendū altare salutari cibo potuq; *Emisset*
reficiendus accedis, sacrū Dei tui corpus & san nus corā
guinem fide respice, honore mirare, mente con Sacramē
tinge, cordis manu suscipe, & maxime haustu to incons
interiore assume. *cussum fa*

Duo exposcit sanctissimus uir, qui sacramē *dem ere*
ti susceptionem praoccupabunt, solidam uide uerentiā
licet fidem, quod uerum Christi corpus habea corporis
tur. Deinde reuerentiam, qua corpus coram Dominicū
existens honorabimus, ut & Origenes alijq; exposcit
docent.

Q Vid Hilarius sentiat, & fieri mandarit,
haud difficulter intelligere est, quum *In Eucha*
lib. 8. de Trinitate luculenter testetur: *ristia est*
Verbum ex uirgine Maria caro factum in domi *uerbum,*
nico cibo uere accipi. Et in Psalmum 64. admo *quod car*
net nos communionē corporis instrui, ut Deo cō *ro factū*
glutinemur. quasi diccet, quod diuinā naturā *est.*
sacramenti beneficio participes habeamur.

B A filius libro 2. de baptismo, Quæstio
ne 2. & 3. Domini uerba (hic pluri est
quā templum) ad eucharistiam refert:
hoc est, Longe imparia uidere est, quā arca Dei
quondam fuit, quantumuis Israelitæ coram eadē
adorarint. Ad hæc infert: Quod unigeniti filij
Dei corpus incomparabiliter ad ueteris templi
hostiam conferatur, quodq; non leuius peccent, *Vt Basilid*
qui corpus indigne assumant, quā ij, qui Dominū *us Domis*
necarunt. Proinde in Liturgia sua Deum inuo *nū in Eus*
cat, ut ex pane ipsum honorificum corpus Domis *charistia*
B ni adoret.

18 DE ADORATIONE CHRI.

ni Dei nostri saluatoris IESV Christi efficiat.
Idq; supra attingimus.

Sanctus Ephrem, cuius & antea meminimus, asserit: Agnum Dei nobis solide deferri, siquidem Dominus ignem & spiritum ad manducationem ministraret, adeoq; sanctissima & cumprimis reuerenda mysteria uocat.

Sin aduersarijs uocabula inuocationis & adorationis stomachum mouerint, excutiantur infra sequitur.

Gregorius Nazianzenus in Epitaphio Gorgoniæ sororis, inuocationem Eucharisticæ corroborat, docens, ut germana sua ægritudine defecta, humanoq; solatio destituta, noctu ad Dominum, qui super altare in Sacramento coram habebatur, confugerit, & acerbè plorans, inuocarit, qui hunc fere in modum loquitur: Quid igitur anima faciebat magna, & maximis digna? Et quodnam aduersus infirmitatem remedium habebat? (iam enim occultum proditur.) Quum iam de alijs omnibus desperasset, ad omnium confugit medicum, noctisq; captata solitudine, quum illi moribus paruas concessisset inducias, ante altare cum fide procubuit, ac illum, quem uenerabatur, magna uoce ac omni inuocauit conamine, eiq; miracula cuncta, quæ olim fecerat, in memoriam reuoluit, nam & uetustia & noua callebat, tandem impudentia quadam pia & pulchra impudens facta, illam imitabatur, quæ ob ta&u fimbriæ Christi

Gorgonia
Christi
sum in sa-
cramento
alta uoce
ueneras-
tur, quem
& illic
pro uirili
inuocat.

Matt. 9. Et a fluxu sanguinis ei janata, & quoniam facit
Lucæ 7. Super

IN EVCHARISTIA. 19

Super altare caput reclinat, ac cum simili clamore & lachrymarum profluvio, instar illius, quem olim pedes Christi rigauit, opem implorat, & non antea se cessaturam esse cominata, quam sanitatem videret adeptam. Inde totum corpus pharmaco illo suo perunxit, & si alicubi manus ex uenerando corporis & sanguinis Christi subemplari quid recondiderat, illud immiscens lachrymis. pro miraculo discessit, quum confestim de corporis salute facta esset certa, tam anima quam corpore ac mente releuata, mercedem spei sumens, id quod sperauerat, animamque sanitatem corporis etiam bonam ualitudinem natam. Hac quidem magna sunt, & nequaquam conficta, his uos omnes, & qui aegrotatis, & qui sani estis. fidem adhibete. quod uero narratio haec nequaquam iactatio existat, uel inde liquet, quod ea uiuente silentium de hac re fuit, nunc uero reuelatur, & certe sciatis, quod nunc quidem diuulgatum fuisset, nisi timor me corripuisset, si miraculum tantum tam fidelibus quam infidelibus, praesentibus & futuris abscondissem. Haec tenus Nazianzenus.

In uersio
ne Bilis
baldi Pir
ckhemera
de sideram
tur hac:
illud ima
miscens la
chrymis.
Gracum
enim ex
plar has
bet: τὸ το
ναταλιν
οὐ τὸ δῖον
διὰ τοῦτο
Tob. 12.

Testimonium non obscurum celebratur. Gorgonia, ut Gregorius illius frater tradit, femina omnibus numeris religiosa, utriusque Testamenti in scripturis solertissima, non uulgaria ad Ecclesiae usum contulit, nec non sacerdotium serio coluit, & seipsam ut templum Domini prodidit. Quamnam, inquit Gregorius, templum ita oblationibus ornavit? Tam alia, quam istud, quod nescio, utrum illa sublata, dehinc orna-

20 DE ADORATIONE CHRIS-

nari possit, seu potius quanam sic uiuens tem-
Ut religi plura se Deo exhibuit? Quae ita in honore habuit
 osi corp9 sacerdotes, &c. Ex his colligitur, quod ea gratia
 Domini: (ut fieri consueuerat, quemadmodum ex T^{er}
 cum quō: tulliano, Cypriano, & singulariter ex Basilio
 dā prius Gregorij huius synchrono, ad Casaream Pa-
 trim habu iritiam, nec non ex alijs patribus extat) Dis-
 erint. gnissimum Eucharistiae Sacramentū domi suz
 Luc. 7. super altare eleganti uasculo inclusum habues
 Matt. 9. rit, ut, quoties liberet, necessitatis tempore la-
 Cur Nas luberrimo uiatiko prouideretur, quumq; uales
 Nazianz tudine attrita humanū praesidium repudiasset,
 Sacramē noctu, inquit Gregorius, grauiter afflicta, ante
 tū uocet altare cum fide procubuerit, ac illum quem uene-
 rabatur, magna uoce ac omni inuocauerit conat
 idē & Ba mine, secum reputans, ut Magdalena Domini pe-
 filius & des, &c. quod Gregorius dinumerat, ut miras
 Chrysost. culum cum primis memorabile, idēq; in fidelium
 senties & infidelium gratiam, qui uel uiuunt, uel in po-
 bāt, ut su sterum futuri sunt, cōclare noluerit. Quare plus
 pra. rimum momenti est hāc adferri.

Quodq; Nazianzenus Christum in Sacra-
 mento adorarit, ex carminibus ipsius supra ad-
 ductis deprehenditur, inquiens: O magni figi-
 mentum Dei in manibus uestris ferentes.

Nissen. in
 Sacramē
 to ipsum
 uerbi cor
 pus confi
 tetur.

Gregorius Nissen. ut supra attingebat-
 tur, asserit: Quod panis sanctificatus in
 corpus diuini uerbi permutetur, & ut
 Dominicum corpus, quo hic ambulabat, per uer-
 bi in habitationem, quod in carne habitabat, san-
 tificabatur, & ut panis, quo Dominus uesceretur,
 erat, in

tur, in corpus suum cesserat, & in diuinam uirtutem miscbatur: ita & hic panis uerbi diuini & orationis p̄sidio, quēadmodam Apostolus ait, sanctificatur, & uerbi corpus efficitur.

Qui profecto non secus atq; Gregorius Nazianzenus diuinum corpus in Eucharistia adorauit.

N Ec dubium est, quin idem Hesychius sc̄titarit, quum in Leuiticum lib. 2. capite 8. scribat: Nobis hic Dominicum corpus haberi, quod nec angelis intueri datur. Et in Leuiticum lib. 6. cap. 22. docet, Christi mysterioria esse sancta sanctorum, adeoq; idem corpus, cuius Gabriel apud uirginem meminit: Sanctus Spiritus cœlitus super te ueniet, & uirtus altissimi te adumbrabit. Ideoq; sanctum quod ex te nascetur, filius Dei nuncupabitur. Luc. 1.

Porro stylum conuertamus ad Chrysostomum, quē aduersarijs cum primis aduersari uix ægre dissimulabitur, siquidē adorationem plane & dilucide astruat. In Mathæum homilia 63. inter cætera docet: Eo cibamur, quo angeli extimescunt, & a cuius conspectu, ob illius fulgorem contremiscunt. Hesychio non obscure alludit.

Super 10. prioris ad Corin. caput, memorabilem huius doctrinam habes, ut attigimus: Ne committamus, ne, inquam, perniciem nobis conscisci admittamus, sed cum omni reuerentia Dominum Deum inuestigemus. Cumq; corpus illius tibi exhibitum uideris, ita tecum sermocina Vt dicamus
ri sumus,

B 3 beris:

22 DE ADORATIONE CHRIS

quū in Eu
charistia
Christum
suspici
mus .

beris: Ob illius corpus non amplius sum terra & puluis, non captiuus, sed libertate donatus & cetera . Illud corpus cruci quidem suffigebatur, multabatur, sed non mortis iniuria superabatur .

Ut Chris
tū in Eu
charistia
adorabi
mus .

Huc admonitionem grauissimam annectit, ut Dominicum corpus in Eucharistia adorari conueniat. Hoc quidem corpus, inquit, Magi ex Oriente adorarunt . Et licet impij ac barbari fuerit, profectione diutina tandem peracta, cum timore & tremore plurimo adorauerunt. Ideoque nos qui cælo adscribimur, Barbaros imitemur, qui simul atq; præsepe ac incunabula spectassent, quorum hic nihil sane conspicis, sub trepide ac reuerenter accesserunt . Tu autem non in præsepio, sed super altare uides, nec mulierculam, quæ illum gerat, sed sacerdotem coram agnoscis, & spiritum sacrificio exhibito, affluenter profusum, non deniq; nudum corpus, ut ipsi, spectas, sed ipsius uirtutem ac dominium consideras, nec quicquam eorum quæ ipse fecit, latet, & in quouis genere, non inscius uideris. Ideoque expergiscamur, & extimescamus, pietatemq; longe maiorem exhibeamus, atq; barbari facitarent, ne parum industrij ac languentes caput igni admodum feruenti impingamus. Et paulo infra: Non angelos, non archangelos, non cælos, nec cælorum cælos, sed omnium horum Dominum tibi exhibeo .

Multo at
tentius
Christum
in Sacra
mēto ado
rabimus,
q̄ Magi
ab Orien
te in mas
tris sinu
inuoca
uerunt .

Plana & perspicua sunt, quibus sanctissimus

IN EVCHARISTIA. 23

mūs uir efflagirat, ut maiori cura, reuerentia,
& formidine Eucharistiam accedamus, atq;
olim Sapientes in pręsepio iacentem adora-
runt, siquidem Dominus cęlestis turbę & om-
nium creaturarum exhibeatur.

Obsecras

Pręterea super 15. caput eiusdem Episto-
lę, homilia quadragesima prima, quemadmo-
dum & dictum est, ita scribit: Non est temere per altare
hoc excogitatum, nec frustra memoriam mortu-
orum inter sacra mysteria celebramus, aut accen-
dimus pro istis agnum illum iacentem, & peccat-
um mundi tollentem, deprecantes. Hęc aduers-
sarijs non uulgariter displicebunt, nec Melan-
ethon Chrysostomo facile concesserit, quum
dicat, quod agnum super altare iacentem,
pro mortuis & uiuis adoremus. Quod per-
petuo, ut Chrysostomus hoc loci, aliq; Pas-
tres suffragantur, hactenus celebrabatur. Sem-
per enim hac celebrationis formula, agnum
super altare iacentem, compellari consuevit:
Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miserere
nobis. Agnus Dei qui tollis peccata mundi, do-
na eis requiem. Idq; deinceps passim quocunq;
Catholicę Ecclesię integritas uiguerit, laudas-
biliter asseruabitur.

Libro sexto de Sacerdotio: Eo tem-
pore, inquit, ANGELI SACER-
DOTE M cingunt, & uniuersus cęlestium
ordo, clamores excitat, adeoq; locus altari proxi-
mus, honorabitur, illius gratia qui offertur,
B 4 quum

24 DE ADORATIONE CHRI:

quum angelorum corona stipetur. Item presbyter Dominum orat, ut omnium eorum, qui uel uiuunt, uel hinc emigrarunt, benigniter misceretur.

In Sermone de Eucharistia, ita scribit: Sera-
phim adsunt, & senis alis faciem oculum, omnes
incorporeae uirtutes cum presbytero pro te in-
tercedunt. Ignis caelestis caelo prolabitur, im-
poluti lateris sanguis in tui dilutionem calice exci-
piatur, nec tu interim erubescis qui reuerentiam
exhibeas, nec Dominum Deum tuum tibi
propitium reddis?

In Oratione de beato Philagonio: Vniuersos,
inquit, uos obsecro, ut singulari industria ac
animi promptitudine compareatis, uerum quilibet
priuatam domum eluat, ut Dominum in praese-
pio uideamus, fascijs inuolutum, horrendum pro-
fecto, & cum primis stupendum miraculum. Quo
enim colore, nos aut purgabimus, aut ueniam con-
sequemur, cum ipse nostro nomine caelitus uenerit,
& nos uicissim grauemur, ex nostris adibus
ad eundem digredi? Siquidem exotici & Barbari
ex Persia procurrerint, ut in praesepio iacentem
spectarent. Et paulo post: Mensa haec praese-
pio loco habetur, huc enim & Dominicum corpus re-
ponitur, non sane fascijs inuolutum, sed sancto
spiritu amictum, nec sane Magi ex Oriente diuer-
sum egerunt, quam ut eum adorarent, tu etiam
adesum, muneraque offeras, non ut ipsi, sed longe
magis spiritualia. Aurum obtulerunt, tu soli-
tudinem & omne uirtutis genus offeras: Thus
obtulerunt,

I:
by
act
sep

ra
es
ne
ol
cia
ns
bi

ac
ili
e
ro
no
on
es
us
ri
nt
ij
re
o
r
m
d
os
es
t,

B **hoc**

DE ADORATIONE CHRIS

hoc Sacramentum alijs atq; alijs in locis uocat, horrendum sacrificium & ineffabilia Sacramenta, terribilem mysticam mensam, horrendum ac stupendum spectaculum, inenarrabile donū, cum admiratione & horrore quodam laudandū, sacrificium horrore & reuerentia plenissimum. Vide cum in Acta Apostolorum, capite 9. hos milia 21. in Sermonem de Eucharistia, in Oratione de Beato Philagonio, libro 6. de Sacerdotio.

Vt Chrysostomus Dominum in Eucharistia adorarit.
 Attendas porro, ut in Liturgia sua Dominum in Sacramento adorarit, quod sancto Basilio non obscure alludit: Domine Iesu Christe Deus noster, de sancto tuo domicilio prospice, & de throno gloria regni tui, & nos sanctificare digneris, qui in altis cum Patre resides, & nobiscum inuisibiliter uersaris, potenti manu tua dignos effice, ut immaculati corporis & pretiosi sanguinis nos cum uniuerso populo participes reddamur.

Et infra in eodem loco habetur, quod Presbyter & Diaconus ter orent, dicentes: Deus propicius sis mihi peccatori. Similiter & populus alijsq; idem pie ac reuerenter sectantur.

Alia ad Eucharistiam inuocatio. Lucæ. 2.
 Alia porro precatio, quam & hodie Græcanici presbyteri usurpant, quum in Eucharistia Dominum precantur, ita sonat: Domine indignus sum, ut impollutum anima mea te etum ingrediaris, uerum ut tibi complacuit quod in spelunca & praesepio irrationabiliū animalium ponereris,

N E VCHARISTIA: 27

poneris, & ut in Symonis Leprosi domo delinquentem, quum te accederet, agnouisti: ita & in praeseptum animæ meæ parū prouida, & in corporis mei speluncam ingrediaris, qui emortuus & lepra aspersus sum. Lucæ 7.

AD PRAECLARISSIMA Occidentalis Ecclesiæ lumina accedamus, Ambrosium uidelicet, & Augustinum, qui uno ore adorationem Sacramenti exposcunt, & ab omnibus Christianis requirunt.

Ambrosius super 11. caput 1. ad Corinthios ita scribit: Eucharistia est spiritualis medicina, quæ cum reuerentiâ degustata, purificat sibi deuotum. Adeoq; super hæc: Probet autem seipsum homo, ita scribit: Deuoto animo & cum timore, accedendum ad communionem docet, ut sciat mens reuerentiâ se debere ei, ad cuius corpus sumendum accedit. Hoc enim apud se debet iudicare, quia Dominus est cuius in mysterio sanguinem potat. Consule superiora. Sed quorsum hæc adferuntur, quum uix unus adorationem perspicacius Ambrosio fulciar. Consule libro 3. capite 12. de Spiritu sancto, ubi ualidissimo & irrefutabili testimonio adorationem stabiluit, ut Maria Magdalena Dominum post Resurrectionem adorauit, nec non & Apostoli, & quia ob eiusmodi adorationem fidei suæ testimonia dederint, igitur FIDEI negotium illis esse commissum. **Q V I B V S** hæc infert:

Pietas & reuerentia Eucharistiæ debentur.

Mat. 28.

Scd

29 DE ADORATIONE CHRISTI

Sed ne forte propositum aliquos subterfugere
 uideatur, exemplum quæ ratione ad incarnationis
 Verbi: A uideatur, exemplum quæ ratione ad incarnationis
 adorare nis Dominica Sacramentum spectare uideatur,
 Scabellū quod ait Propheta: Adorate scabellum pedum
 pedū suo eius, consideremus. Non enim ex usu hominum
 rū, Christi æstimare debemus scabellum. Neq; enim corpora
 fuis in Sa- lis Deus aut non immensus, ut tanquam fulcrum
 cramento pedibus eius scabellum subiectum putemus. Neq;
 adorans que adorandum quicquā præter Deum legimus,
 dus pro quia scriptum est, Dominum Deum tuum adora
 ponitur. bis, & illi soli seruias. Quomodo ergo aduersus
 Deu. 6 10 legem Prophetæ præciperet, sub lege nutritus,
 Matt. 4. & eruditus in lege? Non mediocris igitur quæ
 Esa. 66. stio, & ideo diligentius consideremus, quid sit sca
 bellum. Legimus enim alibi, cælum mihi thros
 nus, terra autem scabellum pedum meorum.
 Sed nec terra adoranda nobis, quia creatura est
 Dei, uideamus tamen ne terram illam dicat ado
 randam Propheta, quam Dominus Iesus in cars
 nis assumptione suscepit. Itaq; per scabellum ter
 ra intelligatur, per terram autem caro Christi,
 quam hodie quoq; in mysteriis adoramus, & quā
 Apostoli in Domino Iesu, ut supra diximus, adora
 rarunt. Neq; enim diuisus Christus, sed unus.
 Neq; cum adoraretur, tanquam Dei filius natus
 ex uirgine negabatur. Hactenus Ambrosius.
 Memorabile sane cordatioribus, & paulo sa
 nioribus testimonium est.

Cuiusmo
 di terrā
 adorabi
 mus.

In cuius ualidiorem demonstrationem eius
 dem discipulus subiungatur, qui in Psalmum
 98. ut & supra meminimus, tradit supra
 uersum,

IN EVCHARISTIA. 29

versum: Et adorare scabellum pedum suorum,
 quoniam sanctum est: Videte fratres quid nos
 iubeat adorari. Alio loco Scriptura dicit: Cælū
 mihi sedes est, terra autem scabellum pedum me- Esa. 66.
 orum, Ergo terram nos iubet adorare, quia dixit Deu. 6. 10
 alio loco, quod sit scabellum pedum Dei: Et quomodo Matt. 4.
 modo adorabimus terram, cum dicat aperte Scri-
 ptura, Dominum Deum tuum adorabis: Et hic di-
 cit, Adorate scabellum pedum eius: Exponens au-
 tem mihi, quid sit scabellum pedum eius, dicit: Ter-
 ra autem scabellum pedum meorum. Anceps fa- Gen. 3.
 ctus sum, timeo adorare terram, ne damnet me,
 qui fecit cælum & terram. Rursus timeo non ad-
 dorare scabellum pedum Domini mei, quia Psal Matt. 24
 mus mihi dicit, adorare scabellum pedum eius, Luc. 1.
 Quæro quid sit scabellum pedum eius, & dicit Gala. 4.
 mihi Scriptura, terra scabellum pedum meorum. Matt. 26
 Fluctuans conuerto me ad Christum, quia ipse sum Mar. 14.
 quæro hic, & inuenio quomodo sine impietate ad- Luc. 22.
 doretur terra, sine impietate adoretur scabellum Iohan. 6.
 pedum eius. Suscepit enim de terra terram, quia 1. Cor. 11.
 & caro de terra est, & de carne Mariae, carnem Nemo
 accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulauit, & Christi caro
 ipsam carnem nobis manducandam ad salutem nō in Sa-
 dedit, nemo autem illam carnem manducat, nisi crāmēto
 prius adorauerit, inuentum est, quemadmodum manduc-
 adoretur tale scabellum pedum Domini, & non cat, nisi
 solum non peccemus adorando, sed peccemus nō prius eam
 adorando. Nunquid autem caro uiuificat? Ipse dem ados
 Dominus dixit, cum de ipsa commendatione eius rarit, alio
 dem terræ loqueretur, spiritus est qui uiuificat, o qui hors
 caro

30 DE ADORATIONE CHRI.

caro autem nihil prodest. Ideo & ad terram
 Dominis quamlibet cum te inclinas, atq; prosteris, non
 cū corp⁹ quas terram intuearis, sed illum sanctum, cui
 adoramus ius pedum scabellum est, quod adoras, propter
 quum ipse ipsum enim adoras. Ideo & hic subiecit, Adoras
 sum diuis te scabellum pedum eius, quoniam sanctum est.
 nitaris Quis sanctus est? In cuius amore adoras scabellum
 sua corū pedum eius? Et cum adoras illum, ne cogis
 pus sit. ratione remaneas in carne, et a spiritu non ui
 Vulgaris uificeris. Spiritus enim, inquit, uiuificat, caro
 alicuius autem nihil prodest. Tunc autem quando hoc
 caro non Dominus commendauit, de carne sua locutus es
 prodest, rat, & dixerat: Nisi quis manducauerit car
 sed diuis nem meam, non habebit in se uitam eternam, &
 na Chri cetera.

caro ęter Insignis locus est, quo probatur, non tan
 nam uitā tum in Eucharistia Christum adorandum, as
 nobis lar deoque xrate sua cum primis solenne ac ufi
 giter. ratum fuisse, quo genere & cum Ambrosio fu
 Psal. 98. per hunc uersum: Adorate scabellum pedum
 suorum, idem intenderit, sed etiam declarat,
 ut adoratio fieri debeat, & ad quem scopum

Qua piee anorus dirigendus sit, nihil non etiam amotis
 rate Chri tur, quod aduersarij fortassis effutirent. Priu
 fus inEu mo ait, Scriptura confirmari, ut DOMINI
 charistia scabella adoremus, nec id de terra, quæ DO
 adoran MINI scabellum est, communiter accipias
 dus sit. tur, alioquin primo mandato reluctaretur,
 DOMINVM tuum adorabis, & cetera.
 Sed de singulari terra intelligetur, cuiusmodi
 autem Christi caro sit, quam a sanctissima uir
 gine

IN EVCHARISTIA. 3

gine Maria assumpserit, in qua ambulauerit, eamq; manducandam tradidit, quam quidem carnem, inquit, nullus manducat, uidelicet in Sacramento, in quo ad escam nobis confert, nisi eandem prius adoret, & tantum non aduersus primum mandatum peccetur, sed grauiter ni faceret, impingeret. Declarat praterea quo modo & quo scopo adorationem meriemur. Non, inquit, Christi carnem, ut uulgaris aliquam adorabimus, quum DOMINVS astruat, nequaquam usui haberi, sed adorabimus, ut peculiarem DEI carnem, nec animus in carne defixus hæreat, sed DEVM spectet, qui unione hypostatica hic continetur, quum ex Deo & homine una Persona, unusq; Christus consurgat, ut idem & Epiphanius in libro Ancorato eleganter admodum contra Manichæos & Arrianos deducit.

Hæreticus, inquit, adfert, Quid est Maria? Quid? creata an increata? Creata nimirum etiam ipsi dicimus, genita ex uiro & muliere, corpus igitur ex Maria quid dicis? Adoras Saluatorem incorporatum, aut non adoras? Quomodo uero non adorabo? Si enim non adorauero, non habeo uitam. Ecce igitur creaturam adoras ipsum corpus. Ingens autem est uersantia eorum qui talia dicunt. Nam Rex purpuram indutus, ab oïbus adoratur, nunquid ergo purpura adoratur, aut Rex? Manifestum est, qd Rex. coadoratur autē cum ipso etiam purpura quam gestat, ubi

Corpora
tum Deū,
hoc est,
Christum
Deum et
hōem in
diuūsum
adoramus

32 DE ADORATIONE CHRI.

ubi uero rex hanc exiit, & in locum reposuit, Unigeni- non amplius uestis purpura adorabatur. Sed et
tum filiū etiam in templo saepe rex in proprio throno, &
una cum adorantes adorant Regem in templo ac throno
corpore proprio, ubi uero surrexit Rex, nemo neq; tem-
suo ado plum neq; thronum adoret, nemo autem adeo in-
ramus. sanus est, ut adorare uolens Regem, in templo
ipsius, dicat ad Regem, Egredere ex tēplo tuo,
ut te adorem. Sic sane nemo dixerit unigenito,
Dimitte corpus ut te adorem, sed adorat cū cor-
pore unigenitum, in creatum cum templo sancto,
quod accedit ubi uenit. Et nemo dicit ad Regē:
Surge ex throno, ut te adorem citra thronum,
sed adorat Regem cum throno. Itaq; & Christus
adoratur cum corpore sepulto, & quod resurrex-
xit. Haec tenus Epiphanius. Quibus colligit
quod unigenitus Dei filius semel corpus assum-
pserit, quod nunquam nec etiam in morte siue
sepulchro reliquerit. Ideo q; in unigenitum cre-
dimus, non ut Dei saltem filium, sed ut Deum
& hominem natum, supplicio & cruce affli-
ctum, mortuum & sepultum, quem & adora-
mus, nec saltem illius simpliciter carnem, sed
quæ cum diuinitate uniatur, & hæc inde ab hu-
manitate sua nunquam deposita fuerit. Huc Au-
gustinus etiam alludit, inquiens, à Domino ali-
cubi, uidelicet Iohānis 6. bifariam quiddā pro-
nunciari, quod prima specie dissonare uideat-
tur, nempe caro nihil prodest, & ediuerso, nisi
carnem meam comederitis, uita exuemini, idē
oq; prior locus carnem plane nudam, quæ non
diuinitatis

Domini
uerba Ioh
annis 6.
uidentur
cōtraria.

diuinitatis accessione uigeat, & nequaquam de carne deificata, quæ uitam æternam largitur, & merito in Eucharistia adorabitur, intelligetur.

In cuius deniq; corroborationem edisserit, Epist. 120. de Gratia noui Testamenti ad Honoratum, cap. 27. super uersum 31. Pauperes comedent & saturabuntur. Et super sequens uersum: Manducarunt & omnes diuites terræ adorauerunt, hunc in modum explicans. Neq; enim frustra distincti sunt diuites & pauperes, ut de pauperibus supra diceretur: Edent pauperes & saturabuntur. Hic uero, Manducauerunt & adorauerunt omnes diuites terræ, & ipsi quippe adducti sunt ad mensam Christi, & accipiunt de corpore & sanguine eius, sed adorant, tantum non etiam saturantur, quoniam non imitantur. Manducantes enim pauperes dedignantur esse, quia Christus pro nobis passus est, relinquens nobis exemplum, ut sequamur uestigia eius. Verum tamen quod humiliavit semetipsum, factus est obediens usq; ad mortem, mortem autem crucis, aspernantur diuites, & similia perpeti respuunt, timore non magnitudine, infirmitate ergo, non sanitate. Sed quia Deus excitauit eum a mortuis, & donauit ei nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine I E S U flectatur omne genu, cælestiam, terrestrium, & infernorum, fama celsitudo diuinis eius, & gloria nominis eius in Ecclesia usquequaq; diffusa, permoti & ipsi ueniunt ad mensam, manducant & adorant, non tamen saturantur.

Diuites & pauperes apud meam mensam Christi sicut in Eucharistia adorant, sed discipuli cum fructu. 3. Pet. Philip 3.

Matt. 3.

Psal. 146.

14 DE ADORATIONE CHR.

- tur, quia non esuriunt & sitiunt iustitiam. Tales
2. Cor. 5. enim saturabuntur, quanquam perfecta saturatio
1. Cor. 15. tas in illa uita aeterna erit, cum ex ista peregrina-
natione uenerimus ex fide ad speciem, a speculo
ad faciem, ab anigmate ad perspicuam ueritas-
tem.

Hand perplexum est testimonium, quo et-
tiam colligitur praedictum locum in Psalmo
nonagesimo octauo de adoratione carnis Chri-
sti in Eucharistia intelligi, ut & Augustinus
idem super uigesimum primum Psalmum in
expositione prima ad hunc uersum explicat:
Vota mea reddam coram ijs, qui te timeant,
hoc est, ait: Corporis & sanguinis mei sacramen-
ta in timentium se congregatione tradam. Et
super hac porro, Manducauerunt & adoraues-
runt omnes terrae diuites, inquit: Et diuites
terra comederunt corpus Domini sui, sed non
ut pauperes saturabantur &c. hoc est, per

Augusti. adorationem declararunt CHRISTI pre-
stare, ut sentiam.

& hodie Præterea ex libro 3. de Trinitate, capite des-
apud Cas cimo supra proponebatur, quod sanctissimi
tholicos, uiri seculo ipsa Domini praesentia in Sacra-
pueruli mento ita firmiter credebatur, ut & pueruli
ex paren parentum autoritate grauissima persuasi, idem
tū doctri fuerint, inquiens: Non secus putarint, quam
naEucha quod Dominus quondam in hac sacramenti spes-
ristiā pro cie hominibus apparuerit, quodq; uel hinc nihil
Deo nō non bonorum prouenerit. Ex his etiam pa-
dixerūt. rentibus non leuis ratio extitit, qui Dominum
illuc

IN EVCHARISTIA. 35

illic presentem adorarent, cum alioqui pueri
los in huiusmodi opinionem nequaquam indu- Ob reſe
xissent. Est & supra libro 20. contra Faustum rentiam,
Manichæum cap. 13. inductum, quod sua etas quasacra
te gētilibus persuasum fuerit à Christianis quū mētum &
diuinum honorem Sacramento attribuerent, Christiæ
Cererem & Bacchū idololatræ adorari. Vnde nis proſe
desumitur, eo tempore Christum in Eucharistia quebatur
stia à pijs adorari, alioquin gētilibus nequaquā ethnici
in suspicionem uenissent. Cererem

Libro præterea de catechizandis rudibus & Bac
cap. 26. docet, ut paganismo consuli oporteat, chum con
inquirens: De Sacramento sane quod accepit, cū li suspicæ
ei bene cōmendatum fuerit, signacula quidem re bantur.
rum diuinarum esse uisibilia sed res ipsas inuisi
biles in ijs honorari, nec sic habendam esse illam
speciem, benedictione sanctificatam, quemadmo
aum habetur in usu quolibet, dicēdum etiā quid
significet, & sermo ille quem audiuit, quid in illo
condatur, cuius illa res similitudinem gerit &c.

Attende ut sanctissimus uir asserat, quan
tumuis signa diuinarum rerum non sint in cons
spicuo, nihilominus tamen uenerentur, idēq; ne
cessario duliam respicit, quæ singulariter diuis
nis rebus competit.

In eundem fere modum lib. Sentent. Pros
speri extat, ut sequitur: Honoramus quidem sub
panis & uini speciebus quas uidemus, ea quæ las
titant, uidelicet sanguinem & panem, easq; duas
species ita agnoscimus, non cuiusmodi ante con
secrationem fuerant, quum simpliciter fateas

Sermo:
uidelicet
Dñi uerba:
hoc ē
meum
corpus

96 DE ADORATIONE CHRISTI

mur ante consecrationem panem & uinum, quæ naturaliter proueniebant, extari: Peracta autē consecratione, carnē & sanguinem Christi, idēq; benedictionis ministerio consecratur &c. Et hic colligitur, carnem & sanguinem Dominum cum non ex naturæ, sed consecrationis opificio in Eucharistia honorari. Ideoq; quum diuina res sit, imo ipse Christus, non iniuria adorabitur.

Quorsum uberioribus argumentis certabitur ut ipse Christus in Eucharistia confirmetur quum & supra ad Ianuarium Epistola 118. adduceretur, Quod cibus ueneratione singulariter debita prosequendus uideatur. Vnde procul dubio sacramentum per antonomasiam salutaris uenerabile sacramētum, quicq; nihil iudicij huc adferant, in suum ipsorum interitum uertat, adeoq; quod ob insignem sacramenti reuerentiam religiosi extimuerunt sapientius illius cōmunione frui, quandoquidem diligentem ac laboriosam, non autem uulgarem ac supinam curam desiderari putarint. Quodq; sancto spiritui placuerit, ut corpus Dominicum præ alio cibo prius cōmunicetur, idq; Sacramenti maiestas expostularit. Beda in Luc. lib. 6. ca. 22. qui Augustini copiosissimos commentarios cōstrinxit, docet idem doctoribus Ecclesiæ placuisse, idq; in reuerentiam & stupendum sacramēti mysterium. Augustinus etiam in adducto loco prosequitur: Non male fieri, quum ad sacramentum procedimus, ut cum Euangelico Centurione

Sacramēto hanc uenerationis singularis debetur, idēq; peculiariter uenerabile Sacramentū dicitur.

Centurione dicamus, Domine indignus sum, qui rectum meum subintres. Consule supra Origenis & Chrysostomi testimoniū, Quid quæso ex his aliud elicitur, quàm Christum in sacramento adorari, & quisquis illud neglexerit, grauitèr impingat, & pro infideli reputatur?

Ut Sacramentum acceptus Christi cū Centurione adorabimus.

CYrillum præterea & Leonem primum adduci, mea sententia uix operæpretiū fuerit. Non. n. est ex uniuersis Patribus, qui perspicacius huic proposito incumbat, iniquiens: Deum altaris sacrificio uitæ uirtutem infundere, idq; in carnis sue uirtutem, & in uitæ corpus commutet. Consule superiora. Quodq; in benedictione, (ita enim sacramentum uocat) Iesum suscipiamus, qui naturaliter uita dicitur, cum ex uiuente patre natus sit, quod corpus accipiamus, qui cum Dei filio, uidelicet cum æterno uerbo, & cum uita in personæ unitate copulatur, nec perperam uita uocetur, cuius attactu nihil non uiuificetur. In summa, quod uerbum accipiamus, quod caro facta est &c. Discutias licebit an non Cyrillus Christum in Sacramento adorarit? Idem & apud Leonem inuenire est, qui, ut & Augustinus comprobatur, puerulis sua ætate non obscurum haberi, Christum in Eucharistia uere conspici.

Theodoritus, quemadmodum supra meminimus, adorationem perspicue diducit: Signa, inquit, significatiua in priori sua forma etiam post sanctificationem manent, possunt & antea atrectari: res autem quæ ex

C 3 ipsi

38 DE ADORATIONE CHRI.

ex ipsis per sanctificationem conficiuntur, nequaquam uidentur, sed solo intellectu percipiuntur, creduntur & adorantur, quod aliud nihil sint, quam ut haberi persuasum est.

QUOD S. Remigius Remorum Episcopus CHRISTVM in Eucharistia adorarit, nullus facile dubitauerit, quisque eiusdem testimonium in Saernmenti asseruationem adductum, uicinius conspexerit, inquit: Carnem quam Dei Patris Verbum in uirgineo corpusculo assumpsit, in Personam suam unitate, et panem, qui in Ecclesia consecratur, unicum Christi corpus haberi, quum ut alia caro Dominicum corpus sit, ita & hic panis Christi corpore commutetur, quodque non duo corpora, sed unum corpus sit, quum plenitudo Deitatis, quae in alia carne fuit, hunc etiam panem expleat, quodque Verbi diuinitas, caelum & terram, & quicquid in eis est, compleat, etiam Dominicum corpus quod per sacerdotes toto orbe sanctificatur, compleat, quodque unum Christi corpus sit, efficiat &c. Vides ut Christum in ipsa hypostatica persona apud Eucharistiam subiciat. & quid certius adoratione adferri possit?

SANCTUS Gregorius primus, luculentissime confirmat, quam insigne pondus habeat, Viuentem altaris hostiam adorari, nec tantum pro praesentibus, sed & absentibus & emorsis mirifice conferat. Consule superiora.

Damascenus

D Amascenus in 4. libro orthodoxæ fidei capite 14. liquido Transubstantiationem probaturus, inter cætera adorationem ita constabiliuit: Flagranti desiderio accedamus, & crucifixi manibus, crucis in modum compositis, accipiamus, oculos, labra, & frontem producamus, & diuinū ardentem carbonem excipiamus, ut spūalis desiderij ignis, qui in nobis est, carbonē corripiciens, piacula nostra absumat, & nostra corda illustret, & nos diuinibus ignis communionē, igniti & deificati reddamur.

Dilucidius porro in historia duorum militum scribit, ut supra etiam nonnihil uidere est, inquiens: Viuens ac efficax Dei uerbum, quod sua ui omnia operatur, præparat & permutat panis & uini hostiam in suum corpus & sanguinem, sancti spiritus aduentu, cū deuotione percipientium. inquiens: Adora eum in fide, Domini Christi typi formam uenerare, Verbi diuini quod cū deuotē nostro nomine carnem assumpsit, & imaginaberis, one apud ris ipsum creatorem in sua imagine coram conspici. Quibus subiicit, ne huiusmodi latrām stia in fide ad externas saltem species consisti patiamur, de adoratiōe sed cordis nostri oculis ad eum qui nostri gratiam carnis assumpsit, dirigamus.

E Vthimus in Mat. cap. 64. uocat Sacramentum mysteria adoranda, in quibus nō intuebitur qd oculis foris proponitur, sed quod uerba sua, Hoc est meū corpus &c.

C 4

patiuntur,

40 DE ADORATIONE CHR.

patiuntur, quibus auctoritatem & fidem attribuemus.

Bernhardus admodum
met Christi
fuit in Eu
charistia
ex aia ad
adorari.

O Primus uir Bernhardus in Sermone de cena Domini, ad Petrum presbyterum, cuius & supra mentio facta est, ad laetitia nos ita excitat: Quid agis, indigne homo? Quid geris, immemor homo? Adora ex animo penitius, & considera in sacramento altaris diligenter, salutem mundi pro te afflictam, uitam pro te mortuam, fortitudinem pro te attritam. Si membrum Christi es, cum tuo capite patientiam sustineas: si Christi frater es, cum fratre tuo mori non recusabis.

Erratio
malia nos
nunquam
etiā peco
ra Chris
fuit in Eu
charistia
gestu suo
agnoue
runt.

B Eatus Eustachius, qui & Bonauentura dicitur, qui inter cetera S. Francisci uitam conscripsit, astringit ibidem, Ut sanctissimo uiro agnus forte donaretur, quem ob naturam suam innocentiam & simplicitatem haud inuitus exciperet, & nonnunquam ad Ecclesiam cōcomitatus fuerit, & non secus atque iubebatur, egerit, quum etiam pectoris reuerendam Christi corpus sub missae officio eleuaretur, pronus procubuerit, tanquam irrationale animalculum impiorum uesaniam & effrenem tergiversationem incessere uideretur, adeoque occasione praeberet, reuerentius Sacramento honorem suum deferendi. Hæc autem ab aduersariis probe scio illusum iri. Verum Dei miracula subsannent, suo tempore uicissim ab eodem subsannandi. Illud certe non mediocriter arridet, quod ipsorum mania à pecoribus retundatur: idque nec nouum est, creaturis irrationabilibus

IN EVCHARISTIA. 41

bilibus impiorum petulantiam castigari. quod Theologis haud quaquam obscurum est, huiusmana uoce pecus utebatur, & Prophetæ Basilaam insaniā uellicabat, Numer. 31. 2. Petri 2.

In eodem libro de miraculis B. Francisci, sub titulo, de cæcis illuminatis tradit: Ut muliercula uisu destituta, quæ antea ad panem & aquam ieiunio uacabat, in die S. Francisci solenni ad Ecclesiam deduceretur, & sub Missæ officio, cum Dominicum corpus eleuaretur, per fidem illuminata, oculis productis, perspicue uiderit, & ex animo admodum preces effunderit, adeoque uoce camprimis alta, ita proclamarit: Deo illis usque sanctis gratias ago, quod Dominicum corpus uideam. deinde cu magno spiritus gaudio, & recuperato uisus beneficio exultarit, & stupendum illud sacramentum, quum uerum & uiuens anima lumen habeatur, intueri queat.

Quid Honorius III. ad excitandos elanguidos & torpentes ad Sacramenti huius cultum tractarit, supra apud secundum primarium articulum referebatur, uidelicet: Quod Christiani quum Missæ officium peragitur, hostiaque salutaris eleuatur, reuerenter se inclinare & procumbere debeant, idem quoque fieri oporteat, quum sacerdos ad ægrotos illud defert.

VRbanus IIII. Dominici corporis solennitatem feria quinta ab octaua Pentecostes passim celebrari instituit, ut in generali Concilio Viennensi, sub Clemente V. cõmuniter corroborabatur, & publicatum iri

C 5

placuit,

42 DE ADORATIONE CHRIS

placuit, nec indignum quod memoretur; ubi inter cætera sic habes: O excellentissimum Sacramentum, O adorandum, uenerandum, colendum, glorificandum, præcipuis magnificandum laudibus, dignis præconijs exaltandum, cunctis honorandum studijs, deuotis prosequendum obsequijs, & synceris mentibus retinendum. Huius III. Urbani instituto, S. Thomas Aquinas sententiam suam accommodauit, Hymno: Pange lingua gloriosi corporis mysterium, qui apud Christianos celebratur, nosq; ad inuocationem excitamus canendo: Tantum ergo Sacramentum ueneremur cernui &c.

Nicolaus Lyranus, quem & Lutherus aduersariorum columen, excellentissimum, & Scripturæ ac Hebraicæ linguæ cum primis peritum, & non iniuria, iudicat, librum aduersus Iudæum, qui Matthæi Evangelium nefarie calumniabatur, scripsit, ubi inter cætera astruit, Errorem qui Sacramenti adorationem infringat, Iudaicum & plane barbarum uideri. & adfert, ut Christianos quod Christum in Eucharistia adorarint, Idololatrias duxerit, & scabella ita cõfutat: Nos, inquit, pro Deo nō nequaquā externas species adoramus, sed ipsum Christum adoramus, qui inuisibilis hic

Aduersas latitat, ut idem Exo. 3. habemus, ubi adfertur, *riorū* nos quod Dominus Moyse apparuerit in ignis flammæ ex medio rubi: nec dubium est, quin Moyses illic Dominum adorarit, quandoquidē illum ita Dñs qua Chrs compellarit: Exue calceamenta tua de pedibus
tuis,

IN EVCHARISTIA. 43

tris, Terra enim in qua stas, sancta est. Quibus in Sacra:
 subiicit: Ego sum Deus patris tui. Moyses itaq; adoradus
 non ignem siue flammā pro Deo suo, sed inuisibi negatur,
 lem Deū, qui in forma uisibili apparebat, adora Iudaica
 uit. idem & de alijs apparitionibus ad Patres, ut Tyranni
 3 Regum 19. quum Dominus Helia uentuli in ca est cas
 morem affulget &c. iudicabitur. lumina.

P Aulus Burgensis, quem Iohannes Reus
 chlinus maximi facit, & Reuerendū prę
 ceptorem uocat, astruit: Quod in Iudæis
 rum Targis siue Cōmentarijs doceatur, ut Das Adoratio
 uid in Psalmorum libro adorationem Mesia in Chri in
 Eucharistia prędixerat, Psal. 71. in quo iuxta Eucharis
 unanimum Hebræorū consensum, Mesias per stia pDas
 Prophetam ad uiuū exprimitur, quumq; nos ibi uidē prę
 dem ita legamus: Adorabitur absq; fine, & in se; dicebat.
 culum laudabitur. Hebræi in Targis suis aiunt:
 Ipse erit granū tritici in presbyterorum capitib;
 bus. Ipsa buccella panis, dicunt, est ipse Mesias,
 iuxta illud Osee: Inclino ad eos cibum, & tras
 ham eos in funibus Adam.

Pręterea super hæc Ecclesiastis: Quid est qđ Eccle. 1.
 fuit? Idem, quod adhuc uenturū est. Apud Iudę
 orū cōmentarios ita legitur: Rabbi Barachias Rabbi Ba
 in noīe Rabbi Isaac loquebatur: Vt fuit primus rachias.
 redemptor, ita erit & ultimus. Vt. n. primus res
 demptor māna de super promanari uoluit, ita &
 postremus placentę uice super terrā fuerit. Attē
 de, ut Rabbi Barachias dicat, iuxta Prophetę
 uaticiniū, ultimū redemptorē fore frumētī cru
 stulū, cęterū in eodē Psal. paulo ante subiungit:
 Sine fine adorabitur. Felix

44 DE ADORATIONE CHRIS.

F Oelix Pratenfis, quondam Iudæus, poſtea Chriſtum amplexus, Pſalterium latinitate donauit, tradit hunc uerſum à nōs nullis ita deduci: Erit gratia frumenti ſuper terram, hoc eſt, eo tempore ſacrificium erit ſub panis ſpeciebus, idq; propitiatorium apud Deum fuerit, adeoq; quiſquis huic pie inſiterit, exaudi ſū iri. Hunc etiam in modū Cyprianus Sacramenti dignitatem, ut ſupra adductum eſt, proſequebatur.

In hoc ar Quæ quidem ſcripturæ & Patrum, qui inde
culo Es ab Apoſtoliſ floruerunt, & confirmatæ apud
raf. Rot. catholicam Eccleſiam conſuetudinis documen
cōtra Oes ta, haud dubie prudentiſſimum ac doctiſſimū
colampas uirum Eraſmum Roterodamum mouerunt, q
dium dualbus peculiariſ ſectis, ubi Oecolampas
Pellican dius & Pellicanus regnant, quos antea ſingula
nū apers ri neceſſitudine complectebatur, cōtrarietur.
to marte Adeoque libro 9. Epistoſarum ad Pellicanum
militat. Epistoſa incipiente Euangelij uigor, inter cæ
tera ſcribit: Haſtenus cum omnibus Chriſtianis
adorauimus Chriſtum pro me paſſum in Euchariſtia,
nec adhuc uideo quicquam, cur debeam ab hac opinione
recedere. Nullis humanis rationibus abduci potero a ſententia Chriſtiani orbis.

Fraſtra Haſtenus Eraſmus.
iacitur re Admodum aduerſarij geſtiebant Eraſmū
te ante o partibus ſuis adduci, & multo ante libellū, cui
culos pen titulum præfixerunt, Eraſmi & Lutheri opinio
tor u. nes de cœna Domini, in uulguſ ſparſerunt: ſed
circumſpectior fuit, nec eorundem numero
adiungi

adiungi noluit, libellum etiam conuellit, ut calumniosum, adulterum & sycophanticum, ad Erasmodi iniciens, à calumniatore iniuriosum libellū ideo diffites subrogari, quod Eucharistiam alicubi symbolum & Sacramentum panem uocet, ut superioribus annis Io: cramētū doctus Veltzius, qui iusti nomine saluari uos panē sym- luit, idemq; profugus & extorris factus, sappel bolicum lauit. Verum Erasmus sibi iniuriam inferri deus usquā uo- ponit, non qui Sacramentum uocarit panem carit.

symbolicum, sed perpetuo Christum Iesum realiter presentem in Sacramento fateatur. cuius uerba ita sonant: Nusquam enim uoco panem symbolicum, sed hoc somnium concepit & ius- Aduuq; Leopoldus ex carmine quod additur Ca- toni. Hic enim de sacramento Eucharistiae lo- quens, cibum mysticum appello, quod sub specie- bus uisibilibus recōdita sit gratia spiritus inuisi- bilis. Carmen sic habet:

Mysticus ille cibus, Graci dixere synaxin,
Qui panis uiniq; palam sub imagine Christum,
Ipsū præsensem uere exhibet.

Atq; hic locus clare docet, me non sentire, Carolo- quod Carolo stadium docet. An nō satis euidentē stadium Sa- profiteor, illic esse Christū substantialiter, quā cramen- dico, exhibet? Nec hoc contentus, addo, ipsum, tarius, excludens figurā. Nec hoc contentus, addo, uere. Quid abest, nisi substantialiter? Atq; hanc uocem nec recipit carminis ratio, nec Latini sermonis elegantia. In eodem carmine leguntur hæc: Ast ubi sacrati me ad corporis atq; cruoris Cælestes epulas pietasq; diesq; uocabit.

46 DE ADORATIONE CHR.

Ac mox: *Sumam Chri uenerabile corpus.*

Erasmio
Ecclesie
consensu
potior fu
it quam
aduersas
riorum
schola.
Patru do
ctrina uis
ta sancti
monia
fulciebat
Marty
rii coro
na.
Miraculo
rum ma
gnitudo.
Episcopo
rum iudi
cia.
Genera
lia Cons
cilia.
Catholis
et Vniuer
sitatis de
claratio.

Haftenus Erasmus.

Si aduersarij doctissimus uir in hoc artificio socius accessisset, haud dubie ipsius opinionem unanimi Patrum & Ecclesie catholice consensui pretulissent: sed longe cordatior fuit, quum putarit iniquum uideri, ut in libello suo, qui Hyperaspistes Diatribę contra Lutherum inscribitur, docet ut aduersariorum senatulum, nuper domi natu, cum plurimis praeclarissimis Ecclesie Graecae & Latinae anteferebat, qui uita sanctimonia insigniter celebrantur, nec pauci martyrii corona nobilitati & stupenda miracula ab his Deus exerceri uoluit, nec non tot amplissimis Episcoporum centurijs, quorum iudicia & suffragia inde tot seculis recepta fuerunt, & generali Ecclesie decreto fulciebant, praeponebat, adeoque uniuersis catholicis Archigymnasijs & inueteratis constitutionibus praeferebat, non persuaderi potuit ut tantus reuerendorum Patrum chorus una cum Ecclesie praesulibus, in Scriptura adeo horribiliter carenterent, ut impietatis & Idololatriae incunabula propugnarent. Ideoque nullis rationibus conuinci potuit, ut a sanctis Patribus, quorum doctrina decretis & autoritatibus nos in Ecclesia educaui & haftenus edocti fuimus, nec ab huiusmodi Ecclesie societate, cui ad senectutem usque suam a pueritia inde immoratus est, deflecteret, & aduersariorum conspirationibus non absque magno corporis & animae periculo applauderet, ubi, ut & ipse asserit, rixosos tan-

tum hoīes uidemus, qui inuicē etiam distrahan-
tur. Atq; hæc adduci, quum Erasmo non unus
atq; alter saltem plurimū tribuat, allubuit.

De Sacramenti publica solen-
nitate & de eiusdē latritia.

ELANēthon anno Dñi 497
libellum edidit, ita inscriptū:
Responsio P. Melan. ad scrip-
tum quorundā Delectorū à
clero secundario Coloniz A. Contāme
grippinē, in q̄ uniuersa Euro- liosus lis
pæ templa ac ædes uellicantur, & parū sobrie bellus Me
persequunt, quasi illic diuinę cœnę institutio tur lāthonis
piter prophanet. idēq; duabus potissimū de cau & eiusdē
sis: Primū quod ceremonię ideo subuectę sint, epitome,
ut fidei incremento hoīes locupletētur, quū ne- que præ
sarie & in mortuos deriuatio applicetur. Dein sens nego
de quādo sacramēta certi generis actiōes sint, tiū pers
iā apud Ecclesias in uniuersa Europa panis circ stringit.
cūferatur, idēq; aduersus institutionis usum, &
sacramenti solennitatē. Et quia Deus nulli crea-
turæ, excepto Verbo, alligetur, citra contro-
uersiā existimari panē circumlatū rem alienam
esse à sacramento, & hoc similitudine à baptis-
mate petita, pbatur. Certū ait haberi, quū ho-
mo baptizatur, saltē in ipsa baptismi actiōe S.
Spūs pressio adsit, sin quis aquā baptismatis qua-
si S. Spūs hic recōditus maneat, proferat in pu-
blicum, & iubeat adorari, à sanioribus nefaria
phantasia derestaret, ita & Chřianis haudquāq;
obscurum

48. DE ADORATIONE CHRIS.

obscurum erit, ceremonias huiusmodi in actione Sacramenti saltem consisti, non autem panis, qui ad aliū usum circumlatus applicatur. & ut Ecclesię consuetudinem in contumeliam uocer, subiungit, inquit: Si Ambrosius & Augustinus, ut Apostolos taceam, resurgerent, & hæc theatra spectarent, ubi in longa serie sacrificuli collocantur, (Presbyteros Christi sacrificulos uir iste grandis appellat) & ligneas, argenteas, & marmoreas statuas ferunt, quos Hierophanta subsequitur, panem gerens, nec nō stiparam hinc inde populi multitudinem, qui panem adorant, intuerentur, exhorrescerent, & rogarēt, ubi & apud quos essent, & cuiusmodi paganismus successisset, quum nunquam putarent huc grassatum iri, & simulatq; intelligerent, Dominicam cœnam prophanatione polui, præ animi dolore & tēdio inflammarentur, & admodum condolescentes, & populum ad pristinam Sacramenti dignitatem restituērent. Mox hanc Ecclesię in Europa consuetudinem ethnicę, barbaricę, & Persicę sollemnitati assimilant, apud quos sacer ignis præferebatur, quē populus adorabat, eundem 365. sacrificuli nefarii præcesserant, ut ipsorum numerus anni diebus congrueret, adeoq; singularia ornamenta & decora gestabant: Ita fere Melancthon sentit. Sed, optime Lector, cogita, ut totius Europę caput à Melancthone atteratur, quū multis inde à seculis, donec Lutherus apud Viterbergenses oriretur, in Italia, Gallia, Hispania, Germania,

Melancthon
sacrificulos
Christianos
Persarū
sacerdotes
appellat.

Melancthon
philantia

Germania, Britānia, Vngaria, Polonia, alijsq;
Christianis nationibus per uniuersam Europā
nō quisquā extiterit, qui uel ea pietate uel do-
ctrina præfulcerit, ut agnosceret Sacramenti
intuitum, qui inde à tot seculis per Europam
in uenerabili solennitate & litanijs frequen-
tatur, tam fœda abominatio corā Deo adeoq;
mera Idololatria uideretur, & nil nisi ethnicū,
barbaricum, Persicum, Theatricum quiddam
foret. Tandem fortuito S. spiritus Melanctho-
nem, qui Ecclesiam hactenus Deo destitutam
fuisse intendit, afflauit, ut postremo Europam
grauissimo crimine liberet.

Sed, quæso Lector, affectatam hominis dis-
tinctionem nil moreris, nec cuiuslibet spiritui fidem
habeas, sed spiritus ex Deo ne fiat, discuties.
Cogitabis quod Dominus S. Spiritum Eccles-
iæ promiserit: Patrem, inquit, rogabo, &
uobis alium paracletum mittet, qui uobiscum
semper maneat, & in omnem ueritatem diri-
gat &c. Item, non uos orphanos reliquero &c.
Adeoq; in uniuersa Europa uel aliquot saltem,
qui Lutheri ætatem præcesserunt, pietate &
ingenio eximios uiros admittas, nec unius Mel-
lancthonis gratia, quosuis fastidias, non unico
homunculo impensius, quā Catholicę Eccles-
iæ incumbas. Memineris uerborū Hieronymi:
Aperte conuincenda est blasphemia dicentiū, In Dialo-
ad extremum spūm sanctum ad Montanum aduersus
descendisse, nec credendum asserētibz, uniuers
sum mundum esse Diaboli, & quod familiare rianor.

Cautio
in Melan-
cthonem.

1. Ioh. 4.
Iohan. 14

30 DE ADORATIONE CHRI

est eis dicere, factum de Ecclesia lupanar, quin defende Ecclesiam, & dic, non sine causa CHRISTVM mortuum fuisse, nec ob sacerdotum tantum mastrucam, DEI filium descendisse.

*Amolitio
calumnia
rum Melan-
thonis*

*De Missæ
sacrificio
pro uiuis
& mortuis
supra
doctrinā
habes.*

*Melan.
suggillat
tio contra
sacramen-
ticeremo-
nias nus-
tat.*

Primum articulum Melancthon incessit, quod Sacramentum nefarie & turpiter in sacrificio pro uiuis & mortuis tractetur, idq; hoc loci prosequi nolim, sat fuerit ad superiora Scripturæ & Patrum testimonia lectorem relegari, in quibus passim inuenitur, quod CHRISTVS in cœna sua per Sacramenti institutionem DEO cœlesti Patri se ipsum obtulerit, & procul dubio in mortem tradiderit, pro omnibus ijs, quorum nomine postea affligebatur & moriebatur, ut institutionis uerba illud dilucide explicant, quodq; Apostolis commiserit, ut corpus suum ita deinceps cōsecraretur, & offerretur, & postea in communionem cederet. Consule singulariter Hefychij & Chrysostomi testimonia, & postremo apud ultimū articulum mentio eiusdē nō nihil regeretur. Cæterum, quod ad aliud punctum à Melancthone admodum traductum attinet, memineris inuidiosam calumniam, & insulsos iocos, quibus ECCLESIAM lacerat, inanes nugas uideri, uidelicet corpus & sanguinem Dominicum in Sacramenti actione, hoc est, iuxta illius sententiam, solum in manducatione, uidelicet, cum sumitur, ac percipitur, coram haberi, non autem seculis

IN EVCHARISTIA.

51

eus, quemadmodum in sacramento Baptismi sanctus Spiritus in ipsa actione regenerationē exercet. Quodq; erroneum illud sit, supra scripturarum testimonijs, & potissimum in altero primario articulo, utpote suo loco fulciebatur, ut quisquis diuersum sentiat, eluctetur Deum, qui ueritas est, uanitatis eriminari, nec non adiectum est, utriusq; sacramenti, Baptismi scilicet & Eucharistiæ discretimen, quandoquidem in conspicuo sit, quod CHR I S T V S Baptismum huiusmodi uerbis instituerit: Baptizate eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Et alibi: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, regno cœlesti priuabitur. Minime gentium ait, aqua est sanctus Spiritus, ideoq; non mirabitur uirtutem Baptismi in ipsa actione spectati, sed altaris Sacramentum multo dissimiliter subrogauit, & longe alijs uerbis instituit, quæ citra controuersiam ante porrectionem semel tantum protulit, uidelicet huiusmodi uerbis: Hoc est M E V M C O R P V S, & hic est meus sanguis. Quæ certe non ipsius rei actionem, sed materiæ consecrationem, & transubstantiationem respiciunt, & falsa iuxta Melancthonis opinionem uiderentur, nisi simulatq; à Dño essent prolata, in ipso momento corā essent & manerēt corpus & sanguis Dñicus. Huic multo potius sententiæ standū est, ut Apost. ait, qđ Deus uerus sit, & oīs homo mēdax. Et qā intentio Melan. labascit, q potest calūniæ locus dari?

Ioh. 14.

Ut Baptismus a Sacramentū huius formæ differat.

Baptismus

Mat. 28.

Iohan. 3.

Sacramentum altaris.

Rom. 9.

D r

Non

92 DE ADORATIONE CHRIS.

Vt Chri
corpus in
cibor ijs
asseruet.

Non Deum citra uerbum suum creaturæ alligamus, nec eundem, ut Melancthon imaginatur, constringimus, sed quia sacerdotibus in Persona Apostolorum corpus suum consecrandum mandauit, nec alia nobis, quam hæc uerba: Hoc est in eum corpus, hic est meus sanguis, reliquerit, ne quicquam heremus, uerbis super panem & uinum prolatis, non amplius panem & uinum, sed uerum corpus uerumque sanguinem Dominicum extare, ut illius uerba, quæ fallere nequeunt, suffragantur, & corroborant. Non dicimus Deum habitare seu contineri in pyxide, ut in loco, etsi elementorum species iuxta naturæ suæ proprietatem in ea contineantur: sed dicimus Christum illic ut in Sacramento secundum mysterij conditionem, modo nobis imperferutabili & ineffabili adesse, & nihilo secius secundum sedem habitationis suæ, quæ in cælo est, sedere ad dextram Patris. Vt non semel supra, & cum primis in Basilij, Chrysostomi, Augustini & Bernhardi sententijs fusius adducebatur.

Illud Melancthon urget & propugnat, Sacramentum à Domino non institui, ut ostendatur, contueatur, circumferatur, adoretur, uel solatium aut subsidium hic conquiratur, sed ut manducetur. Verum lubenter rogauerim, an uerba: Hoc facite in mei commemorationem, quæ Dominus duodecim saltem suis Apostolis in cæna dixit, nihil aliud significant aut explicentur. postulent, quam edere, bibere, & communicare, ubi

tibi tandem Apostolis & successoribus sacerdotibus mandatū dederit, ut corpus Domini consecrarent & offerant, quæ necessario ante dispensationem contingent, ut Patres postea ab Apostolis in genere omnes pariter unanimi cōsensu attestantur & docent.

De Sacramenti Signo.

V V M Signum aliasq; Sacramenti formas respicimus, haud lubenter instrui uelim, an non, quando Dñs noster CHRISTVS, ut Evangelistæ cum Apostolis docēt, panes in manus suas accepit & fregit, inquit: Hoc est meum corpus: huiusmodi uerbis (Hoc est) Euchariſtiam Apostolis suis, priusquā communicarent, ante cōtemplationem exhibuerit? Et quid quæſo apud Patres ana Ecce crebrius inculcatur, quā quod peracta cōsecratione, Dominicum corpus præsentibus Christianis per sacerdotes exhibeatur, & postea ad communionem deflectatur?

Exhibetio & cōtemplatio sacramenti uerbis Dñicis cōpetūt, & in Christiā cōtemplatio in Christiā petuo frequenter bantur.

DIONYSIVS Areopagita, capite 3 parte 2. inquit: Quum Psalmi cantantur, & sacra scriptura ordine debito prælegitur, cathecumeni, Enerchumeni, aliq; qui publicam pœnitentiā egerunt, Ecclesia exi-

D 3 guntur,

64 DE ADORATIONE CHRI,

guntur, & manent intus soli, qui diuina spectare merentur, atq; percipere. Adhuc quum Episcopus diuina munera comendarit, sanctissima deinde & cum primis sublimia mysteria consecrat, & quæ antea prosequabatur, uenerandis operata atq; abdita signis, in conspectum agit, diuinaq; munera reuerenter ostendens, ad sacram illorum communionem reuertitur. Vt supra dictum est.

Eusebius Emissenus in Sermone quinto de Pascha, ait: Sacrum Dei tui corpus & sanguinem fide respice, honora &c.

In Missa Basilij & Chrysostomi ita habetur: Sacerdos eleuans sanctum panem, dicit: Sancta sanctis.

Chrysostomus porro Sermone 3. ad Ephesios in Morali tradit: Indignos ab Ecclesia priusquam oblatio fiat, repellantur. Postea, statim appensa altari uelamina subtrahantur, adeoque & indigni sint istis uidentium oculis, indignæ aures, post acta mysteria accedere liceat, presentibus uero, inquit, mysterijs abito.

Homilia denique 45. in caput Iohann. 6. ait: Ipse in Sacramento seipsum exhibet, ut intueamur, contingamus & manducemus, quodq; Christum in Sacramento, ut in purpurata ueste uideamus, docet. Consule superiora. Adhuc in Encenijs de Eucharistia: Putas panem & uinum uideri? non sic cogitabis, &c. Item Homilia 21. ad populum: Oculis uides horrenda mysteria &c.

Hesychius lib. 2. capite 8. inquit: Huiusmodi mysteria pollutis oculis & auribus

bus nequaquā conferri, & docet eos qui modice fidei sunt quū nonnihil ambigunt, corpus Domini, quod nec angeli intueri probe possunt, inspicere, ut preparari oporteat.

Ambrosius de fratre suo Satyro inquit: Cum adhuc catechumenus esset, oculos in mysteria dirigere erubuerit. Diuinum illud fidelium Sacramentum poposcit, non ut curiosos oculos insereret arcanis. Consule eiusdē testimonium in altero primario articulo.

Damasceus scribit: Producamus oculos &c. Item in historia duorum militum: Imaginaberis tibi creatorem in suo archetypo representari.

Reuchlinus.

Ineptum ac frigidum putabitur, qui Sacramenti signum pluribus inquiram, quum à veteribus communiter prosequatur, adeoque D. Reuchlinus, quem aduersarij Hieronymo prope modum comparant, attestetur, uocabulum MISSAE, hebraicum haberi, & originem à Reuchlini themate mas deriuat, quod significet uoluntarium sacrificium. Aut à uocabulo nasas, quod est offerre, & procul dubio eleuatio ad oblationem refertur, siquidem de ratione sacrificij esse putetur, cūq; Deuteronomij in uulgari uersione legamus: Oblationem spontaneam manus tue &c. Ex quo Reuchlinus Hebraicā originē uocabuli Missae declarat, ubi Munsterus, qui nō postremas apud eos partes sortit, habet: Leuatione uoluntaria manus tue. Haecenus de Sacramenti eleuatione, Signo & cōtemplatione.

D 4

De

66 DE ADORATIONE CHRI.

De Sacramenti circum- latione.

MELANCTHONI denique Eucharistia productio impensius, quam Signum sordebat: Verum haud inuitus doceri oportere, quum supra plus satis tra-

*Circum-
latio non
infringit
sacramen-
ti formam.*

datum, quod perfecta consecratione, subito corpus Dominicum realiter adsit & maneat in Eucharistia, quid ueter quo minus reuerenter hinc inde portetur? Quum tamen uel hinc communicationi nequaquam iniuria fiat, nec non perpetuo idem factitari consueuerit. Sin circumlatio Sacramenti institutionem admodum, ut Melancthon insinuat, conuellit, qui accidit, ut sancti Patres, quos proximo articulo apud reservationem Eucharistiae annumeravi, toties de hoc genere mentionem faciant?

Iustinus.

QUID portendit, quod Martyr Iustinus propemodum Apostolorum aetate docuerit, quodque eodem fere tem-

Irenaeus.

pore Irenaeus dicat: Romani Episcopi hospitibus ad Romam Episcopis Eucharistiam so-

Melchias.

lenniter trans mittebant, quodque S. Melchias descomiserit, Eucharistiam ab Episcopis consecratam, finitimis Ecclesiis ob haereticorum seque-

Tertul.

tiam adferre, & quod Tertullianus, Cyprian-

aliique ab

Clemens Alexandrinus, Dionysius Alexandri-

sique inter

nus, Basilus, alique Patres, usque ad Augustinum,

uallousque

unanimitur consentiant quondam, & singulari-

ad Aug.

ter quum persecutio horribiliter grassaretur,

Eucharistiam

Eucharistiam Christianis in Ecclesia domum
deferendam, quæ reuerenter, & ut Cyprianus *Tarstyti*
in Sermonē de lapsis tradit, cū timore & metu *Hyppoly*
communicandam, dari, quod & S. martyres, *tus.*
Thasitius & Hippolytus, ita usurparint?

M Agnum præterea Nicenum Concilium, & uniuersus Patrum Senatus *Nicenum*
astipulatur, perpetuo moris fuisse, ut *Conciliū.*
ad egrotos deferretur, qui saluberrimo uiatice
ante discessum suum præmunirentur, quodq;
sacerdos sanctę Lucię martyri, ad supplicij lo
cum productę, & ad collum uulnere accepto *Lucia.*
attulerit, quodq; Zozimas in sanctum uascu: *Zozimas*
lum acceperit, & apud Iordanum Marię Aę
gyptiacę ante obitum ipsius destinauerit?
quodq; Horatus Vercellensis presbyter ad *Horatus.*
Ambrosij lectum portarit, & sanctissimū uis
rum prospici curarit? Nec non Exuberius & *Ambro.*
Hieronymus corpus Dominicum in uiminea *Exupe.*
canistro & sanguinē in uitreis poculis circums
tulit? Adeoq; quondā, ut & hodie singularia
uascula, cuiusmodi sunt Ciboria, Arcule, Capsu
le, Pyxides, Turricule, & id genus similia adhi
bebantur, in quibus Sacramentum contentū
super altare reponebatur, ut hæc omnia in pro
ximo articulo copiose adducta sunt. Ideoque
Catholica Ecclesia inde ab Apostolorum se
culo circa hanc sacramenti solennitatem

horribiliter aberrauit, aut certe

Melancthon Ecclesiam parū

equanimiter inuitat.

D S

Quod

DE ADORATIONE CHRI.

Quod apud Sacramentū solatiū & præsidij locus habeatur.

Non ideo
Sacramē
tū saltem
institue
batur, ut
manduca
tioni des
seruiat.

EST FORTASSIS quo
Melancthon irritetur, quod
in Christiana Ecclesia Sacra
mentum cum magno popu
li undiquaque stipati apparatus
circumferatur, proponatur,
& adoretur, nec interim subito communica
tionis usus accedat, quodque Christiani solatiū
& præsidium hic requirant, quum tamen, ut
ipse opinatur, saltem in hoc instituatur, ut mā
ducetur & bibatur: sed ut fæde impingat, uel
hinc absque negotio intelligitur. Si enim in sa
cramēto uerū corpus Dñi realiter sit & manea
at, ut citra cōtrouersiam res se habeat. quis tā
topere insaniat, q nō Deum suū creatorē & sal
uatorem ibidem adoret? Et quiseius uer cordis
& inscitie foret, ut ex attentissima oratione sua
non solatiū & confugium sibi illic conquireret?

Apud Eu
charistiā
solatiū &
præsidij
gratiā a
Christo
cōtra mis
seriarum
assultus
conquiri
mū.

SA Nctus Dionysius diuinam essentiam
in Sacramento adorat, & rogat, Vt nos
stros oculos spirituales luminis sui splen
dore compleat.

IGnatus Gloriam & dignitatem Dei uocat
carnem uiuentis Dei filij.

CYprianus astruit, q in sacramento huius
præsentia gementes non frustra remissios
nē impetrent, nec cōtriti cordis holocaust
stū, repulsam sit passurū. Item: Quoties ante Dei
conspiciū

IN EVCHARISTIA. 59

conspicuum ploramus, toties S. spūs gratia renouemur, quumq; suspiremus, Dñs nobis ignoscat.

In Epist. 2. lib. 3. uocat sacramentū protectiorem, tutelam, munimentum. Et in Ser. de cœna Dñi: Subsidiū, uitæ & saluti hoīs prospiciens, medicinā ægritudini cōsulentē, & holocaustū qđ oīm immunditiæ & iniquitatē exurat, appellat.

Gregoriū Nazianzenī soror Gorgonia, in capitali & extremo discrimine quū de humano præsidio desperaret, apud altaris sacramentū præsidium & solatiū quaesivit, & in sacramēto sublata uoce oīm nostrum medicum cōpellat, & mulierculā quæ sanguinis fluxu laborabat, nec aliunde curari poterat, & saltē ad simbriam Dñicæ uestis progressa, salutē acceperit, cōmemorat. Ideoq; propemodū cum Dño expostulat, siquidem non uestis saltē simbriā, sed corpus suū, corpus inquā uiuificās, in sacramento coram habeat, nec a precibus & lachrymis cessare uelit, ni prius sanitatem recuperarit. Et mox uoti compos, & animi sanitatem, & opus corporis robur consequitur.

Basilius & Chrysost. in liturgiis suis apud corporis & sanguinis Dñici præsentia, p oībus miserijs quæ non tantū præsentibus, sed & absentibus Christianis, & uniuersam Ecclesiā opprimūt, intercedūt. Adeoq; Basilius luculenter prodit, quod sua ætate, quū periculo qđ implicaretur, altaris hostiā offerri, & pro ingruenti commodo Dñm deprecari. Basilius ita rogat: Memento Dñe circumstantis populi, & pro certa causa remanētium.

Cōtrito
cordi nū
hil abnu
tur.

Attende
fidutiam
Gorg. in
Eucha.

Matt. 9.

Pro ōni
casuū dis
crimine
Chrs in
corporis
sui præ
sentia ap
ud Eui
charistiā
adoratus

Chrys

60 DE ADORATIONE CHRI.

Pro præsentib. & **C**hrylostomus homilia 26. in Matthæum scribit: Quod sacerdos ante altare aſtet pro uniuerſo mundo, pro abſentibus & abſentib. præſentibus, pro ijs qui ante nos fuerunt, & in pro exiſtẽ poſterum uenturi ſunt, pro quibus omnibus per tibus & ſu exhibitum hoc ſacrificium Deum proſequutum turis, pro iri. Præterea lib. 6. de Sacerdotio. Sacerdos uiuis & in Miſſæ officio non ſaltem pro ciuitate illa, in mortuis, qua officium peragit, ſed totius mundi loco, quã In ſumma ciuitas legati & interceſſoris uice habeatur, os pro unis rat Deum omnibus & uiuis & mortuis propitiũ uerſo mũ reddi. Et ne ſuſpicari poſſis, huiusmodi orationem non ad Chriſtum, præſertim ut in ſacra Presby. mento præſens eſt, ſed ut communiter adoras ter apud ri cõſueuit, dirigi, quaſi Chriſt anis in huius præ altare to ſentia minus ad adorationem animus inſiamtius mun metur, ideoq; ſcribit: Non abſq; cauſa doceri, di legatis ut altare accedamus, & agnum ibidem ſuper ab onem ſuſ tare iacentem, qui mundi peccata pro mortuis bit. tollit, inuocemus.

Pro omib. Chriſtianis miſeris ſtatibus. **C**onſule orationes Ambroſij præparatorias ad Miſſam, ubi inuenire eſt, ut ſanctiſ. uir apud oblationem adorarit, uidelicet: O Domine I E S V Chriſte quanta cordis contritione & lachrymarum fontibus, quanta reuerentia & tremore diuinum hoc & cœleſte ſacrificium celebrabitur &c. Ideoque Domine obſecro populi ærumnas placatus reſpicias, uulgi miſerias, captiuorum ſuſpiria, orphanorum inguitatem, peregrinorum inopiam, imbecillium obſtacula, ægrotorum deplorationem, ſenũ defectus,

IN EVCHARISTIA. 61

defectus, iuuenum gemitus, uirginum uota, uiduarum anxietates &c. Et nos te sanctissime Pater, pro mortuis supplicamus, ut perpetuo suauiter quiescant &c.

Quodq; olim Christiani in extremis laborantes, singulariter ad sacramenti huius supplicationes confugerint, utcumq; antea sibi perspexissent, habes memorabile exemplum, de huius uiri fratre Satyro, in Oratione funebri, ut supra ad uerbum prolixè dinumerabatur.

Sacramentum, dempta cōmunionē in optimae spei et profectus expectationē portabitur.

EX Augustino id genus plurima duci possent, nec hoc uulgare est, quod de Ciuitate Dei, lib. 22. cap. 8. de Hesperio uiro tribunitio habetur, idq; consulas licebit.

Diabolis ci assultus et iniurię sacrificio altaris expugnant

Cyrillus libro 4. in Iohannem, cap. 17. Eucharistię uirtutem attribuit, quę non tantū ipsam mortem, sed uniuersum languorem expellat, adeoq; scruentem in membris nostris legem compescat, animiq; nostri aestuationem restringuat &c. Idq; præcipue experientur, quibus Eucharistia prospectum est.

Petrus Chrysologus Nazianzeno consentit: Apud Eucharistiā longe maius quam q. apud fimbriam Dominicę uestis leuamen conquiri par sit. Vt supra in longum adducebatur.

Hic plus est, q. Dōs minicę uestis fimbria.

Vt præterea insignia miracula Christus per Eucharistiā in Christianorū salutem & gratiam exercuerit, haud obscurum est, Patrum & Ecclesię historiarum lectoribus.

Gregorius

62 DE ADORATIONE CHR.

Claudus
gerebat.

Corpora
les

Podagris
eus sanat

Gregorius Turonensis libro 2. De miraculis S. Martini capite 25. scribit: Ut quidam claudicans, Bonolphus nomine, S. Martini basilicam ingressus, quum officium perageretur oblatioq; expediretur, & Eucharistia mysteria cum corporali ut fieri solet, tegetentur, exoptatam sanitatem in illius presentia consequeretur. Et capite 47. de alio quodam qui contracta membrorum tortura grauabatur, & curriculo uectus, in urbe stipem emendicabat: Is ad Martini basilicam productus, ante sanctissimi uiri sepulchrum collocabatur: Cumq; expletis missis, populus corpisset sacrosanctum corpus redemptoris accipere, illico dissolutis nodis, q genua nexa tenebant, in pedes erigit &c.

Gregorius Magnus in uita Benedicti libro 2. Dialog. cap. 24. tradit, Ut quidam ex collegio S. Benedicti citra consensum, & periurus cœnobio relicto ad parentes defugerit, & subito emortuus fuerit. Cæterum parentes, & eorum propinqui, cadauer iterum atq; iterum terræ cōmiserint, quod rursus eiciabatur, ideoq; Benedictum misere obsecrabant, & ueniam pro monacho apostata petebant, tunc

S. Benedictus dem S. uir corpus Dñicum propria manu porrexit, inquit: Abite, portate, & corpus Domini corpus ad cū ad pectus reponite, & tandē terrā mādabitis. **Quo** quidē peracto, terra corpus sibi cōcredū pectus colitū asseruarit. Ita & in 3. li. Dialog. Pape Agaplocari uoluit. **meminit**, q Cæsarē Iustinianū accessurus, grūno sum hoīem pedibus & lingua iuxta misere laborantem,

IN EVCHARISTIA. 63

tantem, q nec fari nec progredi poterat, intue- Agap.
 batur. Et quia Agapet in necessarij acerbe casum dnico cor
 ferebant, in bonā spem erigebantur, quod Dei pore clau
 p̄sidio adhibita Apostoli Petri intercessione, dū et mu
 calamitosum iuuare posset, subito se in oratio- rum sas
 nē coniecerit, Missam celebrarit, eoq; oblationē nauit.
 immolarit, qbus iam absolutis, claudū publice
 ante pedes suos locarit, & Eucharistiam porres-
 xerit, mox relaxata lingua, quæ hætenus uin-
 ciebatur, solueretur, & officio suo decesserit.

Huc ex S. Gregorio ad primū articulum, cō *Vincula*
 plurima Dei miracula Eucharistię ipso effectu ligatorū,
 p̄stita, quę cōsolationi & fidei nō minimū pon *qui abes*
 dus addunt, referūtur, & inter cętera ex Hom. *rant, E uo*
 33. & ex lib 4. Dialo. cap. 57. De uiro captiuo, *charistie*
 cuius uinculum quoties cōiunx sacrificiū pro eos *gratia re*
 dem celebrari curauerit, in carcere soluebatur. *laxabano*
 Hinc ergo, ut S. uir asserit, desumet, ut efficax *tur.*
 sacrificiū in nobis habeatur, q animorū nexus *Quid los*
 dissipent, quū pro alio absente, p̄fuerit, ut uin- *cus uelit.*
 culis resisteret. Adeoq; de Agatho Episcopo *Agatho.*
 Panormitano, qui p altaris sacrificiū pro nau-
 ro suo, quē in mari amiserat, nec secus q mortuū
 fore suspicaretur, a Deo incolumis permanserit,
 & eadem hora quū sacrificiū in illius salutē per-
 ageretur, littus appelleret. Quibus & Grego.
 infert, sibi non difficulter p̄suaderi, quod Deus *Grego.*
 hæc in uiuentiū, p̄pugnationē, ut cūq; horū nō *fiducia ho*
 nil illis constaret, exercuerit, ut similia & alijs *stium op̄*
 deferrent, qd uidelicet uictima non tantū uis *niōes op̄*
 uentibus, sed & mortuis, modo peccatorū quali- *pugnat.*
 tas ferat, consulat. Non

64 DE ADORATIONE CHRIS

Non dissimula & apud uenerabilem Be-
dam in historia gentis Anglorum legū-
tur, quod sua ætate quidam carceri in-
trusus, fratrem habuerit, qui Abbatia officio
præfulgebat, cui admodum erat persuasum,
fratrem alicubi in militia extinctū esse, ideoq;
quum fratrem singulariter complecteretur,
quotidie in sacrificio insigni cum animi ad Deum
erectione, fratris meminerit, ideoq; contigerit,
ut toties captiuus eadem hora qua sacrificium
Eucharistia pro eo offerretur, uinculis liberaretur.

Vailem
Abbas S.
Theodo.

CAeterū ut stupenda miracula san-
ctus Bernhardus Sacramenti reserua-
tione sæpenumero ediderit, prosequit
in eiusdem uita Guilielmus quōdam Abbas ad
S. Theodorum, qui postea monachus Igua-
censis fuit, cuius æstimationem quanti fecerit,
ex cumplurimis Epistolis, nec non ex elegan-
tissimo libro De gratia & libero arbitrio, quem
iisdem nuncupauit, deprehenditur, qui etiam
apud sanctissimi uiri acta, perpetuus comes &
assecuta fuit. Peculiariter lib. 1. cap. 9. dinumerat,
ut Bernhardus insigni genere uirum qui ca-
pitaliter decumbebat, & ratione & lingua pri-
uatus, Hostia huius sacrificio & precibus plane
sinceris recuperarit damnum, & ut peracto sa-
crificio cum Eucharistia eundem accesserit, &
deposita animi confessione, uaticio præmuniret
rit, cui ex animo confusus, in Dei misericordiam
propendebat, animamq; Domino commendauit.

Bernh.
sua pieta
te apud
sacrificiū
altaris
euidā rati-
onis &
loquela
usu desti-
to prospere
xit.

Et hoc

IN EVCHARISTIA. 65

& hoc miraculum eidem cuius Dionysius Alexandrinus apud Eusebium Eccle. Hist. lib 6. mentionem facit, affine & germanū habetur.

In decimo capite tradit, inquit, Cum sanctissimus uir adhuc uiueret, non procul à monasterio uxor adultera habitauerit, quæ maritum suum per malignas incantationes cruciat Diabolis rit, ut miser homo consumptis carnibus, nec eas incan posset mori, nec uiuere fineretur. Sæpius denique tationes que & uocis usum, & sensum omnem corporis Eucharistis amittebat, iterumque quoties redibat, non sicut effica ad uitam, sed ad mortem proximam crudeliter reuocabatur. Adducitur tandem homo tur.

ad uirum Dei, in monasterio demorantem, & ei Tragedia miserabilis explicatur, qui uehementer indignans, antiqui hostis malitiam tantum sibi in Christianum hominem usurpasse, Attende uocās duos e fratribus, ante sanctum altare ho & Bernardum deportari, ibique supposito capiti eius dus uasculum uasculo, Eucharistiam continente, in ipsius Sac la cū coram cramenti uirtute a latione Christiani iubet de pore Domini monem prohiberi. Factum est, ut præcepit, & minico sum miserum hominē post tātos cruciatos fides per per casfecta, perfecta reddidit sanitati. Ibidem etiam put & gro inuenire est, ut cuidam iam emortuo salutaris tantis de hostiæ sacrificio, & precibus suis salutem com posuerit, pararit. Alios porro libros de huius uita do & Diaboli ctiissimus Bernardus Bonæ Vallis Abbas, qui licis ludibrijs subiectusdem ætate uixit, & omnia comperta habet, conscripsit. Et hic in altero libro, cap 3. do to refistit, cet, Quam sanctissimus uir Mediolanum abiret, rit.

Tom. II.

E

mulier

66 DE ADORATIONE CHRI.

mulier grandæua, ciuis Mediolanensis, honorata quondam matrona, usque ad Ecclesiam beati Ambrosij post beatū uirum a multis tracta fuerit, in cuius pectore pluribus annis Diabolus sederat, & iam ita suffocauerat eā, ut uisu, & auditu, & uerbo priuata, frendens dentibus & linguam in modum proboscidis Elephantinæ protendens, monstrum, non femina uideretur sordida ei facies, uultus horribilis, status sordidus, inhabitatoris Satanae colluua testabantur. Hæc cum aspexisset uir Dei, nouit inhaerentem ei, & infestatum diabolum, nec facile egressurum de domo, quam tanto possederat tempore, conuersus ad populum, cuius innumera aderat multitudo, orare iubet attētius, & Clericis & monachis secum iuxta altare consistentibus, mulierem iubet ibidem constitui & teneri. Illa uero reluctans & diaboli ea ui nō naturali uirtute recalcitrās, non sine aliorum iniuria ipsum Abbatem, pede percussit, quem diaboli ausum, mansuete ille cōs temp sit, ad expulsionem, non indignatione iræ, sed pacifica & humilī supplicatione, Deū inuocat adiutorem, & ad immolationem hostiæ salutaris accedit, quoties tamen eandem sacram hostiam signat, toties ad mulierem quoq; conuersus, eodem crucis signo edito, spiritum nequam athleta fortis impugnat, nam & ille malignus, quoties aduersus eum crucis signum intenditur, percussus se indicans, acrius sauit, & recalcitrans contra stimulum, quidnam tolleret, prodit inuitus. Expleta autem oratione Dominica, efficacius

tius hostem aggreditur uir beatus, patina si quis Diabolo
 dem calicis, sacrum Domini corpus imponens, et crucis sig
 mulieris capiti super ponens, talia loquebatur: nū formi
 Adest inique spiritus Iudex tuus, adest summa po dolosum
 testas, iam resiste si potes, adest ille qui pro no est, quod
 fra salute passurus, nunc, inquit, Princeps huius aduersas
 mundi eijcietur foras. Hoc illud corpus quod de riū illus
 corpore uirginis sumptū est, quod in stipite crus dunt.
 cis extensum est, quod in tumulo iacuit, quod de Bernard.
 morte surrexit, quod uidentibus discipulis ascen patinas
 dit in cælum. In huius ergo maiestatis terribili addita eu
 potestate, tibi spiritus maligne præcipio, ut ab charistia
 hac ancilla eius egrediens, contingere eam dein olsesta
 cept non præsumas Cumq; eam inuitus deserēs, muliercu
 et manere ultra nō uolens, atrocius affligeret, la capiti
 tam magnā iram, quam modicū tempus habens, apponit,
 rediens pater sanctus ad altare, fractionem ho et insigni
 stia salutaris rite compleuit, diffundendamq; in bus uer
 populo pacem ministro dedit, et confestim pax et bis pronū
 salus integra reddita est mulieri. Et huiusmodi ciatis, dia
 Epiphonemate historiam finit: Sic ille nequam bolum ex
 diuina mysteria quantæ sint efficientiæ et uirtus pugnat,
 tis, non confessione, sed fuga coactus ostendit. cuius fia

In eodem libro capite 6. aliud eiusdem ges des, uel
 neris miraculum ita adfertur: Aquitanix Cos hinc de
 mes crasso schismate correptus, complurimos Eucharis
 Episcopos qui dissentirent, exegit, & nihil nō stia, sub u
 aduersus Ecclesiam machinabatur, quem fans na etiam
 ctissimus uir, adhibitis Carnotensibus Episco specie, do
 pis, sepius admonuit, ut cogitaret unicam esse cumento
 Ecclesiā, & quicquid, inqt, extra eam est, quasi erit.

68 DE ADORATIONE CHRI.

Can. 6.4 extra arcam iudicio Dei necesse est interire &
Num. 16 dilui, adducta quoq; exempla Dathan & Aby
Vnica sal ron, quos reatu schismaticis, terra uiuos obsors
te est Ec buit, nec tanto malo vindictam Dei aliquando
clesia, ubi defuisse monstratum. Et quum uerba mutuo
quisquis collata, nihil efficerent, tandem efficaciora ars
desideras ma corripuerit, & ad altare sanctum oblaturus,
tur, dispe & supplicaturus accedit. Comes aut pro foris
riet bus sustinebat. Peractis igitur consecrationis
Altaris bus & pace data, & diffusa in populum, homo
sacrificia Dei iam se non agens ut hominem, corpus Do
insignis mini super patinam ponit, & secum tollens, atq;
est arma ignea facie & flammeis oculis, non supplicans,
tura. sed minax foras egreditur, & uerbis terribilibus
Cōsecra bus aggreditur Ducem: Rogauimus te, inquit,
tio Osci & spreuisti nos, supplicaui tibi in altero, quem
lū pacis. iam tecum habuimus conuentu seniorum Dei
Attende ante te adunata multitudo, & contempsisti. Ecce
dū diligē ce ad te processit filius uirginis, qui est caput &
ter, ut Eu Dominus Ecclesie, quem tu persequeris, adest
charistiā iudex tuus, in cuius noīe omne genu curuatur,
sub una e celestium, terrestrium, & infernorum, adest ius
triāspetie dex tuus, in cuius manus illa tua anima deues
S. uir du niet. Nunquid & ipsum spernes? Nunquid & ips
xerit. sum sicut seruos eius cōtemnes? Videns Comes
Phi. 2. Abbatem in Spiritu uehementi procedentem,
Heb. 10. & sacratissimum Domini corpus ferentē in manibus,
 expauit & irriguit, membrisq; tremebundis metu & dissolutis, quasi amens solo pro
 uoluitur. Tandem uir Dei ad eū propius accedit,
 & pede pulsans, ac cliuem surgere iubet,
 &

& stare supra pedes, & Dei audire sententiam, inquit: Redde Pictaviensi Episcopo Ecclesiam, subdere Innocentio Papæ, & quemadmodum ei uniuersa obedit Ecclesia, recede à schismate, & pœnitentiam age, & in unitatem sectas redige. Audiens hæc Comes, autoritate Spūs sancti, & sanctorū Sacramentorum præsentia uictus, oībus obsecūdarit, quæ sanctissimus tū præsen uir præceperat. Hactenus de miraculis quæ Bernardus Sacramenti huius efficacia edidit. nos S.

In 4. lib. cap. 4. & 5. eius generis cum plurima inuenire est, quæ sanctissimus uir, diuina superas sacrificij altaris efficacia, fœliciter exercuit, uis uir. delictis cæcis uisum, surdis auditum, mutis loquelam, claudis inambulationem, elanguidis ac ægris incolumitatem recuperarit, quibus documento facile fuerint hæc duo capita, & præsertim huiusmodi aggressurus, sacrificio se prius tanquam ad solida præsidia deflektens, præmuniebatur. Huc usq; Bernardi miracula, Eucharistiæ ui producta. Adeoque supra ex Francisci uita per Eustachium, Bonauenturam descripta, adduxi, ut cæcus fidei præsidio ereptus, sub Sacramenti eleuatione, uisum receperit.

Ad huius præterea negotij corroborationem, non mediocriter facit, quod Franciscus Quignonius presbyter, Cardinalis S. Crucis, Hierosolymitanus in breuiario Romano ad uitam Beatæ Clare prosequitur, inquit: Virginitatis huius tempore Saraceni Italiam inuasert,

6. DE ADORATIONE CHRI.

S. Clara ac oppidum Aſiſium obſidione premebant, & **Eucharis** uirginis huius cenobium, cui præſuerat, irru-
ſtiã con ptionibus infeſauit, mox uirgo utcunq; uirum
tra pro inopia laboraret, in urbis portam conceſſerit,
phanos & hoſtibus cum capſula, in qua Eucharistiæ ſa-
hoſtes a cramentum portabatur, in medium prodierit,
pud por & hanc ad Dominum orationem ex animo effu-
ram extu derit: Domine, ne animas tibi addiſſas ceſſus
lit, & ob tradas, tuasq; ancillas protege, quas pretioſo
ſidionem ſanguine redemiſti. cui cœlitus ita reſpondebas
ſoluit. tur. Perpetuo uobis adero, & Saracenos ſu-
Pſal. 73. bito terror corripuerit, ideoque retroceſſerint,
 & qui muros adoriebantur, cæcitate mulſati,
 prociderint.

Hæc ideo admoneri placuit, ut non ob-
 ſcurum foret, inde ab Apoſtolorum ſeculo,
 Chriſtianis apud ſacramentum, utpote cui ipſe
 DEVS adſit, utcunq; communio ceſſet,
 ſingularẽ expectatorem in quibuſlibet e-
Heb. 9. tiam periculis haberi, & iuxta fidei ſuæ præ-
 mium abunde reſtallabantur, adeoque calamis
 ratibus horribiliter ingruentibus, quibus non
 humana induſtria, ſed ſacramenti huius adhi-
 bitio medebatur, ut Iſraelitis ARCA Domi-
 nica, (quæ umbram ſaltem Eucharistiæ ex-
 primebat, habebat enim manna, Aaronis uir-
 gam germinantem, & teſtamenti tabellas) ca-
 ſtris illata contra hoſtes proſpexerat, & niſi
 delictis inuidioſi eſſent, ſingulariter illis prouis-
 debatur, ut tantum non gentilibus etiam terro-
 rem incuteret, dicentibus: Deus caſtra in-
 greſſus

IN EVCHARISTIA. 61

gressus est, uæ nobis. Item ne arca Dei Israelis nobiscū maneat: Illius enim manus super nos, nostrum Deum Dagum admodum degrauiatur.

1. Reg. 4
2. Reg. 5

Et quia Christianis Eucharistiæ sacramentum, perpetuo saluberrime affulsit, in usum receptum est, ut periculoso rerum statu, quū inde ab Apostolorum ætate concionibus & litanijs uacabatur, uenerabile sacramentum, tantumquam Christus Iesus unica spes & præsidium nostrum, solenniter deportabatur, in uulgi doctrinam, quod non aliunde quam in Dominū, sperandum sit, qui tristitia miribus commutet, hinc consuetudo inoleuit, ut Dominici corporis die, uenerabile sacramentum extra templū, uel etiam extra urbis pomeria, ut hic Colonig celebratur, idē Martini Quinti consilio approbabatur, humiliter circumferatur, ut diuinum numen propitium reddatur, urbemq; cum incolis per I E S V M Christum saluatorem nostrum, à malorum insultu tueatur, siquidem Scriptura doceat: Nisi DOMINVS ædificauerit domum, frustra laborantibus constructur. Et nisi Dominus ciuitatem custodierit, in cassum uigiles eluctabuntur.

Vnde Eū
charistiæ
contempla
tio apud
publicos
cōuentus
emerget
rit.

Psal. 117.

Interim dissimulari nequit Episcoporum oscitantia haud uulgares abusus irrepsisse, quibus Deus grauitè offenditur, quum nihil non conuiuiorum, quæ Sacramentum horribiliter eleuant, nec tamen difficile foret, remedium adhiberi, ingeratur.

Abusus
Præsulū
indulgentia
proru
perunt.

72 DE ADORATIONE CHRI.

Antiquissimus uir Dionysius, non tantū ab Eucharistiæ accessu, sed etiam ab eiusdem perceptione, Catechumenos, Enerchumenos, publicæ pœnitentiæ reos, luxuriosos, pudicitie profligatores, & id genus similibus uitijs pollutos repellit, quos & contemplatione & fruitione indignos, pñunciar, & per Diaconum loco mouebantur, Ecclesia. Hier. cap 3. parte 2. & 3. in longum deducitur, q̄ digni censcantur, uidelicet pñi, & Christi imitatores, quibus curæ sit, cum Christo asstringi. & hæc sane traditio grauissimæ Apostoli doctrinæ 1. Cor. 11. 2. Corinth. 6. innititur, uidelicet: Quid lux cū tenebris congruit? Ut Christus cum Belial colludit? Huc facit qd̄ Hebræorū 12. ex ueteri testamento Exodi 19. desumitur: Quum animal montem contigerit, lapidabitur. Et Exod 3. habetur, ut Dominus ex rubo Moysen inclamarit: Ne accedas, calceamenta ex pedibus tuis detrahas. Et 1. Reg. 6. proponitur, ut Dominus Bezamitas funeste mulctarit, quod arcam dominicā conspexerint. necnō Dionysio reliqui Patres suis dignus fragantur, & cuiusmodi sit Diaconi uox, protest, idē & dunt, uidelicet: Sancta sanctis. Consule super huius cō-

1. Cor. 9.

Quisquis das, calceamenta ex pedibus tuis detrahas. Et 1. Reg. 6. proponitur, ut Dominus Bezamitas funeste mulctarit, quod arcam dominicā conspexerint. necnō Dionysio reliqui Patres suis dignus fragantur, & cuiusmodi sit Diaconi uox, protest, idē & dunt, uidelicet: Sancta sanctis. Consule super huius cō-

templas Peculiariter autem Chrysostomus in Moralibus. Ser. 3. cap. 1. ad Ephes. ut & supra attigimus, serio inculcat. Quisquis indignus est Eucharistiæ perceptione, idem & illius conspectu non dignabitur, quibus Dominica uerba ex

Euan

Euangelio inducit: Amice quomodo intraſti, ueste nuptiali deſtitutus? Non Dominus, inquit Chryſoſt. inſert: Cur menſa accubuiſti, ſed huc admitti etiam indignum uideri aſſerit, inquit: Cur huc intraſti, & idem profeſſo etiam nū Do-
 minus uſurpat, quum officiū noſtri immemores prorumpimus, nam qui perceptiōe indignuſeſt, nequaquam idoneus reputabitur, ut eidem aſſiſtāt, ideoq; peccatis polluti arcentur, quemadmodum Herus, menſa accubiturus miniſtros a quibus eſt offenſus nequaquā alijs miniſtris ad menſam coniungi permittit, ſed remouentur: ita & hic, qua ratione gentibus acceſſus prohibetur, eadem lex & renatos, peccatorum magnitudine obrutos ſibi obſtringit, & cæt. Indigni ſunt quorū auribus & oculis deſeruiatur. Si enim animal montem contingens, lapidabitur, quorū illos lapidationi obijciendos putaremus? Qui ſane locus cum primis Laicos à Presbyteris ſeſ
 cundos, excitabit & expergefacer. Exod. 9.
Hebr. 12.

Quare & Urbanus III. corporis Domini publice ciſeſtum propositurus, ut Feria quinta poſt celebras Pentecoſtes octauam inſtituit, idq; reuerens
 ter aſſeritur & frequentatur Eccleſia Præſulij teat, & bus ſerio edicit, qui die Dominica feſto huic, p^{ri} ſingularis xima populum diligenter exacuant & cōmoter eo tēp neſaciant, ut in hac diei ſolennitate, Euchariſtore a ſtia beneficio, quod omnium gratiarum fons eſt, Chriſtias digne per peccatorum agnitionem, Eleemo: nis man; ſynarum erogationem, & precum induſtriam ducabiſ. attemperentur, & uulguſ deniq; moner, ut 1. Co. 14
 E V ſobrij Colloſ. 3.

74 DE ADORATIONE CHRI.

sobrii & studiosi presbyteris adiungantur, & in hymnis Domino uora reddant, fides psallar, spes gestiat, charitas exultet, animi pietas lateatur, chorus iubilet, puritas castimonie studio delitietur, in summa, ut uniuersi candido & fauorabili animo accedant, omnem industriam ad DOMIN. laudes conuertant, & huic sollemnitati, ut par est, dedantur, & utinam, subiungitur, obsequium ita inardescat, ut deinceps ad honestae uitae auctuarium progressus emineat, & tandem perpetua tranquillitate potiatur.

Memineris optime Lector, corporis Domini festum eleganter celebrari cum delictorum confessione & poenitentia, quae sacrae reuerentiae commendant, & excipiunt, quae si, ut oportet, usurpentur, non uidebitur cuius uitio quicquam culpari queat.

Nicolaus Cusanus

Eucharistia sacra mentum non frequenter uulgo proponetur.

Illud sane integerrimus & doctissimus vir Nicolaus Cusanus Cardinalis, quem aduersarij non minimi faciunt, quum Nicolai V. legationem singulariter apud Colonensem prouinciam exequeretur, & hic in Prouinciali Concilio, quando Archiepiscopo Theodoricus summae Ecclesiasticae adiuuaretur, statuit, ad maiorem sacramenti reuerentiam, non in conspicuo Eucharistiam circumferri, excepta Domini corporis sollemnitate, addita eiusdem Octaua. & semel saltem deinceps annuatim in qualibet ciuitate huius parochia, quum pericula funesta ingruunt, ciuilibiter portabitur. Quae quidem decreta apud Colonensis

IN EVCHARISTIA.

75

loniensis Ecclesiæ constitutiones nuper eas,
consulas licebit.

Est quod mihi, salua aliorum sententia, non *Abusus.*
parum nauseat, quum aliter atq; instituitur,
hoc festum excolatur & ueneretur, adeoque
Sacramentum frequentibus admodum specta-
culis, transco quotidianam in Missæ officio os-
tensionem, permittatur, utcunq; nihil eorum,
quæ supra præmisimus, exerceatur.

Nec certe præmi potest, quod satanico mini-
sterio ingrassetur, ut omnis generis sceleribus
tum maxime indulgeatur, quando hæc tracta-
tur, quæ occasionem contemptui dederunt, id-
circo, partium suarum illi meminerint, quo-
rum interest alia atque alia grauitè uindi-
cari.

Quondam cum ad diluendam Dei offensam & ad consequendam clementiæ benigni-
tatem, supplicatio subrogaretur, uulgo mi-
ra uitæ disciplina & castigatio uidebatur, &
ut minimum ad meridiem, uel ad uesperum
ieiunio uacabant, nec tabernis aut conuiuijs lo-
cus permittebatur, cuius rei & T E R T V L-
LIANVS, Chrysostomus, aliique Patres
luculenter meminerunt. Nec ignoro primitus
hic apud Coloniam, quum Martinus Quintus
anno millesimo quatercentesimo trigesimo pri-
mo, supplicationē post Pascha extra urbem ha-
bendam promulgarer, longe attentius & syn-
cerius quàm hoc calamitoso tempore, exque-
batur, quandoquidem adhuc meminisse est,
quod

*Vt olim
stationes
celebras-
bantur.*

*Colonien-
sium an-
nales fo.
3000. fol.
lio 2.*

76 DE ADORATIONE CHRI.

quod Sacerdotes in habitu nigro seu cœniten-
tiali comitabantur, ut & hodie fieri assolet, &
nihil non longe maiorem reuerentiam respice-
bat, idq; cordatis hominibus haud dubie dolo-
ri est: Hæretici autem cū suis ansam arripiunt,
qua opinionum suarum malignitatem fulciant,
quod Dñs Deus corrigat, & quorum interest,
illis animū ad sœuēriorem disciplinam suscitaret.

Ecclesiæ
presulib.
incumbit
ut Eucha-
ristiæ dig-
nitati pro-
uideant.
Prophæ-
ni extra
tabernacu-
lum,
Leuiticē in
atrio,
Sacerdos
tes in pri-
mo taber-
naculo.
Heb 9.
Sūmus sa-
cerdos in
secūdo, q̄
uocatū ē
Sāctasā-
ctorum.

S Anctus Basilius libro de Spiritu sancto,
cap. 37. tradidit, ut Ecclesię Presules re-
uerentiam & auctoritatem mysteriorum
diligenter conseruent, nec ea quæ ab indignis
remouenda erant, tanquam theatra exponan-
tur. Quid enim, inquit, Moyses sentijt, quā nō
quibuslibet omnia templi loca patefieri uoluerit,
sed prophanos extra septa locauerit, & qui mū-
di erant, interiora permiserit, in quo genere Le-
uitas tantum admisit. Presbyteris autem uictis-
mas & holocausta, & quicquid ad hostiæ ceremo-
nias attinebat, attribuit, & uni ex ijs sanctuas-
rium commisit, nec illud semper, sed semel in an-
no, ne crebrior accessus sancta sanctorum eleua-
ret, probe enim gnarus Moyses ex sapientia sua:
ei quod conculcatum est, & per se appres-
hendi potest, imminere contemptū,
quod autem rarius est, impensius
admirationi deditur, & ex-
ponitur.

De reliquiarum & imaginum
circumlationibus.

Quod

V O D si paululum Melans
 & non manifestas abusuū
 errores, quibus Pastorū igna-
 uia occasionem prębuit, intue-
 retur, non hominis iuditio in-
 uiderem: sed quia contumacia
 ter suggillet, & iocis admos-
 dum insulsis ludat, uidelicet deridiculum putas-
 ri publice ad Sacramenti huius sollemnitate
 reliquias & imagines Sanctorū conferri, quod
 æquanimiter uix egre ferri potest, existimarim
 potius illum, qui nihil non detriuisset, & om-
 nes Patrum centurias excussisset, nequaquam
 latuisse, quid olim in solenni hoc publico actu
 celebretur.

A V G Vstinus libro 22. de Ciuitate Dei,
 cap. 8. ubi non minus 20. insignibus mi-
 raculis dinumeratis, quæ sua ætate Des-
 us apud Sanctorum, & singulariter Protomar-
 tyris Stephani reliquias exercuerit, docet:
 Quod Lucillus Episcopus populo præcedente
 sequente, in manu portabat, fistula, cuius moles
 ista iam diu laborauerat, & familiarissimi sui me-
 dici, qui eam secare uellet, operiebatur manus,
 illius piæ sarcinæ uectatione, ubi sanctas attis-
 git reliquias, repente sanata est. Ibidem uocat
 reliquias sancta pignora, quibus ad æternam ui-
 tam nobis prouidetur. Item piæ sarcinæ uectas-
 tionem salutat.

A mbrosius Epistola 85 libro 10. de In-
 uentione corporum Sanctorum Gers-
 uasij &

*Miracula
 apud San-
 ctorū reli-
 quias
 edita.*

*Luc. Es-
 piscopus
 sæpenu-
 mero S.
 Stephani
 reliquias
 suis mani-
 bus geres-
 bat, & fis-
 tula libe-
 rabatur.*

78. DE ADORATIONE CHR̄I.

Vt Aug. *nasij & Protasij ad sororem, uocat nobiles &*
& Amb. *sacratissimas reliquias, Ecclesia præsidia, auxi-*
lia, trophæa, Diuinæ gratiæ munera, ipsosq; san-
reliquias *ctos loci, in quo reperti sunt, patronos.*
uocent.

Quod etiam quondam præter reliquias uel
 ob earundem defectum sacratissimæ matris
Cur San Christi & Apostolorum imagines, ut uulgo
ctorum in uitæ & mortis exempla decederent, subue-
imagines ctæ fuerint, non difficulter ex Ecclesiasticis
circumfe Historijs lectoribus innotescit, nec non huic
rantur. obscure constiterit, qui didicerit, ut sanctus
Grego. Gregorius Romæ pestilentissima contagi-
 lue exorta, litaniam & supplicationem insti-
 tuerit, cui Matris Christi imago adiungebatur,
 & ob singularem populi pietatem, ac Mariæ
 intercessionem, subito incolumes euaserant.

Christianis non obscurum est, Deo sit gra-
 tiarum actio, ut reliquias & imagines ueneras-
 ri oporteat, & licet ignotum foret, ex secundo
Conciliū tamen Concilio Niceno quod septimum Cœcu-
Nicenum menicum, & ex Iohanne Damasceno in lib. 18.
Vt Abbas Apologeticis aduersus eos qui sanctas imagi-
monach9 nes traducunt & criminantur, documento for-
Tyranno rent. Quæ sane loca, adhibitis Patrum scriptis,
Indiæ, re si Melancthonem non inuitant, morbo suo res-
liquiarū linquendus putabitur. Vnicum saltem locum
ceramo Damasceni, in historia duorum militum præ-
terram in teriri nolim, ubi diducit, ut Abbas solitarius Ty-
quirenti, ranno Indiæ roganti, quid reliquias Patrum
respons- ostentarent? ita responderit: Ideo exhibemus
derit. sanctissima ossa, ut insignium uirorum, quorum
 ea sunt,

ea sunt, memoriam nobis asseramus, quod scilicet August. de Ciuita
 iter emigraverint, & nobis eorundem optimū te Dei lib.
 uitae institutum renouamus, ad simile exemplum 8. ca. 23.
 amulationis excitamur, nec non expendimus, cuiusmodi tranquillitate gaudeant, quumque ita habet
 felices pronunciemus, uiam nobis sternimus, ut de simula
 horum uestigijs sedulo insistamus, huc accedit, chris & th
 ut mortis necessitatem diligenter oculis praefis nicorum:
 gamus, idq; non parum ad honestā uitae conuer: hos ergo
 sationem facit, & postremo ex eorum contactu spūs inui
 sanctificationem consequimur. sibilis p

Quae quidem quinque rationes, excepta ult artē quā
 tima appendice, germanum usum statuarum dā uisibilia
 hinc inde proponendarum representant, non libus reb.
 enim imagines in statuas gentilium more, ut corporali
 diabolis locus detur, molimur, sed saltem in bus mate
 recordationem, quae animos ad pietatem ex: ria copus
 pergefariat accommodamus. lare, ut

Adcoq; hoc consuetudinis genus, singulari: sint quasi
 ter quando Sacramētum solenniter in medium animata
 deferitur, ut sanctorum reliquiae cōiungantur, corpora,
 nequaquam fastidiendum uidebitur. Quū enim illis spiri
 sacramētum ideo circūferatur, ut nobis in me: tib. dicas
 moriam suggerat, diuinam erga nos humilitas ta & sub
 tem & ineffabilis filij Dei in nos charitatem, ut dita simus
 nostro nomine Patri usque ad mortem obse: lachra,
 quundaret, afflictiissimum in Caluarię montē hoc esse
 iter absoluerit, ubi corpus suū pro peccatis no: dicit (Her
 stris immolarit, & ut uel hinc uulgus prouocet mes Aegy
 in Dei amorē, qui non proprio filio pepercerit, prius) De
 & impēsus in filij sui inflammationem decedat, os facere.

qui

80 DE ADORATIONE CHRÍ.

qui huiusmodi contumeliosissimam mortem
Iohan. 3. perpeti non recusavit, & ex his animo inducet
 tur, ut nequaquam nos impensius, sed illum qui
 nostro nomine mortuus est & resurrexit, am-
1. Pet. 2. plectemur, nec non etiam proximis ita, ut ipse
 nobis, seruiamus. Et quia sancti uiri idem præ-
 stiterunt, eosdem nobis tanquam archetypos,
 (qui carne & sanguine nobis antea assimilarẽ
Vide Aug. tur) ob oculos nobis proponimus, ut ex eius-
gust. l. 10. modi reliquiarum & imaginum admonitione
contra maior affectus exurgat, ad acuendam charita-
Faustum. tem, & in illos quos imitari possumus, & in il-
 lum, quo adiuuante possumus. Ideoq; inde ab
Sanctorũ Apostolorum ætate apud Dominicã mensam
 memoria frequentabantur, non ut uulgares homines ui-
 ra defuncti, pro quibus intercedamus, sed pos-
semper a tius ut ipsi pro nobis intercedant, qui eorundẽ
pud alta riuos uestigijs innitamur, siquidem charitatem om-
nis sacras nibus numeris absolutam præstiterint, cuius
mentũ in Dñs meminit, ea nihil maius haberi, suisq; fra-
nostri sus tribus huiusmodi exhibuerunt, ut à Dominica
fragium mensa acceperant, hoc est, uitæ suæ periculo,
celebras fratribus opitulari non recusarunt, Christi exẽ-
batur. plo, qui seipsum pro nobis tradidit, erecti. Vi-
Ioh. 15. de August. contra Faust. libro 20. capite 21. &
1. Ioh. 3. in Iohan. Tract. 84:

Quũ præterea Eucharistia spirituale Chris-
 sti corpus significet, hoc est, omnium sanctorũ
 Dei communionem, ut Apostolus ait: Vnus pa-
1. Cor. 10 nis, unumq; corpus omnes sumus, & ut Augu-
 stinus tractatu 26. in Iohan. scribit: Quod hæc
 sanctorum

IN EVCHARISTIA.

81

Sanctorum communio, in qua societatis unitas
conseruatur, cibus sit, qui manducantes immorta-
litati asserat, nec idcirco inconcinnum fuerit;
ut ubi corpus dominicum portabitur, ut & nos
bis huiusmodi societatis recordationem sugges-
ramus. De quibus Hieronymus aduersus Vigilantes
tractat: Vis ne Vigilanti vincula anne-
tere, ut ad ultimum usque diem captiuitate te-
neantur, nec cum suo domino uiuant: de quibus quondam
scriptum est: Agnum, quoquo concedit, se stans
tur, Haud dubie est quod cum Domino solide iam
gaudeat, & ineffabili letitia exultet, & ut nobis
ea renouatione spem & fiduciam ad eorundem
societatem confirmemus, adeoque & hic quantum
feri poterit, cum illis gestiamus. Quæ quidem
à me non ideo adducta uelim, ut luxu & sta-
tuarum deformitati alijsq; uitijs, uidelicet le-
uitati, pompe theatricæ, fistulis, tympanis, nec
non id genus similibus induigcā, quæ magno
nostro malo perperam irreplerunt, quibus ex
animo infestus sum, & abominationis loco as-
pud Deum æstimo, nec non eos admonitos ue-
lim, ut penes quos regiminis summa stat, emē-
dent, sed ut Ecclesiam propugnent aduersus
crudam Melanchthonis calumniam, & ut edo-
ceam hæc sua dignitate proposita à patribus,
& singulariter ab Ambrosio & Augustino;
tantum non conuitiari, imo serio protegi ac-
tueri.

FAccessant igitur ineptæ Melanchthonis
prosopopœiæ, uidelicet: Si Ambrosius & Augustinus p
Tom. II. F August

82 DE ADORATIONE CHRÍ.

*Sopopæ
ia nihili
sunt, &
nequicq̃
proficiūt.*

Augustinus ex mortuis resurgeret, & Eucharistiam proferri in publicū & adorari, adeoq̃ sanctorum reliquias in Dei honorem & nostri pietatē adhiberi uiderent, horrore concussū iri, qui paganismo iam redeūti locum dari putarent, quumq̃ intelligerent hos Christiano nomine saluari, mox super abusum cœnæ grauitè commouerentur, &c. Verum optime Melanchthon, an Ambrosius & Augustinus apud Eucharistiæ adorationem commouerentur? cum passim inculcent, non tantum non quicquā hic periclitari, sed grauissimum delictum haberi, si adorationē relinquamus, adeoq̃ eiusdem asservationē & circulationē, utpote pro diuino propugnaculo agnouerint, quum & sanctorum reliquias sollemniter foueant, quæ & ea ætate in optimo usu habebantur? annon e diuerso optime lector putabis, quod si uterque ad nos rediret, & ceremonias Eucharistiæ debitas non desiderari uiderent, item quod sanctorum reliquijs & imaginibus suus honos decederet, singulariter sint gauisuri, doctrinam, qua nos imbuerunt, excoli animaduertent? certe non ambigendū, ut quum immaculatum Christi corpus accipimus, iam ipsum Christum habeamus, quemadmodum Anastasius à sancto monte dynai docet, quem Damascenus lib. 3 pro ueneratione imaginū adducit: Sane, inquit, eximia est fides, qua nunc in Christum creditur. Vt enim Christum ipsum uidemur audire loquentem, ita & eius Euangelia

IN EVCHARISTIA. 83

lia fidei auditu excipimus, & nulla asperſionis
labe corpus ipſius ſuſcipientes, nos ipſum Chriſ-
tum geſtare perſuademur.

Nunquid non Chriſtiane lector, ſomma
Philippicū plane impium uidebitur, quod ue-
nerabile ſacramentum, ſpiritualem ignem, qui
cœlitus deuenit, coram quo exhorremus, &
Deum nobis propitium reddimus, ut Chryſo-
ſtomus ſermone de Euchariftia inquit, & Cy-
rillus, Damascenus aliq; cum Chryſoſtomo
toties cœleſtem, diuinum & terribilem ignem
uocant, Perſico abominabili igni, quem Barba-
ri nefarie uenerabantur & adorabant, com-
pareret? Quid aliud eſt quam Chriſtum uiuens
tem Detritum, cum Baal aſſimilari? ut nuper
unus ex Sacramentarijs Coloniae carceri in-
truſus, uenerabile Sacramentum, quod in urbe
ſolenniter circumferebatur, non ſemel ubi diſ-
ſertiffima erat populi multitudo, exclamauit,
Bethaua, bethaua, quo inſinuaret aureum uitu-
lum apud Bethauā deferri ſolitū. O inſignem
blaſphemiam. Nec deerat cui hoc factum non
diſpliceret, quandoquidem nec Deus includi,
nec hominum manibus geri poſſit. Sed Deum
immortalem quis unquam docuit immenſam
diuinitatem, aut diuinum ipſius corpus aſtrin-
gi, quaſi in Sacramēto tanquam loco proprio
localiter habeatur? Verum inſtruimur, ipſum
ſub panis ſpecie realiter pro poni, iuxta Domi-
ni uerba: Hoc eſt meum corpus, ut etiam in cœ-
nā ſeipſum proprijs manibus iuxta Auguſtinū

Friuola
& futile
eſt para-
bola Me-
lanchtho-
niſ, qua
diuinū &
cœleſtem
ignē pro
ſuo ne-
phario
igni aſſi-
milat.

Oſe 10.

Supplica-
tiones he-
retici or-
derunt.

Act. 7. 17

In Pf. 33.

84 DE ADORATIONE CHRI.

portarit, ita & in sacerdotis manibus geratur, quod ex superioribus facile compertum habemus.

CAETERUM optime Lector, presentem articuli corroborationem, Scripturæ testimonijs abunde declarauimus, uides licet quū uerum corpus & sanguis Iesu Christi Domini nostri realiter in sacramento sit, & ut barba necessario ipse Christus integer habeatur, ob
 ricus & id etiam ab omnibus necessario adorandus ueniat, quodq; aduersarij qui concomitantē uos
 horribis cabulum subsannant, aut nescij aut prudentes
 lis aduer sariorum Nestorianis conferantur. Deinde quod Chris
 error uis tus in Eucharistia inde ab Apostolorum tempo
 deatur. pore apud Christianam Ecclesiam communiter celebrari consueuerit. Terno Eu. haristiā
 Psal. 8. recte exhiberi, contemplari, nec saltem ad ægros, sed solenniter in publicis conuentibus
 2. Pet. 2. deportari, nec non scite sanctorum reliquias & imagines, sed abusu procul hinc ablato, adiungi, quod etiam apud uenerabile sacramentum, tanquam apud Dominicam presentiam in
 cōsolatio afflictionibus nostris solarium & præsidium
 ne uel soz conquiri par sit. Huc antiquissimos primos Palatiū, uis
 detur les tres adduxi, ex quibus peculiariter edoceatur, olim apud Catholicos sacramenti adorationē
 gendum. puerulis constari, haud dubie, ut ex ore infans
 Prosequa tiuin encomio Deus prosequatur, propter ini
 tur passis micos & ultores. Adde quod & irrationalia
 ue. animalia in sacramento Dominum deprehenderint, ut uel hinc pseudoprophetarum demē
 tia

tia liquido retunderetur, quodq; & dēmones coram Sacramento, ubicunq; tandem habeantur, exhorrescant & secedant, quandoquidem & Thomas Aquinas parte 3. Quęstione 76. Articulo 7. Argu. 3. scribit, quod Diaboli hoc sacramentum horreant, & idem licet inuiti honorem referant. Quod & ego pręter sanctorum Patrum testimonia certissimū uideri, ipsa experientia didici, quum mulierculam Satanā obsessam non procul à Colonia, quę etiānum uiuit, sę penumero conspexerim. Non interim me laet, ab aduersarijs uniuersa hęc miracula Eucharistię ui, & reliquiarum, sanctorumq; Patrum beneficia prodita, cōtumaciter proscindi, quū uel inuiti admittere cogantur, Deum Spiritus sui ministerio hęc exequi. Verum qua antidoto curabitur? Non certe alia quā Christus contra Phariseos usus est, quum arguerent: Diabolos non nisi per Beelzebub expugnat, ita diluit: Si Diabolum Diabolus expellit, contra seipsum militat, uel ut potest in alicuius domum bene munitam prorumpi, & suppellectilia corripere, nisi prius uinciat prępotentem patrem familias, & ita domum expiet? Ideoque uobis dico, uniuersa peccata & blasphemię hominibus condonabuntur, sed qđ in Spiritum sanctum committitur, nec hic nec alibi expiabitur, aut arborem cum fructu suo accommodam, aut noxiam cū fructu efficit: ex fructu enim arbor iudicatur. Vos uiperę, ut salubriter loquimini, cum noxi sitis ex cordis

Matt. 23.

36 DE ADORATIONE CHRI.

abundantia os prægrauatur. Verum de quolibet uerbo ocioso prolato in extrema die rationem reddendam pronuncio. Ex quibus uerbis, uel iustitiæ, uel noxæ attribueris &c. Quæ quidem aduersarijs, quibus miracula, Eucharistiæ efficacia exhibita, uitiantur, cordi erunt. Huc astrunt hoc pacto: Institutum uestrum diaboli documentis corroboratis. Sed eundem eulenchum & Ariani contra Christianos Ambrosij ætate sibi uendicabant. Audi quæso ut festi uiter Sermone 91. de inuentione corporum sans

Diaboli etorum Geruasij & Protasij diluerit: In tanta
confessio tum, inquit, prodeunt, ut negent martyrum me
tolerabis rita, quorum opera etiam demones confitentur:
lior est hęc sed hoc non mirum, siquidem tanta est incredulos
reticorū rū perfidia, ut tolerabilior sit Diaboli confessio.
perfidia. dicebat enim Diabolus: Iesu fili Dei uiui, quid uenisti ante tempus torquere nos? Et cum hæc audirent Iudæi, ipsi tamen Dei filium denegabant.

Matt. 18 Et nunc audistis clamantes Demones, et confitentes martyribus, quod pœnas ferre non possint, et dicentes: Quid uenistis, ut ante tempus nos tam

Loquitur grauiter torqueatis? Et Ariani dicunt: Non sunt de Diabolo isti martyres, nec torquere Diabolum possunt, illis, qui ab nec aliquem liberare, cum tormenta Daemonum obsecris ipsorum uoce probentur, et beneficia martyrum expelles remedijs cæcorum et absolutorum inditijs declarantur, uidentur. Negant cæcum illuminatum, sed ille non bi marty negat se sanatum. Ille dicit: Video, qui non uides rū Geruabam. Ille dicit: Cæcus esse desui, et probat factum. Ij & Pro isti beneficium negant, qui factum negare non possunt,

possant, &c. Sed quæro, inquit Ambrosius, utrū mihi an sanctis martyribus inuideant? Si mihi, nunquid a me aliquæ uirtutes fiant? Nunquid meo opere, meo nomine? Cur igitur mihi inuident, quod meum non est? Si martyribus, ostendunt alterius fidei fuisse martyres, quam ipsi credunt. Neque enim aliter eorum operibus inuiderent, nisi fidem in his fuisse eam, quam isti non habent, indicarent. Fidem illam maiorum traditione firmatam, quam dæmones ipsi negare non possunt, sed Ariani negant. Non accipio a diabolo testimonium, sed confessionē Inuitus dixit diabolus, sed exactus & tortus. Quod nequitia supprimit, extorquet iniuria. Cedit diabolus plagis & adhuc cedere nesciunt Ariani. Quanta perpeßi sunt, & quemadmodum Pharaos, malis suis induratur. Dicebat diabolus, ut scriptū legimus, Scio te, quis sis. Tu es filius Dei uiui. Dicebant Iudei: Nescimus quis sit. Dicunt dæmones martyribus: Venistis perdere nos? Ariani dicunt: non sunt dæmonum uera tormenta, sed ficta & composita ludibria. Audiui multa componi, hoc nemo unquam fingere potuit, ut dæmoniacum se esse simularet. Quid illud, quod ita exagitari eos uidemus, quibus manus imponitur, ubi hic locus fraudi est, ubi suspicio simulandi? Sed non ego ad suffragium martyrum nſurpo uocem dæmoniorum. Beneficijs sacra passio suis comprobetur. Melior uox est quam sanitas loquitur, eorū, qui debiles aduenerunt, &c. Hactenus Ambrosius.

Quod si, optime lector, Melancthon, siue

F 4 Vadias

tha, 7.
p ora ha-
bebantur

Exod. 9.

Rom. 9.

Mar. 1.

Lucæ 4.

Ioan. 9.

Aduersa

rii dæmo

niacis fi

cta com

mēta nes

quaquam

attribue

rint.

Vadianus miracula huc ex patribus, singulariter ex Augustino, Gregorio Turonensi, & uita Bernardi, & cæt. adducta, petulanter perstrinxerint, cogitabis Arianis parum dissimiles uideri, quibus cum Ambrosio respondendum tibi fuerit, & uanitate ob oculos pposita iuxta Apostolicam doctrinam, declinabis hereticum hominem, & cæt. Corruptunt bonos mores, & cætera. Et huic articulo ultimam manum adhiberi allubuit, cui ultima quarti articuli parte adhibita, finem instituto nostro præscribimus.

QVARTO

QVARTVS

PRIMARIVS ARTI-

CVLVS, QVO VINDICATVR
 Eucharistiæ communionem sub una specie, ut
 hætenus apud Catholicos cum Laicis & Pres-
 byteris non sacrificantibus, fieri assolebat, in-
 concussio Domini decreto sufficiēter porrigi,
 idq; ab Ecclesiæ incunabilis constari, adeoq;
 utramq; speciē alicubi receptā uideri, donec
 maximis & sacræ scripturæ innitentibus
 rationib. per generalia aliquot cōcilia
 antiquaretur, & exolesceret,
 sed illabefactatis legib. in
 posterum cōmus-
 niter subros-
 gandis.

Duersarij nostra græte uix aliud
 uel odiosius, uel uirulentius, atq; Car præ
 que est instituti huius traditio, fixus arti
 insectantur, & ut plurimū prin culus ad
 cipia sua ex hoc uelut arenoso uersarijs
 tuniculo in uulgi perniciem cōnectunt, domi sedissio
 nicæ uidelicet doctrinæ utriusq; speciei com- me sor
 munionē attribui, quam non nisi humana qua deat.
 dam inscitia & prærogatiuo ausu labefactar,
 contigerit, Christiꝝ uoluntatem subuerti, cō-
 fringi, exhibitari ac funditus reuelli. Quare ma

F s nises

90 DE COMMVNIONE SVB

nifestam sacrilegij blasphemiam cōmereatur, quandoquidem Deo potius quam hominibus parendum sit. Ideoq; antiquari ac exigi oportet. Promiscuum denique uulgus in Presbyterorū odium sycophantice exasperant, qđq; clamoribus & itrepitu effici nequit, illud charis turpiter illinunt, nec obscure adijciunt, Christi testamentū à Presbyteris temere cōuelli, & nepharie quassari.

*Aduersas
riorū ca
lumnia.*

Quod si fortuna eorum conarui successerit, & publicitus (ut Ecclesiastica sublimitas nunquam non inuidiæ permittitur) amplecti prospexerint, iam Catholicæ Ecclesiæ autoritas diruta & subuersa, nedum attrita & conuulsa uidebitur, & tandem nihil non sordescit, quod in alijs atque alijs Ecclesiasticis legibus admistratur & colitur. Contrā quicquid ab ipsis proficiscatur, Euangelicum plane candorem respuat: nec hoc peregrinum cuiquam putabitur, quum Ecclesiæ autoritas unica columna & ueritatis præsidium sit, colligitur quisquis peculiari sensui indulgeat, ad quemuis aerem propeliatur, & infinitis errorum procellis exerceatur, donec totus demergatur.

*Odiosa
articuli
huius im
pugnatio
aduersas
rijs occas
ionē de
dit, ut Ec
clesiæ au
thoritas
tem tras
ducant.*

1. Tim. 3.

Ephes. 4

Gal. 4.

Mat. 18.

18.

Vt autem sanioribus, qui apud Ecclesiam, (quæ nos Christo genuit, extra cuius gremiū salus desperatur) immobiles uiuunt, offensarū præstigiæ amoliantur, & calumniarū improbitas diluatur (quod nostra omnium interest)

aggres

aggrediar pro mea uirili ultimū primarij articuli negotium scripturarum ui, patrum doctrina ac Ecclesiæ suffragio fulcire ac amplius specie cōstiti, idē accipi uelim, non qui utriusq; speciei munione communionem, quæ Apostolorū ætate & postea quaquam itea (ut Paulus alijsq; patres, quemadmodum infringis supra uidere est, disierunt) aliquanto tempore tur, si Catholica admittebatur, damnem ac profligem, nec qui tholicæ diffiteri contendam, quod eadem communio Ecclesiæ nis ratio per Ecclesiasticam constitutionem solenniter initam, hodie restitui nequeat, si saltem prius disciplinæ Ecclesiasticæ medereretur, & sedulo prouideatur, ne quid inueteratæ hæreseos, simultatis, cōtemptus, aut abusus, quo Eucharistiā polluimus, resideat: & utinam eas cogitationes adhiberi uideremus, quibus huius indulgentiæ gratia tot horribilibus dissidijs ac prodigiosis facinoribus consuleret, uix dubitarim, quo minus Catholicæ Ecclesiæ auctoritas, dum liberaliter & ingenue ueneraretur, misceretur.

Porro quid expectari hoc loci oporteat, ita attendatur: Catholicam Ecclesiam nequaquam perperam apud Eucharistiæ negotium regi, quod inde ab Apostolorum ætate (inconcussa interim utriusque speciei doctrina) illud exerceri consueuerit, nec quisquam præter Ioannem Hufs Bohemum, unquam restiterit. Adhæc in tribus generalibus concilijs, Constantiensi, Basiliensi, & Florentino, quæ rectā sibi cōcomitabantur, nihil pronūciari, quod

Veneraretur passue.

Institutū huius argumentū
I

omittit

92 DE COMMVNIONE

receptam consuetudinem eleuaret, licet aduer-
sarij Ecclesiam cum concilijs contemptui
habeant, & iniuria omnium foedissima degra-
uent, nec immerito. Extat enim, Quisquis ma-
xrem suam honorat, assimilatur homini thes-
saurum recondenti. Et contra alibi: Stultum
matris suæ rædet & qui matrē negligit à cor-
nis exoculatur, ac prædæ aquilarum obtrudi-
tur. Taceo à patribus serio inculcari, ut Catho-
licæ Ecclesiæ membra in sui æstimatione com-
poni ac tunciri referat, adeoq; si res exegerit,
nullos afflictionū asilurus recusari oporteat,
quum præclarius sit martyrium, quod Eccle-
siæ unitatem locupletat, quàm si gentium des-
monijs ad sanguinem usque reluctetur. cuius
optimus uir Eusebius in 6. lib. Ecclesiast. Hist.
cap. 34. & Augustinus de uera religione 6. ca-
pitulo meminerunt.

Quatuor aduersariorum ad- uersus Christianam Ecclesi- am Achilles.

Quatuor
potissis-
mū arie-
tibus hūc
articulū
aduersa-
rii inse-
stant.

AE T E R V M, ut propius
ad rem ueniamus, non sane
obscurum est, quibus aduer-
sariorum scripta excutuntur,
quod quatuor singulariter ar-
gumentis congregiantur, uis-
delicet: Dominum sub utraq;
specie citra differentiæ animaduersionem insi-
tuisse

tuisse, nec adiecerit, sub alterutro respectu solidum sacramentum contineri, sed quod dux
 tātum species unicum sacramentū conficiant,
 adeoq; quum in cœna Dominica, ut ipsi aiunt,
 panis & uinum simul proponuntur, tunc demū
 corpus & sanguis Dominicus porrigantur, tan
 quam alterius speciei exhibitio nihil negotio
 instituto prouideat. Sic enim Melancthon ras
 tiocinatur: Dato pane & uino in cœna Domi
 ni, exhibentur corpus & sanguis Domini. Et
 rursus: Necessè est, ut in integro sacramento,
 quia partes nō sunt separabiles. Et paulo post:
 Sacramentalis coniunctio habet suū modum:
 Positis symbolis adest Christus, & est efficax,
 quia mysterium sic ordinatum est diuinitus. Et
 adiungunt: Quum Dominus sacramentum ita
 instituerit, ut alterutra species insufficiēs uideas
 tur, colligunt, non à quoquam hoc ordinandi
 institutum mutatum iri: quippe nec hominis
 testamentum iuxta Apostolum subuerti liceat.
 Ideoq; sacramētum sub unica specie pręstitū,
 dimidiatum sacramentum appellant, & eiusdē
 administratores consimili nomenclatura exci
 piunt. Prętexunt deniq; quod Dominus lucu
 lenter ita pręcepit: Bibite ex hoc omnes. Ad
 hæc: Hoc facite in mei commemorationem.
 Idq; ad uniuersos Christianos, cuiuscunq; or
 dinis sint, pertineat, nec aliud doceat, quam ut
 triusq; speciei perceptionem & gratiarū actio
 nem pro Dei in nos munificentia. Inficiantur
 huiusmodi uerbis Dominicum corpus & sang
 uinem

I

Gala. 4.

II.

94 DE COMMVNIONE

guinem pro alijs offerēda institui, unde copiosius colligunt, nequaquam sacerdotis officium laicis praelatum iri, & in hoc saltem uariatio quādam appareat, quod minister sacramentū porrigat, laicus sumat, & ex his ita argumentantur: Quum præceptum diuinum laicos & presbyteros promiscue concernat, nihil astrui contrarium debet iuxta Scripturam: Quisquis nouum Euangelium docuerit, sit anathema, adeoq; Apostolus imperiose scripserit: Probet autem seipsum homo, & ita de hoc pane edat, & de hoc calice bibat. Et tandem iusserit illud usq; ad Dominicum aduentum celebrari.

*Gala. 1.
1. Cor. 11*

III.

Tradunt præterea, inde ab Apostolorum ætate & aliquot postea seculis apud Græcam & Romanam Ecclesiam nō alius, atq; sub utraq; specie, communionis usus extiterit, & uix ante 400. annos innouatio irrepserit, quū nec auctor aut ratio constent. Licet Melancthon sibi hic contrarius, ut & in alijs non semel, uideatur. Nam in eodem libello, ubi hæc tractat, haud dissimulanter prodit, quod Pontifices & Episcopi humana auctoritate excitari hanc ordinationem contra Dominicum præceptum subuexerint, idq; ideo attingit, ut uulgus in Pontificis odium excitet ac uirulentius exacuat, ne uspiam pacis locus emineat.

IIII.

Postremo crudelissime Cōstantiense & Basiliense Concilium criminantur, in quorum altero aiunt penitus sacramenti alterutra nō spectem exigi, & derogari, idq; manifesto contra præceptum diuinum.

Hæc

SVB VNA SPECIE. 95

HAEC fere sunt potissimum praesidia,
quibus Christianam Ecclesiam expul-
gnari autumant. sed optimus Lector
nequicquā mouebitur, quum fluído & des-
bili fundamento innitatur, quūq;
Christi Ecclesia in expul-
gnabilis sit, facile eo-
rūdem impetum des-
uirauerit.

Mat. 16.

Objectionum uanitas &
uilitas.

OMMENTVM est, ut
trāmque Sacramenti speciē
sibi per omnia consimilem
ita a Domino institui, ut ses-
parari nequeat, & coniun-
ctim saltem sacramentum
efficiāt, nec, si dispelcatur,
solide porrigi possit.

I.

Fictum est, quod commissa, quæ Dominus
duodecim discipulis in cæna credidit, uniuersos
Christianos concernant, & presbyteros
(qui Apostolorum loco legitime successerunt)
non anteferri in hoc officiorū genere quibuslibet
Christianis par sit.

II.

Somnium est, quod Apostolorum tempore,
& multis deinde seculis non nisi utriusque spes-
ciei communio passim habebatur, quodq; uix
supra 400. annos diuersitas comperitur.

III.

Fabula

66 DE COMMVNIONE SVB

Fabula est à Constantienſi & Baſilienſi concilio alterā partem prorsus antiquari, adeoq; cum primis ueritati reſclamat, quicquā hic condictum uideri, quod uel pietatem, uel Chriſtianorum opinionem denigret.

Ut diuina inſtitutionis ſenſus declaretur, ante omnia curabitur.

Ad euidentioreſ itaque Elenchum, ut aduerſationum uarietates apertius innotescat, ante omnia profuerit, diuinam inſtitutionē illuſtrius exequi, hoc eſt, ea explicare, quæ Dominus in cœna loquutus eſt, quid & quomodo Dominus egerit, quos compellarit, quidq; ab iſdem fieri uoluerit, & quid præcepta peculiariter poſſint & requirāt, & quorſum, quamq; late ſe porrigant ac diſſundant, & an non inter Apoſtolos & eorundem ſucceſſores (qui in hoc aſciti ſunt, ut prouinciæ ſibi commiſſæ, indies reſpondeāt) & inter alios Chriſtianos, qui non eiſdem officiij ſingulariter conſortes ſunt, ſed Sacramentum à præbyterorum manibus ſaltem accipiunt, differentia ſtatuatur, & cuiuſmodi illa ſit. Huic enim (ſaluo interim Eccleſiæ Catholici inueterato uſu) peculiariter inſtituti negotij cardo appenditur.

Genuina & ſolida uerborum declaratio, quibus ſacramentum inſtituitur.

Tribus

Ribus Euangelistis, Matthæo, *Mat. 26.*
 Marco, & Luca uicinius perspe *Mar. 14.*
 ctis cōmuniter proponi agnos *Lucæ 21.*
 scimus, quod Dominus ad Sa
 cramenti huius institutionē 12.

Apostolos præteritis alijs discipulis admiserit. Dominus
 Apud Matthæum ita legitur: Vespere accu prateris
 buit mense cum duodecim. Apud Marcū: Ves tis ipsius
 spere autem uenit cum duodecim, & postquā discipulis
 mense assedissent. Apud Lucam porro: Cum 12. saltē
 adesset hora, assedit mensæ, & cum eo duode Apostos
 cim Apostoli. Idēq; haud dubie non absq; mei los ad Sa
 morabili causa expresse, sedulo, ac unanimiter cramenti
 docuerunt, quibus & hoc adiiciunt, quod Dos institutio
 minus uerba, quæ institutionē Sacramenti for nem accō
 mant, non nisi ad duodecim Apostolos direxe modauit.
 rit, quos singulariter Sacramento huic præfici Domini
 uoluit. Cum enim dixisset: Bibite ex hoc om uerba, qd
 nes, adiicit Marcus: Et omnes ex hoc biberūt, bus Sacra
 quod saltē ad duodecim discipulos refertur, mēti insti
 ut idem etiam ex Marco & Matthæo colligi tutio for
 tur, uidelicet: Vos omnes in me scandalizabis matur pe
 mini hac nocte. Adeoq; admodū dilucide Dos culiaria
 minus differentiam proponit, inter suos Apo ter Apo
 stolos, & alios homines, quorum nomine mos stolos cōa
 ri uoluit, ut & Apostolus apud Lucam inquit: cernebāt
 Qui pro uobis effunditur. De alijs autē apud
 Matthæum & Marcum ita loquitur: Qui pro
 multis effunderetur. Quod quidē Ecclesia in cas
 none ita constringit: Qui pro uobis & pro
 multis effunderetur.

98 DE COMMVNIONE SVB

Christus Videre porro est ex Euangelistis, & singulis
panem lariter ex Luca & Paulo, quod Dominus in As
uinu con postolorum praesentia, non actu & sermone
secrauit continuo panem & uinum consecrarit, nequa
et prebu quam enim illis in manum simul acceptis pro
at cu di nuntiarit, Accipite, edite, & bibite, hoc est meum
ferentia corpus & sanguis, sed potius illis coenantibus
nota. panem in manus suas tantum accepit, benedi
Panc co xit, fregit, & illis dedit, inquit: Accipite, &
secrauit, comedite, hoc est meum corpus, quod pro uos
et inter bis traditur siue frangitur. Et priusquam san
coenandu guinis sui meminisset, idem suum corpus ab eo
praeuit. susceperunt & comederunt. Deinde autem ali

quanto tempore interiecto, quum corpus acce
 ptum comedissent, & non, ut Lucas & Paulus
 asserunt, illis adhuc coenantibus, sed coena abs
 soluta, tandem calicem acceperit, benedixit,
 & dedit: Hic est calix noui testamenti in meo
Calicem sanguine, qui pro uobis effunditur in peccatos
consecra rum remissionem, quem etiam acceperunt &
uit, et ex eo omnes, ut Lucas ait, biberunt.

post coes Est & illud obseruatione dignum, quod cui
nam por libri speciei consecrationi & porrectioni huius
 rexit. iusmodi Epilogum adiecerit: Hoc facite in mei
Vtraque commemorationem.

Speciei in Restat ut germanam ac sinceram uerborum
stitutio Dei declarationem intueamur, & cur Domi
nem cui nus reliquos discipulos praeterierit, & duodeci
uenti epi cim saltem Apostolos apud uenerabilis
logo finis lem Sacramenti institutionem
uit. sustinuerit.

Cui

Cur Dominus duodecim Aposto-
los ad sacramenti huius institu-
tionem saltem admo-
uerit .

ROCVL dubio Dñs docuit
Sacramentorum administratio-
nem non promiscuè multis
dini, sed Apostolis & eorum le-
gitimis successoribus, ut conse-

crent, sanctificent, & ut decet, tractent, per-
mittere. Et licet nemini obscurum sit, sacramen-
ta non tantū Apostolis, eorumq; seſſatoribus,
sed etiam uniuerſis Chriſtianiſ ad ſalutem fa-
ciant, tamen & illud ueritati conſonum eſt,
quod Apoſtoliſ eorumq; aſſecſiſ adminiſtratio-
nem peculiariter demandarit, ut ipſiſ loco di-
uini ac omnipotētiſ uerbi preſidio conſecrent,
conſiciant, ſanctificent, offerant, & ita fideliter
exequantur, ut uulguſ non tantum ſolide, ſed
etiam ad ipſorum ſalutem, in hoc enim institu-
ta ſunt, ſuſcipiant, ut diſpenſatoriſ officiū ex-
poſtulat. Quapropter ſacerdotale munuſ non
cuiſbet Chriſtiano nuncupatur, qui ſaltem ad
ſacramentum accedit, ut Melancthon ſuo aſ-
ſectu ducitur, quū ſacerdotaliſ dignitaſ quam-
libet regiam dignitatem ſuperet, ut idem ſan-
cti Patreſ, potuſſimum autem Chryſoſtomuſ
libriſ 6. de ſacerdotio, & Ambroſiuſ libro De
dignitate ſacerdotali, & Bernarduſ in Sermo-
ne de cœna Domini, ex ſcripturaruſ teſtimoni-

Chriſtuſ
tantum A-
poſtoliſ
& eorum
de ſucceſ-
ſoriſ, ſa-
cramen-
torum cu-
ram dele-
gant.
Sacerdo-
tiſ offici-
um expo-
ſteſ uni-
uerſam
mundi d-
gnitatem
longe ſu-
perant.

100 DE COMMVNIONE

nis confirmant, quod & rudioribus absq; ne-
 Nemo, ni gorio constiterit. Exempli gratia. Dominus in
 si delecti, Paschate Apostolis suis apparuit, quos ita com-
 Dñicis of pellanit: Vt me Pater misit, ita & ego uos mit-
 ficijs, ut e to: quumq; hæc dixisset, sufflauit in eos, dicēs:
 do Arina Accipite spiritum sanctum, quibus dimiseritis
 Euangeli peccata, illis sint dimissa, & quibus reseruaueris
 ca, & sas ritis, illis sint reseruata. Iohan 20. Preterea an-
 cramēta, te ascensionem in cœlos, Apostolis apparebat,
 admoues inquit: Mihi omnis potestas data est in cœ-
 buntur. lo & in terra, idcoq; discedite, & omnem po-
 pulū instruere, & eos baptizate, in nomine Pa-
 tris, & Filij & Spūs sancti, & docete eos ut ob-
 seruent, quicquid uobis præcepi. Matthæi 28.
 Et quantumuis hæc diuina mandata & pote-
 states Apostolis dabantur, nec sane ijs solum,
 sed & uniuersis Christianis, non tamen, quisquā
 audacter sibi uindicabit, nisi in Apostolorum
 locū peculiariter sit delectus, ut Paulus Rom.
 De prædi 10. de prædicatione attestatur, Quomodo præ-
 catione. dicabunt, si non mittantur? Et idem de baptis-
 mo tradit 1. Corinth. 12. Christus, inquit, non
 De Bap- me ad baptizandi munus, hoc est, peculiariter,
 tismo. sed ad Euangelij prædicationem amandauit.
 Ac de absolutione, ac peccatorum indulgentia
 De absol- 2. Cor. 2. Si aliquid dimiserō, illud Christo
 lutione. co in uestram gratiam dimiserō. Et in genere
 de omnibus Ecclesiasticis officijs, 1 Cor. 4. Ita
 In genes quis nos æstimet, ut Christi ministros, & my-
 re de om steriorum Dei dispensatores. Et Ephesio 4.
 nibus of Dñs inquit, quosdam Apostolos, alios Prophe-
 ficijs. tas,

tas, nonnullos Euangelistas, alios pastores & doctores ordinauit, ut sancti simul cōuinciantur ad maiorem dominici corporis compositionem. Vt igitur Dominicum præceptū Apostolis cōmissum, Ire & docete omnem populum, nemo sibi peculiariter uindicabit: sublimius enim officiū est, quā ut suo ductu quis sibi surripiat, & ut Dominicū mandatum, Baptizate omnem populum in nomine patris, & cetera. nemo sibi adscribet, nisi necessitas interpellet, ut inter ceteros attestantur Tertullianus libro de uelando uirginibus, Hieronymus In sacra contra Luciferanos, & Augustinus lib. 2. in Eminentiorū pistola contra Parmenianum, & lib. 2. de Vniuersi admini-
co baptismo. Et ut nec hæc Dñi uerba, Quibus strationis dimiseritis peccata, &c nemo sibi ipsi usurpab: sacerbit, licet omnia hæc in hominum salutem sint dotis offi-
tradita: Ita & in hoc uenerabili Sacramento cium lon-
fieri oportet, quod licet omnium saluti prouideat, subli-
deat, non tamen ad quolibet Christi præceptum re-
ptum porrigitur: Hoc facite in mei cōmemoratiōe, putabis
rationem, sed saltem Apostolis, & eorundem, tur, atq;
discipulis relinquitur, idēq; cuiusmodi sit, diffu-
se docebitur. Quare non iniuria S. Patres offi-
ius plebei-
cium Sacerdotale omnibus numeris præfe-
Christia-
runt, quibuslibet etiā seculi huius honoribus. ni.

Ambrosius libro de Dignitate Sacerdos Sacerdos
tali, cap. 2. de Episcopatus & Presby: talis dis-
terij officio ac dignitate, ita scribit: Ho-
gnitas est
nor & sublimitas Episcopalis nullis poterit com-
incompa-
parationibus adæquari. Si regum fulgori com-
rabilis.

pares, principum diademati, longe erit inferius quam si plumbi merallum ad auri fulgore comparares, quippe quum uideas regum colla & principum submitti genibus Sacerdotum, & ex oculis latis coram dexteris, orationibus eorum se credent communiri. Quid iam de plebeia dixerim multitudinem, cui non solum a Domino praeferrimerit, sed ut eam quoque iure tueatur patrio, praceptum impetratum est Euangelicis? Nam sic certe a Domino ad beatum Petrum dicitur: *Pap*

102. ult. *see oves meas. Haftenus Ambrosius.*

Idem Chrysostomus longe magnificentius de praedicator libro 3. de Sacerdotio, qui tantum non omnium fere sacramentorum magnitudinem ac dignitatem attingit: Sacerdotium, inquit, ita excellentius est regali dignitate ut spiritus carne praeualeat. Agitur quidem in terra, sed officium eius caelestibus negotiis continetur, & id non iniuria, non enim homo, non angelus, non archangelus, non aliqua alia creatura, non uirtus, sed ipse Spiritus Sanctus hoc munus instituit, atque adhuc manentes in carne ministerio angelorum praestitit fungi, ideoque oportet pontificem, quasi qui in ipso consistat caelo, illisque uirtutibus misceatur, ita uitae splendore radiatum esse. Fuerunt quidem terribilia, quae in ueteri testamento gerebantur, ut tintinnabula, malograstrata, lapides in pectore ordinati, super humeralis mitra, cidaris, uestimentum talare, lamina aurea, Sancta sanctorum, intusque silentium & solitudo reuerenda. Verum si quis ea, quae sunt in gratia

Differen
tia sacer
dotij &
mundan
potestas
eis.

S. spiritus
sacer
dotium or
dinauit.

1. Cor. 12.

Arrigat

cares sac

erdotes.

1. Cor. 12.

gratie ordinatione consideret, parua esse illa,
 quæ præcesserunt, terribilia iudicabit, quodque 2. Cor. 3.
 Paulus de lege pronuntiauit, illud hic uere in-
 uenitur, nam illud, quod clarificatum fuit, ne-
 quaquam ita illustratum fuit, si excellentem
 huius claritatis faciem contuearis. Illud Chrys-
 ostomus copiosius probat ex Sacramento-
 rum administrationibus, & principium su-
 mit ab Eucharistia, ut & supra attingeba-
 tur: Imaginare sub conspectu nostrum adductum
 Heliam, & innumerabilem circumstantiam mul-
 titudinem, & hostiam in altari positam, omnesq;
 qui adsunt, cum magna silentij expectatione so-
 lum uero orantem prophetam, & repente flam-
 mam de cælis in hostiam decidentem. Admirans
 da quidem hæc sunt, & stuporis plena, sed transi-
 ex istis ad ea, quæ nunc aguntur, & non solū mis-
 randa ea, sed omnem stuporem transcendentia
 uidebis. Stat quippe Sacerdos, non ignem edu-
 cens, sed Spiritum sanctum, diu precibus incum-
 bens, non ut illa desuper accensa lampas consu-
 mat apposita, sed ut aduolās gratia sancti spiri-
 tus sacrificio, per ipsum cunctarū mentes accen-
 dat, & splendidiore reddat argento per ignem
 probato. Hoc igitur mysterium, ita reuerendum
 quæ despiciere audebit insania? Nam si quis in-
 trospiciat, quantum sit hominem carni adhuc &
 sanguini colligatum, beatæ illi & simplici natu-
 ræ fieri posse uicinum, tunc diligēter intelliget,
 quod Sacerdotes Spiritus sancti gratia hono-
 ret. Quam enim operantur, tunc beatæ hostiæ

Sacramē
 ti gratia
 cū primis
 sacerdotū
 um præ-
 ualet.

3. Re. 18.
 Melanch-
 thon cō-
 parat E-
 ropæ sa-
 crificus
 los idolos
 latris Per-
 sarum sa-
 cerdotib.
 qui ignē
 idolis des-
 dicatum
 circumfe-
 rebant &
 adorabāt
 Chrysos-
 tomus
 non ita

initiantur, & perficiuntur.

Ob pœni Pœnitentię denique Sacramentum accedit;
 tentiæ sa Alia, inquit, extant, quæ nostram dignitatem ex
 cramen salutem non minus atque superiora cõmendant.
 tũ est sa Nam qui terrã incolunt, cœlestia dispensare me
 cerdotiũ ruerunt, & potestatem acceperunt, quam neq;
 maximi angelis, neq; archangelis Deus dedit. Neq; enim
 faciendũ ad illos dictum est: Quaecunque ligaueritis super
 Non ane terram, erunt ligata & in cœlo, & quaecunque
 geli eam solueritis, erunt soluta. Habent quidem & mun
 potestati di principes potestati uincendi, sed in solis cori
 habent, poribus. Hoc autem uinculum, quod sacerdotib.
 quæ est sa commissum est, ipsam contingit animam, trans
 cerdotib. sitq; cœlos, ut ea quæ operati fuerint sacerdotes
 tradita. deorsum, Deus confirmet in cœlis, sententiamq;
 Mat. 16. seruorum Dominus ipse corroboret. Quid ergo
 & 18. reliqui est, si omnis ijs commissæ potestas cœ
 Sacerdos lorum? Quæ potest inueniri maior potestas? Neq;
 tun. uinc que enim aliud quam furor uocandus est, contẽp
 dine sa nere illud ministerium, sine quo nobis nec salus,
 cerdote nec ea bona, quæ sunt promissa, reddentur.
 non salus Porro ad baptismi sacramentum, & ad Eu
 tis & pro charitatem deuoluitur, inquit: Nemo ingres
 missorũ di ualebit regnum cœlorum, nisi ex aqua & spĩ
 bonorũ ritu renatus. Et qui non manducat carnem Do
 cõsortes mini, nec bibit eius sanguinẽ, non habebit uitam
 Laici red æternam, quæ nullius alterius, quam sacerdotũ
 dentur. sanctis manibus efficiuntur. Nec gehennæ utiq;
 ignem uitare, nec promissorum remuneratione
 potiri, nisi per illorum officium, ualemus. Isti es
 nim sunt, qui nos spiritali affectione parturiunt,
 & ges

et generatione baptismatis exequentur. Per ipsos **Sacerdos**
 filios Christi induimus, et per ipsos coniungimur tum saltē
 Dei filio. Per ipsos membra beati illius capitis est, qui ba
 efficitur Quomodo ergo isti nobis non solū re ptiēnt,
 uerendi magis, quam aut reges, aut iudices, sed et corpus
 etiam magis erunt honorabiles, quam parentes. Domini.

Et postremo unctionis sacramentum prosequitur. Parentes, inquit, in hanc uitam, Sa-
 cerdotes uero in illam nos generant, et illi qui Iohan. 2.
 dem nec corporalem possunt mortem propulsa Iohā. 6.
 re, nec incurrenti obsistere infirmitati: hi uero 2. Tim. 4.
 laborantē animam, et iam iamq; periturā free Gal. 3.
 quenter saluauerunt, alios de graui damnatio: Rom. 6.
 tione liberantes, alios uero nec in leuem sinen: Ephe. 5.
 tes incidere, nec uero hoc solum docendo ac mos Vnctiois
 nendo faciunt, sed etiam rationibus adiuuans sacramē
 do, nec solum quando nos regenerauerant, sed tunc tan
 etiam deinceps potestatem habent, indulgendi tū sacero
 peccata. Infirmatur, inquit Apostolus, aliquis ex dotibus
 uobis, adducat presbyteros Ecclesie, et orabūt tractan
 pro eo, ungentes eum oleo, et oratio fidei infirmum in cū
 mum saluabit, et suscitabit eum Dominus, et si bit.
 in peccatis est, dimittentur ei. Hactenus Chrys
 sostomus.

Quæ quidem principe loco præmitti plas-
 cuit, ne Malanchthonis lenocinio quis capias baptismū
 tur, quum rudiores non difficulter alleci ētur, retundit
 uidelicet Christum institutionis uerba ad unius Nouatiani
 uersos Christianos moderari, quodq; sacerdos nos et As
 tis officiū illiusq; studia nihil prærogent mul-
 titudini populari, &c. Atq; hæc prælibari suffe-
 fias.

G s cerit,

DE COMMUNIONE

rit, t. quidē & Chrysostomus meram insaniam aliter sentientibus admetiatur. Quid deniq; partium diuersitatē, & non ut Melanchthon ait, similitudinem, arguat, perpendatur.

Melanchthonis **er** **ror.** **Nestoris** **fat** **Mes** **lanththō** **cōtra** **ma** **gni** **Ephe** **sini** **conci** **lii** **decre** **tum.** **I.** **Quelibet** **in** **sacra** **men** **to** **spe** **cies** **inte** **grū** **sacra** **mentum** **meretur** **&** **utriq;** **specula** **ris** **mater** **ia** **et** **for** **ma** **adhi** **beatur.** **Cur** **Dominus** **panem** **primo** **con** **secrarit,** **suisque** **Apostolis** **dederit,** **&** **postea** **uinum** **peculiariter** **&** **quid** **hæc** **insinuent.**

Melanchthon in libro allegato de usu integri sacramēti, ad primam objectionem Catholicorum, opinatur duas sacramenti species ita indiuisas haberi, ut

seorsim percipi nequeant, & huic insitit potissimum rationi, quod sacramentalis coniunctio illud exposcat duabus speciebus apposis dominicum corpus & sanguinem. Demum ex his beri, id est ministerium Dei exigat. Non enim unica species integrum sacramentum, sed dimidiatum uideatur. Quod aurem Ecclesia hucusque de concomitantia tradidit, uidelicet ubi corpus Christi sit, illic & sanguis, spiritus, & diuinitas habeantur, & ubi sanguis sit, illic & corpus, spiritum, & diuinitatem consisti, & sic totus Christus sub qualibet specie emineat.

Quæ omnia, inquit, humana sunt commenta, & primo uultu non frigida uidentur, sed ideo præceptum diuinum nequaquam labefactari oportet.

oportebit, innuens Deo cōtrariari, si seorsim
 sacramentum porrigatur. Verum Melanch- II.
 thonis assertionē plane ficulneam & futilem Nō simul
 esse, absque negotio Domini opera & uerba utramq;
 declarant. Non quidem inficiabitur Melanch- materiā
 thon, duas diuersas materias à Domino usur- Dominus
 pari, cuiusmodi sunt panis & uinum, adeoque consecra-
 duabus peculiaribus formis uerborū suarum uit, &
 cōsecrari, ut cuilibet speciei sua materia & for- porrexit
 ma decederet, ideoq; ob diuersitatem utriusq;
 solidum ac integrum sacramentū confici: nec
 tantum Dominus duas materias sibi dissimis-
 les assumpsit, easq; duabus formis differenti-
 bus consecrauit, sed etiam non eodem actu,
 nec eodem temporis momento consecrauit,
 quum panē, cōnantibus illis, corpore suo cō-
 munit, suisq; Apostolis porrexerit, qui & ih-
 sud à Domini manibus acceperant & comē-
 debant, priusquam calicis consecratio extaret.
 Nec parum temporis, siquidem duodecim fue-
 rint, transactū est, quod certe absolutū Dei op-
 pus admitti, necessario requiritur, quū Dei op-
 era sint perfectā, & post hanc consecrationis
 executionem, porrectionem, & communionē,
 uidelicet postquam cōnatum esset, pariter ca-
 licem sumpsit, & eundem ad sanguinis sui ca-
 licem cōsecrauit, & postea distribuit. Et illud
 nou mutilum Dei opus quisquam fatebitur.
 Quumq; Dominus cuiuslibet speciei consecra-
 tioni Epilogum illustrem seorsim adiunxerit, II.
 colligitur differentiam innui, siquidem adiecer-
 rit.

rit: Hoc facite in mei commemorationem, eamq; clausulam cuiuslibet speciei accommodauit, quod uidelicet duo sint actus separati, cum eorum quilibet suam propriam determinationem habeat. Vt enim Dominus dixit, Accipite, & comepite, hoc est corpus meum, quod pro uobis traditur, hoc facite in mei commemorationem. ita & de calice dixit: Accipite & bibite, hic est sanguis meus, & car. hoc facite in mei commemorationem, ut Lucas & Paulus tradant. Iurisconsulti, quorum haud dubie potissimum interest, ut iudicium & sensus acrimoniam ex uerbis uestigent ac excutiant, doceant, ut non Melachthonem latet, in quouis actionum & studiorum genere articulos, quibus singularis determinatio & Epilogus adijcitur, absolutos haberi. Quid autem opinaris Dominum insinuare, quod per differētiā institutionis negotium subuexerit, nisi quod in posterum Ecclesiae suae plena potestas foret, aut alterutra, aut utraque specie pro rei negotio frui. Vt autem non meum iudicium proponi autumes, sanctis Patribus locupletissime ex Dominicis operibus & uerbis innotuit, & nobis librorum ac conciliorum documentis commendarunt.

C. cū om
ne. de
conf. d. 2.

IVLIVS Primus, uir sanctissimus, qui uixit anno Domini 339. scribit Episcopis per Aegyptum, quod postea in tertio Concilio Braccarensi, quod Vitaliani Papae tempore habebatur, can. primo, ad uerbum ita rengeritur:

geritur: Vbi Apostolis corpus & sanguinem commendauit, seorsim panis & seorsim calicis commendatio memoratur. Et sanctus Bernardus in Sermonē de cœna Domini ad Petrum presbyterum: Ordināt, inquit, Dominus sacrificium corporis & sanguinis suis, seorsim panē, seorsum tradens & uinum.

Vtramq;
sacramen
ti specie
Dñs seor
sum & sin
gulariter
instituit.

Quod autem Dominus luculenter innuerit sub utralibet specie perfectum sacramentum contineri, testatur idem Epistola 69 ad Guisdonem Abbatem de tribus fontibus, in q̄ quidam loco articulum hūc singulariter prosequitur à Guidone requisitus, cui casus in officio Missæ funestus acciderat ministrantium negligentia, quod aquam pro uino porrigerent, nec factum comperit nisi finita iam consecratione sacramentum sumpturus: ideoq; perterritus, & animo dubio, tandem particulas quas post fractionem calici immiserat, uino contigerat, & ita cœlestibus donis fruebatur, sed conscientia interim turbata, Bernardum consuluit, & pœnitentia mulctari petijt. Nec damnat sanctissimus uir in allegata Epistola animi mœrorem & consolatur, qui non sua oscitantia sed famulorum negligentia deliquerit, & mulcta iniuncta, ita respondet: Quod ipse non secus egisset atq; Guido, si huic periculo incidisset. Nā licet uinum particulis infusum nō admodum legitime adhibitum fuerit, nihilominus tamen Do-

Expressit
Dñs utra
libet spes
cie perfe
ctū sacra
mentum
effici.

Quod
Chrī corp
pus cōtin
git, illud
sanctifica
tur.

xordium

110 DE COMMVNIONE

Nō simul ex pane & uino sacra conficiuntur. Prius de pane corpus, quā de uino sanguis conficit. Vinum posteriorius sacramentum. Consecratio panis perfecta praecedit. Corpus cōsecratū, idē perfectum māssisset, etiā si Chrsus in consecratione penitus omisisset.

xordium habet, uidelicet: Cum cōnatū esset & e. uerba repeterentur, & ita sacrificio prospiceretur, cuius causam huiusmodi reddit: Neq; enim dubitauerim de corpore iam consecrato. Qui utiq; iuxta ritum Ecclesiae didici ab ipsa, quod & ipsa accepit a Domino, panem scilicet & uinum, & simul apponere, & non simul tamen ex his sacra conficere. Cum ergo prius de pane corpus, quam de uino sanguis conficiatur, si per obliuionem quod posterius sacrandum est, apponatur, nō uideo quid sacris praecedentibus tarditas possit praeripere consequentium. Puto enim quod si Domino post factum de pane suum corpus uini consecrationem placuisset aliquantum intermittere, aut certe penitus omittere, nihilominus corpus mansisset quod fecerat, nec factis facienda praescriberent, nec nego panem & uinum aqua quidē mixtum, simul debere apponi, quin potius assero haud aliter debere fieri. Sed aliud est culpae negligentiam, aliud negare efficaciam. Aliud inquam est, quod causamur non bene quippiam fieri, aliud quod mentimur nec fieri. Haec tenus Bernhardus.

Attendat optimus Lector, quorsum acutissimus uir tendat. Ait, quod ab Ecclesia ea dī dicerit, quibus fuerit ipsamet à Domino instructa, uidelicet panem & uinum non simul, sed seorsim consecrari, & panis consecrationem praecedere, & tandem uinum consecrari. Ex hoc infert alterius cōsecrationem nequaquam alteri immorari, nec quod alterius speciei in-
 terminatio

SVB VNA SPECIE. 116

termisio quicquam uel præoccupet uel por-
tendat, ideoq; Guidonem Dominicum corpus
sub panis specie non perperam consecrarit,
utcumq; in posteriore quid offenderit. Adeoq;
rotundis uerbis exprimit, quod si Domino ita
placuisse, ut post unius speciei institutionem
altera uel penitus omissa, uel aliquanto post
subuecta fuisset, nihilominus tamē uerum suū
corpus, & idem perfectū sub unica panis spe-
cie reliquisset, & respicit ad generalem Eccles-
iæ doctrinam, usum & consuetudinem, quorū
occasionem ab ipso Domino deductam uideri
cognoscitur, & aliter sentientes uanitati sug-
gillat, quod efficaciam sacramenti eneruent.

S. Bern.
& Melan-
thon pa-
rum cons-
ueniunt.

Non sane dilucidius Melancthonem sub-
uertisset, cuius uerba, ut præmissum est, ita so-
nāt: Dato pane & uino in cœna Domini, ex-
hiberi corpus & sanguinem D O M I N I, per
inde atq; si non detur simul utraq; species, ni-
hil detur. Quod alia eius uerba, quæ in eodem
libello paulo post sequuntur, aperte indicant,
nempe sacramentalem coniunctionem suum
modum habere, positis symbolis adesse Chri-
stum. Alteram speciem non integrum sacramē-
tum esse, sed partem tantum sacramenti. Nec
esse esse uti integro sacramento, quod partes
non sint separabiles. Quæ omnia S. Bernardus
conuellit ac exhibet, quū Ecclesia doceat,
quicquid à Domino acceperit, prius quidem ex
pane corpus, postea sanguinem ex uino con-
necti, nec altera alteram respiciat, quodq; nec
laicus

SVB VNA SPECIE.

Laicus saltē, sed & presbyter sacrificiis unius speciei præsidio integrū corpus Dominicum uere accipiat, quamlibet calicē obstaculis quibusdam interpellatus omiserit. Quare nō mirabitur, quod Ecclesia in collectis, quæ sunt orationes ad communionem, uocat consecrata munera, hoc pacto : Sacramēta cœlestia, diuina subsidia, munera sacra, eaq̃ plurali numero effert. Bucerus quidē cauior fuit, cui utraq̃ species in sacramenti appellatione nō displicuit.

Bucerus
ut cūque
parū syn
cerus, res
Etius sens
xit.

Sacræ scripturæ assertione sub una sacramenti specie integre Dominicum corpus porri-

gi, docetur.

V O D sub una sacramenti specie Dominicū corpus solide habeamus, & eiusdem cōmunionē assequamur quicquid uenerabile sacramentum impartit, ut sunt peccatorum remissio,

Cuiusmodi
dicale
stia dona
Eucharis
stia bene
ficio cons
sequatur
Verba:
Hoc est
meū cor

corporis & animæ incolumitas, & perpetua uitæ munificentia, non est ut patrum testimonij fulciatur, siquidem Dominus sui ipsius locupletissimus testis sit, qui quidem panem in manus suas accipit, gratias agit, frangit, & discipulis largitur, inquit: Hoc est meum corpus, quod pro uobis traditur, idq̃ facit, priusquam calicis consecrationē aggrediat. Cæ

terum

terum nullus est, qui inficias iuerit, huiusmodi *p̄us quod*
 uerba: Hoc est meum corpus quod pro uobis *pro uobis*
 traditur, uerbis suis Iohan. 6. (uidelicet Panis, *traditur,*
 quem traditurus sum, est mea caro, quam pro *uidelicet*
 mundi uita dabo, quæ h̄ mundo, ut ibidem has *hoc ē meū*
 betur, uitam confert, ubi promittit, quod hic *ū corp.*
 præstat) eleganter correspondēant, & festiuiter *quod pro*
 declarentur, quemadmodum uerba datiuā res *mundi ui*
 spondent promissiuis & declarantur per illa, *ta tradit,*
 ut idem supra in tertio, quinto, & undecimo *et quod*
 Scripturæ testimonio apud primum articulum *mundo ui*
 deducebatur. Et quia negari nequit, quod Do *tam cons*
 minus quæ addixerit (quandoquidem uerbis *fert.*
 iam prolatis effectus consequitur) largiatur, &
 corpus suum sub una specie panis traditum,
 ita acceperint, priusquam calicis consecratio
 adhiberetur, concluditur sub una panis specie
 integrum sacramētum porrigi, nec non etiam
 absolute hoc pacto communicarint, siquidem
 liquido constat, corpus suum quod pro mundi
 uita dabatur, nō uulgare corpus, sed uiuificās,
 uiuidum ac deificatū corpus uideri, & ita ipse
 Christus I E S V S integer Deus & homo est, *Sub pan*
 quandoquidem corpus suum non citra diuinis *is specie*
 tatem, sed cum ea associatum, mundi uitā præ *Christus*
 stat, ut ipsemet testatur: Spiritus est qui uiuifica *seipsum*
 cat, &c. Et alibi: Ita Deus mundum dilexit, ut *integre*
 unicum suum filium daret, & quicumque in il *porrigit.*
 lum crederent, non perderent, sed perpetuo
 diuerent:

Quod h̄ hac digladiationi non permittant

Tom. II.

H

tur,

114 DE COMMVNIONE

tur, Iohan. 6. confirmatur. Quum enim Iudei murmurarent, quod patribus illorum manna in deserto daretur, quibus respondet: Non Moses panem cœlitus uobis præstitit, sed Pater meus uere cœlestem panem contribuet, qui uitam mundo dabit, quibus hæc subiungit: Ego sum panis uitæ. Et rursum: Ego sum panis uitæ, hic panis est, qui de cœlo descendit. Quisq; de hoc ederet, nō morietur. Et ut euidenter acciperetur, tertio inculcat: Ego sum uiuus panis, qui de cœlo descendit. Si quis de hoc pane ederet, perpetuo uiuet. Quibus hæc absq; intervallo inferuntur: Et panis quem daturus sum, est caro mea, quam pro mundi uita dabo. Non certe luculentius aperuisset, quod corpus suum cœlestis ille panis uere foret, & ipsemet is sit, qui uitam mundo donet, quumq; huiusmodi panem, hoc est, ipsum Dominum comederimus, æterna uita potiamur. Et hæc quidem summa est, quam in Sacramento spectamus, adeoque omnium eorum caput, quod Christus in mundum uenit, quodq; nos Christo associemur,

Vniuersi habetur.

S. Patres Vix persuaderi potero quenquam Melancthonis partibus ita addici, ut uerba Iohan. 6. baloh. 6. non ad Dominicum corpus in Sacramento referunt ferat. Is enim furore suo iaperetur, ut Domini ad Dñicū uerba: hoc est meum corpus, quod pro uobis corpus in traditur, nefarie exploderet, & alio transfers panis sciret, Iohannis 6. Et panis quem dabo, est caro crāmēto. mea, quā pro mūdi uita dabo, dissideri, quodq; nondum

SVB VNA SPECIE. 113

nondum Dominus promissa sua liberarit, uides licet corpus suum in escam ad corporis & animæ sustentationem. Nec non etiam S. Patrum senatum hoc loci, ut & supra meminimus, temerarie damnaverit ac subuerteret. Sanctus Ignatius ait: Panem cupio, cœlestem panem, uicte panem, qui quidem est uiuentis Dei filij caro, saluatoris nostri caro. item, frangite panem, q̄ est immortalitatis medicina, & antidotus contra mortem. Consule superiora. Origenes appellat carnem uerbi Dei, sanctum corpus, cuius consortes sanctificantur, ut supra dictum est. Admonet etiam atq; etiam uideamus, ne quid negligentia huc deueniat, siquidem Dominico corpori obnoxij reddamur, quodq; in huius præsencia ita rogabimus: Domine indignus sum, qui te ctum meū subeas, Cyprianus ait: Panem non externa specie, sed naturali efficacia mutatum. Item Sermonem in Orationem Dominicam Iohan. 6. locum ad cœlestem panem refert, ubi scribit: Qui de hoc pane edat, & illud corpus in Eucharistia sumat, uicturus sit. Emissenus præterea astruit, nihili uel paruitatem uel magnitudinem particularum fieri, quum in particula oīm minima totus Christus sit. Basilus uocat filij Dei cum primis uenerabile corpus. Hieronymus agni corpus, cœlestē panem, supernaturalem panem. Chrysostomus Dei corpus, adeoq; ipsum Deum Dominum nostrum. Ambrosius etiam eodem pacto uerba Iohan. 6. usurpat, ut supra meminimus,

116 DE COMMUNIONE

Nec quicquā varietatis uidebitur, si hæc aliatq; ut Augustini & Cyrilli, aliorumq; testimonia perspiciantur. Ideoque nullus est, qui ambiget quo minus Christus sub una panis specie totus habeatur. Vt idem Bernardus peculiariter in Sermone de cœna Domini ad Petrum, his & id genus similibus uerbis conuincit: Sacerdos Deum suū in manibus gerit, quem & alijs porrigit. Item Deum suum manibus & ore contingit. Item hostia quam uides, non amplius hostia est, sed caro, quæ ad crucem pro mundi uita pepēdit. Item ne indigne accedatis, Deus enim est. Et licet panis formam referat, in carnem tamen mutatur.

Chrs indi- tur, si caro citra sanguinem, animam, & deitas
uiduus di- tem adesset. Christus semel à morte resuscita-
citur, ubi- tus est, non amplius moritur. Rom. 6. non sei-
est, illic in- ctionem admittit. 1 Cor. 1. Et quisquis illam
reger has- diuiserit aut soluerit, antichristus reputabitur.
betur. 1. Iohan. 5. Hactenus de integra essentia in
Sacramento sub panis specie.

Quid? Si Christus in alterutra specie defis-
deraretur, colligitur eum in utraq; etiam non
haberi, ut cordatiores facile ratiocinari pote-
runt.

In Sacramento sub uini spe-
cie est integer CHRIS-
TUS.

QVOD

QUOD denique in sacramēto sub
uini specie totus sit Christus, om
nibusq; muneribus præsens, quos
rū in Eucharistia participes red
dimur, ex uerbis suis apud Matthæum, capite
76. desumitur: Hic est, inquit, sanguis noui tes
tamenti, qui pro uobis effunditur in peccato
rum remissionem. Si sanguis coram est, cuius
efficacia peccatis renūciatur, haud dubie Do
minus totus aderit, qui & alicubi de se loqui
quitur: Ego ipse sum, qui iniustitiā expugno,
idque unicum emolumentum & finis est, cuius
gratia hic laboramus, ut Esaias cap. 27. ait: Il
la fuerit in solidum utilitas, ut peccatis libere
tur. Et Danielis 9. docetur, ideo Messia uen
turum, ut peccatis tandem profligatis iniusti
tiæ resistatur. Adhæc quia dominicus sanguis
sub uini specie uere contineatur, necessario &
corpus suum adfuerit, quum carnis anima in
sanguine sit, Leuit. 17. & ut Irenæus astruit li
bro 5. Non nisi uenæ, caro, & humanæ substā
tiæ exuberantia sanguinem ministrant, unde
Verbum Dei uere homo factus est, suoq; san
guine redemptionē meruit, &c. Quare & di
uinitas non deerit, citra cuius efficaciam ne
quaquam peccatis reluctatur.

Cum igitur Dominus sub unica sacramen
ti specie absolutus habeatur, lōgo usu inde ab
Apostolorum ætate celebratum est apud Ec
clesiā, ut in utralibet specie peculiariter, quan
do officium Missæ peragitur, adoraretur, ut

H 3 apud

In sacras
mēto sub
unica uis
ni specie
totus Chri
stus est.
Utilitas,
quā in sa
cramēto
expecta
mus, est
peccato
rum res
missio.

218 DE COMMVNIONE

apud tertium primarium articulum uidere licet. Inde & usu uenit, quod in sancto canone Ecclesia post Eleuationem, sacramentum sub sub una panis specie, æternæ uitæ panem, & similiter, calicem, æternæ salutis calicem appellet, cuius occasionem Psalmus 115. exhibuit. Consule supra Hieronymum. Cuiuslibet Eucharistiæ speciei eadem attribuit, quæ utriq; destinantur, quod non disparata illic inueniatur, quandoquidem effectus causam demonstrat.

S. Bernardus in allegato sermone de Cæna Domini, ad Petrū inquit: Idem in uini specie honorabimus, quod in panis specie honoramus.

Scopus communionis sacramenti, qui tribus rationibus attenditur.

Tribus
causis
ferte
nos
memur
ad
sacramen-
ti commu-
nionem.

VT porro dilucidius negotij huius institutum existat, despiciamus nonnihil finales causas, quamobrem sacramentum suscipiatur. Ideo sacramentū affectabimus, ut dominicæ mortis commemorationem exercceamus, hoc est, ex animo acerbissimam illius passionem & mortem cogitabimus, eiq; pro uirili nostra agemus gratias ter maximas, qd ineffabili munificentia nos sibi demeruerit, suamq; passionem libere nobis deseruire uoluerit,

luerit, idē ex Apostolo probatur: Quotiescūque panem ederitis, & calicem hunc biberitis, Domini mortem annuntiabitis donec ueniat. Deinde ut sacramenti huius communio ne idem illud ab eo recipiamus, quod antea ex nobis sumpterat, hoc est, corpus suum, & ita cum illo omnium arctissime deuinciamur, & in illius naturam coalescamus, idē ad corporis & animæ in æternam uitam propugnaculum, ut ipse ait: Et qui me māducat, uiuet propter me, in me manet, & ego in eo, & ego illū resuscitabo in extrema die, Ioan. 6. ut idem antiquissimi doctores, quales sunt Irenæus, Chrysostomus, & Cyrillus, cum primis eleganter & festiuiter deducunt, quorum testimonia suprà uideas licebit. Et quia per Eucharistiam ipsius participes reddamur, & ipse in nobis omnibus existat, ita & omnes in eo unum reddamur, quemadmodū Ioan. 17 inquit, ut omnes unum sint, ut tu parer in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint, & claritatem, quam mihi dedisti, illis contuli, ut unum sint, quemadmodū nos unū sumus, ego in illis, & tu in me, ut perfecti in uno existant. quemadmodū hunc locū Hilarius super sacramentum declarat: Cumq; omnes de sua carne & ossibus simus, ut etiam in unū corpus pariter redigamur, iuxta Apostolicam doctrinā 1. Cor. 10. Multi enim unus panis & unum corpus sumus, cum omnes eiusdem panis consortes fiamus.

1. Cor. 10

II.

III.

Sub alterutra specie tres finium utilitates perinde dari, atque sub una specie.

Nihilose
cuius sub
altera
specie, at
que sub u
traq; dñi
eē passio
nis me
mineris

C

A Eterum quod simul hæc sub alterutra atq; utraq; specie affluenter assequamur, facile doceri poterit. Quantum enim ad primam illustrationem attinguerit, quasi dominica recordatio parum fideliter subeat, ideoq; Dominus, ut Paulus testatur, cuiuslibet speciei institutionem hac appendice præmuniuit: Hoc facite in mei commemorationem, adeoque cœnantibus illis, corpus suum porrexit, iniquiens: Hoc est meum corpus, quod pro uobis traditur, hoc facite in mei commemorationem, idēq; factum est, priusquā calicis consecratio nem tentaret, & quando cœnatum esset, calice libet Sacer accepto, inquit: Calix iste est nouum testamenti rum in meo sanguine, hoc facite in mei commemorationem. Vides, ut peculiariter utrinque minū in adiiciat, hoc facite in mei cōmemorationem. tegre sus Quid quæso aliud insinuat, quā utroque genere scipimus nere idem passionis suæ martyrium doceat? corporis alioquin otiosum fuisset aliter atque aliter ad anime ferri, quæ semel dixisse suffecerat, quādo nihil, nūquam ne apiculum quidem frustra Dominus proposituro nat. Deinde ut penitissime Christū nobis consolumentū iungamus, suprà ex loco Ioan. 6. deduximus. to futus Nā sub panis specie corpus suū nobis largiturum. quod pro mundi uita est datū, & mundo uiram donat,

donat, adhibita huiusmodi pollicitatione:
 Quisquis de hoc pane ederit, perpetuo uiuet,
 & ut uiuens pater illis Dominum misit, & ipse
 se propter patrem uiuit, ita qui hunc panem co-
 medit, propter eum semper uiuet, ideoque sane
 finem consequimur, cuius gratia sacramentum
 est institutum, hoc est, per æternam salutem, cuius
 ius apud Petrum mentio adfertur: Fidei nostræ 1. Pet. 1.
 scopus est beatitudo. Plurima patrum testimo-
 nia, huc facientia, silentio prætereo, quod
 autem idem finis, hoc est, peccatorum remis-
 sio in dominico calice habeatur, & idem præ-
 stet quod in panis specie confertur, supra suffi-
 cienter edoctum est. Ut postremo Christo coa-
 lescamus, illud sub unica specie integre fieri, 1.
 Cor. 10. ut diximus, proponitur: Multi enim
 unus panis, & unum corpus sumus, quum eius-
 dem panis participes reddamur. Solius panis
 mentionem Apostolus facit, iuxta Græcicum
 textum, ubi, ut & Erasmus ait, calicis mentio
 præteritur, quicquid assumento huic occasio-
 nem dederit, disquiritur.

*Tertius
finis.*

Et quia perspicuum sit sub alterutra specie
 idem, quod sub utraque consequamur, irrefu-
 tabiliter asseri potest, unam in sacramento spe-
 ciem sufficere. Nullus enim inficiabitur, nihil
 referre quid ex æquipollentibus fiat, ut & uul-
 gare Proverbium, scripturæ non incongruum
 iactitat: Non de itinere, sed de meta curandum
 est. Quare ut copiosius conuincam, quod inde
 ab Apostolorum ætate usque ad Constantiense

*Nihil res
tulerit,
quid ex æ-
quipollēs
tibus fiat*

H s

conci

concilium, utraque species & alterutra habebatur, quandoque solus panis, idque priuatim & in deserto, nec non pro peregrinantibus. & ergo gro-
 tis reservabatur, quandoque solum uinum, singulis
 lariter puerulis & ualitudinarijs, quibus solis
 dior cibus respuebatur, porrigi consuevit, idque
 perpetuo catholice ac synceriter obseruari manifestum est. Silentio præterea inuolui-
 nolim, quod Paulus 1. Cor. 11 inuito etiam Melan-
 chthone asserit: Quisquis indigne de hoc pane
 ederit, siue de calice biberit, dominico corpori & sanguini obnoxius erit. Audis horribilem
 penam. Quo quidem uocabulo (Sine) orationem
 disiunctiuam Apostolus à contrario sensu componit,
 ut quisquis uel hoc pane, uel calice reuerenter
 potietur, iustitiam & uitam obtineat, ut idem
 Apostoli locus latius delectabitur, & Melanchthonis
 glossa insulse illius abolebitur.

Quid Paulus hoc dicit: Qui indigne de hoc pane
 ederit & de hoc calice biberit. Veteris testamēti
 figura, uidelicet manna & petra in deserto,
 quibus nostras sacramenta correspons dēt, signi-
 ficant aliter species eadem exhiberi, quod utrasque
 datur.

Superioris assertionis corroboratio,
 quæ sacramenti huius
 typo insistit.

H AEC porro sibi constare, ueteris
 testamenti figuræ conuincunt, quæ
 utramque noui testamenti speciem
 graphice adumbrant, Manna uideli-
 cet, quæ corporis Christi sub pa-
 nis specie, typum gessit, & aqua in deserto, quæ
 ex scopulo profluxit, quæ non obscure domi-
 nicum.

anicum sanguinem sub uini specie representat, ut Apostolus 1. Cor. 10. adfert. Attendas porro uelim, quomodo Dominus utramque figuram Israelitico populo exhibuerit, & cum nostro sacramento conferas, luculenter uideris memorabilem figurarum cum figuratis analogiam.

Nō simul
Dominus
manna
petra
quā Iude
is præst
tit.

Non simul, ut perspicuū est, Dominus manna & aquā ex petra contulit, prius enim manna, quod cœlestis panis dicitur, in spiritalem escam celsit, Exod. 16. Postea aquam ex scopulo Moysi uirga attactam, in spiritalem potum porrexir, Exodi 17. Porro despicias, ut utraq; harum figurarum seorsim integrum Christum declararit, Māna, ut Christus, Iohā. 6. & aqua ex scopulo, ut Apostolus 1. Corin. 10. testatur. Excutias præterea, ut Israelitæ in utraque harum figurarum specie futurum Christum in se de communicarint, ut nos realiter in utraque specie suscipimus, quandoquidem in ipso manna, priusquam etiam aqua e scopulo prorumperet, omnia consequuti sunt, ut Sapientiæ 16. habetur: Populum tuum angelorum esca cibus, quibus cœlitus panem, etiam non laborantibus dedisti, qui omni deliciarū genere affluebat, & ad diuini sensum te accommodasti, ut filiorum tuorum desiderium refocillares, &c. Attendendum, ut manna omnis generis dulcedinē & saporem omnino fauorabilem retulerit, quodq; iuxta animi sui uolūratem cuilibet satisfecerit. Ita & Paulus de aquæ scopulo distul-

Psal. 77

Vtraque
specie
Dominū
represem
tauit.

In qualis
bet specie
Israelitæ
Dominū
agnouerunt,
& spiritualis
ter perceperunt.

Māna cuius
iusus palato
allatus
bescebat.

serit,

124 DE COMMVNIONE

Petra serit, quo totus Christus significabatur, cū
Christum & Israelitæ participes reddebantur. Bibebāt,
innuit. ingt, omnes de spiritali petra, qui postea uer-
 nerat, & erat Christus. 1. Cor. 10.

Figurarū Quibus sane diligentius inuestigatis, luculē-
& figura ter cognoscitur, ut hæc duabus sacramēti spe-
torū col- ciebus assimilentur, ut enim antea Deus Israe-
latio: litis non simul manna & aquam ex petra con-
 tulit, ita nec Christus simul panem & uinū acce-
 pit, dicens: Hoc est meum corpus & sanguis,
 nec simul discipulis porrexit, sed primo corpus
 suum, sub cœna, & sanguinem, postquam cœ-
 natum esset, ut sæpius meminimus. Item quem
 admodum quælibet figura totum Christum
 Israelitis repræsentauit, ita & utralibet species,
 nobis indiuisum Christum proponit, adeoque
 ut Israelitæ sub utrauis figura totum Christum
 in fide ^{ἑρπικῶς} perceperunt: ita nobis sub utra-
 libet specie realiter defertur, & ut manna ni-
 hil nō dulcedinis genus in se continuit, ut uni-

Philonis uersi Israelitæ desiderio suo consulerent: ita &
& Iosephi multo impensius sacramētum sub panis specie,
de māna quicquid ambiuerimus, hypostatice largitur.
memora- Necessario enim figuræ cum ijs quæ adumbrā-
bile testis tur, assimilari debent, nec umbræ corporibus
monium. suis præualebunt, alioquin Iudæis ampliora nos-
 bis contigissent, quod absit. Est sane memoran-
 bile dictū, cuius doctissimi ac incomparabiles
 Hebræi, Philo & Iosephus de manna memine-
 runt. hic libro 3. inquit: Adeo & incredibilis
 erat hic cibus, cuius hæc natura est, ut qui hunc
 habet,

haber, alium nō desideret. Et post pauca: Atq;
ita perpetuū gaudium & securitatem per hunc
cibum sunt adepti: Ille libro, quod deterius pos
tiori soleat insidiari, scribit: Quod manna fue
rit ut generalissimum quiddam, uidelicet ues
ra panacæa, quæ omnis generis sapores respici
bat, siquidem iuxta cuiuslibet animum nihil nō
exhilarabat.

Multo præterea pluris faciendum est, quod *Cur man*
Philo libro 2. legis allegoriarum scribit, indi *na Coriā*
cans, quod manna ideo ad Coriandri semen *drisemen*
confetatur, nec id sane fortuito factū est, quod *quadā sū*
huiusmodi semen eius indolis & naturæ sit, ut *militudis*
in minutissimas particulas confiectū ac contu *ne exs*
sum, ac postea terræ iniectum, non parcius re *presserit*
pullulascit, proueniat, ac fructum edat, tanquā
integris granulis seminareretur, & quia Domi
nus huic mannæ, uidelicet figuræ talem Ideam
Coriandri dederit, ut Israelitæ intelligerent
illius operationem nequaquam externorum
multitudine, sed occulta efficatia niti, quemad
modum & Scriptura attingit: Copiose con
greganti, nihil supererat, & cui parum cesser
rat, nihil defuerat. Quis tandem ambiget, Sa
cramentum sub panis specie, quod per manna
saltem adumbrabatur, longe prægnantius es
fulgere? Vt etiam in omnium minutissima parti
cula siue frustulo absolutissima Sacramenti
uis, imo ipse Christus totus habeatur, & qui
in huiusmodi exiguis particulis illum sumunt
per eandem in charitate funditus proiectum for
licissime

Exod. 16

119 DE COMMVNIONE

Ephē. 3. licissime resultet, grandescat, & spiritualem fructum diffundat, non minus ac si plurimum sumpssent. Christus enim indiuiduus est.

Dilucida doctrina totum Christi-
stum in minimis Sacramen-
ti particulis contineri.

*Amāna
argumen-
tatur, pa-
tres in mi-
nima sa-
cramenti
particu-
la Chris-
tum con-
tineri.*

*S. Spiri-
tus bene-
ficia non
mutilan-
tur aut
debilitan-
tur.*

Psal. 18.

Mala. 4.

Exo. 16.

Manna.

NON est quod inusitatum aut peregrinum quid uideatur, quandoquidem sancti patres documēto plane inconcusso fuerint, unde aduersarij profligantur, uidelicet sacramentum non tantum sub unica specie in hostia cōsecrata quæ nō diuiditur, sed etiam in particula omnium minutissima eiusdem illius speciei, omnibus modis perfecte ac feliciter suscipi.

CYprianus uir excellentissimus, & insignis martyr, libro 4. Epist. 7. pulcherrime deducit: Nos quantum concipit mediocritas nostra, existimamus in nullo mutilari & debilitari posse beneficia diuina, nec minus alis quid illic posse contingere, ubi plena & tota fide, & dantis & sumentis accipitur, quod diuinis muneribus hauritur. Quibus hæc subiungit: In sacramentis salutaribus necessitate cogente, & Deo indulgentias sua largiente, totum credentibus conferunt diuina compendia. Et hæc fusius per exēpla, & singulariter per Eucharistiam compro-

comprobat: Spiritus sanctus nō de mensura datur, sed super credentes totus infunditur. Nam si dies omnibus aequaliter nascitur, & si Sol super omnes pari & aquali luce diffunditur, quanto magis Christus sol & dies uerus in Ecclesia sua, lumen uitæ æternæ pari aqualitate largitur: cuius aqualitatis sacramentum uidemus in Exodo esse celebratum, cum de celo manna deflueret, & futurorum præfiguratione alimentū panis cælestis, cibum Christi uenientis ostenderet. Illic enim sine discrimine uel sexus, uel ætatis gomor a singulis aqualiter colligebatur, unde apparebat, Christi indulgentiam & cælestē gratiam postmodum secuturam, aqualiter omnibus diuidi, sine sexus uarietate, sine annorum discrimine, sine acceptione personæ, super omnē Dei populum spiritualis muneris gratiam infundi.

Et in sermone de Cœna Domini ita scribit: Vna est domus Ecclesiæ, in qua igitur agnus edis In unica tur, nullus ei communicat, quem Israelitici nos saltē Ecclesiæ generositas non commendat, huius panis Ecclesiæ figura fuit māna, quod in deserto pluit, si ubi ad mo agnus uerum panem in terra promissionis uentum est, in sacra cibis ille defecit Et paulo post: Panis iste angelis mēto mālōrum, omne delectamentum habens, uirtute mīducabis rifica, omnibus qui digne & deuote sumunt, sescitur. cundum suum desideriu sapit, & amplius quam Manna. manna illud eremi implet & satiat edentium ap Psal. 77 petitus, & omnia carnalium irritamenta, & omnium dulcedinum uoluptates exuperat. Hactenus Cyprianus.

Illud

Illud præterea multo elegātius prosequitur Eusebius Emisenus homilia 5. de Pascha: Quod illius legis manna, de quo legitur, Pluit illis manna ut ederēt, hoc unicuiq; sapiebat, quod desiderijs concupisset, aliud erat, quod sumebatur, aliud quod uidebatur, & inuisibiliter sapor ille in singulorum sensibus formabatur. Ergo illud legis manna cœlitus illapsum, per multimos suas suauitates naturæ suæ meritum, & generis sui excedebat intuitum, & cum creaturam suam dispensatio largitoris multiplici diuersitate condiret, præbebat gustus, quod ignorabat aspectus iuxta percipientis desiderium, esca illi nouitas & dignitas nascebatur, unūquemq; varijs & alienis saporibus reficiebat mellifluum pluuia illius donum, & multiplex sicci imbris obsequiū. Quæ quum ita sint, quod illic auiditas faciebat, hic fides faciat.

**Manna
fuit sicco
imber.**

**Cibus an
gelorum
Christus.
Exo. 16.**

1. Cor. 3.

Et paulo post: Ad cognoscendū & percipiendū sacrificiū ueri corporis, ipsa te roborat potentia consecrantis, qui tunc latuit præfiguratus in māna, sit tibi manifestus in gratia, ipsum autem fuisse in manne illius specie præsignatū, etiam Propheta euidenter ostendit, dicens: Panem cœli dedit eis: panem angelorū manducauit homo, & quis panis angelorum est, nisi Christus?

Et paulo post. De quo pane uetus narrat historia, nec qui plus collegerat, amplius, nec qui minus parauerat, reperit minus, eo quod Eucharistia sacra perceptio non in quantitate, sed in uirtute consistat, Quod corpus sacerdote dispensante

pensante, tantum est in exiguo, quantū esse constat in toto: quod quum Ecclesia fidelium sumit, sicut plenum in uniuersis, ita integrum esse probatur in singulis. de quo sensu Apostolica sententia deriuata est, dicens: Qui multa, non abundabit, & qui modicum, non minorabit. Si forte panes esurientibus apponeremus, non ex toto persueniret ad singulos, quia particulatim & minus tantum proportionem suam unusquisque præsumeret. De hoc uero pane quum assumitur, nihilominus habent singuli quam uniuersi, totū unus, totum duo, totum plures sine diminutione percipiūt, quia benedictio huius sacramenti scit distribui, nescit distributione consumi. Haec tenus Emisenus.

Chrysostomus homilia 29. tom. 2. nō dissimiliter manna prosequitur, cuius naturam fuisse ait: quod indies in nouū cibum exolefceret, & cuilibet saporī peculiarem appetitū conferret. Hieronymus in Psal. 147. loquitur: Iūdæi, inquit sua traditione confirmant, quantū manna comedissent, quod iuxta desiderium cuiuslibet successerit, quasi, inquit, Propheta diceret, quisquis manna sumpserit, potietur quibuslibet, siue pomum, siue pyrus, siue uua, aut panis caroq; uideretur, ut quisque uolebat, ita manna saporem ministrabat. Et Psal. 167. quo autore manna in montem Syna defluerat, idem carnis & sanguinis sui manna apud Ecclesiam fecit. Et in C. singuli, de Consecrat. distinct. 2. quā Gratianus idem nuncupat, habetur quod singuli

In qualis li totum Christum suscipiant, & in singulis par-
bet sacra titulis totus sit, eo quod uniuersis pariter & sin-
mēti par gulis distribuatur, non extenuetur, sed singulis
ricula tot peculiariter decedat.
tus Chris-
tus est.

Exo. 16.

Q Vibus & Hilarius beatissimus Papa
in C. ubi pars est corporis, eadem dis-
tinctione ait: Vbi corporis pars est, ibi
totus est, quum eadem ratio sit dominici corpo-
ris, ut de manna, quod alterius symbolum erat,
idē scriptura deducit: qui multum colligit, non
exuberabit, & qui parū parauerit, nihilo minus
habebit. Quo quidem mysterio non uisibilis quan-
titas seu magnitudo spectabitur: sed spiritalis sa-
cramenti uirtus.

Similitus
do.

Quid ex
ternarū
specierū
fractio
uelit.

G Ræcanicus interpres, quē optimus uir
Thomas Agnas in Catena citat 23. Lu-
cæ sup̄ hęc: Accepit panē &c. ita scribit,
& singuli integrum corpus & sanguinē dominici
cum susciperent, utcūq; unicam mysteriorum
partem capefferent. Vt enim sigillum totam sui
imaginem pluriuis rebus imprimit, & nihilo mi-
nu sine colume manet Et ut unica uox plurimis au-
ribus insonat, ita nec hærebit quisquam in singu-
la sacramenti distributione corpus & sanguinē

Claruit
temporis
bus Caro
li Craßi
Imperas-
toris, an-
no 881.

dominicū inueniri. Quod autem dignissimus pas-
nis frangatur, dominicam passionem repræsen-
tat. Hactenus græcus interpres. Adeoq; sanc-
tissimus uir Paschasius in libello suo de altis-
simo sacramento, quē ante 700. annos conscri-
psit, ca. 7. alludit: Quemadmodū in Christo non
humane personæ magnitudo, sed incomparabi-
lis dig-

Hic diuinitatis uirtus spectanda sit, ita nec in hoc sacramento quantitas, sed spiritalis saltem efficacia aestimanda ueniat. Mi fili, inquit, quum sacramentum susceperis, animi tui sinum explica, conscientiam elues, nec presumas, quod frustulum suscipi uideatur, sed quantum fides tua amplecti potest. Adhuc ante 400. annos tradidit Petrus Lombardus, Episcopus Parisiensis, qui sententiarum Magister salutatur, uir mea sententia maximo ingenio & doctrina, Ecclesie autoritatem hactenus obseruatam, & patrum opinioniones confirmat, lib. 4. distinct. 11. Sub utraque, inquit, specie totus sumitur Christus, nec plus sub utraque, nec minus sub altera tantum sumitur. Hilarius etiam citat, & locum Exod. 16. Quod uero illic subiicit, nec debent dici duo sacramenta, nec unum, quia sub utraque specie idem sumitur, intelligendum est, quemadmodum seipsum declarauit, nempe unum dicendum esse, ratione rei contentae, quae non diuiditur per duas species. Et si interim ratione diuersorum elementorum seu signorum, quae Augustino proprie sacramenta uocantur, ut sacramentum a sacramento distinguitur, diuersarumque, etiam sacramentalium formarum diuina consecrationis sint duo perfecta sacramenta, quorum singula idem continent, & unum tantum, quantum ambo. Distinctione porro 11. ex Augustino probat, sacramenti fractionem non in substantia corporis dominici, sed in signo, hoc est, in externa specie fieri, ut Augustinus de uerbis Euangelij in sermone scribit: Non efficitur, eum

Videtur respexisse se ad illud diuini Cypriani, lib. 23. epist. 2. quantum illud fides capax afferis, inquit, loquitur de baptismo, tantum in de gratia inundans, haurimus. & rursus epist. 6. de Deo: Dantes credentibus tantum, quantum creditum se capere qui sumit.

quum manducamus, particulas ab eo, utcunq; illud in externis sacramenti speciebus fiat. Et rur-
Cōsecra- sus: Non ignorant Christiani, ut Christi carnem
 ta hostia manducant, singuli suam partē accipiunt. Ideo
 cur dicā: que & hæc gratia particularum nomen accipit,
 tur pars accise comeditur, & uihilominus totus perma-
 ticular. net, accise manducatur in sacramento, nihilo se-
 cus totus in cælis permanet, totusque in animo
 tuo durat. Quam quidem fidem & hodie Cas-

Ex ele-
gati pro-
sa: Laus
da Syon
saluatorē
etc.

tholica totius Europæ Ecclesia solennib. suis
 canticis & hymnis ita confitetur: Caro cibis,
 sanguis potus, manet tamen Christus totus, sub
 utraq; specie. A sumente non concisus, non cons-
 fractus, non diuisus, integer accipitur. Sumit us-
 nus, sumunt mille, quantum iste, tantum ille, nec
 sumptus consumitur. Fractio demum sacramēto,
 ne uacilles, sed memento, tantum esse sub fra-
 gmento, quantum toto tegitur. Nulla rei fit scissi-
 fura, signi tantū fit fractura, qua nec status, nec
 statura signati minuitur. Hactenus Ecclesiæ
 hymnus.

Et hæc Christianæ Ecclesiæ fides extrat, in-
 de à tot annorum seculis certissimo tradita,
 quam nec aduersarij quandoque damnabant.

Quid autem eos tandem offenderit, illud
 tibi, optime Lector, excutiē-
 dum relinquo, & ipsis pers-
 pendendi ansam
 præbeo.

Hebrai

Hebræi ante Dominicum aduentum in hoc genere rectius aduersarij iudicarunt.

ILLVD sane fateri ausim, Iudaicis Rabbinijs, quibus saltem Deus spiritus sui munificentia liberalius affulserat, ac liquanto sanius de Messia præsentia ac communione sub unica specie, prius quam Messias uenisset, iudicium uideri, atque Melancthonis, quum Christus tot iam seculis adfuerit, & quid de suo sacramento credi oporteat, rotundis uerbis expresse. Quare adducere nequeo, ut transeam testimonia Rabbi Casiana, qui longo tempore Christi natiuitatem præuenit, posteritati consecrata, quæ quidem doctissimus uir Petrus Galatinus lib. decimo de arcanis catholicæ ueritatis, cap. 6. ita dinumerat, super locum Genes 49. Ligans ad uitem ciuitatem suam, & ad palmitem, o fili mi, asinum suum. Lauabit in uino uestem suam, & in sanguine uicè pallium suum. Rubriores sunt oculi eius uino, & dentes eius lacte candidiores. Vbi sic Rabbi scribit: Hæc uerba: Ligans ad uitem ciuitatem suam, ostendunt, q̄ sacrificiū, quod fiet ex uino, non solum transmutabitur in substantiam sanguinis Messia, sed etiam conuertetur in substantiam corporis eius. Verba autem illa, & ad palmitem, o fili mi, asinum suum, significant, q̄ diuinitas & Dei filius unietur asino, id est, materia sue, quoniam hamor, id est, asinus, est.

Elegantissimum Propheti cū Hebræi Rabbini testimonium, qui ante Christi suū floruit, unde aduersarij reprimuntur, quidē Rabbi no cabulum iro, quod bifariam punctatē duas significatio nes admittit, & pro ciuitate interpretatur.

134 DE COMMVNIONE

materialis interpretatur. Quemadmodum etiam asinus fert onera & uestes uiatorum, ita rex Messias delicta totius orbis super se portabit, iuxta illud Esaiæ 53. Cap. dictum: Et Deus obuiare fecit in eo peccatum omnium nostrum. Cum autem dicitur: Lauabit in uino uestem suā, & in sanguine uuæ pallium suum, eadem est sententia diuersis uerbis. Quoniam uestis dicit materiam, sicut dictum est Iob. 10. Pelle & carne uestisti me. Et in sanguine uuæ pallium suum, id est, diuinitatem suam. Quia sicut pallium totum hominem circumdat, ita Deus totum replet mundum. Rubriores sunt oculi eius uino, & dentes eius lacte candidiores, hoc est, in sacrificio, quod fiet ex pane, non obstante quod album sit uelut lac, conuertetur substantia in substantiam corporis Messiae, eritque in ipso sacrificio substantia sanguinis Messiae rubra, ut uinum. Erunt autem in sacrificio uini, sanguis & caro Messiae, & eadem erunt in pane. Quoniam corpus Messiae non potest diuidi. Idque ratio postulat. Nam si sanguis & caro diuisa essent, distinguerentur ab inuicem. Corpus autem Messiae non potest diuidi. Sicut scriptum est Exodi 12. Et substantiam non confringetis in eo. Præterea caro sine sanguine, & econuerso, sunt res mortuæ. Corpus uero Messie post resurrectionem quia glorificatum erit, semper uiuet, & hinc est dictum illud: Dauid rex Israel in seculum uiuit. Oculi autem & dentes ideo dixit, ut uenustior fiat oratio & sensus occultæ. Hactenus Rabbi Cahana de uerbo ad uerbum, quodque

Nota ad
uersarios

Vocabulo
Hec
significat
substantiam
& os
sa.

quodq; in epilogo asserit, corpus Messiae post resurrectionem suam semper uicturum, ideo *Apud antiquiores* dictum est, siquidem antiquiores hebraei sentiant, quod unus de Messiae nominibus sit Dauid, *Hebraeos* idq; Ieremiae cap. 30. corroborant: Et seruiet *mysterij* Domino Deo suo, & regi Dauidi, quem ipse *loco fuit,* suscitabit. quae quidem posteriora uerba non de *q; Dauid* Dauide, qui Ieremiae etatem longe supra reliquit, sed ad Messiam referentur. Quare non *Rex Isra-* perperam Rabbi Cahana ait, hinc mysterium *elis semp* uideri occultum, quod Dauid rex Israel semper *regnatu-* per regnaturus sit. Quod si huic Iudaeo Messiae *rus sit,* Domini nostri IESV Christi & Apostolorum *ut intelli-* aduentus contigisset, haud dubie cum *gi conue-* *niat.*

Christiana Ecclesia Melancthonis illis

usq; consortium opiniones refels

lisset, adeoque solenne illud

communicandi institut

tum probasset.

Vnius speciei communionem nequaquam institutioni Dominicae, testamento & precepto contrariare,

BVCERVS uir parum fortunatae memoriae, Melancthon & Andreas Friccus, qui licet hucus suum *Præcipue* non admodum hic premant, tamē *aduersas* Sacramenti communionem uel ob *riorum ras* uellicandam opinantur, quantum etiam al *tiones,*

136 DE COMMUNIONE

quibus
nihil
speciei
communem
damnat.

terutra species idem quod utraq; complectatur, interim tamen institutioni diuinę parendū uideri, ideoque utramq; speciem profligatis etiam hoīm quorumlibet constitutionibus, porrectam iri, non admittunt quicquid hactenus doctum est, Euāgelicę nequaquam traditioni, sed humanę curiositati consentaneum putari, quibus potissimū tria scripturę loca inferunt: primo Domini uerba: Bibite ex hoc omnes. Deinde ea quę sequuntur: hoc facite in mei memoriam. Et postremo Apostolicum locum: Probet autem seipsum homo, & ita de hoc pane edat, & de calice hoc bibat. Quę quidem uerba, omnibus in genere Christianis prescribantur & destinentur, mordicus, & singulariter Melancthon, contendunt, ut tandem necessariā utriusq; speciei porrectionem extenderent. Et licet perspicuo elucescat, misere eos falli, aliosq; fallere, uberius tamen hunc elenchum mihi diluēdam arbitror. Nec certe quisquam literatorū illud detrectabit, quod si

2. Tim. 3. Dominus his uerbis, Bibite ex hoc oēs, & his uidelicet, Hoc facite in mei memoriam, Apostolos suos non compellasset, quibus saltem in cœna uerba fecit, nequaquam aduersarij mouerentur hoc loco, Bibite ex hoc omnes, uniuersos pariter Christianos insinuari, utcunque ad Apostolos, quemadmodum sequentia ut apud Marcum: Et bibebant ex eo omnes, citra controuersiam dirigantur, adeoque Dominus post calicis porrectionem ita dixerit: Hoc facite

Dilutio.

cite in mei memoriam, iam contendunt huic Ex ūers
 ratiocinationi inniti, quicquid illic Dominus bis: bibite
 egerit, quibus utriusq; speciei porrectionem ex hoc
 obtineri uolunt, illud Apostolis, eorumq; por oēs ad
 steritati necessario exequendum proponi quū uersarij
 Apostoli non sacerdotum, sed totius Christia nihil con
 nismi personas repræsentent. Quare Buce uincunt,
 rus qui certe sua etate aduersarios acrimonia, ideoq; se
 ingenio, ac uafritie excedebar, uel inuito Ios quētibus
 hanne Sleidano Romani Imperij sycophanus insistant:
 ra, qui in futili suo libello De statu Religionis hoc facis.
 ac Reipublicæ sub Carolo V. Imperatore, ius te in mei
 dicium meum nequiter calumniatur, qui quidē recordas
 Bucerus (quum per Medmannum clam nobis tionem.
 in Coloniensem Ecclesiam exitiose admodum, Vide Apo
 sed ad tempus, Melancthone, Hedione alijsq; logia me
 comitibus instructus irrepisset) non suo sed am in Bu
 alterius multo maioris autoritatis instinctu, ceri calū
 omnia turbaturus, utramq; sacramēti speciem niā, typis
 porrigendam, uel ob id fulciri incumberebat, cusam,
 hoc facite in mei cōmemorationem, & quæ Casa
 quia alijs scripturarū testimonijs destituea M. de
 rebatur, totus hic desudat, ut Pan dicabat.
 doram suā ueteratorie comat, Anno
 ideoq; rerulerit, utrumque 1545.
 Christi & Pauli locum a
 liquanto accuratius
 prosequi.

Ut genui

mus uers

borū sen

Jus: hoc

facite in

mei me

moriam

eruendus

fit.

Christus

uerbis

suis sacer

dotiū uer

teris tes

tamenti

abrogat

ait nouū

que subin

uexit, &

Apostol

os sacra

dotali dis

gnitate

donauit,

& ijs eo

rumq; suc

cessorib.

tria pote

statum ge

nera atq;

tribuit.

A Domino huiusmodi uerbis: Hoc facite in mei recordationē, noui testamenti sacerdotium, quod Apostolis suis tria potestatum genera conferat, institui.

Q

VI Squis conscriptam Domini cæcæ præparationem, & uenerabilis sacramenti institutionem, adeoq; totum negotium, & singulariter, ea quæ adhibet in Euāgelijs, sedulo excusserit, patrumq; alias atque alias inde ab Apostolorum ætate traditiones nobis relictas examinauerit, & huius, Hoc facite in mei memoriam, sensum diligenter inuestigauerit (ut etiā diuinitus monemur, Roga patrem tuum, & ipse declarabit, & superiores, & ipsi tibi indicabunt) is haud dubie inuenerit hæc Domini uerba non uniuersis iuxta Christianis, sed duodecim Apostolis decessorib. dotium institui, idq; Apostolis suis huc deputatis, eorūq; uicarijs cōferri, & eos tribus potestatum generibus, quæ nō quibuscumque largirentur, præmuniri, adeoq; si recte consideres, sunt magis uerba potestatem tradentis, quàm præcipientis.

Hæ

I

II

III

Hæ autem sunt potestates. Primo uerum corpus & sanguinem ex pane & uino, quod aqua temperatur, uerborum suorum ui, ut ipse egit, consecrandi & conficiendi facultatē dari. Dein de quod liceat huiusmodi corpus & sanguinē in sacramēto post peractam consecrationem, loco sacrificiorum omnium ueteris testamenti, quæ hic penitus antiquantur, Deo patri, ut unicum & omnium gratissimū sacrificium in uniuersa mundi fabrica *μνημόνης* usque ad suū aduentum offerri. Et postremo ut huiusmodi sacrificium peracta oblatione ipsemet sumat, & ueluti administratores mysteriorum Dei ac illis præbeat, præmissa interim cuiuslibet probatione, ut eorum omnium participes reddamur, quicquid Christus semel super crucē promeruerat.

Quæ quidem Domini cōmissa ita sunt stricte, ut ad Apostolos, eorumq; legitimo ordine successores saltem attemperentur, si modo dominicæ institutioni pondus suū tribuamus.

Quare nihili ac frigida est aduersariorum assertio, quod inferat Apostolos in cœna nequius quam sacerdotum, sed quorumlibet Christianorum uicarios haberi, nec in hoc sacramenti negotio quicquam præualeat hic aut alius, qd; quæ hæc, Hoc facite in mei memoriam, non ad singulares personas redigatur. Idq; ut rei ueritatem conuellant, uel ab eo agnoscitur, quod longe aliud & multo dissimilius præceptū Apostolis datur, atque meminimus, quod non ad

Christi

140 DE COMMVNIONE

Christianos in genere pertineat, ut est domini
ci corporis consecratio, immolatio, & eiusdem
distributio. Adhæc quum ij, qui non consecrât,
sive sacerdotes, sive laici sint, nil amplius sibi ar
rogare debeât, quàm ut à presbyteris, tâquam
dispensatoribus, sacramentum suscipiant. Et
hoc omnibus dilucide documento fuerit, qui

Lucæ 22. Matthæi, Marci, & Lucæ Euāgelia uersantur,
Qd' Chri & Dominicæ cœnæ traditionem propius ani
mus sacri maduerterint, haud dubie uidebunt, ut quum
fictorum dies Azymorum adessent, quando oportebat
ueteris le Pascha fieri, ut Lucas ait, Apostolis commiser
gis loco u rit, ut iuxta ueterē legem præparent, & quan
nicū saltē do haud dubie peregisset, quicquid illius ritus
subuexe exposcebat, postea ad sacramēti institutionem
rit, ex op processerit, inquiēs: hoc facite in mei cō memo
perib. & rationem, quasi diceret: Hactenus Pascha & il
uerbis ip lius sacrificia, quæ corporis mei immolationē
suis collit deliniabant, sunt exhibita, & hæc iam demum
gitur. exolefcent, nec amplius cum Mosaicis umbris

luctabimini, sed hoc facite in mei memoriā,
hoc, inquā, facite, quod ego iam facio: hoc est,
omnium sacrificiorū loco meum corpus & san
guinem consecrabit, offeret, & manduca
bitis, alijsq; Christianis rite administrabit.

De prima domini potestate, corpus
& sanguinem con
secrandi.

Apo

Postolis eorumq; rite successio-
ribus, Eucharistiam cōficiendi,
& ex pane ac uino, quod aqua

temperatur, uerum corpus ac Citra ex
sanguinem consecrandi, sacul: pressum
tas sit tradita, uel ex hoc colligitur, quod nullus Domini
hominum, nec angeli, citra expressum Domini præceptū
ni præceptum, tam stupendum, ac plane me- Apostolis
raphysicum opus, quod rationem excedit, ag- concredi
gredi tentasset, ut illud patrum centuriæ unas tum, nula
nimitè agnoscunt. la creatu

Dionysius Areopagita liquido docet, qd ra Christi
Epūs sacramentū sanctificaturus, Dos corp9 cō
minū, iuxta præceptū suum: hoc facite in secraret.
mei memoriam, humiliter admoneat, Deumq; ro
get, ut sacramentorum consecrationē fieri pote
stas largiatur, &c.

S. Iustinus alludit, Apostolos scilicet in suis
Cōment. hoc est, Euangelij, nobis tradis
cōte, Dominum potestatem reliquisse, hūc cibum
consecrādi, quum panem acciperet, benediceret,
& ita loqueretur: hoc facite in mei memoriam.

Cyprianus etiā in Serm. de cōna Dom.
ingit: Quū Dominus Apostolis dixerit: hoc
facite in mei memoriā, hæc est caro mea,
& hic est sanguis meus, & quotiescunq; huiusmo
di uerbis & ea fide hoc peragitur, iam supernas
turalis ille panis & calix, per insignem consecra
tionis sanctificationem habeatur, &c.

Verba dī
uinæ con
secratio

Basilias in Liturgia sua Christum apud al
tare inuocat iuxta Dionysij fere sententiā,
ut uis

ut uidelicet sacerdotij gratia indutus, sacra mē-
sa astat, suumq; immaculatum corpus & sanguis
nem consecret, Dominumq; ita implorat: Obina
effabilem & immensam bonitatem tuam, citra
tui mutationem, homo factus es, & noster Epi-
scopus appellaris, & nobis incruenta huius hos-
tiæ consecrationem tradidisti, &c. Alij porro

Quod cor-
pus Chri-
sti con-
secrati pos-
sint des-
tatur, sacer-
dotiū an-
gelicæ di-
gnitati
præfer-
tur.

Nemo
præter de-
lectū sa-
cerdotē
Chri cor-
pus conse-
craverit.

patres idem docent. Hesychius in Leuit. lib. 2.
cap. 8. Chrysost. in Matth. homil. 83. & lib. 3.
de Sacer. d. Ambros. de his qui inicianur mys-
terijs, cap. 9. & lib. 4. de Sacramentis cap. 4.
Et libro de Dignitate sacerdotali. Hierony-
mus ad Heliodorum, &c. Consecrandi uideli-
cet opus sacerdotibus tantū à dūminico præs-
cepto relinqui, adeoq; qd ipsemet dominus
sit, qui sacerdotis ore mysteria sanctificet, cons-
ecret, & conficiat. August. lib. 20. cap. 3. cōtra
Faustū ait, peculiarem consecrationem huc res-
quiri, sine qua religionis nostræ sacramentū nes-
quaquam foret. Et Chrysostomus in allegato
3. libro de Sacerdotio, & Bernardus de Cōsa-
na Domini ad Petrum: ob hanc sacerdotij pos-
testatem presbyteros ita efferūt, ut angelicas
mentes præteruolent. Hinc itaq; constat locū,
Hoc facite in mei memoriā, nihil minus quā
ad laicos referri, nec absq; insigni uindicta ar-
rogantes mulcentur, & longe horribiliori, q̃
Chore, Dathan, Abyron eorumq; consortes

Horrens-
dū prodi-
giū, quod

terre hiatu absorpti. Vt etiam simile quiddam
præfecto Osualdo in Comitatu Tyrolensi
ad Scfeldam obtigit, qui licet minus grauer
delip

deliquerit, quum superbia quantulacumq; erectus, non ut alij ipsius subditi, sed presbytero alsimilis, magna hostia à sacerdote uiolenter adducto communicari uoluerit, & interea subito scopulus stipende admodū fere dimidiatum absorpserit, & uix ægre deuota presbyteri oratiōe incolumis redierit, licet paulo post tanquam paralyticus in magna pœnitentia uitam finierit, quod nostro propemodum seculo factum constat. Quem quidem hiatum, ut petra se aperuerit, & uestigia pedum ac manuum Osuualdi euidenter etiamnum in altaris saxo (cui impeg erat consternatus ac omnino percussus, utpote qui hiatu absorbendus uel deglutendus, deluscendusue deretur) adeoq; hostiā, quæ ab ipsius ore per presbyterum retrahebatur, incorruptibilem extitisse, idq; sane inusitatissimū, ac longe terribile prodigium est, conspexi.

nostro se
re seculo
accidit,
anno pl9
minus 80

Hæc aliaq; id genus supplicia prorsus funesta, aduersarij leuiter curant, quum non presbyteris, sed quibuscumq; etiam laicis hoc dignitatis admittant, quum haud obscure nouerint, perperam concedi, ut uniuersi patres testantur, & tandem in magno Lateranensi concilio ita cautum est: Nullus sane sacramentū illud confecerit, nisi rite fuerit ordinatus, iuxta Ecclesiasticas claves, quas Dominus noster Iesus Christus Apostolis ipsorumque successoribus tradidit. Quibus colligitur, Presbyteris saltē hanc consecrandi dignitatem concedi, ut idem Paulus

Aduersa
riorum
proterui
tas.

Mat. 16.
Ioan. 20.

Tito

144 DE COMMVNIONE

Tito præcepit, quem apud Cretas Episcopum præfecit, ut oppidatim presbyteros accersat, & 1. Tim. 4. & 2. Tim. 1. Idem etiam concilium in generali Florentino in præsentia græcanicę Ecclesię renouabatur, quemadmodum & longe antea in Hispalensi concilio, cap. 2. proponebatur: Ordinatos ab alijs, quàm à iuris Episcopis (intellige qui secundum seriem his quos Apostoli Domini ordinauerunt, legitime successerunt) non consecrationis titulū, sed ignominia Eulogium percipere.

Consule copiosam epistolam, quam optimus uir Damasus, qui ab Hieronymo maxima opinionis habitus fuit, Episcopis Numidia nuncupauit, quæ quarta est in serie Epistolarum, ubi complurimis scripturarum locis & exemplis fultus, ordinationem non rite ab Episcopis comprobata, frigidam ac inefficacem astruit, nec presbyterij potestatem ab illis conferri pronunciat, quandoquidē nemo illud largiri potest, quo ipse caret. Quare Eusebius Samosatensis Episcopus, quum hæ-

Quid Eusebius Samosatensis egesserit, ut Ecclesię sacerdotes prouiderentur. beret compertum, quod Ariani Cæsaris Valentiniano tempore Ecclesiā pastoribus destitueretur, Martialem habitū ob tyranni metum induerit, & caput suum Episcopali tyara, quam ex pilco cōfecerat, operuit, regiones, Syriam, Phœniciam, Palæstinam, uestibus mutatis peragravit, & Ecclesiā Sacerdotibus, Diaconis alijsq; ministris rite consecratis adiunxit, ut Nicephorus lib. 2. cap. 11. dinumerat. Attende, ut eo

SVB VNA SPECIE. 145

ut eo tempore, quantumvis Arianorum heresi
 sis passim grassaretur, non huc barbariei deuē-
 tum fuerit, ut quisquam sacerdotij dignitatem
 sibi arrogaret, ut cunctis factum fuisset, nō pro-
 fecto Eusebius protectionem admodum pe-
 riculosam omisisset, ut uere Christianis sacra-
 mentorum administratio & presbyterorum ec-
 lectio decederet. Huc usque de prima po-
 testate, qua delecti saltem presbyteri
 huiusmodi uerbis: Hoc facite in
 mei memoriam, adfiscuntur.

De altera potestate Dominicū corpus & sanguinem im- molandi.

VE M A D M Odam Dñs
 in cœna uerum suū corpus &
 sanguinem Patri cœlesti in cru-
 ente in Sacramento obrulit,
 priusquā discipulis illud cō-
 municādum porrexerat, idēq;
 supra in primo articulo afflus-
 enter dictum est, ita etiam suo deinceps præ-
 cepto, Hoc facite in mei memoriam suos Aposto-
 los, eorumq; successores presbyteros excqui
 uelit, prohibitis laicis, ut corpus suum & san-
 guinem in altaris sacramēto cœlesti Patri pro
 omnibus Christianis, uiuis ac mortuis usq; ad
 suum aduentum offerant, idēq; & uerba sua, &

totæ cœnæ actio luculenter tradunt, confer
 ea, (quæ noui testamenti corpus suum ac san-
 guinem exhibiturus locutus est) Mosis uerbis,
 quæ Pascharis immolationē spectant, Exo 12.
 & immolationem sanguinis ueteris testamēti;
 q̄ populus & totū tabernaculum aspergebatur,
 Exodi 24. & inconfutabiliter ex locorum col-
 latione uidebis, quod Dominus loco sacrificio-
 rum ueteris testamenti, sacrificium noui testamēti
 subuexerit, quandoquidem Dauid dicat,
 quod sacerdos sit in æternum, qui in cœna sua,
 ut antea Melchisedech, uinum ac panem, quæ
 corpore suo commutauit, obtulerit. Et ut lu-
 culentius huiusmodi mutationem Dominus ex-
 pressisset, quum brutorum sanguinem ueteris
 testamēti noui testamenti sanguine exceperit.
 Vnde liquido apparet, ut antea uetus testamen-
 tum sanguinis sacrificio confirmabatur, ita
 Christus oblatione calicis in sanguine suo nou-
 um testamentum corroboraret. Alterius Mo-
 ses ita meminit: Hic est sanguis testamenti, qđ
 Deus nobiscum pepigit. Christus, inquit, de suo
 sanguine: Hic est meus sanguis noui testamen-
 ti, qui pro uobis & multis in peccatorum res-
 missionem effunditur. In hoc duplici sacrifi-
 rij genere, sancti Patres diligentissime occu-
 pabantur.

Chrysostomus cap 20. Matthæi ad alle-
 gata superius Domini uerba ita loquitur:
*Quemadmodum uetus testamentum per
 cora sua & uirtutes habebat, ita & Domini nouū
 testamentum*

testamentum suum sanguinem. Adhuc super locum 1. Corinth. 11. similiter & calicem, & cetera. Quid inquit significat, quod hic calix sit nouum testamentum? Vetus quidem testamentum calicem suum & sacrificium brutorum ac sanguinem habet. Nam post libationem sumebant in calicem, qui patina erat, sanguinem, & ita immolabant. Ideoq; Dominus quum locos sanguinis brutorum suum sanguinem produxisset, ne quis terreretur, illius ueteris sacrificij meminit, uidelicet per antithesin.

Græca commentaria super eundem Pauli locum ita habent: In ueteri etiam testamento pocula etiā reperiiebantur, in quibus libabant, & postquam sacrificassent, ipsum brutorum sanguinem in poculis sumptum libabant. Pro brutorum itaq; sanguine, proprium Dñs impartitur, eleganter uero in calice, ut uetus olim testamentum hoc ipsum præfigurasse indicet. Idcirco ait: Nouum testamentum est in meo, non in brutorum sanguine.

Et Theophylactus admodum dilucide capite 27. Matt. super hæc Domini uerba: Hic est meus sanguis, ut uetus testamentum suam libationem & sanguinem habuit, ita & nouum suum sanguinem suamq; libationem. Vt Augustinus etiam Epistola 59. ad Paulinum contra Urbicum ita scribit: Dicit cessasse poculum sanguinem, non cogitans etiam nunc se habere sanguinem. Quanto ergo melius & congruentius uetera transisse, & noua in Christo facta esse se sic diceret: Vt cederet altare altari, panis pas-

ni, pecus pecudi, sanguis sanguini, &c. Verum non interim audio uocabulum sacrificij ab Evangelistis aperte exprimi? nihil retulerit, cum illud ex sensu colligatur, ut sequentia demonstrant in textu: Accepit panem, gratias egit ac fregit, dicens: hoc est meum corpus, quod pro uobis traditur. Item: hic est meus sanguis, qui pro uobis effunditur in peccatorum remissionem. Quae quidem uerba, uidelicet, gratias egit, fregit, quod pro nobis traditur, & qui pro uobis effunditur in reconciliationem, omnia sunt immolatitia, inquam, uerba, quae sacrificium declarant. Quod Eusebius Pamphilus de Demost. Euang. lib. 1. cap. 10. comprobatur: Nos a summo Episcopo edoctos tremendam dominicae mensae hostiam offerendi, &c. procul dubio uerborum autoritate, Hoc facite in mei memoriam, hoc est meum corpus, quod pro uobis frangitur: hic est sanguis meus, qui pro uobis effunditur. Quae quidem uerba & Chrysostomus explicat, cap. 10. prima ad Corin. hom. 24. Quare, inquit, addit Paulus, panis quem frangimus? Hoc in Eucharistia uidere licet, in cruce autem minime, sed omnino contra: Os enim eius, inquit, non conteretur, sed quod in cruce passus non est, id in oblatione patitur, & propter te se frangi permittit, intellige significante mysterio. Similiter idem uerbum & alterum uidelicet, effunditur, Prosper in sententijs Augustini tractat, & legitur de Consecratione distinct. 2. cap. Cum frangitur. Nec Augustinus illud Effunditur,

ditur, aliter explicat, quàm hunc in modum, quod pro uobis offertur, libro 3. de Trinitate, cap. 10. & libro 4. cap. 14. ideoq; Dominus nihil aliud insinuat, quàm quod patri suo cœlesti corpus suum pro omnibus nobis offerret, ut alibi rursum Augustinus attestatur, psal. 39 adeoq; Damasceno libro 4. Orthodoxæ fidei hæc Pauli uerba: Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, ita explicatur, nocte qua seipsum obtulit.

Huc etiam pertinet, quod uocabulum *Faci* te, quo Dominus usus est, ad uocabulum (*Faciatis*) ueteris testamenti conferatur, *Leuitic. Verbum 24.* Et faciatis hircum pro peccato. Et Iude græce incum decimo tertio dicenti, *Faciamus tibi hoc utroq; te dum de capris, respondit Angelus: Si uis hoc stamento locaustum facere, offer illud Domino.* Aliaq; idem est non pauca loca, ut *Ezechielis 45. & 46.* Haud *ἁπολύς*, difficulter animaduertitur, quod uerbum *Faci* quod *facere*, inter cætera significat offerre, consecrare, *cere latius* & sumite, quum & eundem significandi modum ne dicunt. in ueteri testamento obtinuerit. Taceo & apud gentiles ita accipi solitum. Apud Romanos *Vergil.* certe in sacrificijs solenne erat, sacrificium huius *Cum fac* iusmodi compellare uerbo, hoc age. Paulus etiam uictuam idem tradidit, quod *Panis & Calix Domini* pro mini Ecclesiæ sacrificia sint, *1. Corint. 11.* Vide; frugibus ipse Israellem iuxta carnem. Nōne qui edunt uis se uenito, et imas, participes sacrarii sunt? Quid ergo di id est, cū eo, quod simulachrum aliquid sit, aut quod sit sacrificium simulachris immolatum aliquid sit? Non, uerum uerim.

150 SVB VNA SPECIE.

illud dico, quod quæ immolant genres, dæmonijs immolant, & non Deo. Nolim autem vos consortes dæmoniorum esse, non potestis poculum Domini bibere & dæmoniorum. Non potestis mensa Domini participes esse, & mēsa dæmoniorum. Audis ut Apostolus Christianorum sacrarium & hostiam Israelitarum altari & hostiæ, adeoque nostrum calicem gentium calici & dæmonijs, nostramq; mensam illorum mensæ per antithesin opponat.

Quorsum multis? quum manifestum sit inde ab Apostolorū ætate, imo ab ipsis Apostolis venerabile illud altaris sacramētum, sacrificium saluari.

*Apostoli
ac uniuersa
si S. præs
hunc locū
pro sacri
ficio acci
pi contem
dunt.*

Andreas Apostolus ab Aegea uolēter pertractus, ut simulachris offerret, respōdet: Omnipotenti Deo indies immaculatum agnum ad crucis altare offero. Consule superiora.

Quodq; Apostoli docuerint hæc uerba: hoc facite in mei memoriam, ita intelligi, suffragantur patres, qui inde ab eorum seculo ad nos usque deuenerunt.

Patrum testimonia de altaris sacrificio ex uerbis: Hoc facite in mei recordationem de sumptis.

S. Dios

ANCTVS Dionysius ut
præmissum est, scribit: Quū
Episcopus in officio hymnos
absoluerit, mox humana fragi-
lilitatis conscius, se excusat,
& sacrificium longe maximū

immolet, ex animo inclamat, ut fieri debet: Tu
Domine dixisti, hoc facite in mei memoriam.
quasi Episcopus Deum ita compellaret: Do-
mine non profecto is forem qui sacrificiū hoc
tibi offerret, nisi tuis uerbis fieri præcepisses.

IRenæus paulo post Apostolorum ætatem
luculentius tradidit: Dominus, inquit, discipulis
consuluit, ut primitias Deo offerret, tam hoc
nō tanquam egenti, sed ne infrugiferi ac ingras-
ti uiderentur. Creatum panem accepit, gratias
egit, inquit: Hoc est meum corpus. Et similiter
calicem, qui etiam ex creatura, ut apud nos est,
fuerat, & concessus, quod sanguis suus foret, nos
uūq; sacrificium noui testamenti docuit, quod
Ecclesia ab Apostolis traditum, Deo in uniuerso
orbe immolat. Et prosequitur, ut Propheta Ma-
lachias de hoc sacrificio prædixerit, apud quem
Dominus Iudæis ita loquitur: Non est mihi bes-
neplacitum in uobis, neq; oblationem mīnha
accepero de manu uestra, quoniam ab ortu So-
lis & usq; ad occasum eius, magnum est nomen
meum in gentibus, & in omni loco incensum
offertur nomini meo, atque oblatio munda,
quoniam magnum est nomen meū in gētibus.
Nec dubium est hanc Prophetiam ad nostrū

Dñs disci-
pulis suis
sua sit, ut
sacramen-
tum hoc
offerretur

Malach.
Prophe-
tia neces-
sario ad
nostrum
sacrificiū
refertur.

Sacerdos
cū Christi
uice apud
altare sit,
ita sacras
mentū of
feret, ut
Chrs fec
cit, in me
moriā
eruēt i ip
sūs sacri
ficiū super
crucem
peracti.

Psal. 109
Melchise
dec sacris
ficiū ty
pus fuit
sacri
ficiū
altaris.
Aduersas
rij epist
la Cypria

sacrificium referri. Nam Christi oblatio apud crucem in uno loco saltem Iudaicæ regionis fiebat, hoc autem sacrificium contriti cordis aliaq; spiritualia pietatis sacrificia cū ueteri testamento conueniunt, nec impolluta fuisse omnino astrui potest, ideoque Prophetia de sacerdotio oblationis altaris, quando corpus & sanguis Christi celebrantur, necessario intelligitur.

VT Cyprianus illum locum, Hoc facite in mei memoriā, intellexerit, explicat libro 2. Epistola 3. inquit: Nam si Iesus Christus Dominus & Deus noster ipse est summus sacerdos Dei Patris, & sacrificium Deo Patri ipse primus obtulit, & hoc fieri in sui commemorationem præcepit, utique ille sacerdos uice Christi uere fungitur, qui id quod Christus fecit, imitatur, & sacrificium uerum, & plenum tunc offert in Ecclesia Deo Patri, si sic incipiat offerre, secundū quod ipsum Christū uideat obtulisse. Et in eodem loco Prophetiam Dauidis de sacrificio Melchisedec ad sacramenti hostiā refert, ut dilucide constet Cypriano, hæc uerba: hoc facite in mei commemorationem, peculiatim doceant corporis & sanguinis Dominici sacrificium, licet aduersarij hac Epistola ad utriusque speciei communionis corroborationē abutantur, quum dissimulent quod ad sacerdotis sacrificium saltem pertineat, idq; non aliter atq; Christus Iesus summus sacerdos peraget. De cōmunionē sacramenti ne iora quidem hic attingitur,

atingitur, & uix alius est locus, quo aduersari abutū
riorum error, qui sacrificium tollit, turpius tur-
confunditur.

E Usebius Pamph. in 5. libro cap. 4. Cypriano consentit: Christus, inquit, sacrificiū instituit secundum ordinem Melchisedech, & presbyteri qui ab illo proficiuntur, sacerdotij officio, ut fieri oportebat, inter uniuersos populos succedunt, uidelicet pane & uino sumptis, ipsius corporis & sanguinis mysteria efficiunt.

C Hrysostr. in allegato antea loco, 26. Vides ut
Matthæi eadem ita explicat: Sicut illud Chrysostr.
(sacrificium agni Paschalis) in remem- facite red
orationem miraculorum, quæ in Aegypto patres dat pro
uestri uiderūt, faciebatis: sic & hoc facite in mei offerte.
commemorationem. Sanguis ille ad primogeni-
torum salutem fuit effusus, hic in remissionem
totius orbis peccatorum, & quemadmodum Moy-
ses dicebat: hoc æternum uobis erit memoriale:
sic & ipse, in meam, ait, commemorationem, dos
nec ueniam.

Attende quæso has nequaquam inconcin-
nas sacrificij nostri rationes.

In Epistola 1. Corinth. 10. homilia 24. scribit, quod Christus oblationis ritum exerceri uelit, idq; uerbis: hoc facite in mei commemorationem, testetur. Idem capite 10 ad Heb. hom. 27. Nonne indies, inquit, offerimus? Offerimus sane sed in mortis ipsius recordatione facimus. Et Sermone de Encenijs inquit: Quemadmo-

Verba
Christi et
tiamnum
hodie ui-
gorem su-
um habet

54 DE COMMUNIONE

*Vu*alden
su error
*ing*ulat.

dum Dei uerbum, uidelicet: Crescite & multiplicamini, semel pronunciabatur, & etiam nū habet uigorem, ita hæc Christi uerba semel prolata, adhuc oībus Ecclesiæ sacrarijs usque ad ipsius aduentum, sacrificij uigorem adferunt. Quod & presbyteris saltem facultas concedatur offerendi, libro tertio de sacerdotio, & in Epist. 2. Timoth. 2. homilia 2. ait: Quod sancta hostia (siue Petrus aut Paulus, siue alius cuiuslibet etiā dignitatis presbyter fuerit) semper eadem maneat, quā Christus discipulis suis tradidit, eamq; hodie, inquit, presbyteri conficiunt.

Ambrosius cum primis Chrysostomo capite decimo ad Hebræos suffragatur: Noster Episcopus, inquit, qui hostiam, qua expiamur, obtulit, eamq; hodie offerimus, quæ quidem quondam oblata non corrumpi poterat, & quicquid iam agimus, in peracti semel sacrificij memoriam decedit. Nam hoc facite, inquit, in mei commemorationem. Et rursus Psalms 38. Vidimus principem sacerdotum ad nos pro nobis uenientem: Vidimus & audiuius offerentem sanguinē pro nobis sanguinem suum, sequamur ut possit suum obimus sacerdotes, ut offeramus pro populo. sacravit, ita ficiū, etsi infirmi merito, tamen honorabile sacsequetur crificio, quia etsi nunc Christus non uidetur offerre, tamen ipse offertur in terris &c.

res & pro Perspicias uelim, ut Ambrosio uerba Dñi, *populo* quod pro uobis tradit, & q pro uobis & multis offerent. *tis* effundit, intelligatur, uidelicet Chri corpus &

& sanguinem, per sacerdotem pro populo offerri, & sacerdotes ministerij sui causa nequius quam eius cōtemptus sint, cuius à Melancthon ne insimulantur.

In sacro officio corporis & sanguinis Christi pro uiuētibus & mortuis & pro omnibus totius Christianismi periculis, recte offeruntur.

DOctrinę huic, licet perpetuo summa reuerentię fuerit, aduersarij nostri supra modum hostes uidentur, obstreperant autē, & ad raurim usque inclament, non tamē Christi institutionē perpetuo seruari solitam, eneruabunt, uelint nolint: nihil interim non scientiarum sibi peculiariter admetiuntur, nec inuideri poterat, nisi in Mida uorum exolesceret. Nec inuitus admoneri uelim (ut Ecclesia uerbis Domini, Corpus quod pro uobis & multis datur siue frangitur, & sanguis qui pro uobis effunditur in peccatorū remissionem, nobis sacrificium proponit) cuiusmodi exemplar illius quod super crucem contigit, adferant. Quid igitur uetaret, quod oblationem moraretur? si dominicum corpus & sanguis coram habetur, adeoq; exemplar sacrificij apud crucē in sancta sanctorū p̄ uniuerso mundo peracti, ut Chryso

Ex Dñi
uerbis p̄
bat̄ Chris
ti corpus
pro uiuis
& mortuis
is apud
altare off
ferri.

156 DE COMMUNIONE

sofomus, Ambr. alijq; patres astipulantur, cur non in uiuentium ac mortuorum subsidium offerretur? Et cum Cypriano credendum sit, quod contrito cordi apud sacrificiū nequicquid desperandum sit, siquidem, ut Augustinus docet, nihil gratius Deo obtigerit, quā dominici corporis sacrificium, cur non pro uiuis pariter ac mortuis sacrificaretur, quando omnium eorum nomine mortuus sit, unusq; Dominus habeatur? Vix persuadebor aduersarios Cypriano indignari, quod sacrificium (hoc est, uerum corpus & preciosus sanguis Domini, quibus hic realiter gaudemus) adhuc indies in conspectu cœlestis patris non minus efficax dicar, atque fuerat, quum sanguis ex uulnerato latere apud crucem proflueret.

Ipsa sane res est, quousque aduersarij sacrificij sollemnitatem incessunt, & cœlesis constitutiones irritæ uidebuntur. Sin huc gratiæ uenirêt, ut saniora amplecterentur, non diffirerentur, sacrificium in uiuorum ac mortuorum supplicias extendi.

Veteris legis sacrificia, quæ si simulachra saltem habebantur, uaria, ut Moyses ait, fuerunt, holocaustum uidelicet, hostia pro expiatione, delictis, gratiarum actione, edulijs, & sacrificium pro sacerdotum autoramento, &c. Peccatorum hostiæ ideo dabantur, ut delictis preteritis, quæ uel obscura erant, uel per negligentiam committebantur, uel aliter, &c. expediebatur. Gratiarū actionis sacrificia, quæ & pacifica

Quum sacramentū Ecclesiæ sacrificiū sit, pro mortuis & uiuis offerretur

Vide Leuiticum 4. 5. 6.

fica dicebantur, pro collatis in illos beneficijs, & in posterum conferendis proponebantur. Libro de
Ciborum hostia de immaculato frumento, si cura pro
mila, & pane, cui & vini & olei hostias annexu mortuis
erant, quæ omnia, & singulatiter pro peccas gerenda,
tis sacrificia. in mortuorū ac uiuorum gratiam cap. 13.
adhibebantur, ut lib. 2. Machab. cap. 22. extat,
ubi Iudas Machabæus 12000. drachmas argen
ti Ierusalem trans mittebat, ut mortuorū delictis
in sacrificio consuleretur. quem quidem li
brum aduersarij proscindunt, Augustinus au
tem, alijsq; grauissimi patres exosculantur. Ta
ceo Iudæos & hod. mortuorum in omnibus
suis recordari, quum cationē prefe
ctus synagogæ orditur, us deinde ab
ta uoce ita regerit: Deus. rō suarum re
cordetur, & in paradysum cum. a. a. Isaac,
& Iacob, alijsq; integerrimis sanctis collocet,
& c. ut Antonius Margarita Iudaicę professio
nis transfuga scripsit in libello, cui titulum indi
dit: Vniuersa Iudæorum fides.

Cum itaque ueteris testamenti umbræ pro
omnibus spiritalibus ac trāsitorijs periculis in
mortuorum ac uiuorum memoriā laborarint,
quanto impēsius nostrum sacrificium, quod ab
umbris delineabatur, offeretur in Dei erga nos
reconciliationem, gratiarum actionem, & in
optimorum quorumlibet comparisonem, id
que iuxta pro mortuis & uiuis, quod frequen
tari solitum sit, Catalogus patrū, ut suprà me
minimus, facile explicat, & potissimū pro mor
tuis

Iudæi etiam
annū ho
die pro
mortuis
orant.
Scribit
ut Iudæi li
bellū me
monicum
habeant,
ubi mor
tuorū no
mina con
tineant,
q. ter ānu
atim de
throno 4.
angulib.
extructo,
& Almes
mordi 89
pronun
ciatur.

stolorum
doctrina
semper al
taris sas
crificiam
pro uiuis
& mortu
is offerre
batur.
Similitu
dout mor
tui altaz
ris fructu
& effuaz
cia profes
quantur.
Rom. 14
En quati
fecerit
August.
Ecclesie
consuetu
dinem, &
singulari
ter cum
per sacer
dotis ora
tionē ro
borare i.

tuis sacrificium offerri, Apostolorum doctrina
cōuinci antiquissimi patres suffragantur. Dio
nysius, Eccles. Herat. de his quæ in quiescenti
bus fiunt, cap. 7. Tértull. ad uxorem. Cyprian.
lib. 1. Epist. 9. Et ad Faustum ob sororis obitū
dolentem. Athan. libro quæst. ad Antiochum
principem, quæst. 34. qui & causam huius redi
dit. Quemadmodū, inquit, in campo uinea ui
rescit, & uinū in uase occlusum rebullit ac pro
pemodū feruet: ita etiam sentimus, quod pec
catorum animæ diuinis beneficijs incruentæ
hostiæ, & gratiarum actionis pro ipsis habite,
gaudeant, ut idem solus ordinat & iubet Deus
noster, qui in uiuos & mortuos dominium ex
ercet.

Item Gregorius Nazianz. in oratione su
nebri pro matre. Gregor. Nisse. Epipha.
lib. 3. contra hæreses, Chrysostom. in 1. ad
Cor. homil. 43. lib. 6. de sacerdot. homil. 69. ad
populum, tom. 4. August. lib. Confess. cap. 19.
& libro de cura pro mortuis gerenda, ubi locū
2. Mach. 12. citat, inquit: Licet scriptura hic
sileret, Ecclesiæ tamen autoritas uenerabitur,
quum ex oratione sacerdotis apud sacrarium ef
fusa animarum recordationem exigat. Item de
88 hæresib. id quod uult Deum, hæresi, 53. Gre
gor. magnū, a iijq; multo plurimi suffragantur.

Basilus libro de Spiritu sancto, Chrysos.
in caput 26. & in caput 13. ad Corin. &
hom. 1. de Adam & Eua. August. quæ cis
tat Cælestinus in suis decretis, ad omnes Gal
liarum

liarum Episcopos, docent fidem nostrā Ecclesie *ueterate*
 sasticam precationibus semper frequentari so- *cōsuetudi*
 lris, fulciri, ut legem credendi, inquit August. *nis orādi*
 lex statuat supplicandi. Sin aduersarij hęc agno- *fidem nos*
 scerent, & uetustissimā collectam ante 1000. *siram stas*
 annos in officio sacro habitam amplecteren- *biliendo*
 tur, uiderent, ut semper Ecclesia per sacerdo- *spectabis*
 tem ita orarit: Deus qui tribulatos corde sanas, *tur.*
 & mortificatos a se uiuificas, ad hanc propiti- *Antiquiss*
 hosiam dignanter attende, quam tibi pro nostra *simi eccle*
 offerimus liberatione, ut & hęc benignus acce- *sastici*
 pra, & nostra pro quibus tibi offerimus, sana di- *hymni nō*
 scrimina tribulationis. Attende miseriam, & an- *eleuandi*
 gustiarum nstrarum submoue pressuram, ut ex- *sunt.*
 uti ab omnibus, quæ patimur, malis, in tuis sem-
 per deletemur exultare delitijs. Item, Domine, *Barbaris*
 omnibus fidelibus mortuis ac uiuis, hęc sacramē- *eus aduer*
 ta ad remissionem seruiant, pro quorum salute *sariorum*
 tibi obalta sunt, &c. *error de*

Illud aduersarios offendit, quod altaris ob- *operis os*
 lationem eorum exemplar esse nolint, quæ a- *perato &*
 pud crucē contingebāt, quodq; idem hic suum *Missæ ap*
 sit corpus, ut super crucē pependit. Et quid nil *plicatione*
 aliud apud nos extet, quo sacrificaremus, ut in
 filij sui corpore oblationē longe gratissimā ex-
 hiberemus, orantes, qui sui filij & non nostrum
 meritum intueatur, nobisq; clemēs affulgeat.

Melancthon ipsiusq; asseclę conuertijs intor-
 nant, quasi nostra opera oblationi alijsq; & sin-
 gulariter mortuis in peccatorum dilutionē ap-
 plicemus, quum nihil minus huius fiat: uerum
 operi

160 DE COMMUNIONE

operi operato innitimur, hoc est, ei quod Deus per sacerdotis ministeriū cōfert, insistimus, & quisquis hoc non uidet, plus quā cæcus est. Quum enim iuxta diuinum præceptum offerretur, non nostrum est opus, sed ad filium unigenitum deriuatur, ut pro omnib. faciat, si saltem ueniant, quibus studio sit, ut Augustinus ait, sacrificij profectus. Non sane nostro arbitrio etiam mortuis meritum passionis Christi applicamus, sed diuinæ clemētiæ committimus, penes quā stat quicquid lubet in mortuos ac in uiuos, ut Athanasius ad Antiochū scribit. Est quod mihi apud Melancthonem admodum inusitatum uideatur, quum alicubi fateatur: grauissimum supplicij genus antiquitus fuisse, ut sacerdotes offerendi dignitate abdicarētur, quem admodum illud Concil. Ancyran. ca. 1. adfertur, quicquid postea cum laicis communio suscipienda permittebatur. De hac laica communione concil. Sardic. cap. 1. & Agathen. cap. 50. tractat C. nec diffiteor hunc esse laicæ cōmunions germanum intellectum) nihilominus altaribus sacrificium impugnet. Si Ecclesia non grauius sacerdotes mulctandos putauit, quā ut offerendi officio dimouerentur, colligetur nequaquam pro nihilo, nolim dicere, pro scelerato studio adduci, imo nihil prius cohereri consueuerit.

Missa

Missa non perperam, utcunque cō-
municantes absint, ce-
lebrabitur.

COpiosius alterā potestātē produs-
xi, quæ ad sacerdotes uerbis Dñi:
Hoc facite in mei cōmemoratio-
nem, deuoluitur, ut rudiores, puis
deāt ab aduersarijs turpiū imbui,
ideo sacramentū altarīs ut comedatur, & bibe-
tur, pponi, nec ulli pr̄ter cōmunicantes deser-
uiat. Ideoque pro alijs offerri, facessat, & hinc
pr̄cipuam institutionis Eucharistis rationem
(uidelicet ut nouæ legis sacrificiū sacrificiorū
loco ueteris testamenti habeatur, & perpetuo,
donec Dominus ueniat, remaneat) labefactū ē,
& Christianos insigni hac munificentia exuūt.
In quo quidem errore Vualdensib. subscribūt,
cōnam uidelicet dominicam non absque cōm-
municantibus (ita enim loquuntur) celebrari.
Verum patres, Apostolorū doctrina imbuti,
quibus non obscura sunt, quid utilitatis hic de-
cerpatur, toto cœlo ab illis dissentiunt. Ideoq;
iuge illud sacrificiū non ob cōmunicātium
defectionem omiserūt, quando quidem fides &
charitas refrixerit.

CHrysoſtomus in Epistola ad Eph. cap.
10. Serm 3. queritur, Sacrificiū quidem
indies fieri, nullis tamen particeps reddi
incumbat. Adeoq; cap. 10. ad Hebræos, homil.
7. adducit, ut optima pars populi apud Cōstan-

Ut Noui
testamēti
sacrificiū
sit, cū pri-
mis sacra-
mentū in-
stituebas-
tur.

Chrysoſto-
mi etate
plurimū in
Paschate

162 DE COMMVNIONE

tinopolim semel tantum in anno, nonnulli bis saltem, aliqui nonnunquam saepius comunicarint. Interim tamē sacrificij usus nequaquam apud illos cessabat.

Ambrosius etiam lib. 6. de Sacr. cap 4. & Augustinus de uerbis Domini in Lucam, Serm. 28. & lib 2. de Serm. Domini in monte. Videlicet à Græcis semel in anno communicabatur, tamē nihilo secus per sacerdotē indies sacrificabatur. Si, inquit Ambrosius, quotidianus est panis, cur post annū illum sumis? quemadmodum Græci facere consueverūt. Augustinus nec probat, nec damnat quotidianam communicationem. Admonet quidem ut singulis dominicis diebus fiat, licet tamen ipse in Africa apud Hipponem quotidie sacrificari. Mirum est aduersarijs obscurum uideri, quod licet sacrificanti presbytero uel nullus adfir, nihilo minus tamen in uniuerso orbe complurimos communicātes eodem tempore obtineat. Paulus ait, quod multi unus panis & unū corpus sumus, quotquot de uno pane participamus. Et Chrysost hom. 51. ad populum de monachis in deserto uiuentibus ait, quod in altaribus mysterijs se mutuo, licet absentes, amplectantur. Quid aliud est, nisi spiritalis communio? Dicere nolim, quod & Melancthon super Euangeliū alterius dominici diei post Pascha, sui pene iminemor scribat, omnes, ubicunque tandem simus, siue mare nauigemus, siue cum Turcis, aut gentilibus agamus, ex animo unum

uifibi

In Epist. 1
118. ad la
nuarium.
Sacerdos
licet non
corā habe
at cōmuni
cantes,
in animo
tamē quos
libet ubi
que terra
rū gerit.

hisibili Ecclesia conglutinari, quemadmodum
 Ioseph, in Aegyptū quidem abductus, Eccles
 sia patris sui Iacobi *συμπολίστης* manserit. Quid
 igitur Melancthoni in mētem uenit, ut Missam
 quę cōmunicantibus careat, criminetur, quum
 non sacerdotis, sed laicorū uitio, qui nullo pie
 raris sensu tangūtur, tribuatur, nemini enim in
 uito beneficiū obtrudetur, ut & Erasmus hunc
 errorem prosternt, in libello de amabili Eccle
 sia concordia. Cēterum huc eluctantur aduer
 sarij, ut iugi sacrificium antiquent, & Antichri
 sto, iuxta Danielis uaticinium, uiam sternant.
 Consule Chrysostomū in opere imperfecto,
 cap. Matthæi 24 hom. 49 inquit: Antichris
 to quatuor fere annorū spatio iuge sacrificiū
 ablatum iri. Et Rupertus Tuiciensis libro 2. de
 diuinis officijs, cap. 10. ita inquit: Aufer a cœtu
 Ecclesie quotidianas huiusmodi exequias, & uide
 quam merito dicat Saluator: quę utilitas in sang Heb. 12?
 guine mico? Refrigescere enim ea, quę hoc mo
 do nunc ubique calet memoria, refrigescet unis
 uersa charitas, muta erit fides, claudicabit spes,
 cōticesset magnus ille clamor sanguinis iusti A
 bel, qui per traditum tanti sacrificij ritum, quos
 tidie reparat uocem, quotidie laxat os bibentis,
 & uociferantis terrę, scilicet Ecclesie: maledic
 tum coarguens Cain, & maturam indigne fusi Gen. 4.
 sanguinis reposit. Calente igitur memoria tam
 celebri, charitas Christi cōcalescat, perstat super
 fundamentum suum ædificium fidei, spes quoti
 diana peccatorum remissione reuiuiscit. Sactis

164 DE COMMVNIONE

Haftenus de duabus poteftatibus, quæ facer-
simus uir nostro omnium horribili malo præ-
dicit, quod apud Germaniam misere refricat.
dotes autoritate uerborum, Hoc facite in mei
commemorationem concernunt.

Eucharistiæ dispensatio tertiam
potestatem uendicat.

QUOD postremo Dominus uer-
bis suis, Hoc facite in mei cõmes-
morationem, Apostolos eorum-
que successores ad sacramenti huius
ius ministerium exegerit, non est
Oblatio
præcedet quod operosius probetur, quum uel hinc lucus
cõmunio; lenter existat, siquidem distribuissacramentum
nem. nequeat, nisi antea à sacerdote consecratur &
1. Reg. 2. offeratur, ut & in ueteri testamento sanctifica-
tio & oblatio cõmunicationem præcesserāt.
Ideoque Heli summi sacerdotis filij, Ophni &
Phinees grauitèr plectebantur, quod immola-
tionem præripi uoluerint, & populum ab ob-
latione distrahebant. Quod quidem delictum
multifariam expiabatur: partim enim arca pri-
uabatur, partim suorum ac patris interitu uinis
dicabatur, nec non etiam familiæ disturbatio,
& multarū myriadum apud Israelitas clades
ingrassabatur.

Tertullianus libro de Corona militis, &
lib. 2. ad uxorem, breuiter fulsit sacerdo-
tis potestatem. inquit: Eucharistiæ sa-
cramentum nec de aliorum manu, quam præsidei
tiam

tiam sumimus. Et quia uniuersus patrum Senatus pariter calculū suū subscribat, fufius prosequi nolum.

Habes igitur, optime lector, quod Dominus uerbis, Hoc facite in mei cōmemorationem, ueteris sacerdotij loco, nouum subuexerit, & Apostolos, eorū nō debito ordine successores, tribus potissimū potestatib. præmunierit, ut corpus & sanguinē dominicū consecrēt, & ut illud Deo patri suo cœlesti deinceps offerant, & tandem ipsi communicent, & alijs rite amib. præbeant.

Quid præmissa uelint, & quid presbyterorum officium, ac laicorum expectatio exposcant.

EX his colligitur, aduersarios liquido decipi, qui nō urgeant dominicū præceptum ad uniuersos iuxta referri, quodq; sacerdotis officium, nihil laicorū ministerio præualeat, cum contrariū manifesto elucescat, quicquid Dominus in cœna dixerit ad duodecim Apostolos, saltem aliosq; sui ordinis presbyteros spectari. Ideoque & tribus singulariter donibus instruxerit, nec quisquam earum consors reddatur, præter eos quibus destinantur. Nec minus luculentum euadit, Eucharistiam in omnium Christianorū salutem institui, si saltem adhibeantur, quæ fieri fas est. Et licet, ut supra meminimus, Dominus diuina sua myteria (quæ non saltem sacramentum, sed & noui testamenti hostiam referunt)

Vbi im-
pingant
aduersa-
rij.

166 DE COMMVNIONE

rent) sub duabus panis & uini speciebus instituerit, nihil minus tamen quod ad perceptionem sacramenti pertineat, sub altera sacramenti specie non minus atque sub utraq; accipiat. Interea digladiationi permittitur, an sacerdotes ministeriorum dispensatores, diuinæ institutioni fideliter respondeant, quum sub una specie sacramentum exhibeant, & contra an labefactent institutionem, quum præceptum uiolent.

Presbyteri sub altera specie non perperam Christum porrigunt.

Presbyteri mysteriorum dispensatores, dominicam institutionem illam ac incolumem asserunt, quando sub una specie, quæ Christum habet, Eucharistiam distribuunt, nec ullus criminandi locus putabitur, quum non citra grauissimas rationes literæ potius respectus præterreatur, quàm efficaciæ ac uirtutis sub litera latentis dignitas uilescat.

Quis quæso ignorat, in mandatis singulariter scopum spectari, & licet Domini forma nequaquam fastidienda ueniat, nihilo tamen minus proficitur, quando illud uere consequitur, cuius gratia negotium iniungebatur: siquidem in rebus mandatis nihil referre constat, quid ex æquipollentibus fiat, nihil interesse, num mandatum hoc modo uel breuiori cōpendio conficiatur, modo idem sequatur effectus, quod non

Dispensator
peculiariter
providet
bit, ut do-
mini sui
mente se-
ctetur.

non ita anxie de uia, quemadmodum de meta curandum sit.

Melanctho hæc humanis delirijs attribuit, sed ut rem acu attingat, saniores prospexerint, siquidem non heri uel nudiustertius, sed à longe sanctissimis uiris, antiquitus admodum constari manifestum est.

Quid porro synceri dispensatoris officium ex pōcat, cuius toties mentio regeritur, Dominus apud Lucam docet: Quis nā est fidelis dispensator, ac prudens, quem constituet Dominus super famulitium suum, ut det illis in tempore dimensum cibum? Vides ut non candidos saltem, uerum etiam prouidos uelit, qui circūspēcte despiciat. quid domi foristq; geratur, & in tempore suo spiritalis escæ, qua animus uergetatur, dimensum porrigat: non iubet externas cibi siue tritici partes, quas Bernardus coritices & furfures appellat, anxie in disquisitionē uocandas, sed non satisfactum uideri, quando illud, cuius gratia potissimū iniungebatur, consequi intelligit. Nec refert hic sub plurib. tibus, alius sub paucioribus nucleis medullā sugat, sit saltem uniuersis eadem rei substantia omnino attributa.

Adeoq; Dominus passim tradidit, ut & prophetas ac Apostolos egisse compertum habemus, quod in omnibus Domini mandatis, & institutionibus, nusquā æque, ad finem spectari oporteat, ut efficaciter quod querimus, potius mur. Huc Domini uerba faciunt: Sabbatū hoc

Consule
Cyprian
nū infra.
Melan
Ethonis
obiectio.
Dilutio.
Quid syn
ceri dispe
satoris of
fitium ue
lit.

In Cant
ca cātic.
serm. 33.
appellat
species
externas
sacramen
ti cortis
cē, carnis
furfure.

Idem in
in serm.
de Cena
Dom. ad
Petrum
presbyte

Nihil est
que quon-
dā seruas-
ri præci-
piebat,
atq; sabb-
batū, qd
Iudeis nō
tantū mā-
dati, sed
et sacra-
menti loi-
co fuerat

Non sabb-
bati præ-
ceptū ui-
dat, quan-
do institu-
to ipsius
scopo re-
spondet.

minis causa præficiēbatur, non contra. Item: an uobis locus legis Mosaicæ obscurus est, ut presbyteri in sabbato apud Ecclesiam sabbatum uiolarint? Et immunes interim à culpa essant. Item: Si constaret uobis quid foret: Misericordiam uolo, & non sacrificium, innoxios nequaquam damnaueritis. Mat. 12. Mar. 2. Ioh. 7. Si circumcisionem accipit homo in sabbato, ut non soluatur Lex Moysi, mihi cur indignamini, quia totum hominem sanum reddidi in sabbato? Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate. Quæ quidem Domini sententiæ serio obseruabūtur, nihil enim eorum, quæ externis rebus innituntur, tanto rigore, atq; sabbati solennitas sanciebatur, ut legimus Exo. 20. Deut. 5. & rursum Exo. 16. 31. Leuit. 19. 23. 26. Ier. 17. Ezech. 20. Nec sabbati sanctificationem, tantum ut præceptum, sed etiam ut mysterium, (quemadmodum etiam in allegato loco, Exo. 20. Deut. 5.) uenerari fas est. Taceo illius cultum ita serio ac grauitè irrogari, ut manna collectionem auerrat, Exo. 16. Ierem. 17. Animis uestris caute, nec onerata in Sabbato feratis. Iusuper tamen à Domino docemur, ut non adeo curiose literam, sed illius finem potius, & cur sabbatum à Deo institutum sit, singulariter inuestigemus, & quia sabbati scopum homo attingit, nihil ultra desideratur, sit ne mordicus literæ insistendum. Ideo res uidere, quando sementem in sabbato transirent,

transirent, & spicis confectis uescerentur, Dominus tamen eos absoluit, alio siquidem referatur, quod de manna traditur, idem duplo prior die sabbati, ut in posterum diem sufficeret, coascuari licebat, & licet paralyticus Iohan. 7. à Dño in sabbato restitutus, lecto suo sublato, domum redierit, adeoque licet Dñs, cuius impulsu illud egerat, externam literam faciem contra legem obnubilaret (quandoquidem interdicebatur in sabbato onera ferri) nihilominus tamen Dominus se & paralyticum purgat, qui nedum legem uiolarent, quin multo impensius impleuerint, quandoquidem Dominus ægroti salutem, huc enim sabbatum porrigitur, & ægrotus necessitatis suæ discrimen considerabam, idem citra contemptus studium. Quid multis? totus in hoc Dominus est, ut legis finem & spirituale bonum nobis aperiat, quæ sub externis inuolucris adumbrantur, quemadmodum Iohan. 4. & 6. legitur de hoc uenerabili sacramento uerba faciens: Verba mea, inquit, sunt spiritus & uita. Adeoque Paulus hæc omnia ad officium ministerij Dominici 2. Corinth. 3. reducit, inquit: Qui nos idoneos effecit noui testamenti ministros, non literæ, sed spiritus. Nec ideo hæc adfero, quod penes dispensatorem stet, externarum specierum, sub quibus sacramenta instituebantur, uel neglectus uel commutatio: Sed quando una species idem, quod utraque, refert, nequaquam Dominicæ doctrinæ contrariari.

Dñs semper nos ad legis scopum dirigit, & ad eterna bona, quæ foris saltem depinguntur, conuertit.

Tres regulæ generales, quibus receptus in sacramentorum ministerio usus, reiiciendus aut amplectendus uidebitur.

Notandus
est locus.

Tres regulæ
irregularis
fragabiles
scriptura
stabilium

Præterea sacramentorum administratio fufius ac uicinius ad uniuersas aduersariorum argutias, preffius fingendas prosequatur, sancti Patres scripturarum testimonijs freti, dilucide tradunt,

quod si temporum iniuria apud sacramentorum administrationem digladiatio consurgat, & nonnulli obstrepant, quod plena externarum specierum, sub quibus Dominus sacramentum instituit, distributio fraudetur ac conuellatur, et ob id perperam ac inique communicari: his inquam, alijsq; id genus elenchis trifariam elegantissime occurrendum, idq; diligentissime considerabitur, & ad apertiore ueritatis doctrinam sedulo asseruandum est. Ajunt singularem studio inquirendum, utine apud Scripturam locus, qui receptæ consuetudini, ita patrocinetur, ut idem in se retineat, ac tantum distribuat, quantum externæ institutionis species in solidum porrectæ, conferrent. Deinde an alicubi Dominus, illiusq; Apostoli, ac horum successores (qui doctrinam administrationis inde sumperunt, & uicarios suos eadem imbuerunt) nunquam

quam dubitarint hoc pacto sacramenta, ut consuetudinis solennitas exercet, communicari.

Et postremo, an experientia eius generis (videlicet sacramenta non minus uirtutis edidisse, quam sub una specie, atque sub utraque exhiberentur) roborari queat, & quando hæc uel in genere, uel peculiariter seorsim excussa, sibi consistuerint, non habebitur aut subdubitabitur syncerum ac solidum pietatis studium, nequaquam autem uitiosum aut præposterum, decerni, quicquid in hoc administrationis genere admittitur.

III.

Declaratio & stabilitio primæ regulæ.

Cyprianus tergiversationem, si quæ suboriretur, amolitur, qui primam regulam elegantissima Epistola libro 4. ut supra meminimus, fulciscendam putauit, eamque hoc loci uberius deduci uisum est. Huius quidem uiri seculo nonnulli proruperant, quibus persuaderi non poterat sacramentum baptismi a grege laborantibus ac decumbentibus, integre impartiri, siquidem aspergerentur saltem, & non intingerentur, quandoquidem baptizandi formam à Christo relictam nequicquam expediant. Christus enim Apostolos ita iusserit: *Ite & baptizate uniuersum populum, non e contrario: Ite*

Cypriani
etate, qui
dam calū
niabatur
baptismū
& non iux
ta Dñi ins
titutionē
immergens
do sed as
pergendo ex
pediret.

Mat. ult. Ite & aspergite Quare foris sacramenti litera intuebantur, quod βαπτισμῶν, inde βαπτισμός, non aspergere, sed intingere significet, certo persuasi, sacramenti huius mysteriū ad totius corporis immersionem moderari. Nam ipsemet Christus singulari conditione expresserit, nisi quis ex aqua & spiritu renatus fuerit, regno Dei priuandus sit, idē Paulus Roman. 6. explicans, ita inquit: Nos cum illo per mortis baptismum sepulti sumus, & cum illo morti insiti uidemur. Respicit ad immersionem, ut & nos resurgamus, quod ex aquis productionē spectat. Quibus rationibus Schismatici commouebantur, baptismum ob aqueam asperersionem nauseabant, ut & hodie aduersa pars communionem sub una specie exhibitam, fastidiunt, & qui hoc pacto baptizabātur, non Christianos nos, sed Clinicos appellabant.

Iohan 3.

Cyprian.
suetur as
spergendi
more, li
cet diuer
sum quis
busdā ui
debat.

Verum Cyprianus in allegata epistola contentionem profligat, baptismum per asperersionem nequicquā labefactari, nec minus sortitur, quā si toto corpore in lauacrum dimittatur, licet externarum specierū attributio desiderari putetur, idē ex prima & tertia regula liquet. Nam licet Dominus dicat: Baptizate, hoc est, immergite uniuersum populum, nihilo minus tamen asperio ualebit, quum gratiam dominicā lucrifaciant, siquidem scriptura Ezechiel. 36. & Num. 19. & 8. perfectam expiationem non minus asperioni, quā intinctioni ascribat, & utrumque iuxta possit, nec quēquam,

SVB VNA SPECIE. 173

quā, inquit, mouere debet, quod aspergi uel per
fundi uidetur agri, quum gratiā dominicā con- Non ex
sequuntur, quando per Ezech. prophetā locus ex- ternis sas
tet: Et aspergam super uos aquā mundā, & munda crāmētō
bimini ab omnib sordibus uestris, & mūdabo uos rū specie
& dabo uobis cor nouum, & spūm nouū, &c. Ex his diuis
his per scripturā ita colligit: Vnde apparet asp: na munes
sionē quoque instar lauacri salutaris obtinere, ra frustrā
quandoquidem quum utriusq fides, & dantis tur.

& accipiētis paria sint, effectus suus legitimus August. in
consequatur. Non enim diuina munera, ut sus dubijs ait:
prā dicebatur, diminuuntur ac truncantur. Ideo: consule
que nihil utrinque deesse putabitur, & hoc ad dam fidei
primam regulam redigitur, quā aduersarij le regulam,
uius infestant, quum scripturarum collatio: ex collati
ni prorsus innitatur. Mox idem Cyprianus ter
tiam regulam roborat, hoc uidelicet baptizan one scrip
di genus (quamuis externae species à Domino pturarū,
institutae, leuius transigantur) solidū ac incon & Eccles
cussum haberi, idēq efficacit ergo, quum is nō sia autori
minus diabolicis assultibus liberetur, atq alius tate per
qui immergebatur, inquit: Hoc deniq: & res ceptā. De
bus ipsis experimur, ut necessitate urgente, in dostrina
gritudine baptizati, & gratiam consequuti, ca: Christia.
reant immundo, quo antea mouebantur, & lau lib 3.
dabiles ac probabiles in Ecclesia uiuant, plusque Experien
per dies singulos in augmentum celestis gratiae tia est ma
per fidei incrementa proficiant, &c. t. accenus gistra res
Cyprianus. rum cer
tissima.

Et ne quis tergiueretur, in necessitatis ar
iculo usurpari, manifestū est, eandem consues
tudinem

174 DE COMMUNIONE

Apostoli
externā
formam
uerborū,
quā in ba
ptismo ha
bētur, mu
tarūt. sed
sensu in o
rasso.

Psal. 44.
Danic. 9.
1. Iohā. 1.

Melan
thoni ui
detur Hi
larius igit
notus.

tudinem inde à Cypriani seculo in Christianā
Ecclesia ἀδιαφώρως, & singulariter cum infan
tes baptizarentur, probari, nec quisquam hui
usmodi baptizandi institutum cauillatus est, li
cet secus aduersa pars nobiscū agat, quū utrius
que speciei communionem efflagitent, parum
memores alterutra idem præstari, quemadmo
dum de baptismo argumēta astruuntur. Adeo
que primam regulam uel illud euidentius de
clarat, quod non obscurum sit, ut Dominus dis
cipulis præceperit, in baptizando hanc formā
usurparent: In nomine patris, & filij, & spiritus
sancti, nihilo minus alio quodam externæ for
mæ instituto utebantur, quod tamen priori nō
alludebat, uidelicet: In nomine Domini Iesu
Christi, siquidē nomen Christi pariter nomen
uagentis patris, uncti Christi, & unctionis san
cti spiritus complectatur, idq; diu frequentas
iunt, ut nomen Christi celebrius redderetur.
Melancthon negat argumenti huius ualorem,
quum scriptura nusquā huius formæ usum A
postolis attribuat: Baptizo te in nomine Chri
sti. Verum si Hilarium tomo 1. de Synodis, ad
uersus Arianos triuisset, aliter sentiret, ubi ita
legitur: Quod si hæreticorū assertio staret, ideo
ὁμοούσιον damnari, quod in abusum raperetur, pe
riculum foret, ne postremo Apostoli reperiātur
in crimine, qui baptizare in nomine patris, & fi
lij, & spiritus sancti iussi, tantum in Iesu nomine
baptizauerunt. Et mirum profecto est, à Mel
lancthone astrui, quum in Actis 2. cap. dicatur:

Singuli

Singuli ex vobis baptizentur in nomine Iesu Christi in peccatorū remissionem, &c. Et capite 8 quum Samaritani Philippo fidem haberent, à quo regnum Dei docebātur, in nomine Iesu Christi uterq; hominum sexus baptizabatur. Et cap. 10. à Petro iuebantur in nomine Domini Iesu Christi baptizarentur. Nequaquā exprimitur in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Quod si inconcusso Domini instituto Apostolis aliam formulā subrogari, & postea aliquanto tempore amplecti placuit, quanto impensius in alijs externarum specierum administrationibus idem statui poterit. Et licet insinuari nequeat, in Ecclesiæ primordio Domini Licet Dominus verba: Baptizate eos in nomine patris, & filij, mini uerq; & spiritus sancti, recte accipi, Dominū uidelicet baptizet liquido præcepisse baptizādos ter in aquā &ate eos successiue immersum iri, quandoquidē canon in nominis Apostolorū so. sic testetur: Ab Apostolis ita con- ne patris stitui, quum Episcopus siue presbyter in baptis &c. tres zādī officio nō ter immerferit. sed semel tātum, immersio in dñicam mortem, ab officio dimouēdos uideri, nes ex lig quod dominicum præceptum labefactarint, qui tera res non dixerit: Baptizate in meam mortem. sed ite quirant, & docete uniuersum populū, & baptizate in nōs tamen Ec mine patris, & filij & spiritus sancti. Ideoq; Ter. clesticę tullianus contra Praxeā ita scribit: Christus per autoritas stre mo Apostolis præcepit, ut baptizarent in pa: ti unica tre, & filio, & sancto spiritu, non in uno nomine, tantū pla nec semel. sed ter immersio fiat, quandoquidem cuit. in unumquodq; nomen, & unamquāq; personam
mergio

mergitamur. Item de Corona militis: *Ter mergitamus*. Sic & apud Ambrosium, & Augustinum legitur. Taceo quod Papa Pelagius Evangelicum mandatū reliquerit, ut in canone, Multi sunt, de Consecrat. Distin. 4. habemus: multi dicunt, quod saltem in nomine Christi sub una immersione baptizent, sed Evangelicum mandatū a Domino Deo ac Salvatore nobis traditū ac relitū præcipit, in nomine Trinitatis unū quemq; baptizari, adhibitis tribus immersionib. siquidem Dominus iusserit: *Ite, &cetera*. Nec dubium est, longo tempore in Christianæ fidei corroboracionē celebrari ob Trinitatem, quæ Iudæis & Sabellianis negotium facessit, interriam tamen quā baptismi forma, In nomine patris, & filij, & spiritus sancti adhibita immersione, non uulgare quoddam symbolū referat, ob unicam illam ac indiuisam Trinitatis essentiam, ideoq; nec minus uirtutis habeat, nec scripturam uiolet, ut de baptismo in Christi nomine antea dicebatur. Sanctus Gregorius, primus, & Concilium Toletanum quartum primæ regulæ documento commoti, unicam immersionem pro catholica doctrina æstimarūt, quemadmodum & hodie passim frequētur. Consule Greg. Reg. 1. Epist. 41. ad Leandrum, & C. Propter, de Cons. distin. 4. Huius etiam regulæ gratia admonitus Augustinus, lib. 31. de Ciuit. Dei, cap. 7. declarat, licet Dominus expresse adhibita hypothesi, dixerit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, regno cælorum

celorum priuabitur, non tamen illi excludan-
 tur, qui ante baptis-^{Baptis-}mū ob Christi nomen ē me-^{mut sang}-
 dio tollebantur, quod idem sit, ac si baptis-^{guinis.}mas
 tis fonte abluti uiderentur, inquit: Is enim,
 qui pronunciauit, nisi quis renatus fuerit, &c.
 Idem alicubi tradidit: Qui me corā hominis
 bus profitetur, eundem & ego corā patre meo
 cœlesti, &c, cuius causam in alio loco reddit, li.
 4. contra Donatistas, cap. 22. quod baptis-
 mi uicem impleat passio, cuius non leue documē-
 tum habeamus de latrone, cui non baptizato
 dictum est: Hodie mecum eris in paradiso. Ad
 deoꝝ ex scriptura & Cypriano fulcit, Chris-
 tianæ fidei confessio illis sufficiat, qui lubēter
 baptismum assequerentur, nisi mortis necessi-
 tas interpellaret, quod hodie flaminis baptis-^{Baptis-}
 mū uocamus. Quare Ambr. opinatur, Cēsarē ^{mus flas}
 Valentinianū baptismatis gratia nequaquā ^{minis.}
 frustrari, quum morte præuentus prohiberetur,
 in oratione funebri, de obitu Valentiniani.
 Ex his satis ac super primæ regulæ argumen-
 tis responsum est, uidelicet quātumuis Domi-
 nus in sacramentorum institutione liquido ex-
 presserit externas species, nihilo minus Eccle-
 siæ præuies sacramenta sub pauciorib. species
 bus recte porrigant, si saltē scripturæ testimo-
 nio doceat, in hoc iuxta cōplecti, ac si utrūq;
 adferret, qd̄q; nec saniotes ad modū literā,
 quātūuis sit hypothetica, licet hoc loci diuer-
 sum habeatur, spectabū ac urgebūt, si quidem
 institutionis scopo & dñicę menti consulatur.

Alterius regulæ argumentum.

NE C huius regulæ traditio uacillabit. Si enim Domini, ac suorum Apostolorum uestigijs insistamus, & ita sacramenta porrigamus, ut ab illis factitatum esse compes-

*Ecclesia
usus des
clarat sa
gramēto
rum insti
tutionem
Johā. 13.
1. Cor. 4.
et 11.* modi Ecclesię praxis institutionis uerba explicet, & officiū nostrī admoneant. Ipse Christus ait: Exemplum dedi uobis, ut faciatis, quę ad modum uobis faciebam. Huc non male comperet, quod omnis Christi actio nostra sit instructio, & sanctus Apostolus de se ipso prodit: Imitatores mei sitis, quem admodū & ego Christi, quodq; hanc Catholicę Ecclesię praxim cumprimis uenerabimur, & singulariter

*Quā ap
pareat sa
gramēto
rum uim
ęque sub
panis
bus atque
sub intes
gris pes
ciebus ex
erceri, nō
porre
ctio cul
pabitur.* quę ad sacramentorum dispensationem subuexit, Augustinus passim inculcat, idq; fusius ad Constantiensis concilij purificationem adferetur.

Tertię regulę ductio.

Tertia etiā regula eiusdem ponderis cum superioribus habebitur. Quum enim experientia, quę ineffabilis est, edoceat, quod sacramenta eandem efficaciam sortiuntur, quos quo tandem modo præbeantur, quis quęso, de perfectione ambiget? Nam ex effectu certissime deprehendimus efficientis causę ueritatē, ut Cyprianus in allegata Epistola meminit, &

Basilij

Basilii in Summis moralium, Summa 26. ca.
 2. ex dominicis uerbis Matt 7. ita differit: Nūc
 quid colligunt, ait Dominus, de spinis uuam,
 aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fru-
 ctus bonos facit. Putris autem arbor, fructus
 malos facit. Et rursum Matt. 12. Cum Phari-
 ſci ualidiſſimam diabolorum expugnationem,
 quam Dominus in ſpiritu per diuinā uirtutem
 operabatur, Beelzebub contra ipſorum conſ-
 ſcientiā odioſe attribuerent, inquit Dominus:
 Aut facite arborem bonam, & fructū eius bo-
 num. aut facite arborem uitioſam, & fructum
 eius uitioſum. Nam e fructū arbor agnoſcitur.
 Dilucidius porro hæc regula ca. 10. & 11. Act.
 explicatur, ubi Petrus calumniatoribus, quod
 gentiles ſalutarit, & cum illis cibum ſumpſe-
 rit, ex hac regula reſponder, adhibens uiſionē
 ſibi cælius perſpectam, & potiſſimum quod
 Dominus ſpiritus ſanctum, quum orationem
 haberet, iuxta ad Iudæos & gentes dimanari
 uoluerit: Quum exorſus, inquit, eſſem ſermo-
 nem, illapſus eſt ſpiritus ſanctus in illos, quē
 admodum & in nos fuerat illapſus initio, ueni-
 ebat autem in mentem quod dixerat Dñs: Io-
 hannes quidem baptizauit aqua, cæterum uos
 baptizabimini ſpiritu ſancto. Proinde ſi par do-
 num dedit illis Deus, quemadmodū & nobis,
 quum credidiſſemus in Ieſum Chriſtum, ego
 porro quis eram, qui poſſem obſiſtere Deo?
 His autem auditis obricuerunt, & glorificaues-
 ſunt Deum, &c. Qui quidem locus ad propoſi-

fitum nostrum singulariter obseruari cōuenit. Quas profecto tres ordine regulas, in hoc articulo contra aduersariorum calumnias si excuteremus, omnium apertissime rem finiunt, & unius speciei cōmunionem grauiter stabiliunt, nec dominicam institutionē suę scopum quicquam atterunt.

Primę regulę rationibus unius speciei cōmunio firmatur.

Vtraq; sacramenti species est separabilis, quarū alterutra idem cōpletur quod utraq;.

Quod ad uersarij unius speciei cōmunionē infestent, facit trans substantiæ tionis igitur notitia.

Primum regulę documēto cōmunionem tueri, inde liquet, quod suprà copiosissime adducebatur, quantumuis Christus in cœna sacramentū suū sub utraq; specie ordinari, alicubi tamen luculenter insinuet, sub una sacramenti specie, idem quod sub utraq; consequi, hoc est, Christū Iesum, nec non etiam omnia emolumenta, cuius gratia sacramentū conferebatur, illic elargiri. Quare irrefutabiliter colligitur, nec quicquam institutionem dominicam, præceptum, ordinationem, aut testamentum labefactari, & potissimum, quia duæ species nō sint partes inseparabiles, quemadmodū Melanthō ait, sed duę separabiles spēs, sub quibus quilibet inuolucro corpus & sanguis Christi peculiariter continetur. Ideoq; hoc communis candidi genus, non diuidiatum, sed absolutū uideri, necessario admittetur, ut & olim ipse Lutherus, priusquā insidiosus scētis (qui iam temporis

poris probe nouerit, ut egerit inuoluere, contra Bohemos propugnauit. Nec obscure uideo, quid Melancthonem mordeat, qui uidelicet transubstantiationem non admiretur, quisquis enim huic locum dederit, procul dubio unius speciei communionem amplectetur. Sin quis obluetur in corde suo, diuinæ commutationis fidem contra scripturam & Ecclesiam enervat, & infideli deterior est. Haftenus de prima regula, qua licet unius speciei communio irrefutabiliter fulciatur, aduersa tamē pars pro uirili uellicat ac obstrepat. Si, inquiunt, tantū sub unica specie, quantum sub utraq; foret, ac eiusdem efficaciz utraq; cōmunio uideretur, Christus certe utramq; speciem, siquidē altera sufficeret, oicose discipulis inuexisset, inquiens: Bibite ex hoc omnes. Nec Paulus Corinthijs suis, qui laici erant, tradidisset, ut homo se probet, & ita de pane edat, & calice bibat, quæ uerba, inquit Melancthon, sunt disponentis & præcipientis, ut utraq; parte utamur.

1. Tim. 5.

Aduersas
riorū obp
iectio.Alius ele
ctus.

Verum aduersariorū argutationes corrumpunt. Ex priori quidē colligeretur siculnea plausne consequentia. Deus olim cōplurima sacramēta & sacrificia multis modis instituit, ideoq; uniuerſi, quia Deus præceperat, iubeantur ut eorum simul participes redderentur. Quā multa autem sacramenta & sacrificia Deus per Moysen instituerit, quæ pariter unicum illud futurum sacrificium multifariam adumbrabāt, illud supra attingebatur, & in Leuitico depre

Amolitio
prioris.

hendiatur. Non autem uniuersi iuxta obligabantur, ut pariter omnium participes redderentur. Sacerdotes quidem excepto holocausto omnium cōsortes erant, nō idem iudiciū erat salutis de laicis, siue gratiarū actionis, alijsq; id genus sacrificijs, plebei suam partem decerpabant, præter uini sacrificium, quod per sacerdotem adhibebatur, Numeri 15 28 29. quibus interim eque sua portio, quæ perfecta erat, atque sacerdotibus, qui & cibi & potus sacrificium usurpabant, decesserat, adhuc tamen futurum sacrificium delineabant. Nec non etiam ob spiritalis futuri sacrificij expectationē cum sacerdotibus reputabantur. Nihil interim obs

Licet casus stabat, quod malignius cum plebei agi uideretur, ut nusquā legitur, quod sacrificio de uis getur laici non fruerentur. Et quemadmodum nullus argus cis, non metabitur à Domino propterea complurimas mox ocio sacrificiorū formas frustra institui, siquidē uulgus non omnium iuxta cōsors fuerit, sed sacerdotibus tantum, qui immolabant, ut uarijs modis futurum Christum exprimerent, potirentur: ita nec hic quisquam rixabitur, quod licet

Hebre. 9. laicis ad salutem non requiratur calicis portio, ob id à Domino frustra institui. Meminisse enim oportet, ut supra diserebatur, à Christo non tantum ideo corpus suum ac sanguinem in cœna institui, ut sacramenti loco foret, sed etiam peculiariter ut noui testamenti sacrificium haberetur, omnium ueteris testamēti sacrificiorum loco, donec rursus ueniret, & quia hoc

hoc sacrificiū illius exemplar est, quod cruce
super crucē offerebatur, utramq; speciem sin-
gulariter propter immolationem instituit, ut
ipsius Apostoli & sacerdotes harum specierū
consecrationem, & publicam oblationē corā
exhiberēt, quod Dei filius non tantum corpus
suum pro nobis tradiderit, sed etiā preciosum
suum sanguinem pro nobis in cruce effuderit,
& ita acerbissimam mortem subierit, & tane-
dem, ut Apostolus ait, in Sanctum processerit,
sed non incruentus, adeoq; pro hac ineffabili
clementia grati uideremur. Et licet sub altera
utra specie, idem quod sub utraq; cōtineatur,
tamen panis species singulariter, & uini species
singulariter non ita expresse referunt preciosi
sanguinis diuisionem de sanctissimo suo cor-
pore, ut utraque simul species efficiunt. Quare
sacrificium hoc uisibile nouę legis sub utrisque
speciebus instituitur, ut uisibilis sacrificij sacra-
mentum, quemadmodū Augustinus ait, id est,
sacrum signum sit. Et quia Apostoli ac sacer-
dotes sacramētum hoc immolant, ideo n̄sdem
p̄cepit utraq; species, quū ita consecrarint
& obtulerint, communicarent, ut etiam Apo-
stoli egerunt, quemadmodum Marcus inquit.
Nam 6. Leuitic. ita legitur: Hęc est lex sacrifi-
cij pro peccato. Sacerdos qui immolat, comes
dei in loco sancto, huiusmodi scripturam non
solui, sed impleri potius a Christo. Vnde Apo-
stolus 1. Cor. 11. ait: An nescitis, qui in sacrario
laborant, de eo quod in sacrario est, comedūt,

Cur utrius-
usque spe-
ciei sacrifi-
cium pro-
ponatur.

De Cūcta
Dei, 4. 5. 6.

Cur sacrifi-
cantes ut-
traq; spes-
cie utantur.

& qui altari inserviunt, altaris participes red-
duntur? Vt idem postea latius ex uerbis Aposto-
li in concilio Toletano 12. Can. 5. explicabat,
ubi canon ira sonat, Cuiusmodi sacrificium tan-
dem illud est, cuius sacrificans non consors fue-
rit, & Rupertus Tuitiensis ad allegatum 6. Le-
uit. locum tradit, semper in Christiana Eccles-
sia obseruari, ne sacrificans sacerdos communis
onem prætereat. Vides causam, cur sacrificans
res presbyteri ob institutionem sacrificij utra-
que specie semper utantur. Ceterum de ijs qui
non sacrificant, aut liturgiam publicam exer-

*Non sacri-
ficantib.
una spēs
suffecerit*

cent, alia longe ratio habetur. Illis enim quum
non sacrificium, sed communio sacrificij com-
petat, suffecerit altera specie prouideri, quod
& in ueteri testamento non ignotum erat, nec
saltem inter sacerdotes & laicos, sed inter sa-
crificantes & non sacrificantes sacerdotes usu

*In ueteri
testamen-
to eiusde
generis
differens
statue-
batur.*

uenit, ut 1. Reg. 2. habetur, quod uir Dei ad He-
li (qui cum posteritate sua sacerdotali officio
priuandus erat) deuenerit, inquiens: Et erit ut
quicumq; residuus manserit in domo tua, ueniet
ut adoret eū pro moneta argentea, & mas-
sa panis, & dicat, Adiunge me queso uni ex sa-
cerdotijs, ut panis buccellam comedam, &c.
Nec est profecto quod laicos moueat, quasi do-
minico præcepto cogantur, qui ex calice bibant,
quum uerba Domini non præipientis in mo-
dum, ad illos spectent, sed singulariter Aposto-
los, eorumq; successores cōcernant, adeoq; im-
peratoria potius uerba uidebuntur, quibus sa-
cerdos

cerdotes. & non laici monentur, ut sacramenti dispensationem, quando consecrant & offerunt, expediant, cuius officij ipsi, non autē laici, Deo rationem reddent. Quorsum igitur ijs, quę nihil ad se faciunt, iritātur, & peculiariter, quando non ignorāt tantum sub altera specie, quantum sub utraq; contineri & porrigi? Quū etiam sub hac panis specie, non saltem Christi corpus comedat, sed etiam preciosum sanguinem per fidem spiritaliter ac feliciter bibant, nequaquā in posteriori quicquā desideratur. De qua quidem externa & spiritali bibendī ratione passim monemur. Sanctus Emisenus inquit: Sanctum Dei tui corpus & sanguinem fide a spirite, animo apprehende, cordis manibus accipe, & maxime haustu interiori assume. Nec arbitror illud à Domino Iohan 6. obscure proponi: Ego sum vitæ panis, qui ad me uenit, non esuriat, & qui in me crediderit, non esuriat. Quem locum Augustinus ita tractat: Qui uenit ad me, hoc est, quod ait, qui credit in me, & quod dixit, non esuriat, hoc intelligendum est, et non sitiet unquam. Vtraq; enim significatur illa satietas, ubi nulla est egestas. Vnde 2. Serm. de uerbis Apostoli ita loquitur: Hoc manducare, est refici, & quid aliud est hoc bibere, quā uiuere? Ede uitam, bibe uitam, habebis uitam, & nihilo minus integra manebit uita. Ideoq; est quod sanctissimus uir, & ante eum Cyprianus, sepe uero produunt, quod Christi corpus pariter edamus & bibamus, haud dubie dominica uerba

Laici otis
ose firino
gūtur, ne
instituti
ni domini
ca respō
deant.

Laici sub
una spes
cie no tā
tum cor
pus edūt,
sed etiam
sanguinē
Domini
spiritalit
ter bibūt.
In Ser. 5.
da Pasa
cha.

spectabant: Ego sum uir panis, qui ad me uenit, non esuriet, & qui in me credit, non sitiet. Quam Dominus in genere ad se uocet, rari quam ad uiuentem panem, uniuersos, ut esurientibus & sitientibus consulatur. Cyprianus in Sermone de cena DOMINI, De hoc pane inquit Manducauerunt & biberunt. de hoc pane secundum formam uisibilem. Et August. Epist. centesima quinquagesima secunda inquit: Quicumque in Ecclesia catholica corpus Christi manducauerit indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Et in Psalmo 33 scribit: Ut crucifixum edamus & bibamus. Nec insolens loquendi modus est in scriptura de sanguinis manducatione, Leuit. 7. ira habetur: Nec sanguinem edetis, si quæ anima sanguinem comederit, extirpabitur. Augustinus libro Quæst. super Leuit. 75. inquit: Vetus testamentum, inquit, sanguinis manducationem prohibet, nouum præcipit. Quod si ita est, quam Christi uinum ac uiuificans corpus comederimus, illius etiam sanguinem edimus ac bibimus. Hoc etiam argumento Bohemorum elenchus diluitur, qui singulariter uerbis Christi Iohan. 6. innitebantur: Nisi ederitis filij hominis carnem, & biberitis sanguinem eius, non uitam in uobis habebitis, uidelicet quisquis sacramentum sub panis specie acceperit, huic non tantum filij hominis caro, sed simul caro & sanguis decedunt, quæ do quidem unius speciei porrectio, nequaquam utriusque speciei distributionem infringit. Vtrinque eum iuxta acquiritur,

Locis elegantissime
 Apostoli
 uerbis com-
 petit:

Quisquis
 hunc panem
 non edit,
 aut bibit
 calicem
 Domini indi-
 gne obno-
 xius est
 dominico
 corpori,
 & sanguini.

Verba Io-
 han. 6. ex-
 plicatur:
 Nisi carnem
 filij hominis
 ederitis,
 & sanguinem,
 &c.

fitur. adeoque Augustinus in Ser. ad infantes
ad altare testatur, quæadmodum Beda in Col
lect. 1. Cor. 10. meminit, quod etiam baptiza
ti tantum, & per baptismi lauacrum Dominis
co corpori spiritualiter insiti, quibus ob mor
tis ingruentem necessitatem sacramentum al
taris negatur, non commercio panis & calicis
iuxta sententiam Dominicam eximuntur, si
quidem illud consequuti sunt, quod sacramen
tum exprimit. Verba ipsius ita sonant: Nulli
est aliquatenus ambigendum, tunc unumquemq;
fidelium corporis sanguinisq; Domini partici
pem fieri, quando in baptismo membrum Chris
ti efficitur. Nec alienari ab illius panis, calicisq;
consortio, etiam si antequam panem illam comē
dat, & calicem bibat, de hoc seculo in unitate cor
poris Christi constitutus abscedat. Sacramentū
quippe illius participatione ac beneficio nō pri
uatur, quando ipse, quod hoc sacramentum signi
ficat, inuenit. Quibus docet, allegaram supra
sententiam Iohan. 6. Nisi ederitis carnem filij
hominis &c. iuxta primæ regulæ sensum ita
accipi, ut Domini locus Iohan. 3. Nisi quis re
natus fuerit ex aqua & spiritu &c. & ad illius
explicationem adiecit, quod qui hoc dixerit, at
libi etiam docuerit, qui me confitetur coram
hominibus &c. Sic & hoc loco procul dubio
intendit, uidelicet, qui Iohan. 6. dixerit: Nisi es
deritis carnem filij hominis &c. Idem etiam in
alio loco astruat: Qui crediderit, & baptizatus
fuerit, saluus erit. Itaque unus locus per alter
rur

183 DE COMMVNIONE

rius adminiculum intelligetur, quodq; in hoc scripturarum genere, multo impensius Dominicam mentem quam literam inuestigari oporteat. Et hæc sufficiant, quibus toties allegata Iohan. 6. sententiam tractauimus, quandoquidem aduersarij, excepto tamen Andrea Frisco,

Quidam cio, ad utriusq; speciei communionem, non ad pluris faciem modum torquent, sed ad spirituales tantum sunt utriusque manducandi & bibendi referunt, licet nec hic usq; spes cum antiquis Patribus in eadem sede morentur. **cicero** com: Quæ licet in rei ueritate ita se habeant, sunt rationem, men nonnulli simulatae religionis, quibus per maiorem suadet, quum ex calice biberint, non secus sit pietatem biuideatur, ac si ex ipso Domini latere fieret, excitet. & hæc religio per unius speciei porrectionem exolecat. Verum si transubstantiationem per

Vt pro pen derent, adeoq; quid sub panis specie teget animo cõretur, non certe planguescerent. Arbitror quis **sulatur.** dem sibi uere illud cœleste manna, coram proponi, quo I quidem omnis generis delectamentum ac delicias complectebatur, idq; priusquam Dñm irritaret, in cibum ac potum suffecerat, & cœlitus defluerat. Psal. 77. ideoq; ut & Philo asserit, Propheta nunquam pro manna

Veteris petram uocat per synonymiam: Quare Greg. **Testamē** Nisenus in uita Moscos scribit, hunc esse cœlesti manna leste. n panem (q alij manna tropice fuerit) & **Iudæis** eis desuper defluerit, ac in terra inueniatur. Cio **bier po** ryllus erit atque quod Deus sacrificio uitæ ener **tur loco** gram accessi admittat. Quū igitur in sacramēto suo unica panis specie, uerū manna, q I omne delectamentum

Meſtamentum continebat, habeas, nec nō et
fiā uerā petrā, hoc eſt, ipſum Chriſtū uideas, di
ſige per fidei grā huc cordis tui aſpectum, ede
ac bibe pro animi deſiderio. Si eſuris. oīs gene
ris elegātem apparatū habes: ſi ſitis. habes in
eodē cibo potum oīm p̄ioſiſſimum, & quia ſu
ſtines eum q̄ dixit: Qui ſitit, ad me ueniat, & bi
bat, nequaquā externa panis ſpecies ſpūalem
bibēdi rationē tibi demit. Memorabile eſt, qd
D. Aponius in cantica lib. 3. ſcribit: Tu mihi de
Cypro botrus es, ſue ex uiribus Ergaddi. O
chariſſime, inquit, botrus eſt Ch̄s, ac q̄ legimus,
& per duos iuuenes ex promiſſionis terra in de
ſertum deſerebatur, qui oīs modis figurā aſ
ſumpti hoīs noſtri redemptoris in Chriſto gerē
bat. Qui utiq; botrus, inquit, pro loco uel tempo
re, uel cauſa, eſca et potus Eccleſiæ factus eſt. per
corporis et ſanguinis ſacramentum. Conſidera
quid dicere uelit: Cum inquit, hūc botrum factū
eſſe eſcam et potum Eccleſiæ pro loco uel tempo
re uel cauſa. Habes itaq; p̄ioſum botrum, q̄ a
duob. populis, Iudeis & Ro. ut Apponilequit,
crucis patibulo ſuſſigebat, in ſacramento ſub
una ſpecie realiter p̄ſentē. Habes etiā ex ani
mi tui deſiderio cibū ac potum. Fide igitur in
ſtructus, accedas licebit, ede ac bibe, tantū inde
gratī inūdantis hauries, quantū illuc fidei capa
cis attuleris. Et hoc ante gratiē noſtrā religioſi
Chriſtiani reipſa experiri ſunt. Conſule Thomā
Malleolum à campis, q̄ Concilio Conſtantienſi
ſuccēſſit, in libello de ſacramento altaris, cap.

In lib. 4
deterius
potiori
inſatiari
liceat.

Iohan. 3.

Num. 13

In ſacra
mento ſub
panis ſpe
cie ſpūal
iter inue
nimus qd
quid cibi
et potus
animas
deſideras
rit.

Obiectio. 1. 4. & 14. Contra Bucerum Chrysostomum hom. 18. 2. ad Cor. adducit, laicis non tantum spiritaliter, sed externa etiam specie sanguinis porrigendum uideri, uidelicet: Inter sacerdotes & laicos nihil differentie statuendum, quantum mysteriorum perceptio exigit, siquidem & sacerdotibus & laicis iuxta destinari par sit, non ut in ueteri testamento sacerdos suam & populus suam partem habebat, nec populo eadem, quae sacerdoti, destinabatur, permitti fas erat, aliter autem hic fiat, quum omnibus iuxta corpus & calix tribuatur. Verum Chrysostomus (ut & ipse Bucerus nouit) ad gratiae suae usum respexit, quando utraq; species publicitus dabatur, interim tamen & unius speciei communionem ne quicquam uellicat, quae & suo & Basilij seculo, ut inficiari nequit, & ad alteram regulam liquido deducetur, frequenterabatur. Non iane ueri dissimile est, Christum apud presbyteros & laicos in sacramenti institutione differentiam subuexisse, non tamen statim Apostolis, & eorum successoribus dispensandi officium subtraxit, ut habita temporis ratione quam optime possit, mutarent, saltem ut sacrificantibus utraq; species, quas deferrebant, offeratur. In alio loco Chrysostomus, ut supra meminimus, presbyteros a laicis longo prorsus interuallo dirimit, ideoque locorum collationes adhibendae sunt, & frigidum est, quod Bucerus presbyteris ac laicis eandem communicandi rationem adscribit. Vulgus quidem cum sacerdote obfert

Dilutio.
Cur
Chrysost.
sacerdos
tes a laicis
ob co.
munionem
non seun-
gat.
Chrysost.
sacerdos
tes a laicis
diris
mit.
Alia obie-
ctio.
Dilutio.
Ut uul-
gus etiam
sacris

SVB VNA SPECIE. 291

fert interiore voto, orat, ut Deo non ipsorum conatus displiceat, sed sacerdos tantum est, qui sacerdotali eorum publico ministerio peragit. Obiectio

Inusitatum plane ac horrendum est argumentum, cui Friccus insistit: Non diffiteor, inquit, laicis vere sanguinem Christi dari, quum in suo uiuo corpore accipiant, effusus tamē sanguis subtrahitur, Christus enim dicat: Bibite omnes ex hoc, hic est sanguis noui testamenti, Hebre. 9.
Dilatio.

qui pro uobis effunditur in peccatorum remissionem. Verum sanguis nec bibi possit, nec ad peccatorum dilutionem faciat, nisi prius profundatur, quemadmodū Paulus ait: Citra sanguinis effusionem, non quicquam ueniae consequi, &c. Mirum autem est, quod Friccus non suboleat, ut Lutheri doctrinam subuertat: Si enim non tantum corpus & sanguis Domini requiruntur, sed etiam iuxta ipsius opinionem sanguis effusus necessario adlubeatur, sequitur, ut & exemplar, & cruentum sacrificiū adfuerint, & ita Christus ex huiusmodi sententia, rursus crucifigatur. Quod Deus longe à nobis avertat. Sancti præsens nusquā non docent, in cruentum sacrificiū, & typum hic referri, ut per Nicenum est in Concilium, Greg. Nazianz. in Iulianum, Cyrillum cruentum sacrificiū, in Iohan. lib. 4. cap. 22. & super Canonem Concilij Ephe. appellatur in cruentum sacrificiū. Nihil cruentum

Ambrosius in Epist. ad Hebr. cap. 5. Friccus in Enchiridionem arguit: Dominus, inquit, nisi carnis charismam filij hominis ederitis, & sanguinem animo concipiemus

Verum

Verum in hac carne & sanguine, humanus animus nihil cruenti aut transitorio comprehendat, ne homo corpus dominicum indigne sumens, sibi ad iudicium manducet, sed uiuificantem ac salutarem substantiam in pane & uino agnoscat, qua digne sumpta, peccatorum remissio, & aeternae uitae requies largiantur. Non Frictum retundo, quod in sacrificio per sacerdotem habito, ipsa Domini sanguinis typica effusio uideatur, ut & fractio per eundem proponitur: uocatur, inquit Augustinus in Epistola ad Bonifacium, ipsa immolatio carnis, quae sacerdotis manibus fit, Christi passio, mors, crucifixio, non rei ueritas, sed significante mysterio. Ut iam laico non opus est, qui ad mysterij exhibitionem consecrasum panem frangat, quum sacerdos, utpote *κρυωγ* seu publicus minister efficiat, nec opus est, qui typicam sanguinis effusionem expediat, illud sufficecerit a sacerdote peragi, cuius & ipse cōsors reddi potest, & tandem dominico corpore & sanguine integre potitur, idque alterius speciei, atque utriusque porrectio praestiterit. Atque haec ad priorem aduersariorum Elenchum, quo utriusque speciei in sacramento institutionem praemuniunt. Deinde locus *Cor. 11.* locus ex 1. Corint. 11. qui à Melancthone fortis quem Melancthon licet, in genere ad Corinthios, non ad sacerdotes tantum ita scribatur: Accepi, quod uobis tra-
 urget, & didi, & in eo, ut homo se probeat, & ita de pan-
 ducitur. ne edat, & de calice bibat, idque copulatiue effe-
 ratur

ratur. adeoq; copulatiuam cōiunctionem (&) trifariam regerat. Quare communiter Eucharistia usurpationem exhibendam uideri, &c. cui ita occurritur: Apostoli locum non præcis Apostos p̄pere, sed enumerare tantum, ut Dominus sac̄ lus Corin cramentum instituerit, mox abusum castiget, thijs, tan qui institutionem, quod non diiudicet corpus tum dñi Christi ab alijs cibis, labefact̄ et, nec magis Pau merat, ueli locus exigit, atque ea quæ apud Euāgelistas Dñs sacra de institutione leguntur, & utrinq; conueniūt. mentū in Siquidem qui exponit, & declarat institutio stituerit. nem, sicut eam ꝓcepit, is nihil addit institutio ni, sed eam tantum illustrat, & ob oculos ponit, Et quia adducit hæc Pauli uerba: Probet se ipsum homo, &c. serio iubeat utriusq; speciei Vt uerba communionem, hoc minime gentium admiserit Pauli: ro, hic enim genuinus est uerborum sensus, Probet se quum apud Corinthios essent, qui dominicum autem hoc corpus non diiudicarēt, idq; eorum fraudi fue mo, &c. rat. Proinde Apostolus docet, ac admonet, qđ intelligat cōmunicaturi secum alia atque alia excutiāt, tur. & hoc uerba adiuncta explicāt: Hoc facite, inquit, quoties biberitis. Et rursum: Et quoties panem manducatis, & calicem bibitis, & car. Non iubet absolute manducare panem, & bibere calicem, sed quum manducandus est hic panis, & bibendus iste calix, ostendit quomodo salutariter edatur & bibatur, idq; uerba ipsius produnt: Et ita ede de pane, & bibe de calice. Non coniuñctio copulatiua (&) communicandi semper necessitatem realiter exposcit,

194. DE COMMUNIONE

& mox Apostolus subiungit: Quisquis indigne panem edit, siue hunc calicem bibit, dominico corpori & sanguini obnoxius est. Non uides hic, ut & supra attingebatur, copulatiua, &, sed disiunctiuā (Siue) & ita unum ab altero desclaraſ, ut fieri aſſolet, præcedentia uerba à ſubſequentibus deduci. Et hic eſt procul dubio Apoſtoli ſenſus, ut quiſquis uel edirit corpus, uel biberit ſanguinem Domini indigne, utriq; ſcilicet corpori & ſanguini dominico obnoxius reddatur, & ſibi manducādo & bibendo mortem accerſat. Ita & ediuerso, qui uel corpus edit, uel ſanguinem digne bibit, ſibi uitam lucrificiat. Melanctho cauillationi attribuit, ueritatem appellat, quæ ſit pulcherrima uirtus. Contra obijcio, Melancthonis iliationem plane ſophiſtam odorari, & eodem modo ueritatem expoſco. ait, quod Apoſtolus diſiunctiuam (Siue) eo retulerit, ut ipſius obiurgatio acerbior haberetur, & ut utramq; ſacramenti partem ſimili latria proſequeremur, ſed ignominia inſigni ſacramentum perfequatur, quum partium altera ſubtrahitur. Et quia calicis ratio potiffimum habeatur, ab Apoſtolo grauiter ob abuſum corripiamur, ut quiſquis hunc panem indigne manducat, ſiue hunc calicem indigne bibit, inter cætera innuat, ut quiſquis calicē prohibuerit, aut neglexerit, dominico corpori ac ſanguini obnoxius reddatur. Sed quæſo, optime lector, examina dilutam ac craſſam Melancthonis argutiam, quod quiſquis calicem Domini

SVB VNA SPECIE. 195

mini indigne bibir, significet, quisquis calicem interdixerit ad communionem, siue eundē non usurparit? Num igitur hoc loco amor veritatis in Melancthone, qui Ecclesiasticarū cōtrouersiarum diiudicationē sibi sumit, excellat, tu diiudicato. Confer Melancthonis & Ecclesię explicationem, & Aristarchum agas licebit. Taceo quod ipsemet Melancthon fateatur, utrisque Eucharistię speciei eundem honorem deberi: necessario igitur Apostolus per disiunctiū uam docet, quod quālibet species integrū sacramēti nomē mereatur, alioquin idem honoris cultus faceretur. Et quantamuis Apostolus sui ipsius interpretes non foret, quum dictiōnem, Et, graphice deducat, nihilo minus tamē Melancthonis sensus collideretur, ut concursus utriusque coniuncti requiratur. Coniunctionem enim nonnunquam pro disiunctione accipi Labeo ait, & Paulus Iuriconsultus inquit: Sæpe ita compertum esse, ut coniuncta pro disiunctis accipiantur, & singulariter, ut Iuris periti asserunt, dictio, Et, pro dictiōne, Siue, Vocabus accipietur, quum res coniuncta uere una res lū, &, sēp sint, aut si ex re ipsa uel argumento, de quo apud penumesgitur, aliud indicari æquum sit. Est autem plus pro Sē satis adductum, quod consecratus panis, idem uere, ponit illud uere in se contineat, ut consecratus calix. tur.

Et contra quod eiusdem efficaciz sint, & cæt.

Abunde itaque, mea sententia, dilutis aduersariorum argumentis, unius speciei communionem nequaquam dominicę institutioni contrariari,

N a riari,

riari, quoquo tandem modo uocetur, siue Domini præceptum, siue testamentum, aut ipsius institutio dicatur, quod uox in mandatis & institutionibus nihil referat, quid ex æquipollentibus fiat. In testamentis quoque spectanda sit uoluntas testatoris, quam solam sufficit adimpleri, etsi non tam exacte ad litteram uerba seruentur. Constet tamen uoluntatem testatoris tum ex fine dispositionis, tum ex uerbis eius alibi prolatis seu scriptis, tum ex alijs actibus eius suæque domus more deprehendi, quorum priora iam ostensa sunt, ultimum mox ostendetur. Nec dubito ex his facile colligi, quod de Melanthone, alijsque aduersarijs, à quibus criminamur, non iniuria dixerimus, ut & Augustinus de Donatistis prodit, lib. 1. contra Cresconium Grammaticum, cap. 1. Cōmunionem nostram non documentorum pondere, sed maledictorum leuitate criminatur. Restat ut ad alteram regulam conuertamur,

Secundæ regulæ doctrina Com-
munionis etiam huius
institutum ful-
citur.

ET hæc regula nō minus efficacit, ac superior, errorē dissipat, quādoquidē edoceri possit, & multis modis conuinci poterit, non obscuris ac inualidis, sed firmis admodū, dilucidis ac

dis ac apertis testimonijs, qđ unius speciei cōmunio per ipsum Dominum, deinde per Apostolos suos ac per eorum successores, uiros fere Apostolicos, & postremo per uniuersos catholicę Ecclesię præsules ad nostram usq; aeternitatem pro Christiana, sincera, ac sufficienti cōmunionē uisa fuerit, adeoque Christianis ita recte decesserit. Melancthon haud inuinus elatatur hominibus imponi, quod neoterica plane unius speciei communio uideatur, nec appareat unde exordium sumpserit, quum & Christi praeceptum, & ueterem Ecclesię consuetudinem lædat: & ad posteriorē locum quorundam Patrū testimonia allegat, Cypriani, Hieronymi, Historię tripartitę, cuiusdam Tolerasnę synodi, quam tamen non designat, Ecclesię Gręcę morem, & indicium quoddam eiusdem moris in Germania olim seruati &c. Quibus proponitur, quondam oibus sacramentū utriusq; speciei dari: qđ nullus negabit, cū idem & in Constantiensis & Basiliens. Concilij decretis admittatur: sed illud colligere emittitur, quod propterea ueteri Christianę Ecclesię communio unius speciei prorsus ignota ac obscura fuerit, quum tamen nō ignoret, hoc argumentandi genus rideri, inferre uidelicet ex meris particularibus affirmatiuis, uniuersalem negatiuā. Nulla est consequentia: Sacramentum temporibus Cypriani, Ambrosij, Hieronymi, &c. sub utraq; ue specie porrigebatur, ideoque eorundē

Melancthon exemplis
impugnat
unius speciei communionē
sed frustra.

Año. 8. **U**trate nunquam secus fieri consuevit, quemad-
 modū nec sequitur: Sanctus Philippus descen-
 dit cum præfecto Aegypti ad aquam, & eun-
 dem immergendo baptizauit. Ideoq; Aposto-
 lorum ætate, baptisumus nunquam per aquæ
 asperisionem fiebat. Et absq; negotio huiusmo-
 di argumentatio dilui potest, si uel unica diuer-
 sæ actionis facies depingitur, quod eo tempore
 etiam aliter fieri consueuerit. Et licet deside-
 deretur, tamen negatiua naturaliter, ut iurispe-
 riti norunt, incerta est, negatiuam scilicet per
 rerum naturam improbabilem esse. Contra
 catholici ingentem exemplorum catalogum
 dinumerauerint, quod inde ab Apostolos
 rum ætate per aliam atque aliam tem-
 porum seriem, non tantū utriusq;
 speciei communio, sed etiam
 unius, frequentari consue-
 uerit, & potissimū tem-
 poribus Cypriani,
 Ambrosij, Hier-
 onymi aliorumq;, quos
 ipse Melancthon
 recitat.

Unus speciei communionem inde
 ab Apostolorum ætate apud Chri-
 sti Ecclesiam nō obscuram, aut
 nullo pacto probrosam uideri.

Testimonium

Estimioniorum argumētis cer-
 temus, & ab ipso Domino prin-
 cipia trahamus, adeoq; exem-
 plum, quod in Constantien. &
 Basiliensi concilio adducitur,
 quamuis ab aduersarijs exhibetur, in aciē pro-
 feramus. Lucæ 24. legimus, ut Dominus, quū
 in Emaus duobus discipulis comiratus, mensē
 accumberet, panem acceperit, benedixerit, fre-
 gerit, & ijs porrexerit. Dum, inquit, recumbe-
 ret cum eis, accepit panem, benedixit ac fregit,
 & porrigebat ijs, mox eorum oculi aperiebantur,
 & cum in panis fractione agnoscebant, &
 statim coram euauerit. Quam quidem histo-
 riam candidus lector uerois dominicæ cornæ
 conferat, eadem plane inueniet, uidelicet quod
 Dominus panem acceperit, benedixerit, frege-
 rit ac ijs tradiderit. Et procul dubio non com-
 munis quædam benedictio, & ita post benedi-
 ctionem non cōmunis panis fuit, ut etiam san-
 ctissimi patres Græcicæ & Romanæ Eccle-
 siæ, hæc de porrectiōe huius sacramenti intela-
 lexerunt & docuerunt. Chrysostomus in opere
 imperfecto, homil. 17. in fine, & ipsius abbre-
 uiator Theophylactus in ca. Mat. 24. Augusti-
 nus lib. 3. de Consensu Euangelistarum, cap.
 25. Permissio, inquit, Satane facta est a Christo,
 ut inferret impedimentum oculis eorum, ne ag-
 nosceretur ab ijs, usque ad sacramentum panis,
 ut unitate corporis participata, remoueri intela-
 ligatur impedimentū inimicis, ut Christus possit

Chrūs dā
 obas disci-
 pulis in E-
 maus sacra-
 mentū sub u-
 na panis
 specie
 porrexit.

agnosci. Beda deniq; in ca. 24. Lii. Certe, inquit, mysterij causa factum est, ut eis in illo alia ostenderetur effigies, et sic eam non nisi in fractione panis agnoscerent, ne quisquam se Christum agnouisse arbitretur, si eius corporis particeps non est, id est, Ecclesie, cuius unitatem in sacramento panis commendat Apostolus, dicens: Vnus panis, unum corpus multi sumus, ut quum eis benedis-

Augusti. tum panem porrigeret, aperiretur oculi eorū, et Beda ut agnoscerent eum, etc. Deinde subiicit uerba agnoscūt Augustini iam citata.

Christum Melancthon diuerticula inquirat, quibus locum plane dilucidum obnubilet. Primo ait in discipulis certum constari, an ad sacramentum referatur, in Emaus quum iuxta Hebraicam linguam panis fractio dedisse sacramentum significet conuiuium. Verum per tam sub me licebit, ut cum Chrysostomo, Theophylacto, Beda alijsq; patribus cōgrediatur. Ex Euangelista porro manifestum euadit, non com-

Dilutio. mune aliquod cōuiuium insinuari. Et quia Melancthon illud intercipit, incōcussam tandem ueterū autoritatē relinquendā sibi fingit ut autem locum eludat, ad figuras suas confugit, & ovvix loxixōs orationem accipiendam ait. Sed Euangelij & sermonis ipse cōtextus reclamāt, Euangelium exprimit, ut hi duo renunciārent undecim Apostolis, quod Dominum in panis fractione agnouerint. Id nō de uino accipi potest, & simul atq; panem fregisset, subito ex oculis euaserit, haud dubie priusquam poculum

Obiectio acciperet uel benediceret, quod & ueteres, fingula

gulariter Augustinus & Beda declarant. Ideos
que synecdochen locus respuit, nec quisquā in-
ficiabitur à Dño, dimidiarū nequaquā sacramē-
tum hic porrigi. Et q̃ illud Melancthoni subo-
leat, tandem Ecclesiā conuellit. Fingo, inquit,
panem hic tantum dari, non statim sequitur,
Ecclesię esse, ut sacramenti partem prohibeat.
Quæ quidem cauillatio omnino fluida est, ut
infra fusius audies apud Constantiensis & Ba-
siliensis cōcilij decreta. Ad alia testimonia pro-
grediamur.

Euangelista Matthæus procul dubio præ-
ter Euangelium à se Græca lingua scriptum &
relictum, etiam Euangelion hebraice, quod
secundum hebræos appellatur, composuit: idē
Hieronymus in Cæsariensi Bibliotheca repe-
rit, quod postea ad Græcæ & Romanæ linguæ
usum accommodauit, quo & Origenes sæpius
culo utitur, quemadmodum & idem Hierony-
mus testatur, libro de Ecclesiasticis scriptorib.
in Iacobo fratre Domini. Vnde sequentem sen-
tentiam, quæ loco Lucæ 24. fete per omnia
congruit, allegat. Matthæus, inquit Hierony-
mus, ita loquitur, Dominus autem cum summi
sacerdotis famulo sindonem dedisset, abiit ad
Iacobum, & huic apparuit. Nam Iacobus iu-
ramento confirmauerat quod ab ea hora, cum
calicem Domini bibisset, panem uesci nollit, do-
nec Dominum à morte resurgentem uideret.
Et mox infra, inquit Dominus: Adferre mens-
sam & panem, & statim sequitur: Et accepit

N s panem

102 DE COMMUNIONE

Dñs Iacobus Iustus sacramentum sub una specie porrexit. panem & benedixit, & fregit, & Iacobo Iusto dedit, inquit: Frater manduca iam panem tuum, nam hominis filius resurrexit à dormientibus. Considera symbolismum uerborū Marthæ & Lucæ, quibus Domini actio depingit, nec dubium est, quin hæc: Manduca tuum panem (quum Dominus benedixisset, & suis diuinis manibus fregisset) peculiarem emphasim respiciant: quasi diceret: Non uulgarem panem, sed tuum manduca, quem unice affectabas. In hunc modum S. Ignatius Epistola ad Romanos scripsit: Non manducare uelim corruptibilem cibum, sed Dei panem &c. Vt supra. Nec probabile est, quod Dominus nini speciem Iacobo porrexerit, siquidem panem saltem adferri iusserit, quem etiam postea benedixit ac fregit. Nec ueritari cōgruum putabitur, quod eo tēpore Iacobus domi suæ uinum habuerit, uel Hegesippo autore, qui prodidit, quod diebus uitæ suæ uinum non biberit, præterquam in cœna Dominica. Quare probari contendo, Dominum docuisse unius speciei communione nem nequaquam institutioni suæ refragari. Quodq; Apostoli idem senserint, indicatur Actorum 2. ubi huiusmodi uerbis, quum Petri doctrina quidam excitati baptizabantur, subiungitur: Et immobiles manebant in Apostolorum doctrina, & fractionis panis communione, & in oratione. Qui quidem locus citra controuersiam ad Eucharistiæ communicationem refertur, potissimum quia Dionysius uerustissimus

rústissimus astruat ab Apostolis sacramento
 huic singulariter nomen *εὐαγέλιον*, hoc est, *com* Apostoli
 munionis, siue cōmunicationis assignari, cuius sub panis
 rationem in Ecclesiastica hierarchia, de his quę specie cōs
 in synaxi sancta q; communionē fiunt, parte 1. munionē
 cap. 3. adfert, adeoque ex eorum institutione *sapius us*
 Christianis, baptismo consequuto, corpus Christi *surparat*
 decesserit, ut attestatur in eodem libro de my
 sterio baptismatis cap. 3. In fine, inquit, oīm
 ita perfectum ad sacratissimam Eucharistiam
 Pontifex vocat, atq; cōsummantium illi sacras
 mentorum cōmunionem deificam tradit. Euang
 gelistarum quoque uerba, non dissimulanter
 aperiunt, cuiusmodi cōmunicationem innuat,
 quum in medium proferat, quando utrinq; &
 Apostolorum officium, & publica oratio annex
 stantur. Ob hæc enim tria Ecclesiastici cœtus
 ab Apostolis, ut notum est, ordinantur, uidelicet
 doctrinæ, communionis & orationis ergo
 Interlinearis Glossæ, & Nicolai Lyrani, super
 allegatum locum, commentariorum, & D. Tho
 mæ Aquinatis homiliæ meminisse nolim, quæ
 in festo corporis Domini apud Ecclesiam fre
 quētur, & inter cœtera ita legit: Sacramenti
 huius institutionē illo specialiter tempore reco
 limus, quo Spiritus S. discipulorum corda edo
 cuit, ad plane cognoscēda huius sacramenti
 mysteria, in eodem aut tempore cœpit hoc sa
 cramentū a fidelibus frequētur, quia legitur in
 Actis Apost. qd erant perseverantes in doctrina
 Apostolorū, & cōmunicatione fractionis panis
 &

& orationib. statim post spiritus sancti missionem. Quæ quidem insignis ac doctissimus uir, non ex suo capite prodidit, sed haud dubie ex antiquissimorū patrum cōmentarijs, quibus præter reliquos suæ ætatis doctores potiebat, & accuratissime incumberebat, decerpfit. Adcoq; impij Vualdenses admittebant hunc locum de sacramentis intelligi, in Confessione ad Vladislau. Verum sola mentio panis fractionis extat, nec fas est arbitrari (siquidem textus de 3000. & cap. 4. de 5000. recenter baptizatis loquatur) ut uniuersi simul post baptismum promiscue semper præter cōmunionem panis fractionis, etiam calicem Domini ab Apostolis acceperint. Eiusdem deniq; loca in Apostolorum Actis reperiantur, Act. 20. habetur, quod Paulus apud Troadem Sabbati die, quum ad panis fractionem conuenissent, cum socijs suis disputarit, nec illud putabitur uulgar

Locus Act. 20. re conuiuium, sed communio: idque uel hinc desumitur, quod legatur in Sabbato conuentus, quando sane olim Christiani peculiariter ob doctrinam, communionem, publicam orationem, & Eleemosynam in pauperū gratiam associabantur. 1. Corin. 16. Nec desunt Sancti patres, qui & hunc Act. 25. locum ad Eucharistiam redigunt, ubi Paulus in nauis, quum de submersione periclitaretur, panem acceperit, gratias egerit, fregerit, ac manducarit, & fieri potest, huius exēplo uestigia restari apud Christianos, ut mare nauigaturi Eucharistiam sibi

appli

applicarent, ut necessitatis articulo non absq;
 communione emigrarent, quemadmodum apud
 secundum primarium articulum habes, &
 fusius infra. Nullus interim erit, cui mirum videatur,
 quod Paulus 1. Cor. 11. institutionem Dominicę cęnę Corinthiis sub utraq; specie
 destinet, quādoquidem ea ætate usus ita positus
 labat, quum nihilominus & aliter fiebat. Non
 enim ambigendum est, qui unius speciei sacra-
 mentum integrum ac perfectum duxerit, ut
 ex uerbis sæpenumero inculcatis, 1. Cor. 10. non
 cognoscitur, uidelicet, Nos multi unus panis,
 unumque corpus sumus, quorū unus panis
 nos consortes sumus. ubi calicis mentionem
 præterit. Præterea 1. Cor. 11. disiunctiua con-
 iunctio edisserit: quisquis indigne hunc panem
 siue calicem sumpserit, ut supra uberius. Haud
 ignoro argumenta ex Actis Apostolorū apud
 obstinatos eleuari, ubi alia non minus dilucida
 ac aperta inuoluunt. Quare ultro ad testimonia
 accingar, quę euidētia sint, quam ut eludi
 queant. Et primo, quod Eucharistia sub una
 specie inde ab Apostolorū seculo diu apud Ec-
 clesiam reseruari consueuerit, ad Episcoporum
 aliorumq; Christianorum gratiam, qui aliam
 de accesserant, & in eorum præsidium, quibus
 hæreticorum iniuria acerbissime infestabatur,
 quod supra non in uno loco edocebatur, & in
 cætera, ut Irenæus Polycarpi discipulus, tū
 qui Apostolo Iohanne usus est, in epistola quā
 dam, (quam pio homini Victori, ea ætate Epi-
 sopo

Non māt
 rabitur,
 quod Pan
 lus bifas
 riam non
 nunquam
 communi
 carit.

Eucharis
 tia (quā
 Romani
 præfules
 nonnulli
 quā pereg
 grinis as
 seruabāt

et ultro
 citroque,
 ob hæreti
 corū insul
 tus, geres
 bant) sa
 crament
 ū unius
 speciei
 fuit.

scopo Romano nuncupauit) attestatur, quod Romani Episcopi nonnunquam peregrinis Eucharistiā reuerenter transmiserint. Vnde etiam contra hostiū impugnationes animari redderentur, qui tantorum hominum consortio gauderent. Quod quidem reſeruatū sacramentum haud dubie unius speciei fuerat. Consule superiora. Idem porro latius explicatur industria sancti Martyris & Papæ Melchiadis, altaris hostiam ab Episcopis consecratam Ecclesijs finitimis deferri. Ut supra. Hoc autem utramque speciem nequaquam admittit. Eucharistiæ præterea asseruationē sub una specie, primum concilium Nicenū longe amplius diducit, ubi Canon 14. expressius sancitur, ut in Episcoporum ac sacerdotum absentia Diaconi consecratam antea Eucharistiā proferant & usurpent. Ut supra. Idem alteram speciem necessario exposcit, quum uinum absque sui iniuria non ita diu reſeruetur. Hieronymus etiam receptam consuetudinem dilucidius declarat ad Euagriū, de septem Ecclesiæ ordinibus, ubi inquit: Quod si usu uenerit, ut Episcopi Ecclesiam eo tempore adirent, quum hostiæ nondum præparatæ ad manū forent, aut quum nondum oblata uiderentur, non tergiuersari debeant, qui Eucharistiā antea à sacerdote consecratam accipiant. Extra cōtrouerſiam Eucharistiā sub panis tantum specie intelligit, ut supra.

Deinde quod statim ab Apostolorum ætate longo tēpore, & singulariter, quādo persecutio

Christi

Episcopi aliquo
ab euntibus.
Diaconi
relictam
Eucharistiā
consecratam
sub una
specie por
rigebāt.

Christianorum grassaretur, sacramentum saltem sub una panis specie, nonnunquā sub multis particulis per Ecclesię Præsules Christianis porrigitur, & candido linteolo asseruatis, secū reuerenter domum detulerint, & cum visum esset, usurparint, antiquissimi Patres suffragantur, qui apud secundum primarium articulum multifariam recitantur. Tertullianus lib. 2. ad uxorem, & libro de Coro. mili. Item lib. de Oratione ut supra dictum est. Quæ sane loca nō nisi unicum panis speciem respiciunt, quum uini species non ita diu incolumis remaneat, quemadmodum idem etiam Tertullianus ad uxorem docet: Maritus, inquit, tuus, gentilem putat, ignorabit &c. Consule superiora. Huius & euidentiora testimonia in Sermo. de lapsis apud Cyprianum exant, ubi ita loquitur: Cum quædam mulier arcam suam, in qua Domini sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere. Idq; haud dubie unius speciei sacramentum est. De alia porro fœmina tractat, quæ in persecutione fidem abnegauit, ut ea corpus Domini indigne accepisset, non salutarem cibum, sed gladium intus experta sit. Et de alio quodā Apostata refert, qui indigne sacramentum accipiens, in cineres exoleuerit. Et documento, inquit Cyprianus, unius ostensum est, Dominum recedere, quum negatur, nec immerentibus prodesse ad salutem, quod sumitur, cum gratia salutaris in cinerem sanctitate fugiente mutetur.

Eucharistia olim Christianis tradita ut doctrinam deserueretur, quæ per se quæritio maxime faceret, unius speciei habebatur.

Cypriani testimonium de sacramento unius speciei.

En

119 DE COMMVNIONE

Obiectio. En Dominus, & salutaris gratia sub una specie, priusquàm etiam ab indigno acciperetur, adsunt. Melancthon Cyprianum lib. 1. Epist. 2. opponit, ubi de martyribus qui laici erant, ita loquitur: Nam quo modo docemus aut prouocamus eos in confessione nominis sanguinem suum fundere, si eis militaturis Christi sanguinem denegamus? Verum non agitur de eo, an laicis calix necessario porrigendus sit, sed an ijs, qui forte in funestis tempestatum periculis à confessione recidunt, martyrium rursus aggressi, priusquàm penitentiam sibi iniunctam abscluerint, par sit communionem (quæ sub utraque specie communiter eo tempore porrigebatur) negari, & definit tantum non esse subtrahendam, siquidem pro fidei negotio dimicent ac periclitentur, nec usquàm apud Cyprianum inuenitur, unius speciei communionem suggillari, quum ex ipsius Sermone de lapsis acceperis utrumq; ac alterutrum communicandi genus uigeri. Præterea Sanctus martyr Tharsitius, quemadmodum meminimus, persecutionis tempore sacramentum procul dubio sub una specie gessit, & mori potius placuit, quàm gentilibus exhiberet, nec quicquam sacramenti apud illum occisores reperiabant. Sin sanguinem talisset, uel uidissent receptaculum. Historiæ uerba ita sonant: Tharsitum Acoluthum Christi corporis sacramenta portantem mactauerunt, donec exhalaret spiritum. Consule superiora. Et ut optimam martyrem Hilaria Eucharistiam

charistiam, quam sub una specie palam ac cau-
te gerebat, antequam emoreretur, in supplicij
loco sumpserit, supra habes. Et Sanctus Hiero-
nymus non dissimiliter in Apologia aduersus
Iovinianum testatur, Christianis Romæ sua
adhuc ætate Eucharistiam procul dubio sub u-
na specie, priuatim relinqui, & sibi ipsis cõmu-
nionem prospexerunt, ut supra.

Quid multis! multo apertissime Basilus *Basilij sen*
& Cyril. eundẽ cõmunicandi usum ex- *tentia cla*
planat. nec hoc obiter, sed accurate, aliosq; dā *rier est,*
nant, qui secus sentiūt. Basilus ait, Non quicquā *quam res*
difficultatis haberi, quod persecutiõis tẽpore, in *tundi que*
sacerdotis uel Diaconi absentia, Christianis com *at, et us*
munio proprijs manibus usurpetur: hoc enim *trinq; pa*
sua ætate non obscure longo tempore fieri con *trũ testis*
sueuerit. Nam in deserto ubi sacerdos desidera *monia ex*
batur, Eremitæ communionem domi suę ali *plicat.*
quandiu nonnunquam asservabant, suaq; ope-
ra cõmunicabant. In Alexandria autem & Aeg-
gypto unicuiq; absque respectu cõmunio pri-
uatim committatur. Nec aliter quàm de una *Basilij*
sacramenti specie intelligetur, quum uinũ præ *attestas*
sertim in ijs calidissimis deserti locis tanto tẽ- *tur unius*
pore constare nequeat. Est etiam memorabile, *speciei cõ*
quod eius rei consuetudinem non heri aut nus *munione*
diutertius, sed supra immensam temporis se- *longe an*
riem exortam uideri prænunciat. Ideoq; Mes *te sua et*
lancthonis opinio effluit. Idem porro sanctis *et passim*
simus uir ut Eucharistiam sub una specie aureæ *frequens*
columbæ super altare propendenti, uere inclu- *tari.*

Cyrillus ferit, in superioribus attigimus.

Cyrillus ad Calosyrium Episcopum serio ait de facramenti asseruatione, procul dubio sub una specie contenti: Eos uidelicet insanire prorsus, qui arbitrentur, quod benedictio, si quid inde remaneat, nequaquam asseruanda uideatur, siquidem Christi corpus semel consecratum per asseruationem non mutetur, ut supra.

Cum mis Nec retractari poterit, prædictum consuetudinis genus (uidelicet quod Christianis sacramentum sub una specie per sacerdotes Ecclesiarum deferendi tradebatur) persecutionis tempore frequenter, quæ deinde sopita, ob quorundam abusus in aliquibus Concilijs Casariensi, Augustano & Toletano primo antiquabatur, ut supra meminimus. Interim etiam Concilia inrefutabiliter adijciunt, unius speciei communio nemperpetuo integrâ, nec non eo tempore rati tam ac saluam communionem uideri. In Casariensi Augustano Can. 3. ita habetur: Eucharistia gratiam si quis probatur acceptam non consumpsisse in Ecclesia, anathema sit in perpetuum. Et in

Christiani Toletano 11. Can. 11. ita legitur: Si quis acceptam a sacerdote Eucharistiam nonsumpserit, uelut sacrilegus propellatur. Vides communionem unius speciei celebrari. Si enim calicis porrectio celebrasset, quibus sirophis elusissent? Et hinc communis consuetudo cognoscatur.

partes Tertio Non tantum Christianis Eucharistia sub una specie priuatim uere committebatur, sed etiam quando periculosam protectionem in-

rent,

SVB VNA SPECIE. 111

tent, & p̄sertim mare nauigarent. reuerenter bant, ut
in Orarijs & orationibus applicatis secū gerebant: cuius periculis
testimonia habes apud Ambrosiū de fratre suo illapso ad
Satyro, ut supra deductum est. Quod quidem munice
exemplū sedulo excutias uelim, & liquido agrent
nosces institutum nostrum, alba omnino creta
notatum iri. Habes etiam eiusdem generis tes-
timonia apud Gregorij uitam, ut Christiani
secum cis mare assumpserint.

Quarto. Inde ab Ecclesię primordio Eucha-
ristiam unius speciei pro egrotis asseruari, ses-
cundus primarius articulus p̄spicacissimo do-
cumento fuerit. Dionysius Alexandrinus ex Eu-
seb. cuius infra nō uult meminerimus, & Ni-
cenū conciliū, ut supra dictū est, nec nō etiam
Amphilochius, ut supra: Item Paulinus in uita
Ambrosij expedit, ubi legitur, quod huic Am-
brosius reseruatū Chrī corpus sub una specie
per sacerdotē Vercellensis Ecclesię Horatum
extreme decumbenti iussit dari, quēadmo-
dum supra deducebatur. Habes etiā dilucida
testimonia in 11. Tolerano Concilio, Can. 11. &
apud Bedam in uita Vuilfridi, & in uita Hil-
dæ Abbatis. Item ex Concilio Remensi, ac
Vuormatiensi, & deniq; Lateranensi, & pos-
tremo ex Can. Honorij III. luculenter prodiit. Ciboria
Quod q̄ olim Ciboria in hoc negotiū p̄parent, unius spe-
supra p̄mittebatur, aliaq; uascula, ut sunt Tur- ciei Eu-
ricula, quēadmodū & hodie habētur: & quod charistia
sacramentum sub panis specie in huiusmodi ua- arguunt
sculis apud Episcopū sedulo asseruabatur (ut

adhuc fin
gulis die
bus domi
nicis fas
cramentu
tam ex sa
crario
proferri
tur, & ad
sumum
altare de
ponitur
ante pub
lica solen
nia Miss
arum.
Melans
Ethonis
consilium
est ficulne
um & fri
gidum.
Apud
Græcā &
Romanā
Ecclesiā
semper
spēi cons
uetudo
frequēta
batur.

hand dubie in necessitatis articulo ualitudine
rijs prouideretur) eaq; uascula cum sacramen
to sub una specie (quando Episcopus publica
missarum solennia apud Basilicam tractabat)
ex Episcopio super altare proferri docent, cō
cilium Turon. 3. ca. 3. Gregorius Turonensis,
Bracaren. Concil. 3. cap. 9. & liber Pœnitenti
alis, libertq; Decretorum diui Burcardi.

Et quia Melanct. consulit antiquato hoc ue
rustissimo Apostolico usu, satius uideri, quos
ties opus sit, subito sacramentum consecretur,
parū audiendus est. Chrī enim corpus nō quos
libet tempore, & ubiq; cōsecratur, & offert:
idq; per sacerdotē apud sacrariū Dñi p̄scris
pto tempore fiet, nec non etiam ipse sacerdos
communicabit, hoc sane pomeridiano, aut nox
turno tempore non ita facile contigerit.

Quinto. Vnius speciei Eucharistiam, nō tan
tum ægrotis, sed incolumibus apud Græcam
& Latinam Ecclesiā, sæpenumero dari, sextū
Concilium Constantinopolitanū apertissime
cōuincit, ut suprà in longum producebatur. Ap
ud Romanā Ecclesiā ab Apostolorū ætas
te usu uenit, ut sexta feria, quę alba dicitur, sas
cerdotes alijsq; pii homines sacramentum sub
panis tantum specie, quod pridie diei, uidelicet
cœnæ Dominicæ consecratur, acceperint,
non absque insigni mysterio, ut suprà. Et sem
per communio absoluta habetur. Apud Græ
cam Ecclesiā sub panis specie cōmunionem,
Ioh. Chrysost. seculo absolutā æstimari, attes
tatur

statur

Statuer Sozomenus Eccles. Hist. lib. 8. cap. 5. cuius
 ius historię tenor ita sonat: Quum Iohannes *Memora*
 Chrysostomus Ecclesiam Constantinopolita *bilis histo-*
 nam optime gubernaret, fuit quidā cum uxore *ria.*
 re sua Macedoniana hæreseos. Hic ubi Iohan-
 nem, quomodo de Deo sentiendum esset, dos-
 centem audisset, dogma illius laudabat. & uxo-
 rem quoq; ut secum sentiret, hortabatur. Cum
 uero illa magis nobilium mulierum sermonib.
 quā illius consuetudini obtēperaret, & post
 frequentes admonitiones uir eius nihil effecis-
 set, nisi, inquit, in diuinis mihi confors fueris,
 neque in uitę communione posthac eris. Mus-
 lier hoc audito, & consensum pollicita, rē eam
 famulę cuidam communicat, quam sibi fidam
 esse indicabat, illiusq; opera ad fallendū uirum
 utitur. Circa tempus autem mysteriorum (sciūt
 initiari quid sit quod dico) illa quod accepit cō-
 tinens quasi oratura procumbit: famula astans
 clanculum illi dat, quod secum in manu attules-
 rat. Hoc quum dentibus admoueretur, in lapis
 dem congelascit. Mulier perterrefacta, metus
 ens ne quid sibi mali propter eam rem, quę di-
 uinitus acciderat, contingeret, ad Episcopum
 cursu contendit, ac se ipsam prodens, lapidem
 ostendit, adhuc morsus uestigia habentem, &
 materiam incognitā coloremq; admirabilem
 ostendentem, simulq; ueniam cum lachrymis
 petēs, uiro suo se consensurā pollicetur. Addit
 Sozomenus: quod si hoc cuipiā incredibile ui-
 detur, lapis ille testis, qui etiam nū inter clino

dia Ecclesie Constantinopolitane assertatur. Vnde desumitur quondam Christianis sub una tantū specie sacramentū porrigi, idē ex formā ne huius inditio agnoscitur. Diuersis præterea Ecclesie studiis cōvincitur, ut remanentia particularū dñici corporis resumēda sint. Nec paterietur antiquissimi uiri Clementis testimoniu, Epist. 2. ad Iacobū fratrem Dñi, qui ita scribit: Presbiter Diaconus et minister, cum timore et

Antiqui bit: Presbiter Diaconus et minister, cum timore et canones, tremore custodire debēt reliquias corporis dñi in quā de re ei fragmentorū, ne si negligēter agatur, portios liquijs do ni corporis dñi grauis inferatur iniuria, et resq minici dua corporis Dñi, quæ in sacrario sunt, cōsume corporis re, et assumptione sanctæ portiois ad aliquot ho xōmunis ras ieiunare a cōmunib. cibis. Quæ suprà (nec fa cādis dis; cile alio quā ad particularū reliquias retulerunt, us ris) adferuntur. Argumentū præterea ex hie nius spec toria Euagrii memorabile est, quod & Greg xiei para gorius Turonensis cōscripsit, ex superiorib. per tem insu tas licebit. Quod etiam in Galliis idem usus uauant. luerit, in Marisconeñ. Con. 2. Can. 6. euidentia Quibus testimōia prodeū. Adeoq; Gregorius primus uerbis S. sæpenumero huiusmodi uerbis usus: Corpus Gregor. dñi nostri I E S V C H R I S T I animā tuam inius spe custodiat, sub una specie porrexat, historia de xiei sacra infideli apud Romā marronā docet, quæ aliter mentum Corpus dñi accepit, q̄ oportuit, suprà habes. porrexerit. Quod etiam Bernard. idē egerit, suffragat Guilhelmus Abbas in uita ipsius, lib. 1. cap. 11. Agebatur solennitas quædam præcipua, & fra ter aliquis, quem pro secreta culpa ab altaris sacri

sacri communionē suspenderat, norari timens
& ruborem non sustinēs, ad manum eius cum *Historia*
cæteris nimium præsumptuosus accessit. Intuitus *grauissimam.*
autem eum, quoniam causa latens erat, re-
pellere hominē noluit, sed intimo corde ora-
bat Deū, ut de tanta præsumptione melius alio
quid ordinaret. Itaque sumens homo Eucharis-
tiam, nō poterat ad interiora transire, & diu
multumque conatus, quū nullo modo præuale-
ret, anxius & tremebundus, clausam ore ser-
uabat. Expleta denique hora orationis sexta, pa-
trem sanctū traxit in partem, cuius pedib. ad-
uolutus, cum multis ei lachrymis, qui patieba-
tur, aperuit, & aperto ore, ipsam Eucharistiā
quorū ostendebat. Increpans autem, eum cōsis-
tentem absoluit, & sine difficultate recepit do-
minica sacramenta. Et hic apparet, quod Ber-
nardus Eucharistiā sub una panis specie fra-
tribus suis porrexerit, & diuinæ uirtutis effe-
ctus elucescunt.

Quorsu n exemplorum cumulus coaceruas-
bitur, quū toties a patribus regeratur, lex quib.
bus facile sententiæ nostræ ratio liquet?

Sexto. Eucharistiā quondam non tantum sub uinā
sub una panis specie, sed etiam quandoque sub specie
unica uini specie saltem porrigi consueuerit, quōdā-
ut indifferenter, uel sub utraque, uel sub altera omnibus
ra specie fideles communicauerint, illud primo cōmunio
Cypranus in Sermon. de lapsis expressit. Nec tantum
ignorandum interuenit, sua ac Augustini pos. porrigere
sua ætate Eucharistiā adultis ac puerilis batur.

destinari, nec id sane, ut ego colligo, sub panis, **Consule** sed sub calicis specie, ut etiam cum ijs agi consueuerat, qui morbis illapfi, panis specie diffusi pist. 23 et culter admiserat. Nam de cōmunionē cuiusdā 270. De puellulā, quā nescientibus parentib. in idolos Trin. lib. rum templū adducta fuit, & ibidē libarit, ita 2. cap. 10. scribit: Vbi uero solennibus adimpletis, calicem De pecca Diaconus offerre presentib. cepit, et aduenientiorū me; tibus ceteris, locus eius aduenit, facie suā paritit, lib. uula instinctu diuinæ Maiestatis auertere, os las 2. cap. 20 hīs obturatibus premere, calicem recusare, per cōtra dus stitit tamen Diaconus, et reluctanti licet de Sās as epiflos cramento calicis infudit, tunc sequitur singultus las Pelas et uomitus. In corpore atque ore uiolato Eucharistianorū, rīstia permanere nō potuit, sanctificatus in Dos lib. 1. ca. mini sanguine potus, de pollutis uisceribus erūp 2. et lib. pit. Tanta est potestas Domini, tanta maiestas. 4. cap. 4 Hactenus Cyprianus. Hic saltem calicis mentio extat: Sin altera porrio accessisset, non solum fīanū lib. cus puella se gessisset, nec iniuratum putabatur. 2. cap. 2. tur, quum & Scholiastes Grariani de Conse. Puerulis Distinct. 4. in Cano. Si qui apud hæreticos, calix sal, suffragetur, quum ino seculo eiusdem consuetudinis ratio obseruaretur, ut non corpus, sed et porris sanguinē dñicum puerorū ori instillarēt, quod Iohannes postea nō absq. causis apud Rom. & Catholicā Thento: Ecclesiā exoleuit, licet apud Grēcā, ut Lyranus nic9 scho in cap. Iohan. 6. innuit, amplectatur, & Bohes Uaster morū proteruia de integro excitari contendit. Hodiē quidem apud Catholicā Ecclesiā post lauacrū baptismatis nōnihil de ablutione puerorū

puerulis in os allinitur. Est autem quoddam
 veteris moris uestigium. Supra ad Dionysij
 Alexandrini ex Eusebio testimonium adduxi,
 ut sacerdos quidam ex Alexandria &c. quod
 loco allegato desumas licebit. Doctissimus vir
 Alphonsus Viruchius Episcopus Canari. in
 suis Philippicis aduersus Melancthonem, phi
 lippica 17. hunc Eusebij locum retorquet, ins
 quuens: Parum Eucharistiæ puero dedit, quod
 infusum, iussit seni præberi, & de communio
 ne sub panis specie intellexit. Quum enim Ser
 rapion extreme periclitaretur, & ob oris arid
 itatem, sacramentum sub panis specie abligu
 rre non posset, sacerdos puero commiserit, sa
 cramentum cum uino & aqua, ut optime pos
 set, infunderet. Meo quidem iudicio sacramen
 tum sub uini tantum specie uideri, impensius
 placet. Vnius autem speciei saltem fuisse, minis
 me gentium hærebitur. In cuius quidem sensu
 tentiæ rationem moueor Concilio Carthagi
 nensi 4. canone 76. ubi ita habetur: Si quis ex
 lapsis pœnitentiam in infirmitate petit, si cas
 su, dum ad eum sacerdos inuitatus uenit, op
 pressus, infirmitate obmutuerit, uel in phrene
 sim uersus fuerit, dent testimonium, qui eum
 audierunt, & accipiet pœnitentiam. Et si cons
 tinuo creditur moriturus, recõcilietur per ma
 nus impositionem, & infundatur ori eius Eus
 charistia. Quod sane ad solam Eucharistiæ
 partem sub uini specie contentam intelligens
 dum arbitror. Huc amplius me ex perge facit

Quam sa
 cramenti
 specie los
 cus Diony
 sij Alexā.
 innuat.

Concilium Toletanum 11. can. 11. quod & supra inferebatur, Verba ita sonant: Solet enim humanæ naturæ infirmitas, in ipso mortis exitu prægravata, tanto siccitatis pondere deprimi, ut nullis ciborum illationibus, sed uix tantundem illati delectetur poculi gratia sustentari. Quod etiam in multorum exitu uidimus, qui opatum suis uotis sacre communionis expectantes uaticum, collatam sibi à sacerdote Eucharistiam reiecerunt. Non quod infidelitate hoc agerent, sed quod præter Domini calicis haustum traditam sibi non possent Eucharistiam deglutire. Quæ & supra reddita consulantur. Luculenter canon explicat, unius speciei communionem fulciri, licet & eo referri possit, quod misere ad nodum laborantibus, sa-

Olim desit sacramentum sub panis specie porrigi nequeat. niebatur. Septimo. Quam essent olim, qui opinarentur ut ad plene sacramentum sub panis specie porrectum, niorẽ cõ prius in Dominicum sanguinem intinctum iri, munios idq; ad communionis impletionem, quasi in nis expe sufficiens uideretur, quæ sub panis tantum specificationem cie daretur. Quem quidem errorem Iulius prius nō panis mus, sancti Athanasij propugnator, in Epist. Dñico sã sua ad Episcopos per Aegyptum colligit, iniquini iniquiens: Pro complemento communionis intinctus etiam tradunt Eucharistiam, huius ex Euangelio sit. De cõlia (quoniam Dominus Apostolis suis corpus & secer. Dist. sanguinem suum cõmitteret) nullum testimonium. cū omni in extat. Illic enim seorsim panis & calicis ne. præceptum traditur, ut intelligas utramque speciem

speciem perfectam haberi &c. Postea quum Vitelliani Papę seculo nonnulli idem subueherent, rursus antiquabatur in allegato Bracasrensi Concilio 3. cap. 1. haud dubie ob eos singulariter, qui existimarent uiatica, quę agros asservabantur intingenda uideri, adeoque huc Concilium respexit, unius speciei communionem sufficere, nec ullo complemento opus esse, ut idem etiam ante & post Concilij huius secula obseruabatur, & deinceps in Remensi, Vuorma. Latera. Concilijs, & in Honorij constitutionibus diu ante Constantien. & Basilien. Concilia iterum fulciebatur.

Id ex Burchardo Vuorma. Episcopo ostēdi potest, et si eius sententia hęc in parte non recipiatur.

Abunde igitur optimo Lectori inculcatum putabitur, & prima & secunda regula, communionem unius speciei ualidissime tueri, ut non temere ad hanc praxim toties firmatam confugiamus, quę non tantum inde à 400. annis, ut Melancthon adfert, sed inde ab Apostolis, donec Vualdenses cum Huss & Luthero profilirent, contrariarentur. Itaq; inconcusse persuadebitur, huiusmodi communionem syncretam uideri. Sin apud aduersarios Iuris peritorum traditio ualeret, procul dubio Dominicę constitutionem praxi huic accommodarent. Ita enim Paulus Iurisconsultus loquitur: Si de interpretatione legis quæratur, in primis inspicendum est, quo iure ciuitas retro in huiusmodi casibus usa fuit. Optima est enim legis interpretres consuetudo. Verum mea sententia nō facile exhibilarunt, quum Tertullianus eodem

Ecclesie praxis.

Recepta consuetudo legem declarat.

argumento

argumento contra rixosos & factiosos suę etatis hereticos uratur. lib. de Corona militis: Traditio, inquit, tibi prætendetur, auctrix consuetudo confirmatrix, & fides obseruatrix. Vt idem ad Constantiensis Concilij propugnationem latius proponetur.

Vt Canon Comperimus, de consecrat. Distinction. ij. accipiatur.

Obiectio

Fragmentum cuiusdam canonis Gelasij Pontificis, aduersarij obijciunt, quum non tantum canonum fragmenta, sed etiam uniuersa Concilia & canones (licet Dei beneficio nihil la-

ceri, sed solida pleraque obtineamus) contem-

Aduersas prim, ut Ecclesiasticam censuram eleuent, præ-

ij adduc tereant. Taceo eos quodam Cyclopico instin-

cunt testi ctu correptos, quomodo omnia in cineres redigerent.

monia, p Quod quidem fragmentum gnauiter uersant,

se, quoru & propugnant, quamuis per se non admodum

similia nō intelligi possit. Habetur in Ca. Comperimus,

admittūt De consecrat. Distin. 2. ad uerbum hoc pacto:

cōtra se. Comperimus autem quod quidam sumpta tan-

tum corporis sacri porrectione, a calice sacra-

ti cruoris abstineant, qui procul dubio (quoniam

nescio qua superstitione docentur astringi) aut

integra sacramenta percipiant, aut ab integris

arceantur, quia diuisio unius eiusdemque mysterij

sine

sine grandi sacrilegio non potest peruenire.

Hunc canonem Melancthon parum can. Dilatio.
 dide recitat, præteriens ea quorum accessione
 sensus elicitur: hæc uidelicet: Qui procul dubio,
 quoniam nescio qua superstitione docentur astrin-
 gi, cōmutat etiam, ac ceātur, uerbo abstineant,
 idē ad suæ causæ fauorem. Nec non, peruenis-
 re, uerbo; accidere, quod sensus lateat, emer-
 casur. Haud ignoro, quod Thomas Aquinas non
 perucnire, sed prouenire legerit, ut habes par-
 te 3 Quæst. 80. Arti. 12. Argum. 2. quasi uocas-
 bulum, prouenire, loco euenire, haberetur, pro
 quo Melancthon accidere substituit: sed frustra
 uigilaris, quia fragmenti copia extat. Liberum
 mihi foret, qui fragmentum reiicerem. Est
 enim particula ex integro Epistolio contra he-
 reticos, quod interijt, desumpta, & respicit ad
 priora. Huic enim documento est coniunctio
 aduersatiua (autem) ut non iniuria responderi
 possit: Exhibeatur integra Gelasij Epistola
 unde hoc qualecunque fragmentum emerit,
 & respondebitur, quemadmodum Celsus Iu-
 risconsultus consuluit, dicens: Inciuile esse nisi
 tota lege perspecta, una aliqua eius particula
 proposita, iudicare uel respondere. Sed alia
 potius uia aggrediar, nec quorundam opinio-
 nem usurpabo, quod hic canon saltem de sacris
 ficantibus sacerdotibus loquatur, idē Melan-
 ction subsannat, & non admodum perperam,
 sed potius ex ipsis fragmenti uerbis, & ex ca-
 nonis causa ueram sententiam eliciam, iuxta
 Hilarij

422 DE COMMVNONE

Hilarij doctrinam, quod intelligentia dictorū, ex causis sit assumenda dicendi. Et eius candoris ac iudicij Melancthonem æstimo, qui meo calculo sit subscripturus.

Genuin
sensus ca
nonis Cō
perimus,
q ad exes
crabiliū
Manichæ
orum &
Eutychia
norum su
perstitio
nem exst
bilendam
componis
tur.
Manis
chæi.
Eutychia
ni.
Vt & Vel
sius Coloz
nie alis
quandiu
sentiebat
Episcopo
rum offi
cium est

Huc rettulerit nouisse, quod eximij viri Leo nis primi seculo (qui plus minus 400. annos ante Gelasium Romanæ Ecclesiæ commenda biliter præfuit) nonnulli Manichæi ac Eutychia ani apud Romam latenter irrepserint, qui ses tam suā iam damnatam secreto restituerēt, ac propagarent. Manichæi autem, ut notum est, impie negabant, quod Christus humanam carnem & sanguinem assumpserit, quodq; ve re mortuus sit, & resurrexerit. Eutychiani de nique nefarie asseriebant Verbum esse in carne mutatum, cœlestem carnem haberi, non ex vir gine Maria assumptam. Qui quidem exetra biles uiri, ut morbum suum tegerent, cum cat holicis communionem accipiebant, qua eo tempore sub utraque specie adhuc porrigeba tur, idq; simulate fecerant, ut figuram phari saistici corporis, quale Manichæi asseriebant, Christus gestarit. Quumq; calix à Diaconis porrigeretur, se subdicebant, negabant enim à Domino carnem & sanguinem uere assumi, & quia Leo officij sui meminisset, seminaria hæreleos diligenter indagauit, & priusquam disseminarentur, sedulo operam nauauit, qui euelleret, quemadmodum Epist. 2. hæreticos huiusmodi perstringit: Aliter, inquit, nobis cōa missos,

missos, regere non possumus, nisi hos qui sunt heretico
 perditores, & perditis zelo fide Dominica per
 sequamur, & a sanis mētibus ne pestis hac latius
 diuulgetur, seueritate qua possumus, abscindamus. <sup>rum sras
phos ris
mari.</sup>
 Adeoq; diligentem inquisitionem contra
 hereticos fieri voluit, & hinc expiscabatur,
 quod a calicis communione submouerentur.
 Ideoque Sermone quarto de Quadragesima,
 ira occurrit: Abdicant, inquit, se sacramenta
 manae salutis, & Christum Dominum nostrum, sicut
 in ueritate carnis nostrae denegant natum,
 ita mortuum uere & resurrexisse non credunt.
 Et ob hoc diem salutis & laetitiae nostrae sui ieiunij
 merore condemnant. Cumq; ad regendam
 infidelitatem suam, nostris audiant interesse my
 sterijs, ita in sacramentorum communione, ita
 se temperant, ut interdum tutius lateant, ore in
 digno Christi corpus accipiunt, sanguinem autē
 redemptionis nostrae haurire omnino declinant.
 Quod ideo uestram uolumus scire sanctitatem,
 ut uobis huiusmodi homines & his manifesten
 tur inditijs, & quorum deprehensa fuerit sacris
 legis simulatio, notati & proditi a sanctorum
 societate, sacerdotali autoritate pellantur. Has
 tenus Leo.

Quem non ita diu postea consequutus est,
 optimus uir Gelasius, nec inferiori industria
 aduigilauit, ut Platina in uita eius testat: Gelasius,
 ingens, Manichæos, quos Romæ subodora
 batur, exilio damnat, & publicius apud sancti
 Martini

114 DE COMMVNIONE

Mariæ basilicam eorum libros cremat & cæt.
 Agnoscis, optime Lector, nisi prorsus occales-
 as, quos Gelasius fragmento suo corripiat, &
 ut ex decreto Leonis, cui per omnia competit,
 intelligi oporteat, non profecto Pontifex, iux-
 ta Melancthonem, intendit, quasi corpus Do-
 minicum sub sola panis specie imperfectū sit,
 aut sacramētum mancum uideatur. Nam Leo
 corpus Dominicum uocat. Gelasius autem san-
 cti corporis communionem, & utramq; spe-
 ciem non sacramentum, sed sacramenta appel-
 lat. Et quia execrabiles Manichei unicum cor-
 poris ac sanguinis mysterium lacerabant, ac
 diffitebantur, Christum uidelicet uerę carnis &
 sanguinis assumpti expertum esse, idē erat
 Christum, ut Iohannes docet, soluere, & hinc
 in nefariam superstitionē prolabebantur. Ideo
 que Gelasius, ut & Leo: ad sacramentorum cō-
 munionē aditum patefieri noluit. Qua fronte,
 Deum immortalem, aduersarij hoc cānone ca-
 tholicos strinxerint? non enim diuina mysteria
 ita secamus, sed libere fatemur, corde & ore,
 sub qualibet specie ueram carnem & sanguinē
 Christi, imo integrū Christum contineri, quem
 admodum & Gelasius sentit.

Qui quæso nefarię superstitionis & sacrile-
 gę atrocitatis criminabimur? An ignorant,
 uerba quæ apponuntur, ad damnationem erro-
 ris non operari damnationem ueritatis, sed
 quia canonem parū assequantur, Andabararū
 more pugnant. Licet enim Leo & Gelasius
 docuerint,

docuerint, sub qualibet specie idem contineri, *Canon imp̃ius*
 uniusque speciei communionem sufficientem *Catholicis suffra*
 agnouerint, tamen utraq; species eo tempore *gatur q̃*
 frequētabatur, salua interim unius speciei por- *abnuit.*
 rectione. Ideoque causis ita exigētibus, utrius-
 que speciei communionem (ut hereticis resiste-
 retur) exercuerunt, quemadmodum in Conci-
 lio Constantiensi postea etiam statuebatur, do-
 nec catholica constitutioni aliter placeat. Et
 hoc penes Ecclesiam semper stabit, quā alijs
 atq; alijs prouideat, ut infra abunde declara-
 bitur. Quare Canon (Comperimas) pro
 nobis potius fecerit, & iuxta secundam regu-
 lam perspicuum illius usum ob oculos propos-
 uit.

Tertia Regula unius speciei com-
 munionem non minus effica-
 ceter fulcit.

Tertia Regula idem liquido
 comprobatur, quā non solum
 scripturæ, Patrum, & praxeos
 catholica Ecclesiæ documentis,
 sed certissima experiētia instrua-
 mur unius speciei sacramentum nihil minus q̃
 utraq; species complectatur, nec effectus de-
 terior edatur, idē miraculis luculentis ac ue-
 rissimis attestabitur, & primo de ijs, qui cor-
 pus & sanguinem sub una specie ita solide atq;
 sub utraque acceperunt, stabilitur.

226 DE COMMVNIONE

Diuina miracula, quibus docetur
uerū corpus & sanguinem sub
una specie realiter haberi.

In sacra-
mento sub
panis spe-
cie Chrs-
tū pene-
tro in
pueruli
specie ui-
sus est.

Antīssimus vir Paschasius
in libro de Domini corpore
& sanguine, inquit, Nemini,
quisquis saltem sanctorum
uitam & exempla legerit,
obscurum uideri, sacramen-
ta Dominici corporis frequenter uel ob infide-
lium hāsitationem, uel ob piorum desiderium
in aperta uisibili specie agni, aut pueruli, uel ui-
sibilis carnis ac sanguinis agnosci, ut quod
mysterio occultatur, per miraculū detegeretur.

Amphilocheus Iconij Episcopus, in uita
D. Basilij Magni de Iudæo adfert exem-
plum, quēadmodum supra exprimitur,
quo industriū Lectorem relegandum uolo,
& inde etiam desumas licebit quod de sancti

Qui qdē Gregorij primi studio attulimus, qui Romā
Vincent. nam forminam &c.

ob Philip-
pi regis
expectas

Vincentius Bullonacē. speculi histo-
riæ libro 30. cap. 24. complurima
eius generis enumerat, quæ suo tem-
pore Deus contra hæreticos, qui sub Philippo
bro cons rege Franciæ Eucharistię ueritatem impugna-
scripsit. bant, edidit. Et inter cætera quod Anno uel
Vide Tris apud Aureliam, die Dominico, circa Laurens-
seminum, in martyris ferias, sacerdos officium Missę ce-
lebrans,

lebrans, duas hostias pro ægrotis consecrarit,
 & in sacrificio ad Dominicam orationem pro-
 gressus, hostiam, quam manibus gerebat, crus-
 centa redderetur, ueroq; sanguine manuum ar-
 ticuli inde diffuerent. Mox eandem ad tria
 diuersa altaris loca super corporale posuerit,
 eaq; loca iuxta hostiæ magnitudinem, sanguis
 nolenta uidebatur. Populus subito accesserit,
 & sacerdos admodum obstupescens, hostiæ
 pro ægrotis asseruabat, assumpserit, & Rex
 Philippus non procul distans illuc prouolat,
 hostiam in uiuentis carnis forma unâ cum gut-
 ris cruentis, alijsq; quæ acciderant, signis, con-
 spexerit. Nec ita diu postea haud dissimile
 quiddam apud Arcem, quæ Carola salutarur,
 uisum est, & apud ciuitatem Sarronam, & in
 dominio Vindocinensi &c. Idque ob nascen-
 tem hæreseos pestem, quæ Gasconiam nonis
 hil intecerat. Credas mihi uelim, quod rex
 Philippus commentis præstigijs locum nō des-
 disse. Et id genus plurima ex authenticis des-
 cerpi possent, sed cōpendij gratia uel illud ad-
 duxisse suffecerit, quod Alexāder Halensis, uir
 doctrina & pietate insignis, in 4. parte Summæ
 Theologicæ, quā ad Innocētiū Papæ 4. postula-
 tionē conscripsit, recenset, qd religion aliquot
 summa pietate uiri desiderauerint utriusq; spe-
 ciei sacramentum, & sacerdote illis annuente,
 mox patina sanguine inundari, unde maximo
 stupor apud hoīes oriebatur, & quū sacerdos
 particulas hostiæ iterum collegisset, sanguis

Quōdam
 diuinom
 raculonō
 nulli res
 pellebant
 tur, qui a
 triusque
 speciei cō
 munione
 affectas
 bant,

228 DE COMMVNIONE

nem in hostiam conuerti uiderunt, & iracundiosis satisfactum est, ut deinceps utriusque speciei communionem non ambirent.

Vt porro diuinitus proditum sit, quod unius speciei sacramentum non minus efficax sit, quam sub utraque.

A Postolus 1. Corinth. 11. innuit, & sancti Patres passim ostendant, ut sepius meminimus, sacramenti communionem pijs hominibus ad salutem & tranquillitatem experiri, & impijs ad interitum de cedi, & diuina uindicta ulcisci. Et quia eadem poena mulcantur, uel qui sub una, uel qui sub alterutra specie perperam communicant, & quod diuina uirtus iuxta in utroque uel in alterutro genere operetur, non quisquam dubitabit, unius speciei communionem absolutam putari. Quodque diuina ultio non minus eos qui perperam sub una specie, atque qui sub utraque communicabant, ingruerit. Cyprianus in sermone de lapsis, quatuor horribilibus exemplis prosequitur. Vnus de diligens Lector petat. Huc etiam de Macedoniana uxore exemplum, ut dictum est, referetur. In uita etiam sancti Syri Episcopi habemus, ut Missam peragens, Iudas cum Christianis irrepperit communicaturus, sed subito impio, quumque hostiam ore contigisset, prodigioso

prodigioso clamore testatus sit, quod ignem
 sumperit, & horribiliter intus flagraret ac
 rēretur. Miraculum etiam ex uita Bernardi li-
 bro 1. cap. 11. consulatur. Nec pluribus opus
 est, quum Apostolus dicat: Quisquis hunc pas-
 nem aut calicem indigne &c. Nec nō perpetuo
 ipse effectus documento fuit, idēq; uel Serapio-
 nis apud Alexandriam communio probat, ut
 dictum est: cum impleta esset solennitas, inquit
 Dionysius apud Eusebium, uelut catenis quib-
 busdam uinculisq; diruptis, lētiorem iam spi-
 ritum reddidit. Ex quo elicitur certissime, hu-
 ius boni auxilio neminem debere fraudari. Has
 etenim ille. Consulatur etiam, quod Ambro-
 sius de fratre Satyro tradit, quodq; de Iudæi
 puerulo diximus. Item quod & Benedictus
 apud monachum uita defunctum, & quod S.
 Agapetus apud mutum ac pedibus ægrum
 exercuerunt, supra legatur, idēq; & ex sancto
 Gregorio, lib. Dialog. 2. & 3. cognoscitur. Item
 memorabile documentum apud Bernardum
 legas de tyranno Aquitanie, quod supra fufe-
 diduximus. Vnde iudices uelim, an species siue
 partes sacramenti, ut Melancthon loquitur,
 indiuiduæ sint, & an corpus Dominicum sub
 una specie integrum aut truncatum sacramen-
 tum uideatur. Et postremo exemplum de uirgine
 Clara supra peras, retulerit. Quæ quidem exhibet,
 miracula inusitata ac stupēda sunt, quibus De-
 us unius speciei sacramentum fulciri uoluit.
 Nec quisquā mouebitur, ab aduersarijs rideri, exēplo.

Simili

perna
 multas
 bantur, &
 indigne
 Eucharis-
 tiam sub
 una, atq;
 ij, q. sub
 utraq;
 specie, su-
 mebant.

1. Cor. 12

Auersas
 rij diuina
 miracula
 exhibet,
 patrum
 suorum

290 DE COMMUNIONE

Mat. 12.

Mar. 3.

Luc. 11.

**Præsentis
articuli
ἀνακρίσις
ἀπάντησις.**

quum Iudæis & gentibus, suisq; superioribus colludant, qui Hieronymo teste, aduersus Vigilantium, in morem gentilium, impiorumq; Porphyrii & eunomii, has demonum præstigas esse confinxerunt, & non uere clamare demones, sed sua simulare tormenta. Vide ut supra hæc retulerimus, & singulariter ex Ambrosio. Ad primam itaq; quarti primarii articuli partem probandam scripturis, unanimi Patrum consensu, & praxi Ecclesiæ usi sumus, ut hæc puncta fulciremus, uidelicet: quod Dominus in cœna sua ad quam duodecim saltem Apostolos admisit, sacramentum sub duabus speciebus nequaquam uno temporis articulo siue momento, sed prius speciem panis, & postea speciem uini, idq; seorsim, instituerit, ut diuersam institutionem & re & uerbis exprimeret, adeoq; luculenter proponeret, sub una specie tantum, atque sub utraque contineri: quodq; utramque speciem nō saltem ad sacramentum, sed etiam ad nouum sacrificium noui testamenti loco, omnium sacrificiorum ueteris legis subueheret, nonnunquā sacerdotiū loco ueteris subrogaret, in cuius cōfirmationem duodecim Apostolos, qbus solus adfuit, ad huius muneris dignitatem ordinauit, & ijs, eorumq; rite successoribus huiusmodi uerbis: hoc facite in mei recordationem, tria potestatum genera, quæ omnia superant, cōmiserit: quodq; sacrificij perfectio utramque speciem exposcant, alioquin exēplar passionis Christi non.

SVB VNA SPECIE. 29

non ita ad uiuum redderetur, quod aut alterus
tra atq; utraque species idem contineat, nec
quicquam communicantes offendat, si altera
parte destituantur, illud tribus regulis incon-
surabilibus & longe efficacissimis corrobora-
ratur. Et hæc summa eorum est, quæ articu-
lo huic dedimus, restat ut Constantiense
Concilium ab aduersarijs mire cons-
temptui habitum, uindicetur.

Vnius speciei communio in Con-
stantiensi, & alijs subsequentibus Ca-
tholicis Concilijs, ex complurimis
urgentibus causis Scripturæ Inni-
tentibus, non inconsulto affir-
matur, incolumi sententia
apud catholicos re-
figenda.

Elancthon, Bucerus, Fricci-
us, alijsq; aduersarij Scriptu-
ræ & Ecclesiæ testimonijs
defraudati, postremo ad
Constantiense Concilium
proruunt. Fingamus sane,
inquit Melancthon, liberū
esse, uti una parte aut ambabus, quomodo pos-
terit prohibitio defendi? Eundem elenchū Bu-
cerus copiosis ac furatis uerbis extēdit, nec ma-
ligne concedit, penes Ecclesiæ ministros in-

Quid Bas externis rebus dispensandi potestatem stare, cerus Ec & pro temporis successu liberum sit, ut rebus elestie p consulant. Nec profecto cum Patribus & singulariter cum Bernardo in libro De dispensatione & precepto admodum abluat, sed recta mittat.

**BucERICA
LUMNIA.**

Constituentem Concilium parum sobrie inuitat, nec calumnijs ac conuicijs destituitur. Negat Concilij esse, quod de communione aliter statuerit, quam fieri oporteat, adeoque integrum sacramentum e medio abripuerit, si quidem nec angelos, nedum homines, quum diuinis uerbis inimicum sit, illud deceat, & huius causam legitimum non uideri. Ut autem calumnia iniuria rectius accipiatur, nouerimus quod Concilium impulerit ad articuli huius sententiam, quum (ut Hilarius inquit) intelligentia dictorum ex causis si assumenda dicendi, id ex historijs grauisimis facile elucescet.

**Melan-
Sthon uel
licat Vuis
elefum.
consule
locos com
munes de
potestate
Ecclesias
stica.**

Vuenceslai Regis Romanorum & Bohemorum aetate, uir religionis & Imperij negligens-
tissimus, digladiatio apud Pragam Bohemiam, inter Germanos, qui illic academiae praefuerant, & inter Bohemos, quos aestimatio urebat, oriebatur. Eo autem tempore Bohemus de nobili genere natus, Iohannis Vuclesi libros ex Anglia Pragā asportarat, quos Germanorum ad uertarum legendos communicauit, ubi Ioh. Huss excelluit, qui quidem opinionum & nouitatis audissimus, Vuclesi doctrinā amplectitur, quae & Germanos Doctores opprimere conabatur, sperans

speras uel hinc eos ab Academia diuulsum iri:
 Sed opinione falsus, tandem publicum Eccles
 iastem agit, & inulgi fauorem subodoratus,
 plurimas opiniones ex Vuiclefo seminat: affe
 rens hic ueritatem fulciri, nec uelit uita defun
 ctus alio, quam ad Vuiclefi animam demig
 rari, siquidē certo sibi persuadeat, uirum co
 lo dignissimum uideri, & eundem Huls non
 pauci publicæ tranquillitatis ac Ecclesiastici
 ornamentiferos, sectari sunt, & indifferēter
 sacra prophanis cōfuderunt, & Catholica Ec
 cles a fastidita, Vualdensium partibus associa
 bantur, inter quos Vualdenses autor quondam
 extiterat, Petrus Vualdo, laicus ac municeps
 Lugdunensis in Francia, qui ab Ecclesia distra
 ctus, insignem copiam, qui Vualdenses, & pau
 peres de Lugduno, nec non Leonistæ ac Insab
 bati salurabantur, lucrifecit, sacrosq; scriptus
 ræ libros, linguæ suæ redditos tractarunt, &
 quicquid nō expresse haberetur, nil nisi impos
 sturam putari, & suo sensui uersionem accom
 modarunt, quæ etiam maximum seditionis per
 iagus inuexerat. Et inter cætera docuerunt,
 sacerdoti sublimitatem apud Ecclesiam nihili
 esse, Christumq; unicum tantum uideri Epis
 scopum, qui spiritale sacerdotium exigit, ut ip
 sius uerbum prædicetur, adeoq; tam laicus, q
 uæmina quælibet, cognitis ac prolatis huius
 modi Christi uerbis: Hoc est meum corpus,
 hic est meus sanguis, statim sacramentum red
 datur, idq; passim, & citra ullam differentiæ

En semi
 nariū ere
 rorū nos
 tra atas
 tis, qui in
 cōcil. Ro
 man. Tos
 losan. et
 antea
 per Grea
 20.9. ca.
 Excomu
 nicamus.
 2. de hæ
 ret. dam
 nabatur.

Illiricas
 accedit.
 Nonnulli
 Vualden
 sum erro
 res pers
 stringunt
 tur.

notam fiat, nec saluti consular, nisi utriusque speciei exhibitio conferatur, & eo tempore consecrari oporteat quum sumitur, ut non indignis sacerdotis manibus uersetur, sed accipienti in os statim sacramentum reddatur: Verum quidem corpus tantum adesse, uidelicet substantia & uirtute sacramentali, non autem panis & uinum realiter transmutentur, quemadmodum quondam in manna fuerit. Et quia hic figuræ loco habeatur, nequaquam adoratione requiritur: ideoque Missam & oblationem apud altare irritum commentum esse, &c., ut historiarum lectoribus notum est, & præcipue ijs, qui eorum apologiam quondam Vladislao Hungariæ regis nuncupatam, obuium euadit, & Vuiclefi erroribus admodum collidunt, ut supra habes. Quumque Iohannes Huss Vualdensium & Vuiclefi schismata disseminasset, ab Episcopo apud Pragam, priusquam Eucharistiæ dignitatē uellire caret, urbe exigebatur, inde ad patriam digressus, à magistratu Ecclesiasticæ functioni præstarebatur, & frequentem concionem ad se pellexit. Ex quorum numero Petrus Dressensis ex Mysia, qui ante apud Pragam literis operam dabat, Mysia pulsus, quod Vualdensium partes tueretur, qui ad Pragam rediens, triuialis scholæ summā obtinuit, ubi quidam nomine Iacobellus Misnensis, eiusdem Petri conterraneus, publicum Ecclesiasten agebat. Et quia summa opinionis erat uulgo, idem Petrus assentatiunculis illius fauorem prædemit. Et tandem

Vualden-
sium argu-
menta co-
nta Epi-
scopis
Eucharisti-
am inuenire
est in res-
ponso
excusato-
ria fratre
Vual-
densium ad
Vladislao-
um.

Petrus
Dressen-

Iacobellus
Misnensis.

tandē eo rem deduxit, ut assereret sibi non uolgariter inusitatum uideri, quod Iacobellus uir tantæ eruditionis inueteratum errorem, apud Ecclesiam hæcenus dissimularet, uidelicet qđ sacramentum sub una tantum specie porrigatur. Cōtrā Chrus Iohā 6. iusserit, carnē suam edi, suumque sanguinem bibi. Nec Iacobello displicuit, præsertim contentioso homini, & deinceps populum deterruit à cōsuetudine recepta, idē non absque salutis impendio fieri contendit, quem quidem Iacobellum postea Iohannes Hufs, illiusq; consortes apud Pragā Iohānes amplectebantur, adeoq; mire gestiebant, qbus Hufs articuli huius copia esset, unde Romanam Ecclesiam insectatum iri parabant, ut apud Aes neam Syluium in Romana historia, & alijs in locis reperitur. Quo quidem tempore ad huius schismatis amolitionem (quod à tribus pontificulis, qui Petri Cathedram ambiebant, & cum magna Ecclesiæ iactura ad primatū contendebant, causari fingebatur) Constantiense Conciliū instituebatur, ex Sigismundi Cesaris incomparabilis studio ac industria, & huc non minus quàm quinque Patriarchæ, triginta tres Cardinales, quadraginta septem Archiepiscopi, 228. Episcopi, 217. sacræ scripturæ, ac 361. Iuris prudentiæ Doctores, nec non alijs insignibus ex Oriente & Græcia uiris adhibitis interfuerant, adeoque singulariter eo desudabat, ut Bohæmorum dissidia grauius ter compesceret, & per D. E. I gratiam sub-

uerteret.

merceret. Et quia apud Bohemos duo articuli
in campis propugnabantur, uidelicet Chri-
sti Corpus passim & ubique consecrari, & ijs,
qui cibo refecti erant, porrigi: deinde commu-
nionem utriusque speciei necessario ad salutem
requiri. Sin secus, sacrilegam putari. Ideoque
Patres huiusmodi articulos sacra scriptura &
Canonis doctrina excusserunt, & tandem Sessio
13. unanimiter hunc in modum pronun-
ciarunt.

Sententia Constantiensis Concilij.

V V M in nonnullis mundi par-
tibus, quidam temerarie asserere
presumant, populum Chris-
tianum debere sacramentum Eus-
charistie, sub utraque panis & uini
specie suscipere, & non solum sub specie pas-
tis, sed etiam sub specie uini populum laicum pas-
sim communicent, etiam post coenam, uel alias non
ieiuni, & communicandum esse pertinaciter as-
serterunt, contra laudabilem Ecclesie consuetu-
dinem rationabiliter approbatam, quam tanquam
sacrilegam damnabiliter reprobare conantur,
hinc est quod hoc presens concilium sacrum ges-
nerale Constantiense, in spiritu sancto legitime
congregatum, aduersus hunc errorem salutis fa-
delum providere satagens, matura plurium do-
ctorum tam diuini quam humani iuris delibera-
tione

uione prahabita declarat, decernit, definit, quod licet Christus post cernā instituerit, et suis discipulis administrauerit sub utraq. specie panis et uini hoc uenerabile sacramentum, tamen hoc non obstante, sacrorum Canonum autoritas laudabilis, et approbata consuetudo Ecclesia seruauit et seruat, quod huiusmodi sacramentum non debet confici post cernam, neque a fidelibus recipi non ieiunis, nisi in casu infirmitatis, aut alterius necessitatis a iure uel Ecclesiae cōcesso uel admisso. Et sicut hec consuetudo ad euitandam aliqua scandala et pericula, rationabiliter introducta. Quod licet in primitiua Ecclesia huiusmodi sacramentum reciperetur a fidelibus sub utraque specie, postea conficientibus sub utraq. et a laicis tantū modo sub specie panis suscipiatur, quū firmissime credendum sit, et nullatenus dubitandum, integrum Christi corpus et sanguinem tam sub specie panis, quam sub specie uini ueraciter contineri. Unde quum huiusmodi consuetudo ab Ecclesia et sanctis patribus rationabiliter introducta, et diutissime obseruata sit, habenda est pro lege, quam non licet reprobare, aut sine Ecclesie autoritate pro libitu mutare. Quapropter dicere quod hanc consuetudinem uilegem obseruare sit sacrilegum aut illicitum, censeri debet erroris, et pertinaciter asserentes oppositum premissorum, tanquā heretici arcendi sunt, et grauius puniendi per diocesanos locorum, seu officiales eorum, aut inquisitores hereticæ prauitatis in regnis seu prouincijs, in quibus contra hoc decretum

Vide, si
tra Ecclē
sue autor
ritatē ni
hil mutas
bitur.

238 DE COMMUNIONE

decretum aliquid fuerit forsan attentatum, aut
presumptum iuxta canonicas & legitimas san-
ctiones in fauorem Catholice fidei contra heresi-
ticos & eorum fautores salubriter inuentas. Ha-
stenus Constantiense Concilium.

Generale Concilium Basi-
liense superiori
congruit.

Idem à Basiliensi Cōcilio postea re-
nouabatur, & fusius deducebat, Ses-
sione 30. & ita sonat Decretum:
Basiliensis sacrosancta synodus, in spi-
ritu sancto legitime congregata, uniu-
uersalem Ecclesiam representans. Ad perpetuā
rei memoriam. Vt lucidius uideatur pro declar-
atione Catholice ueritatis, quod circa perces-
sionem sacre Eucharistie tenendū sit, & agen-
dū pro utilitate & salute populi Christiani post
diligentem perscrutationem diuinarum scriptu-
rarum, sacrorumq; Canonum, doctrinarū a san-
ctis Patribus & Doctoribus traditarum in hac
sancta synodo longis temporibus habitam, con-
sideratisq; omnibus, quæ pro declaratione huius
rei considerata fuerunt, decernit & declarat
eadem sancta synodus, quod fideles laici siue cle-
rici communicantes, & non conficientes, non as-
tringuntur ex præcepto Domini ad suscipien-
dum sub utraq; specie panis & uini sacrum Eui-
charistie sacramentum, sed Ecclesia, quæ regitur
spiritu

Spiritu ueritatis, secum manente in æternum, & cum qua Christus manet usq; ad consummationem sæculi, sicut ait diuina scriptura, ordinare habet, quomodo ipsis non conficientibus minis streetur, prout reuerentia ipsius sacramenti & salute fidelium uiderit expedire, siue autem sub una specie, siue duplici quis cõmunicet, secundum ordinationem seu obseruationem Ecclesie proficit digne communicantibus ad salutem. Nec uolatenus ambigendum est, quod non sub specie panis, caro tantum, nec sub specie uini, sanguis tantum, sed sub qualibet specie est integre totus Christus. Laudabilis quoque consuetudo communiscandi laicum populum sub una specie ab Ecclesia & sanctis Patribus rationabiliter introducta, & hætenus acutissime obseruata, & a Doctoribus diuinæ legis, sacrarum scripturarum atque Canonum multam peritiam habentibus, iam a longæuo tempore commendata, pro lege habenda sit, nec alicui illicitum est eam reprobare, aut sine autoritate Ecclesie ipsam immutare. Hæc tenus Basili. Concl.

In his duobus quidem Concilijs, singulariter ob Germanicā nationem uniuersi Archiepiscopi, Episcopi, alijs ex officio suo p̄sules, ut plurimum sua præsentia coram affulgebant, reliqui autem per uicarios suos annuerunt, nec non undiquaq; doctissimi ex arch-gymnasijs cõuocati, incredibili cum frequētia accesserant, adeoq; ipse Romani imperij Cæsar cū amplissimo eiusdē imperij senatu præsens uidebatur

240 DE COMMVNIONE

debatur, & unanimi consensu huiusmodi Decreta pronunciarunt, quæ Christianam doctrinam admodum stabiliant, & amplexi sunt, & inde reuerenter ab omnibus, præter Bohemos, prosequeretur, donec tandem Lutherus exoriretur, qui etiam prius huiusmodi Decreta, contra Bohemos, quos pro schismaticis duxerat, sedulo propugnauit.

Florentini Concilij

Decretum.

Florentis
num con
ciliū sus
fragatur

Eodem propemodū tempore in magno Florentino Concilio sub Eugenio IIII, cui Græcicus Cæsar cum Iosepho Patriarcha Constantinopolitano adiunctis Episcopis Orientis & Armenijs, ut supra attingimus, interfuerunt, definiebatur, quod uidelicet Christus sub panis specie totus, & sub uini specie totus, & sub quacumque parte sue portiuuncula consecrata hostia, & consecrati uini post eiusdem partitionem, uere præsens habeatur.

Manifestæ aduersariorum calumniae, quibus Ecclesiastica Conciliorū Decreta denigrant.

Non

ON semel Bucer impudens
tiam demiror, qui tantopere
generalia Cōcilia infestet, q̄
si uel hinc diuine uoluntati res
pugnet, & integre sacramen
ti dignitati prorsus renuncia

Buceri
crimina
tio patet
fit.

retur, idq; parum prudenter, & e. quum tamen
huiusmodi Decretis longe aliud emineat. Infi
ciari quidem nequit, Concilijs præceptum &
institutionem Domini, ut iuxta Canones &
Catholicæ Ecclesiæ doctrinam accipi par sit,
saltem declarari, idque Bucer o nil nisi labefas
tationem esse uidetur. Inter cætera tradunt,
à sacerdotibus sacramentum sub utraq; spe
cie semper confici ac cōmunicari, & illud nun
quid est integro sacramento contrariari. De
finiunt consuetudinem à longissimo inde tem
pore obseruari, ut sub una specie laicis & cleri
cis non conficientibus porrigatur, ob alia atq;
alia pericula & scandala, quibus ut consuleret
tur, statuerunt decretum suum à nullo repudi
andum esse, donec Ecclesiasticæ autoritati se
cus uisum sit, hoc cōtineat dispensationem & or
dinationem, quæ inconcussa relinquuntur, cri
minari. Nec absque grauissimis causis Concil
lia institutum suum corroborant, ut cordatio
ribus uel ex præsentis loco perspicuum euadit,
interim tamen Bucerus sacrilega crepat, quæ
nisi horribiles sint calumniæ, prorsus hærerẽ.
Sed quid nō molitur homo iudicio cassus? Bu
cerus eiusq; consortes belle factum putant, si

Augusti.
de baptis
mo cons
tra Dos
natistas
lib. 1. cap.
18. et lib.
7. passim

generalia Concilia, unde Catholica doctrina
fulcitur, lacerent & subuertant. Quod si con-
sequerentur, Deus auertat, nil restat, nisi ut
Pæana canant, tandem quod placeat, tradides-
rint, & unice illud formosum erit, cui arrises-
rint, quum uniuerſa Decreta tollantur, & ſan-
cto ſpiritui oſ præcludatur, ne in Cõcilijs am-
plius extet. Sed longe abſit, quin potius hunc
Doctorem retineamus, & Chriſtum penes
nos uſque ad mundi conſummationem
colamus, Amen. 1. Corinth. 14. Ceteri
diuidicent. Actor. 25.

Et uiſum eſt ſpiritui
Sancto, &
nobis.

Vtriuſque Concilij de locis
ſingulis propugnatio
ſequitur.

Dapertioſorem calumniatum
doctrinam Decretis inſiſten-
dum putamus, quibus per om-
nia diſcuſſis, definietur ſacræ
ſcripturæ ac traditionis Eccle-
ſiaſticæ argumentis inniti, Patrumque ſenten-
tiam Dominicæ menti admodum congruam
luderi.

Concilium Conſtantienſe de duobus arti-
culis

SVB VNA SPECIE. 243

telis variatibus, ut dictum est, saragit: Primo
Eucharistiam à ieiunis saltem conficiendam,
& ijs tantum, qui ieiuni sunt, porrectum iri,
idq; sanctos Canones & inueteratam lauda-
bilem consuetudinem agnoscit. Deinde status
it, non conficientibus sacramentum unius spe-
ciei communionem probari. & hoc ab an-
tiquo Ecclesiæ usu confirmat, ac
nouem rationibus solidissimis
ut enumerabit
conuincit.

Constantiense Concilium primum
articulum recte ac eleganter
extulit.

1. Cor. 11:

Quod san-

QUOD primus articulus propos-
natur, nihil noui est, sed sancto tui ab Ec-
spiritui ab Ecclesiæ primordiis
(singulariter quum Paulus abus ordio pla-
sus apud Cœnam Domini sub- cuit, illud
moueret) ita fieri placuit, & hoc Augustinus principe
in lib Responsionum ad Ianuarium, quæ est es loco Cõc-
pistola 118. apertissime sic attestatur: Quod in Constan-
Euangelio dicitur: Quum autem illi manducas agnoscit:
rent, accepit Iesus panem, & benedixit, quum es Matt. 26
iam superius dixisset: Quum sero factum esset, Mar. 14:
decumbebat cum duodecim, & manducantibus Lucæ 22:

Q. ij.

ijs dixit:

244 DE COMMVNIONE

ips dixit: Quoniam unus ex uobis me tradet. Post enim tradidit sacramentum. Hoc hominibus nonnunquam dubium mouit, an cibo prius refecti, Eucharistiā uel offerrent, uel cōmunicarent. Et liquido apparet, quando primū accepērunt discipuli Corpus & sanguine Domini, non eos accepisse ieiunos. Nunquid tamen propterea calumniandum est uniuersæ Ecclesiæ, quod a ieiunis semper accipitur? Ex hoc enim placuit spiritui sancto, ut in honorem tanti Sacramenti in os Christiani prius dominicum Corpus intraret, quam exterius cibi. Nam ideo per uniuersum orbem mos iste seruatur. Neque enim quia post cibos dedit Dominus, propterea pransi aut cœnati fratres ad illud Sacramentum accipientes

Corporum dum conuenire debent, aut sicut faciebant, quos stre modo Apostolus arguit & emendat, mensis suis ista minus scire. Nanque Saluator quo uehementius sacramentum menderet mysterij illius altitudinem, ultimum suū hoc uoluit infigere cordibus, & memoria discipulis dederit, pulorum, a quibus ad passionem digressurus esset & futurę rat. Et ideo non præcepit, quo deinceps ordine ordinatis sumeretur, ut Apostolis, per quos Ecclesias disponi per spositurus erat, seruaret hunc locum. Et paulo miserit. post Apostolus subtexuit: Cetera autem quum Ecclesiæ uenero, ordinabo. Vnde intelligi datur, quia multis præsulibus tum erat, ut in Epistola totum illum agendi oportet dinem insinuaret, quem uniuersa per orbem seruata Christo uat Ecclesia, ab ipso ordinatum esse, quod nulla est relicta morum diuersitate uariatur. Haecenus Augu
Quæ

Quæ quum ita se habeant, non profecto
 Constantiense Concilium secus primum artis Missæ so-
 culum tractauit, quàm Spiritui sancto fieri lennitas
 placuerit, uidelicet, ut sacerdotes cibo refecti ex Paulo
 et nequaquam Eucharistiam censeant, nec profuit.
 alijs non ieiunijs porrigant: sin aduersarij oc-
 clament, non Concilio Constantiensi, sed spi-
 ritui sancto, ut ipsorum autores Vualdenses
 antea egerunt, refragantur, quos Augustinus
 appellat rotundis uerbis calumniatores Ec- Augusti.
 clesiæ. Ideoque mihi minime gentium succen- uocat ad
 sebunt. Et quia usus apud Christianam Eccles- uersarijs
 siam in uniuerso mundo uigeat, inde colligit, os Eccles
 ab Apostolis per sanctum spiritum dimanare. sic calum
 Quare Conciliū asserit, nequaquā modum il- niatores.
 lum, quo Christus in cœna sacramentum por- Damasus
 rexit, sanctis Canonibus, qui diuinitus produn- in C. Vio
 tur, & laudabili Ecclesiæ consuetudini relus- latores
 etari, hoc est, Christi institutionem & Cano- 25.9.1.
 nes mutuo conciliari. Nec minus memorabilis
 le est, quod sanctissimus uir annectit, à nemis
 ne consuetudinem huiusmodi calumniandam
 uideri, quum Dominus Apostolis liberum fere-
 cerit, ut quàm optime possint, negotium ad-
 ministrant. Postremo ex Apostolo infert, Cæ-
 tera quum uenero, disponam, uidelicet, sancte
 Missæ ordinationem, ut Dominicum Corpus
 consecratur & offeratur, quemadmodū sem-
 per fieri consuevit, Ecclesiæ uel Paulo autore
 committi, ut idem Augustinus ex Apostolo
 4. Timo th 2. ubi antithesin extruit, compro-

Q in bat in

Quid lo-
 cus uelit:
 Cetera,
 quum uer-
 nero, dis-
 ponam.

Nefariū
semper
fuit Eus-
charistiā
cibo refe-
ris par-
ticipari.

bat in Epistola quinquagesima nona, ad Paulinum, & ex Dionysio Ecclesia. Hierar. cap. 2. luculenter uidere est. Nec suspicaberis Articuli huius effectum frigidum putari. cogita, quā grauius perpetuo apud orientalem & occidentalem Ecclesiam uenerari consueuerit. Chrysostomi hostes, à quibus indignissime proscribatur, præ omnib. alijs calumnijs falso intentatis, uix quicquam atrocius obiecerūt, quā qui Sacramentum antea prans aut cœnatis porrexisset. Sed eandem criminationem insigni quodā animi studio in Epist. ad Cyriacum, Tom. 3. retundit. Multorum, inquit, me criminabantur, qui nonnullos cibo antea refectos, a communione non repulerim: & si quidem hoc feci, expungatur nomen meum ex albo Episcoporum, & non scribatur in librum orthodoxyæ fidei, adeoque me regnosuo Christus deturbet. Hactenus Chrysostomus. cuius memineris, quanti faciat huiusmodi crimē, quos etiam ex uitæ libro delendos putat. Interim aduersarij naribus indulgent, apud quos prædicatores regnant, qui tantum non sacerdotio minus me ornantur, ut ne infimum quidem gradum huius dignitatis consequuti sint, nec certe sacerdotum imcrum officium, ut Paulus & Ecclesia præcipiunt, colunt, nec consecrant aut offerunt, quem admodum supra meminimus, harum rerum omnium rudes sunt, temporis & locorum rationem omnino prætereunt, panis portionem in mensa forte arripiunt, & cibo probe distenti, &

ti, & ad alios eiusdem sortis helluones priuatim digrediuntur. Et super panem saltem Pauli uerba (quibus tantum prosequitur, ut Dominus sacramentum suum instituerit) pronuntiant, nec ulla inuocationis aut Ecclesiæ formula utuntur, & postea panem ex historię uerbis Dominicum Corpus significari aiunt, interim se penumero non sumunt. Hoc an Christi institutionem, Sancti spiritus mentem, Pauli ordinationem, & Ecclesię consuetudinem tueatur, omnium iudicio res

linquo. Hactenus primus
articulus, quo Cōstant.

Concilij decretū
agnoscitur.

Ad alia porro
conuertamur.

Doctrina, quæ unius speciei communionem decernit, omnibus numeris est solidissima.

ATR Ocissima est calumnia, quam Nouē los Bucerus duobus superioribus concilia, quę in concilijs attribuit, quasi nefarie communionem statuerint, quum tamen Concilijs huiusmodi decreta in omnibus locis expedius tunc obuijs cis, unde sanctissimi uiri institutum suum adornarunt rationem reddant, quæ Bucero illis usq; confortibus non omnino displicere par fuerat. Sunt autem eius rei loca.

Q uij

Primo

*Primus
locus.*

Primo nunquam in controuersiam apud Catholicos uocabatur, sub qualibet Sacramenti specie ueram Christi carnem & sanguinem, adeoque ipsum Christum integrum contineri: idq; supra ex scriptura & Domini uerbis, & ex generalibus Ecclesiæ testimonijs abunde, meo iudicio deducebatur.

Secundus.

Iohā. 14.

Mat. 28.

Deinde in his Concilijs declaratur, quod Christi fideles siue clerici, siue laici sint, qui saltem communicant & non conficiunt, nequaquam Dominico præcepto astringantur, quibus utriusque speciei Sacramentum portigatur, sed Ecclesia, quæ spiritu sancto perperuo regitur, & Christi præsentia ad mundusque consummationem cohonestatur, ex officio sibi concedito, disponere quoquo modo uelit, liceat. Et hunc locum supra non stricte im absoluius, ubi adferebatur, hæc imperiosa Domini uerba: Hoc facite in mei commemorationem, ad duodecim Apostolos, illorumq; successores proprie referri, & huius respectu non omnibus, sed illis saltem tria pos testatum genera peculiariter largiri, ut longe aliud uideatur, quum Sacerdos conficit, cumque sacramentum saltem suscipitur, siquidem Sacerdos non tantum DE I legatus, sacramentum communicat, sed & consecratione & oblatione occupatur. Ideoque Christi sacerdos dicitur. Alijs autem dispensationis munus saltem defertur. Hinc facile elucescit,

cur

cur Sacerdos, ut supra attigimus, utranque: alij autem qui uel laici sunt, uel non sacrificant, alteram speciē usurpent. Huc scripturæ & patrum testimonia admoliebantur.

Tertio decernitur, unius speciei communem apud Catholicam Ecclesiam semper pro Christiana & absoluta cōmunionē obseruari, & hic locus satis superque apud regulas, ordine tres, omnino irrefragabiles corroboratur, ut & superiores loci, uidelicet scripturæ, patrum, exemplorum argumentis, nec pluribus opus est. Alia porro restant, quorum uim aliquanto latius inquiram, quarto uidelicet, quod licet ab initio sacramentum sub utraque specie sumeretur, tamen postea non absque grauissimis causis obsolesceret, & multo supra Constantiense Concilium celebrari uideri est. Haftenus, inquit, diutissime obseruata, & à Doctōribus diuinæ legis iam à longæuo tempore commendata.

Quinto perspicuum redditur Christi Ecclesie ob traditam sibi potestatem relinqui, ut quàm optime fieri possit, administrent.

Sexto adfertur, quondam & singulariter quum Concilia cogerentur, schismatum erroribus nihil non uariari, quibus communionis diuersitas locum patefecit.

250 DE COMMVNIONE.

**Septis-
mus.** Septimo docetur horribilia nonnunquam
videri apud calicis dispensationē, quibus me-
deri fas erat.

Octauus. Octauo pronuntiatur consuetudinem cōs-
mendari, qua laicis & non conficientibus sub
una specie provideatur, quod longo inters-
uallo, priusquam Constantiense Concilium
institueretur, antiquitus amplectebatur, nec
circa Ecclesiæ auctoritatem temere labefas-
cetur.

Nonus. Nono fraudi esse, quisquis huiusmodi
consuetudinem tanquam nefariam indigne
suggillarit, & hærescos anathemate feriens
di sint. Quorum sex postremi articuli,
licet ex superioribus sui interpre-
tes sint, in aduersariorū grā-
tiam, & Elenchorum
dilationem fusius
nōnihil profes-
rantur.

Quarti loci discussio, qua longe an-
te Constantiense Concilium
consuetudo inualuit, laicis
una sacramenti specie
ab Ecclesia pro-
spici.

Quando

QUAND O quidem aduersarij
 non facile inficias eant, unius
 speciei communionem, non tan-
 tum extremis his temporibus,
 sed etiam ab exordio Apostolos
 rum, idque porissimum apud Ecclesiæ fre-
 quentiam haudquaquam damnari. quum &
 Basilij libere fateatur, suo seculo apud A-
 lexandriam & Aegyptum supra hominum
 memoriam idem extitisse, quemadmodum
 præmisimus, tandem ita argumentatur: &
 licet ita se res habeat, apud quoslibet inte-
 rim steterit, quoquo modo uellet, com-
 municare queat. Quæ quidem facultas non
 ita supra quadringentos annos perperam as-
 dimatur. Quorsum digladiationib. distrin-
 gamur? Nam unius speciei cōmunionē abso-
 lutam ac integrā admitti necesse est. Verū
 hoc non dissimulabit, consuetudinis solens
 nitatem longe antiquissimā haberi. Et pri-
 mo quidē, ante 430. annos, sub Cæsare Hen-
 rico III. floruit excellētissimus iuxta ac pi-
 us Rodolphus Abbas ad Sanctum Trudo-
 nem, quem Tritenhemius libro de Scri-
 ptoribus Ecclesiasticis Eulogijs, ita profes-
 quitur: Vir fuit in diuinis scripturis iugi
 exercitatione peritus, & in secularibus li-
 teris haud infime doctus, carmine ualens
 & prosa, nec opere minus quā scientia
 clarus. Hic sane luculenter attestatur, huius-
 iusmodi consuetudinem non tantum ante
 suam

252 DE COMMVNIONE

suam ætatem obseruari, sed etiam præcepti loco haberi, & causam sequenti carmine subiungit:

Hic & ibi cautela fiat, ne presbyter ægris

Ant sanis tribuat laicis de sanguine Christi.

Nam fundi posset leuiter, simplexque putaretur,

Quod non sub specie totus I E S V S esset utraq.

Et hoc multo ante huius uiri ætatem inuoluit, ut uel sanguinis profanatio cauere-
tur, uel simplicitati consulere-
tur, ne sub qualibet specie Christum contineri leuius putaretur: nec Rodolphus suo iudicio priuatus in-
fulget, sed antiquitatem commenda-
dat. Postea insignes admodum multis nomi-
nibus Theologi, de quibus non perpe-
ram dicitur: Etsi imperiti sermone, non tam
men scientia, subsequuti sunt, qui supra du-
centos annos aliter atque aliter floruerunt
ante Concilium Constantiense, uidelicet,
Alexander ab Hales, Petrus à Tarentasia,
factus postea Pontifex Romanus, Alber-
tus Magnus, Thomas Aquinas, Eustas-
chius, qui & Bonauentura, Iohannes Dus-
nus, qui & Scotus, Nicolaus Lyranus, Pe-
trus Paludanus, Thomas Argentinas, qui
cum alijs plurimis uno ore suffragantur,
longe

Doctoru
fides am-
plectenda.

longe ante suam ætatem obseruari, & non
obscure idem prosequuntur, quos uberius
adferri nolim, quum aduersarijs sordes
scant, licet vetustatis argumentum non es
ludi possit. Bucerus interim aurem mihi
uellicat, qui tantus Thomista uideatur, ut
ipsius Commentaria, quæ à Felino sunt pro
fecta, super Psalterium declarant, ut nihil
lominus scribendi proteruiam sibi iudicet,
nunquã uidelicet uera CHRISTI mem
bra, nedum Christianam Ecclesiam har
iusmodi usum admiserit. Quod si res ipsa
foret, certe CHRISTVS ante & post
complurima annorum secula in uniuersa oc
cidentalī parte Ecclesia sua destitueretur,
contrà nihil illustrius fuit, ut huic commu
nioni uulgus applausit. Quid quæso, Bu
cerus aduersus CHRISTI Ecclesiam,
quæ mater sua esse debebat, fingere aut cõ
mentari posset? Adeoque facile intelligi
tur, quod Græci nequaquam Conciliorum
Decretis subscripsissent, quorum aliquot in
Constantiensī cum Casare & Patriarchis,
in Florentino Concilio celeberrimo cons
uentu coram esse uidebantur. Sed decre
tum Unionis, quod & Armenijs tradeba
tur, aliter sonat. Qui Græcis displiceret,
quam sæpenumero idem egerint? ut ex ses
xto Constantinopolitani Concilio depres
henditur, & Basilus ac Chrysostomus in
suis Liturgijs accedunt, unde communio

Consule
Erasmi
in pseudo
euangelis
cos, ad
Vulturium
quid sens
tiat de ijs
qui aut os
tum ritu
lis abutun
tur, ut Bu
cerus es
git.

Græci uo
nius spes
ciei comu
nioni nea
quaquam
reclama
bant.

Romani
pōtīfices
a Bucero
& Melāz
Ahōc in
iuste calū
niantur.

Pōtīfices
nec in Cō
stant. nec
Basil con
cilio anti
us speciei
cōmunio
nem obs
truserūt.

nis ratio fulcitur. Adhæc Bucerus & Melancthon Romanos Pontifices indigne lassessunt, quod iam demum in postremis temporibus calicem populo subtraxerint, & ita sanguinem CHRISTI, quo peccata diluuntur, sustulerint, quum semper, ac etiamnum in Romana Ecclesia peccatorum remissio per Dominici Sanguinis uirtutem esse credatur, idque singulariter docent libri Sacramentarii Romanæ Ecclesiæ. Quod autem à Pontificibus ante Constantiense Concilium idem interdiceretur, aduersarii plus quàm Pythagoræ ei silentio prætereunt, licet Constantiense Concilium, non ad Pontificum, sed ad consuetudinis doctrinam spectet. Quum, inquit, Constantiense, huiusmodi consuetudo ab Ecclesia & sanctis patribus rationabiliter introducta & diutissime obseruata sit. Item Basiliense: Laudabilis quoque consuetudo communicandi laicum sub una specie ab Ecclesia & Sanctis patribus rationabiliter introducta, & hætenus diutissime obseruata, & à Doctoribus diuinæ legis, sacrarum scripturarum, & Canonum multam peritiam habentibus iam à longæuo tempore commendata, habenda pro lege sit, & cætera. nec Pontifices in Constantiensi Concilio unius speciei communio nem obtruserunt, quum eo tempore Concilium, de hoc articulo, tractans, nullum

extris

ex tribus pontificibus, qui in schismate ui-
 uebant, pro pontifice duxerant, & ut offi-
 cio suo submouebantur. Quod aut in hoc,
 & postea in Basiliensi Concilio, ubi & Eu-
 genius IIII. dimouendus erat, in celebra-
 rimo conuentu definiebatur, idque accuras-
 sissima totius Christianismi discussione ag-
 noscebatur: in quo quidem Constantiensi
 Concilio insignes uiri non defuerant, *Petrus ab*
 trusus ab Aliaco, Episcopus Cameracensis, *Aliaco.*
 qui librum suum de Emendatione Eccle- *Iohannes*
 siæ, Concilio obrulit. *Gerson.*
 Iohannes Gerson in- *Nicolaus*
 genio ac pietate haudquaquam postremus. *Clemans*
 Nicolaus Clemanges Archidiaconus Baior- *ges.*
 censis, qui etiam libellum de Corrupto Ec- *Vincens*
 clesiæ statu publicabat. Item Vincentius *tius Ferr*
 Ferrarius, relatus postea inter Sanctos, a- *rius.*
 liique complurimi ac incomparabiles uiri,
 qui procul dubio impensus ueritati, quam
 fauori deduntur, iuxta illud: Charus est
 Plato, charior est ueritas, non qui quæstus
 spe, sed pietatis affectu synceriter, tanges-
 bantur, iuxta illud Apostoli secundo Co-
 rinthior. secundo, & 1. Petri 4. Nec pili quis
 dem est, cuius mentionem aduersarij facie-
 unt, quur Pontifices communionis Decree-
 tum uenerari urgeant, unde nihil com-
 pendij tamen decerpant, quum iuxta tule-
 rint, si saltem æquitas ferret, quoquo modo
 communicetur: nec affirmari potest, laicos cõmun-
 defraus one.

*Petrus ab**Aliaco.**Iohannes**Gerson.**Nicolaus**Clemans**ges.**Vincens**tius Ferr**rius.**Pōtificib;**nihil com**pendij res**dit ex uni**us specie**cõmuni-*

256 DE COMMVNIONE

defraudari, quum eadem lex sacerdotibus;
adeoque Pontificibus & Episcopis non cōs-
ficientibus deferatur. Quare nihil præter
uirulentam calumniā putabitur, quod
aduersarij in uulgi odium Pontifi-
ces uocent. Quid autem Con-
cilia sentiant, non obscu-
rum est, ex spiritu
Christi pro-
ficisci.
Hactenus
quid antiqui
tus apud Ecclesiam
fieret, disse-
rebatur.

Quintiloci suffragio, Ecclesia Chri-
stiana uindicatur, quæ non sacri-
ficantibus modum Eucharis-
tiæ sumendi præscribit, ut
uel offendiculis, uel
discriminibus
occurra-
tur,

Quid Christi uicarios & dominici
 mysterij exequutores cōcernat, 1. Cor. 4.
 apud terriū p̄fata potestatis ge
 nus discipulis traditū (uidelicet,
 Hoc facite in mei recordationē)
 abunde sup̄a edoctum est, & inter cātera adi
 ciebatur, quod ad literam non mordicus astrin
 gantur, nec quicquam motetur, quo minus ofi
 ficio pro sua prudentia aduigilent, idēq; indu
 strij dispensatoris partes efflagitēt, adeoq; pe
 culiariter ipsius saluatoris mentem ac scopum
 intueri oporteat, & hoc ex plurimis scripturā
 patrumq; locis, p̄sertim ex ijs, quā sacramē
 torum ministerium exigunt, colligitur. Quod
 & Bucerus olim non inuidiose agnouit, quum
 in libro suo, cuius superius meminimus, ecclesiā
 am tanti faciat, ut etiam in ijs, quā Deus fieri
 dissimularit, aliquid audere possit, si saltem æ
 quitas admiserit, & quia nihil non nobis mortā
 libus famuletur, igitur ministerium relinqui et
 clesiā libertati, quod ipse Christus idem fatea
 tur, nec non uocabulum dispensare innuat, pro
 uidā alicuius rei circumspectionē, quē oportu
 nitatē, tempus, locus, personasq; respicit, quē
 admodum & Melancthon fere sentit, cum in
 libello de usu integri sacramēti ita scribat: Ad
 dam & illud. Concedit (libertas Euangelica) &
 in casu impossibilitatis dispensationem creden
 ti, ut si qui Martyres catechumeni interfecti
 sunt ante baptismum, id non est abolere minis
 terium, sed adhibere dispensationē in specia

Quæ sunt
 dispensas
 tionis par
 tes.

Bucerus.

Melan
 ction
 Bucerus
 uerbis suis
 is conuinc
 cūtur, cōs
 munionis
 usum res
 He ab Ec
 clesia mor
 derari.

li casu, ut Machabæi non abolebant legem de sabbato præliantes, sed in casu necessitatis dispensationē adhibebant. Et cum in eodem libello præmiserit, non esse ecclesie ut quicquā in sacramentis sibi permittat, qđ uel ad materiam uel formam pertineat, nequaquā tamen refellit, apud Reusiam, quibus Bacchus nō affulget, p uino fauū cōsecrari, quantūuis etiam Chrūs uinum aqua temperatū negotio suo accōmodauerit, ut Euangelia probant, & Cypria. lib. 2. epist. 3. astipulatur. nec admodū dissimulat, & Apostoli nonnullos in Christi nomine baptizarint, quodq; Christus duobus iuuenib. apud Emaus, Eucharistiā sub una tantū specie porrexerit. Itaq; Melanct. & Bucerus nō ita procul à causa nostra dissident, quandoquidē casus scandalorū & discriminū, casus necessitatis uideatur. Vt aut̃ nihilo segnius concilia impetār. fingunt huiusmodi decretis nequaquā dispensationem, sed perpetuā prohibitionē arrogari, in Euangelicæ libertatis oppressione, & ministerij abolitionem, ut ecclesia toto sacramēto, secundum Bucerum, aut dimidia sui parte, iuxta Melancthonē, priuetur, ac diuina uoluntas tollatur, idq; iterum atq; iterum pro uirili infigūt.

Calūnia aduersariorum

In conciliis & inculcant: sin à Melancthone tantum equitatis impetrari possit, ut Conciliorū decreta canonicis non eedius non nihil intueretur, facile admiserit, nō prohibitionem statui, sed potius ueniam dari, & necessitatis cōmoditati consuli, tantū nō ut rogatur. traq; species antiquat, sed rebus rectius cōpositis

SVB VNA SPECIE. 259

fitis semper liberum relinqui iudicium refrenandi, quod sane perperā perpetua prohibito, abrogatio & deletio, ut Melanctho scribit, putabit. Omnia Ecclesiastica potestati permitti, ut ad amolendam hæreseos offendiculi & necessitatis occasionem fidei negotium moderetur.

Q UOD in externis ritibus, qui ad perniciē & contemptum sacramentorū spectent, & diuinā uoluntatem eleuent, ut optima quæq; semper morbus affricat,

Ecclesiæ concedatur (non solum in casu aliquo necessitatis speciali per indulgentiā, sed & generali per legem, dum ea necessitas durabit ualitura) quæ presentib. rebus pro sua prudentia medeatur, & sedulo officium suum exornet & administret, quod mediocriter saltem ecclesiastica doctrina imbutis manifestissimū euadit. Et à Paulo p̄sertim de administratiōe dicturus regeritur 1. Cor. 11. quū dissidia, hereses & Eucharistiæ p̄phanatiōes, quibus Corinthij inficiebant, regnarēt, p̄scribit modū in eucharistia habendū: inquit: illud tñ p̄cipiēs nō, p̄bo, & nō in melius, sed in deterius cōuenitis, nam primū qdē cū cōuenitis in ecclīa, audio dissidia in uobis esse, & aliqua ex parte credo, oportet enim & sc̄tas in uobis esse, quo qui probati sunt, manifesti fiant inter uos. Agnoscis causam, q̄ administratiōis studio deseruit. Ambrosius præterea insinuat à

Ceremoniarū suæ Ecclesiæ, prouidebit.

Vide August. lib. 4. contra Cresconium Grammaticum, capite 22. Paulus corinthiorum festes.

Hæretici:

R n p̄seu

pseudoapostolis plurima moueri, quæ Corinthijs scandalo erant ad sacramenti perceptio-
nem, ubi enim dissentio est, inquit ille, nihil res-
ctum. Mox idem Apostolus ita subiungit: Quū
conuenitis in eundem locum, non licet domi-
nicam cœnam edere, quod unusquisq; propri-
am cœnam occupat in edendo, & hic quidem
esurit, ille uero ebrius est, num sane domos nō
habetis ad edendum & bibendum? an Eccle-

Abusus.

Pauli ory

dinatio.

Epist. 118.

ad Ianuas

rium.

siam Dei contemnitis? Vides alteram morbi
infectionem, & adiicit exitio cumulari, quum
temerarie experiatur, adeoq; salubriter con-
sulturus ait, & ut Augustinus sentit, Dominū
quidem Eucharistiam instituisse partim in cœ-
na, partim ea iam absoluta, tamen nefas sit de-
inceps cœlestem cibum uulgarī cibo admisce-
ri, sed in Ecclesia accipiendum esse, & fameli-
cus pacabili cibo domi uescatur, adeoq; nemis
ni, nisi prius examinato Eucharistiam decedi,
utq; intelligendus sit locus suprà exponebat.

Apostolus

pro-

mittit do-

ctrinā de

Eucharis-

tici usū.

In epilogo deniq; annectit: Cætera disponā,
quum uenero. unde luculenter apparet, penes
ecclesiæ ministros stare, ut in necessitatis articu-
lo aliter atque aliter functionem suam expes-
diant.

Hæreticis ad ipsius rei formam uel
literæ intuitum contumaciter -
hærentib. catholica Eccle-
sia perpetuo restitit.

Ratio

Ratio principe loco superius adducta conuincit (quum fidei sectæ ex maiorum & Christi etiam instituta protuberant, unde seditiosis ad Quum has deteriora occasio præbetur) quod retici quod Ecclesia semper prædominetur, & ob duas sceleris potissimum causas indefatigabilis sit, partim molirent, hæreticorum contumaciam in Ecclesia, quæ ut semper ecnica erit, non esse tolerandam, partim sedulo Ecclesia sub cauendum ne succumbatur, quibus herba potius uertit. recta conclamatum foret, turgidi enim & inflati redderentur, quod Ecclesia loco cesserit, in cuius exitium, si uoto fortuna aspiraret, tenderetur, ut idem sanctus Gregorius astruit Regest. libro primo, Epistola trigesima prima, & optimus uir Germanus Cōstantinopolitanus Episcopus Thomæ Claudopolitano scriptus, *Epistolæ synodi Nicæe. 7. Aetione 4.* ait ante omnia Catholicis animaduertendum esse, ne quid hæreticis concedatur, quod salutis periculo fiat, ut non aduersarij crucisq; dominicę hostes aduersus Catholicos gloriantur, & eos prauitatis infimulent.

Nec hic locus tanto argumento est, sed & alia id genus nonnulla adduximus, & mox plura adferentur. exordium sumam de primo Cōcilio, quod Ierosolymis ob Legalia instituebatur, Actorū 15. cui & Epistolam Pauli accommodauero. Cōcilio dilucide docetur, quosdam ex Iudæa Antiochiam demigrasse, qui instruebant fratres, ut plurimum Iudæos, & dicebant: Nisi circuncidamini secundū legem Moyfi, nō sal

R in uabis

Primas
postolici
Concilij
decretum

uabimini, orta igitur seditiōe, conciliū subuehe-
bat, in quo rebus prudēter excussis, gentes sal-
tē Mosaico iugo liberabant, dēptis nōnullis, et
decretū eis destinatū sonat, uidelicet: visum est
spūi sancto ac nobis, ne qd amplius imponere
mus uobis oneris, q̄ hāc necessaria, ut uidelicet,
& sanguine, & suffocato & scortatiōe, à quibus
si cōseruaueritis uos ipsos, bene facieris. Et hic
locus de sanguine & suffocato postea in Cano-
nibus Apostolorū, Can 62. alijsq̄ in Canonib.
& Concilijs regerebatur, cuius & Tertullian.
in Apologetico, cap. 9. meminit. Iudēi autē non
expresse à Legaliū sarcina exonerabant, in eo-
dem Cōcilio S. Iacobus, qui eiusdem Concilij
prēs erat, & episcopatū Ieruf. gerebat, ita lo-
quitur: Moyses ab ētatibus antiquis in singulis
ciuitatib. habet, qui ipsum prēdicēt in synago-
gis, ubi per omne sabbatū legitur. Illud autē a-
postolicū decretum Paulus & Barnabas, q̄quo
ueniebāt, obseruari iusserunt, Act. 15. & 16. &
ipse Paulus Timotheū Iudaicę coniugis filium
circumcidit, & Aquila caput suū apud Cenchre-
am radebat, quum uoto se iuxta Moysen, ob-
strinxerat, adeoq̄ Act. 21. legitur, ut Iacobus
Paulo Ierosolymā deuento ita loquatur: Vides
frater, quot milia sunt Iudęorū, qui crediderūt,
& omnes studiosi sunt seētatores legis, audier-
unt autem de te, quod decessiōem doceas à
Moysē, omnes, qui inter gentes sunt, Iudæos,
dicens non debere eos circumcidere filios, neq̄
secunq̄

secundum instituta uiuere. Hoc ergo fac, quod tibi dicimus, &c. & scient, quod oēs quæ de re audierant, nihil sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem. Et Paulus Iacobi consilio fretus, uotū assumit, caput suū radit, cum q̄tuor uiris se purificat, annunciat expletionē dierū purificationis, donec offertur pro unoquoq; eorū oblatio. Vides Apostolorū concilio admitti, & generibus lauacro ablutis inter cætera opus sit, ut à sanguine & suffocato abstineant, & quæ à nonnullis pertinacius hoc urgebat, quasi ad salutē faciat, cum in Iudæorū saltē gratiā fieret, postea ecclesię sententia damnabatur, nō enim sanguini & suffocato renunciamus, nec ideo conscientiam obnubilamus, cum apostolicę menti, licet litteram negligamus, obsecundemus. Nec obsecramus quod Apostolus 1. Cor. 10. in idololatrarū subiectionē adhibuerit, saluo interim Apostolorum decreto. Quādoquidē uero Apostoli Christi ecclesiā in suo Cōcilio hæc duo q̄ nihil cōferunt ad salutē, tamen necessario seruari aliis quantū p̄ceperunt, ut Iudæis Chrūm iam amplectentib; nō offendiculo foret, quāto magis Christi ecclesiā in cōcilio Cōst. calicis dispensationē nonnullis subtraheret, donec diuersum alluberet: pluris enim est aliqd, & nō est necessariū ecclesię tradi, q̄ quod tuto omitti possit, suspēdatur. Adhęc manifestū est, ut cunq; licet Paulus p̄dictū Concilij decretū, in quo Iudæi nō à legibus arcebantur, ubiuis seruari edixerit, quum uero aliquot postea ex circumcisis ad Petrum,

Quod sanguinis & suffocati præceptū nonnulli uehementius propugnaret ab ecclesiā damnabatur:

Apostoli quædam officiosa seruari uoluerunt, res igitur quæ negligi possunt, præterire fas est.

Galat. 5. Iohannem & Iacobum deuoluerentur, ut Ga⁴
Circuncis latas rursum Moyſi lucrifacerent, quaſi illius
ſionis us pondus in ſalutē præmineat, uehementiſſime
ſus omni reluctatur, & quantūuis nonnulla non admo
no abole dū infrugifera fieri admoneret, ea omnino Ga
tur, licet latis iam prohibet, inquiens: Ecce ego Paulus
eundē A dico uobis, q̄ ſi circuncidamini, Chriſtus uobis
poſtolidiſ nil proderit, Deum immortalem, ut prouidum
ſimulaſi & conimū Paulus geſſit, qui rei potius ſcopum
ſent. quā literam reſpexit, quodq̄ maxime ad æ
Paulus in dificationem faciebat, ſingulariter ſaragebat,
ſignis Dei Diſpenſatio, inquit, mihi commiſſa eſt. Et paulo
& conom poſt: Ne abutar poteſtate mea in Euangelio, eres
1. Cor. 9. nim quum liber ſim ab omnibus, omnibus me ipſo
Finis æco ſum ſeruum feci, quo plures lucrifaciam, & ſas
nimi eſt, ctus ſum Iudæis quaſi Iudæus, ut Iudæos lucrifa
ut morta ciam, his qui ſub lege ſunt, quaſi ſim ſub lege, ut
les ſaluen eos qui ſub lege ſunt, lucrifaciam, his qui ſine les
tur. ge ſunt, tanquam ſim ſine lege, quum non ſim ſine
Quidā ne lege Deo, ſed obnoxius legi Chriſti, ut lucrifaciā
ceſſario eos, qui ſunt ſine lege, factus ſum infirmis quaſi
requies infirmus, ut infirmos lucrifaciam, omnibus ſum
batim factus omnia, ut omnino aliquos ſeruē. Quæ quid
merſionē dem huc referuntur, ut Dei & conimi diſpici
ideoq̄ aſi ant quid aduerſariorum technæ portendant,
perſionē ſi quid Euangelio obfuturum olfecerint, ſubis
eccleſia to remedium adhibebunt. Vnde Domini uerba: Ite, & baptizate, &c. quid uelint, ut & Paulus Romanor. 6. repetit, totius corporis im
approbas merſionem à nonnullis ſugillabatur nequaquā
uit. admitti aſperſionem, ſed requiri immerſionē,

deſi

definitur, nullo detrimento dari, ut supra
 uidere est. Et licet uerba domini: baptisate
 eos in nomine patris & filij & spiritus sancti,
 iuxta literā, ut ex apostolorum, patrūq; cano-
 nibus apparet, postulent triplicem immersionē
 in personarum gratiam, tamen postea in con-
 cilio Tolerano 4. Cano. 5. Pronunciabatur uni
 cæstāndum esse. Canonis uerba sic habent:
 Propter uitandum schismatis scandalum, uel hæ-
 retici dogmatis usum, simplicem teneamus bap-
 tismatis mersionem. Et Gregorius Regest. li. 1.
 Epist. 41. ad Leandrum Hispaniarum Episco-
 pum superius citata. Dum in tribus inquit, per-
 sonis una substantia est, reprehensibile esse nul-
 latenus potest, infantem in Baptismate, uel ter,
 uel semel immergere, quando & in tribus mers-
 sionibus personarum Trinitas, & in una potest
 Diuinitatis singularitas designari. Sed quia nūc
 huc usq; ab Hæreticis infans in Baptismate ter
 tio mergebatur, fiendum apud nos esse non cen-
 seo: ne dum mersiones numerant, diuinitatem
 diuidant, dumq; quod faciebant, faciunt, se mor-
 rem nostrum uicisse glorientur. Hactenus Gre-
 gorius. Cuius rescriptum haud dubie sequutū
 est Concilium Toletanum. Cui non dissimilis
 est locus Cypriani ætate, quæ essent qui
 serio postularent ut infantium baptismus in
 diem octauum produceretur, quod circumcis-
 sio, unde baptismus occasionem sumpsit, octa-
 uo die fieret, & quia petulantius impetebant,
 uoluit Cyprianus coacto Concilio pronuncias-
 se, Quod tri-
 plex im-
 mersio ne-
 cessarie
 propugn-
 natur, ha-
 diuersum
 Ecclesiæ
 placuit.

Ut circū-
 cisio ita
 baptismus
 octauo
 die habeo-
 bitur, nō
 nulli dice-
 bāt, quod
 Ecclesia
 retundit.

ri, nequaquam infantibus baptismum suspens
di. consule epistolam Concil. 66. episcoporum
ad Fidum fratrem, quæ & memorabilis est, &
Anabaptistarum insaniam diluat. Porro notū
est in decem præceptis sabbatum sanctificari,
& à Christo, ac Apostolis, post ipsius resurrex-
tionem, idem frequentari Acto. 13. 15. 16. 17.

Apoca. 1. & 1. Cor. 15. nihilominus tamen adhuc ætate

In Ebioni
torū alio
rūq; ludæ
a santiū
inuidiam
sabbatum
dominico
cessit.

Pasch. 14
die primi
mensis
10. Euāg.
celebratū,
in des
suetudinē
uersum
est.

hæreseos criminabatur quisquis secus ageret,
ut Ebioniti & Audiani factitarūt. Lege Theo-
doritum in compendio hæreticarum fabularū,
lib. 2. sub titulo de alijs Ebionitis. Et Aus-
gustinum de Hæresibus ad quod uult Deū,
hæresi. 50. quare & sabbatarij uocantur. Quā-
uis etiam uetustissimi aliquot attestentur, quod
Joh. Euangelista pascha celebrarit. 14. die pri-
mi mensis iuxta legem Mosaicam, & quia nō
nulli idem mordicus seruari contendebant, in
pluribus Orentis concilijs, qua fere tota pro-
uincia patet, & in Concilio Romano sub Vi-
ctore instituto, & postea in Niceno Concilio
contrarium definiebatur, uidelicet pascha non
nisi in die resurrectionis dominicæ celebra-
ndum proponi. Consule Eusebium lib. Eccles.
Hist. 5. cap. 23. Rebelles hæreticis adscribeban-
tur, & appellabantur Tessarescecaditæ, siue
quartadecimarij. Lege Epipha. August. &
Theodoricum de Hæresibus. Et si præterea nō
sit nefas, quod uiri in Ecclesiastico cœtu capite
recto, & mulieres apertro orarent, sed quia consue-
tudinē

fuetudinis erat ut uiri non tecto, & mulieres *Ecclesiast.*
 oporto capite cōparerēt, ac nonnulli hunc mo *cōsuetudi*
 rē carpebant, quibus Apostolus mandat seueri *nis hostes*
 ter maiorum instituta retineri, inquit in epi *ab aposto*
 logo: si quis contentiosus esse uidetur, nos hu *lo damo*
 iusmodi consuetudinem non habemus, neque *nantur.*
 Ecclesia Dei. Licet etiam ieiunium semper *Cur domi*
 laudari consueuerit, ut Anna uidua Luc. 2. & *nicis, &*
 Ioh. Baptista Matth. 11. tamen ob Manicheos *in natalis*
 & Priscillianitas Ecclesiastico mori obstrepe *Christi*
 ros, qui in natali Christi & dominicis diebus *die nō iei*
 ieiunio uacandum esse iniunxerunt, igitur ab *iunetur.*
 Ecclesia refellebatur. consule S. Leonem, epi *Prisciani*
 stola 93. ad Turbium cap. 4. Nec huic abludit *stē carnē*
 quod carnis abstinentia ob corporis castigatio *horrobāt*
 nem admodum prædicetur (quemadmodum *igitur oī*
 olim Christiani agebant, ut Euseb. Ecclesiast. *bus carnis*
 Hist lib. 5. cap. 1. suffragatur) sed quia Prisciani *usus man*
 stæ carnem interdixerant, quasi polluta foret *datur.*
 Dei creatura, ideoq; in Braccarensi Concil. Nō Chris *Nō Chris*
 1. can. 32. definiebatur, ut & ij, qui carnis usum *stotocon,*
 sibi subtraxerant, duntaxat holera carnis li *sed theos*
 quore infecta assumerent, ne Priscianistarum *tocon,*
 insimularentur, & illud pœna abdicationis sui *uocari*
 officij irrogabatur. Simile decretū habes con *apud Eco*
 tra Tatianos seu Enekratitas Ancyran. cap. 14. *clesiā, nes*
 Huc etiam facit superbenedictę matris nō *storiani*
 menclatura quę licet non immerito *Χριστόκος* occasione
 salutę, ut Matthi legi, uidelicet ex q̄ natus est præbue
 Iesus, q̄ appellat Christus: tamē quā Nestori. *runt.*
 cōtenderent, nō *Χριστόκος* sed *θεοτόκος* saltē dici,
 explosa

explosa est in Ephesina Synodo eorundem heresis, ut non Christorocos, sed Theotocos in Ecclesiasticis Offitijs deprædicetur.

Nequaquam difficile foret, exempla id genus plurima ad ferri, præcipue uero cur Ecclesia Psallianos, Andianos, Luciferanos, aliosque pertinacissimi stomachi uiros damnarit. Consultatur Augustinus de Hæresib. Hæresi 50 57. 68 61. Quorum meminisse nolim, quod negotio nostro propiora in manu sint.

Hebionitis mor-
tis mor-
cus ac per-
tinaciter
argentib.
consecras-
tionē in
azymis,
ut Domi-
nus egit,
habendā
esse, secus
aliquans
diu Eccle-
sia fieri
placuit.

Nullus opinor in controuersiam uocabit, quod Dñs in cœna sacramentū corporis sui ex infermentato pane parauerit & consecrauerit, quum azymorum tempore domesticum fermentum nusquā inuenire erat. Exo 12. Vnde cognoscitur: quod si in consecratione, & huius Sacramēti dispensatione exteriori typo, quod Christus fecerit, presentari fas esset, relinquitur Sacramentum in pane fermentato nequius quam consecratum iri. Cumque Ebionitarum hæresis admodum ingrassari cœpisset, quibus præter Christianismum & Mosaicæ legis obseruantiam amplecti, uisum fuit, constituitur tandem per Leonem Papam, ut Richard. Victorinus astruit, ad hæresis amolitionem, deinceps minime gentium in azymis consecrandū esse Christi corpus, idque prima facie dominico Exemplo ac instructioni reclamare uideretur, salua interim ac incolumi diuina ipsius uoluntate: postea autem hæresi huiusmodi diruta, constitutio etiam uigorem suum amisit.

Adeoq̃

Adeoque propter Græcos, qui contumaciter Romanæ Ecclesiæ reluctabantur, ut nō in azymis, sed in pane fermentato consecraretur, & ob id Catholicis Latinam Ecclesiam in odium vocabant, eosq; azymitas appellabant, ordinabatur ad contumeliæ illius profligationem deinceps in azymis consecrari. Consulatur Anselmus Cantuariensis Episcopus in Tract. de ferment. & azymo. Postea autem in generali Concilio Florentino dissidium componebatur, unde licet iuxta referre, quoquo modo consecratur, si saltem triticeus panis foret, & sacerdos sanctissimum Christi corpus consecraturus, rite ad Presbyteriū deligendus sit, quodq; locus in quo Missa celebrabitur, sacer esse debeat, ut habes in Actis huius Concilij, sessione ultima: & in literis Sanctæ unionis. Vnde uideret est, Græcos in duobus postremis articulis, Vualdensium ac aduersariorum nostrorum petulantiam non minus retundere, atq; Romanæ Ecclesiæ. Licet autem aduersarij hoc loci forsitan obiecerint, utcumq; Dominus in Azymis consecrarit, non tamen idem nos facere instituerit (taceo quod uerba Pauli: Accepi à Domino, quod uobis tradebam, pròpmodum nos ad omnia, quæ Christus eo tempore faciebat, restringant.) Quare exemplum longe gratissimum, quod non ita facile amoliri poterit, attulero, cuius Ioha. cap. 13. meminit hunc in modum, Cœna facta & cœt. surgit à cœna, & ponit uestimenta, & quum accepisset linteam, præcixit

Quā Græci fermentati panem consecratiōi mor dicus des tinaret, cō rariū est subiectum. Vnio Gregorū cum Romana Ecclesia.

Consulatur Basilius, quæstio 68. onū consecratio ex plicatorū 3. 10.

Descriptio pedū lotiōis in cœna Domini.

271 DE COMMVNIONE

præcinxit se: deinde misit aquam in peluim, & cepit lauare pedes discipulorū, & cæt. Postq̃ ergo lauisset pedes eorum, receptisq; uestibus suis accubuisse, iterum dixit eis: Scitis quid fecerim nobis? Vos uocatis me Magistrum ac Dominum, & bene dicitis, sum etenim. Si ergo ego laui pedes uestros, Dñs & Magister, uos quoq; debetis inuicem aliq̃ aliorum lauare pedes. Exemplū enim p̃bui uobis, ut quemadmodum ego feci uobis, ita & uos faciatis. Amen Amen dico uobis, non est seruus maior Dño suo, neq; legatus maior ē eo, qui legauit ipsum. Si hæc nouistis, beati estis, si feceritis ea. Haftenus. S. Ioh. Arbitror sane hoc Dñi p̃ceptum discipulis in cœna sua traditū, iuxta litteram non mediocriter rigidius ac intractabilius uideri, quam quod dixerat: hoc facite in mei cōmemorationem. Hic enim legitur, quos ties biberitis: illic autem rigide ita proponitur: Si ego Magister & Dominus uester, pedes uobis laui, idem mutua opera facietis, exemplo à me instructi similia agendi estis. Item, seruus inferior est Domino, beati, quicunq; egerint: quasi diceret, salutis uestre intererit, quod si inuicem non feceritis, ut à me factum est, salutis spe excidetis, quemadmodum uerba ad Petrum prolata loquuntur, Nisi pedes tibi lauerō, non eris mecum consors. Ne autem aduersarijs calumniæ locus detur, quasi longe secus de pedum lotionē, quum Sacramentum non sit, habeatur, Ambrosius lib. 3. de Sacramen-

Pedū lotionis p̃ceptū iuxta litterā illud super rat, hoc facite quotiescunq; biberitis, & cæt.

tis;

tis, cap. 1. resistit ijs, qui signum saltem humilitatis esse putabāt: Aliud, inquit, est humilitas, aliud sanctificationis. Et eundem fere in modum Bernhardus de cœna Domini, inquit, si pedum lotionem &c.

Ambrosi.
et Bernh.
pedū loti
onē pro

Nihilominus tamen præcepti huius consuetudo apud Ecclesiam ante & post Sacramenti perceptionem præteritur. S. August. in Epistola 119. ad Ianuarium de ritibus Ecclesiæ rationem ita reddit: Ne ad ipsum baptismi sacramentum uideretur pertinere, multi hoc in consuetudinem recipere noluerunt. Qui quis dem locus meo iudicio ita accipietur, uel ne Anabaptismus uideretur, uel & ad baptismatis lauacrum non necessario requiratur, licet præterea adiciat, suo etiam tempore apud quorundam Ecclesias idem obseruari, sed non statim à Baptismo, sed nonnunquam triduo post pascha, nonnunquam octauo die fieri. Tertullianus qui ante ipsius ætatem aliquot secula uixit, ita scripsit: Ex eo die Baptismatis lauacro quotidiano per totam hebdomadam abstinemus. Ambrosius etiam suo tempore hunc morem desuetudini celsisse asserit, quod populi multitudo Episcopis negotium facesseret. Sed quia aduersarij contumacissime instant, quod fas sit, & necessario fieri oporteat, ut non tantum Sacerdotibus qui conficiunt, sed etiam laicis sub utraque specie porrigatur, non habita Ecclesiæ ac inueteratæ consue-

Sacram.
duxerūt.
Cur pedū
lotio ex
terna, an
te cōmū
nionē res
linguatur

Aduersarij aut Ecclesie auctoritate agnoscunt, aut diuinae ordinationis uiolatos res seipsos profitebuntur.

consuetudinis, atque illius quod longo tempore frequentari consueuerit, respectu, nec aliud habent quo premuniantur, nisi Dominico, ut inquiunt, precepto admoneri. E diuerso doceri optarim, quam obrem & pedum lotio non ex simili dominico precepto efflagitetur, siquidem exemplum prebuerit, nec non imitari uoluerit? Vtrinque enim preceptum a Domino proficiscitur, nec usquam sui rigore alterum alteri posthabetur. Cur igitur in altero Ecclesia indulgentiam agnoscunt, in altero repudiant? Sin utriusque speciei Sacramentum iuxta exigitur, quid uetat ante communionem pedum lotionem, & quare in cena sua Domini exemplum negligunt? Certe opinor optimo iure eos hic criminandos uideri, ad literam Christi legem propugnatis, & longe interim aliter sentitis. Si penes nos stat humilitatis preceptum de lauandis pedibus pretereire, quorsum igitur Ecclesiae, quae nos peperit, ideo inuidetis, quod in Eucharistia porrigenda iudicium suum experiat? Praesertim quum nec foris, nec mystice sectemini de lauandis pedibus documentum. Ecclesia autem re ipsa Christi mentem exprimit, quum omnibus iuxta conferatur. Nolite iudicare secundum aspectum, sed iusto iudicio iudicate Iohan. 7. Quod si piaculum ducitis, unam speciem porrigi, cur pedum lotionem non tantum omittitis, uerumetiam quando in cenobijs aut cathedralibus Ecclesijs tempore Dominicae cenae exercetur, exhibetis

bilatis? An non apud Iacobum legitur, quise
 quis iniegram legem seruarit, & in uno delis
 querit, omnitus obnoxius est. Ideo q̄ aut Ec
 clesie autoritatem amplectemini, aut Domi
 nice legis reos uos esse purabitis: haud dubie
 enim Dominus per pedum lotionem intelligi
 uoluit, quod Apostolis 1. Corinth. 1. ita expo
 nit: Probet autem se homo, & sic de pane hoc
 edat, & de calice bibat. quem quidem lo
 cum Christiana Ecclesia perpetuo ita accepit,
 quod quisquis Sacramentum accepturus sit,
 antea conscientiam discutiet, cum proximo in
 gratiam rediet, & deinceps Sacerdoti peccata
 sua patefaciet, & penitentia dara absolutio
 nem humiliter petit, alioquin Sacerdoti obse
 rum foret, ut quid ligari aut solui oporteat.
 Et hæc quidem est genuina ac spiritalis pec
 catorum, quæ Ecclesia ante Sacramenti susceptio
 nem restituit, & postea in magno generali
 Lateranensi Concilio fieri mandabatur. Ver
 rum uos aduersarij, ante Eucharistie commu
 nionē, nihil nō omittitis, & illotis, quod aiunt,
 pedibus ac manibus cunctis aditum sterni
 tis. Vnde dominico corpori ac sanguini graui
 ter impingit.

Bucerus hic ubrius est, ut præceptum de
 pedibus lauandis reprimat, principe loco ad
 fert, pedum lotionem peculiare quiddam fuisse,
 nec cum cæna Dominica quicquam com
 mune uideri. Verum fumus est, uel Euange
 listæ teste: Et facta cæna, & cætera. Item

S quum

Quid spir
 nalis pec
 dum lotio
 sit, quam
 Christus
 ante com
 munionē
 exigit.
 Basilii
 quæst. cōs
 pue expli.
 quæst. 288
 Necessari
 um est, ins
 quit, cōfite
 teri pecc
 cota his
 quib. ad
 ministras
 tio myses
 riorū Dei
 cōcredita
 est Hiero.
 in Matt.
 cap. 16.
 Bucerus
 frustra lu
 statur.

quum pedes eorum lauisset, sumptisq; uestimē-
tis recubuit. Et paulo post: Buccellam intinge-
bat, & Iudæ Iscariotæ porrigebat: qua quidē
accepta, Diabolus illum inuasit. Esto pedum
lotionem ex sui natura aliud quiddam uideri,
nihil tamen diuino præcepto derogatur. Quos
modo illud impune præteriretur, siquidem ad
unguem uniuersa ipsius præcepta exprimi con-
ueniat: Deinde quum euasione suam parū
firmam esse uideat, extenuationem quadam
ipsius p̄ceptum eleuare incumbit, & proponit
pedum lotionē nequaquā haberi. Haud nescij sus-
mus in septem sacramentorū numerū ex caus-
sis minime obscuris nō referri: & aut̄ prorsus
excludi fas sit, quū apud Ecclesiam peccatorū
depositione p̄nitētia, & absolutione expeditur,
omnino Amb. Bernh. alijq; patres Bucero
reclamant. Et hæc de pedū lotionē, quæ licet à
Dño instituta sit, Ecclesiæ tamen iudicio uisum
fuit, ut foris frigidius administraretur. Quæ
quidē exēpla ideo fusius adduci operæ præciū
fuit, ut uel Ecclesiæ autoritas in dominici p̄ce-
pti negotio, q̄d ad literā attinet, agnosceretur,
uel q̄d causa extaret, q̄ Constantiense Conciliū
aliæq; Synodi mouebantur, inueteratā Eccle-
siæ consuetudinē fulcirent, ut Laicis altera Sa-
cramenti portio daretur, donec secus Catho-
lice constituatur, ut hæreticis alia uia aggredis-
undi, aditus p̄cluderetur. Hactenus de Eccle-
siastica autoritate, q̄ Eucharistiæ cōmunionem
p̄ sua prudentia tēperare uoluit addestraendā
hæreticorū insaniam.

Cates

SVB VNA SPECIE. 275

Cæterum ut tuto & rite Eucharistia communicetur, penes Ecclesiam stabit.

QUod etiam ad discriminum elusionem, quibus Sacramenti candor polluitur, Ecclesia etiam iudiciū suum intermittere possit, ut Sacramento suus honos deferatur, nec ad pœnā, sed ad salutē suscipiatur, suffragatur manifesto Apostolus 1. Cor. 11. ubi astringit, longe satius uideri non Eucharistia prouideri, quā ut perperā suscipiatur. Ideoq; certe Chrysostomus hom. 81. in Matth. ita loquitur: Enescari potius uelim, q̄ ut Sacramētū pperā administrem. Quare & antiquissimi canones quibusdā cōmunionis gratiā ppetuo interdixerant, uidelicet q̄ post lauacrū cōtumaciter idolis seruiebant. Consule Elib. Concilij ca. 1. & 2. Quibusdā autē iā emorituris cōmunionē adnitescēbāt. Legatur Ancy. Conc. ca. 16. & 21. Nonnullis etiā post diutinā pœnitētię ablutionē, ut Concilium Nicenum loquitur, & Cypr. Serm. De lapsis, & Epist. 1. lib. 3. Quod p̄reca cōsuetudinis huius facultas ad Ecclesiā deoluatur, id August. in adducta superius Epist. ita testatur. Quantumnis Dñs in cœna discipulis suis carnem suā & sanguinem, postquam cœnatū esset, dedisset, tamē spiritui sancto & ipsius Ecclesię hactenus placuerit, ut reuerētię ergo ics iunior porrigatur: quodq; Dñs Apostolis suis, p

*Christus
Apostolis
adminis
strādi nes
gotiū libe
re destina
uit.*

S ij quos

Dominus quos Ecclesias dispositurus erat, hunc locum
 corporis seruauerit, ut quā cōmodissime possit, agant.
 & sanguis Ideoq; etiam usu uenit, quod licet Dominus
 nis suis noctu, quando traducebatur, cœnam suam in
 cramentū stituerit, postea tamen per Papam & Martyrē
 noctu ex Telephorum iniungebatur, ut in maiorem
 hibuit, in Sacramenti obseruantiam, officium sacre Misa
 terim tas sœ non nocturno, sed ad tertiam diei horam
 mē Eccles celebraretur, quod in eadem hora & Domi
 fia plas nus crucifixus sit, & spiritus sanctus descens
 cuit, ut in disse legatur. Licet præterea Dominus panem
 terdiu acceperit, benedixerit ac fregerit, & singulis
 Missa has discipulis suis portionem in manus tradiderit,
 beretur. tamen ad maiorem Sacramenti dignitatem,
 Christus nam horrenda & memenda mysteria sunt, ut
 frāgit sas Chrysostr. uocat, statuebatur, ut tantum sacris
 cramentū ficans presbyter hostiam quam communicatu
 & singus rus est, in sacrificij cruenti super crucem sym
 lis aposto bolum frangat. Alijs autem integras & non
 lis suam discerptas particulas deferat, nec etiam in il
 partē tri lorum n anus, quantumuis etiam in Ecclesiæ
 buit: hos primordio, quando Christianismus propemo
 die aut in dum feruentior habebatur, fieret, sed in os des
 tegræ hos ponebatur, ne Laicis pollutionis nota affricas
 fia non retur, ut etiam sacerdotibus apertius cons
 in manus, staret, dominicum corpus in Ecclesia,
 sed in ora Christianis porrectum uideri,
 Christianas iuxta sententiam Cæsar
 norum de Augustani Cons
 ponūtur. ciliij.

Sexti Loci argumentum, quod Cōstant. & Basill. Conciliorum tempore, plurimæ hæreses, quas extinguere oportuit, inardescabant.

Quam Constant. Concilij tempore, ut supra attingebatur, Iohannes Huss, illiusque discipuli, nunc Vvaldensium, nunc Vniclesphi nefarias opiniones apud Bohemiam, ut etiam nostra ætate & Lutherus & Zuinglius, & utriusque partis sectatores apud Germaniam machinantur, disseminassent, allubuit Concilium coiri, & singulariter propter duos articulos, qui præ alijs propugnabantur, ut etiam pronunciabatur, nec aliam sententiam ferri oportuit. Principe enim loco opus erat, ut primus articulus discuteretur, uidelicet per quem, quibus locis, & quo tempore Sacramentum conficiendum sit, quodque ieiunis saltem debeatur, & cæt. pronunciaretur, quemadmodum factum est, ut Sacramentum uera consecratio & oblatio, secundum Christi institutionem, & Apostolorum consuetudinem ab hæreticis in Bohemia, qui quouis tempore & loco Eucharistiam conici uolebant, inconcussa maneret. Et ut Canonum Ecclesiæque reuerentia in Sacramenti pro ægrotis asseruationem assereretur Nec minus necessitas flagitabat in alterius articuli, de unius speciei communione senten-

Cur Constantiense Concilium primi articuli sententiam agnouerit. Hæreses aduersus Sacramenti oblationem et reuerentiam asseruabatur.

Cur Gōci tiam proponi. Cum enim schismata in mediū
liū prēsen prorumperent, uidelicet salutis periculo alrea
te articus ram Sacramenti speciem demi, adeoq; huius
lū in mas modi communionē sacrilegam uideri, quodq;
mus sump Romana Ecclesia grauit̃ in errore hāserit,
ferit. quā dominicam mentem, secus atq; oportuit,
Schismas hic intellexerit: nec non etiam ipse Hufs Ec
ta ex com clesie sententiam repudiāuit, & Vuiclepho
munione non dissimilis, pertinaciter asseuerāuit, unicam
prorupe saltem inuisibilem Ecclesiam extare, quā sal
runt. tem prādestinatorum sit. Propterea Conciliū
Consule unius speciei communionem nequaquam ad
Hussenū mitti uoluit: sin factum fuisset, ansa Husses
articulū no porrigeretur, quū inueteratam longis secu
in act. lis cōsuetudinem publicitus subsannasset, quā
Conc. con si, hactenus Ecclesia nusquam apparuisset. Sed
festi. 15. Concilio placuit, Christi sententiā Matth. 28.
Horredū amplecti, quā ad mundi usq; consummationē
foret, ut Ecclesie adesse uelit: quodque ueritatis spiris
errori pa tum, qui perpetuo nobis inditio ac doctrinā
trocinare fuerit, missurus sit, Ioh. 14. quodque portā
tur a Chri inferorum non prē dominabuntur, Matth. 17.
sto Ecclesi Et 1. Timoth. 3. Columnam ac firmamentum
am suam ueritatis Ecclesiam uiuentis Dei Paulus uocat,
aliquans vnde tanquam ex unico Christianā doctrinā
diu relin propugnaculo, munimentum S. Patres inde
qui. ab Apostolorum ætate inuicti euaserunt, ut
 singulariter ex Irenæo & Epiphānio uidere
 est, & omnes eos abiurarunt, qui nefarie clas
 mabant, uniuersum mundum Diaboli esse, &
 totam Ecclesiam lupanaris loco uideri, quem
 admodum

admodum Luciferiani, ut Hieronymus astruit egerunt, adeoq; quod Ecclesia in uniuerso orbe, præter exiguum aliquem angulum prorsus interierit, ut Donatistæ sentiebant, quos August. Psal. 64 ira impugnat, quod Deus omnium finium terræ, & non Palæstinæ, aut Africæ, aut Pannoniæ tantum Deus sit. Quid multis? non admisit Concilium, ut incomparabiles ac infiniti S. Patres, qui sub altera Sacramenti specie Euchar. porrexerunt, sacrilegi ab Huss ducerentur. Concilium etiam Catholicæ Ecclesiæ doctrinam, longe ualidissimam asseruit, quod sub una Sacramenti parte totus Christus habeatur, & ad salutem accipiatur, eamque sententiam siquidem in digladiationem proponebatur, liquido illustrabant ac amplectebantur, alioquin certe Vualdensium & Vualephi horrenda monstra, ut etiam factum est, quod concilium respuerint, in medium pertraherentur, uidelicet quod Christus non hypostatice seu corporee, sed *τροπικῶς* in Sacramento sit: quare nec adorandus ueniat, & id genus alia. Quisquis enim crediderit Christum naturalis existentia uere in Sacramento sub unica panis specie haberi, facile deprehenderit, utramque speciem nequaquam necessario requiri. Sin lecus sentiatur, existentia tantum Sacramentalis putabitur, quumque panis species corpus & non sanguinem, & ediuerso species uini panem & non corpus proprie significet, mox in mentem uenerit, quod necessario ad

A Concilio doctrinae propriè agnatur sub una specie tantum, ac sub utraque contineri. Vualdensium ac Vualephi errores. Qui utramque speciem contumaciter exposcunt, non solide credunt quod Christus uere in Sacramento habeatur.

S. iij hanc

*Aduersas
rijs diffi-
tetur, &
hic errori-
bus fene-
stra aper-
riatur.
Sed secus
uidetur,
adeoque
huic Bren-
tij dicto:
Nō nega-
mus quin
tot9 Chri-
stus tñ in
pane quā
uino Eu-
charistia
dispenses-
tur, Me-
lanth ita
infert:
Partes nō
sunt sepa-
rabiles et
positis
Symbolis.
ade9 Chri-
stus.*

hanc sacramentalem p̄sentiam utraq; species adhibenda uideatur. Et q̄a nōnulli sunt, q̄s fate-
ri nō pudet, quasi sibi persuaideant, quod Chri-
sti corpus sub panis specie, & quod sanguis
sub uini specie uere, ac iuxta naturam suam co-
ram haberi. Interim tamen concomitantiam
exibitant, & ob id utriusq; speciei communio-
nem urgent, ut quidam Colonia, quem ad nos
dum meminimus, factitauit, haud dubie de res-
tabilem Nestorij doctrinam, ut supra deduc-
cebatur, regerunt. Et ita quum utraq; Sacra-
menti species necessario exposcat, plurimas
secum h̄ereses attrahit & parturit. Nemini
obscurum est, ex eadem sentina apud Bohe-
mos non unicam, sed alias atq; alias pestes ex-
halari, & potissimū quatuor, quarum Aeneas
Sylvius in historia superius adducta, cap. 35.
36. 37. & porro, tractat. Vnde colligitur, quod
concilia ob eiusmodi digladiationes, nō aliter,
atq; ita uidebatur, belle egerint.

Septimus locus Bohemorum occa-
sione fulcitur, quod conciliorum
tempore horrendas profana-
tiones admiserint.

Vodq; p̄dicta Concilia ob in-
gruentē discriminum tempestas-
tē, qbus Sacramentū labefactas-
bat, nō secus decernere potuiss-
sent, q̄ factū esse uidemus, illud
nemo inficiatur, q̄ saltē mediocriter eius rei
quando

quando gerebatur, experientiam haber. Suprà
 nō semelex Paulo adducebatur, uix maiorem
 pestem inueniri, qua peccatores horribilins in-
 ficiuntur, quàm si Eucharistiam impollute tra-
 ctent. Ideoq; patres inde ab Apostolorum æ-
 rate, nam tremenda, horrenda, adoranda, uene-
 randissima mysteria sunt, identidē docuerunt,
 ut cum summa reuerentia & metu dispiciatur,
 ne quid, ut Tertullianus ait, humum delabatur.
 Sin quis impegit, iam dominico corpori ob-
 noxius reddatur, quemadmodum Origenes &
 Augustinus attestantur. Chrysostomo etiam in
 signis blasphemiam uidebatur, quod Dominicus
 sanguis in Ecclesia per Marrialem Eudoxij ca-
 teruam, quę ingrossabat, profunderetur. Ideo
 que in antiquissimis Canonibus anathematis,
 aut grauioris pœnæ piaculo purgabatur, quis
 quis secus comitteret. Vt suprà ad tertium ar-
 ticulum copiosissime expediebatur: quodque
 conciliorum tempore, quandoquidem uetus
 Ecclesiæ disciplina, ut & hodie admodum subs-
 uerteretur, nefanda apud calicis communio-
 nem discrimina edebantur, ut nefande Domi-
 nicus sanguis pollueretur, quo & Bohemi sus-
 pra modum turpiter abutebantur, illud lucus
 lentum iam patefcer.

*Campris
 mis sacra
 menti hus
 ius pro-
 phanatio
 uitabitur*

Discriminum occasiones.

NON inficiari potest, quod ad periculor-
 rum consyderationem attinet, calicem
 non itac Dominici sanguinis iniuria extorques

S V ri, quū

ri, quum uulgos cateruatim ingruit, ut post ecclesie defectionem conrigerat. In promiscua sanguinis enim plebe notum est, pleraque adiaphora infer dispensari, quod omnis generis homines alijs atque aetio alias. Ijs moribus instructi accedant: quum uiri, mulatque alias. Ieres, senes, iuuenes, prouidi, incauti, eruditi: impingens probe educari, male morati: incolumes, & afflicti occasio. Et a ualitudine perdit: adeo etiam ut proximo nes minis terrori sint, unde procliuis lapsus est, qui uel strat. ex sacerdotis incuria, uel illius, qui sanguinem Dominicum sumpturus est, periculo proficiscitur. Et quia sacramentum non passim, nec ubique consecratur, ut supra meminimus: quumque non tantum sub panis, sed etiam sub uini specie reconderetur, uix ægre tuto succederet. Non enim speciebus recte asseruatis, sacramenti dignitas constat. Vsu etiam uenit, ut propter differtam populi multitudinem obscurum foret, quantum uini consecrari oporteat. nec peractum missæ officio defectus sarciri posset. non dixisse uelim in compluribus locis ad hoc negocium, uini copiam haberi, nec pauci abstemij produnt. & ea non immerito expendenda sunt. Quid? aduersarij aiunt: Christus utranque specie instituturus, horum omnium securus fuit. Ut Christi institutio intelligenda sit, supra in locum differebatur, adeoque aduersarijs perspicuum est, cuiusmodi disciplinam Apostolus in sacramento efflagitet: sin iuxta Apostolorum obseruantiam uulgos officio suo adesser, non foret

Obiectio
Dilutio.

foret Ecclesiæ, ut alijs atque alijs dispensationibus, ac euentibus sibi dissimilibus consuleretur.

Edita diuini sanguinis prophanatio.

QUOD autem apud Bohemos hac in parte horribiliter delinquebatur, Acta loquebantur, quæ à legatis Concilij Basilienfis & à Bohemicis utrinque ad Ecclesiæ unitatem componendam, in oppido Egra proponebantur, ubi complurima exempla seriemonent, ut morbo medicina paretur, & inter cætera de quodam sacerdote legitur, qui Dominicum sanguinem ad ægrotum delaturus, imprudenter distillando effundebatur, ut sanguinem CHRISTI ægrotò porrecturus, non ægrotò, sed pedibus conculcandis cederet, ut nec gutta quidem in calice residua esset. Aeneas Syluius in Dialogo de sacra Communionem sub una specie, epistola centesima trigesima, ad Cardinalem sancti Angeli, eius generis non pauca commemorat, & inter cætera apud Pragam accidisse scribit, ut Dominicus sanguis, quum calix manibus exciderit, pessundaretur, nec non Acta paulo ante producta adferunt, quid cõmuniter de calicis asseruatione fieri cõsueuerit, & patribus certo signifi-

significabatur, quod quidam Bohemicus sacerdos sanguinem laico porrecturus, fastidij ergo in nefandam contumeliam respueret. Acta denique habent, quod Bohemici sanguinem Dominicum administraturi, quandoq; populi multitudo prohiberet, non omnibus iuxta elargiri, adeoq; recens nonnunquam uinum calici infundebant, & de integro consecrabant, repudiari omnibus Ecclesie legibus, quandoq; etiam merum uinum pro Communionis sanguine scelerate administrabant, nec opus est de calicis abusu pluribus prosequi. Aeneas inter cetera adfert, quod quum aliquando Bohemici presbyteri ac predicatorum, plus minus 30000. fustibus plurima templa ac cœnobيا depopularentur, nec ita procul ab oppidulo, quod uocant Thabor cōuenissent, & sub dio nō minus q̃ 300 tabulas erexerint, & postea populo tumultuario mensam assidenti calicem porrexerint. Quanta autem obseruātia illud cōtingerit, non difficulter uidere est. Simile exemplum Anabaptistæ regem suum obrusuri, ediderunt. Aeneas etiam multo horribilius exemplum proponit, quod eodem tempore committeretur. Quumq; ex senatusconsulti decreto apud Pragam, quod regij edicti auctoritatem haberet, atrocitas illa prohiberetur, nihil tamen minus redditum, & furoris impatientes in forum ingressi, apud Curiam disertissima turba densabantur, qua uiolenter occupata, tyrannicum scelus renouarunt, eoq; spectaculo festiui sacerdotes

dotes exhilarari, tumultuatum populum Dominico sanguine reficiebant, adeo etiam, ut sanguis Christi ipsi Magistratui suum exitium accerferet. Inciuile fuerit adferre, quàm ueraciter huius assertionis propugnator, nefarius uir Ziska accesserit. Mirum quidē est, quod Vualdenses in responsōe sua apologetica ad Vladislauum Regem non gestiant: ira enim loquuntur: Et quando Ziska cum tribulis suis non tristrasset, ex Bohemis & Morauis, communio sub utraque specie non habuisset locum in hodiernum diem. Iam quæso saniores animaduertāt, an non sanctissimi patres necessario ordinauerint, ut huic blasphemiae occurreretur, præsertim quum sub panis specie integra Eucharistia contineatur, & minus periclitetur, nec consuetudinem domi suæ natam, tanquam à sepius decerpserint: sed à multis inde seculis inueteratam renouarunt.

Quid gloriantur in malitia, etc. Psal. 15.

Octauus locus de ecclesiastica consuetudine perpetuo obseruanda, quæ Conciliorum decretis statuebatur, & non nisi generali Ecclesiæ iudicio repudiari oporteat.

APOSTOLVS 1. Corint. 11. ita loquitur: Si autem inter uos aliquis contentiosus fuerit, sciet quod talcm cōsuetudinem non habeamus, neq̃

Apostolus uetat Ecclesiasticam consuetudinem non rideri. neque Dei etiam Ecclesia. Quo admonetur, Ecclesiasticam consuetudinem pro lege ducendam, nec priuatim calumniandam uideri: quem quidem locum etiam Tertullianus libro de Corona militis, & Ambrosius, Augustinus, Chrysostomus, Theodoritus, Theophylactus, Oecumenius, alijque interpretes ita accipiunt. Chrysostomus ait, ab Apostolo adijci: nec etiam Dei

Vt a uetere ecclesia. Unde colligit, quod Corinthij uniuerſis Pauli ſæ Ecclesiæ reſtiterint, ſuaque contumacia inſolentia intellexerint. Theophylactus ita Apostolum intelligatur.

telligit: Non tantum nos eam consuetudinem non retinemus, sed etiam alia Dei Ecclesiæ non habent. Ideoque uos Corinthij non tantum nobis, sed etiam uniuerſo mundo reſiſtamini. quæ quidem uerba, inquit, Corinthios cõfundunt, & nos erudiunt, ut ne quid Apostolicæ consuetudini contrarium tẽtemus. Theodoritus scribit, quod Apostolus contentioſis reſponſum uoluerit, non tantum ſibi, ſed & toti Ecclesiæ Dei arridere. Augustinus libro de Opere Monach. capite trigefimo primo, ita Apoſtoli uerba accipit, in Conſtantiẽſe Concilium interpretabatur. Idem ſanctiſſimi uiri roborant, & præ reliquis Tertullianus de Corona militis conſulendus erit, qui omnium elegantiffime proſequitur, quid de conſuetudine ſentendum ſit: quem utinam librum aduerſarij diligentius tererent, animoque altius inſingerent. Sed Tertulliano reclamatur, licet ab aduerſarijs

farijs docerinequeat, unius speciei communem a CHRISTO damnari: contra autem Perperam nos non difficulter pro sufficienti ac in rebus iam regra haberi, & in longissimo usu frequenter profligari probauerimus, quodque ad Ecclesiasticis disciplinam & salutem, ut diximus, de ratio proferuiat, nihilominus tamen eandem consuetudinem, cuius prius admiratores erant, inconsulto profligarunt, & postea rogant, unde consuetudo inoleuerit, idque nunquam fas æquumque uideri putabitur. Cyprianus etiam hinc inde cum Tertulliano alludit. In sermone de Ablutione pedum, comparat Dominum autoritatem cum sancti spiritus autoritati, & cætera.

Canonis
cascriptæ
ra patrū
doctrinæ
cōparatur
a Cypriano.

Quodque non deceat Ecclesiæ usum contumaciter criminari, plurimis astruit Epiphanius Tomo primo, libro tertio ad Hæres. septuagesimo quinto, uidelicet contra hæreticum Erium, & singulariter Prouerb. primo ita innititur: Audi, mi fili, præcepta patris tui, nec repudia matris tuæ legem, mox grauissime ita pronunciat: Ecclesia usurpauit, & mundus uoluntatem suam admisit. Id genus plurima apud Augustinum uidere est, quibus in prædictis decretis utriusque Concilij patres utebantur. Nam ad Casulanū ita scribit: Consuetudo populi Dei nostrorumque patrum instituta, pro lege habentur. Et Epistola centesima decima octaua, ad Ias

ad Ianuarium docet: Quicquid ab Ecclesia unanimitè exercetur, &c. Et contra Fauſtum Manichæum lib. 11. cap. 2. ſuffragatur. Item lib. 7. de baptiſmo, contra Donatiſtas, cap. 53. Et de cura pro mortuis gerenda inquit: Sed et ſi nuſquam inſcripturis ueteribus omnino legeretur, non parua hac conſuetudine claret autoritas, &c. Præterea optimus uir Petrus Chryſoſogus ſerm. 17. cum Auguſtino conuenit Quæ inquit, cum patrum doctrina prodita ſunt, nemo ſanæ mentis diſquiſitionibus permittit, ſed ea uenerari toto deſiderat deuotionis obſequio.!

Quæ quum ita ſint, quorſum utriuſq; Concilij decreta arroductur, quod inueterata Eccleſiæ conſuetudo, ut laici ſub una ſpecie communicent, deinceps pro lege æſtimetur. Aduerſarij quidem huiuſmodi cauillis agunt, Pontifices & Episcopos uolunt eccleſiaſticos cæteris tantum appellari, & uniuerſos abuſus eccleſiaſticæ autoritatis nomine prætexunt, cum tamẽ Propheta dicat: Lex peribit apud ſacerdotes, & cõcilium apud ſeniores. Item quum propheta eccleſiæ titulum, qui ſepenumero, ut aiunt, in paucis reſeruabatur, Episcopis & præſulibus derogatum iri prædicant, ut Eſaiæ 1. Niſi Dominus exercituum paululum nobis reliquiſſet, ut Sodoma eſſemus. Ipſe etiam Chriſtus Matth. 23. ita loquitur: Dei præcepta propter conſtitutiones ueſtras tollitis, quibus Legis periti & Phariſæi acriter obiurgantur. Mouent præterea quod Concilia non ſemel errarint. Verum eius

Obiectio

Ezech. 7.

Eſaiæ 1.

Dilutio.

eius generis strophas Epiphanius & Augustinus Dilutio:
 nus uerbis quidem paucis, sed ualidissimis ita
 retundunt: Ecclesia accepit, & mundus appro-
 bavit. Quum enim de Ecclesiastica consuetu-
 dine dicimus, non adferimus quid huic aut aliq
 Episcopo placuerit, sed quod ab omnibus Ec-
 clesiæ præsulibus amplectebatur, & deinceps
 unanimiter asseruabatur: idq; sane non pro uul- Cuiusmo-
 gari alicuius hominis doctrina, sed pro diuino di cōsue-
 beneficij asseruatu uenerabitur: quum enim Chri- tudo aus-
 stus Ecclesiæ suæ promiserit, se ad mundi usq; thentica
 consummationem coram morari, & omnem sit.
 ueritatem, &c. Matth. 18. In huiusmodi inue-
 terata consuetudo, quæ ad animæ salutem per-
 tineat, passim ut erronea haberetur, certe do-
 minus promissis suis fidem derogasset, nec Ec-
 clesiam hætenus obrinisset: quod ipsis aduer-
 sarijs, nedum Euangelio reclamaret. Huiusmodi
 enim loca proponunt, quod Domino semper
 aliquid residuum fuerit, & licet Regis Achab
 funesta tempestate, qui Domini prophetas oc-
 cidebat, & Domini altare subuertit, omnemq;
 religionē pro uirili sua diruisset, sanctissimus
 uir Helias se solum præ omnibus in officio suo
 hære e putabat: interim tamen Dominus ita
 eum conuenit, reliquum mihi feci 7000. uiros,
 qui coram Baal nunquam procubuerunt. Cres-
 das nuli uelim, quod si Dominus in contrarijs
 Iudaicę regionis finibus quum rex impotentis
 smetaxiret, sibi non minus 7000. incolumes
 asseruaret, post suam etiam incarnationem &

toties factam promissionem nobisum mansurus sit, nec pauciores in sui amore retineat, p̄sertim cum Christiani Imperatores ac Reges domini summa p̄ficiantur. Taceo nō posse ab aduersarijs conuinci, & ullo tempore unius speciei cōmunio per orthodoxū aliquem & catholicum uirum damnata fuerit. Nōne Vualdeñ. & Huss mouent, quorū c̄stimatio quanta sit, p̄ Concilia suis colorib. depingiť. Nec ab aduersarijs diffitebit, inde ab ecclesie primordio unius speciei cōmunionem recipi, & inconcussam uenerari. Chrysoft. hō 40 in Mat. ca. 12. cōsulat. Illud quidē uno ore dolendū est, quod in peccatorū nostrorū uindictam Deus permiserit, multos Ep̄s officij sui immemores dominari, ut prophetia agnoscat: Sicut populus, sic sacerdos. Sed clementis Deus auertat, ut ecclesia coprolapsa unquā uideretur, q̄ non unum atq; alterum dignissimū retinuerit. Constat etiam, & nonnunquā sub quibusdā h̄reticis & tyrannicis Imperatorib. non pauci Episcopi, quos amplitudo ac mundi fortuna stringebat, detestabiles synodos, sed illegitime cōciliarint. Quare non concilia, sed cōciliabula dici merebant, ut Arianici C̄saris Constantij conciliabulū apud Tyrū contra Athanasīū, Ariminense. Item Arianorū apud Bithyniam, & Antiochenū quosque contra Athanasīū, cuius Socrates in Ecclesiastica Hist. meminit. Consule Tripart. lib. 4. cap. 9. Item Ephesinū 2. quod patres p̄datorum Conciliorū uocarunt: sed nunquam aic celebra

*Ecclesia
nō desinit
esse, quan
tūuis quo
runda im
proborū
morib. de
prauetur*

celebrabantur, quin Deus aliquos Orthodoxos expergefaceret, quorum opera castigares Ecclesia tur. Quod uero ullum unquam generale Concilium rite in ueritatis doctrinam, & pietatis tit concis restorationem conuocatum, errarit, minime liū, quod gentium aduersarij probauerint. Nam & Aug Romanū gustinus corroborat, quicquid ita inquit, pro in pontificē concussio habendum, & præcipuum fulmē est, auersas quo Donatistas prostermit, idque loco Matthæi tur. decimo octauo, & Actorum decimo quinto Quod diuino in scit Conciliorum generalium autoritatem in stinctu, ge Ecclesia saluberrimam, adeoque differentiam ritur, nō statuit libro secundo de Baptismo, capite 2. & fallitur. 3 inter prouinciale ac generale Concilium. Vt gene bi & Donatistis, qui prouinciale Conciliū Cy rale Cona priani, de Rebaptizandis ab hæreticis baptiza cilium a tis sibi sumebat, inquit: Non generale, sed prou uinciale Cōciliū fuisse. Igitur, &c. In quo quidē prouincia ali diſis loco deprehendit, qd sanctis. uir de generalū deat. Conciliorū autoritatē sentiat, & quantopere eandem amplexus fuerit, non quidē difficulter mihi accedas uelim: quod si Cypriani & Augustini ætate, quia unius ac utriusq; sacramēti specie iuxta duxerūt, Conciliū euocassent, nō uisus atq; factū est, ordinassent: idq; ex eorundē libris, q; mansuetudinis ac beneuolentię plenissimi sunt, lectorib; obuium euadit. Nō possumus Dei pceptū humanę ordinatiōi aut astutię, ut falso criminamur, sed eo tendimus, ut Domini uerba probe accipiantur, & ad scopū

suum dirigantur, idēq; à prædictis Concilijs diligenter curatum uideamus. Proinde inuiolabiliter, iuxta Augustini aliorumq; Patrum doctrinam excoletur, adeoq; in utriusq; Concilij epilogo illud apponitur, ut Ecclesiæ schismata in posterum facessant, procul enim dissidia aberunt, præsertim in ijs, quæ communionis negotium cōcernunt. Vbi enim sectæ sunt, illic Eucharistia polluitur, & in Dei uindictam procurritur, ut Augustinus docet, & ante illius ætatem longissimo tempore Irenæus, libro 4. contra Hæreses, cap. 62. idem describit: quem quidem Irenæi locū intelliges uix atrociorē pœnam cuiquā admetiri, quā Dominici Cor

Matt. 23. poris uiolatoribus. Nec dubito, quod si nostro
Brentius; seculū superesset, Christi sententia eos obstrin
in Vuiten geret, qui muscam percolant, & camelum des
bergensi glutiant, quum ambitiose fatigētur, & sub spe
confessio cie alterutra totus sit Christus, ut etiam Bren
ne. tius aliq; eiusdem sortis libere deponūt. Nam

Hufite
cum sua
schola Do
natistis;
patrocis
nantur.

quid, Deum immortalem, Donatistas odiosius
 distraxit, quā quod à generalis Ecclesiæ com
 munionē se distuerent, aliumque baptizandi
 morem inueherent? Sed quid Augustinus scri
 bat, consulatur lib. 2. contra literas Petilian, cap. 55. & cap. 18. nec non etiam lib. 3. cap. 40.
 Vnde colligere est, à Constantiensi Concilio
 optime factum, quod inueteratam Ecclesiæ
 consuetudinem deinceps uenerari uelit, nec à
 quoquam rebeli quicquam ferendum uideri,
 quum nec Ecclesiasticam dignitatem exulceret,

ret, nec Conciliorum autoritatem labefacter,
aut denique ulli schismatis seminario alimos
niam prabeat.

Nonus locus Constantiensis Con-
cilij sententiam propugnat, unde de
cretorum quæ præmitteban-
tur, subuersores corripimus
tur, ut Canonum iuris-
que norma fieri ef-
flagitat.

Constantiensis deniq; Concilij epis-
logo eos merito damnari, qui se-
cus sentiant, Canonum legumque
præscripta dictitāt, hæreticorum
numero adscribi, quantūvis etiam aduersarijs
sordefcat, nihilominus tamē antiquissimorum
patrum doctrinæ, & Ecclesiasticæ disciplinæ
commune est, quod concordie ac unitatis stu-
dio prospiciat. Aduersarij mortalibus persuas-
dent, diuinum præceptum negligi, & præter-
rea in hoc genere rebelles ferro ac igni delens-
dos esse. Verum parum equanimiter Conciliū *Impudens*
accipiunt: nequaquā enim Christi uoluntas cō- *tristissima ad*
cutitur, sed declaratur, eosq; reprimat, quibus *uersarios*
hæc repudiantur, quasi sub qualibet sacramen- *rum calū*
ti huius specie, totus Christus negetur. Ideo *nia.*
que huiusmodi communionem criminari, uns

T iij de ad

A quibus
 Constan.
 Conciliū
 fastidia:
 tur.

de ad utramque speciem quilibet obligetur, quodque conficientibus sacerdotibus, & alijs, qui non conficiunt, siue etiam laicis, nō eadem sumendi ratio permittatur, adeoq; unius speciei communionem sacrilegam appellari, nec spiritui placuerit, a ieiunīs accipi, sed iuxta res ferre, quando cūq; uel cōficiatur, uel sumatur. Ex his etiam inferunt, quod Dominus discipulis suis, eorumq; successorib. non uoluerit modum præscribere, quid quando faciendum sit. An nō eius generis proteruia, quæ Eucharistię dignitatem adulterat, Christi q; Ecclesiā, quæ unica columna est, deturbat: & inueteratā consuetudinem sacrilegi calumnijs degrauat, hæc reſeos nomenclaturam sortitur? Iudicium per nes lectores esto. Quoquo tandem modo ad blandiamur, schismatis accusantur, quicunque Catholicam Ecclesiam dilacerant: quemadmodum & ipse Lutherus, quondam Bohemos, ut sæpius dictum est, inſeſſit. Licet aut schisma & hæresis dissideant, tamen quum schismatici pertinacius proposito suo inſiſtunt, hæreticis an numerantur, ut inter cæteros ex Montanistis, Luciferianis & Donatistis uidere est. Montanistas quidē Hieronymus in epist. ad Marcel. nō adeo perstringit, q; perperā doceat, sed quia catholicæ Ecclesię consortio exciderit. Luciferi etiam, qui Caralitanos Episcopus fuit, in Dialogo contra Luciferianos sub finem meminit, ubi saluberrime proponit, quibus potissimū rationib. concorditer uiuatur, ut cūq; Lucifer ab

nuerit

muerit, cuius quidē defectio non mordicus hē-
 resis dici merebatur, quāuis etiam ob fidei ne-
 gocium antea ueluti bonus pastor, quemadmo-
 dum Ambro. in Orōne funebri, de excessu fra-
 tris Saryri scribit, exulabat: Sed quia opinioni-
 bus suis impeterritus consideret, cum suis con-
 sortib. cuiusmodi erant Luciferiani, ad hēreticōs
 cos referebantur, illiusq; causam inquit Am-
 brosius, ipse Saryrus frater suus probe uiderit,
 unde & plurimū deprecatur, &c. Habes suprà
 Ambrosij locū adductom, quibus & alia fusius
 ita adijcit: Quum frater meus factō naufragio
 appulisset, &c. Ex his intelligitur, ut schismati-
 ci sunt dicendi, qui uia suā insistant, quum hē-
 reticis, apud quos fides fluctuat, cōparentur.
 Huc alludit & Augustinus lib. de Hēres. ita scri-
 bens: Schismatici qui dissentionē suā pertinā-
 ci animositate firmarunt, inter hēreticos po-
 nendi sunt, &c. Quum se à Romana Ecclesia
 diuellant, cuius maxima apud ueteres autoris-
 tas fuit, qua & August. scribit in epist. 165. Et
 certo occasionem sanctissimus uir ex dominis-
 cis uerbis sumpsit, quibus Petrū in cōna sua ita
 cōuenit: Pro te oraui, ne fides tua deficiat, &c.
 Nec obscurum foret Romana ecclesia diruta,
 non uspiam in uniuerso mundo etiamnum ex-
 tare: idq; aduersarij, & singulariter Lutherus,
 quondā admiserunt. Cēterū priuatos quosdam
 ex pręsulib. horribiliter calumniant ac proscin-
 dunt, ut Cham patrē suū Noe impetebat, faci-
 unt. Verum nullus Romanā Ecclesiā suo uitio

facile offenderit. Quare Petri Cathedra ad modum iniuriæ sunt: licet enim secundum Augustinum in præfatio iam loco apud Romanorum Episcoporum ordinationem, quæ inde à Petro usque ad Anastasium, &c.

Quod autem hæreticorum catalogo annumeretur, quisquis schisma assertionibus suis cõciliat, illud singulariter Donatistæ comprobant. Cresconius Grammaticus Augustino oppugnabat, quod error inter Catholicos & Donatistas exortus, non hæresis, sed schisma uocaretur, quum utrinque in cõmunionis, & non fidei negotio altercaretur. Sed quid Augustinus obiecerit, consulatur libro 2. contra Cresconium Grammaticum.

Quare nec inusitatum uidebitur, quod Cæsar Iustinianus, uir Christianæ religionis studiosissimus, in Nouellis constitutionibus 190. tradit, unde & Papa Lucius III nonnihil æquius ab aduersariis tractabitur in C ad abolendam de hæreticis docuerit, ut quisquis aliter de sacramento sentiat, q̃ Romana ecclesia, anathemate feriatur, idē Mat. 18. loco innititur: Si autem Ecclesiam non audiat, pro gentili ac publicano habeatur. Quibus propius excussis, non egre Concilij huius Epilogus asseritur, quo rebelles hæreseos pœna mulcent. Est quidem insignis calumnia sanctissimis patribus illata, quum Dominici præcepti osiores criminentur. Qui quæso Christi institutionem premeret, siquidem principe decreti loco præfigatur:

figatur aut quorsum in communione impingeret. quam inde ab Ecclesiæ primordio prospecta esset, ita administrari. Quum Domini uerba illustrent, tantum non enervant, aliter namque aliter Cōmunionis processum fieri posse eleganter astruunt: quemadmodum ex superioribus cognoscitur.

Inquisitionem aduersus Hæreticos ab Episcopis fieri, Christus illiusque Apostoli commiserunt.

Illud aduersarios mire urit, quod in decreto appenditur, ut in rebelles animaduertatur, iuxta Canonicas & legitimas sanctiones in fauorem Catholicæ fidei contra hæreticos & eorum fautores salubriter inuentas. Quandoquidem hæreticæ prauitatis inquisitionem execrantur. Ideoque utriusque iuris præscriptum exhibitur, quem admodum Velsius hic Coloniae mouit, nec profecto mali successus responderet, si uoto suo euentus responderet, liberi enim, ac ueluti repagulis dimotis grassari possent: sed Christus Matth. 7. uiam occlusit, inquit: Prospicite à falsis Prophetis, & Ioh. 10. admonet, quid bonum pastorem deceat &c. Hic certe inquisitionem fulciri, quis non uidet? Apostolus etiam Acto. 20. grauissimis admodum uerbis illud Christi præceptum depingit. Ut etiam ipsemet creditur.

Inquisitio
nē aduersarij horrent.

Ecclesiæ
præsulib.
inquisitio
potissimū

T V contra

contra Hymenæum & Alexandrum Philetū & Hermogenē inquisierit, & ab alijs idem frequentari uoluerit, copiose in Epistolis ad Timoth. deducitur. Et ex hoc Christi ac Apostoli precepto profiscitur, quod in concilio generali sub Innocentio III. proponitur. Vnde etiā usu uenit, ut imperatoribus annuerent uel abnuerent, nec admodū nuper domi natum est, ut mundi reges ad Ecclesiasticum forum respicerent. In antiquissimo Concilio Antiocheno, quid ordinatum sit, consulas licebit. Accedit etiam Euseb. Ecclesi. Histo. lib. 7. cap. 26. In Concilio deniq; Mileuitano quid pronunciatum sit, dignissimum foret quod legatur, præsertim quum utile uideatur iuxta ipsius exemplum de integro pronunciari in Melanthonē, qui libellum, cui titulum fecit: Examen corū qui audiuntur ante ritum publicæ ordinationis, edidit: ubi legislatoribus liberrimum quolibet discurrēdi campum fecit, quum incuius censeat generalia cōcilia priuaris posthaberi.

Augustinus porro in cōpluribus locis attestatur, magistratum prophanum siue externū inclamari, de corrigendis hæreticis, in Epist. 48. 50. 54. 60. 117. 158. 159. Quas propter Donatistas conscripsit, quorum uesania Hussitis non dissimilis erat. Ut enim hi Catholicam cōmunionem damnabant, solosq; se præ alijs Christianos esse iactabant, ita illi baptismum & cōmunionem, quæ à Catholicis Episcopis & eorum ministris instituebantur, repudiabāt.

Et quid

Et quid p Chalcedonense Concilium Marrianus, & Valētinianus iunior Cēsares, Eutychianis alijsq; hāreticis moliebantur, in Actis ipsius Concilij Acti. 3. 6. 14. optime differitur. Adeoq; Constantini Magni exēpla extant cōtra Hēreticos, q; copiose in Codice Iustiniano titulo De Hēreticis & Manichæis, & p̄sertim Theodosij Magni & Valentiniani Imperatorū cōtra Messalianos, Enthusiastes, Donatistas, & Audianos, q; Hussitis colludūt cōstitutiones habent. Item Germanici Cæsaris Friderici II. de Statutis & cōsuetudinibus cōtra Leonistas, hoc est, Vualdenses obseruatōes traditę sunt, & id genus plurima loquuntur, quorum nolim hic productiorē mentionem fieri, quū & Ioh. Calvinus hac in parte nobis faueat, & Seruetū apud Geneuā huius criminis reum, trucidari cōspexerit. Sed qd Apostolus Rom. 2. de ijs sentiat, q; alios dānant, & se eodē crimine pollutos absoluunt, relinquo. Eo saltē ibam, ut cōstaret, q; conciliū recte eandē mulctā rebellib. suis adscribat, q; hēreticis irrogari consuevit.

Vtrum unius speciei cōmunio-
nem prāter cōmunem Con-
cilij auctoritatem usur-
pari proſit.

EST quibus non malignum putetur, ut utriusq; speciei libertati consulatur, uel quod minus Concilijs tribuatur, uel quod vulgus tumultuetur, religioſq;

religioſq; miſere diſtrahatur. In qua quidem opinione diſſidetur. Nonnullis allabeſcit, cōmunionis arbitriū ideo reſtitui, quod quemadmodum plurimas ob cauſas abrogabatur, ita alijs atq; alijs rebus monentibus, præceptum reſcindi oporteat. Et hanc ſententiam non magnopere repudiari, ſupra ex 4. articuli doctrina agnoſcitur. Alijs autem arridet, quod penes priuatum aliquem conceſſum figendi ac refigendi poteſtas relinquatur, nec non ab omnibus idem eſſe audendum, pertinaciter exſeunt, quos merito repellendos ex ſuperioribus apparet. Quandoquidem autoritati Eccleſiaſtica ad internationē inſidiantur, ut uno Concilio diruto, alia etiam collabantur. Sunt enim ut in Epist. 8. ad Hieronym. Auguſtinus ſcribit, Concatenata, cuius fundamento Labefactato, totius Religionis ſtructura nutat. quem admodum Irenæus, Tertull. Orige. Cypri. Athanaſius, Hilarius, Chryſoſtomus, Hieronymus, Auguſt. aliq; pariter aſtruunt.

Deinde ea uulgo conſulunt, quorū censure non ad Synodum, aut ad coactum prouinciæ alicuius ſenatum, nedum ad priuatos homines deuoluenda eſt. Quod enim de communionem in utroq; prædicto Concilio ſtatuebatur, eſt unanimi totius Chriſtianæ Nationis conſenſu factum, nec huius aut illius diſquiſitioni quicquid permittitur Conſtat enim, ut Auguſt. inquit de Baptiſmo cōtra Donatiſtas lib. 2. cap. 8. ipſa Concilia quę per ſingulas regiones uel prouin-

prouincias sunt, plenariorum Conciliorum autoritati quę sunt ex uniuerso orbe Christiano, sine ullis ambagibus cedere.

Tertio quum Sacerdotibus Sacramentorū ministeriū à Christo cōmittatur, ut quam optime officio suo p̄sint, & Ecclesiasticę sententię, superiorumq; p̄scripto auscultent, quid aliud p̄ficitur, quam ut ab aduersarijs deturbentur & abdicentur, & seipsos obtrudant, nec non etiā uulgo persuadeant, qđ cōscientia utramq; Eucharistię speciem requirat, siquidem Generale Concilium sordescat. Sed eorundem etiā interest, & que dispicere, ne Catholicę Ecclesię conscientiam uulnerent, quum Paulus 1. Cor. 14. doceat, & que proximo atq; tibi salubriter esse prospiciendum.

Quarto notū est, hoc tempore longe incomparabilē omnis generis heretibus copulā adijci, quibus Concilia medebantur, quū uel execranda Sacramentorū blasphemia passim exoriatur. Nonnulli enim merū signū & nudam figuram Sacramento attribuūt, ubi uariatur. Sunt enim qui Christi p̄sentiam diffiteantur, & panis uiniq; beneficio dominicam gratiā porrigi contendunt, ut Calvinus & illius sectator Velsius, & illi mordicus utriusq; speciei cōmunione expossunt, qđ Christū abesse uolūt. Alij aut non Christi p̄sentia, sed panis & uini transubstantiatio negat, eiq; asserunt, quod in usu duntaxat Christi p̄sentia conferatur, quodq; non in qualibet specie Sacramētum habeatur,

unde

De baptis
mo. cōtra
Donatis
stas lib. 2.
cap. 3.

tunde alia species aliam superat: Adeoq; nōnulli Christi uerba de carne & sanguine saltē accipiunt, exclusa diuinitate, cuius antesignanus est Nestorius, quamq; doceāt in ipso usu, dumtaxat esse Sacramentum, relinquitur otiosum ulderi, quicqd̄ superfluum inde exciderit aut, p̄phanetur. quare & reseruatō exhibatur. Illud etiam tradunt, Sacramentum quouis tempore cōficiendum & porrigendum esse, nec interim sit noui testamenti sacrificium. Vnde & Christi adoratio illic damnetur, nec uspiam deportari fas sit. Proinde si omnibus ita exulceratis communionis libertati applauderetur, cōclamatū esset. Eruditionibus perspicuū est, quisquis hæreticorum cōmunionem usurpauerit, eorundē etiam consortio annumeretur. Nec uerbis consequi potest, prophanationis in Sacramēto frequentia, ut uel me tacente F. Henrichus Helmesius Germipolitanus in suis Homilijs Serm. 3. in Die Corporis Christi astruit, quum manifestum sit superfluas in cōmunionē hostias, neq; farijs modis tractari, à quorum flagitio facile catholici se temperabunt, quos Conciliorum sententia afficit. Nam prophanationis huius crimen Iudeis Christū affligentibus nō dissimile esse, ab antiquissimis Patribus proponitur.

Quinto sublati Ecclesiasticæ consuetudinis, conciliorumq; legibus rectius fieri p̄texitur. Verum res longe in diuersum abiret. Quæ enim omnium confusio & distractio sequeretur, quum Christiana Ecclesia Schismatis nos

men

men horreat. Ephes. 4. Adde quod nec comuni. sit, quādo diuersitas irrumpit, 1. Cor. 12. Vbi enim, inquit Ambrosius, dissentio est, nihil rectum est. Præsentissimum porro exitium ingrassaretur, ut libertatis titulo laborantes, Catholicæ Ecclesiæ prærogatina mulctaremur, quos clemētissimus Deus benignus respiciat. His alijsque id genus grauissimis rationibus, quas paulo saniores prospexerint, discussis, Catholico Magistratui curæ erit, ut diligenter ea caueant, unde facilior impingēdi locus sterneretur, & grauior Dei uindicta struit. Et hæc mea est de Sacramenti communione sententia: quam nisi ex animo fideliter adduxerim, Deū mihi infensum habeam: nec uideo hac in parte quicquid rectius definiri, quā ut ad generale concilium proferatur, & omnibus ijs, quæ ad Sacramenti reuerentiam faciebant, sedulo reopurgatis, haud dubie illud largietur, quod catholicam religionem deceat. Itaque quartus Articulus, qui Eucharistię dispensationi & tribus generalibus Concilijs patrocinator, absolutus, bona spe erectus pensum meum, gratia diuina adiutus, non perperam deductum iri: eamque opellam candide interpretari summos pere præcor. nec Aristarchus aleam suam primo aspectu experiatur uelim. Sint autem uniuersa catholicorum iudicio submissa, quorum sententiam reuerenter amplectar.

FINIS.